

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09779

SHTARKE UN SHVAKHE

Alter Kacyzne

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלטער קאמיונע

שטארקע און שוואכע

ביבטור-סעריע

דאס פוילישע יידנטום

98

זאפאזאזא

זאפאזאזא

זאפאזאזא

זאפאזאזא

סאפאזאזא

די רשימה פון דערשינענע בענד — צום סוף פונעם בוך

אלטער קאנצירט

שטארקע שון אכט

ראַמאָן אין פיר טיילן

בוך צוויי

ארויסגעגעבן דורכן

צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן אין ארגענטינע

בוענאס־איירעס, 1954 — תשי"ד

אינהאלט פון בוך צוויי

זייט

דריטער טייל: אונטערן אייז

9	קארל קראָנע	(1)
19	ביים טיוול אין די ציין	(2)
26	אויסגעחשבונט	(3)
35	די פילאָסאָפיע פון ברויט מיט פאָוידלע	(4)
45	מאַרסיאַנער	(5)
52	לעאָן אויף דער ברייטער וועלט	(6)
60	פאַרנאָלייכנדיקע פעלקער־פּסיכאָלאָגיע	(7)
68	אהיים	(8)
76	ניסים מיט אַ יידענע	(9)
81	ניסים ונפלאות	(10)
97	אַ פרייער מענטש	(11)
107	ביים פעטער אין דער מדינה	(12)
114	מען עסט	(13)
122	דער פעטער בערל איז נישט פון אייזן	(14)
129	דעם פעטערס צווייטער פראָבלעם	(15)
137	אַ מענטשל אַליין	(16)
143	שיקעס מאַרסעליעזע	(17)
159	פּרילינג	(18)

פערטער טייל: מעשה בראשית

177	זווייז	(1)
201	לייוונט	(2)
221	בערל נעמט אַ שטעלונג	(3)
234	רעוואָלוציאָנערן מיטן כוח פון אינערציע	(4)

243	— — — — —	רעוואָלוציאָנער מיטן כוח פון ציניזם	(5)
253	— — — — —	א צוגווינט	(6)
266	— — — — —	רעוואָלוציאָנערער בעל-גאוּוה	(7)
275	— — — — —	אין גרינעם פארטאָג	(8)
281	— — — — —	געקומען צו דער צייט	(9)
290	— — — — —	פון וואָס מען עלטערט זיך	(10)
306	— — — — —	א בלעטל פון דער עפאָפייע	(11)
321	— — — — —	די באַצווונגענע אויפן געמייזעכץ	(12)
335	— — — — —	לעאָן העלפט בויען די מלוכה	(13)
344	— — — — —	מען טוישט אַ הונדערטער	(14)
358	— — — — —	פייגערפעסיעס אַפערע	(15)
365	— — — — —	דאָס ליד פון אַרעמאָן	(16)
375	— — — — —	די אַלטע בריק	(17)
387	— — — — —	אין דער וואַרעמער ווייט	(18)
406	— — — — —	דאָס ליד פון דער ערד	(19)

דריטער טייל

אונטערן אייז

ק א ר ל ק ר א נ ע

מען האָט צוזאַמענגעטרעבן קריגס־געפּאָנגענע רוסן פון אַלע עקן דייטשלאַנד, פון די געפּאָנגענלאַגערן, לאַנדווירטשאַפטן, קוילן־גרובן און פּאַבריקן, מען האָט זיי פּאַרשפּאַרט אין פּראַכט־וואַגאַנעס — אַ פּאַרטיע פון טויזנט מאַן, פּאַרריגלט און פּאַרזיגלט און אַזוי, אָן עסן, אָן טרינקען, געפירט זיי צוויי מיט אַ האַלבן מעת־לעת אין דער ריכטונג צו מזרח.

אויף די גרעסערע סטאַציעס האָט מען דעם צוג מיט די געפּאָנגענע פּאַרשטופּט אויף אַ זייטיקער ליניע, קיינער זאָל נישט הערן און זיך נישט איבערנעמען מיט די געוואלדן און פּראַטעסט־געשרייען פון די פּאַר־שפּאַרטע, קיינעם זאָל נישט איבערראשן זייער אומאויפהערלעכער משר־גענער פּויקן אין די פּאַרריגלטע טירן אַריין...

אַבער דער צוג האָט זיך לענגער אין ערגעץ נישט פּאַרהאַלטן. אזוי שנעל, ווי דער וועג איז פּריי געוואָרן, האָט מען אים געלאָזט ווייטער לויפן ביז...

ביז אויפן דריטן טאָג האָט ער זיך ענדלעך אָפּגעשטעלט ביי אַ קליינער סטאַציע אין דער מיט פון אַ געדיכטן שטילן וואַלד. און שטיי־לער פּאַרן וואַלד איז ער געשטאַנען אַ פּאַרטייעטער. מען האָט שוין נישט געהערט קיין קולות און געוואלדן פון די פּאַרזיגלטע וואַגאַנעס, ווי אַלע וואַלטן דאָרט אויסגעשטאַרבן אָדער זיך פּאַרטייעט אין אַ שטומען גע־לעכטער פון דעם שפיצל, וואָס מען האָט זיי אָפּגעטאָן.

אַן אָפּטיילונג פון דייטשישע לאַנדשטורמיסטן האָבן זיך דאָן פון דער קליינער סטאַציע אַ לאַז געטאָן צום פּאַרחלשטן צוג מיט זייערע אויפגעשפיצטע זעג־פיקעס און זיך אויסגעשטעלט אין אַ שיטערע קייט אין זיין גאַנצער לענג.

ווען מען האָט אָפּגעזיגלט און אויפגעפּראַלט די וואַגאַן־טירן, איינע נאָך דער אַנדערער — האָט די גאַנצע קייט לאַנדשטורמיסטן זיך אַ שפּאַר געטאָן שלענגלדיק אויף צוריק, ווי פון אַ שווערן גאַז־אַנגריף, קייננדיק און שפייצענדיק.

פון די אויפגעפראלטע וואַגאַנעס האָט אַרױסגעזעצט אַ מוראדיקער געשטאַנק און באַלד איז די אוראלט־קלאַרע וואַלד־לופט אויף אַ מהלך אַרום דער סטאַציע פאַרפעסטעט געוואָרן, ווי מען וואַלט דאָ געהאלטן אין אויסצאפן איין ריזיקן קלאַזעט.

אַ מיטל־וויקסיקער, ברייטפלייציקער לייטענאַנט מיט אונטערגע־האַקטע ווילהעלם־וואַנצעס, האָט געפאַכט מיט אַ פערפומירט טיכעלע ביי דער נאָז און ביי יעדער פריש־אויפגעפראלטער טיר אַרױסגעגרעכצט: — אויסשטייגן, רוסישע שוויינע!

האַבן פון די אָפענע פינצטערע קוואַדראַטן זיך לאַנגזאַם אַרױס־געגאַסן די קריגס־געפאַנגענע, ווי אַ גרויע, האלבאַפגעקילטע לאַווע.

נישט אַלע זענען געווען בכוח אויסצושטייגן מיט די אייגענע כוחות. אויסגעוהונגערטע, אָפגעווינט פון באַוועגן זיך, מיט אָפגעלעגענע הענט און פיס, זענען זיי איינער איבערן אַנדערן געפאלן, ווי ווייכע, האַלב־ליידיקע זעקן. געווען אויך אַזעלכע, וואָס זענען שוין פאַרבליבן אין די וואַגאַנעס ליגן אויפן נאַסן, עיפושדיקן שטרוי.

אַבער די, וואָס האָבן זיך יאָ אַרױסבאַקומען פון די וואַגאַנעס, האָבן זיך געוואקלט, ווי שיכורים, אומגעפאלן און געפויעט אויף אַלע פיר, צוגעפויעט צו דער שוואַרצער הילצערנער וואַנט פון דער סטאַציע און דאָ ערשט, זיך האַלטנדיק ביי דער וואַנט, אויפגעשטעלט זיך און אַנגע־שפאַרט, ווי די צעבראַכענע ביקסן, איינע אָן די אַנדערע. די שטאַרקערע זענען אַזוי געבליבן שטיין, ביי די שוואַכערע האָט עס גלייך די פיס אונטערגעבראַכן און זיי האָבן זיך אַראָפגעגליטשט אויף דר'ערד, ווי די איינגעקנייטשטע האַרמאַניקעס.

און אויף אַלע גרינגרויע, פאַרחושטע פנימער איז געווען אויסגע־גאַסן אַ מין עקסטאַז פון גרויס פאַרווונדערונג. שיער נישט פון אַנטציי־קונג. ערשט איצט, ביי די דייטשן, האָבן זיי אויף זייער אייגענער פעל געלערנט ביז צו וואָס פאַר אַ מדרגה מענטשן קאָנען פאַרפייניקן זייער גלייכן.

און געקומען זענען זיי דאָך אויפן פראַנט נישט קיין פאַרמאַרעטע יינגלעך: פערמיאקעס מיט פלייצעס, ווי די ווענט, טוליאקעס — הויך און פעסט ווי די דעמבעס, דאָנער קאַזאַקן מיט די טשובן אויף אַ זייט און מיט די קרומע רייטער־פיס, ווי די וואַרצלען. זיי אַלע, איצט בלאַנד

און שווארץ און גרוי־פאָרוואַקסענע, מיט פנימער ווי איינגעטונקט אין האַריקער בלאַטע, זענען איצט, נאָך אַ דרייטאָגיקן תענית און ענגשאַפט געווען אומבאַהאַלפֿן, ווי די עופּעלעך, וואָס לערנען זיך גיין, פון די אויסגעבלייכטע אויגן, פון די פינצטערע פנימער, פון די פאָרויכטיק־שוואַרצע און לאַנגזאמע באַוועגונגען האָט אַראָפּגעוואַנקען אַ קינדישע צאַרטקייט.

געווען זענען דאָס — אייגנטלעך — נישט קיין געוויינלעכע קריגס־געפאָנגענע, דאָס האָט מען אויסגערייניקט צווישן די רוסישע קריגס־גע־פאָנגענע דעם געפּערלעכן עלעמענט, די דיסציפּלין־ברעכער. און אַנשטאַט צו מאַכן פון זיי אַ פּאַבריק פון שווינדזוכט אין די מיליטערישע טורמעס, האָט מען זיי אָפּגעשיקט אַהער, אין די פּאַליעסער וועלדער הינטערן פּראָנט, כדי אויסצונוצן זייערע מוסקלען ביים דורכלייגן נייע קריגס־שאַייען.

געווען זענען צווישן זיי אויך אַ מאה יידן, אַזעלכע, וואָס האָבן דעם פּראָנט פּאַר די אויגן נישט געזען, אין קיין קאָזאַרמע אָפּילו נישט אַריינגעשמעקט, נאָר פּראָסט־פּשוט: דער שלימזל האָט זיי געכאַפט ביי דער פּאַלע און פּאַרשלעפט פון די פּרידלעכע נאַלעווקעס גלייך אין געפאָנגען־לאַגער און שפּעטער — אין דער דיסציפּלינאַרער קאַמאַנדע.

דאָס זענען געווען אַזעלכע פּאַרשווונען, וועלכע האָבן געהאַט די זכיה צו האָבן רוסישע מיליטער־ביכלעך, בלויז און רויטע. דער דייטש האָט קיין גרויסן אונטערשייד נישט געמאַכט. אַלע מיליטער־ביכלעך האָבן זיך געדאַרפט מעלדן. אַזוי איז געווען דער באַפּעל.

האַבן יידן געפּאַלגט און זיך געמאַלדן. וואָס אַרט זיי, אַז זיי וועלן נאַכגעבן די דייטשישע פינקטלעכקייט? ס'איז דאָך נישט מער ווי אַ קאַנטראַלע. אַזוי איז בפּירוש געשטאַנען אין באַפּעל. אי — די קאַנטראַלע ווערט געמאַכט אויפֿן הויף פון דער טורמע? איז האָט איר ביי יעקען אַן עוולה. און אפשר האָט ער נישט אין וואַרשע קיין בעסער אַרט? אי — די טויערן פון דעם טורמע־הויף ווערן געשלאָסן און מען לאָזט שוין קיינעם נישט אַרויס? — איז אַ מיספּאַרשטייעניש, וואָס וועט זיך באַלד אויפקלערן.

אַזוי האָבן די נאַלעווקער קריגער זיך געלאָזט אַרייננאַרן אין זאַק אַריין און דערהויבן ווערן צו דער מדרגה פון ציוויל־געפאָנגענע. „ניקס

צו מאַכן. קריגס־צייט!" און איין מאָל זיי אַרײַנגעשלעפט ביי דער פּאַלע, האָט דער שליממזל זיי געצויגן אַלץ טיפּער אין תּהום אַרײַן, פּאַרווישט די מחיצה פון ציוויל און פון קריגס־געפּאָנגענע. פּאַרשטייט זיך, אַז די באַעוולטע האָבן פּראָטעסטירט ביי יעדער געלעגנהייט. און אַזוי איז אַ מאה פון די ייִדן, וועלכע האָבן קײנמאָל קײן פּולווער נישט געשמעקט, אַרײַנגעפּאלן אין דער דיסציפּלינארער קאַמאנדע. נאָך אַן אַרומשלעפעניש איבער פּאַרשיידענע דײַטשישע געפּאָנגענלאַגערן, זענען זיי איצט צוריק פּאַרשליידערט געוואָרן אין די פּוילישע וועלדער.

דער צוג איז שוין געווען אויסגעליידיקט. די גאַנצע אויסגעגעהונגערטע פּאַרטיע האָט ווי אַ סטאַדע קראַנקע בהמות זיך צוזאמענגעקנײט גענויט ביי דער סטאַציע, אַרומגעגארטלט מיט דעם לײזן רײף פון בער־דיקע לאַנדשטורמיסטן.

עטלעכע דײַטשן האָבן נאָך שעלטנדיק און שפּײַענדיק רעווידירט די פּאַרעײַפּושטע וואַגאַנעס. קײן דאַקטער איז דערבײַ נישט געווען. צווישן די עטלעכע צענדליק געפּאָנגענע, וועלכע זענען געבליבן לײזן אויפן שטרוי אין די וואַגאַנעס און פון אַרט זיך נישט גערירט, איז געווען שווער אונטערצושיידן אַ מת פון אַ הונגער־פּאַרחלשטן.

איז שוין געווען דעם לײַטענאַנטס קאַפּ דערבײַ צו לײזן דאָס פּראָבלעם. אָט דער מיטלווקסיקער לײַטענאַנט מיט די אונטערגעשאַרענע ווילהעלם־וואַנצעס האָט באַפּוילן צו פּאַרריגלען די וואַגאַנעס און לאָזן דעם צוג ווייטער לויפן, ביז צו אַ מעדיצינישן פּונקט. זאָל מען זיך דאָרט פּונאנדערקלייבן צווישן טויטע און האַלב־טויטע. ער האָט גענוג פּאַר זיך אָט די ווילדע לײַזיקע באַנדע, וואָס דער רײטער פּראַכט־צוג האָט דאָ אויסגעשאַטן.

ווען די קריגס־געפּאָנגענע האָבן באַקומען צו ביסלעך וואַסער אויף צום שטילן דעם ברענענדיקן דורשט, איז דאָס געווען צו ווייניק פּאַר זיי. דאָס וואַסער איז גאָר צום מאַגן נישט דערגאַנגען. נאָר ווי פון אַ שוואַם אײַנגעזאַפט געוואָרן אין פּאַרשפּעטן גומען, אײַנגאַנצן אויסגע־טריקנטן גוף.

נאָכן ערשטן טרונק האָט מען געטריבן די קאַמפּאַניע אַ האַלבן קילאָמעטער טיפּער אין וואַלד אַרײַן, צו די באַראַקעס, וווּ פון דעם ריח פון די פּעלד־קײכן האָבן בײַ פּיל פון די געפּאָנגענע זיך אונטערגעזעגט

די פיס און זיי זענען געפאלן אין חלשות, נאך איידער ס'איז זיי געקומען דער ביסן צום מויל.

נאכן עסן, וואָס איז פאַרשלונגען געוואָרן מאַמענטאל און כמעט אַן באַוווסטזיין, איז די גאַנצע פאַרטיע געלעגן נישט טויט נישט לעבער-דיק צווישן אַנגעפירטע שטיינער און אויסגעהאַקטע ביימער אויף אַ פיר-עקיקן פלאַץ, באַוואַכט מיט אַ טונקל-בלויען וואַלד פון אַלע זייטן. מען האָט גערוט. און מיט דעם אַפּרו אין דער שאַרפּער וואַלד-לופט האָט ערשט דער הונגער אַנגעהויבן צו ברומען אין די געדערים, ווי אַן אויפ-גערייצטער בער.

נאָכן אַפּרו האָט מען די פאַרטיע ווידער געטריבן אַ האַלבן קילאָ-מעטער צו די באַד-באַראַקעס, צו „ענטלויזונג“.

דאָ, פאַר די באַראַקעס האָבן זיי גרופּעסווייז, צו הונדערט-פּופּציק מאַן, לויט דער דייטשישער קאָמאנדע אַראַפּגעשלעפט פון זיך די פאַרעיי-פּושטע קויטיקע בגדים און העמדער און זיי געוואָרפן אין קעסל אַריין. און אַליין — שמוציקע קריגס-סעקעלעטן מיט איינגעשרומפּענע בייכער, מיט שטאַרצנדיקע ריפּן. זענען זיי ווי די רשעים אין גיהנום געקראַכן אין דער פינצטערער עפענונג פון באַד-באַראַק, וווּ ס'האַבן קוים גע-פינקלט אַ פאַר געל-רויטע פאַרנעפּלטע פייערלעך. אויך אין באַד האָט די פאַרטיע איבערגעלאָזט אַ פאַר צענדליק געחלשטע פון דער פּלוצלונג-גער היץ.

שוין נאָך דער באַד און „ענטלויזונג“, ווען ציטערנדיק אין די פייכטע, מיט קאַרבאַל דורכגעפרעסענע ענג-געוואָרענע שמאטעס אויפן לייב, האָבן די געפאַנגענע גענומען קומען צו זיך און אין די פאַרטויבטע הערצער האָט אַנגעהויבן צו גליען אַ פונק פון האַפּענונג אַנצופילן די איינגעשרומפּענע און קוים צערייצטע מאַגנס — ערשט דאן האָט מען די גאַנצע פאַרטיע, די אַלע וואָס האָבן זיך נאָך געהאלטן אויף די פיס, אויסגעשטעלט אין אַ פירעק אויפן ליידיקן אויסגעטראַטענעם פלאַץ הינטער די באַראַקן.

איז די פאַרטיע געשטאַנען מיט דער שטייפּקייט פון אימפעט און פאַרצווייפלונג און אַנגעקוקט פון אַלע פיר זייטן די עטלעכע רויאַפּגע-שיילטע סלופּעס, וואָס האָבן געשטעקט אינמיטן פלאַץ.

פאַר די פאַר שעה, וואָס די געפאַנגענע יידן האָבן פאַרבראַכט אויף

דער סטאַציע און אַרום באַד־באַראַק, האָבן זיי שוין אויסגעשמעקט ביי די לאַנדשטורמיסטן אַלץ וואָס זיי האָבן געדארפֿט וויסן וועגן זייער לאַגע. זיי האָבן שוין געהאַט אַ ידיעה וווּ זיי געפינען זיך און ווער זייער נייער געוועלטיקער איז — דער לייטענאַנט מיט די אונטער־געהאַקטע ווילהעלם־וואַנצעס. זיי האָבן שוין געוואוסט, אַז דער לייטענאַנט הייסט קאַרל קראַנע. אונדזער קראַנע — האָבן אים פאַמיליער גערופן די לאַנד־שטורמיסטן און אַרויסגערעדט דעם נאָמען מיט אַ צוגעקנייטשט אייגל און מיט אַ קרום שמייכלע, וואָס האָט נישט צוגעזאָגט קיין גוטס.

איצט האָט דער העלדישער לייטענאַנט זיך באַוויזן אויפֿן פּלאַץ. ער האָט מאַרשירט פֿאַר די רייען אויסגעפאַרעטע רוסן אין זייערע אויס־געברייטע, ענגע שמאַטע־קליידער און ער האָט שטרענג אַכטונג געגעבן, צי די רייען שטייען ענגוג מיליטעריש־גלייך. מאַרשירט האָט דער לייט־טענאַנט, זיך היידענדיק פֿון דער רעכטער פּוס אויף דער לינקער, ווי אַ קאַטשקע. די רעכטע האַנט האָט ער געהאַלטן אויף הינטן פֿאַרלייגט און אין דער האַנט האָט ביי אים אונטער־געטאַנצט אַ גראַבע רימענע שפיץ־רוט. לייטענאַנט קראַנע האָט זיך — דוכט זיך — לאַנגזאַם געקליבן צו ווייזן דעם פֿאַרזאַמלטן עולם אַ קונץ און טיף פֿון אונטערן שטערן האָבן אים פינצטער די אויגן געפינקלט.

ביי די סלופּעס אינמיטן פּלאַץ האָבן זיך פֿאַרזאַמלט די לאַנד־שטורמיסטן. איינער פֿון זיי, אַ רויט־בערדיקער בייער מיט אַן אמתן הענערשן אויסזען און מיט בלויע פייגלשע אייגעלעך, איז איצט נאָכגע־גאַנגען דעם לייטענאַנט פּוס־טריט, אים נאָכגעטראָגן אַ פֿאַפּיר עפעס און, ווייזט אויס, געווארט אויף אַ באַפעל.

האַט דער לייטענאַנט ענדלעך צו אים אַ ווונק געטאָן.

האַט דער בייער זיך אויפגעשטעלט ווי אַ האָן אויף די ציפקעס און אויסגעקרייט:

— האַנס שומאַכער! דאָלמעטשער!

ביידע האָבן זיי געקוקט איבער די רייען פֿון די קריגס־געפאַנגענע.

קיינער האָט זיך נישט אָפּגערופן.

ווייזט אויס, אַז דער האַנס שומאַכער, וואָס האָט פֿאַרבלאָנזשעט

אין דער רוסישער אַרמיי און פֿון איר — אין דער דייטשער געפאַנגענ־

שאַפֿט, איז דאָס מאָל ווייטער אַוועקגעפֿאַרן מיט דער באַן, אויסגעצויגן

אויפן שטרוי, צוגלייך מיט אלע טויטע. האָט דער בייער פון פּאַפּיר אַרויס
ווייטער גערופן:

— טעאָדאָרעס ביטרישקאַ, דאָלמעטשער!

האַט זיך אַרויסגערוקט פון דער ריי אַ מיטל-וויקסיקער געפּאָנגענער
אין דייטשישע האַלב-זעלנערישע סאַמעט-קליידער.

דער לייטענאַנט האָט פּאַרווונדערט אים אָנגעקוקט. עס האָט אים
פּאַרווונדערט צו טרעפּן אין דער אַרומגעריסענער באַנדע אַ מענטשן
נישקשהדיק אָנגעטאָן. עס האָט אים אויך איבערראשט די פּרייע האַל-
טונג פון דעם געפּאָנגענעם.

האַבן זיי זיך ביידע אָנגעקוקט מיט די טיף-זיצנדיקע אויגן פון אונ-
טער די ברייטע שטערנס — דער לייטענאַנט און דער געפּאָנגענער, און
זיי האָבן, דוכט זיך, באַווונדערט איינער אין דעם אַנדערן עפעס אַן עני-
לעכן געזיכט אָדער כאַראַקטער-שטריך. אויך דער געפּאָנגענער איז
געווען מיטל-וויקסיק און ברייט-פּלייציק, ווי דער לייטענאַנט.

— זייט איר אַן אָפּיציר? — האָט דער לייטענאַנט מיט אַ האַרטער
געצווונגענער העפלעכקייט געפּרעגט.

— גיין, הער לייטענאַנט, איך בין ציוויל-געפּאָנגענער.

— נאַמען?

— ביסטריצקי טעאָדאָר.

— ווער האָט דיר געהייסן אַרויסקריכן פון דער ריי?

— מען האָט מיך אויסגערופן.

— האָסט זיך פאַרהערט.

— נישט איך האָב זיך פאַרהערט, הער לייטענאַנט, נאָר דער בייער

האַט שלעכט איבערגעלעזן מיין פאַמיליע-נאַמען.

קאַרל קראָנע, וואָס האָט זיך שוין געוועזט געהאַט אָפּגעקערט פון
דעם געפּאָנגענעם, האָט זיך אַ קער געטאָן צו אים מיטן אייבערשטן
האַלבן גוף און אַ שאָס געטאָן אויף אים מיט איינעם פון זיינע בליקן,
קעגן וועלכן, ער האָט געווסט — אז מען קאָן נישט ביישטיין. אָבער
אַט דער ברייט-פּלייציקער ציוויל-געפּאָנגענער האָט אַרויסגעוויזן גענוג
ציווילן מוט. ער איז געשטאַנען געלאַסן, ווי נישט אים מיינט מען דאָס.
און דער בייער האָט שטילערהייט געשאַקלט מיטן קאַפּ, סילאַבי-

זירנדיק פון פאָפיר אַרויס. דאָרט איז טאַקע געשטאנען שוואַרץ אויף ווייס: ביסטריצקי.

האַט קאַרל קראַנע צוריקגעהאלטן זיין ערשטן צאָרן-אויסברוך. נאָר דער נאָקן איז אים רויט געוואָרן.

— ביסט דאָלמעטשער? — האָט ער געפרעגט, שוין נישט קוקנדיק אויף ביסטריצקי.

— יאָ, הער לייטענאַנט. אין מיין קאַמפּאניע בין איך געווען דאָל-מעטשער.

דאָן האָט דער לייטענאַנט אָפּגעהוסט, פאַרדרייט אַרויף זיינע אונ-טערגעהאַקטע וואַנצעס. אויסגעשטעלט די ברוסט און אָנגעהויבן אַרויס-כראַקען אָפּגעהאַקטע זאַצן פון אַ פאַטריאַטישער דרשה: ס'איז קריג. דייטשלאַנד איז אַרומגערינגלט מיט שונאים. דייטשלאַנד הונגערט. מוזן אַלע ליידן. די קריגסגעפאנגענע אויך. מען קאָן זיי נישט באַהאַנדלען אין ווייסע הענטשקעס...

פאַר ביסטריצקי איז דער נוסח געווען נישט ניי. פאַר דעם יאָר ציוויל-געפאנגענשאַפט האָט ער זיך שוין אָנגעהערט גענוג אַזעלכע דרשות. האָט ער טאַקע פליסיק-לייכט און מאַשינעל איבערגעזעצט די דרשה פאַר די קריגס-געפאנגענע שטיקלעכווייז, פראַזנווייז, אַזוי ווי דער לייטענאַנט האָט גערעדט. ער האָט אים די ווערטער כמעט פון מויל אַרויסגעבראַכט.

אַבער ביים לייטענאַנט איז די דרשה, ווייזט אויס, געווען ניט קיין ציל פאַר זיך, נאָר בלוז אַ הקדמה.

דאָס פנים האָט זיך אים פלוצלונג אָנגעגאַסן מיט בלוט, ער האָט גענומען טופען מיט די פיס און פאַכן מיטן שפיצרוט פאַרן פנים פון דעם נייעם דאָלמעטשער.

— פּרעג זיי, פּרעג! ווער, צום טייוול, האָט זיך דאָס דערלויבט צו פויקן אין די וואַנצעס און מאַכן דעמאָנסטראַציעס אין וועג? גאַנץ דייטשלאַנד האָבן זיי אויפגערודערט — די וויסטע באַנדע! דאָס וועט זיי נישט אַראַפּגיין גלאַט!

האַט דער דאָלמעטשער רואיק אָפּגעווארט ביז דער לייטענאַנט וועט אַרויסשיטן פון זיך זיין גאַנצן אַרסענאַל זידל-ווערטער און רואיק, כמעט מיט אַ שמייכל אין דער שטים, איבערגעפרעגט:

— דאַרף איך זיי דאָס אַלץ זאָגן, הער לייטענאנט?
איז קאַרל קראָנע געבליבן שטיין מיט אַן אָפּן מויל. אויף דער
חוצפה פון איבערפרעגן אים האָט ער זיך אינגאנצן נישט געריכט און
דעם דאָלמעטשערס איראָנישער טאָן האָט אים ערשט רעכט אין כעס
אַריינגעבראַכט.

— נו, רייז, שורקע!

איז דער דאָלמעטשער געגאנגען פון ריי צו ריי און מעכאניש נאָכ-
געמאַכט דעם אָפיצירס אויפגערייצטע זידל-ווערטער.
— נישט אַזוי, שורקע! נישט אַזוי! העכער רייז! שריי! נישט ווי
קיין טויטער! כ/האָב דיך נאָך נישט טויט-געשלאָגן!
דאָן האָט ביסטריצקי אומגעריכט-האַסטיק זיך אויסגעדרייט צום
אָפיציר אויפן אָפּצאָס.

— איך האָב נישט וואָס צו שרייען, הער לייטענאנט — האָט ער
געזאָגט אין אַ גאַר קאַלטבלוטיקן, ציווילן טאָן, ווי אַ סוחר רעדט צו זיין
קליענט. — איר שרייט, ווייל איר זייט אויפגעערעגט, און מיינ פליכט איז
בלויז איבערצוגעבן די ווערטער.

דאָ האָט דער רויט-בערדיקער בייער, וואָס איז נאָכגעגאנגען דעם
לייטענאנט פוס-טריט, זיך פלוצלונג שטייף אויסגעצויגן און אַרויסגע-
שפאַרט דעם בויך פאַר שרעק. עס האָט זיך געדוכט: אָט הייבט ער אַן
קרייען.

און דער לייטענאנט אַליין האָט אַריינגעצויגן דעם קאַפּ אין די
אַקסל און גענומען שפּאַנגען ווי אַ קאַטשקע צום דאָלמעטשער, אומגעדול-
דיק טרייסלענדיק מיט דער שפיצרוט.

אַ געמורמל איז דורכגעלאָפּן דורך די מידע, ביז איצט שטייף-שטומע
רייען פון די געפאַנגענע. די רוסן האָבן פאַרשטאַנען, אַז דער נייער
דאָלמעטשער איז אַ „נאַש-בראַט“ און ער וועט נישט אַרויסגעבן.

— הער, דו! דייטש מיטן זנב אויפן קאַפּ! ריר אים נישט אָן, מירן
דיר די ביינער צעברעכן!

— זאָג אים, ברודערקע! זאָג אים אַריין דעם דייטש אין דער מאַמען
זיינער!

דער קאַמענדאַנט איז שוין אַבער געשטאַנען פאַרן דאָלמעטשער
און ביידע האָבן זיך אָנגעקוקט שאַרף אונטער-שטערנדיק. עס האָט אַנ-

געטראָפֿן — ווי מען זאָגט עס — די קאָסע אויף אַ שטיין. איין רגע האָט עס געדויערט. און דאָן האָט אַ פּייף געטאָן די שפיצרוט און ווי שנעל דער דאָלמעטשער האָט זיך נישט אָפּגעקערט, האָט ער זיך דאָך אָנגעכאַפּט פאַר דער צעבלוט־קטער באַק. איז געוואָרן שטיל אין די רייען.

אַבער דאָ האָט דער דאָלמעטשער אויף אַ רגע פאַרגעסן אָן דעם ווייטיק אין דער צעבלוט־קטער באַק, האָט זיך אויסגעקערט מיטן פנים צו דער נאָענטסטער ריי, אַ טופּע געטאָן מיטן פּוס און אויסגעשריען פאַרביטערט:

— חברה! האָלט ס'מיל! ער וויל דערגיין ווער עס האָט געפּויקט אין די פאַרשפּאַרטע וואַגאַנעס.
אַ האַגל מיט זידליווערטער און קללות האָט זיך אַ שאַט געטאָן פון גאַנצן לעבעדיקן פירעק.

— זיי זאָגן, הער לייטענאַנט, זיי זאָגן — האָט ראַפּאָרטירט דער דאָל־מעטשער, זיך צוהאַלטנדיק ביי דער באַק, — אַז געשריען און געקלאַפּט האָבן יענע, וועלכע זענען אַוועקגעפאַרן ווייטער, צום מעדיצינישן פּונקט. אַט די אַנצוהערעניש אויף געשטאַרבענע און טויט־פאַרחלשטע אין די וואַגאַנעס איז געווען אַן ענטפּער פון אַזאַ מאַס, וועלכע האָט אַריבער־געשריטן די מאַכט פון דער שפיצרוט. דער לייטענאַנט האָט נאָך אַ רגע שווייגן אַ ווונק געטאָן צו די לאַנדשטורמיסטן ביי די סלופּעס אינמיטן פּלאַץ.

זיי האָבן גענומען מאַרשירן איבער זיי רייען און אויסטיילן יעדן פינפּאונצוואַנציקסטן. און ווען מען האָט אויסגעטיילט די ערשטע צוויי צענדליק, האָט מען זיי צוגעטריבן צו די סלופּעס.

דאָרט האָבן די לאַנדשטורמיסטן זאַכלעך און מעכאַניש־שווייגנדיק יעדן באַזונדער צוגעבונדן ביי אים די הענט צו די רינגען אויף די סל־פעס. די רינגען זענען געווען הויך און די געפייניקטע זענען געבליבן הענגען, שטייענדיק אויף די שפיץ פינגער.

אויפהענגען האָט מען אַזוי געקענט פינף מאָן. די איבעריקע פּופּצן האָבן געווארט אויף זייער ריי.

פון די באַראַקעס איז פּויל אָנגעקומען אַ ביי־קער סאַניטאַר מיט אַן עמער קאַלט וואַסער און מיט אַן איינגעוויקלטן האַנטוך אויף אַפּצומינ־

טערן די געהלשטע ביי דער עקזעקוציע. דער לייטענאנט האָט געלאסן געקוקט אויף זיין האַנט־זייגערל.

ער האָט זיך פלוצלונג אָפגעקערט און זיך אָנגעשטויסן מיטן בליק אָן דעם דאָלמעטשער. ביסטריצקי איז געשטאנען דאָ, דערלעבן, צוהאל־טנדיק אָן איינגענעצט פאַרפלעקט נאָזטיכל ביי דער באַק. — וואָס טוסטו דאָ? — האָט דער לייטענאנט מיט אַ פול־זאָפטיקער שנאה אויסגעברומט.

— איך וואָרט אויף מיין ריי, הער לייטענאנט.

— לאַזט אים נישט לאַנג וואַרטן! — האָט קאַרל קראַנע קורץ פאַראַרדנט.

2

ביים טייוול אין די ציין

ווי קומט ביסטריצקי אין געפאַנגענשאַפט.

עס שטעקט שוין אין מענטשן אַ כוח אַזאָ צו פאַרמויערן דאָס אָרט, וווּ עס גליט אַ טיפע ווונד אין באַוווסטזיין, פאַרמויערן, כדי צו קאַנען לעבן ווייטער מיט דער פאַרגעסנקייט. אַ יאָר איז אַריבער, ווי אַ לעטאַר־גישער חלום, ביו ביסטריצקי האָט זיך דערוועגט צוצוטרעטן צו דער פאַרמויערטער ווונד פון זיין באַוווסטזיין.

ער האָט זיך דאָך געוואָלט געדענקען בלויז ווי אַ קריגס־געפאַנגע־נער, ווי אין דער געפאַנגענשאַפט וואָלט ער געבוירן געוואָרן, ווי פאַר דעם וואָלט גאָר קיין לעבן נישט געווען.

אַ מענטש האָט דאָס רעכט צו נעמען זיך דאָס לעבן, ווען עס ווערט אים צו לאַסט. אָבער באַפרייען זיך פון לאַסט און אַראָפּוואַרפן זי אויפן צווייטן — דאָס איז אַן אַכזריות. און אַזוי אַכזריותדיק האָט באַסיע זיך דאָס לעבן גענומען. מיט איר שפּרונג פון פערטן שטאַק אויפן שטיינער־נעם ברוק האָט זי זיך באַפרייט און אים, ביסטריצקי, באַלעסטעט. באַ־לעסטעט אים מיט דער פולער אַכזריות פאַר איר פריצייטיקן טויט.

נאָ זע, צו וואָס דו האַסט מיך דערפירט! — אַזוי האָט געשריען צו אים איר טויטער איבערגעדעקטער קערפער מיט די שלאַנגען־צעפּ, וואָס

זענען זיך צעקראַכן אַנזויגן פון אייגענעם בלוט אויף די שטיינער.
— נאָ זע!

האַט ער פאַרמויערט דאָס אַרט פון זיין באַוווסטזיין, וווּ די אַראָפּ־
געשליידערטע באַסיע איז געלעגן, מיטן פנים אין איר אייגן בלוט, אַן
איבערגעדעקטע.

ווען די פרוי, וועלכע ער האָט ליב געהאַט, שטאַרבט אים אין איר
אייגן בעט, פון אַ קימפעט, פון אַ קראַנקייט, ווען זי סמט זיך אַפילו שטיי־
לעהייט — וואָלט דאָך דער ווייטיק נישט געווען אַזוי אומדערטרעגלעך.
באַסיע האָט אָבער אַרויסגעשליידערט איר לעבן דורכן פענצטער, ווי
אַ גלעזערנע וואַנע, אַרויסגעשליידערט אויף דער גאַס אַרויס מיט אַ
שרייאיקן פראַטעסט. וואָס האָט זי געהאַט צו אים? פאַרוואָס האָט זי אין
אים אַזאַ ווילדע נקמה גענומען? האָט ער זי דען נישט ליב געהאַט מיטן
גאַנצן האַרצן?

דאָס אומגליק האָט אים איבערן קאָפּ דערלאַנגט און פאַרטויבט.
קוים מיט צרות איז דעם שותף זיינעם, אשר פּאַדלאַסקי, געלונגען
אַרויסצובאַקומען ביי אים אַ פּלעניפּאַטענץ אויף אַנצוגיין מיט די וויי־
טערע געשעפטן.

ביסטריצקי האָט זיך פאַרשפאַרט אין זיין וווינונג און די גאַנצע
וועלט איז אים מער נישט אַנגעגאַנגען.

נאָר אַט זענען אַריינגעקומען אין וואַרשע די דייטשן און ביסטריצקי,
אַן אַפּגעצערטער, אַ פאַרענדערטער, נישט צום דערקענען, האָט זיך פּלוצ־
לונג באַוויזן אויף דער גאַס.

געדינט האָט ער אַמאָל זעקס וואָכן אין רוסישן מיליטער און געהאַט
אַ רויטן בילעט. איז ער געגאַנגען זיך צושטעלן צו דער קאַנטראַלע.

פון די אַלע, וועלכע זענען געשטאַנען און געחכמהט זיך מיט די
בילעטן אין דער ריי, איז ביסטריצקי אפשר געווען דער איינציקער, וועל־
כער האָט פאַראויסגעזען, אַן דער דייטשער באַפעל איז גאַרנישט אַזוי
פאַרמאָליסטיש־אומשולדיק. ער איז אָבער אויך געווען דער איינציקער,
וועמען ס'איז נישט אַנגעגאַנגען מיט וואָס די קאַנטראַלע וועט זיך ענ־
דיקן. ער איז גלייך גרייט געווען אַנצונעמען טורמע, געפאַנגענלאַגער
אָדער אַפילו טויט־שטראַף, אַבי עמעצער זאָל זיך דערבאַרעמען איבער
אים און אַראָפּנעמען פון אים די אחריות פאַר זיין אייגן לעבן און פאַר

זיינע האַנדלונגען. אדרבה! זאָל מען אים באַפעלן. ער וועט אויספילן יעדן באַפעל מאַשינעל פינקטלעך. און זיין לויז וועט זיין — די באַפרייאונג פון פיינלעכע אחריות פאַרן לעבן.

דאָס אַלץ האָט ביסטריצקי קלאָר פאַרשטאַנען. ווען ער איז נאָך גע- שטאַנען — אַלס פרייער בירגער אין דער ריי מיט זיין בילעט.

שפעטער האָט ער טאַקע ווי געהעריק אָפגעשאַצט די דערלייכטערונג פון עטעמען, עסן, שלאָפן און אַרבעטן אויף עמעצנס באַפעל. ער האָט זיך דערלויבט דעם תענוג צו לאָזן איינשלאָפן זיין גאַנצן אינטעלעקט, פאַרמויערט נישט נאָר די בלוטיקע ווונד, נאָר ווייט אַרום דער ווונד. ער האָט צו זיין אומגליק גליק געהאַט. אין דער ריכטיקער צייט האָט ער גע- פונען אין געפאַנגענשאַפט דאָס לעבן פון אַ גולם. בלויז צו דעם הונגער און צו דעם מאַנגל אין פרישע וועש איז ער פאַרבליבן נישט גלייכגילטיק. און דאָס האָט אים נאָך פאַרבונדן דורך אַ דין פעדימל מיט דער אויסער- לעכער וועלט.

ער האָט אָנגעשריבן צו דעם שותף זיינעם, צו אַשרן, און אָנגעהויבן רעגלמעסיק צו באַקומען געלט פון אים, נישט קיין סך, אַזוי ווי ער האָט אַליין געוואָלט. ער האָט אויך פאַרלאַנגט, אַז דער שותף זאָל זיך נישט משתדל זיין וועגן זיין באַפרייאונג. זאָל עס גיין מיט דער נאַטור. אַז די צייט וועט קומען און ער וועט עס נייטיק האָבן, וועט ער אַליין גיין פריי.

מיט אַ פאַרטיע ציוויל-געפאַנגענע יידן איז ביסטריצקי אָנגעקומען אין ריינגעביט, וווּ מען האָט זיי פאַרטיילט צווישן די אַרטיקע לאַנד- ווירטן אויף אַרבעט. דערביי האָט יעדער לאַנדווירט, אַלס צולאָג צו די עטלעכע לייב־קנעכט, באַקומען פון דער מיליטער־מאַכט אַ ביקס מיט פאַטראַנעס, די דאָזיקע לייב־קנעכט צו דערשיסן ביים מינדסטן ווידער- שטאַנד.

ביסטריצקי מיט נאָך דרייצן געפאַנגענע יידן איז אַריבער אויף אַר- בעט צו אַן עלטערן זאַקס מיט אַ באַרד, ווי אַ שאַקאַלאַדענע לאַפעטע און מיט אַ שניי־ווייסער פאַרצעלייענער ליולקע אין מויל.

אַט דער עלטערער לאַנדווירט מיט דער פאַרלאַשענער ליולקע און פאַרשלאַפענעם מוח, הגם ער פלעגט אַלע פרימאַרגן אַרויסבאַגלייטן זיי- נע געפאַנגענע אין פעלד אַרויס מיט אַ ביקס, האָט ער דאָס אָבער געטאַן מער צוליב פאַרם וועגן, ווייל די ביקס האָט מען אים געגעבן און אַזוי

האָט מען אים באַפּוילן. באַהאַנדלט האָט ער זיי מענטשלעך און נישט געפּאָדערט מער אַרבעט, ווי אַ מענטש קאָן לייווערן. דעם ביסן האָט ער זיי נישט צוגעצייילט און געגעסן האָבן סיי־ווי־סיי אַלע אין דער גרויסער קיך, ווי אַ שטאַל, די געפּאַנגענע און דעם לאַנדווירטס משפּחה, געגעסן נודנע דאָרפישע מאַכלים, וועלכע זענען געווען דייטשיש אויסגערעכנט נישט אויף טעם נאָר אויף זעטיקייט. דאָס איז געווען אַ משפּחה פון דיי־טשישע שווייגערס און עס האָט געקאָנט זיך דוכטן, אַז זיי האָבן געגעבן אַ נדר פון שווייגן ביז די מלחמה וועט זיך ענדיקן. אַביסל ריידעוודיק פּלעגן די דייטשקעס נאָר ווערן, ווען עס פּלעגט אָנקומען אַ בריוו פון פּראַנט, פון איינעם פון די זיין אָדער איידעם. דעם זאָקס האָט כשר גע־קומט די פּאַרטיע געפּאַנגענע. אַלע זיינע אייגענע מאַנסלייט זענען געווען אויפן פּראַנט. און די פּערצן יידן, וואָס האָבן פּאַר דער צייט פון זייער געפּאַנגענשאַפט פיל ערגערס געזען, ווי זייער איצטיקע לאַגע, האָבן זיך כמעט אָנגעשטעקט מיט דעם זאָקסישן שווייגן און מיט אים, מיט דעם שווייגען, שלום געמאַכט. אַ פּאַר פון זיי האָבן זיך אַפילו צוגעשאַרט צו דעם זאָקס' עטלעכע טעכטער — די זעלנערקעס, וואָס האָבן מיט אַ דיי־טשישער אָפּהאַרציקייט אַרויסגעוויזן זייער בענקשאַפט נאָך אַ מאָן.

צעקריגט האָט מען זיך אומגעריכט, אין אַ געוויינלעכן פּרימאָרגן און דער שווייגנדיקער זאָקס איז פּלוצלונג אַרויס פון די כלים און אַראַפ־געכאַפט די ביקס פון דער וואַנט: ער וועט שיסן.

ער איז געווען גערעכט. ער האָט געפּאָדערט מען זאָל גיין צו דער אַרבעט. און די יידן האָבן דווקא היינט פּאַרשטרייקט. היינט — זאָגן זיי — איז ביי זיי יום־טוב און דער יום־טוב הייסט ראש־השנה.

עס איז געווען אַ צער אָנצוקוקן, ווי דער דייטש זוכט מיט גרויס פּאַרווונדערונג דעם יום־טוב אַרום זיך און אויפן בלעטל פון קאַלענדאַר און געפינט אים נישט. און די יידן האָבן זיך פּאַרזאַמלט אין אַ ווינקל קיך, ווי נישט זיי מיינט מען דאָס און זיי דאַוונען שוין אויפן קול. איז דער זאָקס אַרויס פון די כלים. דעם גאַנצן שווייגנדיקן צאָרן זיינעם פּאַר דעם גורל פון זיינע זין און איידעם אויפן פּראַנט איז ער גרייט געווען אויסצולאָזן צו די יידישע קעפּ.

האָבן די יידן אַרויסגערוקט פּאַרויס ביסטריצקין זיך אויסצוטענהן מיטן דייטש. ביסטריצקין איז אַלץ איינס געווען וועמען צו פּאַלגן, אַבי

נישט אַרויס פון דער אייגענער איניציאַטיוו. האָט ער זיך איינגעשטעלט פאַר די דרייצן יידן, וואָס ווילן ראש־השנה אָפּדאוונען.

און אַז דער זאַקס האָט אָנגעשטעלט אויף ביסטריצקין די ביקס, איט דעם ערשטן צו דערשיסן, האָט ביסטריצקי זיך צעלאַכט מיט זיין ברייטן מויל, צעלאַכט זיך צום ערשטן מאַל פאַר דער צייט פון זיין געפאַנגענ־שאַפט.

און צוזאַמען מיטן געלעכטער האָט ער דערשפירט די אויפגעוואַכטע ווונדן אין זיין האַרצן. אָבער ער האָט אויך צום ערשטן מאַל דערשפירט, אַז די געפאַנגענשאַפט איז אים צו לאַסט.

ער וואַלט אַליין נישט געגאַנגען שילדערן, ווי אַזוי דאָס איז פאַר־לאַפן, אין אַ רגע אַרום איז דער זאַקס געלעגן אויף דר'ערד און געדריגעט מיט די פיס, באַמיענדיק זיך אַראַפּצושטויסן ביסטריצקין, וואָס איז גע־זעסן אויף אים רייטנדיק, און ביסטריצקי, ווידער, האָט זיך באַמיט צו כאַפן דעם זאַקס פאַר די הענט און זיי צוזאַמענבינדן מיטן לעדערנעם פאַסיק, וואָס ער האָט פון זיך אויסגעטאַן.

האַבן די יידן איבערגעריסן דאָס ראש־השנהדיקע דאוונען און גע־קומען ביסטריצקין צו הילף, דעם דייטש האָט מען אַ געבונדענעם אַרויפ־געכמאַליעט אויפן וואַגן און אין באַגלייטונג פון די צעיאַמערטע דייטש־קעט אים אַוועקגעפירט צו דער קאַמאַנדע איבער די קריגס־געפאַנגענע אויף אַ די־תורה.

דאָרט ערשט האַבן צו דעם קאַמענדאַנטס גרויס פאַרווונדערונג די יידן זיך אַוועקגעשטעלט דאוונען בציבור.

דער קאַמענדאַנט איז געווען גערירט פון דער יידישער גאַטספאַרכ־טיקייט און חוצפה. אָבער אויסגעלאַזט האָט ער מיט אַ זיפק:

--- קריגס־צייט, נישט צו מאַכן, קיינע פייער־טאַגע, און איר, קנאַבן, האָט געבראַכן די דיסציפלין.

און ביסטריצקי מיט נאָך אַ פאַר דאוונער, פון די, וואָס האַבן גע־האַלפן בינדן דעם דייטש, זענען אַוועק אין דיסציפלינאַרער קאַמאַנדע, אַט דאָ ערשט האָט זיך פון ביסטריצקין אָפּגעטאַן זיין גייסטיקער שלאַף, עס איז געשען, ווי מען וואַלט אים די הויט אָפּגעשוונדן און איבערגעלאַזט נאַקעטע נערוון, דאָ, אונטער דער אייזערנער שרויף פון אכזריותדיקער דיסציפלין, האָט ער דערפילט דעם פשוטן אמת, אַז ער וואַלט נאָך גע־

קאַנט לעבן, נאָר מען לאָזט נישט. עס האָט אויפגעוואַכט אין אים אַ ליידנשאַפטלעכע באַדערפעניש צו זיין אויף דער פריי. עס האָבן אויפגע-
וואַכט אין אים מיט אַ מאָל אַלע זיינע איינגעשלאָפענע פעאיקייטן, אויך
די פעאיקייט אויסערלעך זיך צוצופאַסן צו דער לאַגע.

אונטער דער אכזריותדיקער דיסציפלין איז ער געוואָרן דאָלמעטשער,
קאָפּטענאַרמוס, שיער נישט די רעכטע האַנט פון קאָמענדאַנט אַליין. ער
האָט אָבער נישט אויסגענוצט זיין פּריווילעגירטע לאַגע נישט לרעה און
נישט לטובה פאַר די געפאַנגענע.

ער האָט געהאַסט אַט די טויזנט־קעפּיקע אַרומגעריסענע באַנדע,
וועלכע קליגן זיך צו לעבן אין געפענגעניש, פּונקט ווי ער האָט געהאַסט
זייערע באַצווינגער — די דייטשן. ער וואַלט ביידע צדדים גערן געטראָטן
מיט די פּיס. זיינע אַלע מחשבות זענען איצט נאָר געצילט געווען, ווי
אַזוי זיך אַרויסצובאַקומען אויף דער פריי.

אָבער די אויסזיכטן זיך צו באַפרייען אויפן נאָרמאַלן וועג זענען
איצט געווען קנאַפּער ווי ווען עס איז. עס האָט זיך שוין פאַרווישט דער
אונטערשייד צווישן אים — דעם ציוויל־געפאַנגענעם און דעם עכטן
קריגס־געפאַנגענעם קאַזאַק און צווישן זיי ביידן און דעם איינפאַכן בויך־
אויך־בייטל שניידער, וועלכער איז פאַר זיינע מעשים־טובים אַריינגעפאַלן
אין דיסציפלינאַרע.

ביסטריצקי האָט געבענקט נאָך פרייהייט און אַריינגעפאַלן איז ער
אויטאָמאַטיש אין די פאַרזיגלטע פּראַכט־וואַגאַנעס, וואָס זענען אָפּגע-
גאַנגען צו מזרח.

ביי דער הונגער־נסיעה האָט ער שיער מיטן לעבן נישט באַצאָלט.
אָבער אַט דער האָר פון טויט האָט געמאַכט אין אים אַ נייע איבערקע-
רעניש. אין דער שטיקנדיקער ענגשאַפט איז ער זיך צוזאַמענגעוואַקסן
מיט דעם קנויל פאַרלייזיקטע, פאַרקויטיקטע, געפייניקטע ליבער און ער
האָט זיי שוין מער נישט געקאַנט פון זיך אָפטיילן דורך האָס. ער האָט
מיט זיין גאַנצן לייב איצט געפילט זייער אומגליק און עלנט.

זיין ערשטער צוזאַמענשטויס מיט קאַרל קראַנע האָט נאָר פאַר-
שטאַרקט זיין אחריות־געפיל.

ער איז אַן שום באַווסטזיין פון אייגענער העלדישקייט אַנטקעגן
געקומען דעם גרימצאָרן פון חיהשן לייטענאַנט. אַן שום פּאָזע איז ער

געגאנגען צו די סלופעס און געמאָנט זיין חלק אין דער עקזעקוציע. ער האָט געהאַט אַ באַדערפעניש צו ווערן געהאַנגען צוגלייך מיט אַנדערע. די געפאַנגענע אָבער האָבן יאָ אַפגעשאַצט זיין העלדישקייט, נישט געקוקט אויף דער בהמהשער געפאַלנקייט זייערער. פאַר דעם דאָלמעַטשער ביסטריצקי האָבן זיי באַקומען גרויס דרך־ארץ און זענען גרייט געווען פאַר אים אין פּייער און אין וואַסער.

און דער ערשטער אַרויסטריט זיינער אין די פּאָליעסער וועלדער האָט שוין אַוועקגעלייגט דעם גרונט־טאָן צו אַלע זיינע ווייטערדיקע באַגעגענישן מיט קאַרל קראָנע. זיי האָבן זיך אָפן און ליידנשאַפטלעך פּיינט געהאַט. דער דאָלמעטשער איז אַרומגעגאַנגען מיט געשוואַלענע אַרעמס פון דער עקזעקוציע, פון הענגען צוויי שעה אויף די הענט און מיט בלוי טיקע צייכנס פון דעם לייטענאַנטס שפיצרוט.

און פאַר דעם לייטענאַנט איז גענוג געווען, ער זאָל דערזען דעם דאָלמעטשער פון דער ווייטן, אַז די האנט מיט דער שפיצרוט זאָל זיך אים אַ הייב טאָן.

אָפט אָבער האָט קאַרל קראָנע נישט דערזען דעם דאָלמעטשער, נאָר דערשפּירט אים אין דער נאַענט, פון דער זייט, פון הינטן ערגעץ. ביסטריצקי פּינצטער־חוצפהדיקער בליק פון אונטערן שטערן איז געוואָרן קאַרל קראָנעס שוואַך אַרט. ביסטריצקי בליק פון אָפּענער און געפערלעכער שנאה האָט אים פאַרפאַלגט און גערייצט און גלייכצייטיק פאַרשאַפן אַ פאַרשטענדלעכן תּענוג, ווי עפעס אַ מין האַזאַרד, אַ געפערלעכע שפּיל.

דאָס איז געווען די ליבשאַפט פון שנאה. דער לייטענאַנט האָט זיך צוגעבונדן צו ביסטריצקי, געבענקט נאָך זיין אַנוועזנהייט. ער וואַלט זיך פאַר קיין פּאַל נישט געשיידט מיט זיין דאָלמעטשער, וועלכן ס'איז אַזוי אָנגענעם אָפּצושינדן מיט דער שפיצרוט צווישן די אויגן, וואָס דער בלוטיקער צייכן האָט שוין אויפגעהערט צו פאַרגיין.

3

אויסגעחשבונומ

גענוג פיינלעך איז אליין די געפאנגענשאפט. צען מאל פיינלעכער איז צו זיין א געפאנגענער אויף דער היימישער ערד, אין די היימישע וועלדער.

דער דייטש האט זיך דא ברייט צעלייגט מיט זיין באַלעבאַטישקייט, ווי ביי זיך אין דער אייגענער היים. דורך די אוראלטע זומפיקע וועלדער שניידט ער דורך א שאַסיי. די מלחמה וועט אריבער און דער שאַסיי וועט בלייבן. מיט דעם דייטשס ברכה וועט דורך דער זומפיקער געגנט א שפרייז טאן די אייראָפּעאישע קולטור, א שפרייז טאן אין אַזעלכע ווינקעלעך, ווו פויערים האבן נאך ביז היינטיקן טאג מורא אַפּצושוערן די קאַלטענעס, אַז די קרענק זאַל חלילה אין די געבליטן נישט אַריין. אָבער דער דייטש פאַרטראַכט זיך נישט איבער זיין קולטור־אויפטו. ער שניידט דורך וועגן, כדי לייכטער און זיכערער זיך אַריינצושניידן מיט זיינע שווערע האַרמאַטן און טאַנקען אין האַרץ פון רוסלאַנד — אין שונאס האַרץ.

דער דאַלמעטשער ביסטריצקי האט צייט גענוג נאַכצודענקען וועגן דעם צווייפּלהאַפטן ווערט פון מענטשלעכע קולטור־דערגרייכונגען. אין זיין האַרצן שאַפט זיך אַ ליד אַן ווערטער, אַ שטומע פּאַעמע וועגן אַ ריזיקער דינאַמיט־באַמבע, מיט וועלכער מען זאַל קאַנען אויפ־רייסן, אויב נישט די גאַנצע וועלט, איז כאַטש אַ שטיק אייראָפּע און אַפּמעקן פון אויבערפּלאַך איר קולטור־ליגן.

אַט רירן זיך, באַוועגן זיך די ריזיקע שאַסיי־מאַשינען, דער לעצ־טער געשריי פון דער דייטשער טעכניק — שטאַלענע גולמים, וואָס טרינקען בענזין און צעקייען דערפאַר שטיינער, צעמאַלן זיי אויף קרישקעלעך, גיסן אַספּאַלט און פרעסן דעם באַדן — אַלץ פאַרן איינ־ציקן טרונק בענזין.

זייער שווינדליקער בלאַנקער מעכאַניזם, פרעציז און מעכטיק, דערמאַנט אין זיין באַוועגונג די לעבעדיקע בלוט־צירקולאַציע, אַלץ איז אין די באַוועגונגען צוועקמעסיק און שפּאַרעוודיק־באַרעכנט.

און אָט, צען טריט ווייטער זיצן אין שיטערע רייען די קריגס־געפאנגענע שטיינהעקער ביים וועג. איינגעהויקערטע געשטאלטן. זיי האַלטן דעם שטיין מיט די פאַרמלאָזע, אין שמאַטעס איינגעוויקלטע פיס, זיי הייבן און לאָזן פאַלן דעם האַמער נישט רעגלמעסיק און אַפאַטיש. אַכט צענטל פון זייערע נישט פלייסיקע אַנשטרענגונגען גייט אינגאנצן לאיבז, ווערט צערונען אין אומנייטיקייט, זיי זעען אויס ווי די אור־אלטע מאַלפעס. פירעהנטיקע באַשעפענישן, ארומגעריסענע און ווילד־באַוואַקסענע. מען האָט זיי אויסגעלערנט צו באַנוצן זיך מיט געצייג, דערהויבן און אַראָפּלאָזן דעם האַמער. אַבער די צוועקמעסיקייט פון זייערע אייגענע באַוועגונגען פאַרשטייען זיי נישט. דאָס זעט מען פון זייערע טעמפע מידע אויגן אַרויס. עס פעלט זיי די מדרגה: מענטש!

מענטשלעכע מדרגה — דאָס איז דאָס שמוציק־רויטע פאַסיקל אויפן צעקנייטשטן מיצל פון בערדיקן לאַנדשטורמיסט מיט דער זעג־פיקע, וועלכע שפּאַנט אַרום צווישן די שטיינהאַקער הין און צוריק. שטיינהאַקער — קאַטאַרוזשניקעס פון דער אוראַלטער רוימישער שטיינהאַקעריי, קאַטאַרוזשניקעס צום באַדן צוגעשמידטע, מיט זעג־פיקעס באַוואַכטע. וווּ איז דאָ דער עודה פון צוויי טויזנט יאָר קולטור?

און די נייע רוימער — די בערדיקע לאַנדשטורמיסטן — שפּאַנען מיט בערישע אומגעלומפערט לאַנגווייליקע טריט. זייערע סאַמעטענע הויזן זענען אומגעלומפערט קורץ און איבער די כאַלעוועס אַריבערגע־לאָזט און אויף די קני אויסגעבויכט. און די שטיוול אַליין — פּנימלאָז און פאַרבלאָז — אַ שרעק, ווי אַ בעקער וואַלט זיי געמאַכט. אַבער דאָך — אַ מענטשלעכע מדרגה.

— אימער שנעלער! אימער שטאַרקער! — מונטערן זיי מיט אַ הייערדיקן געקריי די אַפאַטישע שטיינהאַקער. דאָס איז זייער טאָן — קרייען.

און פון דעם פרומען פאַטריאַטישן קריי, מיט וועלכן זיי ווילן דייטשלאַנדס זיג דערנענטערן, שטיקט זיי שוין די לאַנגווייליקייט אין האַלדז. זיי פאַרמאכן די אויגן קרייענדיק, און פאַרקרימען זיך, ווי זיי וואַלטן איינגענומען אַ ביטערן פיל.

און די געפאנגענע הייבן טאַקע די האַמערס „אימער שנעלער, אי־מער שטאַרקער“, ווען ס'דערנענטערט זיך דער דייטש. קוים דערוויי־

טערט ער זיך אויף עטלעכע טריט, פאלן ווידער די האַמערס מיט און אַפּאַטיש, נישט פאַר די כּוּחַת פּוֹן אויסגעהונגערטע הענט.

ביסטריצקי האָט אַרומצולויפּן איבערן שאַסיי און אַנשפּאַרן צו יעדער צייט אין יעדן אָרט, וווּ עס ברעכט אויס אַ סיכּוּך צווישן אַ דייטש מיט אַ שטיינהאַקער.

אויב ביי די געפּאנגענע האָט ער זיך געוונען דעם צוטרוי, איז ער ביי די לאנדשטורמיסטן זייער אַנגענומען דערפּאַר, וואָס מיט זיין פיגור, מיט זיין האַלטן זיך, מיט זיין אָרט גיין און ריידן דערמאָנט ער זיי דעם לייטענאַנט פאַר וועלכן זיי ציטערן — קאַרל קראָנע.

זיי באַווונדערן אים און ביסטריצקי ווייס דאָס. פאַר די פאַר וואָכן, וואָס ער געפּינט זיך אויפּן שאַסיי, איז ביי אים געוואָרן רגילות, נאָכ־צוקרימען דעם לייטענאַנט נישט נאָר מיט זיינע גענג, נאָר אַפּילו מיט זיין זידלען זיך.

דעם לעצטן שניט מיט דער שפיצרוט האָט ביסטריצקי געכאַפּט פּוֹן קאַמענדאַנט דווקא פאַר דער דאָזיקער אַרטיסטישער פעאַיקייט זיינער.

איינער אַ יידל האָט פאַרמסרט און דער קאַמענדאַנט האָט אונ־טערגעהערט, ווי דער דאָלמעטשער קרימט אים נאָך.

אַבער ביי די לאנדשטורמיסטן האָט דער דאָלמעטשער מיט דעם אויסגענומען. זיי האָבן אַליין געציטערט פאַרן אכזריותדיקן קאַמענ־דאַנט און געזען אָן אים אַ שטיקל נקמה אין ביסטריצקיס נאָכקרימעניש. אגב האָט עס ביסטריצקי געמאַכט אויסגעצייכנט און ס'איז געווען אַ געלעגנהייט מיט אַ פאַר מינוט לאַכן איבערצורייסן די מוראדיקע לאַנגווייליקייט.

דער רויט־בערדיקער בייער מיט די פּויגלשע בלויזע אויגן האָט אַפּילו אַרויסגעוויזן זיין מיטלייד צום געשלאָגענעם דאָלמעטשער.

— האָסט גליק, מענטש, וואָס אונדזער לייטענאַנט האָט דיר דעם קאַפּ נישט געשפּאַלטן. ער קאָן דאָס אויך.

יא, ער קאָן לייכט אַ מענטשן דערהרגענען — האָט צוגעשטימט ביסטריצקי — גלויב מיר, קאַמראַד, איך בין קיינמאַל מיטן לעבן נישט זיכער, ווען וועט ער שוין נעמען אורלויב, דער מערדער? ווען ווערט מען שוין פּטור פּוֹן אים? כאַטש אויף אַ צייט.

אז דער קאָמענדאַנט האַלט ביים נעמען אורלויב — דאָס האָבן די לאַנדשטורמיסטן געוואָסט. מען האָט אַפילו געשמועסט, אָז ער האָט שוין דעם אורלויב אין קעשענע. ער האָט אָבער צוליב זיין פּאַטריאַטי־שער פּלייסיקייט געוואָלט פּריער אײנאַרדענען די נייע לעצטע פּאַרטיע ביי דער אַרבעט. איצט זענען זיי שוין פּאַרטיילט געווען אין דריי גרופּעס, געארבעט אויף דריי אָפּשניטן, ביי אַ פּופּצן קילאַמעטער איין גרופּע פּון דער צווייטער. דער קאָמענדאַנט האָט זיין אויפגאַבע אויף זיין שטייגער גלענצנד דערפילט און ס'איז אויסגעקומען, אָז ער נעמט נישט דעם אורלויב בלויז צוליב דער האַרציקער שנאה זיינער צום דאָלמעטשער ביסטריצקי, אָז ער קאָן זיך נישט שיידן מיט אים, סיידן ער זאָל אים מיטנעמען.

ווען ביסטריצקי האָט גערעדט מיטן בייער, האָט ער, ווי אַלעמאַל אין אַזעלכע פּאלן, געהאלטן אַ נאַס טיכעלע ביי דער צעשמיסענער באַק, אָז די צייכנס זאָלן אָפּגיין. און דער בייער — אַ פשוטער מענטש — האָט אים געוואָלט פּאַרגלעטן פּאַר זיין ווייטיק מיט אַ קלאַגער. עצה. — וואָס טויג דיר, מענטש, צו ריזיקירן מיט דיין פעל און רייצן זיך מיט אונדזער קראַנע. אונדזער קראַנע איז אַ האַרטער נוס. מיט אים שפּאַסט מען נישט. אַפילו באַקלאַגן זיך איז נישטאָ פּאַר וועמען. דיין לאַגע — ווייסטו דאָך: אַ רעכטלאַזע. און ער, קראַנע, האָט אַ צד אין די הויכע פענצטער. ווען נישט דאָס...

דעם בייערס בלויע אייגעלעך האָבן אומגעריכט ווי שטאַלענע חלפים אַ בלאַנק געטאָן. ער האָט אָבער נישט דעררעדט.

און ביסטריצקי האָט אים אָנגענומען פּאַרן קנעפל און זיך שע־מעוודיק פּאַרטרויט, אָן דער זייט קוקנדיק. בעת ער האָט גערעדט מיט עמעצן וועגן לייטענאַנט, האָט ער שטענדיק געקוקט אָן אַ זייט, צו דער ערד־צו.

— איך ווייס נישט, קאַמראַד, וואָס עס טוט זיך מיט מיר. איך האָב אַ שוואַכן כאַראַקטער. אַז איך דערזע דעם קראַנע, פּאַרליר איך דאָס גלייכגעוויכט און איך זוך אַ מיטל אים אָנצוטערעטן אויפן הינער־אויג. איך האָב אַ שוואַכן כאַראַקטער.

— אַ — כאַ — כאַ ! — האָט זיך דער בייער פּלוצלונג צעלאַכט

— דו קרימסט אים נאך אויסגעצייכנט, דאָנער־וועטער! ביסט געווען אַן אַקטיאָר פאַרן קריג, יאָ?

— נו, געוויס — האָט ביסטריצקי שעמעוודיק זיך מודה געווען.

— מענטש! קום נאָכן קריג קיין דייטשלאַנד! וועסט דאָרט מאַכן

אַ קאַריערע.

— אויב דיין קראַנע וועט מיך פאַרן אורלויב נישט צורעכט מאַכן.

— אַ — כאַ — כאַ! היט זיך, ביטרישקאַ! דעם אָפּגעהיטן היט

גאַט.

יאָ, ביסטריצקי האָט געווינען די פולע סימפּאַטיע ביי דעם בער־

דיקן בייער. ער האָט יענעם אָפּגעקויפט מיט זיין שעמעוודיקייט, אָפּנ־

האַרציקייט און שוואַכן כאַראַקטער, צוליב וועלכן ער קריגט געשניטן...

לענג אויס דעם רוען שאַסיי זיצן מענטשן־מאַלפעס און האַקן דעם

שטיין, וועלכן זיי האַלטן צו מיט די שמאַטעס־באַוואַקסענע פּיס. די

הענט זענען אָפּגעשוואַכט, די טיף אַריינגעזעצטע אויגן בלאַנדזשען

אַרום מיט אַ הונגע־ר־פּיבער. די איינגעשרומפּענע מיילער זענען מעלה־

גירח.

וואָס קייען זיי? דאָס קייען זיי יונגן פּערדישן שטשאַוו און גראַז,

וואָס זיי האָבן אָנגעריסן ביים וועג און באַהאַלטן אונטערן געזעס, אַז

דער דייטש זאָל זיך נישט כאַפּן ביי דער גנבה. פון דעם בהמהשן מאַכל

איבלט, אַז די אויגן פאַרקריכן אונטערן שטערן. אָבער דער לידיקער

מאַגן איז אומרחמנותדיק. מען מוז אים מיט עפעס אָפּנאַרן.

און אַט זיצט דער געפּאָנגענער גריגאַריעוו — אַ מענטש מיט אַ

טאַטעריש אַרומגעראַזירטן פיין־געבויטן קאַפּ און מיט קליינע אויערן.

הינטער די אויערן זענען פאַרלייגט די אייזנדלעך פון זיינע ברילן —

זיין פאַרמעג, וואָס ער האָט טאַקע אָפּגעהיט ווי אַן אויג אין קאַפּ סיי

אויפן פּראַנט, סיי אין געפּאָנגענשאַפּט. אַן די ברילן איז ער אַ בלינדער.

ביסטריצקי האָט נישט איינמאַל געכאַפּט מיט אים אַ געמיטלעכן

שמועס — מיט דעם אינטעליגענטן גריגאַריעוו — דעם רוסישן פּאַלקס־

לערער, וועלכער טראַגט דעם יאָך פון זיין געפּאָנגענשאַפּט מיט אַזאַ

מערקווערדיקן ערנסטן סטאַאיציזם.

ער וואַלט איצט אויך בדעה געהאַט צו גיין צו אים. אָבער וואָס

טוט ער — גריגאַריעוו? ער האָט זיך באַנוצט מיט די פּאַר מינוט, וואָס

דער „אימער שנעלער, אימער שטארקער“ האָט זיך היפשלעך דערוויי-
טערט און האָט אויסגעטאָן די גרויע העמד פון לייב. ער זוכט לייז —
גריגאָריעוו. ער זוכט זיי מיט די קורצזיכטיקע אויגן, ווי פינטעלעך פון
ישובים אויף אַ לאַנד־קארטע. און געפאַקט אַ לויז, האַלט ער זי צווישן
די פינגער, באַטראַכט זי, צי איז ער זיך נישט טועה געווען, דאָן מאַכט
ער צו פאַרצווייפלט די אויגן און שטופט די לויז צו זיך אין מויל אַריין.
הונגער!

ביסטריצקי פאַרקרימט זיך ווי פון צאָן־ווייטיק, כאַפט זיך פאַרן
קאַפּ און לאָזט זיך לויפן מיט אַן אויסגעצויגענעם קרעכץ.

גריגאָריעוו מיט זיין יאכט איבער דער העמד פאַרפאַלגט ביס-
טריצקיין ביי דער נאַכט אויף זיין געלעגער. יעדעס מאָל, ווען דאָס בילד
בליצט אויף פאַר זיין דמיון מיט אַ דראַסטישער בולטקייט — טוט עס
אים אַ שפּאַר אונטערן האַרץ. דאָן מוז ער אַראַפּשפּרינגען פון דער הוי-
כער קויקע און לויפן צום צעבער אין ווינקל אַפּברעכן. וועגן איינ-
שלאָפן איז גאָר קיין רייז נישטאָ.

ביסטריצקיס גרופע האָט אירע צוויי באַראַקן, צו הונדערט און
פופציק מאָן אין יעדערן. שלאַפט מען אין דריי שטאַק: אויף נאַרעס
ביי דר'ערד, אויף מיטלסטע וואַנט־בעטלעך און אויף פּאַליצעס אונטערן
פּולאַפּ.

אויף די נאַרעס שפּרינגען אַרום שטשורעס און פרעסן די שלאַ-
פּעדיקע לעבעדיקערהייט. עס טרעפט זיך אַבער אַמאָל פאַרקערט. דער
טויליאַק איוואַן סיטניקאָוו האָט די טעג אויפגעוועקט די קאַמפּאַניע
מיט אַ וויסטן געלעכטער:

— אוי, בראַטצי מאָאי, אַ פליישיקער ביסן! טפּו!

דאָס האָט ער פאַר שרעק פאַרהאַקט די ציין, ווען אַ שטשור האָט
אים דאָס קעפל אין צעכראַפּעטן מויל אַריינגעשטעקט.

אויף די אויבערשטע פּאַליצעס איז מען געזיכערט פון די שטשור-
רעס. דערפאַר אַבער איז דאָרט אומדערטרעגלעך דער געשטאַנק, וואָס
שלאָגט פון צעבער אין ווינקל, וווּ אַלע געפאַנגענע דערליידיקן זייערע
באַדרעפּענישן. ביסטריצקיס געלעגער איז אַ פּריווילעגירטער: אויף דער
מיטלסטער קאָיקע און ווייט פון צעבער. אַבער די נאַכט איז פאַר אים
אַן אַפּקומעניש.

ער פילט זיך אונטערן ריזיקן פרעס פון דער שאַסיי-מאַשין. די געפאנגענשאַפט פּרעסט פון אים די דמים אַרויס. עס דוכט זיך אים אין דער פינצטער, אַז עס שפּריצט אים דאָס בלוט פון די אויגן. ער מוז לעבן! צוליב נקמה אַליין מוז ער לעבן און פּריי זיין! דער געדאנק וועגן קאַרל קראָנע מאַכט אויפּזידן זיין בלוט ביז צו די ווייטסטע פּאַרבאַרגנס-טע ווינקעלעך פון זיין וועזן.

און דער מוח בושעוועט מיט פּלענער, איינער דרייטער און פּאַנ-טאַסטישער פּאַרן אַנדערן. אָבער ביסטריצקיס צעהיצטע ביינאַכטיקע פּאַנטאַזיע האָבן אַלע די אייגנשאַפט פון זיינע אַמאָליקע סוּחרישע קאַמבינאַציעס: זיי זענען פינקטלעכע מאַטעמאַטישע אויסרעכענונגען, אַלע מעגלעכע און דורכפירבאַרע ביי אַ געוויסער אַנטשלאַסנקייט. יעדער פּלאַן איז ביי אים גרינדלעך אויסגעאַרבעט און צוגעפּאַסט צו אַ באַ-שטימטער צייט, פּאַר אַ באַשטימטן אַרט. און אַלע וועגן פירן קיין רוים: צו נקמה אָן לייטענאַנט און צו באַפּרייאונג פון געפאנגענשאַפט.

די ריזיקע ענערגיע, וואָס האָט אין דעם מענטשן אַפּגעשלאָפּן איי-בער אַ יאָר צייט, האָט זיך איצט אויפּגעכאַפט און קאַנצענטרירט בלויז אויף די צוויי פּראָבלעמען: נקמה און פּרייהייט. און אונטערן צייכן פון די פּראָבלעמען און אונטער דעם קאַנטראָל פון זיינע ביינאַכטיקע פּלע-נער האָט ביסטריצקי פּאַרבאַכט יעדע רגע פון זיין טאַג, צו זיי האָט ער צוגעפּאַסט אינסטינקטיוו די מינדסטע האַנדלונג זיינע.

ער איז שטענדיק געווען אויף דער וואַך. גרייט געווען צו יעדער מינוט און צו יעדער געלעגנהייט. ווי אַ געניטער שאַך-שפּילער האָט ער געקאַנט אויסרעכענען זיבעצן צוגן פּאַרויס.

פּאַרטאַג, ווען ער האָט איינגעדערעמלט, האָט אים אויפּגעוועקט דער אויפּזעער און גערופן פון באַראק אַרויס. זיך אויפּעצנדיק אויף דער קאַיקע האָט ביסטריצקי שוין וואַכיק קאַמבינירט וואָס פּאַר אַ מעג-לעכקייטן אויסצונוצן, אויב דער איצטיקער מאַמענט וועט זיין דער פּאַ-סיקסטער צום פּאַרווירקלעכן זיינע פּלענער.

האַלב אַנגעטאַן איז ער אַרויסגעשפּרונגען פון באַראק און מיט אַ הייסער פּרייד זיך אַנגעשטויסן אויף דעם פּייניקער קאַרל קראָנע. אין דער טונקלקייט פון פּאַרטאַג איז פּאַרגעקומען צווישן זיי דער כאַראַק-טערער בליקן-אויסטויש פון צוויי אויף טויט-פּאַרליבטע שונאים.

דער קאַמענדאַנט האָט געהאַט זיין צימער אין יעדן באַראַק, ביי יעדער גרופּע. מען האָט קיין מאָל פאַרויס נישט געוואָסט, וווּ ער וועט טאָגן און וווּ ער וועט נעכטיקן.

ער פלעגט אויסוואַקסן פלוצלונג, ווי אַ שד פון דער בלאַטע, און דאָרט, וווּ מען האָט זיך אויף אים אַמווייניקסטן געריכט.

איצט איז ער געשטאַנען פאַרן באַראַק, אַנגעשפאַרט אָן זיין גרוי, אַנגעזאַטלט פּערדל און, ווייזט אויס, זיך געקליבן תּיכּף אין ווייטערן וועג אַרײַן. פאַר אומגעדולד האָט ער זיך געשמיסן מיטן שפיצרוט איבערן האַנט.

— גריס גאָט, הער לייטענאַנט.

— אַ ביסטריצקי! איינס און צוויי. טו דיך אָן, קום צום דריטן אַפּשניט. דאָרט איז דער דאָלמעטשער קאַפּוט.

דאָס איז געווען כּמעט ווי אַ פאַרשעמטע און הייזעריקע דער-קלערונג פון אַ פאַרליבטן מאַן צו זיין געליבטער, ווען ער איז זיך מודה, אַז אין שיכרות פון בענקשאַפט נאָך איר האָט ער דערווייל מאַנס גע-ווען אַן אַנדערע.

דאָס האָט ער פיינט געהאַט ביסטריצקין און קאַפּוט געמאַכט דעם דאָלמעטשער פון דריטן באַצירק. נישט אומזיסט האָט עס אים געטריבן אַ שפּראַך אויף טאָג צו קומען וועקן ביסטריצקין.
— יאוואָל, הער לייטענאַנט!

אין אַ פאַר מינוט אַרום האָט דער רויט-בערדיקער בייער געריבן די פאַרשלאַפענע אייגעלעך, ביז עס האָט זיך אויסגעפיקט זייער נאַרישע פּויגלשע בלאַקייט.

— אַך, מענטש! וואָס וועקסטו מיך אַזוי פּרי?

— בלייב געזונט — קאַמראַד! — האָט ביסטריצקי אים אין האַנט געשטופּט עפעס אַ פּאַפּירל מיט אַ פאַר גאַלדענע מטבעות. — אויב איך קום נישט צוריק — שיק אַפּ דאָס בריוועלע קיין וואַרשע. איך גיי מיטן קאַמענדאַנט.

— אַליין מיט אונדזער קראַנע? היט דיך, מענטש! דעם אַפּגעהיטן היט גאָט!

ער האָט געוואַלט נאָך עפעס זאָגן. אָבער אַנשטאַט דעם האָט ער

זיך צעגענעצט און די בלויע אייגעלעך האָבן זיך ווידער צוגעמאַכט אין אַ זיסן דרעמל.

שפעטער אַ וויילע האָט ער זיך דאָך אויפגעכאַפט. אין דרעמל איז אים צו חלום געקומען ביסטריצקיס לעצטער בליק, וואָס איז אַזוי נישט ענלעך געווען צו זיינע שעמעוודיק אַראָפּגעלאָזטע אויגן. אַ וואַכיקער און אַן אויפגערודערטער — באַטראַכט ער די וואַגיקע גאַלדענע מטבעות, וועלכע ער האָט געהאַלטן אין פּויסט פּאַרקוועטשט, באַטראַכט דאָס פרעמד־שפּראַכיקע בריוועלע, און אַ באַרוועסער אַרויס אין דרויסן.

צווישן צוויי פּינצטערע וואַלדיקע ווענט האָט אין דער גרויקייט פון באַגינען זיך אַריינגעשניטן די רויע ווייסקייט פון שאַסיי. דאָרט האָבן צוויי משונהדיקע געשטאַלטן זיך הוידענדיק דערווייטערט: אַ ריז מיט אַ קאַרליק. דאָס איז געווען קארל קראַנע אויף זיין רייט־פּערד און דער דאָלמעטשער ביסטריצקי — צופּוס.

איז דער בייער געווען דער לעצטער, וואָס האָט זיי צום לעצטן מאָל געזען מיט זיינע בלויע אייגעלעך.

צום דריטן באַצירק זענען זיי נישט אָנגעקומען און צוריק אין באַ־ראַק זיך נישט צוריקגעקערט.

אויפן דריטן טאָג האָבן אַרטיקע פּויערים אַרויסגעצויגן פון וואַל־דיקן זומפּ דעם אומגליקלעכן דאָלמעטשער, אינגאנצן אַ צעפרעסענעם פון וואַלד־שטשורעס נישט צום דערקענען. אָבער די דאָקומענטן זענען געווען ביי אים אין פּולער אַרדענונג. מען האָט אויך געפונען עטלעכע רוסישע אימפעריאלן, איינגענייט ביי אים אין אונטערשלאַק. אַפילו די שטיוול זענען געווען נישט גערירט. איז דאָס קיין רויב־מאַרד זיכער נישט געווען.

די דייטשן האָבן דערלאָזט דעם געדאַנק, אַז קארל קראַנע האָט דעם דאָלמעטשער אָפּגעשיקט אַליין צום דריטן באַצירק, און יענער, אַנשטאַט צו גיין מיטן גלייכן וועג, האָט זיך פאַרנומען אַן דער זייט, צו אַ פּויערטיקע אין דאָרף. האָבן די פּויערים אים צורעכט געמאַכט אויס נקמה. און אפשר איז דער דאָלמעטשער שיכור געווען, און אפשר האָט ער זיך פּרייוויליק דאָס לעבן גענומען אויף אַזאַ משונהדיקן אופן. ווער וועט דען אין אַזאַ גרויסער צייט זיך פאַרנעמען ערנסט מיט דעם טויט פון אַן אומגליקלעכן קריגס־געפּאָנגענעם דאָלמעטשער?

בלויז די בערדיקע לאנדשטורמיסטן פון ערשטן באצירק האבן זיך אָנגעשטויסן, וועמעס שטיקל ארבעט דאָס איז. די זאָך איז זיי באַזונדער דער אַרײַן אין נאָז, ווען ס'איז קלאָר געוואָרן, אַז קאַרל קראַנע איז טאַקע אַוועק אין אורלויב. ער באַווייזט זיך נישט מער. דאָס האָט זיין רוצחיש בלוט אים נישט דערלויבט קיין אורלויב צו נעמען, ביז ער וועט נישט פאַרטיק מאַכן דעם פאַרהאַסטן דאַלמעטשער.

— יאָ, דער מענטש האָט געהאַט אַ פאַרגעפיל! — האָט דער רויט־בערדיקער בייער מעלאַנכאָליש אָפּגעזיפּצט. — אָבער איך האָב אים דאָך געוואָרנט.

און פּלוצלונג:

— כאַ — כאַ — ווי ער פּלעגט עס קונציק אים נאַכמאַכן! אַ שאַד. אַן אמתער אַקטיאָר געווען! אין ערגעץ אין אַ הינטערשטער הויזנקעשענע האָבן אים געביסן די באַהאַלטענע צוויי אימפּעריאַלן מיטן צעטעלע — דער לעצטער אַנדענק נאָכן טראַגיש אומגעקומענעם דאַל־מעטשער.

4

די פּילאָסאָפּיע פֿון ברויט מיט פּאַוידלע

אַ סאָלידער הער אין גאַלדענע ברילן, אָבער אין אַן אָפּגעטראַגע־נעם דעמיי־סעזאָן מאַנטל און אין אַ פאַרמלחמהדיקן קאַפּעליוש מיט ברייטע ראַנדן האָט פּאַרויכטיק געשפּאַנט פּאַרביי די מויערן און ביידע הענט זענען אים פּאַרנומען געווען. אין דער רעכטער האַנט האָט ער גע־טראָגן אַ גראָבן שטעקן, געטראָגן אים פּאַרויכטיק, ווי אַ גלעזערנע וואַזע. אין דער לינקער — אַ קליין רענצעלע, אויך אַזוי פּאַרויכטיק, ווי דערין וואַלט געלעגן אַ באַמבע.

אַזאַ מין גענגעלע האָט זיך אויסגעארבעט ביי לעאַן ברוינערן אין דער צייט פֿון דער דייטשישער אַקופּאַציע. אַ מענטש דאַרף זיין פּאַר־זיכטיק. און צוליב פּאַרויכטיקייט פּלעגט ער פֿון דער ווייטן נאָך אָפּ־טרעטן דעם וועג יעדן דייטשישן אונפּאַרמירטן באַאַמטן אין זיין שטייפֿן היטל מיט דער אויפּגעשטעלטער דענקע, ווי אַמאָל פּלעגן טראָגן די רוסישע „מאַראַזשעניקעס“.

לעאָן ברוינער איז איצט געגאנגען צוריק פון דער באַן, וווּ ער האָט אַ נייטיקן צוג פאַרשפעטיקט און אויף זיין סאָלידן פנים האָט זיך אָפגעשפיגלט אַ קליין ביסעלע שעמעוודיקייט און מורא, אַז אָט די אַלע אונזערמירטע, מאַשינעלע און פינקטלעכע דייטשן זאָלן זיך נישט אַנשטויסן, אַז דאָס קומט זיי אַנטקעגן אַ שליםמזליקער פאַרשפּע-טיקער.

גייענדיק צוריק אין שטאָט האָט ער זיך געשלאָגן מיט דער דעה, צי זאָל ער פאַרגיין אַהיים אויף די פאַר שעה ביזן צווייטן צוג, צי זאָל ער זיך שלינג און שלאַנג אַרומדרייען איבער די גאַסן, פאַר אַ סאָלידן שריפטשטעלער איז אַזא צופעליקער שפאַציר אַמאָל איינע פון די וויכ-טיקסטע זאַכן.

אויף בעליאנסקע האָט ער באַמערקט, אַז די רייכטימער פון דער וועלט זענען פאַרטיילט לגמרי נישט יושרדיק.

אויף איין זייט גאַס, דווקא אויף דער שאַטנדיקער, האָבן די גרויסע שוויפענצטער פון די פיין־פרעסערישע שפייזגעוועלבער ממש די אויגן געריסן מיט דעם איבערפלוס פון כל-טוב, און פון וואָנען האָבן זיך עס דאָ גענומען אַזויפיל שפייזגעוועלבער?

גאַנצע לאַקסן זענען פון די פענצטער אַרויסגעקראַכן מיט דעם גוטמוטיקן פעטן שמייכל פון זייערע ראַזע, אויפגעשניטענע בייכער, איבערגעשניטענע שוויצער-קעז, פיראַמידן גאַנצע, האָבן אַלט גע-טרערט מיט די טויזנט אויסגערונענע אויגן־לעכער, אויף אַן אייפֿל-טורעם פון סארדינען־שאַכטלעך איז געזעסן אַ קלוגער אַנאַנאַס און ווי אויסגעקוקט אויף אַ שריפה, און שאַקאַלאַד, טערקישע ניס, רייך מונד־דירטע קאַנפעטן זענען געווען אַנגעשאַטן ווי שטיינער — ממש, כאַטש נעם ברוקיר די גאַס מיט זיי, גאַנץ באַזונדער האָט זיך געבלייט אַ קופּע אַנגעהאַקטער היטל־צוקער — עכטער פאַרמלחמהדיקער צוקער, אַן ראַ-פינאַד, און אויף אַ בכבודיקן אַרט האָט זיך געחנדלט אַ טונקל לעקעך־ברויטל — עכטער פּומפּערניקל.

און אויף דער אנדערער זייט גאַס — אויף דער זוניקער, זענען ביי די גרעגלעלע ווענט געזעסן אין אַ ריי גוססדיקע בעטלער־קינדער, גסיסה איז נישט עפילעפסיע, וואָס יעדער פעאיקער שנאַרער מיט אַ מויל צעקייטן זיף קאָן עס נאַכמאַכן, צו גסיסה דאַרף מען טאַקע האָבן

א שעת הכושר: מען דארף טאקע האלטן אין גוססן. איז דא געזעסן א ריי פון הונגעריקע גוסס־קינדער אין זייער פאנטאסטישן ברוד און פאנטאסטישע שמאטעס מיט פארבייגענע קעפלעך אויף די־בייגענע העלדולעך, מיט הענטלעך ווי די קברים־גאפלען — טונקל פיאָלעטע פינ־גערלעך מיט בלויע נעגל. די, וואָס האָבן געקאָנט פישטשען — האָבן געפישטשעט. די וואָס מען האָט זיי אַריינגערוקט אין האָנט אַ סקאַ־רינקע ברויט — האָבן נישט געהאַט קיין כוח צו קייען און צו שלינגען.

אַזוי זענען געזעסן די גוססדיקע הונגע־קינדער, וואָס פעאיקע בעטלער האָבן זיי אָפּגעדונגען ביי די עלטערן און געוויזן פאַר דער וועלט.

און לעאָן ברוינער האָט עס צוגעזען מיט זיינע אויגן און זיין האַרץ און האָט דערביי נישט אַ ציטער געטאָן. און זיין האַרץ איז דאָך געווען נישט ערגער ווי ביי אַנדערע מענטשן, אָבער אַז די צייט האָט באַפוילן, אַז פון נערוון זאָלן ווערן שטריק — זענען זיי געוואָרן. צו וויכטיק איז דאָס אייגענע לעבן, אַז עס זאָל נישט מאַכן בלינד און טויב פאַר די צרות פון דער גאַנצער וועלט.

און אגב איז לעאָן ברוינער איצט פאַרנומען געווען מיט הויכע מחשבות. דווקא אַט דער קאָנטראַסט פון דער זוניקער און שאַטנדיקער זייט אויף בעליאַנסקע האָבן אים אויף די הויכע מחשבות אָנגעשטויסן. זיי האָבן זיך געדרייט — די מחשבות אַרום דער סענטעניץ. זיי צופרידן מיטן ווינציקן. אוודאי האָבן תנאים דאָס צוגעטראַכט אין אַ מלחמה־צייט!

ווען אַ מענטש פון לעאָן ברוינערס שניט — אַ גייסטיקער אַרבע־טער — קאָן איצט טראַכטן וועגן דער גאַלדענער גלאַז טיי מיט די פיינע שטיקלעך עכטן צוקער און וועגן די דריי פענעצלעך ברויט מיט פאַ־ווידלע, וואָס וועלן זיין אָנגעגרייט אויף זיין טעלערל ווען ער וועט זיך זעצן צום טיש — ווען אַ מענטש קאָן איצט וועגן דעם טראַכטן, איז עס אוודאי אַ פּילאָסאָפּישע מדרגה.

אַ מענטש דארף האָבן אַ גלאַז טיי און ברויט מיט פּאָווידלע. דאָס דארף אַ מענטש, דאן איז ער דער גליקלעכסטער. לעאָן איז טאָקע גליק־לעך און דאַנקבאַר.

ער איז דאַנקבאַר דעם מלחמהדיקן גאַט, וועלכער באַוועגט זיך דאָ

אָן דער זייט אויף זיין מוראדיקן טאַנק, לאַנגזאַם און אומברחמנותדיק באַוועגט ער זיך, דריי פערטל וועלט האָט ער חרוב געמאַכט און אים, לעאָן ברוינערן, האָט ער צורו געלאָזט, ווי נישט באַמערקט אינגאַנצן. ער האָט אים נישט דערהויבן און נישט צעטראָטן, נאָר איבערגע־לאָזט אָן דער זייט מיט זיין פּילאַסאָפּיע פון ווינציקן. און דעריבער טאַקע האָלט זיך לעאָן אָן דער זייט, נענטער צו די מויערן, ווען ער גייט איבער דער גאַס. און דעריבער טאַקע מיידט ער אויס יעדע העפטיקע באַגעגעניש: טאַמער איז דאָס אַ בייזער שליח פון מלחמהדיקן גאַט?

און ווי לעאָן שפּאַנט אַזוי איבער בעליאנסקע מיט זיין שטעקן און רענצל און נענטער צו די מויערן — כאַפט ער אַריין פון דער זייט און פון הינטן אַרום אַ העפטיקן שפּריץ בלאַטע פון אַ פאַרבייפליענדיקן גלאַנציקן מחבל.

אויטאַמאָבילן זענען אַזוי ווי פּערד, פון פּראָסטערער און איידע־לערער ראַסע, מיט פּראָסטע און מיט איידעלע נטיות. אָבער אַזאַ איי־דעלער אויטאָ, ווי דער וואָס איז פאַרבייגעפּלויגן, זאָל האָבן אַזאַ מיאוסע טבע, ווי שפּריצן זיך מיט בלאַטע — דאָס איז שוין לעאָנען אַ חידוש.

אַב: די רונדע פלייצע מיטן פעטן קאַרק און מיטן ספּאַרט־היטעלע, וועלכע האָבן אָנגעטריבן דעם אויטאָ, האָבן אים אַוועקגעטריבן נישט ווייט פאַרויס און טאַקע באַלד אָפּגעשטעלט. דער פעטער קאַרק האָט זיך אָנגעקנייטשט און די ספּאַרט־היטעלע האָט זיך אויסגעדרייט צו לעאָנען מיטן דאַשעק און מיט די פּירקאַנטיקע שוץ־ברילן.

— האַללאַ, הער ברוינער! שוין לאַנג נישט געזען!
ברוינער האָט זיך נישט אויף אַ שפּאַס דערשראַקן פאַרן מלחמה־גאַט. וואָס האָט אים אַזוי פּלוצלונג באַמערקט. צו אים זאָל מען אַראַפּריידן פון אַ גלאַנציקן אויטאָ!

אָבער באַלד איז די שרעק זיינע לינדער געוואָרן. אונטערן דאַשעק מיט די פּירקאַנטיקע שייבלעך האָט ער דערקענט אידעס מאָן, דעם ספּע־קולאַנט אשר פּאָדלאַסקי, וועלכער האָט זיך לעצטנס גאָר שטאַרק אַרויפּגעאַרבעט.

לעאָן האָט געהאַט אַ פּאַרעלטערטע שנאה צו אויטאַמאָבילן בכלל. פון דעם טאַג פון פרצעס לוויה, בעת ער האָט געטראָפּן זיין באַסיען אין

אויטאַמאַביל אַ שיכורע, איז די דאָזיקע דערפינדונג פון מענטשלעכן זשעני געווען פאַר לעאַנען אַ סימבאָל פון אומגליק און פאַרניכטונג. אַ לעבעדיקער סימבאָל, וואָס טראַגט זיך דורך דער וועלט מיט אַ הייזעריקן שלוקערץ און מיט הונגעריקע גלאַצערס.

און אַט זיצט אין זיין בלוילעכן גלאַנציקן אויטאַמאַביל אשר פאַד־לאַסקי, דער שותף פון דעם מענטשן, וועלכער האָט אים, לעאַנען, אומ־גליקלעך געמאַכט און מיט אַ פריינדלעכן זשעסט פון דער לעדערנער הענטשקע ווינקט ער צו אים.

— קומט זשע גיכער, הער לעאַן! וויי, וויי, ווי אַ מענטש האָט עס צייט צו גיין לאַנגזאָם!

— און וואָס האָב איך צו פאַרשפּעטיקן — פרוווט לעאַן פילאָסאָ־פירן, און דאָ דערמאָנט ער זיך, אַז די באַן האָט ער טאַקע פאַרשפּעטיקט. אשרס אויטאַמאַביל טרייסלט זיך דערווייל מיטן גאַנצן שוואַרצ־בלוילעכן ראַסאָון גוף.

— איך זע, איר גייט מיט אַ רענצל, פון דער באַן אוודאי, טראַכט איד; לאַמיר באַדינען אַ תלמיד־חכם און אָפּפירן אַ דיכטער אַהיים — האַ, וואָס, נישט אַזוי?

ווען לעאַן האָט זיך מודה געווען, אַז די באַן האָט ער טאַקע פאַר־שפּעטיקט און ער דרייט זיך אַרום שלינג און שלאַנג איבער די גאטן, האָט אשר זיך דערפרייט.

— טאָ רעדט זשע אַזוי, גאָט איז מיט אייך! זעצט זיך אַריין שנעלער און לאַמיר פאַרן! איד זוך שוין לאַנג די געלעגנהייט צו כאַפן אַ שמועס מיט אייך.

אשרס פרייד איז געווען אַ קינדישע. דאָס פנים פון אַן אָפּגעפרעסן יינגל, אָבער דער טאָן זיינער, כאַטש אַ פריינדלעכער, איז געווען אַזוי באַפּעלעריש, ווי דער מענטש וואָלט אויף קיין רגע נישט דערלאָזט, אַז עמעץ קאָן זיך אָפּזאָגן צו טאָן זיין רצון.

— אָבער ווהיין וועט איר מיך פירן?

— אַ דאגה האָט איר, מענטש!

דער אויטאַ האָט מיט אַ ווילדער הנאה אַ שלוקערץ געטאָן און מיט אַ ליידנשאַפטלעכן ציטער זיך אָפּגעריסן פון אָרט. לעאַן איז צוגע־

פאלן מיטן רוקן צו די ווייכע קישעלעך און געבליבן האַלב ליגן מיט אַ ציגישער רחבות.

— מערקווירדיק!...

און געפרעגט האָט ער תמימותדיק:

— ס'אָ „פאַרד“?

— ס'אָ „בענץ“ — קלערט אים אויף אַשר אויפּמערקזאַם קירע-ווענדיק — אַ „בענץ“ אויף זעקס צילינדערס. צען פאַרדלעך קאָן מען קויפן פאַר דעם געלט. ס'איז אַבער ווערט.

און אַשר האָט זיך פּלוצלונג און מיט קנאה צעלאַכט.

לעאַן האָט זיך גוט צוגעהערט צו אַשרס קינדישן געלעכטער. זיך אויפּמערקזאַם צוגעקוקט פון דער זייט צו זיין ערנסטער קינדישער מינע ביים קירעווען און לעאַן האָט אין געדאַנק געמאַכט דעם אויספיר:
— ס'אָ קינד... ווי אַ שד.

צוריק מיט אַ יאָר דריי האָט ישראל דער שטריקער אַמאָל אַריינגע-פירט לעאַנען צו אַשרן אין טריקאַטאַזש-פאַבריק. לעאַן האָט צוליב אַ נאָוועלע געדאַרפט האָבן אַ פאַר טעכנישע טערמינען פון טריקאַטאַזש-פאַבריקאַציע. האָט ער זיך באַקאַנט מיטן פאַבריקאַנט, מיטן חבר-באַלע-באַס, נאָך גאָר אַ יונגערמאַנטשיק מיט אַ שקאַצישן לאַק צוגעקלעפט צום פאַרשוויצטן שטערן. פּונקט מיט אַזאַ הנאה האָט אַשר דאַן מאַנטירט אַ נייע מאַשין. ער איז דאַן געווען אויסגעשמירט ווי אַ רוח און זיך גע-שפּילט אין פּראָלעטאַריאַט. איצט שפּילט ער אין דזשענטלמענישער שאַפּעריי. אַבער ווי גליקלעך דאַרף זיין דער מענטש, אויב ער קאָן פון דעם טייערסטן אין לעבן זיך מאַכן אַ שפּיל!

— און איר, ה' ברוינער, האַלט טאַקע ביים ענדיקן דעם ערשטן טייל פון אייער ראָמאַן? אַזוי אומגעריכט איז געווען די ספּעקולאַטישע פּראַגע, ווי ער וואַלט פּלוצלונג פאַרקירעוועט מיטן אויטאָ אויפן טראָ-טואַר. לעאַן האָט זיך פאַרלוירן, ווי געכאַפט ביי אַ גנבה.

— ווער' שרייבט עס איצט ראָמאַנען?

— מען ווייס, ה' ברוינער, מען ווייס! וואָסט מיינט איר עפּעס: מיר ספּעקולאַנטן האָבן שוין גאָר קיין אינטערעס נישט פאַר העכערע ענינים? האָט לעאַן אָפּגעענטפּערט מיט אַ שמייכל. ס'הייסט: פאַרשטיי ווי דו ווילסט.

מען איז דורכגעפארן אַ שטיק „ניי-וועלט“ און פאַרקערעוועט אין אַ שטילער, אַריסטאָקראַטישער גאַס.

— ווהין פירט ער מיך? — איז לעאַן געוואָרן אומרואַיק.

ער האָט דערקענט די גאַס פון זיין אומגליק, די גאַס, וווּ באַסיע האָט מיט ביסטריצקין געווינט. און אַנשטאַט וואָס שנעלער דורכצו-לויפן די גאַס, האָט דער אויטאָמאָביל גאָר גענומען גיין איינגעהאַלטע-נעו, ווי מיט דער דעה זיך אַפצושטעלן. אַט איז דאָס גרויסע שיינע הויז, וווּ זי האָט זיך אַראָפגעשליידערט פון פערטן שטאַק אויף די שטיינער. באַלד וועלן די ברייטע גומענע רעדער זיך לאַנגזאַם אַריבערוועלגערן אי-בער דעם אָרט. וווּ עס מוז דאָך נאָך ערגעץ זיין אָן אַטאַם, אָן איבער-בלייבעניש פון איר פאַרשפריצט בלוט און מאַרד.

ביי לעאַנען האָט זיך דאָס האַרץ אַפגעשטעלט. און דאָ, ביי דעם טויער, האָט זיך טאַקע אַפגעשטעלט דער אויטאָמאָביל.

— נו, לעאַן, מיר זענען אין דער היים. דאָ וווינן איר. קומט, זייט מוחל! אַשר האָט אין זיין זעלבסטצופרידנקייט אַפילו נישט באַמערקט וואָס ער האָט דאָ אַפגעטאַן און וואָס מיט לעאַנען קומט פאַר.

קיין ליגן האָט ער נישט געזאָגט. דאָ האָט ער טאַקע געווינט. ער האָט זיך אַריינגעצויגן אין זיין שותפס — ביסטריצקיס פרעכטיק איינגע-אַרדנטע וווינונג, כדי זי צו ראַטעווען פון דער דייטשישער רעקוויזיציע.

ער האָט לעאַנען געהאַלפן אויסשטייגן פון אויטאָ און אים צוגע-פירט צום פייערלעכץ, פריצישן אַריינגאַנג. און ערשט איצט, צוליב לעאַנס שווערע, וואַקלדיקע טריט, ווי ער וואַלט פלוצלונג קראַנק געוואָרן, האָט אַשר זיך אַנגעשטויסן, וואָס דער מענטש דאַרף דאָ איבערלעבן.

אַשר האָט זיך אַפילו פאַרווונדערט אויף זיין אייגענער גראַבהייט-קער נאַרישקייט און קעצישן מוח, פונקט ווי אויף לעאַנס שוואַכן כאַראַק-טער, ווייל ער האָט געפאַלגט און איז געגאַנגען. ס'איז שוין אַבער שפעט געווען צו ראַטעווען די סיטואַציע: לעאַן ברוינער האָט מיט זיין רענצל און שטעקל געשפאַנט אויף די מאַרמאַרנע שטיגן אַרויף, ווי צו דער עקידה.

און אין לעאַנען איז איצט פאַרגעקומען, שוין נישט צום ערשטן מאָל פאַר דער לעצטער צייט, אַ מאַדנער פסיכישער פראַצעס. ער האָט גע-וואַלט פראַטעסטירן און — רעזיגנירט, אפשר צוליב שוואַכקייט. און

אפשר צוליב אַ שיינ פון באַוווסטזיין, אַז רעזיגנאַציע איז אַ לייכטערער און קליגערער וועג ווי פּראָטעסט. און דאָס איז מערקווירדיק, אַז לעאָן האָט שוין אַ פעאיקייט צו קוקן אויף דער גאַנצער געשעעניש אַ ביסל פון דער זייט, מעשה באַאָבאַכטער. אין דער איצטיקער רעזיגנאַציע שפּירט ער — ליריק, און אין זיין שטייגן אויף די ברייטע מאַרמאַרנע שטיגן, צו דער טיר פון זיין פּאַרלאָפּענעם אומגליק — דראַמאַטישן עקזאַטיזם. ווייזט אויס, אַז אַ יאָר צייט איז גענוג, אַז אַ מענטשלעכע ווונד זאָל זיך פּאַרציען מיט אַ גראָב הייטל. און דאָס אומגליק איז שוין געשען הער־כער אַ יאָר. העכער אַ יאָר נאָך איר טראַגישן אומקום גייט ער צו גאַסט צו איר — לעאָן ברוינער. עפעס אַ פּאַנטאַזיע, וואָס פּאַסט פאַר עדגאַר פּאַ.

אַבער אויב ביי לעאָנען איז שוין אַפּגעטעמפּט די ווונד, איז ער דאָך פּאַרבליבן אַ מענטש מיט אַ שאַרפּן חוש הריח. און שוין ביי די ערשטע טריט אין די צימערן דערשפּירט ער אַ מין דופּט־זכּר פון איר לעבעדיק לייב. דער ריח פון איר לעבעדיק לייב האָט זיך נאָך נישט אויסגעוועבט פון דער וווינונג. ער איז מאַטעריאַליזירט געוואָרן אין דער לופּט, אין די ווינקלען ערגעץ. ער לעבט. און דאָס שאַפט פאַר לעאָנען אַ שרעקלעכע אילוזיע, איבערהויפּט, ווען ער דערהערט פון אַ ווייטערן צימער ווייכע פּרויען־טריט.

דער געצווונגענער עקספּערימענטאַלער וויזט אַהער האָט זיך אַרויס־געוויזן איבער זיינע כוחות, ער איז גרייט צוריק צו לויפּן אָן דעם הוט און אָן דעם מאַנטל, אָן שטעקן און רענצל אַפּילו. ער פּילט — ער וועט ערשט כאַפּן דעם אַטעם אויף דער גאַס.

אַבער די ווייכע פּרויענטריט אין די ווייטערע צימערן זענען נישט קיין אילוזיע, און אַ באַקאַנטע פּרויען־שטים ווי אַ מעלאָדישע פּלייט, באַ־רואיקט אים. ער האָט דערקאַנט האַנקעס שטים, די שטים פון דער העלדין פון זיין ראָמאַן. מיט אַט דער שטים רעדט זי דאָרט ביי אים און מיט אַט דער שטים ווירקט זי עראַטיש אויף מענער.

און אַשר, וואָס האָט, צעמישט פון זיין אייגענער אומטאַקטישקייט, איבערגעלאָזט זיין גאַסט אין די פּאַדערשטע צימערן, לויפט איצט ווידער אַרויס צו אים אַ שמאַליק־צעשמייכלטער מיט פּלוידעריש־צעשפּרונגענע אייגעלעך.

— נו, לעאָן, אַ סוף, לעאָן, קומט אַרײַן, וואָס, נישט אַזוי?

לעאָן איז אים נאָכגעגאנגען דורך די גרויסע, סאַלד־מעבלירטע צימערן. די טעפּיכער האָבן פאַרשלונגען זייערע טריט. געקוקט האָט לעאָן אויף די שווער־סודותדיקע, גאַלדיקע פאַרטיערן אויף די פענצטער און געפרוווט צו טרעפן פון וועלכן פענצטער באַסיע האָט זיך אַרויסגעשליי־ דערט אויף דער גאַס. אָבער געפילט האָט ער זיך פיל רואיקער, ווי ער האָט עס אַליין דערוואַרט. מענטשן זענען אַזוי ווי קאַרטן אין אַ טאַליע. קיין מאָל ווייסטו נישט לעבן וועמען ס'וועט אויסקומען צו ליגן ביים איבערטאשן און וועלכע קאַרט ס'וועט אַרונטערפאלן אונטערן טיש. אָט איז אידע, די פיינע, האַרציקע אידע אַרויסגעפאלן פון דער שפּיל און אפשר — מיט האַנקען גאַר.

פאַר סלאווען וועט לעאָן זיכער זיך נישט אויסריידן וועגן זיין היינטיקן משוגענעם וויזיט. דאָס וואָלט איר נאָר געפעלט נאָך איר שאַר־ פער נערוון־קרענק. איצט ציטערט ער איבער סלאווען, ווי ער ציטערט בכלל איבער זיין לעבן, אַזוי ווי איבער אַ גלעזערנער וואַזע, וואָס איז איינמאָל שוין אַראָפּגעפאלן פון דער פּאַליצע און געוואָרן אַנגעפלאצט.

— אַך, הער דיכטער, ווי פיינ דאָס איז, וואָס איר געדענקט אַן אונדז!

— אויף די בעליאנסקע האָב איך אים געפאנגען. אויף די בע־ ליאנסקע, האַניוסיו!
לעאָן האָט זי פריער דערהערט ווי דערזען.

האַנקע איז אַרויסגעשוומען פון הינטער אַ שיטערן יאפּאַנישן פאַר־ טיער, אַ גרויסארטיקע, אַ ראַסאַווע, איינגעוויקלט אין בלאַס־ראָון זייד און אין אַ פאַרחלשטן שפיצן־איקריו, און אין דעם גאַנצן איידעלן געוועב האָט זי אויסגעזען מער נאַקעט, ווי אַנגעטאַן. עפעס אַ מין מעכטיק־צע־ בליטע בלום וואָס האָלט זיך ביים אַרויסגליטשן פון איר שוואכער, זייד־ פאַפירענער הילע.

זי האָט לעאָנען אָפּגעברייט מיט דעם שוואַרצן גלאַנץ פון איר גע־ קרויזטער האַר־פּאַפּאכע און מיט דעם דאַרשטיקן פלאם פון אירע גרויסע אויגן. זי האָט אַ בלענד געטאַן פאַר זיינע אויגן מיט איר גאַלדיקער בלויזער האַנט, וואָס האָט, ווי אַ גראציעזע שלאַנג, אַרויסגעשאָסן פון דעם

זייד און שפיצן־נעסט ביו צום אָרעם און זיך אויסגעשטרעקט צו זיינע ליפן, אויפצונעמען אַ קוש.

— איצט, אַז איר זענט שוין יאָ געקומען, הער ברוינער, זייט איר ווערט מען זאָל אייך עפעס ווייזן.

אויף אַ רגע איז האַנקע פארשווונדן, איבערלאַזנדיק לעאָנען אַן אַרומגעוועבטן, אַ באַרוישטן פון איר פליישיקער דופטיקייט, וועלכע האָט דאָ אָנגעפילט די גאַנצע לופט און וועלכע האָט אים פריער געבראַכט צו אַזאַ געפערלעכער אילוזיע פון דער לעבעדיקער באַסיען.

אשר האָט זיך אַרומגעדרייט אַרום אים, צופרידן די הענט געריבן, שקאַציש־פאַרשעמט אָן אַ זייט געקוקט און אַלץ נישט געפונען דעם טאָן, מיט וועלכן אויסצוגלייכן זיין באַגאַנגענע אומטאַקטישקייט, וואָס ער האָט אים פאַרשלעפט אַהער אין ביסטריצקיס ווינונג.

האַנקע האָט ווידער אַרויסגעשוועבט פון אונטערן יאפּאַנישן פאַר־טיער, אָבער איצט איז זי געווען נישט אַליין, אויף דער האַנט האָט זי געהאַלטן אַ מערקווירדיקע קאַפּיע פון זיך אַליין, אַ פּרעכטיק מיידעלע ווי אַ ליאלקע מיט ריזיקע פליישיק־שוואַרצע גלאַנציקע אויגן. דאָס קינד איז אויך געווען איינגעהילט אין זייד און אין שפיצן און מיט אַ ריזיקער קאַקארדע אין די געקרייזלטע האָר.

ענלעך צו דער מאַמעס איז געווען דעם קינדס שמייכל — אַ פּרויען־שמייכל ביי אַ האַלב־יאָריק קינד און מיט די בלויע פּויליקע הענטעלעך האָט זי גראַציעז געמאַכט צו לעאָנען דעם איינגעחזרטן „פּאַ! פּאַ!“

— וואָס זאָגט איר עפעס צו מיין ווערק, הער דיכטער? פּאַ, עווננוי, פּאַ! מאַך „פּאַ“ פאַרן דיכטער אין די ברילן. זאָל ער זאָגן, אַז דו ביסט אין דער מאַמען געראַטן, זאָל ער!

און ליידנשאַפטלעך האָט זי צוגעדריקט צו זיך און געקושט דאָס קינד, פּרעסנדיק גלייכצייטיק לעאָנען מיט די אָנגעצונדענע קושנדיקע אויגן.

זי האָט אַ הייב געטאָן איר טעכטערל צו דער הייך, אויף די קאָל־לאַנעס פון אירע אנטבלויזטע, גאַלדיקע הענט און מיט אַ שרייאַיקער אומפאַרשעמטקייט האָבן אויף איר גאַלדיקן לייב שוואַרץ געגלאַנצט די געקרייזלטע האָר אונטער די פּאכּוועס.

דאָס קינד האָט באַלאַנסירט מיט די הענטלעך, געקוויטשעט פאַר פרייַד און פאַר שרעק.

— זאָגט, ה' ברוינער! וואָלט נישט געווען אַ יושר, אָז אַ פאַריזער אַקאַדעמיע זאָל באַשטימען אַ יערלעכע פרעמיע און אַנשטעלן מיך מיט אַשרן קינדלעך?

אשר האָט איצט געהאט אַן אויסזען פון אַ צערייצטן, פאַרשעמטן בוהיי, אויב מען קאָן זיך נאָר אַזוינס פאַרשטעלן.

לעאָן האָט מיט אַ שטוינענדיקן שמייכל אַנגעקוקט די אימפּראָווי-זירטע גליקלעכע משפּחה און געטראַכט וועגן דעם, אויף וויפל דאָס לעבן איז מער ראַמאַניסט פאַר אים.

וועמען וואָלט דען איינגעפאלן אַזאַ סענטימענטאַל - גליקלעכער סוף פאַר דער צעלאָזענער האַנקען און אַ סוף אַזאַ ביטערער, אַזאַ נישט פאַרדינטע באַליידיקונג פאַר דעם פּרעכטיקן מענטש און פּרעכטיקער פּרוי — אידען?

אגב, אז ער איז שוין דאָ, וועט ער טאַקע איבערריידן מיט אַשרן וועגן אידעס אומדערטרעגלעכער לאַגע. אן עק זאָל עס נעמען. זאָל ער איר געבן גט!

5

מ א ר ס י א נ ע ר

נאָך אַ גרויסארטיקן מיטיק איז לעאָן ברוינער געלעגן אויסגעצויגן אויף דער נידעריקער סאָפקע ביי אַשרן אין קאַבינעט און אַראַפּגעקוקט צו דעם ריזיקן בילד אין דער גאַלדענער ראַם — צו ריטאַווס „חווה“, וועלכע האָט פון דעם פּלאַץ פאַרטריבן באַקוּניען.

לעבן דער סאָפקע, אויף אַ טאַטעריש נידעריק טישעלע מיט אינקרוסטאַציעס, איז געשטאנען אַ זילבערנער מכשיר אונטער אַ גלעזער-נער יאַרמלעק און מיט אַן עלעקטרישן קאַנטאַקט. אונטער דער גלעזער-נער יאַרמלעק האָט זיך געבלעזלט און געבולבעט קאַכנדיקע קאַווע. אַשר איז דאָס געווען דער מאַשיניסט פון עלעקטרישער קאַווע-קאַכעריי, און ער האָט זיך געעסקט ביים מכשיר מיט הנאה און מיט פאַרזאָרגטן קינד-דישן ערנסט.

לעצן האָט געזען אשרס פנים דורכן בלוילעכן רויך פון דער האַוואַ-
נער ציגאר, פון וועלכן עס האָט אים שוין אין מוח גענעפלט, און אים האָט
זיך אויסגעדוכט, אַז ער היידעט זיך אויף די וועלן פון אַ שטורעמדיקן
ים.

אשרס פנים איז דורכן רויך־שלייער ברייטער ווי לענגער געוואָרן
און באַלד אינגאנצן צעשווומען אין אַ פאַרמלאָזער מאַסע.
— אַ בעל־עוולה איז דער, וואָס באַרויבט דעם צווייטן, און אַ נאַר
איז, ווידער, יענער, וואָס לאָזט זיך אַליין באַרויבן. — אזוי האָט אשר
— די פאַרמלאָזע מאסע — פּילאַסאַפּירט.
און ווייטער:

— יעדער מענטש האָט דאָס רעכט אויף זיין אייגן ביסל גליק אין
דער קורצקייט פון לעבן, פריינד לעצן. אי — דיין גליק איז פאַרבונדן
מיט יענעם אומגליק, איז — תּיקו, ווי די חכמים האָבן געזאָגט. וואָס,
נישט אזוי? נישט איך האָב די וועלט געבויט. האָב טענות צום רבונו־
של־עולם.

אשרס פנים הייבט אָן אַנצונעמען מענטשלעכע פאַרמען. אַ נייע
כוואַליע רויך ווישט אים אינגאנצן אָפּ פון לעאַנס קוק־ווינקל.
— איר זאָגט, לעצן: אידע ליידט. און וואָס מיינט איר, פריינד
מיינער, וואָלט איך נישט אָפּגעגעבן, אַז זי זאל ווייניק ליידן? וואָס? מיין
אייגענער טאטע איז דאָך מיר אַ שונא געוואָרן צוליב האַנקען און לאָזט
מיך אויף דער שוועל נישט אַרויף. ער וויל אַפּילו נישט, אַז מיינע קינדער
זאָלן זיך געפינען אין דער זעלביקער שטאַט, וואָס זייער טריפהנער
טאטע, און קלייבט זיך זיי אַרויסצושיקן קיין קולעש.
און אַלץ צוליב וואָס?

ווייל איך האָב צופעליק געטראָפּן מיינ שטיקל גליק אין לעבן —
האַנקען.

טששש! איר האָט ליב שטאַרק זיסע קאווע, לעצן, אַדער אויף טאָ-
טעריש, מיט שטיקלעך צוקער?
— זאָל זיין — טאַטעריש.

אַבער טרינקט, כל־זמן ס'איז הייס. זייט איר אַ מבין, ס'אר אַ קאווע
דאָס איז? פאַרדין איך עס אַלע האַלבע שעה, וואָס די מאַשינקע האָט
מיר אָפּגעקאַסט, שוין מיטן שוואַרצן די גרענעץ.

האַט ער, הייסט עס, פאַרשלעפט לעאַנען צו זיך אַהיים, כדי מיט טאַטערישע שוואַרצע קאַווע און מיט זיסע ריידעלעך אַריבערציען אים, לעאַנען, אידעס פריינד — אויף זיין צד? וויל ער אים, הייסט עס, דער-וווייזן, אַז ער איז דער גערעכטער? אָבער אידע פאַרלאנגט דאָך פון אים נישט מער ווי א גט. זאַל ער איר די הענט אויפבינדן. וואָס טייגן זיינע פילאַסאָפיעס!

— יאָ, די קאַווע איז גוט.

— איר זייט אַ מבין? אַ שטיק טערקישע חכמה שטעקט דאָך דעריין. כ'לעבן, זיי זענען קליגער און מענטשלעכער פאַר אונדז, די טערקן, וואָס, ניין? ביי זיי איז אַ פרוי אַ פראַגע פון פאַרמעגלעכקייט. האָסטו די קלינגערס — איז נעם דיר פרויען וויפל דו ווילסט, ווער שטערט דיר דען!

לעאַנען איז איינגעפאלן, אַז ער דאַרף זיך אַוועקזעצן און אַראָפֿ-לאָזן אַשרן אַ געזונטן פראסק איבער די צעשווומענע פּיסקעס. אידעס כבוד האָט עס געפאָדערט.

און אויב לעאַן האָט עס נישט געטאָן, איז טאַקע נאָר צוליב מענטשלעכער שוואַכקייט. ס'איז אים אַ שאַד געווען צו ענדערן די באַ-קוועמע פּאָזיציע אויף דער סאַפקע.

אָבער נאָך אַלעמען איז ער דאָך אַ גאַנצער רעוואָלוציאַנער — דער ספעקולאנט. האָט געדאַנקען: יעדער האָט רעכט אויפן ביסל גליק... נעם, וואָס עס לאַזט זיך... איז אַן אָנהענגער פון ביגאמיע... און וואָס נאָך? הער, זאַלסטו לעבן! אַשר פאַדלאסקי האָט זיך צערעדט וועגן העכערע אינטערעסן. אַן העכערע אינטערעסן איז דאָס לעבן — זאָגט ער, ווערט אַ שיקע פולווער מיט אַלע זיינע גליקן. ער וועט עס דערווייזן — זאָגט ער — אין אַ בוך, וואָס ער פאַרמעסט זיך אַנצושרייבן. זאַל נאָר אַר-בערגיין די „גראַטשקע“, וועט ער דאָס בוך, זאָגט ער, אַנצושרייבן. אַ טאַג-בוך פון אַ ספעקולאַנט — וועט עס הייסן.

לעאַן האָט זיך אַ ריס געטאָן פון אַרט, ווי אַן אָפגעברייטער. צי האָט ער זיך פאַרהערט? צי האָט זיך עס אים געחלומט?

לויטן פאַרשעמט חוצפהדיקן יינגלשן פנים, וואָס האָט זיך איצט ווידער אויספאַרמירט פאַר זיינע אויגן, האָט ער געזען, אַז דער ספעקו-לאַנט שפּאַסט נישט, אַז ער האָט געזאָגט, וואָס ער האָט געזאָגט.

און ער וועט דאך שרייבן — א בראנד אין זיינע ביינער אריין! און מענטשן וועלן דאך עס לעזן און — ווער ווייסט? — אפשר לעקן די פינגער פון דעם?

איז וואָס־זשע וויל ער פון אים, פון לעאַנען? וויל ער אים אפשר מאַכן פאַר אַ רעדאַקטאָר פון זיינע ספּעקולאַנטישע מעמואַרן?

אַשר האָט אפשר אליין נישט געוואָסט, וואָס ער פאַרלאַנגט פון זיין גאַסט, צוליב וואָס ער האָט אים פאַרשלעפט צו זיך אין ווייבונג. אַשר איז אַלע מאָל געווען אַ מענטש מיט אַ סוד, וואָס קיינער האָט נישט געקאַנט ביי אים דערגיין די מחיצה צווישן יאָ און ניין.

אין געשעפט האָט ער אָבער געוואָסט וואָס עס טויג פאַר אים און דעם יאָ און ניין האָט ער געהאַלטן פאַר זיך.

עפּעס אַנדערש איז אויף די ברייטע וואָסערן פון גייסטיקייט, ווהיין ער האָט ריזיקירט אַרויסצושווימען. דאָ האָט ער שוין נישט געוואָסט, ווהיין צו פאַרקערעווען, וואָס אַרויסצולייגן און וואָס צו באַהאַלטן. איז שולדיק זענען גאַר געווען די פיר ווענט.

אַשר האָט שטענדיק געהאַט דרך־אַרץ פאַר ביסטריצקיס באַלעזנ־קייט. ער האָט אַפילו געגלויבט, אַז אַט די באַלעזנקייט העלפט זיין שותף אַרויס אין מסחר. איצט, אַז ער האָט איבערגענומען ביסטריצקיס ווייבונג מיטן קאַבינעט, מיט דער סאַלידער ביבליאָטעק, — האָט זיך פאַר אים אַנטפלעקט אַ וואָלוועלער אוצר. ער האָט זיך אָנגעזעצט אויף די אַלע ביכער אָן שום סיסטעם און באַוואָרעניש און אין זיין קאַפּ איז געוואָרן אַ כאַאָס פון אַנאַרכיסטישע אידעען, וועלכע, ווי אים האָט זיך געדוכט, זענען פונקט צו אים צוגעפאַסט.

פון לעאַנען פאַרלאַנגט ער נאָר — אַט וואָס ער פאַרלאַנגט פון אים! — ער זאָל אים ווייזן אַ וועג, אַביסל אַרויספירן פון כאַאָס.

אַז געלט האָט ער דאָך — עס וואָלגערט זיך גאַלד אין דער בלאַטע! — און טאָן עפּעס דאַרף מען דאָך. איז וואָס זאָל ער טאָן און ווי זאָל ער טאָן, דאָס געלט ווי אַמצוועקמעסיקסטן אויסצונוצן?

אפשר וואָלט אַ פלאַן געווען אונטערצושטיצן עפּעס אַ רעוואָלוציאַ־נערע פאַרטיי? און אפשר — גאַר בויען אַ יידיש טעאַטער? און אפשר זאָל ער טאַקע זיין דער אַרויסגעבער פון לעאַנס נייעם ראָמאַן, וואָס, ניין? און, צוריקגעשמועסט, וואָס איז ער ערגער פאַרן פעטער בערל

פּאָדלאַסקי? יענער מעג באַגראַבן דעם טאַטנס גראַבע געלטער אויף משונהדיקע סאַציאלע עקספּערימענטן?

אגב, ווייסט ער מן הצד, אז אידע קאַרעספּאַנדירט גאַר שטאַרק מיטן פעטער בערל, זינט די דייטשן האָבן פאַרנומען ליאַסאָווע. און ער האָט מורא, אז דער סוף וועט זיין: דער פעטער בערל וועט איר אַנריידן צו נעמען גט. עפעס איז דאָרט נישט גלאַט ביי זיי. וואָס, ניין?
א חזיר זייט איר, אשר! אַ הונט מיט אויערן — אַט וואָס!

לעאַנען האָט זיך געדוכט, אז ער האָט עס אויסגעשריען בקול רם, אַזוי האָט זיך דער געשריי ביי אים פון האַרצן געריסן. ער האָט עס אָבער נישט אויסגעשריען, נאָר אויסגעמורמלט אונטער דער נאָז. הייסט עס: אשר האָט אים צו זיך פאַרשלעפט, כדי צו דערגיין ביי אים סודות פון אידעס קאַרעספּאַנדענץ.

אָבער וואָס ציטערט ער אַזוי אַט דער רייך געוואָרענער ספעקולאַנט איבערצורייסן מיט אידען? ווי דאָס האַרץ וואַלט אים געזאָגט, אז ער וועט דערביי טרוקן נישט אָפּשניידן. אַ מערקווירדיקער ציניש-פּחדנישער פאַרלאַנג ביי אים צו באַוואָרענען זיך פון אַלע זייטן: אי לעבן מיט האַנקען און קינדלען מיט איר, אי זיך אָנהאַלטן ביי אידעס פאַרטעך, טאָ-מער לאַזט זיך אויס פון זיין ליבעס-גליק אַ בוידעם.

— אָבער פאַרוואָס ווילט איר אידען נישט גטן? פאַרוואָס ווילט איר אידען נישט גטן? — האָט לעאַן איצט געקלאַפט מיטן פּויסט אַן טאַטע-רישן טישל.

— גאָט איז מיט אייך, לעאַן! ווער זאָגט: איך וויל נישט? איך מיין דאָך איר טובה! וואָס וועט נעבעך זיין מיט איר, אז איך וועל זי שוין יאָ גטן?

— וואָס איז אייער באַבעס עסק, וואָס מיט איר וועט זיין?

— וואָס הייסט? גאָט איז מיט אייך! זי איז דאָך מיין ווייב! די מאַמע פון מיינע צוויי קינדער.

גיין, ביי זיין גאַנצער ספעקולאַנטישער חריפות איז אשר פאַרבליבן — אַ יינגל. ער איז אַבסאָלוט נישט צוגעגרייט צו לייזן דאָס האַרבע פאַמיליען-פּראַבלעם, וואָס דאָס לעבן האָט פאַר אים אַוועקגעשטעלט. און אפשר מאַכט ער זיך בלויז אַזוי תּמעוואַטע?
און צוריק געשמועסט, וואָס נעמט ער, לעאַן, זיך אַזוי איבער מיט

פרעמדע פאָמיליען - אָנגעלעגנהייטן? וואָס קאָכט ער זיך אַזוי צוליב דעם? און וווּ? אין די פיר ווענט, וווּ עס האָט זיך אָפגעשפילט זיין איי-גענע פאָמיליען-טראַגעדיע? אַ מערקווירדיקע כלי איז אַ מענטש. געגליכן צו אַ בריוויקעסטל. דער אינהאַלט בייט זיך. און אַמאָל איז עס — פּוסט. אָבער לעאָן האָט נאָך אַלץ נישט געטראָפּן ווהיין אַשר נייגט מיט זיינע פּילאָסאָפּישע ריידעלעך. אַ געפּיל האָט ער געהאַט, אז ער דאַרף זיך האַלטן פּאַרזיכטיק מיט דעם דאָזיקן ספּעקולאַנט און, אַזוי צו זאַגן, קוקן אים אין די הענט אַריין, איבערוועגן זיינע פּאַרדעכטיקע ווערטער. אָבער באַרוישט פון דער שוואַרצער עלעקטרישער קאָווע מיט די דופּטי-קע טראַפּנס, וואָס אַשר האָט דערין אַריינגעטאַן, האָט לעאָן געפּילט, אַז דער כּוח פון מענטשנעקענעריי פּאַרלאָזט אים. און אויסגונדיק זיין שוואַכקייט, איז דער ספּעקולאַנט שוין איצט געזעסן אויף אים רייטנדיק.

— איר זעט דאָך, לעאָן, אַז מיט געלט קאָן מען אַלץ אויפּטאַן, אפילו מאַכן רעוואָלוציעס, ווי מיינ פעטער בערל. איז פרעג איך טאַקע אייך: ווי לאַנג איז דער שיעור צו זיין אַ בטלן? פאַרוואָס זאָלט איר אַליין ניט אַ פרוו טאָן דאָס מזל אין מסחר? איר, מיט אייער קאַפּ, מיט אייער וועלט-קענטעניש, ווען איר פרוווט נאָר איצט אַ ספּעקוליר טאָן — איר הערט? אין גאָלד וואָלט איר געגאַנגען, ווי איר זעט מיך לעבן!

אַט איז דער פּועל-יוצא פון דער קאָווע מיט האַוואַנאָ-דרייך!
ערלעכע, באַשיידענע, ראַמאַנטישע מוציאס ברויט מיט פּאַוידלע!
וווּ זייט איר?

לעאָנען איז שוין איצט אין לעבן געגאַנגען איבערצוצייגן אַשרן, אז ער איז נישט קיין בטלן, און אַז זיין אייגענע פּילאָסאָפּיע איז אויך עפעס ווערט.

— פאַרשטייט איר כאַטש, קאַפּ! קאַפּ — מוח — מאַגיסטראַט!
פאַרשטייט איר כאַטש, אין וואָס פאַר אַ לופּט מיר לעבן איצט? מיר לעבן אויפן מאַרס! אויפן מאַרס לעבן מיר! און די שיטערע לופּט פון מאַרס איז גורם דערצו, אַז דער מענטש מוז זיך איינשרומפּן, שטעלן פּאַרזיכ-טיקע טריט, ווייל דער קעגנדרוק איז אַ שוואַכער. און טאַמער טוסטו, חלילה, איין ענערגישן שפּרייז, טוסטו אַ שפּרונג, ווי אַ פּרוי, קאַנסטו אַריבערשפּרינגען איבערן אייפּל-טורעם!

אַשר האָט צוגעשמייכלט און צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ מיט דער פּול-
סטעווי הסכמה.

— אַט-אַט-אַט! אויפן מאַרס טאַקע! אויפן מאַרס! וואָס דען? נישט
אויפן מאַרס? אַבער פּונדאָנען איז עס געדרונגען, אַז מען דאַרף זיך איינ-
שרומפּן? טאַמער פאַרקערט? אַז דער קעגנדרוק — ווי איר זאָגט אַליין —
איז אַ שוואַכער, טאַ פאַרוואָס נישט אַ שפּרייז און אַ שפּרונג טאַן, אַז
דער אַטעם זאָל פאַרכאַפּן? וואָס איז דען? צוויי מאָל לעבט מען דאָך
נישט. וואָס, נישט אַזוי?

— אומדערטרעגלעכער מענטש, וואָס איר זייט! פאַרשטייט, וואָס
מען רעדט צו אייך! —

לעאַן האָט געהאַלטן אַשרן פאַרן לאַץ, מיט דעם פּולסטן באַשלוס,
איים צו באַקערן אויפן דרײַ-הישר פּון באַנוגענען זיך מיט ברויט און פאַ-
ווידלע, אַבער אין טיר האָט מען אַנגעקלאַפּט. האַנקע האָט אַריינגעשטעקט
איר פיין־געקרויזטן קאַפּ מיט די פליישיקע אויגן און מיט אַ פאַרגיביקן
שמייכל.

— וואָס שרייט איר אַזוי, מאַנספאַרשוינען! איר וועקט דאָך מיר
איבער דאָס קינד!

און צו אַשרן האָט זי אויסגעשטרעקט איר בלויע האַנט, שטיפּעריש
פאַכנדיק מיט אַ פאַקעט.

— זע נאָר, אַשר, אפּשר אַ נייטיקער בריוו אַנגעקומען?

אַשר האָט מיט אַ שקאַצישן שמייכל דעם בריוו איבערגעכאַפּט, די
ציגאַר אַפּגעלייגט, און אויסזופּנדיק מיט הנאה די לעצטע טראַפּנס קאַ-
ווע, האָט ער אויפּגעריסן דעם קאַנווערט.

קיין סך צו לעזן האָט ער נישט געהאַט, אַבער פּון די פאַר ווער-
טער איז פּון זיין צעשווומען פּנים דאָס בלוט אַפּגעלאָפּן און דער מויל
האַט זיך אים פאַרקרימט אָן אַ זייט. ער האָט מיט אַ קינדערשער אומ-
באַהאַלפּנקייט אַנגעקוקט לעאַנען און אויסגעשטרעקט צו אים דעם בריוו.
— זעט... מער ווי איין מאָל לעבט מען נישט...

לעאַן האָט איבערגעלייענט: 17.428.

„דערמיט מעלדן מיר אייך, אַז דער וואַרשעווער איינוווינער טאַדע-
אוש ביסטריצקי איז געשטאַרבן אין געפּאַנגענשאַפּט.

קריגס־בריקן־בוי אַם וועסט“.

6

לעפן אויף דער ברייטער וועלט

זינט די דייטשן האבן אקופירט פוילן האט די ברייטע וועלט זיך געענדיקט פאר לעאנען מיט אן אויסזיכט אויף דער ווייסל ביים ווארשע-ווער ציטאדעל. ער האט מורא געקראגן פון דער שטאט ארויסצופארן. און טאמער האט ער זיך איין מאל שוין אנגענומען מיט מוט ארויסצופארן אויף א פארלעזונג אין א נאענט שטעטעלע, האט ער די באן פארשפע-טיקט און אריינגעפאלן צו אשון, ווו ער האט אזוי צופעליק באקומען די ידיעה פון ביסטריצקיס טויט.

נישט אזוי גיך האט ער זיך שוין אויסגעקליבן אויף א צווייטער רייזע. און אז ער האט זיך אויסגעקליבן, איז שוין געווען איינגעשטעל-טער ווינטער. און די רייזע איז געווען א ווייטע, ניין שעה פון ווארשע, אין א שטעטל אין פאלעסיע. און די טעמע פון דער פארלעזונג, וואס איז אים דארט פארגעשטאנען — זייער א פאראנטווארטלעכע: „מלחמה און שלום אין שייך פון יידישן געוויסן“.

אבער לעפן ברוינער האט זיך איצט נישט געשראקן, נישט פאר דעם ווייטן מהלך, נישט פאר דער פאראנטווארטלעכער טעמע, וואס דארף זיך אויסווייזן פארדעכטיק פארן דייטש.

זינט ער האט זיך דערוויסט, אז די וואגשאל פון גערעכטיקייט איז אויסגעגלייכט און דער שונא פון זיין לעבן איז טויט — האט ער באקו-מען דאס נייטיקע ביסעלע דרייסטקייט: וואס הייסט, ער וועט אפטרעטן דעם וועג פאר דעם דייטשישן שטייפן אוניפארם-היטל? וואס הייסט עפעס: ער וועט נישט פארן, בעת עס גלוסט זיך אים? האט ער זיך אריינגעזעצט אין וואגאן צווייטע קלאס און אריינגע-פארן אין דער ברייט-פארשנייטער וועלט.

נו, די וועלט איז שוין א ביסעלע צו ברייט און צו ווייס פאר זיינע אפגעווינטע אויגן. צום ערשטן מאל קומט לעאנען אויס צו קעמפן מיט א מאדנע קרענקלעך געפיל: מיטן פחד פארן שטח. די פארשטייענדיקע ניין שעה רייזע ווייזן זיך אים אויס ווי אן אייביקייט, ווי דער מהלך פון דער ערד ביזן מארס. און אנטשטאט גובר צו זיין דעם פחד פארן שטח,

פיקט זיך נאָך אויס ביי אים אַ צווייטער פּחד: דער פּחד פאַר דער מאַסע, פאַר וועלכער ער וועט דאַרפן אַרויסטרעטן.

און די דערווייטערונג פון וואַרשע און פון דער היים ווירקט אויף אים קאַפּ-שווינדלעריש, ווי ער וואַלט זיך אויפגעהויבן אויף אַ לופט-באַלאַן, און דער באַדן לויפט אַוועק, פאַרזינקט אַלץ טיפּער. וואָס העכער די דערהויבונג, אַלץ טיפּער וועט זיין דאָס פּאַלן.

און ווי אַ שיינ פון פאַרלאַרענעם גן-עדן פינטלט זיך פאַר זיינע אויגן זיין לאַמפּ אויפן טיש, זיין גלאַז טיי, זיינע דריי פּענעצלעך ברויט מיט פּאַוידלע.

צום גליק אָבער האָט זיך לעאַן פאַראינטערעסירט צו פאַרנאַטירן אין געדאַנק זיינע איצטיקע קאַמפּליצירטע איבערלעבענישן און דאָס טאַ-קע האָט אַוועקגענומען זייער שאַרפקייט און זיי פאַרוואַנדלט אין ליטע-ראַרישן שטאַף.

אויף דער ערשטער גרעסערער סטאַציע האָט לעאַן, קעגן זיינע גע-וווינהייטן, געמאַכט אַ היפשע כּוּסה ביים בופּעט און דאָס האָט אין אים אויפגעוועקט זיין פּולע אַמביציע.

ער האָט זיך שוין פאַרוואַנדלט אין אַ מאַרס-מענטש פון אַשרס נוסח, אין אַ באַשעפּעניש, וואָס וויל פון קיין צוימען נישט וויסן, אין אַ פּלוי, וואָס שפּרינגט איבערן קלויסטער.

ער האָט שוין איצט אַליין געלאַכט איבער זיינע שרעק-איבערלע-בענישן.

זיי האָבן אים דערמאנט די מעשה מיטן ציטערדיקן בן-יחיד, וועל-כער האָט אין טורמע באַקומען פּערציק גראַד היץ פון דעם, וואָס די חברים האָבן אים אויסגעלערנט אויסצושנייצן די נאַז. אַ שיינער רעוואַ-לוציאַנער!

ווער האָט עס לעאַנען פאַרציילט אָט די ווילדע מעשה? שייקע — אַ בראַנד אין זיינע ביינער! שייקע פייפּער! פאַרלאַרן געגאַנגען אין דער מלחמה אַזאָ ווילדער בחור! ווי אין וואַסער אַריין! פאַרוואָס עפּעס: ווי אין וואַסער אַריין? פייער איז דען בעסער?

גיין שעה רייזע איז — סוף-כל-סוף נישט קיין אייביקייט. לעאַן האָט זיך אַפּילו פאַרווונדערט און באַדויערט, ווען ער האָט דערהערט פון

דייטשישן קאנדוקטאָר, אַז ער דאַרף שוין זיך צוגרייטן אויסצושטייגן. ער האָט געמיינט: ער האָט נאָך צו פאַרן און צו פאַרן. אויף דער סטאַציע איז געווען חושך־מצרים, נאָר דייטשישע זעלנער האָבן מאַרשירנדיק געקלימפערט מיטן געווער.

דערפאַר אָבער אין דער הילצערנער, ביז צום צעזעצט ווערן, אָנ־געהייצטער בודע פון וואַקזאַל האָט לעאַנען אָפגעוואַרט אַ סיורפריז. דאָרט האָט געוואַרט אויף אים אַ האַלב שטעטל. לעאַן האָט זיך אַזש דערשראָקן פאַר זיין אייגענער פּאַפּולאַריטעט און פאַר אַזאַ רוישיקן קבלת־פנים.

— פאַרשטייט איר מיך, חבר דיכטער — האָט דער פאַרויצער פון פּרין־ביבליאָטעק אים אויפגעקלערט — דאָס שטעטל האָט נישט גע־גלויבט, אַז איר וועט טאַקע אַראַפּקומען אין אַזאַ העק, איז מען געגאַנגען אין געוועט. טייל האָבן געזאָגט, אַז איר קומט, טייל — אַז איר קומט נישט. אויפן מאַרק, אויף דער בערזע — אומעטום האָט מען זיך געוועט. נו, פאַרשטייט זיך, אַז דער אינטערעס איז אויסגעוואַקסן. איך אַליין האָב איינגעשטעלט אויף אייך פּופציק מאַרק פון מיין אייגענער קעשענע. — און געוונען האָט איר וויפל?
— ניין, פאַרשפּילט. כ'האָב נישט דערוואַרט פון אייך אַזאַ דרייסט־קייט.

***

זיצט דער דיכטער אין „סאַלאָן“ פון קליינשטעטלדיקן האַטעל, ביי אַ גרינלעכער גלאַז טיי מיט פאַרדעכטיקע קיכלעדן, אָפּלאַקירטע אויף געל. די שטוב איז איבערפולט מיט נייגעריקע אַנצוקוקן דעם גאַסט. די וואָס זענען נישט געווען ביי דער באַן, זענען געקומען אין האַטעל אַריין, די דרייסטערע זיך פאַרשטעלן, די באַשיידענערע — צולייגן פון דער ווייט אָן אויער צום געשפרעך.

לעאַן רעדט ווייניק. ער פּרעגט אויס און פאַרנאַטירט די טרויעריקע און ביטער־קאַמישע געשיכטע פון אַ יידיש שטעטל בעתן קריג. האָט געלעבט אַ שטעטעלע פאַר דער מלחמה, געלעבט פון שער און אייזן און פון נייען גראַבע שטיוול פאַר די ווייטע, פּויערישע מערק. האָט

מען אין דער וואַכן געגעסן קאַרטאָפֿל מיט הערינג און אויף שבת געהאַט אַ שטיקל פיש.

האַט די יוגנט זיך גרופירט אַרום די פּאַר פאַריינען און דער עלטער רער דור איז געגאַנגען שבת מנחה הערן אַ מגיד אין דעם אַלטן בית-מדרש. איז אויסגעבראַכן די מלחמה און אַלץ האָט זיך איבערגעדרייט מיטן קאַפּ אַראָפּ. די מאַגאַזינערן זענען אַוועק מיט פּאַניען אין טיף ראַ-סיי, דער מין מלאכה איז געוואָרן אויסגעטריקנט, די ניין און שטעפּ-מאַ-שינען זענען פאַרזשאווערט געוואָרן און דאָס שטעטעלע איז געבליבן אויפן פלייש-באַנק.

הונדערטער משפחות זענען געבליבן פוכניען פון הונגער. מענטשן זענען געפאלן ווי די פליגן...

לעאַן קוקט זיך צו צו די געשטאַלטן, וועלכע רינגלען אים אַרום, און עפעס זעט ער נישט איין, אַז די דערציילונג זאָל דאָ שטימען מיט דער ווירקלעכקייט. ער זעט נישט קיין הונגער אין די פנימער און ער זעט נישט קיין אָפגעלאַזנקייט אין דער קליידונג. דווקא פאַרקערט: די יוגנט אַרום אים איז אַנגעטאַן מיט אַ האַלב-מיליטערישער, האַלב-ספּאַרטישער אָדער יענערישער עלעגאַנץ. פרענט-הויזן, טולפן-שטיוויל, קורצע פעלצלעך מיט אַ טאַליע און מיט קווערע קעשענעס ביי דער ברוסט. בכלל מאַכן דאָ אַלע כמעט יונגעלייט דעם איינדרוק פון גאַנץ פאַרמעגלעכע פריזיווניקעס.

היינט וווּ איז דאָ דער הונגער, און וווּ איז דאָ די נויט?
און נאָך עפעס:

אַנשטאַט דערשלאַנגקייט זעט ער אין די אַלע פנימער אַ מין חוצפה-דיקע דרייסטקייט, אַ מין אָפענע גרייטקייט אויפצונעמען אַ קלאַפּ און צו געבן אַ קלאַפּ. אַפילו אין זייער באַנעמען צו אים שטעקט עפעס אַ שטיקל איראַניע, אַ קוק פון אויבן אַראָפּ.

— וואָס-זשע קומט דאָ פאַר? פּונוואַנען לעבט איר פאַרט? —
וונדערט זיך לעאַן.

— כע-כע-כע, כמעט אַ גראַם! — צעלאַכט זיך אַ בחור מיט שוואַר-צע שוועקלעך אויפן פאַרויכערטן פנים — און איך וועל דערויף ענט-פערן: נישט מען לעבט און נישט מען שוועבט, נישט אויפן הימל, נישט אויף דר'ערד. ער האָט פאַרשטאַנען, הער דיכטער? — און דער בחור

האָט חוצפהדיק אַ שללידער געטאָן פאַרביי לעאָנען, צום ווינקל זיין אויס-
גערויכערטן פּאַפּיראַס.

— אַשרס ראָסע! — האָט לעאָנען אין מוח אַ פּיק געטאָן. — הייסט
עס: מען ספּעקולירט? — האָט ער נאַאיוו געפּרעגט.

— מ'הם! מען שפּיגלירט, איך בעט אייך צו פאַרצייען — דער
בחור מיט די טשוועקלעך איז דאָ, ווייזט אויס, געווען דער ראש-המדב-
רים — מען נאָרט אָפּ דעם דייטש, מען נאָרט איינע די אַנדערע, מען
נאָרט זיך אַליין, אבי די קישקע נישט אָפּצונאָרן. איר זעט דאָך: מען
לעבט, נישט צו פאַרזינדיקן. אַלע — זאָט, אַלע באַקליידט און באַנייט.
אַבער דאָס איז אַלץ אונדזער גוואַרדיע, חבר דיכטער. די שלימזלס זע-
נען טאַקע אויסגעשטאַרבן, פשוטו כמשמעו, חבר דיכטער: אויס-גע-
שטאַרבן.

דער עולם אַרום איז, ווייזט אויס, געווען צופּרידן פון זייער בחור
מיט די טשוועקלעך און געשליפּן פּיסקל. ס'איז געוואָרן אַ הייטערע
שטימונג.

— אי, איז מען געשטאַרבן! ווי די מייז! אַ האַלב שטעטל אויס-
געשטאַרבן.

— און מיר צאַפּן דערפאַר משקה פון דער וואַנט.
— שוין איין מאָל משקה, אַ רוח אין יעקעס טאַטן אַריין!
— אונדזער משקה האָט אַ שם. מען שמוגלט אַזש קיין דייטשלאַנד,
אין אויסגעהיילטע בערווענעס. מען פּירט יעקען ביי דער נאָז.
— וועלוול אַליין — זאָגט מען — מאַכט קידוש איבער אונדזער
משקה.

— ווער איז וועלוול? — איז לעאָן געווען טשיקאווע צו וויסן.
האָט דער עולם זיך צעלאַכט איבער דעם וואַרשעווער פּרייער. דאָס
מיינט מען ווילהעלמען. מען האָט שוין דאָ גאָר פאַרגעסן אים צו רופּן
אַנדערש ווי וועלוול.

הכלל, פאַר לעאָנען איז קלאָר געוואָרן, אַז די פאַרצווייפלטע שוס-
טער און שניידער זענען געוואָרן גוטע פאַכלייט פון געהיימע ברייזלעך.
— אַבער נישט אַלע מאַכן דאָך בראַנפּן. וואָס טוען די איבעריקע?
— וואָס טוען די איבעריקע? — האָט דער בחור מיט די טשוועקלעך
געלאַכט — טייל לעבן פון יאָ מסרן און טייל — פון נישט מסרן. גאָר

די נייטראַלע פירן זיך גלאַט אַ ברייטן שמוגל מיט וואָס עס לאַזט זיך. — וואָס איז דאָ צו ריידן, חבר דיכטער! מען שאַצט אונדז אין גאַלד. אַבער, גלויבט מיר, צו קיין זעקל פעפער קומט עס נישט.

דאָס האָט שוין געזאָגט אַ צווייטער יונגעראַן מיט אַ טשוּפריינע. ער האָט, ווייזט אויס, דעם בחור מיט די טשוועקלעך נישט פאַרגונגען זיין דערפאַלג.

שפעטער האָט אַפילו לעאַן פאַרשטאַנען, פאַרוואָס ער האָט אים נישט פאַרגונגען. דאָס זענען געווען פאַרשטייער פון צוויי פאַרטייען: „בונד“ און „פועלי-ציון“, אַבער אויף דער הייסער מינוט האָט לעאַן זיך פאַראינטערעסירט מיט עפעס אַנדערש.

— וואָס מיינט: אַ זעקל פעפער?

האַבן אַנגעהויבן צו פליען פאַרטייטשונגען פון אַלע זייטן:

— דאָס איז אַזוי ווי סאַכאַרין.

— ווי קאַקאַס-פוטער.

— ווי אַ וואַגאַן ציבעלעס.

— ווי מאַנפאַקטור.

מיט איין וואָרט: אַ טייערער אַרטיקל. חברה שמוגלערס האָבן גע-לאַכט. זיי האָבן אַריינגעפאַקט פון וואַרשע דעם אמתן פרייער.

און וואָס וועט ער טאָן מיט דער מאַרגנדיקער טעמע? מיט מלחמה און שלום אין שייך פון יידישן געוויסן?

ווי עפנט מען גאַר אַ מויל פאַר דער חברה, וואָס דאָס געוויסן איז

זיי גאַר פאַרקראַכן און מיט רעכט אין דער קישקע אַריין?

אַבער אַט איז צו אים אַן אומגעריכטע הילף געקומען. פון צווישן דער כמאַרע אויסגעשטשירעטע, יונג-וועלפישע פנימער האָט זיך אַרויס-גערוקט אַ בלאַסע חברטע מיט אַ פאַרבענקטן אַפענעם מויל שיטערע ציין, מיט אַ פאַרחלומטן, פאַרמלחמהדיקן אויסזען.

— זי האָט געוואַלט — זאָגט זי — שטעלן דעם חבר דיכטער אַ

פראַגע וועגן די צילן פון לעבן, האָט זי געוואַלט.

אַבער צו דער פראַגע אַליין איז נישט געקומען.

מיט אַ געפערלעכן בראַזג האָט זיך אַן עפן געטאָן די גלעזערנע טיר פון דער גאַס און אַ הויכער בחור אין אַ היטל מיט אויערן איז אַריינגע-פאלן האַלב דערשראַקן, האַלב לאַכנדיק, אינאיינעם מיט אַ קנויל פאַרע.

— חברה! דער מלאך-המוות גייט!

איז געוואָרן אַ געלויפֿעריי און אַ שטיקעניש. חברה האָט זיך אַ לאַז געטאָן איבער די שוואַכע, סקריפענדיקע שטיגן אויפֿן צווייטן שטאַק אַרויף. בלויז עטלעכע מיידלעך און געציילטע יונגעלייט זענען פֿאַרבליבן אויף זייערע ערטער. דער פֿאַרזיצער האָט לעאַנען באַרואיקט.

— צו אייך האָט עס קיין שייכות נישט. פֿאַראַן, פֿאַרשטייט איר, אַ קאַמענדאַנט ביי אונדז, שלעפט ער די יוגנט צו דער אַרבעט.

— און וווּ-זשע באַהאַלטן זיי זיך אויס?

— דער דאָך, פֿאַרשטייט איר מיך, איז אַ סטראַמער, זיצן זיי אויפֿן דאָך, פון דער זייט פון הויף און שפּילן אין קאַרטן ביי אַן עלעקטריש לעמפל.

— און אייך טשעפעט מען נישט?

— איך בין אַ פֿריווילעגירטער — האָט דער פֿאַרזיצער געשמייכלט — איך האָב אַ דאַרע האַנט.

אויפֿן קאַמענדאַנט האָט מען לאַנג און אומזיסט געוואַרט. דער עולם איז ביסלעכווייז אַראַפֿגעקראַכן פון דאָך און, צוזאַמען מיט פֿרישע קעלט און בלאַטע, אַריינגעבראַכט אין צימער אַ מין פֿראַסטיקע פֿאַרשעמט-קייט. דער הויכער בחור מיט די אויערן איז באַצייטנס פֿאַרשווונדן. חברה איז גרייט געווען צערייסן אים אויף שטיקער.

**

פֿאַר לעאַנען האָט מען צוגעגרייט אַ מלכותדיק געלעגער, הויף ווי אַ טורעם און ווייך ווי אַ קופֿע שניי. אָבער איינשלאָפֿן האָט ער נישט געקאַנט, אַ האַלבע נאַכט האָט ער אַפֿגעחלומט אויף דער וואַר, אַז דער קאַמענדאַנט גייט און דער בחור מיט די אויערן שלעפט אים אין איינע אונטעררוועש אויפֿן „סטראַמען“ דאָך אַרויף, אונטן שטייט דאָס גאַנצע שטעטל, וואָס איז אים געקומען מקבל־פנים זיין. אַפּילו די טויטע, די געשטאַרבענע פון הונגער זענען געקומען אין די תּכריכים. און מען לאַכט פון אים דאָס גרויסע געלעכטער.

— קוקט אים נאָר אָן, דעם יאַלד אין די גאַטקעס! ער ווייסט נישט,

וואָס אַ זעקל פעפער איז!

— אין וואָס געוועט, אָז ער וועט באַלד אַראָפּפאַלן פון דאָך?
 — אין דריי מאַרקן! אין צען מאַרקן! אין פּופּציק מאַרקן! אין אַ
 וואָגן ציבעלעס!

— זכּרים און חברטעס: אונדזער געערטער גאַסט, דער דיכטער פון
 וואַרשע (ווי איז אייער נאַמען?) לעאַן ברוינער וועט האַלטן אַ טעמע
 אויף דער פּאַרלעזונג: מלחמה און שלום אין שיין פון יידישן וויסן. האָ?
 פון יידישן געוויסן, איך זאָג דאָך אַזוי. שטערט מיר נישט, חברים, איז
 אין וויפל וועט איר זיך, אָז ער וועט אַראָפּפאַלן?...

אַבער דאָס האַרץ האָט אים געזאָגט, אָז פון דער איצטיקער נסיעה
 וועט קיין גוטס נישט אַרויס!

אין דער פּרי, ווען דורך אַ שווערן שלומער האָט לעאַן דערהערט
 פעסטע מיליטערישע טריט אין קאַרידאָר, האָט ער שוין געוויסט אויף
 זיכעו, אָז דאָס שפּרייזט דער קאַמענדאַנט, און אָז געקומען איז ער נאָך
 אים.

ער האָט געהערט דעם דייטש רייזן אין קאַרידאָר מיט דער באַלע-
 באַסטע פון האַטעלעכל. שפעטער האָט ער געהערט זיין אייגן האַרץ
 קלאַפּן און נאָך שפעטער האָט די באַלעבאַסטע לייכט אָנגעקלאַפט אין
 טיר און איז אַריין. דאָס האָט זי אַריינגעברענגט וואַסער צום וואַשן זיך.
 זי האָט זיך שטאַרק געווינדערט, פּונוואַנען ער ווייס, אָז דער קאַמענ-
 דאַנט איז דאָ געווען און זיך געפרעגט אויף אים. יא, ער איז טאַקע גע-
 ווען דער קאַמענדאַנט און ער האָט באַפוילן לעאַנען זיך צושטעלן אין
 דער קאַמענדאַנטור פּונקט ניין.

לעאַן האָט שוין כמעט גלייכגילטיק אויפגענומען די בשורה. דאָס
 קאַלטע וואַסער האָט אים אָפּגעפּרישט און באַרואיקט. און פאַרן קאַמענ-
 דאַנט האָט ער סוף-כל-סוף קיין מורא נישט. זיין געוויסן איז ריין. ער
 האָט אַבער נאָר געוואַלט וויסן, וואָס דער קאַמענדאַנט פאַרלאַנגט פון
 אים.

אַבער דאָס האָט די באַלעבאַסטע נישט געקאַנט אים אויפקלערן.

אַ פּרוי אַ ציכטיקע און גאַרנישט קיין יונגע, אַבער וואָס האַלט זיך
 אין יינגערן, מיט אַ ברייט-דעקאַלטירטן, אַלבאַסטער-ווייסן האַלדז, האָט
 זי מאַדנע צווידייטיק געשמייכלט נישט צו לעאַנען, נאָר צום פאַרטרעט
 פון דעם קאָונער רב, ר' יצחק-אלחנן.

— פּונוואַנען זאָל זי וויסן, וואָס זיי, די דייטשן, קאָן איינפאלן צו פאַרלאַנגען? אפשר פאַרלאַנגען זיי דעם גאַסט צוליב דער רעוויזיע? — וועלכע רעוויזיע?

די פרוי האָט זיך געהאַלטן מיט די הענט אין די באַקעס, געשרויפט מיטן פּוס אין אַ קליין גלאַנציק לעטשל איבער דער פאַדלאַגע און גע- קווענקלט אַרויסצוזאָגן איר השערה.

ענדלעך האָט זי זיך צעשמייכלט צום קאָוונער רב.

— ווייל, פאַרשטייט איר מיך, טאַמער האָבן די דייטשן עסקים מיט היגע יידישע פרויען, ווילן זיי זיין באַוואַרנט, צי אַלע יידישע מע- גער זענען אין אַרדענונג, אַז זיי, די דייטשן, זאָלן זיך דורך די יידישע מענער נישט אַנשטעקן...

לעאָן איז געבליבן שטיין מיט אַ נאַס פנים און מיטן האַנטעך אין די הענט.

— וואָס?

7

פאַרגרייכנדיקע פּעלקער - פּסיכאָלאָגיע

לעאָן האָט געוואַלט זיין פינקטלעכער פאַרן דייטש. דרייפּערטל גיין האָט ער שוין געוואַרט אין קאַנצעלאַריע פון דער קאַמענדאַנטור. דאָ האָט ער זיך איבערצייגט, אַז דער קאַזאַרמע-ריח איז אינטערנאַציאָנאַל. אין דער קאַנצעלאַריע האָט געוועלטיקט דער איינגעפונדעוועטער קרויט- און שווייס-ריח פון די אַמאַליקע רוסישע קאַזאַרמעס. אַ רויטער וואַכ- מיסטער מיט ווייסע, אַפּגעמעקטע אויגן, האָט גאַנץ נישט העפלעך צו- גענומען פון זיין האַנט די וויזיט-קאַרטע אויף צו מעלדן, אַזוי ווי ער וואַלט מיט אים אַ גרויס חסד געטאָן. ער האָט אַבער נישט געאיילט זיך אים אַריינצורופן צום קאַמענדאַנט.

אינטערעסאַנטן, דאָס רוב אין שבתדיקע בגדים, דאָס רוב שעמעוו- דיקצעשראַקענע, אַ קליינער טייל איינגעגעסן-בעטנדיקע, האָבן זיך אַלע אָן היטלען געריבן ביים באַריער פאַר די שרייב-טישן און צוגעוואַרפן לעאָנען פאַרחידושטע בליקן, פאַרוואָס ער רייבט זיך אויך נישט, נאָר ער זיצט גאָר אָן אַ זייט, ווי ער וואַלט דאָ שבת געהאַלטן, דער וואַכ-

מיסטער האָט דורכגעשפּאַנט פּאַרביי לעאַנען מיט אייזערנע טריט, און אַפילו פון דער נאַענט האָט לעאַן געצווייפלט, צי האָט ער גאָר אויגן, דער רויטער דייטש, און צי זעט ער אים. אַ סברא, אַז אויגן האָט ער געהאט, כאָטש זיי זענען געווען אָפגעמעקט. ער האָט אויסגעמיטן לעאַ-נען און אַריינגערופן אַ צווייטן אינטערעסאנט און שפעטער — אַ דריטן. לעאַן האָט זיך שוין געשלאָגן מיט דער דעה, צי זאָל ער נישט אַנווענדן דעם אַמאָליקן היימישן מיטל און נישט נותנען דעם יעקע אין יד אַריין. ער האָט עס אָבער נישט געקאַנט ביי זיך פועלן.

פונקט דריי פערטל עלף איז דער זעלביקער וואכמיסטער אויסגע-וואקסן פאַר לעאַנען און זיך אויסגעצויגן ווי פאַר אַן אַפיציר, די הענט ביי די נעט פון די הויזן און אויסגעבויגן אין די עלנבויגנס, פון וואָס דער דייטש האָט באַקומען דעם אויסזען פון אַן אַלטער רויטליימענער וואַזע מיט צוויי לאַנגע אויערן ביי די זייטן.

ער האָט לעאַנען פייערלעך ראַפּאַרטירט, אַז אַליין דער הויפטמאַן פאַן-ראַפּ וואַרט אים אָפּ ביי זיך אין קאַבינעט.

לעאַנען איז ביי דער מעלדונג אַפילו געוואָרן הייס אין רוקן, אָבער נאָך צוויי שעה יצן ווי אויף הייסע איז דאָס געווען אַ דערפרייענדיקע היץ. ער האָט זיך מאַמענטאַל באַרואיקט. ער וועט האָבן צו טאָן מיט אַ העכערן ראַנג-אַפיציר, מיט אַן אינטעליגענטן מענטשן און יענער וועט אים זיכער נישט אַנקומען גראַב, און כאָטש צום ערשטן מאַל האָט ער היינט געהאט אַפיציעל צו טאָן מיט די דייטשן, איז ער דאָך אַריין צום הויפטמאַן אין קאַבינעט מיט דער פולער שריפטשטעלערישער זעלבסט-ווערדע.

זיין רואיקייט האָט אים אַליין געוונדערט. אָבער פיל מער האָט אים פאַרווונדערט און פאַראינטערעסירט דער אויסזען פון הויפטמאַנס קאַבינעט.

לעאַן האָט זיך פּלוצלונג דערפילט אַריבערגעטראָגן אין שטילן גראַס-בערלין, ביי האַלענזיי אָדער שלאַכטענזיי ערגעץ, אין געמיטלעכן אַר-בעטס-צימער פון אַ דייטשישן געלערנטן.

אַרום די ווענט — רויע פּאַליצעס מיט גראַבע ביכער, אַנגענאַגלטע דיאַגראַמעס, ריזיקע לאַנד-קאַרטעס.

אויף אַ לאַנגן, שוואַרצן טיש — אַ ריזן-גלאַבוס און צענדליקער

פרעציוזע אינסטרומענטן און מכשירים, צייכענונגען, פלענער, אונטער גלעזערנע שויבן מוסטערן פון שטיין, פון זאמד, פון מינעראלן. דער קאבינעט פארנעמט א לאנגן זאל מיט זעקס פענצטער. און אלע זעקס פענצטער פארהאנגען מיט שווערע, בורזשואזגעמיטלעכע פארטייערן, וועלכע מאכן דעם צימער טונקעלער און געמיטלעכער, שאפן א שטימונג צו קאנצענטרירן זיך אין דער ארבעט.

אבער ווען לעאָן האָט געווענדט זיין בליק צום שוואַרצן שרייב־טיש ביי איינעם פון די פענצטער און דערזען דאָרט פאַר זיך די איבער־געבויגענע ווי פון קיזלשטיין אויסגעהאמערטע פיגור מיט גלייכווינקל־דיקע פלייצעס און פירקאנטיקן פנים אונטער דער פיקל־הויב, — איז אים אַדורך אַ פרעסטל איבערן לייב פאַר דעם אָנבליק פון אַ דייטשישן געלערנטן ביים פראַנט.

לעאָן האָט, נאַטירלעך, געווארט און געשוויגן. דער דייטש האָט אים אָנגעקוקט און, דאַכט זיך, נישט געזען.
— ממ—יא! — איז דער הויפטמאן ענדלעך אַרויס פון זיין שטיין־נערנער טראַכטעניש — וואָס ווינשן זי דען?
— וואָס זאָל איך דיר ווינטשן, וואָס? — האָט לעאָן פאַרביטערט אַ טראַכט געטאָן.

ער איז געגאנגען צו אַ מענטשן און אָנגעראַפן אויף אַ שטיין.
— איך בין ברוינער — האָט ער זיך, מעגלעכסט ווערדיק, פאַר־נייגט פאַרן דייטש.
— זאָ, זאָ! — האָט דער דייטש זיך געכאַפט פאַר דער ווייזט־קאַרטע אויפן שרייבטיש. — ביטע, ביטע, הער ברוינער, נעמען זי פלאַץ!

און ער האָט מיט אַ ברייטן, גראַציעז־האַמעטנעם זשעסט אָנגעוויזן לעאָנען אויף אַ ווייכן פירקאנטיקן לעדערנעם פאַטעל קעגנאיבער זיך, ביים שרייבטיש.

לעאָן האָט זיך אַריינגעזעצט אין פאַטעל, ווי אין אַ תפיסה־קאָמער און דער דייטש האָט אים גלייך אָנגעהויבן עקזאמינירן, פון וואנען ער שטאמט, אין וועלכער צייטונג איז ער מיטארבעטער, און וועלכע פאַר־בינדונגען האָט ער מיט דער זשורנאַליסטישער וועלט אין אויסלאַנד, אין בערלין, צום ביישפּיל. ענדלעך איז ער אַריבער אויף די טעזיסן פון

לעאנס פארלעזונג. ערשטער טעזיס: די פסיכאלאגיע פון אן אלט פאלק. אַט ביי דער פסיכאלאגיע איז דער דייטש אינגאנצן פארענדערט געוואָרן. ער האָט זיך געריבן די פאַרמעטענע הענט מיט אַ גערויש פון טרוקענע בלעטער. אויף זיין פירקאנטיקן פנים אונטערן פיקל-הויב האָט אויפגעשטראלט אַ געעלטערטער שמייכל און ערשט איצט איז פאַר לעאַ-גען קלאַר געוואָרן, אַז דאָ זיצט, אייגנטלעך, פאַר אים אַ באַיאָרנטער מאַן, בעת פריער האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז די צייט האָט זיך בכלל אַפגעשטעלט און האָט מער קיין שליטה נישט אויף דעם שטיינערנעם פנים און אויב די האָר אויף די שליפן זענען אים ווייס, איז דאָס נישט פון עלטער, נאָר פאַר דער פאַרם וועגן; אַ הויפטמאַן דאַרף האָבן ווייסע האָר.

איצט זענען אַפילו די טונקל-שטאַלענע אויגן זיינע, די מיט-אונ-טערגעבעטע מיט געשוואַלענע קישעלעך, אויך געוואָרן באַוועגלעכער, מילדער און אַפילו בלויער.

— פסיכאלאגיע, הער ברוינער, דאָס איז אייגנטלעך מיין באַליבטער קעגנשטאַנד, הויפטזעכלעך: פאַרגלייכנדיקע פעלקער-פסיכאלאגיע. נו, יא, אויסער דעם בין איך אינזשעניער און בריקן-בויער, אָבער דאָס איז שוין אַ נעבן-זאַך.

גערעדט האָט ער צו ברוינערן פאַרטרוילעך, ווי צו אַ פאַך-קאַלעגע און מיט זיין אַלט-מעטעאלענער שטים באַמיט זיך אויסצודריקן זיין סענטימענט פאַר דער באַליבטער וויסנשאַפט. ער וועט זיך באַנוצן מיט הער ברוינערס ליבנסווירדיקייט און פאַרצייענען, לויט זיינע אַנווייזונגען, אייניקע ווערק פון די פוילישע אַדער רוסישע געלערנטע.

און צופעליק האָט זיך דער אַלטער הויפטמאַן נישט אַנטוישט. ברוי-נערס איצטיקע פאַרלעזונג איז נאָר געווען אַ קיצור פון אַ גרעסערער אַר-בעט, צו וועלכער לעאַן האָט זיך ערנסט צוגעגרייט, נישטערנדיק אין די בעסטע ביבליאָטעקן. ער האָט לייכט אָנגערופן ביי אַ האַלב טויז נעמען פון פוילישע און רוסישע און אַפילו ענגלישע ספעציאליסטן איבער דעם קעגנשטאַנד, וועלכער האָט דעם הויפטמאַן אַזוי אינטערעסירט.

דערביי האָט לעאַן געפרוּווט טרעפן די פסיכאלאגישע רעטעניש, ווי אַזוי אַן אַלטער דייטשער געלערנטער האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ רוי-מישן קריגסמאַן און אָנגענומען די שטייפקייט פון אַ גרויען קיזלשטיין.

דאָס פירקאנטיקע פנים, די זילבערנע האָר אויף די שלייפן, דער האַלב־רונדער, דינער קלאַמער פון די שטייף־פאַרפרעסטע קליינע ליפן און דער שטאַלענער גלאַנץ אין די בלוילעכע אויגן — דאָס אַלץ האָט פאַרט געהערט צו עפעס אַן אַלטער קריגס־ראַסע, פונקט ווי דער איי־זערנער קרייץ אויף דער שוואַרץ־ווייסער סטענגע, וועלכער איז צוגע־וואַקסן לינקס, צום הויפטמאנס ברוסט.

ווען די ערשטע פרייד פון קורצן פאַך־געשפרעך האָט אין די בלוי־לעכע אויגן זיך אויסגעלאָשן, האָט זיך לעאַנען אויסגעוויזן, אַז אַ שטיי־נערנער טרויער האָט זיך אין די זעלביקע אויגן באַזעצט, אַ טרויער אַן איבערמענטשלעכער, ווי די אַלטע אייגן וואַלטן איינגעשלונגען דעם וויי־טיק פון גאנץ דייטשלאַנד. דעם הויפטמאַן איז אַלץ שווערער געוואָרן אויפצורייסן די פאַרפרעסטע דינע ליפן.

דאָך האָט ער זיך אַ כוח אַנגעטאָן און לעאַנען צום געזעגענען פריינט־לעך די האנט פאַרהאַלטן און ווי עפעס שווער און לאַנגווייליק איבער־געקייט.

— יא, ממ—יא... ער בעט דעם הער ברוינער נאָך צוואַרטן אַ וויילע, ער וויל ביי אים נעמען נאָך איין קליינע אינפאַרמאַציע...

דאָ האָט דער הויפטמאַן פאַרשידענע פאַפירן אויפן שרייבטיש איי־בערגעלייגט און לעאַן איז געשטאַנען און געווארט.

— ממ—יא! הער ברוינער האָט דאָך געוויס אַ ברייטן קרייז באַ־קאַנטע אין וואַרשע, צי קען ער נישט איינעם אַ קויפמאַן, אַ געוויסן הער פאַדהאַלסקי. אַסקאַר פאַדהאַלסקי, ממ—יא!

לעאַן האָט נאָכגעדענקט און געצויגן מיט די אַקסל.

— נו, יא! — האָט דער הויפטמאַן גיך פאַרבעסערט — נישט פאַד־

האַלסקי, אייגנטלעך, נאָר פאַדלאַסקי...

און לעאַן האָט נישט געבעטענערהייט זיך אַראַפגעזעצט אין טיפן לעדערנעם פאַטעל. יא זאָגן? נישט זאָגן? וואָס וועט ער דאָ אויסגעוויי־נען? אויף ניין האָט מען קיינמאַל קיין חרטה נישט... אָבער דער אמת איז אַמאָל דער בעסטער ליגן...

— נו, יא, ער קען דעם קויפמאַן פאַדלאַסקי, ער קען אים.

האָט דער הויפטמאַן זיך ווידער געריבן די הענט מיט אַ טרוקענעם בלעטער־גערויש.

— נו, אויב הער ברוינער קען אים, האָט ער אפשר אויך געקענט דעם שותף זיינעם, דעם הער... דעם הער טאדעווש ביסטריצקי?
שוין ביים דערמאָנען פּאָדלאַסקיס נאָמען האָט לעאָן זיך געפּילט, ווי געפּאָנגען אין די אַרעמס פּון פּאָטעל. איצט, נאָך דער צווייטער פּראָגע, האָט ער דערפּילט, אַז עס קומט פּאַר מיט אים עפּעס נישט גוטעס, עפּעס ווי דער פּאַרשטאַרבּענער שונא זיינער וואָלט אים געשלעפט ביי די פּיס אין תּהום אַרײַן.

ביי לעאָנען האָט אָנגעהויבן ציטערן אַ קני. ער האָט געפּילט, אַז מיט דעם דאָזיקן ציטער ווענדט ער אַן קעגן זיך אַן אומזיסטן חשד און ער מאַכט זיך אומגליקלעך, אָבער באַהערשן האָט ער זיך שוין נישט געקאָנט. און בעת זיין גאַנץ וועזן איז געוואָרן וואָס אַ רגע, אַלץ מער צעשרויפט, האָט דער קאַפּ ביי אים קאַלט און אויסגערעכנט געארבעט. ער האָט געפּילט, אַז עס פּאַסט נישט, אַז די ברילן זאָלן זיך אים איצט פּון דער נאַז אַראָפּגליטשן, האָט ער געוואָלט פּאַרריכטן די ברילן מיט דער האַנט, און די האַנט האָט בשום אופן דעם וועג נישט געטראָפּן. האָט ער זיך געשעמט און געוואָלט אַ שמייכל טאָן איבער זיין שליממזל־דיקייט. האָט ער זיך צעלאַכט מיט אַ דראָבנעם געלעכטערל און שוין מער נישט געקאָנט אויפהערן לאַכן.

אַ פּאַר מינוט שפּעטער איז שוין לעאָן געזעסן מיט אַן אויפּגעבונד־דענעם קראַוואַט און אָפּגעשפּילעטן קראַגן און געקלאַפט מיט די ציין אַן דער גלאַז וואַסער, וואָס דער הויפּטמאַן אַליין האָט צוגעטראָגן צו זיינע ליפּן.

נאָך נישט אינגאַנצן זיך באַרואיקט, נאָך קעמפּנדיק מיט דער נאַכ־ווייעניש פּון היסטעריקע האָט לעאָן אָנגעהויבן צו פּאַרענטפּערן זיך, שיטן מיט ווערטער, דערציילן.

צי די בושע פּון היסטערישן אַטאַק האָט אים געשטויסן דערצו, צי זיין אָפּגעשוואַכטער ווילן, צי די שרעק פּאַר דער געפאַר, וועלכע עס דראָט אים, אויב ער וועט נישט דערציילן, האָט לעאָן דערציילט פּאַר דעם הויפּטמאַן אַלץ, וואָס מען האָט גאַרנישט געפּאָדערט פּון אים, אויפּגע־וויקלט די גאַנצע טרויעריקע ראַלע, וואָס ביסטריצקי האָט אָפּגעשפּילט אין זיין פּאַמיליען־לעבן.

און פּאָר־ראָאָפּ האָט אויפּן שוואַרצן טיש אָנגעלענט איין פּאַרמע־

טענע פויסט אן דער אנדערער, אנגעשפארט אן זיי זיין קליינע, רינד-געטאקטע גלאטע קין און מיט קאלטע שטאלענע אויגן באוואכט לעאנס היסטערישן ווידוי.

און גראד דאן, ווען לעאנען האט זיך אויסגעוויזן, אז ער איז פאר-משפט ביז צו דער ענד פון זיינע טעג צו זיצן און צו ריידן פאר א טויבן, שטיינערנעם ספינקס, האט דער אלטער א פינטל געטאן מיט די אויגן און שווער אפגעזיפצט.

— ממ—יא! אזוי זעט אויס דאס מענטשלעכע לעבן!... ווייסט איר שוין, הייסט עס פון פריער, אז ביסטריצקי לעבט שוין נישט?

נו, געוויס ווייס ער, ער איז דאך געווען ביי פאדלאסקין, בעת ס'איז אנגעקומען די מעלדונג פון קריגס-בריקן-בוי-אמט.

דער הויפטמאן האט דאן ארויסגענומען איינעם פון דעם שטויס פאפירן אויפן טיש און פארזיכטיק אויסגעשטרעקט אים צו לעאנען. לעא-נען האט זיך אויסגעוויזן, אז די הויפטמאנישע האנט אין קארעקט-ווייסן מאנקעט פון גרויען ארבל האט א ציטער געטאן.

— ביטע, הער ברוינער, לעזט, אייך וועט דאס פאראינטערעסירן. נעמט ברוינער איבער דעם פאפיר און ער לעזט, ווו עס לאזט זיך, וואס עס איז נישט אויסגעשטראכן מיט רויטן טינט:

. . . און איר, הער הויפטמאן, וואס די בעסטע אייערע יארן האט איר אפגעגעבן דער דינסט פארן פאטערלאנד, איר, וואס ביידע אייערע זין, אטטא און עגמונד, זענען העלדיש אומגעקומען אויף די פעלדער פון פלאנדריען — ווי קאנט איר מיט אייער גראען קאפ, מיט אייער נאמען און אויטאריטעט דעקן אזא העסלעך פארברעכן? צי וואלט איר אויך אזוי געהאנדלט, ווען נישט דער אומגליקלעכער ציוויל-געפאנגענער ביסטריצקי זאל זיין דער קרבן, נאך אייער ליבלינג און פראטעזשע — דער בעסטיאלישער באראן קראנעבערג וועל — קארל קראנע, ווי מען האט אים גערופן ביי דער קאמפאני. דער מערדער קראנעבערג געניסט פון אייער שוין און געפינט זיך אויף אורלויב. און דאס בלוט פון דעם אומשולדיק אומגעקומענעם ציוויל-געפאנגענעם ביסטריצקי שרייט גאך גערעכטיקייט!

מיר וועלן אנווענדן אלע מיטלען, אויסנוצן אלע פארבינדונגען, און

דער אמת זאל אַרויסשווימען. און דאָן, הער הויפטמאָן, וועט איר אַליין זיין קאַמפּראָמיטירט!...

— אַבער קוואַטש! — האָט דער הויפטמאן מיט זיין אַלט־מעטאלע־נער שטים אַ זאָג געטאָן און אַרויסגעריסן דעם בריוו פון לעאַנס האַנט, גלייך לעאָן וואָלט עס גענומען לעזן אָן זיין דערלויבעניש.

— איך מיין, איר פאַרשטייט, הער ברוינער, אַז דאָס איז אַ גע־פערלעכע רכילות פון אַ שפּיאָנען־באַנדע? דעם באַראָן קראָנעבערג קאָן איך נאָך אלס קינד, זיין זעליקער פאַטער איז געווען מיין יוגנט־פּריינד, און דער באַריכט דערציילט אונדז, אַז די געשיכטע איז גאַנץ אַנדערש פאַרלאָפן. דער ציוויל־געפּאָנגענער האָט געמאַכט אַ פּרוווי צו אַנטלויפן און איז דערטרונקען געוואָרן אין זומפּ.

אַבער דאָס איז אַ קלייניקייט, נישט איך און נישט איר וועלן זיין טויט נישט באַדויערן, וויכטיק איז עפּעס אַנדערש צו דערגיין; ווער — צום טייוול — אויפן קריגס־געביט וואָנט עס אונדז צו דראָען מיט רעוועלאַציעס? און ווי קומען צו דער שפּיאָנען־באַנדע אַזעלכע איינצלהייטן, ווי... ווי מיינע קינדער... אַטטאָ און עגמונד... מיינע אַרע־מע זין... אין פּלאַנדריען... דאָנער־וועטער!

דער אַלטער הויפטמאן האָט פּלוצלונג איינגעביסן זיין פאַרמעטענע פּויסט און זיך צעברומט און זיך פאַרקייכט, ווי אַ פאַרוונדעטע חיה. דאָס פּירקאַנטיקע פנים איז פּיאָלעט־בלוי געוואָרן, דער פּיקל־הויב האָט זיך אַראָפּגעגליטשט פון אייז־גרויען רונדן קאַפּ און די שטאַלענע אויגן האָבן אויף זייער אַרט איבערגעלאָזן נאָר צוויי געבלעכע ווייסלען.

ערשט איצט איז לעאָן געקומען אינגאנצן צו זיך.

ער איז אויפגעשפרונגען, אונטערגעכאַפט דעם פּאַלנדיקן הויפט־מאַן אונטער די אַרעמס און גענומען אים גיסן פון זיין גלאַז וואַסער אין כּאָרכלענדיקן מויל און גענומען שרייען נאָך הילף.

אַ דערשיטערטער, אַ צעבראַכענער, איז לעאָן ברוינער געזעסן איז אַ ווינקל, שוין נאָך דעם, ווי ער האָט אָפּגעגעבן זיינע דערקלערונגען פאַר די באַאמטע און דאָקטוירים, וועלכע האָבן איצט געהאַט אַרומגערינגלט דעם הויפטמאָן. אַ געפּיל האָט ער געהאַט, ווי נישט עפּעס אַ פרעמד דייטשישער הויפטמאָן, נאָר ווי דער נאָענטסטער פּריינד זייער וואָלט באַקומען דעם אָפּאַפלעקשישן אַטאַק, די קאַנצעלאַריע פון דער קאַמעַר־

דאָנטור האָט ער פאַרלאָזן, נישט פריער, ווי ער האָט זיך דערוווסט, אָז דער הויפטמאַן איז צו זיך געקומען און פילט זיך שוין בעסער.
 לעאָנס פאַרלעזונג איז פאַרגעקומען אין פולער אָרדענונג און ביי אַ פול געפאַקטן זאַל. דאָס גאַנצע שטעטל איז געלאָפן אַנקוקן דעם רעדן-נער, וועלכן מען האָט אַ האַלבן טאַג פאַרהאַלטן אין דער קאַמענדאַנטור.
 דער פאַרזיצער מיט דער דאַרער האַנט האָט אים געטרייסט.
 — דאָס איז גאַרנישט, חבר דיכטער! ביי אונדז האָט מען איינעם אַ רעדנער פאַרהאַלטן אויף גאַנצע דריי טעג און שפעטער אים אָפגעשיקט מיטן עטאַפּ אין זיין געבורט־שטעטל!
 — חברים און פריינט! מיין היינטיקע פאַרלעזונג איז אויף דער טעמע: מלחמה און שלום אין שיין פון יידישן געוויסן. ערשטע טעזע: די פסיכאָלאָגיע פון אַן אַלט פּאָלק...
 אין דער ערשטער ריי האָבן די פעלצלעך מיט טולפן־שטיוול געקנאַקט באַני־קערן.

8

אַהיים

קאַן דען זיין אַ גרעסערער גליק ווי אַפרייסן זיך פון דער תליה און מיט דעם שטריקל אויפן האַלדז לויפן אַהיים?
 לעאָן האָט אַריינגעשטיגן אין וואַגאָן נישט נאָר מיט אַ גליק־געפיל, נאָר אויך מיט ווילדע שרעק־קאַשמאַרן — מיטן שטריקל אויפן האַלדז.
 אמת, פון סכנה איז ער, דאַכט זיך, אַרויס אין יענעם מאַמענט, ווען דער הויפטמאַן האָט צוריק געעפנט די אויגן און צוריק באַקומען לשון.
 ער האָט דאָך אוודאי דערציילט פאַר זיינע לייט, אַז לעאָן ברוינער האָט נישט געמיינט אים צו דערווערגן און נישט אַפצוסמען מיט דער גלאַז וואַסער. אַנדערש — ווי שיקט זיך עס, וואָס די דייטשן האָבן אים פריי געלאָזט?
 אָבער די זיכערקייט האָט דאָך געפעלט. אויף דער ערשטער בעסטער סטאַציע קאַן אים אַנאַגן אַ טעלעגראַפישער באַפעל, קאַן מען קומען רעווידירן די וואַגאָנעס, אים אויסגעפינען און צוריקשיקן אין שטעטל אַריין.

און דאָן ערשט האָט זיך אָנגעהויבן פאַר לעאַנען אַ נייע סדרה שרעקעניש: אַז ער פאַרט גאַרנישט אַליין. אז ערגעץ אין פינצטערן ווינקל פון דעם זעליקן וואַגאָן האָט זיך פאַרשטעקט דער טויטער ביסטריצקי און ער פאַרט מיט אים מיט. ער פאַרפאַלגט לעאַנען. טויטערהייט שטעלט ער אים אונטער אַ פיסל און שטויסט אים אין אַן אומגליק אַריין. אמת: ס'איז נישט רעאַל, היסטעריש — אַזאַ שרעק.

אַבער לעאַנס היסטעריע אין הויפטמאַנס קאַבינעט איז דאָך שוין יאָ רעאַל. און דעם הויפטמאַנס אפּאַפּלעקסישער אַטאַק איז דאָך אויך נישט אויסגעטראַכט. און ווער שטעקט דאָ אין דער מיט, אַז נישט דער טויטער ביסטריצקי?

אַלס צולאַג צו זיינע קאַשמאַרן האָט לעאַן נאָך מיטגעפירט מיט זיך אַ לייוונטענעם זעקעלע מיט פינף קילאָ ווייס-מעל — אן אומגעריכטע מתנה פון דער בלאַסער חברטע פאַר דער אומבאַקאַנטער חברטע ברוינער. די מתנה איז אים געגעבן געוואָרן האָרט פאַרן אָפּגיין פון צוג. ביי לעאַנס איצטיקן געמיט איז דאָס געווען, ווי ער וואָלט דורכן קריגס-געביט געשמולגלט פינף קילאָ פּיראַקסילין פאַרן שונא. דאָס האָרץ איז אים אַנטרונען יעדעס מאָל, ווען דער קאַנדוקטאָר איז פאַרבייגעגאַנגען די געפערלעכע פּאַליצע.

און אַזוי האָט לעאַן זיך געהוידעט אין ווינקל פון האַלב-פינצטערן וואַגאָן, זיך געהוידעט ווי אויף אַ ריזיקער וויג, צווישן גליק-געפיל און שרעק.

און אַזוי זיך הוידענדיק, איז ער אַנטדרעמלט געוואָרן.

ווען ער האָט אויפגעריסן די אויגן פון אַן אומגעריכטן שטויס, האָט ער שוין מער נישט אונטערשיידט קאַשמאַר פון ווירקלעכקייט. דער לאַקאַמאַטיוו האָט ערגעץ נאָענט אומאויפהערלעך - קלאַנגנדיק געוואָיעט אין דער נאַכט אַריין, ווי אן אומגעלומפערטע ריזן-עופּלעלע, וואָס מען וויל עס שלעכטס טאָן. דער צוג האָט זיך באַוועגט לאַנגזאַם שטאַלפּערדיק, ווי זיך איינגעשפאַרט מיט אַלע רעדער און נישט געוואָלט גיין, וווּהין דער שיקואל האָט אים געשטויסן.

דורכן וואַגאָן זענען געלאָפּן קאַנדוקטאָרן, ווי די פאַרסטע מיז און נאָך זיי — צעשראַקענע פּאַסאַזשירן מיט נאַכפראַגעס: וואָס געשען? פאַר לעאַנען איז קלאַר געוואָרן, אַז די קאַטאַסטראַפּע איז אומפאַר-

מיידלעך. און אָט זעט ער זיך פלוצלונג שטיין אין דער ליכטיקער אובי-
קאציע פון וואגאָן.

נאָך וואָס איז ער, אייגנטלעך, געלאָפן אַהער?

ער האָט זיך דערמאָנט, אָז אין אוביקאציע איז פאָראַן אַ וואָנט-
שפיגל און אים האָט זיך פיינלעך פאָרגלוסט אַנצוקוקן זיין פנים אַ מינוט
פאָרן טויט.

דאָס איז געווען אַ ריין שריפטשטעלערישע באַדערפעניש, וועלכע איז
איבערגעשטיגן אַפילו די שרעק. האָט ער דערזען אין שפיגל אַ רויט פנים
מיט אַ ווייסער נאָז און ער האָט זיך פאָרשעמט פאָר זיין וואַכעדיק אויס-
זען אין אַזאַ טראַגישן מאַמענט.

דערווייל האָט דער צוג זיך אָפגעשטעלט ראַפּטעם און לעאָן האָט
זיך אָנגעשטויסן מיטן שטערן אָן דער וואָנט. דאן האָט דער צוג אָנגע-
הויבן צו גיין אויף צוריק און לעאָן האָט ווידער געהאלטן אין באַלאַב-
סירן. און ווען ער האָט זיך ענדלעך אַרויסבאקומען פון דער אוביקאציע,
איז דער צוג שוין אינגאַנצן געשטאַנען, פאָרטייעט שווייגנדיק.

פון דער ווייט האָט זיך געהערט דער אויסגעצויגענער יאָמער פון אַ
צווייטן לאַקאָמאָטיוו. און דער קאָנדוקטאָר האָט אַריינגעשטעקט אין
קופּע אַ שטראַלנדיק פנים.

קיין קאָטאָסטראַפּע וועט שוין נישט זיין. ביידע צוגן האָבן זיך
גלייכצייטיק באַמערקט פון דער ווייטנס אויף איין ליניע און זיי איז
געלונגען באַצייטנס זיך אָפצושטעלן, נישט ווייט איינער קעגן אנדערע.

איצט האָבן די פּאָסאָזשירן מיט די קאָנדוקטאָרן זיך אַרויסגעשאַטן
אויף דער פרייער, פינצטערער שניי-זאָווערוכע, אָנקוקן, ווי צוויי לאַקאָ-
מאָטיוון שטייען מיט די גלאַצערס איינער קעגן אנדערן און שווער סאָ-
פענדיק, ווי אומצופרידן פון דעם, וואָס מען האָט זיי נישט געלאָזט
אַריין אין אַ צוויי-קאָמף.

די דייטשן האָבן געשריען און געשאַלטן און געפאָדערט אונטער-
שריפטן צו זייער פּראָטאָקאָל. מען איז זיך שיער נישט קעגנזייטיק
חושד געווען אין פאָרראַט. עס איז פאָר יעדן געווען קלאַר, אָז די קאָ-
טאָסטראַפּע, וואָס האָט געקאָנט פאָרקומען, איז געווען אַ צוגעגרייטע
שפּיאַנען-אַרבעט.

און דאָ האָט לעאָן בולט-וואַרהאפטיק דערפילט, ווי דער טויטער

ביסטריצקי מיט זיין שפיאָנען־באַנדע רייט אַרום אין דער פינצטער אויפן ווינט, שטאַרק אומצופרידן פון דעם, וואָס דאָס טייוולשע שטיקל אַרבעט איז אים דאָס מאָל נישט געלונגען.

ווידער אַ באַווייז, אַז דער טויטער האָט לעאָנען אויפן אויג און אַזוי גיך וועט ער פון אים זיך נישט אָפטשעפען.

איז לעאָנס פרייד פון זיין איצטיקער רעטונג ווידער פאַרסמט גע־וואָרן פון נייע סכנות. אָבער מער האָט שוין אונטערוועגס קיין אויסער־געוויינלעכס נישט פאַסירט, הגם לעאָן איז גרייט געווען יעדע רגע די סכנה אויפצונעמען.

צוליב דער באַגעגעניש פון ביידע צוגן איז אויסגעקומען לאַנג צו וואַרטן אין פעלד, ביז דער צווייטער צוג וועט אָפגיין צוריק אויף אַ וועקסל־סטאַציע. דאָן איז אויסגעקומען שעהן לאַנג צו וואַרטן אויף יעדער גרעסערער סטאַציע, ווייל צוליב דער ערשטער פאַרשפּעטיקונג איז פאַרפלאַנטערט געוואָרן דער פאַרפלאַן.

קיין וואַרשע איז דער צוג אָנגעקומען אויפן צווייטן טאָג נאָך מיטיק, מיט אַ פינפּשעהדיקער פאַרשפּעטיקונג.

ערשט דאָ, אין וואַרשע, אונטערן שיין פון די באַצייטנס אָנגעצויג־דענע עלעקטרישע פּערל אין געלבלעכער ווינטער־דעמערונג, האָט לעאָנס האַרץ אָנגעהויבן אָפגיין פון שרעק און זיך אָנפילן מיט גליק.

און דאָס גליק איז געשטיגן מיט יעדער מינוט, וואָס האָט אים דער־נענטערט צו זיין היים. די גאַנצע סכנהדיקע רייזע זיינע האָט שוין אָנגענומען די נעגלידיקע פאַרמען פון אַ פּאַנטאַסטישן, האַלב אויסגעוועבטן חלום.

סלאווע איז אַרויס אין פּאָדערצימער באַגעגענען איר מאַן. מיט לויכטנדיקע אויגן, מיט חן־גריבלעך אין די אויפגעבליטע באקן האָט זי אים אנטקעגן געטראָגן די היימישע וואַרעמקייט פון איר שוואַנגערן לייב, די זאפטיקייט פון אירע הייסע ליפן.

באַריקע — דאָס געוויקסיקע בחורל זיינס פון ערשטן זיווג — אַ יינגעלע מיט דאַרע פיסלעך און מיט אַ גלאטער קאסקע, מאַט־שוואַרצע האַר איבער די אויערן — האָט אַרומגעכאַפט דעם טאטנס האַלדז און נישט געוואַלט אָפלאָזן.

אויפנעמענדיק דעם צערטלעכן און פריילעכן ברוך־הבא אין דער היים, האָט לעאָן געטראַכט:

— בעסער אַזוי. זאָלן זיי בעסער ניט וויסן, וואָס פאַר אַ ביזן חלום איך בין אויסגעשטאַנען. און אויף סלאָוועס פראַגע, ווי עס איז צוגעגאַנגען אויף דער רייזע, האָט ער געענטפערט מיט אַ ברייטן שמייכל:

— גאַנץ גוט... זיך דורכגעלופטערט אַ ביסל. די היימישע שמחה איז אָבער נישט פול געווען. אַ גאַסט האָט געשטערט. לעאָן האָט דעם גאַסט געטראַפן שוין אין עס־צימער.

אַן עלטערע פרוי אין אַן אַלט־מאָדיש סאַמעטן קלייד, אין אַן אַלט־פרענקיש קליין היטעלע, אַרויפגעזעצט „פּאַ קאַזאַקו“ אויפן פאַרוק, איז ביים טיש געווען אַריינגעטאַן אין טרינקען טיי מיט מאַלינעס. האָט זי ביי לעאָנס אַריינקומען אָפגעווישט די ליפן מיט דער דלאַניע און אויף איר געעלטערט פנים האָט זיך באַוויזן אַ קאַקעטיש שמייכלע.

— איר דערקענט מיך שוין נישט, הער ברוינער!
— פייגע־פעסיע, דאַכט זיך? אַ, אַ גאַסט, אַ גאַסט! וואָס מאַכט מען עפעס, פייגע־פעסיע?

— אַט, וואָס זאָל מען מאַכן, פריינד? מען לעבט אויף צרות. פייגע־פעסיע האָט גלייכצייטיק אי געזיפצט אי געשמייכלט און פון אירע ביטערע זיפצן און קאַקעטישן שמייכל האָט זיך באַקומען דער איינדרוק פון דער פיינלעכסטער מענטשלעכער אומבאַהאַלפנקייט. זי האָט זיך באַמיט צו האַלטן לייטיש, אַפילו העלדיש, נישט אַנצוואַרפן אויף ליבע גליקלעכע מענטשן דעם עול פון אירע אייגענע צרות. אירע צרות זענען אָבער אַזוי גרויס געווען, אַז זיי האָבן זיך געריסן אינדרויסן און פייגע־פעסיע האָט געצוקט מיט די אַקסלען און געווישט מיט דער דלאַניע די טרערנדיקע אויגן, בעת אירע אויסגעקרימטע, בלאַסע ליפן האָבן פאַרציילט, אַז זיי שעמען זיך פאַר איר שוואַכקייט און אַז זיי באַמיען זיך צו שמייכלען.

לעאָן האָט נישט געהאַט פאַר איר דעם געהעריקן טרייסט־וואַרט. איר טאַכטער דינה — סלאָוועס געוועזענע חברטע — מיט אירע אומ־גליקלעכע קינדערלעך וועט ער נישט לעבעדיק מאַכן. עס האָט נישט געהאַלפן, נישט די פרישע לופט פון בערל פּאַדלאַסקיס מאַיאַנטקעס,

נישט די גוטע אויפזיכט. די קראנקע פרוי מיט אירע קראנקע קינדער זענען אַוועק פון דער וועלט.

געטראכט האָט לעאָן אָפּט וועגן ישראל דעם שטריקער, וועגן אָט דעם פשוטן האַלב־אינטעליגענט, דעם יידישן אַרבעטער, וועלכער האָט זיך פאַרפייניקט מיטן האַרבן פראַבלעם פון יידישן סאָציאלן רענע־סאָנס, גענומען אויף זיינע שמאַלע פלייצעס די אחריות פאַר אַ פאַלק נביאים, קדושים, לופטמענטשן און פראַצענטניקעס און נאָך באַקומען אַלס צולאַג אַזאַ גרויסע פאַרציע אייגענע פאַמיליען־צרות. ווי וועט ישראל אַריבערטראַגן זיינע צרות? צי וועט ער נאָך פעאיק זיין צום לעבן און עפעס אויפצוטאָן אין לעבן, נאָך דעם, ווי ער האָט באַגראַבן דאָס ווייב מיט צוויי קינדער?

וועגן דעם האָט לעאָן אָפּט געטראַכט. פאַר אים איז דאָס געווען אַ ליטעראַריש פראַבלעם. אָבער וועגן פייגע־פעסיען, דער עלנטער אומ־גליקלעכער מאַמען, איז אים עפעס נישט איינגעפאלן אַ טראַכט צו טאָן. אמת, די אַלטע איז אים נישט אַזוי נאָענט, ווי ישראל, אירע צרות וואַלט גיכער געקאָנט פילן סלאַווע, דינעס געוועזענע חברטע.

אָבער דאָ כאַפּט זיך לעאָן, אַז ער אליין געפינט זיך דאָך אין אַ מין טראַגישער קרובה־שאַפּט מיט פייגע־פעסיען. פונקט ווי זיין אייגן לעבן האָט דאָך אויך איר יינגערער טאָכטערס, דאָרעטשקעס לעבן צעבראַכן דער זעלביקער מענטש: ביסטריצקי.

ווידער ביסטריצקי!

צי ווייס זי כאַטש, אַז ער לעבט שוין נישט, אָט דער צעשטערער און אומגליק־טרעגער? אפשר וואַלט זי כאַטש אין דעם אַ שטיקל טרייסט געפונען.

ווען סלאַווע זאָל דאָ ביים טיש נישט זיצן, וואַלט לעאָן איצט פאַרפירט מיט איר אַ שמועס וועגן ביסטריצקיס ביטערן סוף. אָבער אין סלאַוועס קעגנוואַרט וויל ער בעסער זיין נאָמען נישט דערמאָנען. ער קוקט מיט פאַרדרוס, ווי סלאַווע ווישט זיך איצט די שיינע אויגן אירע. דאָס העלפט זי פייגע־פעסיען באַוויינען די טאָכטער אירע, דינהן. לעאָן איז חושד, אַז פאַר זיין אַנקומען האָבן ביידע פרויען שוין גאַנץ גענוג זיך אַנגערעדט און אַנגעוויינט. און סלאַווע טאָר זיך נישט ערגערן, בפרט אין איר איצטיקן מצב, אין שוואַנגערשאַפּט.

— יא, מיין פריינד, א מענטש קאן זיך גארנישט העלפן — קומט ער אפ זיין נישט געבעטענעם צרהדיקן גאסט מיט א זיפקי, ווי מיט א נדבה.

עס פארדריסט אים, וואס אין דעם גליקלעכן געפיל פון זיין אהיימ קומען האט זיך אריינגעריסן אזא פינצטערער שאטן, ווי פייגע־פעסיע. און זיין זיפקי, אז א מענטש קאן זיך גארנישט העלפן, האט אויך א שייכות צו אים אליין.

א מענטש קאן זיך נישט העלפן, ווען עמעץ קומט און צעשטערט זיין ליכטיק געמיט, און שוין אין דער רעזיגנאציע אליין שטעקט א שטיקל טרייסט און בארואיקונג.

אט די רעזיגנאציע איז ווי א נייטיקער טאן אין זיין גאנצער פילאָסאָפישער גאמע פון יוצא־זיין מיט ווינציקן, דער קלאָרער טישטעך איז אזוי יום־טובדיק באַלויכטן פון עלעקטרישן הענגלאַמפּ. די מוציאס ברויט מיט פּאָווילדע זענען צעלייגט אויף טעלערלעך, ווי דער פיינסטער דעליקאטעס. און עס גאָלדיקט זיך די פיינע גלאָז טיי פאַר אים אזוי ווי ער האָט ליב. נישט צו־שטארק, נישט צופיל און, דאָכט זיך, אויך נישט צו הייס.

פייגע־פעסיע איז אַבער אַ פילבאַרער מענטש, זי פילט, אַז זי איז אַן איבעריקער שאַטן ביי דעם באַלויכטענעם טיש. אייליק פאַרענדיקט זי לאָבן זיך מיט דעם ביסל מאַלינעס אויפן טעצעלע, לאָבט זיך און פאַסמאַקעוועט, ווי געפונען אַ היילונג צו אירע צרות. רושיק זופט זי אויס ביז אַ טראָפּן דאָס רעשט ביסל טיי פון איר גלאָז, און אַפּגעווישט די ליפּן, נעמט זי זיך אַנטשולדיקן און דאַנקען און געזעגענען זיך. און אַלץ מיט איר קאַקעטיש שמייכעלע אויפן פאַרפינצטערטן פנים. מיט גע־וואַלד שטופט איר סלאַווע אונטערן אַרעם עפעס אַ פעקעלע, וואָס זי האָט צוגעגרייט פאַר אירטוועגן. פייגע־פעסיע מאַכט אַ באַליידיקטע מינע, לאָזט זיך לאַנג בעטן.

— צו־וואָס, סלאַוועשי, צו־וואָס? אַז איך האָב אין דער היים פון אַלעם גוטן!

אַבער איר שטים אַליין דערציילט, אַז זי זאָגט אַ בפירושן ליגן, אַז אין דער היים האָט זי גאַרנישט. פייגע־פעסיע מיטן פעקעלע איז ענדלעך אַוועק. סלאַווע איז אַ

לענגערע צייט געזעסן אן ערנסט־שווייגנדיקע, דעם קאַפּ אויף דער האַנט אָנגעלעגט.

— ווייסטו, לעאַן, וווּ איך האָב זי געטראָפּן, פייגע־פעסיען? וועסט נישט טרעפּן.

— וווּ אַ שטייגער?

— ביים זאַקסישן גאַרטן איז זי געשטאנען אין דעם אַלטמאַדישן סאַלאַפּ אירן. אין דעם היטעלע.

— נו, איז וואָס?

— וואָס הייסט וואָס? זי איז געשטאנען מיט אַן אויסגעשטרעקטער האַנט, געבעטלט אַ נדבה.

לעאַן האָט זיך פאַרקרימט, ווי פון אַ פּלוצלונגן ווייטיק.

ווי האָט ער דאָס נישט אַ טראַכט געטאַן, פּונוואנען עס לעבט אַזאַ אַרעמע יידענע! ער האָט גלייכצייטיק זיך דערמאַנט אַן די פינף קילאַ ווייס מעל, וואָס ער האָט אריינגעשמוגלט קיין וואַרשע און דער שטערן איז אים רויט געוואָרן פאַר בושה.

— סלאַווע, קינד מיינס! וואָס פאַר אַן אומגליקלעך פאַלק זיי זע־נען — די מענטשן!

אויפּן טאַטנס איצטיקן אויסגעשריי האָט באַרינקע אויפּגעהייבן אַ פאַר טונקל־מאַטע פאַרשטענדיקע אויגן — באַסיעס אויגן.

סלאַווע איז צום פענצטער צו און פאַרצויגן די פאַרטייער, אַז די מרה־שחורה פון ווינטער־אָוונט, וועלכער האָט פאַרשלונגען פייגע־פעסיען, זאָל שוין מער קיין שליטה נישט האָבן אויף איר שטיל, היימיש ווינקעלע.

דאן איז זי צוריקגעקומען צום טיש און לעאַן האָט איר געמוזט דערציילן וועגן די פיל אָנגענעמע איבערראשונגען און מאַראלישע דער־פאַלגן זיינע אויף דער פּראָווינץ.

— יאָ, גוט, וואָס זי האָט אים צוגערעדט צו פאַרן. ער האָט אַ ביסל זיך דורכגעלופטערט.

9

ניסים מיט א יידענע

נישט מיטאמאל איז פייגע־פעסיע געקומען צו יענעם טרויעריקן מצב, אין וועלכן סלאווע האָט זי געפונען ביים זאקסישן גארטן. פייגע־פעסיעס לעבן איז צעבראָכן געוואָרן ביסלעכווייז.

פון דער באַרימטער קאַמונע איז שוין לאנג קיין זכר נישט פאַר־בליבן. פייגע־פעסיעס לאַקאטאַרן זענען נאָך אין דעם ערשטן מלחמה־יאָר זיך צעלאַפּן פון דער קאַמונע ווי די מייז פון אַ לעכערדיקער שיף. דער־ביי האָבן זיי, נאַטירלעך, פייגע־פעסיען אָנגעזעצט. נישט באַצאָלט פאַר לאַנגע חדשים עסן און נאַכטלעגער.

דער לעצטער האָט אָנגעהאלטן אין דער קאַמונע דער אַלטער פאַ־ראַליזירטער מאיר דוד און כל־זמן ער האָט געלעבט, האָט נאָך אָנגע־האַלטן די קליינע שטיצע פון זיינע רייכע און אָפּגעפרעמדטע קינדער, וועלכע האָבן נישט געוואָלט האָבן דעם פאַראַליזירטן טאטן ביי זיך. און אַז מאיר־דוד איז, ענדלעך, אויך אַוועק פון דער וועלט, האָט פייגע־פעסיע זיך אַרומגעזען, אַז זי איז פאַרבליבן אַליין אין די גרויסע פאַרדומפענע צימערן, אַליין מיט די מייז און מיט די פרייסן, גרויס ווי מייז.

מיט דער טרויעריקער ידיעה וועגן דער טאַכטערס טויט, האָט פייגע־פעסיע זיך פאַרשלאָסן אין איר גרויסער ליידיקער דירה און זיך אויסבאַהאלטן פון דער וועלט. און וויפל צייט דאַרף דען די וועלט אויף צו פאַרגעסן אַ מענטשן? בפרט נאָך אין אַזאַ יאָר, ווען מען האָט נישט געלעבט קיין לעבן, נאָר זיך געראטעוועט פון אונטערגאנג — אין דעם יאָר פון דער דייטשישער אַקופאַציע. האָבן אָן פייגע־פעסיעס עקזיסטענץ פאַרגעסן די פאַר מענטשן, וועלכע האָבן זי נאָך געקאָנט. איז די פרוי פאַרבליבן אַליין מיט איר וויסטער איינזאַמקייט.

אַבער אויסבאַהאלטן זיך האָט זי נישט פאַרן לעבן, נאָר פאַרן טויט, וואָס האָט געשפּרייט אַרום איר זיין פאַרוויסטונג. דאָס לעבן איז איר טאַקע נישט ניחא געווען, אַבער פאַרן טויט האָט פייגע־פעסיע זיך געשראַקן איצט מער ווי אַלעמאַל.

זי האָט געפילט, אַז אויף יענער וועלט וועט זיך קיינער פאַר איר

נישט איינשטעלן, נישט דער ערשטער מאן, דער חזן, נישט דער צוויי-טער — דער אלטער בעל-מגיה. איז איר שוין בעסער צו פארבלייבן אויף דער וועלט, איידער רוקן זיך מיט איר שווער פעקל זינד און מיט איר איינזאמקייט אויף יענער וועלט.

פייגע־פעסיע איז געווען צעקריגט מיט גאט און זי האט פאר אים מורא געהאט. איר איז שוין ניחא געווען, אַז גאט זאל אינגאנצן פאר-געסן אָן איר עקזיסטענץ — אַט דער גרויזאמער אייביקער פראַצענטניק, וואָס דעם חוב פון די עלטערן מאַנט ער אויף נאָך מיט אַן עודה ביי די קינדער.

אין דער טעמפער באַדערפעניש די גשמה צו דערהאַלטן, אין דעם באַגער נאָך אַ לעפל געקעכץ האָט פייגע־פעסיע אָפט דערטרונקען די שרעק פאַר איר איינזאם און אומזיניק לעבן, איר טרויער נאָך דינהן מיט די קינדער און איר בענקשאַפט נאָך דאַרעטשקען — איר איינציק שטיקל האַפענונג.

פאַרשטעקט אין אַ ווינקל פון איר גרויסער, פאַרוויסטר וווינונג, זיצט אַ פאַרוואַגלטע יידענע, סקראַבעט מיט כוונה פון דעק טעפל אַרויס אַ קאַלט ביסל קרופניק, וואָס זי עסט צו צום פאַרשימלטן דייטשישן באַנע־ברויט און זי איז אַזוי פאַרטאָן אין איר אַרעמען מאַלצייט, אַז זי הערט אַפילו נישט, ווי כמעט ביי אירע פיס דרייען זיך אַרום און פישטשען די מייז.

זי ווייס אָבער פון זיי — פון אירע קליינע, אומזיסטע פרעסערס. נאָכן עסן פאַרוויקלט זי דאָס רעשט פון דעם פאַרשימלטן ברויט אין אַ פינצטערן, פאַרזייערטן האַנטוך, קריכט אַרויף אויף אַ בענקל און הענגט אויף איר ביסל שפייז אויף אַ טשוואַק, אַז די מייז זאָלן נישט דערלאַנגען. און די היימישע מייז פאַדערן אויפן קול. זיי געדענקען נאָך די גור טע צייטן, ווען פייגע־פעסיע איז נישט געווען אַזוי קאַרג, ווען אין קיך האָט זיך געפונען פון כלי־טוב.

פייגע־פעסיען איז אַפילו היימלעכער אין דער געפישטשעריי פון לעבעדיקע באַשעפענישן, — אירע היימישע מייז. איר דאַכט זיך אַלץ, אַז זיי פישטשען מיט אַ פאַרווורף:

— פּע, פייגע־פעסיע! ווי שעמסטו זיך נישט אויפצוהענגען אַ דאַר שטיקל ברויט, בעת מיר, דיינע אַלטע לאַקאָטאַרן, זענען אַזוי הונגעריק.

מיט די היימישע מיין וואָלט זי שוין ווי עס איז דורכגעקומען. שלעכט איז אָבער מיט די פרעמדע, מיט די אָנגעלאָפּענע. לעצטנס זענען אָנגעלאָפּן קיין וואַרשע פרעמדע מיין. פון אַלע פּאַר-וויסטע דערפּער און ישובים, פון אַלע אויסגעלאָדענע שייערן זענען זיך אָנגעלאָפּן די מיין אין דער הויפטשטאָט.

פון זיי איז שוין גאַר קיין אויסבאַהאַלטעניש נישט געווען. זיי האָבן פשוט פון די הענט געריסן. און זייערע ביינאַכטיקע מלחמות, וואָס זיי האָבן געפירט אין פייגע־פעסיעס רחבותדיקע, ליידיקע צימערן, האָבן די עלנטע פרוי שיער נישט דערפירט צו משוגעת.

פלעגן זיך אַ לאַז טאָן זייערע שאַרן מיט געפויקעריי פון די עקלעך אָן דער פּאַדלאָגע, ווי שרויט וואָלט זיך אויסגעשאַטן. אַ מחנה אין איין ריכטונג, אַ מחנה אין דער צווייטער, און פון זייער קוויטשעריי און פיי־פעריי — יאָ, די ווילדע מיין האָבן געפייפט — פלעגט פייגע־פעסיע זיך אָפּגיין מיט אַ קאַלטן שווייס. צי זענען דאָס נישט די שלוחים פון בייזן גאָט, וואָס זי האָט זיך פון אים אויסבאַהאַלטן און איצט האָט ער זיי אונטערגעשיקט, זיי זאָלן זי אויפּפרעסן לעבעדיקערהייט.

פייגע־פעסיע וואָלט דעם לעצטן ביסן פון מויל אָפּגעשפּאַרט אויף איינצוקויפּן סם פּאַר די מיין. זי האָט אָבער מורא געהאַט, אַז אין אַ וויסטער מינוט פון פּאַרצווייפלונג קאָן זי אַליין דעם מיין־סם אויפּנאַשן. האָט זי געקעמפט מיט די מיין מיט אַ טרוקענעם שייט האַליך, וועלכן זי פלעגט נאָכוואַרפן אין דער פינצטער אין דער ריכטונג פון זייער צע־הויליעטער קאַמאַנדע.

און יעדן אינדערפרי, נאָך דעם ביינאַכטיקן קאַמף מיט די מיין, האָט פייגע־פעסיע געזען אַ שטיקל נס אין דעם, וואָס זי איז אויפּגעשטאַנען אַ לעבעדיקע.

דער צווייטער נס איז געווען, וואָס זי האָט זיך אין די ביטערע צייטן אויסגעפונען איר חיונה און געלעבט, אַזוי צו זאָגן, פון גרייטן קאַפּיטאַל. ביידערנאַכט, מיט אַ ליכטל אין איין האַנט, מיטן שייט האַליך אין

דער צווייטער, אין איר וואַטאָוון סאַלאַפּ און מאיר־דודס שטעקשיך, פלעגט פייגע־פעסיע זיך אַוועקלאָזן איבער די קאַלטע פינצטערע צימערן זוכן אוצרות. און יעדעס מאָל פלעגט זי אויסגעפינען עפעס ניס, וואָס עס לאָזט זיך מאַכן צו געלט. אַזוי האָט זי אַנטדעקט אין אַ ווינקל אונט־

טער א צעבראכענעם בעט א גאנצע קראם פון עכטער פארמלחמהדיקער סחורה: סקארפעטן, שעלקעס, בלייפעדערס און נאטיץ-ביכלעך. דאס איז געווען דעם ליטוואקס פארגעסענע קראם. ער האט איר טארגעסן צו באַ צאלן, דער ליטוואק. ער האט אָבער אויך זיין סחורה פאָרגעסן ביי איר. ער האט זיך געהאָט אָפגעריסן פון געשעפט, ווייל אין דער מלחמה־צייט האט ער גאָר געהאַנדלט מיט צייטונגען.

אַ היפשע צייט האט פייגע־פעסיע זיך געשפייזט פון אַט דער איי־בערגעבליבענער גאלאַנטעריי־קראָם. זי האט אויספאַרקויפט די סחורה צו ביסלעך, בלויז אַזויפיל, וויפל זי האט געדאַרפט פאַרברויכן אויף אַ פאַר טעג לעבן. און עס האט זיך אַרויסגעוויזן, אַז זי לעבט מיט אַ חשבון, די סחורה איז פון וואָך צו וואָך געשטיגן אין פרייז.

שפעטער האט פייגע־פעסיע אויסגעפונען דעם זייגערמאַכערס וואַר־שטאַט מיט אַ גאַנצן אַרסענאַל שרייפלעך און צעבראַכענע זייגערלעך. געווען איז דאָס אַ קנאַפע סחורה, אָבער ביים זייגערמאַכער האט זי גע־פונען אַ הילצערנע שאַטל אַנגעשפיקעוועט מיט ברילן. איז פייגע־פע־סיע געוואָרן אַ ברילן־הענדלעריין.

ווען די שעה האט געשלאָגן און פייגע־פעסיע האט זיך געמוזט אַ נעם טאָן צו מאיר־דודס ספּרים־שאַנק כדי אויסצופאַרקויפן די ספּרים, האָבן איר די הענט געציטערט און אין האַרצן האָבן געזעצט שווערע האַמערס.

איר האט זיך געדאַכט, אַז דער אַלטער בעל־מגיה קוקט אויף איר קרום און זייטיק פון אַ ווינקל אַרויס און קלויבט זיך איר מאַכן דעם רעכטן סקאַנדאַל.

האַט זי מיט אים זיך געאַמפערט אויפן קול.

— וואָס־דען? אַ סך האַסטו מיר איבערגעלאָזן? די מאַיאַנטקעס דיינע?

ענדלעך האָבן זיך די אוצרות אויסגעשעפט.

אמת, אין די ערדיש־שמוציקע ציכן האט זיך געוואָלגערט אַן אַ שיעור בעטגעוואָנט, אָבער אַנצורירן דאָס בעטגעוואָנט האט שוין פייגע־פעסיע קיין האַרץ ניט געהאַט. דאָ איז איר שוין פאַר די אויגן געשטאַנען איר איינציקע שטיקל האַפענונג — דאָרעטשקע און פון די מרחקים, וווּ זי איז איצט פאַרוואָגלט געווען, האט זי אויסגעשטרעקט צו דער מוטער

אירע ווייסע הענטלעך און געבעטן זיך רחמים, אָז מען זאָל נישט פאַר-
קויפן איר שטיקל נדן.

האַט פייגע־פעסיע, אַנשטאַט צו פאַרקויפן אַ קישן, פאַרקויפט בע-
סער צוועלף אייזערנע בעטן אויף שמעליץ.

איז קיך איז געוואָרן ליידיק און גרויס, נאָך דעם ווי מען האָט די
צעבראַכענע בעטן אַרויסגעטראָגן.

אַבער ווען די טרעגערס האָבן געשליידערט דעם צעבראַכענעם אייזן
פון די שטיגן אַראָפּ, האָט פייגע־פעסיען ביים האַרץ געצופט.

— גיב זיי בעטן, גיב זיי — די לאַבזעס.

און קוקנדיק אויף די ליידיקע ווינקלען פון קיך, האָט זי זיך יאָמער-
לעך צעוויינט. די ווינקלען האָבן גערעדט צו איר, געטענהט:

— וואָס האַסטו געטאָן, פייגע־פעסיע? פאַרוואָס האַסטו אונדז צע-
שיידט מיט אונדזער היימישן ברוכוואַרג.

שוין גאַר אין די שטאַרקע הונגע־טעג האָט פייגע־פעסיע פאַרקויפט
אַ קישן, איין קישן. זי האָט זיך אַרויסגעגנבעט מיט דעם קישן פון איר

ווייניג ווי מיט אַ גנבה. דאָס האָט זי דאָס באַגנבעט דאַרעטשקען. שפע-
טער איז איר נישט געקראַכן דער ביסן אין האַלדז. אויב זי האָט געקאָנט

ביי זיך אַזוינס פועלן — דאָן קאָן זי שוין אַליץ!

און זי האָט זיך אויסגעפּוצט אַלט־פרענקיש, יום־טובדיק און אוועק

אַפּקלאַפּן די טירן צו מאיר־דודס קינדער.

איז זי ביי דער ערשטער טיר געבליבן שטיין מיט אַן אויסגע-

שטרעקטער האַנט, נישט אַנגעקלאַפט. דאָן האָט זי שטיל און שטאַליץ

פאַרקערעוועט, אַראָפּ פון די רייכע שטיגן, אוועקגעלאָזן זיך צום טויער

פון זאַקסישן גאַרטן און דאַרט האָט זי אויסגעשטרעקט די האַנט צו

דער וועלט.

— וועלט, לאַז נישט אומקומען אַן עלנטע יידענע, וואָס וויל נישט

פאַרקויפן איר בעטגעוואַנט!

איז דאָס געווען דער דריטער נס, וואָס האָט זי געראַטעוועט פון

אַ זיכערן טויט, אַ דריטער, אַבער נישט דער לעצטער.

ניסים האָבן זיך אַנגעהויבן שיטן אויף איר פון אַלע זייטן.

10

ניסים ונפלאות

צוויי וואָכן זענען פאַרלאָפֿן נאָך דעם טיי מיט די מאַלינעס, וואָס פייגע־פעסיע האָט גענאָסן ביי סלאַווען. און אַט כאַפּט עמעץ אָן ביי דער האַנט די דורכגעפּוּרירענע יידענע אויפֿן ראָג, ביי דעם „אייזערנעם טויער“.

פייגע־פעסיע ציטערט אויף, קוקט זיך אום און עס ווערט איר פינצ־טער אין די אויגן; ווידער סלאַווע!

כדי אויסצומיידן אַ צווייטע באַגעגעניש ביים זאַקסישן גאַרטן, האָט פייגע־פעסיע געביטן דעם פּלאַץ און זיך אַוועקגעשטעלט שטיין ביים „אייזערנעם טויער“. האָט סלאַווע זי אויך דאָ אָפּגעפונען! און די חרפה איז נאָך גרעסער געווען צוליב דעם, וואָס פון דער זייט איז איצט געשטאנען דער בכבודיקער שריפטשטעלער אין די גאַל־דענע ברילן און ברייטן קאַפּעלוש; לעאָן ברוינער איז מיט סלאַווען מיטגעגאַנגען.

איצט דערנענטערט ער זיך לאַנגזאַם און באַגריסט פון דער ווייטן נאָך די אומגליקלעכע אַלטמאָדיש־אויסגעפּוצטע בעטלערין מיט גאַר אַ ליבלעכן שמייכל.

— מיר זוכן אייך אום, פייגע־פעסיע, ווי מיט ליכט. צוויי מאָל גע־קלאַפט אין אייער טיר — קיינער ענטפערט נישט.

דאָס האָט לעאָן געזאָגט, און סלאַווע איז געווען אַזוי איבערגעלאָדן מיטן גלאַנץ פון איר בליק און מיט דער גליקלעכקייט פון איר איי־גענעם שמייכל, אַז זי האָט נישט געקאָנט אויסריידן קיין וואָרט.

ווייזט זיך אַרויס: זיי האָבן פאַר פייגע־פעסיען אַ גוטע בשורה. אַ גרוס פון דאָרעטשקען און נאָך עפעס. זייער, זייער וויכטיקס.

— קומט, פייגע־פעסיע, קומט! מיר פאָרן תיכף צו אונדז אַהיים. איר וועט ציילן געלט!

ווי אין חלום האָט זי זיך געוויגט אויפֿן קאָטש מיט די גומענע רע־דער, זי צווישן סלאַווען מיט לעאַנען, זי, — די אַראָפּגענומענע פון איר בעטל־פונקט ביים „אייזערנעם טויער“. וועלכע געלט? ווי קומט זי, פייגע־פעסיע, צו ציילן געלט?

און ביים געדאנק, אז דאָס האָט דאָרעטשקע דאָרט אַוודאי דעם
ביסן פון מויל אָפגעשפּאַרט און צוגעשיקט דער עלנטער מאמען אַ פּאַר
צענדליק מאַרק, דערפילט פייגע־פעסיע, אַז דאָס האַרץ גייט איר אויס.
פייגע־פעסיע איז אַלעמאַל געווען טעמפּ אויפן חשבון און זי האָט
זיך נישט געכאַפט, אַז די סומע, וואָס לעאַן און סלאַווע האָבן אָנגערופן,
וואָלט דאָרעטשקע נישט געקאַנט אָפּשפּאַרן פאַר צען יאָר לערערישער
אַרבעט.

ערשט דאָן, ווען די געפרוירענע יידענע האָט זיך אַביסל דערוואַ-
רעמט ביי סלאַווען אין געמיטלעכן עסצימער און דערקוויקט דאָס האַרץ
מיט אַ זודיקער גלאַז טיי, איז זי אַרויס פון איר מטושטשן צושטאנד
און אָנגעהויבן צו פאַרשטיין, וואָס לעאַן פון איין זייט און סלאַווע פון
דער אַנדערער זייט טענהן מיט אַ שמייכל אַריין אין איר.

דאָס געלט שיקט איר נישט דאָרעטשקע, נאָר בערל, בערל פאַד-
לאַסקי, דער לעגענדארישער עושר, וואָס ביי אים אין דאָרף אַרבעט דאָ-
רעטשקע אַלס לערערין. שיקן שיקט ער פינף טויזנט מאַרק, אַז זי זאָל
מער צו קיינעם נישט דארפן אָנקומען נאָך הילף און ווייל עס קאָן זיך
מאַכן, אַז צוליבן פּראָגנאָ זאָל מען ווידער אויף אַ לענגערער צייט בלייבן
אָפּגעריסן. אַדרעסירט האָט ער דאָס געלט צו לעאַנען מיט סלאַווען און
ער בעט זיי פריינדלעך דאָס געלט צו באַזאָרגן און אַגב אַן עצה געבן
פייגע־פעסיען, וואָס מיט דער סומע צו טאָן, דאָס געלט זאָל נישט צע-
קראַכן ווערן.

האָט פייגע־פעסיע איצט באַטראַכט די גרויסע פרעמדפנימדיקע
אַסינגנאַציעס, וואָס זענען געלעגן פאַר אירטוועגן אויפן טיש, און זי האָט
זיך שטיל און איינפאַך צעוויינט. צעוויינט פאַר גליק און פאַר צער און
פאַר בושה פון איר געפאלנקייט און פאַר דאָרעטשקעס גוט האַרץ, וואָס
האָט אויסגעפּוועלט ביי דעם עושר אַזאַ אומגעהייערע מתנה פאַר דער
מאַמען, און געוויינט האָט זי אויך פאַר דעם פרייז, וואָס די איינציקע
טאָכטער אירע האָט אפשר באַצאָלט פאַר דער גוטסקייט פון יידישן
פריץ בערל פאַדלאַסקי.

און אַז פייגע־פעסיע האָט זיך גוט אויסגעוויינט, האָט זי זיך באַ-
רואיקט, באַרואיקט זיך מיטאמאַל און מיט איר פּלוצלונגער רואיקייט
איז געשען אין איר אַ מאַדנע ענדערונג. דאָס באַווסטזיין, אַז זי איז

שוין מער נישט קיין בעטלערין און נישט קיין באַלעבאטישע קבצנטע אפילו, דאָס באַוווּסטזיין, אַז זי האָט שוין געלט, האָט ממש באַוווּן אַ מופת און פייגע־פעסיע איז שוין געזעסן צווישן אירע פריינט לעאָן און סלאָווע, גאַרנישט די זעליבקע, וואָס פריער.

ווי זי וואָלט וועלן זיך פאַרגעלטן פאַר איר פריערדיקער געפאלן־קייט און בזיונות, ווי זי וואָלט וועלן סלאָווען און לעאָנען איינשמועסן, אַז זיי האָבן זי גאַר קיינמאָל נישט געזען אויף דער גאַס מיט אַן אויס־געשטרעקטער האַנט, האָט פייגע־פעסיע גלייך פון דער שטעל, ביי דער צווייטער גלאָז טיי גענומען אַ טאָן פון אַן עלטערער קאַקעטירנדיקער יחסנטע, וועלכע פאַרשטייט, ווי זיך צו שעצן.

זי איז גאַר יינגער געוואָרן. ערשט איצט האָט לעאָן באַמערקט, אַז מיטן שייטל האָט זי זיך צעשיידט נאָך אין דער היים. לעאָן האָט נישט געקאַנט וויסן, אַז דאָס האָט דער שייטל זיך צעשיידט מיט איר. צעפאלן געוואָרן אויף שטיקער און מער נישט געקאַנט דערפילן זיין פונקציע. איצט איז פון דער פאַרחושכטער יידענע מיטאמאָל געוואָרן אַ קאַמישע, פריצייטיק - געעלטערטע דאַמע, מיט צייכנס פון געוועזענער שיינקייט אפילו.

און דאָס קליינע לעפעלע מאַלינעס האָט זי שוין געהאַלטן אין דער האַנט מאַנירלעך, ווי עס פאַסט פאַר אַ וויל־דערצויגענער דאַמע; דאָס קליינע פינגערל אָפגעשטעלט ווייט פון די איבעריקע. און געגעסן האָט זי די מאַלינעס גאַר פאַמעלעך, קוים טועם געווען, ווי זי וואָלט זיי, די מאַלינעס, די גרעסטע טובה געטאָן, וואָס זי רירט זיך צו צו זיי.

— סלאָוועשי! מיר זאָלן שוין זוכה זיין עסן אויף שמחות! מאַלי־נעס — עכטער בורשטיין. מיין זעליקער מאַן, וויסן זי, איז געווען אַ גרויסער ליבהאַבער פון קאַנפיטורן...

אַט פון דעם „זעליקן“ מאַן מיטן „וויסן זי“ האָט לעאָן שיער נישט אויסגעפלאַצט מיט אַ געלעכטער. ער האָט זיך אָבער איינגעהאַלטן באַצייטנס.

סוף־כל־סוף איז דאָך איר איצטיקער אַנשטעל געווען אַ גאַנץ סימ־פאַטישער. ער האָט עדות געזאָגט, אַז די עלנטע פרוי פאַרמאָגט נאָך אַ געוויסן שטאַלץ און זעלבסטווערדע, וואָס זי אינטערפרעטירט זיי לויט איר אייגענעם פאַרשטאַנד.

ער האָט געפרוּווט איר אַרויסווייזן זיין פּראַקטישע פּריינדשאַפּט
לויט בערל פּאָדלאַסקיס שריפטלעכער בקשה.

— און וואָס וועט זי באַמט טאָן מיט אַזאַ הויפּן געלט? ביי היינ-
טיקע צייטן איז פינף טויזנט מאַרק אַ סומע, מיט וועלכער עס לאַזט זיך
איינפּעדמען אַ גאַנץ נישקשהדיק געשעפּטל.

האַט אָבער פּייגע־פּעסיע נישט געלאָזט צו זיך ריידן. זי האָט גע-
לאַכט. און אַז מען האָט געלט — לאַכט מען גאַר אַנדערש.

— לאָזן זי צורו, הער לעאַן! וואָס פאַר איין קויפּמאַן בין איך?
איך בין פון צו־הויזע מונדלאַק, מיין פּאָטער האָט נישט געהאַנדלט און
איך וועל די זאַכע נישט קענען. סיידן — זעט איר — מיט אייך
בשותפּות — האָט זי מיט אַ שמייכל אים קאַקעטירט.

איצט האָט לעאַן געלאַכט, האַרציק געלאַכט פון איר משונהדיקער
פּאַנטאַזיע. ער האָט זיך געזען בשותפּות מיט דער קאַמישער יידענע.
שקר און שליממזל — אַ פאַר וואַזשנע סוחרים.

און אַז לעאַן האָט געלאַכט, האָט זי מיטגעלאַכט — פּייגע־פּעסיע.
איר האָט הנאה געטאָן, וואָס זי האָט דאָ געמאַכט אַ ביסל פּריילעך.

אין איין פרט האָט זי אָבער אַרויסגעוויזן פּעסטקייט אין כאַראַק-
טעני. זי האָט זיך אָפּגעזאָגט מיטצונעמען דאָס גאַנצע געלט. זאָל בעסער
דאָס געלט ליגן ביי לעאַנען און זי וועט שוין אָפּנעמען צו ביסלעך און
ווען זי וועט דאַרפן. אויף דערווייל האָט זי איבערגענוג צוויי הונד-
דערט מאַרק. מער ווי צען מאַרק אַ וואַך וועט זי דאָך נישט פאַרלעבן, אַז
זי זאָל זיך אַפילו אויפּפירן ווי אַ נגידותטע...

לעאַן האָט שטאַרק חשק געהאַט זיך ארויסצומאַכן פון דער
אָפּטרופּסות איבער אַזאַ היפּשער סומע פּרעמד געלט. ער האָט זי אַפילו
געפּרוּווט אָנשרעקן.

— און ווי — זאָל די שעה נישט זיין, אַז אייער געלט וועט פאַר-
ברענט ווערן, אַדער גנבים וועלן עס צונעמען.

— וואָס דאַרפסטו ריידן, לעאַן! צו־וואָס דאַרפסטו אַזוי ריידן!
האַט סלאַווע זיך אַריינגעמישט מיט אַ טאָן פון אויפּרענונג. קיינער קאַן
דיך נישט צווינגען צו האַלטן ביי זיך פּרעמד געלט, אָבער צו־וואָס אַ
שרפה מיט גנבים, טפו, טפו!

און פייגע־פעסיע האָט דערביי געמאַכט אַ ברייטן, ממש אַ קיניג־
לעכן זשעסט.

— זעט איר שוין, האָ, זעט איר שוין? אַזאַ יאָר מיר, ווי סלאָווע
איז גערעכט: מיר זענען אַלע ביי גאָט אין די הענט און פון אַן אָנשײ־
קעניש איז קיינער פון אונדז נישט געזיכערט. קיין נענטערע מענטשן
פאַר אייך האָב איך נישט. און איר, לעאָן, מוזט, איר הערט? איר מוזט
זיין דער אפטרופּוס איבערן געלט.

אַז זי בעט נישט, אַז זי פּאָדערט גאָר, האָט לעאָן געמוזט איינגיין.
פייגע־פעסיע מיט צוויי הונדערט מאַרק אין נאַזטיכל איינגעוויקלט האָט
פאַרלאָזן אירע פריינט נאָך אַ פייערלעכער און הויכצערעמאַניאלער
געזעגעניש.

לעאָן האָט שוין אַליין נישט געדענקט, ביי וואָס פאַר אַ געלעגנ־
הייט ער האָט זיך אַמאָל אויסגערעדט פאַר סלאָווען, אַז אַשר פּאָדלאַסקי
רעדט אים צו צו ווערן אַ ספעקולאַנט.
איצט האָט זיך עס אָפּגערופּן.

ביידערנאַכט האָט סלאָווע זיך צוגעטוליעט צו איר מאָן מיט איר
פולער און וואַרעמער גופיקייט, אַרומגענומען זיין האַלדז מיט דער וויי־
כער און דופטיקער האַנט און האַלב אין שפּאַס, האַלב מיט מורא אים
אַריינגערוימט אויפן אויער:

— און מיינסטו, לעאָן, עס וואָלט געווען אַ קרומע זאך צו מאַכן
אַ שטיקל געשעפט בשותפות מיט דער אַלטער?
האָט לעאָן אַ ציטער געטאָן, ווי געפאנגען אין דעם וואַרעמען
האַלזבאַנד פון זיין ווייבס ווייכן אַרעם, און ער האָט זיך אויסגעדרייט
צו דער וואַנט.

— ביסט אַ קינד, סלאָווע... אגב איז פינף טויזנט מאַרק קיין געלט
נישט.

האָט סלאָווע תיכף אונטערגעכאַפט זיין פּוֹן שלאָף־אַרויסגעגליטשטן
געדאַנק.

— נו, ווער איז דיר שולדיק, אַז דו ווילסט גלייך אָנהייבן גרויס?

— לאָו מיר שלאָפּן, איך בעט דיך...

— זע, ער איז שוין אויפגערגעגט. שלאָף, שלאָף! איך הייס דיר דען

זאָלסט שוין אויפשטיין מאַכן אַ געשעפט?

פייגע־פעסיע האָט אויסגעחשבונט, אַז מיט צוויי הונדערט מאַרק קאָן זי ווי אַ פּריצטע אָפּלעבן אַן אייביקייט. אָבער קיין וואָך איז נישט אַריבער פּון יענעם טאָג, ווען זי איז פּלוצלונג אויפגעריכט געוואָרן און — אַט איז זי אויסגעוואקסן ביי לעאַנען אין רעדאקציע־קאַבינעט פּונקט דאָן, ווען ער האָט זיך געקליבן גיין צו מיטיק.

די ענדערונג, וואָס איז אין איר פּאַרגעקומען אין יענער גליקלעכער מינוט פּון איר אויפריכטונג, האָט פאַר דער וואָך צייט געמאַכט קאַלאַ־טאַלע פּאַרשריט.

לעאַן האָט זי קוים דערקאַנט.

פאַר אים איז געשטאַנען אַ סאַלידע דאַמע מיט באַשיידענער עלע־גאַנץ. זי האָט אויסגעזען באַדייטנד יינגער אין איר איצטיקן עלעגאַנטן אַנטוועכץ, יינגער און געוויקסיקער. די גרויע פּריזור אונטערן פּלושע־נעם היטעלע האָט ביי דער אַנגעפּרעסטלטער ראַזקייט פּון די באַקן איר צוגעגעבן אַ באַזונדערע חשיבות. די ברילן, וואָס זי האָט אַנגעטאַן, האָבן אינגאַנצן געענדערט איר אויסזען. פייגע־פעסיע האָט אויסגעזען ווי אַ פּראָפּעסאָר.

אָבער אממייסטן האָט לעאַנען איבעראשט דער אויסדרוק אירער.

זי, די עלעגאַנט און יונג געוואַרענע פייגע־פעסיע, איז געשטאַנען פאַר לעאַנען מיט אַן אויסדרוק פּון אַ מין פייערלעכער דערשיטערונג, ווי זי וואָלט נאָר וואָס איבערגעלעבט אַ גרויס שרעק.

לעאַן האָט אויף זיין שטייגער געפרוווט אויסטייטשן איר צעשראָ־קנקייט. זי האָט אוודאי אומגעריכט פאַרטאַכלעוועט אויף איר נייעם אַנ־טוועכץ די גאַנצע צוויי הונדערט מאַרק און דאָס האָט זי איבערגעשראַקן. האָט ער זיך צעשמייכלט.

— זיצט, פייגע־פעסיע! איר זייט אוודאי געקומען מכוח געלט?

האָט אָבער פייגע־פעסיע אַנגעשטעלט אויף אים אַ פאַר אויגן דורך די ברילן, אַזעלכע גרויסע, גראַע, טיפע און פאַרחידושטע אויגן, אַז לעאַן איז אליין געבליבן אַ פאַרחידושטער. ער האָט זיך דערמאַנט, אַז די פאַרשטאַרבענע דינה, סלאָוועס חברטע, האָט אַזעלכע פיינע אויגן געהאַט, אויגן פול מיט ווייבלעכקייט.

אַז די געעלטערטע פייגע־פעסיע זאַל עס פאַרמאַגן אַזאַ ווייבלעכן אוצר אין בליק, — דאָס איז אים קיינמאַל נישט איינגעפאלן.

— געלט? — האָט זי איבערגעפרעגט — פּונוואַנען ווייסט איר?
 — איך בין מיר משער, אַז איר דאַרפט געלט.
 — ווער דאַרף געלט? איך דאַרף געלט? באמת נישטאָ ווער ס'זאָל
 לאכן! אפשר דארפט איר געלט, לעאָן?
 און זי האָט גערוועזן אַרויסגעצויגן פון עלעגאַנטן האַנט־בייטעלע
 און אַ שליידער געטאַן אויפן טיש אַ בייכיק פּעקל באַנקנאַטן.
 אַ היפשע צייט האָבן זיי איינער ביי דעם אַנדערן זיך נאַכגעפרעגט
 מיטן בליק, ווער איז דאָ פון זיי דער משוגענער.
 ווען לעאָן איז געקומען צו זיך, האָט ער האַסטיק איבערגעדעקט
 דאָס פּעקל באַנקנאַטן מיט זיין קאַפּעלוש, אויפן פּאַל, טאַמער גייט עמעַ-
 צער אַריין אין צימער.
 — פאַר מיין צער, לעאָן, פאַר אונדזער צער...
 און מיט דער האַנט אין דער לינקער קעשענע האָט זי גערוועזן לע-
 אָנס האַנט געגלעט.
 זי איז געזעסן קעגנאייבער לעאָנען און דערציילט:
 — נעכטן איז דאָס געווען, יא, נעכטן. איז געקומען צו איר אַ
 מענטש פון אַשר פּאַדלאַסקיס קאַנטאָר (לעאָן קאָן דאָך אים, אַשרן?) און
 פאַרבטען זי אין אַשרס קאַנטאָר אַריין אויף היינט, אַרום עלף.
 — איז ער שוין צוריקגעקומען, אַשר?
 לעאָן האָט באַדויערט, וואָס ער האָט זיך אַרויסגעכאַפט מיט דער
 פּראַגע. ער האָט נישט געוואָלט, אַז עמעצער זאָל גאָר וויסן, אַז ער
 לעבט אין שרעק צוליב דעם, וואָס מען האָט אַשרן אַרויסגעפּאַדערט
 ערגעץ אויף אַן אויספאַרשונג. ביי זיך איז ער זיכער געווען, אַז די
 אויספאַרשונג האָט אַ שייכות צו ביסטריצקיס טויט און צו דעם אַנאָ-
 גימען בריוו, וואָס ער האָט געלעזן ביים הויפטמאַן אין דעם קליינעם
 שטעטל פון פּאַלעסיע.
 ער האָט אויך געציטערט, אַז פּריער־שפּעטער וועט ער אויך צוגע-
 צויגן ווערן צו דעם געפּערלעכן, געהיימנישפּולן ענין. ביסטריצקי וועט
 אים אַזוי גיך נישט צורו לאָזן, אפילו נאָכן טויט.
 אַבער פּייגע־פּעסיע האָט אים אַנגעקוקט מיט טיף־גרוע פאַרווּנ-
 דערטע אויגן דורך די ברייל־שייבלעך. זי האָט אפילו נישט געווסט, אַז
 אַשר האָט ערגעץ באַדארפט פּאַרן, און, אַגב, וואָס פאַר אַ שייכות האָט

עס דען צו די ווונדער, וואָס מיט איר איז געשען? צו דעם נס, וואָס מיט זיי איז געשען, מיט איר און מיט לעאַנען?

— לעאַן־לעבן! ער לעבט דאָך שוין נישט אונדזער רוצח! ער איז דאָך שוין טויט, ווי אַלע טויטע! פאַר אונדזער צער! פאַר אונדזער פאַרגאַסן בלוט!

לעאַן פאַרשפאַרט איבערצופרעגן. דאָס רעדט זי וועגן ביסטריצקי, וואָס זי האָט ערשט היינט אוודאי זיך דערוווסט וועגן זיין טרויעריקן סוף. ביי לעאַנען היבט אָן ציטערן אַ קני. ווידער ביסטריצקי — דער אומגליק־ברענגער.

אַבער אין פייגע־פעסיעס איצטיקער געשיכטע דערשיינט ער גאָר־נישט ווי קיין אומגליק־ברענגער.

אַשר פאַדלאסקי האָט זי בכבודיק אויפגענומען ביי זיך אין קאַנטאָר היינט, עלף דעם זייגער. ער האָט איר געזאָגט די גוטע בשורה, אַז ביסטריצקי לעבט שוין נישט און ער האָט עס איר איבערגעגעבן דאָס פעקל געלט.

ס'איז איר געלט — האָט אַשר איר געזאָגט — נישקשה! זי מעג עס פאַרנוצן געזונטערהייט. דער שכל איז אַ פשוטער; קיין יורשים האָט ביסטריצקי נישט איבערגעלאָזט, זיין פאַרמעגן איז פאַרבליבן אין גע־שעפט און דאָס געשעפט איז איבערגעגאנגען צו אַשרן. קומט דאָך איר, פייגע־פעסיען, כאַטש אַ חלק פאַר דער קריוודע, וואָס די טאַכטער אירע האָט געהאט פון דעם פאַרשטאַרבענעם. וואָס, נישט אַזוי?

פון דער גאַנצער געשיכטע איז לעאַן צעשרויפט און אויפגערוי־דערט מער ווי דערפרייט. ער שפאַנט האַסטיק איבערן רעדאקציע־צימער און וואַרפט פון צייט צו צייט פאַרווונדערטע בליקן אויף דער מזלדיקער פייגע־פעסיען.

און דער אויסדרוק אירער ענדערט זיך פון מינוט צו מינוט, ווי ביי אַ געניטער פילם־אַרטיסטקע.

בעת זי האָט גערעדט וועגן ביסטריצקיס טויט, וועגן דעם פינצטערן סוף זיינעם, האָט איר פנים אָנגענומען אַ מין קללה־עקסטאַז. פון אונ־טערן פלושענעם היטעלע זענען אַרויסגעשפרונגען אַ פאַר גרויע, שמע־ביקע פּיאַות, די אויגן זענען איר גרויס געוואָרן, די נאָז שפיציק, פייגע־פעסיע איז געוואָרן העסלעך־שיין אין איר אומבאַגרענעצטער שנאה.

און אָט איז זי אינגאנצן איינגעשרומפן און צעבראַכן און וויינענדיג די קעניטימענטאל. דאָס רעדט זי וועגן דאָרעטשקען, וועגן איר באַליידיגט קינד.

און אָט איז זי אינגאנצן איינגעשרומפן און צעבראַכן און מיט אַ בליצל אין אויג, אַן אַלמנה, וואָס האַלט זיך אין איין יינגערן, ווייל עס גייט איר וויל און זי ווייס נישט פון קיין זאַרג.

— נו, לעאַן? מירן מאַכן בשותפות אַ געשעפט?

די פראגע שטעלט זי אים אין אַ וויציקן, אָבער זיכערן טאָן, ווי זי וואַלט אים געגעבן אַנצוהערעניש, אַז אַיצט איז דאָס בלויז פון איר אָפהענגיק.

לעאַן האָט פאַרדעקט זיין איבערראשונג מיט אַן אָפגעהאקטן לאַך. אָבער די קופע געלט, וואָס זי האָט מיטגעבראַכט, האָט ער, איינדיג די אירע בקשות, געמוזט מיטנעמען אַהיים — קיילעכדיקע צען טויזנט מאַרק.

אים האָט שוין אַ היפש ביסל באַלעסטיקט די אפטרופסות איבער פייגע־פעסיעס אומגעריכטע קאַפיטאלן. ער האָט זיך אָבער נישט געקאַנט העלפן, דערצו האָט ער נאָך געפילט, אַז עפעס, וואָס איז שטאַרקער פאַר געלט און פאַר ניסים, בינדט אים צו צו דער מערקווערדיקער יידענע, דאָס איז געווען די פאַרליבטקייט פון אַ שריפטשמעלער אין אַ ליטעראַ-רישן פענאַמען.

פייגע־פעסיע איז דאָך איצט געווען אַ לעבעדיקע פאַנטאַזיע פון טויזנט און איין נאַכט. אין פאַרלויף פון איין וואָך צייט האָט זי פון אַ בעטלערין זיך פאַרוואנדלט אין אַ פרינצעסין, סיי לויט איר פאַרמעגן, סיי לויט איר אויסערלעכקייט און האַלטונג.

איבערראשט האָט אים אויך די טאַקטישקייט אירע. ווי דער שכל קומט עס אינאיינעם מיטן געלט!

ווען ער האָט זי געפרעגט, פאַרוואָס איז איר איינגעפאלן צו קומען מיטן געלט צו אים אין רעדאַקציע און נישט אַהיים, האָט זי באַשיידן געענטפערט:

— וואָס פאַרשטייט איר דאָ נישט, לעאַן. אין אונדזער געוועזענעם אומגליק זענען מיר ביידע שותפים. איר, סלאַווען, האָב איך גאַרנישט

געוואלט אריינמישן. זאל זי נישט הערן אפילו זיין טריפהנעם נאָמען דערמאָנען...

סלאווע האָט אָבער אויף לעאַנס פנים איבערגעלעזן, אַז ער איז גע-
קומען אַהיים מיט איבערראשנדיקע גייס. זיינע אָנגעשטאַפטע בוזים-
קעשענעס האָבן זיך איר געוואָרפן אין די אויגן.
פאַרזיכטיק, נישט צו איבערראשן זיין שוואַנגער ווייבל, האָט ער
איר דערציילט וועגן פייגע־פעסיעס נייע גליקן.

סלאווע האָט בכלל אויפגעפאסט די געשיכטע מער פראקטיש, ווי
לעאַן האָט דאָס דערוואָרט. צו דעם אומגליקלעכן ביסטריצקין האָט זי
בכלל קיין טענות נישט. איר לעאַן האָט ער דאָך נישט צעבראַכן. און
איצט דאַרף מען באַקלערן וואָס צו טאָן, אויב דאָס גליק שפאַרט זיך ממש
אין טיר אַריין.

— אפשר וואָלסטו דיך, לעאַן, פאַרט מיישב געווען מיט אַשרן.
ס'איז דאָך ממש אַ שאַד, אַז אַזויפיל געלט זאל ליגן אַן אַ שום פאַר-
ווענדונג.

לעאַן איז נישט געווען קיין פאַטאַליסט. אָבער אַמאָל, אין די בע-
סערע צייטן האָט ער געהאַט אַ שוואַכקייט צו קאַרטן.
און געוויסט האָט ער אין דער פראַקטיק, אַז ווען אַ קאַרט גייט
נישט, קאָן דאָ קיין רב און קיין טאַטער נישט העלפן. דאָן קומט עס
אויס, אַז די שלעכטע קאַרט האָט זיך איר אייגן באַווסטזיין און גייט
מיט אַ סיסטעם צו דיר אין האַנט אַריין. דאָן איז די שכלדיקסטע עצה:
אויפהערן שפילן, זיך נישט אַריינלאָזן אין האַזאַרד.

עס טרעפט זיך אָבער, אַז די גוטע קאַרט באַקומט דיך ליב באַלד
אין אָנהייב שפיל און זי קריכט צו דיר אָבער אַמאָל און ווידער אַמאָל
מיט דער אומפאַרשעמטקייט פון אַ פאַרליבטער קורטיזאַנע. דאָן, ברור
דער, שפּיל! דאָן איז אַ פאַרברעכן נישט צו שפילן. די קאַרט האָט דיר
ליב באַקומען. זי איז דיינע!

אַט די סטרונוע פון אַן אלטן קאַרטן־שפילער האָט זיך איצט אָפּגע-
רופן אין לעאַנען, ווען ער האָט געטראַכט וועגן פייגע פעסיעס גליקן.
די קאַרט האָט זי ליב באַקומען. עס גייט איר דורך טיר און דורך טויער.
אין אַזאַ צייט איז נישטאַ קיין שכלדיקערע זאַך, ווי צושטיין מיט אַ האַנט
פאַר אַ שותף צום מזלדיקן.

דאָס זענען, נאטירלעך, געווען בלויז טעאָרעטישע חקירות, אָן שום פראַקטישן ציל. סלאָוועס פראַקטישע עצות און דערמאָנונגען האָבן לעאָ- נען שטאַרק געערגערט.

און אויב לעאָן איז נאָך דעם זעלביקן אָונט אָוועק צו אַשרן אין קאַנטאַר, איז דאָס געווען נישט צוליב סלאָוועס פראַקטישע עצות. לע- אָנען האָט שטאַרק אינטערעסירט, ווי אזוי אַשר איז, ענדלעך, פטור געוואָרן פון דער געפערלעכער אויספאַרשונג איבער דעם ענין ביס- טריצקי. לעאָנען האָט דער ענין געפייניקט ווי אַ באַהאַלטענע קרענק. פאַר די אויגן האָט אים געשוועבט דאָס פיאָלעטע פנים פון הויפטמאַן פאַן ריאָאָפּ אין אַפּאַלעקסישן אַטאַק. און געזען האָט ער דעם הויפטמאַן ווי דורך אַ זיפּ, דורך די שורות פון געהיימנישפולן דראָאונגס־בריוו פון ביסטריצקיס אַ פריינט, וועלכער האָט גערעדט בלשוין־רבים: מיר וועלן נישט שווייגן.

און דעם ספעקולאנט האָט ער דווקא געטראָפּן אין אַ לירישער גע- לייטערטער שטימונג, ווי דאָס טרעפט מיט אַ מענטשן נאָכן איבערקומען אַ שווערע קרענק אָדער נאָך אַ חשבון־הנפש. אויף אַשרס פנים האָט זיך די לירישע שטימונג אָפּגעשפיגלט אייגנארטיק: ווי אַ יינגל אַ שטיפער האָט פלוצלונג באַשלאָסן צו ווערן אַ סטאַטיק און ער וויל מען זאָל אים באַווונדערן: איר זעט, וואָס איך קאָן?

פון דער גאַנצער אויספאַרשונג האָט אַשר קיין ווען נישט געמאַכט. — ווייס איך, וואָס זיי האָקן דאָרט אַ טשייניק, די יעקעס! צי ווייס איך נישט, ווער ס'איז געווען מיט מיין שותף באַפריינדעט אין געפאַנ- גענלאַגער? צי שרייב איך אליין מיינע געשעפטס־בריוו, צי דיקטיר איך זיי דער מאַשיניסטקע? אָבער די אונטערשטע שורה — פרעג איך זיי — וואָס ווילט איר? קויציע? נאָט אייך קויציע און לאָזט מיך געמאַך. פון וואַרשע וועל איך נישט אַנטלויפן, און טאַמער האָט דאָרט ווער דעם שותף מיינעם צערעכט געמאַכט — האָב איך צו דעם קיין שייכות נישט. נו, האָבן זיי מיך פריי געלאָזט.

לעאָן האָט מורא געהאט לאנג זיך צו פאַרהאלטן אויף דער דאָזי- קער טעמע. ער האָט אויסגעדריקט זיין אַנערקענונג אַשרן פאַר זיין פיינעם באַהאַנדלען די עלנטע פרוי פייגע־פעסיע מונדלאַק.

אַשר האָט אויסגעזען, ווי אַ פאַרשעמט יינגל.

— האַוואָס? זי האָט שוין דאָס צעפּויקט? גיי הייב זיך אָן מיט אַ
יידענע.

ס'איז אָבער געווען צו זען, אַז אָשרן טוט העכסט הנאה, וואָס לעאָן
ווייסט פון זיין גוטסקייט.

— אגב, לעאָן, קאָנט איר מיר אָפּגעבן מזל־טוב.
אָשר האָט אויסגעהאלטן אַ פּויזע, אָנגעשפּאַרט אָן לעאָנען אַ פּאַר
כשרע גאַרנישט שווינדלדיקע אויגן און אַרויסגערעדט פון אַ פּרומער
פּייערלעכקייט:

— כ'האַב אידען געגעבן גט, אַ סוף זאָל עס נעמען. זאָל זי זיך זיין
אַ פּרייער מענטש, וואָס, נישט?

— קומט אייך טאַקע אַ מזל־טוב, וואָס איר האָט זיך ענדלעך גע-
מעכטיקט — האָט לעאָן אים די האנט געדריקט.

איצט איז פאַר אים קלאָר געוואָרן דעם ספּעקולאַנטס ליריש־גע-
לייטערטע שטימונג, ווי ביי אַ מענטש, וואָס איז איבערגעקומען אַ שווער-
רע קרענק, אָדער געהאַט אַ חשבון־הנפש. אין דעם איצטיקן מאָמענט
האָט לעאָן געהאַט פאַר אָשרן די בעסטע געפילן. ער האָט זיך אָפּילו
אונטערגעשעמט פאַר יענע אָפטע מאָמענטן, ווען ער האָט געצווייפלט אין
דעם, צי איז אָשרס אַ פּיינער מענטשלעכער זשעסט טאַקע ערלעך אין
גרונט, צי איז דאָס גאַר אַ ספּעקולאַנטישער שפּיצל אַזאַ.

אָבער אָשר אליין האָט שיער ווידער נישט קאָליע געמאַכט לעאָנס
פּלוצלונגע סימפּאַטיע צו אים. אָשר האָט זיך איבערגעפלייסט אין באַ-
גער, אַרויסצווייזן וואָס מער פּיינקייט. דאָס האָט אוודאי זיין לירישע
שטימונג דערצו גורם געווען.

— איר רעדט וועגן דער פרוי מונדלאַק, לעאָן, איר זאָגט — אַ פּיינ-
קייט פון מיין זייט. ס'איז נישט מער, ווי אַ מענטשלעכער חוב, פּריינד
מיינער! דער יידענע קומט דאָס געלט. דער שותף מיינער האָט גענוג
איר בלוט פאַרגאַסן. און אויב מיר זאָלן ריידן אין מענטשלעכקייט
אַריין, פּריינד לעאָן, און אויב איר וועט מיר צוזאָגן, אַז איר וועט זיך
נישט אויפּרעגן, קומט אייך אויך געלט... פון דעם שותף מיינעם.

לעאָן האָט אָנגעכאַפט דעם ספּעקולאַנט פאַרן לאַץ. עס איז אים
צוגעפאלן דאָס בלוט צום פנים. ער האָט זיך געשטיקט מיט די ווערטער
פאַר אויפּרעגונג. אָבער ווי האָט ער דען געקאַנט פאַרשווייגן?

— געלט? פארוואָס? פאַר דעם ווייב? יאָ, אַ גראַטיפיקאַציע פאַר דעם ווייב, וואָס ער האָט ביי מיר צוגענומען? יאָ? געלט-מענטש! רעדט אַ וואָרט! איין וואָרט!

לעאָן האָט אַליין נישט געפילט, ווי טיף עו האָט געטראָפּן. ביי אַשרן האָט געציטערט די אונטערשטע, אַראָפּגעהאנגענע ליפּ. דאָס האָט ער דאָך טאַקע אַליין אויסגעצאָלט גאַריעלאָון פאַר אַפֿ-טרעטן אים האַנקען אינאיינעם מיטן בילד. ער האָט אָבער, אַסור, נישט געמיינט עפעס ענלעכס פאַרשלאָגן לע-אַנען. זיין חשבון איז געווען אַן אַנדערער. און שטאַרק ביי זיך אַראָפּגע-פאלן, האָט ער געפרוּווט לעאָנען אויפקלערן:

ווען באַסיע וואָלט געלעבט, וואָלט זי דאָך איצט געווען ביסטריצקיס יורשטע. און אַז באַסיע לעבט נישט, איז דאָך דער איינציקער כאַטש נישט אַפיציעלער יורש באַסיעס קינד, ס'הייסט לעאָנס קינד, באַרינקע... — איך דאַרף נישט אַזעלכע געלט, איר הערט! — לעאָן האָט מיט אַ ווילדער גבורה געטרייסלט אַשרן פאַרן לאַץ — און איך זאָל מער פון אייך קיין וואָרט נישט הערן, איר הערט? מער פעלט מיר נישט, אַז מיין זון זאָל זיין דער יורש פון זיין מאַמעס... כשרע פאַרדינסטן! זיי וואָלטן געוויס נאָך לאנג זיך העפטיק געאמפערט, פרוּוונדיק יעדער אויף זיין שטייגער צו באַווייזן זיין מענטשלעכקייט אין באַצוג צו ביסטריצקיס געלטער.

אַבער דאָ האָט זיך אַריינגעמישט דער טעלעפאָן. מען האָט אָפּגע-רופן לעאָנען. ער האָט, ווי זיין שטייגער איז, אַנגעזאָגט אין דער היים, וווּ מען קאָן אים געפינען, אויפן פּאַל, ווען ער וועט נייטיק זיין דער רע-דאַקציע. אָבער אָפּגערופּן האָט אים נישט די רעדאַקציע, נאָר סלאָווע. עפעס אַן אַלטע קריסטין — זאָגט זי — איז געקומען פון פייגע-פעסיען, ווייזט אויס איר הויזוועכטערין. פייגע-פעסיע — זאָגט זי — בעט אים, ער זאָל תיכף צו איר זיך מטריח זיין אַרויפקומען.

נאָך דאָס האָט אים געפעלט, צו ווערן ביי דער אַלמנה אַ שיק-יינגל אויף צו שאַפן זיך מיט אים! לעאָן האָט געצויגן מיט די אַקסלען. ווי נעמט זיך עס אָן אַ יידענע מיט אַזאַ חוצפּה? אָבער געלט, ווייזט אויס, שאַפט ווונדער. אין אַ פּערטל שעה אַרום האָט לעאָן זיך געזען שפּאַנענדיק אויף אַלשטאַט.

דאס הויז האט ער קוים דערקענט אין דעם פינצטערן ווינטער-
אונט. די קוים באלויבטענע קאטאקאמבע האט אים אריינגעטעמט אין
זיך מיט א פארדומפענער קעלער-ווארעמקייט. דער פארענטש ביי די
שטיגן איז געווען קאלט און פארשוויצט, ווי א דארע קראנקע האנט.
לעאן איז כמעט זיכער געווען, אז מיט דער אלטער איז עפעס אן אומגליק
געשען. געוויס פלוצלונג קראנק געווארן, אויב זי פאדערט אים צו זיך.

אבער פייגע-פעסיען האט ער געטראפן נישט קראנק, נאר איבער-
געשראקן. אירע גרויסע, גרויע אויגן זענען אים אנטקעגן געלאפן, די
שטים האט זי אינגאנצן פארלארן פאר איבערראשונג.

— לעאן, געזונט זאלט איר זיין! איר פארשטייט דאך עפעס, לעאן?
פון איר שרעק האט לעאן געהאט דאס געפיל, אז אין איר גרויסער
ווינונג האבן זיך שדים באוויזן, טיש און בענק האבן אנגעהויבן טאנצן.
באזונדער שטארק איז געווען דאס געפיל, ווען זי האט אים גענומען ביי
דער האנט און צוגעפירט צום לידיקן ספרים-שענקל.

אבער ווען זי האט אן עפן געטאן דאס גלעזערנע טירל, איז לעאן
אפגעשפרונגען איבערראשט, נישט ווייניקער, ווי פון שדים.

אויף דער מיטלסטער לידיקער פאליצע איז געלעגן אין אומארדע-
נונג א הויפן באנקנאטן.

זי האט אים אנגעהויבן דערציילן באריכות.

היינט פארנאכט האט זי געהאט א ליבן גאסט ביי זיך. אידע איז
צו איר געקומען, אידע פאדלאסקי. זי האט דאך שוין גענומען גט פון
אשרן. לעאן ווייסט פון דעם? איצט קלייבט זי זיך צו פארן צום פעטער
בערל אין מאיאנטעק אריין, איז זי געקומען צו איר נעמען א גרוס און א
בריוו פאר דארעטשקען. איז עס נישט א פיינקייט?

איז מען געזעסן און מען האט גערעדט. מען האט זיך אפגערעדט
דאס הארץ. שפעטער איז זי אראפ באגלייטן איר גאסט פון די שטיגן,
דורכפירן זי דורכן ענגן קארדאר. אזוי האט זי שוין באגלייט אידען
אויף דער גאס ארויס.

ווען זי איז צוריק אריין אין דער קאטאקאמבע, האט איר דעם
וועג פארשטעלט עפעס א דייטשישער מיליטער-מאן, דאכט זיך — אן
אפיציר. ער איז איר אנטקעגן געקומען פון די שטיגן אראפ.

— איר זייט פרוי מונדלאק?

— איך.

האָט ער איר איבערגעגעבן אַ פּאַקעט און איבערגעלאָזן זי שטיין אין ענגן קאָרידאָר, אַליין איז ער זיך געלאסן אַוועקגעגאנגען.

האָט זי אַרויפגעטראָגן דעם פּאַקעט אין שטוב, געעפנט אים און — אַט-אָ, ציילט. איר פאַרשטייט עפעס?

לעאָן האָט געקוקט אויפן הויפן געלט אַ פאַרזינדשטער. שפעטער האָט ער אָנגעהויבן זיך אומצוקוקן אַרום זיך, ווי זוכנדיק אין צימער אַ באַשייד צו דעם דאָזיקן רעטעניש. אויף דער פּאַדלאַגע אונטערן טיש האָט ער באַמערקט דעם אויפגעריסענעם גרויסן קאַנווערט. האָט ער עס אויפגעהויבן, באַטראַכט פון אַלע זייטן און אַריינגעקוקט אינעווייניק, פון קאַנווערט האָט ער אַרויסגעשלעפט אַ קליין צעטעלע, וואָס פייגע-פעסיע האָט פאַר גרויס איבערראַשונג גאַרנישט באַמערקט.

— און וואָס איז דאָס?

ער האָט איבערגעלעזן:

„אין פאַל פון מיין טויט בעט איך אָפגעבן דאָס געלט דער פרוי פּע-סיע מונדלאַק, וואַרשע אַלט-שטאָט.“

אונטערגעשריבן איז געווען: טאַדעווש ביסטריצקי.

ביי לעאָנען זענען גערונען טרערן פון די אויגן.

עס זענען פאַראן טרערן פון צער און טרערן פון פרייד, טרערן פון ווייטיק און פון געלעכטער. מענטשן צעוויינען זיך פון אומבאַהאַלפענעם כעס און אויך פון סענטימענטאלער גוטסקייט, ביים פאַרגעבן יענעמס אַן עוולה. גאָר אַנדערע זענען איצט געווען לעאָנס טרערן. ער האָט גע-וויינט פאַר דער וואַנט פון אומפאַרשטענדלעכקייט. פייגע-פעסיעס הצלחה האָט ער נישט געקאַנט איינבייסן מיטן שכל. דאָס איז געווען אַ פענאַמענאלע דערשיינונג. אַ פּלוצלונגע בהלה פון אויפקום. עס האָט איר אָנגעהויבן צו גיין דורך טיר און דורך טויער און לעאָן, דער עדות פון איר מזלדיקייט, האָט געפילט אַ שווינדל פאַר די אויגן ווי ער וואַלט זיך אויפגעהויבן הויך אין דער לופט, ווי ער וואַלט געמאַכט יענעם ריזן-שפרונג איבערן קלויסטער, וועגן וועלכן ער האָט אַמאָל גערעדט מיט אַשרן.

לעאָן האָט פּלוצלונג דערפילט, אַז ער איז אַ געפאַנגענער און אַ פאַרקעכטעטער פון פייגע-פעסיעס גליקן, ביז צו ווייטיק האָט געגרייכט

זיין קנאהדיקער פאַרלאנג צו ווערן תיכף אַ שותף צו איר הצלחה. ער האָט נאָך אַבער מיט די לעצטע כוחות פון זיין זעלבסטווערדע זיך איינגע- האלטן דעם פאַרלאנג זיינעם צו פאַרטרויען פייגע־פעסיען.

ער האָט נאָך אַמאָל באַטראַכט דעם צעריסענעם קאַנווערט פון אַלע זייטן און ווי ביז דעם מאַמענט האָט פייגע־פעסיע נישט געוואוסט פאַר- וואָס ברוינער וויינט, אַזוי האָט זי אויך איצט נישט געוואוסט פאַרוואָס ער האָט זיך פלוצלונג צעלאַכט.

— פייגע־פעסיע, מירן מאַכן אַ געשעפט! אַ גרויס געשעפט, בשותפות! איר וועט זען, ס'וועט אונדז אוועקגיין גוט, מירן רייך ווערן!
— נו, אדרבא! דאָס טענה איך דאָך!

און צעלאַכט האָט זיך לעאָן ברוינער פון אַ קליינעם אָפּדרוק אויפן ווינקל פון קאַנווערט. דאָרט איז געווען אָפּגעדרוקט מיט אַ דינעם גאָ- טישן שריפט: באַראָן קאַרל — ריטער פאַן־קראָנעבערג.

ריטער פאַן־קראָנעבערג! לעאָן האָט זיך דערמאָנט, אַז דער זעלביקער נאָמען איז געווען דערמאָנט אין אַנאַנימען בריוו, וואָס דער הויפטמאן האָט אים געגעבן צו לעזן, אַלס דער נאָמען פון ביסטריצקיס מערדער, איצט איז עס אויסגעקומען, אַז דער דזשענטלמענישער מערדער האָט אַליין דערפילט דעם לעצטן ווילן פון זיין קרבן און אָפּגעשיקט צו פייגע־פעסיען דאָס געלט.

נישט מיטן שכל, נאָר מיטן חוש האָט לעאָן דאָ דערשפירט עפעס איין גרויסע מיסטיפיקאציע — און ער האָט זיך צעלאַכט.

און עס האָט זיך אים פאַרוואַלט פאַרמעסטן אין כוחות, אין וואָ- גונג אַט מיט דעם געהיימנישפולן מיסטיפיקאטאָר.

אַז יענער וואָגט, פאַרוואָס זאָל ער נישט וואַגן? און דווקא מיט יענעמס געלט!

— פייגע־פעסיע, מירן מאַכן אַ געשעפט.

און אַזוי איז געלייגט געוואָרן אַ גרונטשטיין צו דער גרויסער פירמע „ברוינער עט מונדלאק“, וועלכע האָט גאָר אין אַ קורצער צייט אויפגערודערט גענשע גאָס.

11

א פ ר י י ע ר מ ע נ ט ש

א דייטשישער קאָנדוקטאָר — דאָס מיינט: אַן אָפּגעקראַכענער לאַנד־
שטורמיסט אין אַ צעקנייטשט מיצל, מיט אַ פּאַרצעלייענע פּייקע אַרויס־
געשטעקט פּון דער פּאַרחלשטער כאַליעווע — אַ שטיק יעקישער סענדערל
די יידענע — האָט זיך אַריינגעשטופּט זייטיק אין קופּע פּון לויפּנדיקן
וואַגאַן און מיט דער קללה פּון פּלייסיקייט אַרויסגערופן דעם באַרבאַרישן
נאַמען פּון דער נאַענטסטער סטאַציע:

— ללאַססאַפּאַ! אויסשטייגן!

האַט אידע נישט מיטאַמאַל טראַנספּאַרמירט דאָס משונהדיקע וואָרט,
וואָס דער דייטש האָט אויסגערופן. אָבער פּלוצלונג האָט איר אָפּגעקלונג־
גען אין די אויערן דאָס ריכטיקע וואָרט, וואָס דער דייטש האָט געמיינט
אַרויסצוריידן:

— ליאַסאַווע!

אזן ס'איז איר באַפּאַלן אַ נערוועז אַיילעניש ביים צונויפּזאַמלען די
רענצלעך און פּלעדן, ביים אַנטאָן זיך צום אויסשטייגן.

אירע שכנים פּון קופּע, אַ פּאַר דייטשישע אָפיצירן מיט האַרטע
רונדע ביליאַרד־גאַמבעס האָבן זיך איצט ערשט דורכגעדרונגען מיט אַ
פּאַרשפּעטיקטער העפּלעכקייט צו דער וואַרשעווער דאַמע, בעת זיי האָבן
זי דערווען אין דעם עפּעקטפּולן פּעלץ פּון זילבערנע פּוקסן און אין די
עלעגאַנטע הענטשקעס מיט די גרויסע און ברייטע מאַנקעטן — אַ מין
קאַפּריזע נאַכאַמונג פּון די מעשענע ריטערישע טורניר־הענטשקעס. די
דייטשן האָבן איר געהאַלפּן אַראַפּנעמען אירע רענצלעך פּון די אייבער־
שטע פּאַליצעס און אידע האָט זיי געדאַנקט מיט אַ קאַרגלעכן שמייכל.
אין דער קליינער פיגור פּון דער וואַרשעווער דאַמע האָט אונטערן
עלעגאַנטן פּוקסן־פּעלץ זיך געפּילט אַ מעטאַלענע קרעפּטיקייט, אַ מין
מיליטערישע גראַציע און דאָס האָט, ווייזט אויס, די דייטשן אַממייסטן
אימפּאַנירט. זיי האָבן זיך איצט באַמיט מיט צענדליקער קלייניקייטן איר
אַרויסצוווייזן זייער פּאַרשפּעטיקטע העפּלעכקייט. אָבער מער ווי די
קמצנישע נדבה פּון קנאַפּן שמייכל אויפּן ווינטיקן פּנימל האָט אידע פּאַר
זיי נישט געהאַט.

דער צוג איז נאך געגאנגען מיטן פולן אימפעט און אינאיינעם מיט זיין ריטם האָט אידען געקלאַפט דאָס האַרץ. זי האָט זיך דערנענטערט צו ליאַסאָווע מיט אַ שרעק־געפיל און מיט אַ שווער געמיט. מיט אַזאַ גע־ מיט גיט מען אַ בלעטער אויף אַ פאַרגעלט בייגעלע פאַפיר מיט אויסגע־ וועפטן טינט — אַ פאַרוואַלגערט יוגנט־בריוול, וואָס האָט זיך אָפגעפּו־ נען אין ווינקל פון שופּלאַד.

אידע איז שוין אַמאָל געווען אין ליאַסאָווע. אָבער געשען איז דאָס מיט פּערצן יאָר צוריק. אין אַ לויטערן זומער־פּרימאַרגן האָט אַ בייכי־ קער רוסישער קאַנדוקטאָר, באַרייפּט מיטן לאַקירטן פאַסעק, ווי אַ ביר־ פאַס, אויסגעברומט מיט זיין בראַזגעדיקן באַס דעם נאַמען פון דער סטאַ־ ציע און אידעס יונג מיידלש האַרץ איז זיך דאָן פאַרגאַנגען אין אַנטצי־ קונג־שרעק פון גרויסע דערוואַרטונגען, פּונקט ווי איצט פאַרגייט עס אין שרעק פון ספּקות און פאַרצווייפלונג.

דאָס האָט דאָן, מיט פּערצן יאָר צוריק, דער מאַן אירער, אַשר פּאָד־ לאַסקי, זי אַראַפּגעבראַכט צו דער קרוין פון דער משפּחה, צום פעטער בערל קיין פּאָדלאַסיע. צו דעם געהיימנישפּולן, באַרימטן און פּרעמדן פעטער בערל.

איצט פּאָרט זי צו דעם זעלביקן פעטער בערל, ווי צו אַן אייגענעם, ער איז שוין פיל מער איר קרוב איידער אַשרס, אָבער זי פּאָרט צו אים אַליין, אַן אָפּגעגוטע פּרוי מיט אַ פאַס לעבן הינטער זיך, ווי אַ חורבה נאָך אַן ערדציטערניש.

אידע האָט באַשטימט נישט געהערט צו יענע מהיכא־תיתא־נאַטורן, וועלכע לעבן מיטן חסד פון צופּאַל, זי האָט אויך איר פּריערדיק לעבן געבויט מיט אַ פּלאַן און מיט אַ חשבון. אָבער דער פּלאַן אירער האָט פאַרפירט, דער חשבון, האָט זיך אַרויסגעוויזן, איז געווען נישט קיין ריכטיקער און אין רעזולטאַט — אַן אומברחמנותדיקער קרייץ־שטריך איבער פּערצן יאָר פון איר לעבן. אַ לעבן, איבער וועלכן זי קאָן מער קיין באַלעבאַסטע נישט זיין — אַזאַ לעבן איז נישט פאַר איר. האָט זי מיט איין שטריך צעשטערט דאָס, וואָס זי האָט ליידנשאַפטלעך און פּלאַנמע־ סיק יאָרן־לאַנג געבויט: איר היים, איר משפּחה, איר ווילישטאַנד — אַלץ אָפּגעמעקט און; זי איז אַ פּרייער מענטש. די קינדער — אויפן זיידנס אַפּוטרופּסות, די באַלעבאַטישקייט —

אויספארקויפט, די פאבריק — ליקוידירט. אזוי האָט אידע פון איר פריערדיקן לעבן אַ תל געמאַכט און איצט פאַרט זי עס צום קלוגן פעטער בערל אַן עצה זיך האַלטן, ווי אזוי אין אירע יאָרן אַנצוהייבן פון אלף-בית.

אַבער די פערצן פאַרשטראַכענע יאָר? צי זענען דאָס נישט געווען די שטאַרקסטע, די פולבלוטיקסטע יאָרן פון מענטשלעכן לעבן, וואָס איז איר נאָר איין מאָל געגעבן געוואָרן?

אַנטשלאַסנקייט, גבורה פון ווילן — דאָס איז דאָך ווייניק אויף אַנ-צופילן דאָס לעבן פון דאָסניי, אויב די בעסטע יאָרן זענען שוין אַפ-געלעבט!

ערשט איצט, צופאַרנדיק צו ליאַסאָווע, האָט אידע פיינלעך דער-פילט אירע אויסגעוואַרצלטע יאָרן, ווי די צונג פילט דעם פיינלעכן ליי-דיקן שטח פון פריש-אויסגעריסענע ציין אין מויל.

דער צוג איז שוין געקראַכן לאַנגזאַם, אידע האָט ארויסגעקוקט דורכן האַלב-פאַרפרוירענעם פענצטער, דערוואַרטנדיק מיט שרעק און אומגעדולד, אַז צו די אויגן זאָל צושווימען דער רויטער מויער פון וואָק-זאָל, וועלכער איז איר פאַרבליבן אין געדעכעניש פון איר אַמאָליקן באַ-זיך, און נישט נאָר דעם רויטן וואָקזאַל-מויער פון ליאַסאָווע האָט זיך אי-דע דערמאַנט, אין איר געדעכעניש איז אויפגעשטאַנען די באַצויבערנדי-קע וואַלד-שטילקייט, די געדיכטע קוליסן פון פאַרשיידן-טאַניקן גרינס, ווינטער וועלכע דער ליאַסאָווער וואָקזאַל האָט זיך געהאַט אויסבאַהאַלטן. אין דער שטילקייט פון וואַלד איז דער צוג אַליין — געדענקט זי — גע-בליבן שטיין ווי אַ באַצויבערטער, דער צוג אַליין האָט איינגעהאַלטן זיין סאַפעדיקן אַטעם, פאַרגעסן אַן זיין ווייטערדיקן שטאַלענעם וועג און זיך איינגעהערט ווי די פייגעלעך זינגען.

אַבער איצט האָט אידע אומזיסט געוואַרט אויפן וואָקזאַל. פאַרביי פענצטער האָט פאַרבייגעשוועבט אַן אַפגעריסענע, צעשאַ-סענע וואַנט און, צו דער וואַנט צוגעקלעפט, אַ נידעריקע הילצערנע גע-ביידע, דאַכט זיך: קוים אַ מאַן די הויך, און אויף דער געביידע אַ שוואַרץ-ווייסער אויפשריפט: ליאַסאָוואַ. אַרום און אַרום — אַ ליידיק פעלד, איז דאָס פאַרענדערט בילד געווען ווי אַן אומברחמנותדיקער סימבאָל פון איר פאַרוויסט לעבן.

דאָס איז אזוי געווען ענלעך צו דער ליאַסאָווע פון איר געדעכעניש, ווי זי אליין איז אַוודאי ענלעך צו דער אַמאָליקער עקזאַלטירטער און לעבנסלוסטיקער אידען.

שוין מיט דער קאַלטער רואיקייט פון אַ מענטשן, וואָס האָט נישט צוליב־וואָס און ווהיין זיך צו איילן, איז אידע אויסגעשטיגן פון וואַגאָן. אויף איר פנים איז נאָך פאַרבליבן אַ פאַרגליווערטער רעשט פון דעם קאַרגן שמייכל, מיט וועלכן זי האָט געזעגנט אירע דייטשישע מיטפאַר־רער. זי איז לאַנגזאַם נאָכגעגאַנגען דעם טרעגער מיט אירע געפעק צו דער הילצערנער בודע, וואָס האָט זיך צוגעקלעפט צו דער אַפגעריסענער מויער־וואַנט אינמיטן אַ ווייסער פאַרשנייטער וויסטעניש.

איבער דער שוואַרצער לאַטע פון פעראַן, וועלכן מען האָט ציילב ציכטיקייט אויסגעפלאַסטערט מיט אַפפאַל פון שטיינקוילן, האָבן אַרומ־געשפאַנט, כראַמסקענדיק דעם באַדן מיט די טריט, עטלעכע גראַבע מי־ליטער־לייט, ווי אַ זכר פון אַמאָליקן רוסישן גראַבן קאַנדוקטאָר. אויך ווי ביים קאַנדוקטאָר זענען די בייכער זייערע געווען אַרומגערייפט מיט פאַסקעס, אַבער נישט מיט קיין פראַנטיש־לאַקירטע, נאָר אַפגעריבענע. און אויפן סאַמע נאָפל, וווּ דער פאַסעק פאַרשפיליעט זיך, האָט יעדער דייטש געטראָגן שיער נישט אַ מעטאַלענעם שילד אַ גאַנצן — אַ גרויסע פירקאַנטיקע ספראַנזשקע, וואָס פון דער ווייט האָט מען געקאַנט אי־בערלעזן איר אויסגעקלאַפטן אייזערנעם אויפשריפט: „גאַט מיט אונדו!“ אידען האָט אָנגעהויבן עקלען פון די דייטשן, וואָס האָבן זיך אַרומ־געטראָגן מיט גאַט אויף די בייכער.

זי האָט זיך געשטעלט אין דער ריי צוזאַמען מיט די איבעריקע אויסגעשטיגענע פאַסאַזשירן, כדי דורכצומאַכן די פיינלעכע פראַצעדור פון דער רעוויזיע.

די פאַסאַזשירן זענען געשטאַנען אַרטיק שטיל און מיט אַ סדר, ווי גוט־אויסגעדעסירטע בהמות. מען האָט פון זיי קיין פאַרע נישט געהערט. און הינטער שטעכיק־דראַטיקן פאַרקאַן ביי־דער בודע האָבן זיך גע־קנוילט, ווי עופות אין אַ שטייג, די אַלע היגע פרויוואַטע שטאַט־מענטשן, וועלכע האָבן געדאַרפט צו דער באַן און דערווייל האָט מען זיי נישט אַרויסגעלאָזט.

די רעוויזיע איז שוין אָנגעגאַנגען.

א פאָר לאַנגע, רויטע, ווי צעפאַרעטע הענט פון קורץ־פאַרקאַשערטע אַרבל אַרויסגעשאַסן, האָבן אַרומגעטאַנצט איבער אידעס רענצלעך, פאַר־קראַכן אין זייער אינגעווייד, געזוכט שמוגל. אַ פאַר בלייענע אייגעלעך פון אונטער שטרויענע ברעמען האָבן זי באַטראַכט פון קאַפּ ביז די פיס, פאַרגלייכט מיט איר בילד אויפן פאַס און צום לעצטן מאַל איר אַריינגע־קוקט אין פנים מיטן אויסדרוק:

— דו ביסט די שולדיקע אין דייטשלאַנדס אומגליק!

אין דער הינטערשטער ריי הערט זיך שוין אַ קוויטש: אַלאַ באַגאַ! אַ ברום: — דאַנערוועטער! עפעס האָבן די דייטשן דאַרט געפאַקט. אידע קוקט זיך אום און צעשמייכלט זיך צוגלייך מיט אַלע: ביי אַ ברייטלע־כער איבערגעשראַקענער שיקסע האָט עס פּלוצלונג אַנגעהויבן צו שנייען מיט מעל פון אונטערן קורצן שטייפן קליידל אַרויס.

ענדלעך איז שוין אידע מיט אירע רענצלעך אויף יענער זייט פון דראַטענעם פאַרקאַן. זי קוקט אין פאַרלעגנהייט אויף דעם געזעמל פאַר־גרעבטע, פאַרווינטיקטע, אַרומגעפעלצטע פּלימער און ווייס נישט צו וועמען זיך צו ווענדן.

די גאַנצע צייט האָט זיך אידען געדאַכט, אַז דער צוג, וואָס האָט זי געבראַכט קיין ליאַסאָווע, וואַרט נאָך. אַבער איצט האָט זי דערזען אויף יענער זייט פאַרקאַן אַ ליידיקן וויסטן פּעראָן. דער צוג איז ווי אויסגע־טריקנט געוואָרן, ווי מען וואַלט אים צוגעגנבעט הינטער אירע פלייצעס. און דאָ שטייט פאַר איר עפעס אַ פּורמאַן מיט אַ האַרטער מעשענער באַרד, וואָס איז איינגעשרומפן דורך דעם אויפגעשטעלטן שעפּסענעם קאַלנער. דאָס פוטערנע היטל אַראָפּגערוקט איבער די אויערן און, דאַכט זיך, דאָס וויסטע באַוואַקסענע פנים באַמיט זיך צו שמייכלען צו איר.

— איר דערקאַנט מיך נישט, אידע?

ניין זי דערקאַנט נישט. זי האָט מורא צו דערלאָזן דעם געדאַנק.

— יא, אידע, ווי איר קוקט מיך אָן, איך בין דאָס טאַקע, ישראל... און די אַרומיקע אַנגעפעלצטע יידן מיט פאַרצוקערטע וואַנצעס און קעלנער פון פּראַסטיקן אַטעם, קוקן אַן פאַרחידושט, ווי אַזוי די וואַרשע־ווער דאַמע אין די רייכע פעלצן און דער בערדיקער פּורמאַן מיטן שעפּ־סענעם קאַלנער נעמען זיך אַרום און צעקושן זיך מיט אַ לאַנגן טרויעריק־טרייסטנדיקן קוש.

באַלאַדן מיט אידעס רענצלעך, שלאַגט דורך ישראל אַ וועג פֿאַר זיך און פֿאַר איר דורכן נייגעריקן עולם. אידע גייט אים נאָך ווי אין שווערן הינערפלעט.

— וואָס פון אַ מענטשן קאָן ווערן, גאָט מיינ איינציקער!
עס איז איר שווער שלום צו מאַכן מיטן געדאַנק, אַז אָט דער קרענקלעך־געבויענער, באַפעלצטער און באַלאַדענער רוקן, אַז אָט דער געמאַסטענער פּויערישער שלעפּטריט, אַז דאָס באַוואַקסענע פּנים אין שעפּסענעם קאַלנער — דאָס אַלץ זאָל זיין עפעס אַ לעבעדיקע איבער־בלייבעכץ פון ישראלן.

אין ברייטן פּריצישידאַרפּישן שליטן ליגן אָנגעגרייט פֿאַר איר אַ בערן־פעלץ מיט וואַליקעס.

— טוט אייך אָן, — פֿאַרעט זיך ישראל אַרום איר — טוט אייך אָן, וואַרעם ס'וועט קאַלט זיין.

— אָבער ווי איז דאָס מעגלעך, ישראל? ווי איז דאָס מעגלעך?
איר פּראַגע איז געווענדט אויף עפעס אַנדערש, פּיל וויכטיקערס, ווי דער פעלץ מיט די וואַליקעס, און ישראל רעדט איר צו:
— שעמט אייך נישט, אידע, אויפן דאַרף שעמט מען זיך נישט.

טוט אָן!

איצט, אין דעם פעלץ מיט די וואַליקעס, דאַכט זיך איר, אַז זי איז אַריינגעקראַכן אין אַ חיהשער פעל, זיך דורכגעדרונגען מיט חיהשן צער, וואָס עטעמט אַראָפּ, סיי פון דעם פֿאַרווילדטן ישראלן, סיי פון דער גאַנצער וויסט־פֿאַרשנייטער געגנט.

און די גלעקלעך אויף די פּערדישע כאַמוטן צעקלינגען זיך טרויעריק אין איינקלאַנג מיט איר איינגעגעסענער פּראַגע:
— ווי איז דאָס מעגלעך?

און קוים פֿאַרקערעוועט אויפן געלבלעך־גלאַנציקן אויסגעפּראַרענעם שלאַך, קערט זיך אָפּ צו איר ישראל פון זיין הויכן פּורמאַנישן פּלאַץ, נעמט אַוועק דעם הויך־שטייענדיקן קאַלנער פון זיין אויער און זיין פּנים דריקט אויס אַ פֿאַרפּרוירענעם פּראַגע־צייכן.

— האָ, אידע, איר זאָגט עפעס?
ער באַזונגט זיך מיט איר פּיינלעכן שוויגן, ער איז זיכער, אַז ער

האָט דערהערט, וואָס זי האָט געזאָגט אָדער וואָס זי האָט געמיינט צו זאָגן. ער שאַקלט צו מיטן אָנגעפעלצטן קאָפּ.

— יאָ, יאָ, אידע, דאָס לעבן האָט מיך פֿיין צורעכט געמאַכט! אַי, האָט דאָס לעבן מיך צורעכט געמאַכט? האָ, וואָס? משונהדיק שמייכלען אַרויס די גאַלדענע ציין פֿון דעם מויל פֿון פֿאַרווישכטן, פֿאַרוואַקסענעם פֿורמאַן.

און וואָס זאָל זי אים זאָגן — דעם ווילד־אַפּגעפרעמדטן געוועזענעם פֿריינד אירן? מיט וואָס זאָל זי אים טרייסטן אין זיין אומגליק? אויף זיין פֿאַרוואַקסן פֿנים איז אויסגעגאַסן אַ מין געלע פֿאַרווונדערונג, אַ פֿאַרווונדערונג פֿון גרויל.

און אַט מיט דער פֿאַרווונדערונג און הייזעריק־פֿראַסטיק דערציילט ער צווישן איין שמיץ מיט דער בייטש און דעם צווייטן:

דאָס לעצטע קינד — משהלע האָט עס געהייסן, אַ בלאַנדס געווען און דער מאַמעס אויגן געהאַט — איז עס אים אַוועקגעקומען האָרט פֿאַר די גרויסע פרעסט. דאָס קברל נאָך אַפֿילו נישט אַרומגעמויערט... יאָ, דאָס לעבן האָט אים צורעכט געמאַכט, נישטאַ וואָס צו ריידן... וויאָ!

די אויסגעפֿאַשעטע פֿערדלעך — ביידע פֿון קאַוועקאַליר, דאַכט זיך זיי שטאַלצירן מיט די מעשענע קנעפלעך און פֿליטערלעך פֿון זייער פֿריצישן געשפּאַן. זיי זענען פֿליסיק צו לויפֿן מיטן געלבלעכן שאַסיי אין דער גרוי־וויסטער אומענדלעכקייט אַריין.

דער ברייטער שליטן פֿאַרנעמט זיך אַלץ אָן אַ זייט איבערן גליי־טשיקן וועג, וויל, דאַכט זיך, אַריבעריאָגן די פֿערדלעך און די גלעקלעך פֿילן אָן די לופֿט מיט אַ מרה־שחורהדיק־נאַגנדיקן טענצל.

אידע וואַלט איצט גערן זיך צעקלאַגט אין די וויסטע פֿעלדער אַריין, ווען איר האַרץ זאָל נישט זיין אָנגעטרונקען מיט פֿראַסט און פֿאַר־גליווערט. אין בערן־פעלץ איז איר וואַרעם, אַפֿילו הייס. פֿאַרגליווערט איז נאָר דאָס האַרץ, וואָס שפּייזט זיך מיט פֿראַסטיקן אַטעם.

איצט קאָן זי זיך דאָך מודה זיין, אַז ווען זי איז געפֿאַרן קיין ליאַ־סאָווע, האָט ישראל פֿאַרנומען אַ גרויס אַרט אין איר באַוווּסטזיין.

ווי איז דאָס געשען, אַז באַלד אויף דער שוועל פֿון איר קומען איז צו־נישט געוואָרן איינע פֿון אירע לעצטע האַפענונגען צו טרעפֿן זיך מיט

א פריינד. דאָס אומגליק האָט פון פריינד אַ קריפל געמאַכט. אַ פאַרוויסט-פאַרטעמפט באַשעפעניש.

און דאָס איז דאָך איר שולד, וואָס זי האָט נישט אויסגעמאַסטן דעם חילוק צווישן אירע ליידן און זיינע. איצט שעמט זי זיך מיט איר פעקל נאַרישע צרות אַט פאַר דעם אויסגעבויגענעם רוקן, דעם אויסגעבעטן מיטן פעליק, דעם ריטמיש-געוויגטן אויף זיין שמייסער-פלאַץ.

— וויאַ — ווישטאַ!

און אַט איז ער ווידער מיטן פנים צו איר, מיטן אויער וואָס קריכט אים פון אונטערן קאַלנער אַרויס, צו כאַפן אירס אַ וואָרט.

— האַ, אידע, איר זאָגט עפעס?

און דאָס איז דאָס פיינלעכסטע, וואָס ער מאַנט, דאַכט זיך, אַז זי זאָל אים עפעס זאָגן. און אַז אידע זאָגט אים גאַרנישט, ווערט ער אליין באַריידעוודיק, און דאָס איז שוין גאַרנישט אַריבערצוטראָגן. ער, ישראל, וואָס דאָס לעבן האָט אים צורעכט געמאַכט, באַקלאַגט זיך שוין נישט מער, דאָס וויל ער איר גאַר אַמוזירן אין דעם לאַנגווייליק-ווייטן וויינ-טער-וועג.

אידע געדענקט דעם ליטוואַק פינעסן, וואָס ער האָט אים אַמאָל אויס-געפונען אויף די נאַלעווקעס, בעת ער איז געגאַנגען צו דער אַרבעט? נו, האָבן די רוסן אים דערשאַסן אַט-אַדאַ, ביים וועלדל, אַ פאַר קילאַ-מעטער פון ליאַסאָווע.

ישראל ווייזט אָן מיט דער בייטש אויפן גרויען חלל, וווּ קיין וועלדל זעט זיך נישט, נאָר וווּ גרויער נעפל און ווייסער מדבר האָבן געמאַכט יד-אַחת.

און אַז די רוסן זענען אַוועק — דערציילט ער ווייטער, זיצנדיק מיט אַ זייט צו אידען — האָט מען פינעסן אויסגעגראָבן און צו קבורה גע-בראַכט אויפן ליאַסאָווער בית-עולם, וווּ בערל האָט געשענקט אַ בכבוד דיקן פלאַץ נעבן זיין פאַמיליע-קבר. בערל האָט אויך געלאָזט שטעלן אַ גרויסאַרטיקע מצבה אויף פינעסעס קבר, און די מצבה האָט געמאַכט דער זעליקער לובלינער סקולפטאָר, וואָס האָט געאַרבעט ביי פאַדלאַסקיס מאַוזאָלעאָום און צוליבן אַפטרעטן פון די רוסן האָט ער שוין נישט גע-קאַנט אַהיימפאַרן.

— צוליב וואָס דערציילט ער דאָס מיר אַלץ? — האָט אידע מער

געגרוילט, ווי געוונדערט זיך אויף ישראלס עפישן, שטיינערדיק־רואיִקן טאָן.

אַבער ישראל האָט נאָך די דערציילונג נישט פאַרענדיקט.

און אַז די דייטשן זענען אַריין אין ליאַסאָווע — האָט ער ווייטער איר געשניטן דאָס האַרץ מיט זיין שטייגערנער רואיקייט — און זיי האָבן זיך דערוווסט — די דייטשן, אַז דאָ איז צו קבורה געבראַכט אַ מענטש, וועלכן די רוסן האָבן דערשאָסן ווי אַ שפיאָן, האָבן זיי ביי פֿיר נעסעס קבר אָפגעריכט אַ גאַנצן מיליטערישן פאַראַד און אַ חודש צייט דאָרט געהאַלטן אַן ערן־וואַך. זיי זענען פאַרבליבן פעסט איבערצייגט, אַז דער מענטש איז דאָ אומגעקומען פאַרן דייטשישן „פּאַטערלאַנד“ און ביז היינטיקן טאָג הענגט נאָך אויף דער מצבה דער דייטשישער אייזערגער קראַנץ.

צו איר גרויסער שרעק באַמערקט אידע, אַז אין ישראלס שטייגער־דיקרואיִקע רייד הייבט אַן אויפצופינקלען אַ שטילער הומאַר. זי וויל אים בעטן, ער זאָל אויפהערן דערציילן, אַבער זי ווייסט נישט ווי אַזוי דאָס צו טאָן.

— און דער דייטשישער קאָמענדאַנט, ווידער — וועבט ישראל זיין דערציילונג — איז שטאַרק נתפעל געוואָרן פון פינעסעס גרויסאַרטיקע מצבה און געוואָלט דעם סקולפּטאָר באַזונדער באַלוינען. האָט זיך טאַקע באַלד געמאַכט די געלעגנהייט. דער סקולפּטאָר האָט געהאַט די איינציקע בקשה צום קאָמענדאַנט: יענער זאָל אויספועלן ביי דער עסטרייכישער אַקופאַציע, אַז מען זאָל דערלויבן זיין ווייבל אַראַפּקומען פון לובלין. האָט דער קאָמענדאַנט אים דאָס צוגעזאָגט און געהאַלטן וואָרט.

איז אַראַפּגעקומען דעם סקולפּטאָרס ווייבל און אָנגעמאַכט אַ רושם אין ליאַסאָווע. אַ יונג, חנעוודיק ווייבל מיט פעפערלעך. אַבער אַזא פּר־מע נשמה האָט נאָך ליאַסאָווע נישט אָנגעזען. אַ שייטל איבער די אויערן און האַלט אין איין ריידן מיט גאַט. האָבן גבאִיטעס זיך אַרומגעפירט מיט איר, ווי מיט אַ גוטן ייד, און אַלע היינט־וועלטיקע ווייבלעך די אויגן געשטאַכן מיט דער לובלינער־ידישקייט.

און דעם סקולפּטאָר, ווידער, האָט מען איינגעשמועסט, אַז ער דאַרף גיין באַדאַנקען דעם קאָמענדאַנט פאַר דעם גרויסן חסד, וואָס ער האָט מיט אים געטאָן. האָט ער געפאַלגט און איז געגאַנגען און ער האָט נאָך

מיטגענומען זיין פרום הנעוודיק ווייבל: זאל זי אויך דאנקען. האט זי געדאנקט. און דער קאמענדאנט איז נתפעל געווארן פון דעם ווייבל נאך מער ווי פון פינעסעס מצבה.

און קיין חודש איז נישט אריבער — איר הערט, אידע? — ווי דער קאמענדאנט איז אוועקגעפארן און גלייכצייטיק איז דאס פרומע, הנעוודיקע ווייבל פארשוונדן, ווי אין וואסער אריין — כא!

— הערט אויף, ישראל! הערט אויף, טייערינקער! — האט אידע זיך געבעטן מיט א דערפרוירן הארץ.

— וואס איז? איר מיינט דען איבערגעוואלד האט זי דער קאמענדאנט אוועקגעפירט? זי איז אליין מיט אים אנטלאפן. איבערגעלאזן דעם שייטל מיטן קרבן-מנחה, מיט א בריוועלע צום מאן, ער זאל איר מוחל זיין און באמיען זיך צו פארשטיין איר הארץ און — איז אנטלאפן מיטן דייטש. זיצט דער סקולפטאר און באמית זיך צו פארשטיין. — כא!

דאס איז געווען ביי ישראלן א געלעכטער אזא, ווי אריינגעהאקט א האק אין א שייטל האלץ.

— וויא — וויטשא! — האט ער זיך אויסגעקערעוועט צו די פערד-לעך — און די כאמוט-גלעקלעך, וואס זענען אליין געווען פארשיכורט פון זייער קלאגעדיק געקלאנג, האבן זיך איצט צעקלאגט מיט א פרישן אימפעט.

דער נעפל האט זיך נידעריק געשפרייט פון ביידע זייטן שליאך. ערד און הימל צוזאמענגעגאסן אין א ברודיקער מילכיקייט. קיין וועלדל, קיין ישוב, אויף וואס דאס אויג אנצושפארן. א מילכיקער תהום, א חלל צווישן פלאנעטן. און נאר די זינגענדיקע טעלעגראף-סלופעס טויכן ארויס פון צייט צו צייט ביים וועג, האלטן זיך ביי די הענט מיט די גראב-אנגע-פראסטיקטע, שווער-אראפגעהאנגענע פינגער-דראטן און גיבן איבער זייער זמרל פון איין פלאנעט צו דער צווייטער.

און דורך דעם וויסטן מילכיקן חלל, פון איין וועלט אפגעריסן, צו א צווייטער נישט דערגרייכט — פארט עס, שליטלט זיך דער פרייער מענטש — אידע. אן אחריות און אן אן אינהאלט. איז דער פירער איי-רער — ישראל — אליין פון לעבן ארויסגעשטויסן — א מין כיראן. וועגן לעבן דערציילט ער הייזעריק-הילצערדיק מיט אן אפגעהאקטן „כא!“ אזוי דארף א בלינדער דערציילן וועגן בלומען. זענען די פערדלעך ווי א

חלום וועגן פעגאָזן, מער אויסגעטראַכטע ווי לעבעדיקע. פון נעפל זעען זיך קוים די סילועטן פון זייערע קעפּ אַרויס. און אַט איז דער צערבער אויך, ווי פון אונטערן שליטן האָט ער זיך אַרויסגעקוילערט מיט אַ הייִ־זעריק בילעריי און זיך געוואָרפן — אַ לעבעדיקער טונקעלער קנויל — צו די פּערדישע פּאָדקאָוועס.

כיראַן איז אים מכבד מיט דער בייטש און מיט אַ באַליידיקטן קוויטש איז צערבער פאַרשוונדן אין דער מילכיקער אייביקייט.

איז דאָס איינציג־וואַרהאַפטיקע אין דער רייזע, בלוט און פלייש פון דער ערד — דער נאָגנדיקער געיאָמער פון די כאַמוט־גלעקלעך, וועל־כע האָבן זיך אַליין דערעסן און איצט קלאַגן זיי שוין, וואָס זיי קאַנען פון זיך נישט פטור ווערן.

כיראַן אויף דער קעלניע האָט פאַרריסן דעם שווער־באַהיטלען קאַפּ, אַריינגעשטעקט זיין האַרטע באַרד אין חלל און אַ צי געטאַן די לופט מיט דער נאַז שווער־שטורעמדיק. — עס וועט זיך אויסלייטערן.

12

ביים פעטער אין דער מדינה

דער באַרג־אָרויף האָט זיך געענדיקט. די פּערד האָבן אויפּגעהערט צו גיין פּוס־טריט און צו שאַקלען מיט די קעפּ, ווי מתמידים ביים לער־נען. איצט זענען זיי געלאָפן מיט אַ גלייכן וועג און אידען האָט זיך אויס־געוויזן, אַז זיי לויפן שוין באַרג־אַראָפּ.

די גלעקלעך, וואָס האָבן פריער געהאַלטן שוין ביים לאַנגזאַמען גוססן, האָבן זיך אויפּגעכאַפּט מיטן לעצטן אימפעט, וועלנדיק אויסשיטן זייער לעצט ביסל קלאַגעריי.

איצט האָט דער נעפל זיך אָפּגעטאַן פון ווייסן פעלד און ס'איז גע־ווען אַ רחבות פאַר די אויגן, ווי מען וואַלט זיי פון תּפּיסה אַרויסגעלאָזן. אָבער די וועלט האָט איצט אויסגעזען, ווי מיטן קאַפּ אַראָפּ. הימל און ערד האָבן זיך געביטן מיט די ראַלן. דער הימל האָט זיך געקנוילט טונקל־ברודיק און די ערד האָט זיך אויסגעשפּרייט קלאַר־ווייס, כמעט לויכטנ־

דין. די זון האט, דאכט זיך, נישט דורכן הימל, נאָר דורכן ווייסן באַדן פון דער ערד דורכגעשיינט, ווי דורך אַ מילך־שויב.

אין דער ווייט האַט דאָס גאַנצע ניי־שטעטל זיך שאַרף אויסגעצייכנט אין צוויי שורות ווייס־באַשנייטע דעכער אויף דער טונקעלער סעפיע פון הימל. גרויסע קודלאַטע הינט זענען שוין געלאָפן מיטן ווייסן וועג, אַנט־קעגן דעם אַנקומענדיקן שליטן און מקבל־פנים געווען די באַקאַנטע קאַ־ווע־פערדלעך מיט אַ היימישער בילעריי. די פערד האָבן זיי אָפגעענט־פערט מיט אַ כראַפֿענדיקער ניסעריי, פאַרנייגנדיק, ווי פאַר העפלעכקייט, די קאווע־קעפּ צום ווייסן באַדן.

שוין דאָ, פאַרן אַריינפאַר אין שטעטל, האַט זיך אידען אין די אויגן געוואָרפן, אַז אַלץ וואָס דאָ איז אויסגעבויט אָדער פון דער נאַטור באַ־שאַפן, איז געבויט אָדער באַשאַפן געוואָרן לויט איין געוויסן טיפּ און מוסטער.

די קודלאַטע הינט, וואָס האָבן זיך געדרייט אַרום שליטן און פאַר־הילכט די לופט מיט זייער מעטאַלענער קלאַרער בילעריי, האָבן אויס־געזען, ווי איין מאַמע וואַלט זיי געהאַט. און די צוויי שורות הייזער פון ביידע זייטן שאַסיי, הייזער מיט הויכע דעכער און הויכע גאַניקעס, זע־נען געווען ווי פון איין פורעם אויסגעגאַסן. אַפילו די גערטלעך פאַר די הייזער פון איין גרויס און פון איין שניט די שטאַכעטן אַרום די ווייסע גערטלעך, זעלטן־ווי מען האַט געקאַנט מיטן אויג כאַפן אַ קליינעם אונ־טערשייד אין אַ פאַרהאַנגל ביים פענצטער, אין אַ בויםל ביי דער טיר, און אַז אויף דער ברייטער גאַס האָבן אויסגעשאַטן באַפעלצטע יידן, זע־נען זיי אַלע געווען בערדיקע און געדיכט־באַברעמטע און אַנגעכמורעט־שמייכלענדיקע און אַלע ווי מיט איין מחשבה פון נייגער און אומצוטרוי צו דעם אַנקומענדיקן גאַסט.

אידע האַט פון דער ווייטן דערקענט דעם פעטער בערל. אין אַ קורץ פעלצל, אין הויכע שטייול און אין אַ פאַפּאַכע האַט ער באַזאַכט גע־שאַנט צו איר אַנטקעגן אינמיטן דער ברייטער ווייסער גאַס.

זי האַט אַרויסגעפלאַנטערט פון בערן־אַרבל די פאַרשלאַפענע האַנט אין דער הענטשקע און באַגריסט דעם פעטער פון דער ווייט.

בערל פּאָדלאַסקי האַט אונטערגעהויבן די פאַפּאַכע און דעם טריט נישט פאַרשנעלערט. שוין פון פעטער בערלס געמאַסטענעם טריט האַט

אויף אידען אַ שטראַם געטאָן מיט טרייכט און באַרואיקונג. עס האָט זיך געלוינט פאַרצונעמען די גאַנצע נסיעה, כדי אַליין זיך צו באַרואיקן נעבן אַט דער אויסגעמאַסטענער, אייזערנער נאַטור.

אמת טאַקע, זי איז געקומען צום פעטער אָן עצה זיך האַלטן, ווי ווייטער צו לעבן, וואָס ווייטער צו טאָן. אידע איז אָבער נישט אַזוי נאַ- איז, אַז זי זאָל גלויבן אין מענטשלעכע לאַגישע עצות. דערצו נאָך איז דער פעטער בערל אַ מענטש, וואָס פילאַסאָפירט נישט און חקרנט זיך נישט. זיינע אַ ווערטלעכע עצה וואָלט פאַר אידען דעם מינדסטן ווערט נישט געהאַט. פעטער בערל איז נישט קיין ביכער־חכם. ביי אים שטעקט די חכמה אין די ביינער. זי רינט ביי אים אין בלוט. ער פאַרשטייט מיטן חוש זיך אויסצולעבן אויפן מענטשלעכן שטייגער, פונקט ווי די חיה פאַרשטייט דעם וועג פון איר חיהש לעבן, און דעריבער איז אפשר דעם פעטערס קער און ריר אַזוי עלאַסטיש־געמאַסטן. אַזוי באַוועגט זיך אַ מענטש מיט אַ קלוגן געזונטן גוף, זיינע באַוועגונגען זענען צוועקמעסיק, נישט מער, און אין דעם איז זייער לעמפערטישע גראַציע.

איז טאַקע אידע אַראָפגעקומען קיין פאַדלאַסיע נישט צו ד ע ר פ ר ע ג נ ביים פעטער, נאָר צו ד ע ר פ י ל נ, זיצנדיק נעבן אים, וואָס זי האָט ווייטער צו טאָן אין לעבן, זי איז געקומען זיך אַנשטעקן מיט זיין אינסטינקטיווער לעבנס־חכמה.

זיי האָבן זיך פעסט די הענט געדריקט און חבריש צעקושט. בערל האָט זיך זייטיק און עלאַסטיש אַרויפגעכאַפט אויפן שליטן און געהייסן ישראלן ווייטער פאַרן.

— נישט געקאַנט, אידעשי, צו דער באַן קומען. געהאַט אַן אסיפה פון היגן קאַאָפּעראַטיוו.

איצט פאַרשטייט שוין אידע, פאַרוואָס עס דרייען זיך אויף דער גאַס אַרום די ניי־שטעטלדיקע באַלעבאַטים אַזוי יום־טובדיק און שמועסן, צע- שאַטן אין קלענערע גרופקעלעך. דאָס קילט מען זיך אָפּ נאָך דער גרוי- סער אַסיפה.

— ישראל, וועסט צופאַרן צו דער שול. מירן מיטנעמען דאָרען אויף מיטיק.

— דאָרע איז דען אין ניי־שטעטל? — האָט זיך אידע פאַראַינטע- רעסירט — איך האָב צו איר אַ גרוס פון דער מאַמען.

— א, זייער פֿיין. זי לערנט דאָ מיט די קינדער אין נײַ־שטעטל.
 — ביי דיר, פעטער, ווערן לייט פון אַלע לײַדיקגײער.
 — נו, וועגן דאָרען קאָן מען נישט זאָגן, אַז זי זאָל זײַן אַ לײַדיק־
 גײערין. נישט אַזוי, ישראל?
 — כאָ!

אידע האָט געדענקט דאָרעטשקען פון יענעם פּינצטערן פּעריאָד, ווען פּאַרשטויסן פון ביסטריצקין, האָט זי זיך קיין אַרט נישט געקאָנט געפֿינען און זיך אַרומגעבלאָנקעט איבער וואַרשע מיט אַ ציגײנערישער אָפּגעלאָזנקײט און הפּקרות. ס'איז איר שווער געווען זיך פּאַרצושטעלן דאָרעטשקען אַנדערש, ווי זי האָט זי געדענקט.

אַבער דאָס לעבן, ווייזט אויס, שטייט נישט אויף אײן אַרט. וואָלט אידע צו יענער צײַט געקאָנט דען פּאַרשטעלן זיך אַלײן אין איר אײַ־טיקער לאַגע?

דאָרעטשקע איז אַן אַנדערע געוואָרן. ביסטריצקי — דער איז שוין גאָר נישטאָ אויף דער וועלט. אידע האָט געוואָלט דערצײלן ישראלן, אַז ביסטריצקי לעבט שוין נישט. זי האָט זיך אַבער מײַשב געווען, אַז מיט אַזעלכע בשורות איז נישטאָ וואָס צו אײלן זיך און זי האָט עס אָפּגע־לײַגט אויף שפּעטער.

דערווייל האָט דער שליטן זיך דערנענטערט צו דער שול און אַ גוט־אײַנגעשטודירטער קינדער־כאַר האָט זיך געלאָזט הערן פון דער גרויסער הילצערנער געביידע, ווי עקסטערע מקבל־פנים צו זײַן די געסט. אַבער ווען דער שליטן האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר דער שול־וועראַנדע, איז דער כאָר אַנטשוויגן געוואָרן און קינדערשע פּנימלעך האָבן זיך אָנגעזעצט אויף אַלע אונטערשטע שויבן פון די ברייטע פענצטער.

צווישן די קינדערשע פּנימער האָט אידע דורכן פענצטער דערקענט דאָרעטשקען, מיט די העל־בלויע אויגן. מיטן הויכן, בולטן שטערן און מיטן חוצפּהדיקן שמײכל פון אַמאָל. צווישן די קינדער האָט דאָרעטשקע אַלײן אויסגעזען, ווי אַ קינד — אַ שדל, מיט וועלכן מען דאַרף זיך באַ־גיין זײער פּאַרזיכטיק.

אידע האָט קוים באַוויזן מיט דאָרעטשקען זיך איבערצושמײכלען דורכן פענצטער, ווי דער פעטער בערל מיט דער לערערין האָבן פאַר־קניפּט צווישן זיך אַ העפּטיקן מימישן געשפּרעך. אַנדערש ווי דורך מי־

מיק האָבן זיי נישט געקאָנט ריידן. דער טומל פון די קינדער האָט אַרײַס־
געהילכט אַזש אויף דער גאַס און פון דעם טומל האָט דאַרעטשקע זיך
שטיפּעריש פאַרשטאַפּט מיט די פינגער ביידע אויערן.

און דער מימישער געשפרעך האָט אָנגענומען אַ כאַראַקטער פון אַ
שטומער העפּטיקער אַמפּעריי. די קינדער אין פענצטער האָבן אויך מיט
מינעס און געלעכטער אַנטייל גענומען אין געשפרעך. דאַרעטשקע האָט
געוויזן אויפן זייגער, אַז זי קאָן נאָך נישט מיטפאַרן אויף מיטיק. בערל
האָט פאַרלאַנגט, זי זאָל דורכױס פאַרן און תיכף. און אידען האָט זיך
אַפילו אויסגעוויזן, אַז אין מיטן דער מימישער אַמפּעריי האָט דאַרעטשקע
מיט אַ שמיכל געוויזן דעם פעטער בערל אַ צונג.

אידע איז געווען מיד און אויסגעמאַטערט פון וועג. דער איצטיקער
געשפרעך האָט זיך פאַר איר צו־לאַנג געצויגן און זי איז שוין געווען אַ
שונא דער קליינער לערערין, פאַרוואָס זי איז אַזוי נישט נאַכגיביק אויף
בערלס פאַדערונגען.

אַבער דאַרעטשקע האָט, ענדלעך, נאַכגעגעבן, אַרויסגעלאָפּן אין
נישט פאַרשפּילעטן מאַנטל און מיטן הוט אין דער האַנט און באַגלייט
מיט אַ פּריילעכן הורא פון די באַפּרייטע קינדער.

עטלעכע קינדער זענען אַרויסגעלאָפּן גלייך נאָך איר, שרייענדיק:

— אַ גוטן טאָג דער לערערין! אַ גוטן טאָג דער לערערין!

דאַרעטשקע האָט זיך געווערט פון זיי, ווי פון יונגע צוציקעס.

— ציפּע! ציפּע! נעמט אַריין די קינדער! זיי וועלן זיך פאַרקילן.

אידע איז געווען אָנגענעם איבערראַשט צו הערן דאַרעטשקעס שטים,
כאַטש זי איז איר איצט געווען אַ שונא. אַבער — אויס שנאה. זי פאַרט
דאָך שוין מיט. אויפן גאַניק איז אַרויסגעלאָפּן אַן עלטערע פּרוי — אַ
מין קאָזאק אַ יידענע מיט פאַרקאַשערטע אַרבל און אַ רויט טיכל, כוואַט־
סקע פּויעריש פאַרדרייט אַרום קאַפּ. די יידענע האָט גענומען טיילן מיט
דער ברייטער דלאַניע די אַרויסגעלאָפּענע קינדער איבער די געזעסלעך.

— אַ קיש דאָ קאַטוכו! אַ קיש!

און מיט איר אייגענעם ברייטן געזעס אין מולטענעם געקעסטלטן
קליידל האָט זי די גאַנצע וועראַנדע פאַרשטעלט.

לאַכנדיק, איז ער געפאַרן באַרג־אַראַפּ, פאַרביי דער טויטער הוטע

מיט די אויסגעזעצטע שויבן, פאַרביי דעם ברייטן ווייסן קוואַדראַט פון דער פאַרפרוירענער אַזיערע.

דער פעטער בערל מיט דאַרעטשקען זענען געזעסן אין שליטן קעגנ־ איבער אידען. די קליינע לערערין האָט אָן צערעמאַניעס זיך אָנגעלענט אויפן פעטערס ברייטן אַקסל און בערל האָט מיט דער האַנט אַרומגענו־ מען איר האַלדז. כדי צוצוהאַלטן איר אויפגעשפילעטן קראַגן פון מאַנטל. — שליממזל! — האָט ער כמורנע געברומט אויף דאַרעטשקעס אָפגעלאַזנקייט.

און די קליינע לערערין האָט לאַבוזעוואַטע און בלוי אַרויסגע־ שמייכלט צו אידען פון אונטער דעם פעטערס האַנט אַרויס, ס'הייסט: זעסט, ווי ער זאָרגט פאַר מיר, דער פעטער דיינער?

אידע האָט מיט אַ שמייכל אַוועקגעקוקט אָן דער זייט און דער גער־ וועזער צוק פון איר אייגן שמייכל איז איר נישט צו האַרצן געווען. זי האָט געוואָלט וואָס גיכער זיין אין אַ וואַרעמער שטוב און אַליין מיט זיך. און אויב דאָס איז נישט מעגלעך געווען אין דער מינוט, האָט זי כאַטש געוואָלט פאַרקוקן זיך אויף דעם אַרומיקן.

אין זכרון איז איר פאַרבליבן דאָס אַמאָליקע בילד פון פּאָדליאַסער הויף, ווי עפעס אַ מין אינדזל פון אַ בעקלין־קאַמפּאָזיציע, אָן אינדזל איבערן וואַסער, ווי אַ באַרג פון פלאַטערדיקן גרינס. דאָס איצטיקע בילד איז געווען אומדערוואַרט אַנדערש. אָבער נאָך מער פּאַנטאַסטיש.

ס'איז געווען אַ מין צוקער־קאַמפּאָזיציע אויסגעוועבט פון אַ דינע, ווייסע נעץ אויף דער סעפיע פון הימל. דער ווינטער־נעפל האָט זיך אָפֿ־ געזעצט אויף די צווייגן פון דער ריזיקער ביימער־קופע. וואָס האָבן גע־ בילדעט דער פּאָדליאַסער הויף, און האָט אויסגעוועבט אַ מערקווערדיקן שוואַרץ־ווייסן אַזשור, אַ לופטיקן צוקער־שלאַס.

און אַליין די סעפיע פון נאַענטן הימל — דער פּאָן פון דער שוואַרץ־ ווייסער צייכענונג — האָט אָפגעשלאָגן פון זיך אַ מין פאַרהוילענעם קאַרמינ־טאָן, ווי עס וואָלט געחלומט וועגן זאַפט פון קאַנפֿיטורן. צו דער גאַנצקייט פון דער צוקער־קאַמפּאָזיציע האָט זיך אידען אויסגעוויזן, אַז די באַגעגנטע שליטנס מיט האַלץ, דער יעגער, די פאַרבלאַנדזשעטע אייב־ זאַמע טעליצע ביים סטאַוו — דאָס אַלץ איז געמאַכט פון שאַקאַלאַד און עס לעבט און באַוועגט זיך אויף חידושים.

איצט האָבן אויך די צוויי קאווע־פערדלעך באַקומען אין אירע אויגן
א גייעם חן. דעם פעטערס שטים האָט זי אויפגעוועקט פון איר פאַנטאַס־
טישן צוקער־חלום.

— ישראל! ווייסט וואָס זיי טענהן דאָרט אין שטעטל?

— נו?

— אַז מיר האָבן פאַרזייט ווייניק ווינטער־ווייץ.

— כאָ!

— די וועלט ווילן זיי איינשלינגען — און גאָר. יידן ווייסן דען

פון אַ מאָס?

די טעליצע האָט פאַרבלאַנדזשעט אויפן בריקל, זיך דערשראַקן פאַרן
שליטן און אַנטלאָפן האַלדז־און־נאַקן־ברעכנדיק מיט אַן אויפגעהויבענעם
עק. בערל האָט צו עמעצן געשריען, מען זאָל זי כאַפן. די טעליצע איז
שוין געווען אויף דער הרעבליע און זיך געגליטשט ביי יעדן טריט. און
די בהמה און די פּוּכיק־פאַרשנייטע הרעבליע האָבן זיך אין אידעס אויגן
צוזאַמענגעגאַסן אין אַ שטיק ראָזן שוים. פון ערגעץ האָט אויף זיי אַ
פאַרבאַרגענער שטראַל אַ גלאַנץ געטאַן. אָבער דער שליטן האָט פאַרקיי־
רעוועט אין טויער און דער ראָזער שוים איז פאַרשווונדן פון אויג.

אַ בחור מיט אַ שטאַטישער טשופרינע איז געלאָפן פון הויף, ווייזט
אויס, כאַפן די טעליצע. מיט צייכנס האָט ער אַנגעוויזן דעם פעטער
בערל, אַז די בהמה האָט זיך אַרויסגעגנבעט פון שטאַל. בערל איז אַראָפ־
געשפרונגען פון שליטן, נישט וואַרטנדיק ביז ער וועט זיך אַפּשטעלן. ער
איז פאַרלאָפן דעם וועג עפעס אַ יונגמאַן אין אַ סוועטער און מיט אַ
פייקע אין ווינקל מויל און מיט די הענט אין די הויזן־קעשענעס.

— האַלאָ, דאַקטער!

— האַלאָ, פּאַדלאַסקי!

— וואָס מאַכט דזשעק?

— ביטען.

דער יונגערמאַן האָט באַפרייט אַ האַנט פון קעשענע, אַרויסגענומען
די פייקע פון מויל און אויסגעשפיגן צווישן די ציינן אַן דער זייט אויף
אַ מהלך, ווי אויסגעשאַסן.

— וואָס וועט שוין דאָ העלפן די אַפּעראַציע, אַז זיי האָבן אים אַלע

געדערים צעקנאָדערט,

— ווער איז דזשעק? — האָט אידע צעשראַקן געפרעגט ביי דאָרעטשקען.

און יענער האָט איר מיטן פולן ערנסט דערקלערט, אַז דזשעק — דאָס איז בערלס יאַגדי־הונט, וואָס די וועלף האָבן אים צורעכט געמאַכט בעת אַן אַבלאַווע.

האָט אידע — די קלוגע אידע אין דעם מאַמענט נישט געוואוסט, צי זאָל זי זיך באַליידיקן אויפן פעטער בערל, וועלכער האָט פאַר דער טיר אַן איר פאַרגעסן צוליב עפעס אַ פאַרווונדעטן הונט, צי זי זאָל דאָס אַנגעמען פאַר ליב.

זי האָט בכלל נישט געוואוסט, ווי אַזוי זי וועט זיך אַריינפאַסן אין דעם היגן וועלטל מיט זיין אייגנאַרטיקן, ווילד־פרעמדן ריטם.

13

מ ע ו ע ס ט

אידע האָט קוים באַוויזן זיך אַרומצווואַשן און איבערצוטאָן. זי האָט זיך נאָך נישט אַנגעזעטיקט מיט דער וואַרעמקייט פון צימער, ווען אויפן הויף האָט זיך דערהערט אַ מעלאָדישע שברים־תרועה פון אַ וואַלד־האַרן. אידע איז צו צום פענצטער און דערזען יונגעלייט לויפן פון אַלע עקן הויף אין איין ריכטונג, צום הויף, ווי אויף אַ שרפה. עלטערע, גע־זעצטע יידן זענען אין דער זעלביקער ריכטונג געגאַנגען נישט געאיילט, מיט מיושבדיקע דאַרפישע טריט און מיט כוונה.

דאַרעטשקע, וואָס האָט געהאַלטן אין בלעטערן אידעס אויסגעפאַקט טע פרישע ביכער, האָט איבערגעריסן איר אַרבעט.

— מיר מוזן זיך צואיילן, אידע, אַז נישט, וועלן מיר בלייבן נישט געגעסן.

האָט אידע זיך צעשמייכלט אויפן פעטער בערלס קאַזאַרמער־זשים, אויף זיין איינפאַל צו רופן צו מיטיק מיט אַ וואַלד־האַרן. מיט דאַרעטשקען האָט זי נאָך כמעט נישט גערעדט. זי איז געווען אויף דער וואַך, זיך צוגעקוקט צו איר און געווייגן און געמאַסטן, וואָס זי האָט מיט איר צו ריידן. פון דעם פעטערס באַנעמונג צו דאַרעטשקען

האָט אידע געדונגען, אַז זי דאַרף זיין באַזונדערס פאַרזיכטיק מיט דער קליינער לערערין.

דאָרעטשקע אַליין איז אויך געווען צוריקגעהאַלטן. זי האָט זיך נאָר באַזונגט מיט אַ פאַר פראַגן וועגן דער מאַמען און זיך אָנגענומען מיט געדולד, ביז אידע וועט אויספאַקן דער מאַמעס בריוו.

אידע האָט זיך אַפילו געוואַנדערט אויף דאָרעטשקעס צוריקגע- האַלטנקייט. זי האָט זיך גאָר פאַרגעשטעלט, אַז די קליינע לערערין איז אַ גרויסע פלאַפּלעריין.

דאָרעטשקע האָט, ווייזט אויס, זיך אויסגעלערנט שווייגן אונטער פעטער בערלס השפּעה. אידען האָט זיך אַפילו אויסגעוויזן, אַז די קליי- גע לערערין האָט איבערגענומען אייניקע תּנועות און גענג פון דעם פע- טער בערל און זי באַמיט זיך אים נאָכצומאַכן. אַפילו די מענער-בלוזע מיטן פּאַסיק, וואָס זי האָט געטראָגן מיט אַ גראַציעזער נאָכלעסיקייט און וואָס האָט זי געמאַכט מער מענעריש — אַפילו די בלוזע איז ענלעך גע- ווען צו דעם פעטערס באַרימטע טאַלסטאַווקע. אויך געקעמט האָט זיך דאָרע מענעריש, די האָר אַרויף און מיט איר הויכן בולטן שטערן האָט זי אויך געכאַפט די ענלעכקייט צום פעטער בערל.

— מוזן מיר, הייסט עס, גיין עסן? — האָט אידע קאַמיש אָפּגע- זיפצט און געקוקט מיט פאַרבענקטע אויגן אויף דער אויסגעבעטער בעט. דאָס בלוט האָט איר ערשט אויפגעשפּילט אין די אָנגעפרוירענע באַקן און אין די אויערן האָבן אָפּגעהילכט די גלעקלעך פון שליטוועגס. ווי גוט ס'וואַלט געווען אונטער זייער עכאָ איינצושלאָפּן!

דאָרעטשקע האָט אידען געטרייסט, אַז דעם מיטיק וועט מען גיך איבערקומען, ווייל אין פּאַדלאַסיע פאַרויצט מען זיך נישט ביים טיש. פאַראַן קיין עין־הרע עסערס, וואָס פּטרן נישט קיין צייט.

מעשה היימישער מענטש, האָט דאָרעטשקע זי אַראַפּעפּירט אין דער קאַנטינע. די לאַנגע צוויי צימערן מיטן נידעריקן געוועלבתן סופּיט, מיט די געדיכט־באַזעצטע בענק אַרום די געדעקטע טישן, מיטן טומל פון געריידעריי און געקלאַפּעריי פון געפעס האָבן אין דעם אויגנבליק גע- מאַכט אויף אידען אַ שווערן קאַזאַרמע־איינדרוק.

די קאַנטינע איז געווען אין אונטערשטן שטאַק, כּמעט אין קעלער. די פענצטער, פון אינעווייניק גאַנץ הויך געבויט, זענען פון דרויסן אויס-

געקומען נידעריק ביי דר'ערד און דאָ האָט שוין געהערשט אַ גרויער
בין־השמשות.

און אָט דער טומלדיקער מאַלצייט אין בין־השמשות, אונטערן גע-
וועלביקן, נידעריקן סופיט האָט שוין אין דער צווייטער רגע געשאַפן
גאַר אַן אַנדער בילד פאַרן גאַסט.

— ס'איז נישט קיין קאַזאַרמע, ס'איז אַ נעסט פון אַ רויבער-
באַנדע!

און דער קבלת־פנים, וואָס מען האָט איר באַלד געמאַכט אין
ערשטן צימער, איז אויך געווען אין סטיל פון אַ הפקרדיקער רויבער-
באַנדע.

ביי איר אַריינקומען האָט זיך איינגעשטילט דער מוראדיקער טומל,
פון אַלע בין־השמשות־ווינקלען האָט זי דערשפירט אויף זיך אַנגע-
שטעלטע אויגן און אויפן שטעל האָט זיך אַרגאַניזירט אַ העפטיקע כאַר-
דעקלאַמאַציע.

— וויין! וויין! מיר ווילן טרינקען וויין! פאַדלאַסקי האָט אַ גאַסט!
מיר ווילן טרינקען וויין!

און אָט האָט דער פעטער אין זיין גראַער טאַלסטאַווקע זיך באַוווּזן
אין דער ברייטער גאַראַזש־טיר פון צווייטן צימער.

— חברה! זאָל זיין שטיל! כ'קאַן אייך פאַרשטעלן מיין גאַסט, מיין
פלימעניצע אידע. זי איז אייערע אַ דעקלאַרירטע ציוניסטקע.

— הידד! מיר ווילן טרינקען וויין!

— אַ פייג וועל איך אייך געבן. דאָס איז אויך אַן ארץ־ישראַלדי-
קע פרי.

בערל איז געשטאַנען מיט פאַרלייגטע הענט אין אַן אַרויספאַדערנ-
דיקער פּאַזע, בעת חברה ביי די טישן אין ערשטן צימער האָט אַנגעהויבן
אַ שטורעם פון פּראַטעסט.

— אַזאַ נבלה! וואָס טראַכט ער זיך עפעס! מען שטרייקט! וויין
זאָל זיין!

— פאַרהאַלטן דעם גאַסט! נישט דורכלאַזן דעם גאַסט! חברה!
בלייבט מיט אונדז!

אַבער אונטערן שוץ פון פעטערס מעכטיקע פלייצעס האָבן אידע מיט
דאָרעטשקען זיך דאָך אַריינבאַקומען אין צווייטן צימער.

ער האָט אויסגעזען פונקט ווי דער ערשטער. נישט מער, דער עולם, וואָס איז געזעסן אַרום טיש, האָט זיך געהאַלטן פיל אַרטיקער און רוי-איקעו. דאָ זענען געווען די עלטערע אַרבעטער און די אַדמיניסטראַציע פון פּאַדלאַסיע.

פאַר אידען מיט דאָרעטשקען זענען געשטאַנען גרייט צוויי שטולן נעבן פעטער בערל, בעת די מענער זענען געזעסן אויף פּראָסטע דאָרפֿי-שע בענק.

אַבער איידער נאָך פעטער בערל האָט באַוווּן צו פאַרנעמען זיין פּלאַץ, איז פון אונטערן טיש ערגעץ מיט אַ קוויטש אַרויסגעשפרונגען אַ פּלינק נפּשל מיט אַ טשופּרינע איבער די אויגן.

— עס איז דאָ! — האָט דאָס נפּשל געקוויטשעט, זיך אַרויסדרייענ-דיק פון אונטער די הענט — עס איז דאָ!

— כאַפּט אים! כאַפּט אים!

— בורגונדער! טאַקאיער! עס איז דאָ!

— הידד! — האָט מען גערעוועט פון ערשטן צימער.

האָט דער פעטער בערל דערקלערט, אַז ער קאַפּיטולירט און אַרויס-באַקומען פון ערגעץ נאָך צוויי פּלעשער. דאָס זענען אַלץ געווען מזל-ברכהדיקע רעשטלעך פון פּאַדלאַסקיס פאַרמלחמהדיקן וויינקעלער, רעשטלעך, וועלכע האָבן זיך נישט געוואָלט אויסשעפּן.

פּאַדלאַסיע האָט אַפּילו לעצטנס קיין וויין נישט געטרונקען. דאָס האָט בערל געמאַכט אַ שטיקל יום-טובּ לכבוד דעם גאַסט זיינעם — אידען.

אַבער חוץ דעם וויין, צוגעפּראָוועט מיט אויסברוכן פון געזונטן גע-לעכטער, איז דער מיטיק אין דער קאַנטינע געווען גאַרנישט קיין פּריי-צישער.

מען האָט דערלאָנגט צו די טישן דאָרפּישע מאַכלים, האַרבע און זעטיקע; גאַנצע פּישלעך, געפּרעגלטע אין מעל, גאַנצע שטויסן האַלב-דורכזיכטיקע קאַרטאַפּלנע לאַטקעס, אַ פינצטערע קאַשע, וואָס איז גע-ווען אי פעט, אי טרוקן, און הייס, ווי דער גיהנום. איבערן לאַנגן טיש האָבן אַרומשפּאַצירט גרויסע קאַראַפּן עפּל-קוואַס. דער טומלל ביי די טישן האָט זיך שוין לאַנג איינגעשטילט. מען האָט געטאַן מיט אַ סדר אַ וויכ-טיקע זאַך: מען האָט געטאַן עסן.

איז פון דער שטילער אכילה אויסגעוואקסן א מין מיסטעריע פון יענער רויער-גרויער צייט, ווען פראווען טיש איז געווען אן עבודה, וואס האט געדארפט צו האבן זיין כוהן-גדול.

איז טאקע דער בערדיקער פעטער בערל געזעסן אויבנאן ווי א פירשט צווישן זיינע לייב-קנעכט. עס האט נאר געפעלט, ער זאל צע-טיילן מוציאס מיט דער אייגענער ברויט-געבערישער האנט.

און צי איז טאקע די וועלט נישט אַוועק אויף צוריק, צו יענע רויער-גרויע צייטן פון פינצטערן מיטלאַלטער?

אין דרויסן — שווערער ווינטער. עס בושעווען הונגעריקע וועלף און עס טשאטעווען הונגעריקע דייטשן, ביי וועלכע דער גאַנצער טעווטאָ-נישער אונטערשלאַק איז אַרויסגעקראַכן אין דרויסן. דאָ, אונטער בערלס אייזערנער האַנט, האָבן זיך מענטשן פאַרייניקט אין אַ לאַנדקאַאָפּע-ראַטיוו מיט דעם איינציקן וויכטיקן ציל: צו דערהאַלטן און באַשיצן דאָס אייגענע לעבן. בלויז אין אַזעלכע אומרואַיקע, פאַרווילדעטע צייטן קאָן מען דאָך פילן די אמתע טייערקיט פון לעבן, די ברכה פון וואַרעמקייט אין שטוב און פון זאַטקייט אין מאַגן.

פאַר אידען איז פּלוצלונג פאַרשטענדלעך געוואָרן דער פעטער בערל מיט זיין רעזשים און מיטן גאַנצן בין-השמעותדיקן מיטלאַלטערלעכן מאַלצייט, וואָס האָט געשמעקט אי מיט פּעאַדאַליזם, אי מיט קאַמונע.

פאַר איר האָט זיך אַנטפּלעקט דער זין פון די איינפאַכע אוראַלט-וואַכעדיקע רייד, וועלכע האָבן זיך אָנגעקניפט ביים טיש, בעת דער ער-שטער הונגער איז געשטילט געוואָרן. מען האָט גערעדט וועגן אויסגראַבן קאַרטאָפּל פון דער באַהעלטעניש, אַז דער דייטש זאל נישט באַמערקן. מען האָט גערעדט וועגן דער ריזיקע פון דעם גרויסן סכּום ווינטער-ווייץ, וואָס מען האָט פאַרזייט אויף בערלס אחריות, און וועגן דער חוצפה פון די הונגעריקע וועלף האָט מען גערעדט, וואָס זיי לויפן שוין גאַר סטאַ-דעסווייז. ס'געהערט? סטאַדעסווייז! — האָט מען זיך געבייזערט אויף די וועלף, ווי זיי וואַלטן געבראַכן דעם אַפּמאַך צו לויפן בלויז איינציק-ווייז. — אויך דאַרעטשקע האָט געהאַט וואָס צו זאָגן. וואָס הערט זיך מיט האַלץ פאַר דער שול אין ניי-שטעטל? ווען וועט שוין ישראל ברענ-גען דאָס צוגעזאָגטע האַלץ?

— כאַ! ער וועט זיכער ברענגען! וואָס פאַר אַ פּראַגע, וואָס?

ישראל האָט ווייניק גערעדט און פלייסיק געגעסן און מיט כוונה געקייט. נאָך זיין גרויס אומגליק איז דער מענטש — ווייזט אויס — אַריין אין זיין אייגענעם גוף און דאָרט געפונען אַ באַהעלטעניש. אָבער אין דעם אַלעם האָט געשטעקט אַ העכערער זין, דער זין פון דערהאַלטן זיך ביים לעבן אין אַ מבוּל־צייט אָדער אין דער צייט פון אַ וויסטער מגפה.

און גאָר אומגעריכט — פּלוצלונג האָט אויפגעבליט אַ ליכטיקייט אין אַלע ווינקעלעך פון קאַנטינע און די מיטלאַלטערלעכע מיסטעריע איז פאַרשווונדן.

— אַלע, חוץ אידען, האָבן באַגריסט די ליכטיקייט מיט אַ פּריילעך אויסגעצויגענעם:

— אַ—אַ—אַ!

פעטער בערל האָט פאַר אידען אויפגעקלערט די שמחה: היינט צינדט זיך אַן די עלעקטריע נאָך אַ לענגערער הפסקה. ישראלן איז ערשט היינט געלונגען צו באַקומען אין ליאַסאָווע די נייטיקע ער־זאָך־מכשירים.

און אין ערשטן צימער האָט שוין חברה געפאַטשט בראַוואַ און גע־ליאַרעמט הידדו! דאָס האָבן די חלוצים, וואָס האָבן געאַרבעט אין פאַד־לאַסער הויף, געמאַכט אַן אַוואַציע זייער חבר דעם מעכאַניקער, וואָס אים איז געלונגען צו מאַכן זיי ליכטיק אין די אויגן.

איצט איז ער געשטאַנען אַ פאַרשעמטער פון דער אַוואַציע און גע־פינטלט מיט די אויגן און זיך געווישט די הענט מיט פאַקליע. דאָס איז ער אַריינגעקומען אין זיין פאַרשמאַלצעוואַטן בלויען ספענצער בלויו אַ קוק טאָן, צי עס ברענט זיך ווי געהעריק די עלעקטריע. צוליב דעם מאַג־טאַזש האָט ער נאָך קיין מיטיק נישט געגעסן. ער האָט זיך געאַפּערט פאַרן כלל.

האָט טאַקע דער כלל איצט געלאַכט פון אים דאָס גרויסע געלעכ־טער און זיך גערייצט מיט אים, אַז מיט זיין מיטיק האָבן זיי זיך שוין לאַנג אַן עצה געגעבן.

און טאַמער איז דאָס ווייניק געווען, האָט מען אים נאָך אַריינגע־שריען גוזמאות אין די אויערן, וועגן דרייסיק פּלעשער וויין, וואָס מען האָט היינט ביי פּאָדלאַסקין אַרויסבאַקומען און אַט זענען שוין אַלע שיכור.

און אפשר וויל ער — דער מעכאַניקער — וועט מען אים נעמען
פאַר אַ הענטל, אָט ווי ער שטייט און גייט, און מען וועט אים פאַרשטעלן
פאַר בערלס פלימעניצע, די וואַרשעווער דאַמע.
— און יענע איז טאַקע אויך אַ ציוניסטקע און זי וועט זיך באַלד
פאַרליבן אין דיר. און חברה איז שוין אויפגעשפרונגען פון די טישן און
איינגעשלאָסן דעם הונגעריקן מעכאַניקער אין אַ רעדל און געכאַפט אַ
ריקודל, די הענט אויף די אַקסל.
— העי, חברה!...

ותתן לנו בנים

בנים ובני בנים

עוסקים בתורה ובעבודה — אַה!...

האַט אידעס האַרץ אויפגעציטערט, ווי פון דעם ריח פון פאַרגעסע-
נעם בעז. דאָס האַט פאַרשמעקט מיט דעם פּרילינג פון איר אייגענער
ערשטער יוגנט. אָט די אַלע יונג-בחורישע פּנימער, וואָס האָבן איצט
אין פּראָפּיל פאַרבייגעהעצקעט פאַר אירע אויגן — זיי אַלע זענען געווען
ווי אַלטע גוטע באַקאַנטע. זי וואָלט זיי געקאַנט — דאַכט זיך — ביי
די נעמען אַנרופן.

אָט דעם יונגמאַן מיט די איידעלע וואַנצעלעך מיטן חשובן פנים,
וואָס ער האַט ביי דער משפּחה געירשנט — אַוודאי אַ זון פון אַ וואַלד-
סוחר-בן-וואַלד-סוחר.

זי קאַן אויך אָט דעם אינטעליגענטן בחורל מיט דער לאַנגער שמאַץ-
לער קיין מיט די בלאַנדע זיידענע האַר, וואָס פּאַלן אים אויפן הויכן
שטערן. דער שטאַמט געוויס פון רבנים. און אויך יענעם ליב-מיאוסן
פלעבעאישן חבר מיט די באַקנביינער, מיט די גרויסע ציין און זומער-
שפּרינקלעך אום ווינטער. זי קאַן אויך דאָס מיידל אין דעם קורצן
שומרישן כאַקיקליידל — דאָס מיידל מיט דער שוואַרצער ברעם, מיט
דעם מאַט-ווייסן אַוואַל פון פנים — די איינציקע חלוצה צווישן די
בחורים אין רעדל — די טרעגערין פון אידעס נשמה אין איר ערשטער
בליענדיקער יוגנט, ווען עס האַט געשמעקט מיט בעז פון דער היגער היים
און מיט עקזאָטישער פאַרפּום פון דער נאַציאָנאַלער היים — פון פּאַנ-
טאַסטיש-נאַענטן רעאַל-ראַמאַנטישן ארץ-ישראל.

ווי ווייט איז יענער צימער, ווו די חלוצים טאנצן, פון דעם, ווו זי זיצט מיטן פעטער בערל! ווי העכער איז דער זין פון יענער פרייד פאר דעם זין און תכלית פון דער היגער האָרעוואַניע, צו דערהאַלטן דאָס לעבן אין די פינצטערע צייטן פון באַנייטן מיטלאַלטער!

אידען דאָכט זיך, אַז זי האָט אַ לאַנג־פאַרלוירענעם אוצר געפונען. און דער פעטער בערל אין דער טאַלסטאַווקע רויכערט געלאַסן זיין נאָכ־מיטיק־ציגאַר און רעזאָנירט האַלב־שפּאַסיק.

— אַז מען האַדעוועט שונאים אין שטוב! דאָ, אין גלות, חבר פּאַר־לאַסקי, וועט איר קיין גוטס נישט דערלעבן! אייער קאַמונע וועט זיך צע־פּלען ביים ערשטן פּאַגראָם! אַ, לאַבוסעס! צאָן־קדשים! שטילער דאָרט! אָבער די האַראַ איז ערשט אַריין אין רעכטן ברען. זיי האָבן אַפּילו נישט באַמערקט, ווי דער מעכאַניקער האָט זיך אַרויסגעדרייט פון רעדל. ער איז זיי מער נישט אָנגעגאַנגען. זיי האָבן געדאַרפט עפעס מער, ווי זעטיקן די יונגע מאַגנס. זיי האָבן געדאַרפט אויסלאַדן זייער לעבנס־ענערגיע אין שטורמישע באַוועגונגען. און זיי האָבן געדאַרפט האָבן פאַר די אויגן אַ הויכן, אַ ליכטיקן ציל. האָט די האַראַ זיי געטראָגן צום ליכ־טיקן ציל — צו דער מאַמע־ציון.

הענט אויף אַקסל, מיט פאַרביסנקייט אויף די פּנימער, מיט אַ נעפל אין די אויגן, האָבן זיי געוואָרפן קעפּ, האָבן זיי געוואָרפן פּיס און גע־דרייט זיך אין איין צוואַמענגעשלאַסענער, צוואַמענגעוואַקסענער ריט־מישער מאַסע — אין אַ לעבעדיקן רינג.

ותתן לנו בנים

בנים ובני בנים...

איין גאָט דער לעבעדיקער, דער גאָט פון ציון, ווייסט וואָס פאַר אַ טיפע כּוונות זיי האָבן אַריינגעלייגט אין די דאָזיקע ווערטער. די „תורה“ און די „עבודה“ — דאָס וויסן און די אַרבעט זענען געווען פאַר זיי דער לויכטנדיקער דאָפּל־שטערן, אָבער ענין „בנים“, דער פאַרלאַנג צו קינד־לען, דער עראַטישער שטורעם פון יונגן, געהאַמעוועטן בלוט האָט דאָ אויך נישט געפּעלט. עס האָט מיטגעריסן.

ותתן לנו בנים

בנים ובני בנים...

עוסקים בתורה...

דער זמר איז באַרייכערט געוואָרן מיט אַ לויטערן קלינגענדיקן אַלט, וועלכער איז געווען שטאַרק און יאָדערדיק, ווי אידעס מוסקולע־רער גוף.

זי האָט מיטגעזונגען, זי האָט מיטגעטאַנצט, און נישט אַליין, צו אַלעמענס שטוינונג האָט זי מיטגעשלעפט דעם באַוואַקסענעם ישראלן פאַרן אַרבל.

— זינגט ישראל! טאַנצט!

ותתן לנו בנים...

און אין צימער פון די עלטערע אַרבעטער איז געוואָרן אַ פּלוצלונגע באַוואַקסענער.

— הורא! ישראל גייט טאַנצן!

14

דער פעטער בערל איז נישט פון אייזן

— בערל, זאָג דעם אמת, דיר האָט דיין אַרבעט זיך שוין צוגעגעסן, דעריבער ווילסטו אַנטלויפן עק וועלט, נישט אזוי?

בערל איז געזעסן אין ווינקל, ביים פענצטער פון קאַנטאַר, פאַר־לייגט איינע אויף דער אַנדערער די פיס אין די הויכע שטייל און דורך דעם רויכל פון ציגאַר האָט ער באַטראַכט אי פּלטיאלן אי זיין שדישן שאַטן אויף דער וואַנט, וואָס האָט זיך אָפגעשפּיגלט פון אָפּענעם פּלאַט־מענדיקן אייוועלע. פּלטיאל איז געווען ווי באַשאַפּן צו זיצן פאַר אַן אָפּן אייוועלע. דער רויטער פּלאַם — דאָס איז געווען זיין אמתע שדישע סטיכיע.

בערל האָט נערוועז, נישט לויט זיין טבע גאַר, אַ צוק געטאַן מיטן אַקסל.

— אפשר... אפשר, פּלטיאל, ביסטו גערעכט. איך אַנטלויף נאָך אַבער נישט, נישט היינט און נישט מאַרגן. און אויב איך האָב דיר איינ־געשאַפּנט אין דער אַרבעט — איז דאָס נאָר אויף יעדן פּאַל, וואָס קאָן זיך מאַכן.

פּלטיאל הייבט אויף זיינע שפיציקע ברעמען און שמייכלט פאַרן שיין פונעם אייוועלע. בערל האָט אים איינגעשאַפּנט אין די קאַנטאַר־ביי־

כער, אַרויסגעשלעפט פון דער סמאָליאַרנע און געמאַכט פאַר דעם עקאַ-
נאַם אין ליאַסאָווע. נישט צוליב זיין שוואַכן כאַראַקטער איז פּלטיאל
אַזוי נאַכגיביק צו גיין אין שפּאַן. ער לאַכט דאָך אים אויס, בערלען, מיט
זיינע אידעאָליסטישע אויפטועכצן. און אויב ער לאַזט זיך שפּאַנען —
איז עס בלויז צוליב נייגעריקייט, צוליב שדישער נייגעריקייט. אַבו,
לאַמיר זען, וואָס דערפון וועט אַרויס.

פאַר פּלטיאלן איז די גאַנצע ליאַסאָווער קאָאָפּעראַטיווע באַלעבאַ-
טישקייט — אַ וויץ. אָבער דאָס ליגט שוין אין זיין טבע; אַזוי לאַנג, ווי
ער האַלט די ביכער אין זיינע הענט — וועט זיין אַרדענונג. אַפילו פּע-
דערס שאַנעוועט ער און פּוצט זיי אָפּ נאָכן באַנוצן. אַ פּעדער — זאָגט
ער — קאָן אַפּדינען אַ לעבן לאַנג, מען דאַרף נאָר וויסן, ווי זיך צו באַגיין
דערמיט.

נו, און פאַר זיין בוכפירונג האָט דאָך בערל געוויס נישט וואָס מורא
צו האַבן. פּלטיאל דער וואַלד־שד איז צו אַלעם פעאיק, אַפילו צו ציילן
מאָן.

נעמט ער אַ פּידל אין האַנט אַריין — שפּילט זי. נעמט ער בלע-
טערן אָן אַלטע עקאָנאָמישע צייטשריפט — וואַקסט אויס אַ פּראַיעקט
צום פינאַנץ־מיניסטער וועגן אַן אינערלעכער הלוואה. אין דער סמאָ-
ליאַרנע זענען ביי אים געוואַקסן העברעאישע שירים און שפּעטער האָט
ער מיט זיי דעם אויוון געהייצט.

אַט דאָס איז זיין גליק און זיין אומגליק פּלטיאלס, וואָס ער קאָן
זיך אַנצינדן ביי יעדער זאַך, אָבער קיין זאַך פאַרכאַפט אים נישט ביזן
גרונט און, אַזוי לייכט, ווי ער קאָן זיך אַנצינדן, אַזוי לייכט קילט ער
זיך אָפּ.

בערל קאָן אים מיט אַלע זיינע מעלות און חסרונות דעם אַלטן שד
— דעם פּאָדלאַסקי־ביין. ער זעט אין אים זיין אייגענעם קרומען שפיגל
און ער האָט אים ליב אַזוי ווי ער איז.

אָבער שאַנעווען, שאַנעווען זיי זיך ביידע נישט. בערל, ווען ער איז
נאָך אויפגעלייגט צו ריידן, זאָגט ער אַריין אין דעם פּאַמיליאַנט זיינעם,
וואָס נאָר אין דער קאַרט שטייט.

פּלטיאל, ווידער, מאַכט אָפּן חוזק פון בערלס אידעאָלאָגיע.

איצט האָט ער דערפילט בערלס שוואַכע מינוט און ער האָט זיך אַ נעם געטאָן צו אים מיטן גאַנצן ברען פון זיינע שדישע אויגן.
 — זעסטו שוין, בערל, זעסטו שוין? דו מוזט אליין מודה זיין, אַז איך בין גערעכט. מה-דאָך אַ מענטש קאָן זיך אליין דערעסן — בפרט נאָך אַנדערע מענטשן... אַ מיאוסער פּאָך, קרוב מיינער, וועלן מענטשן גליק־ לעך מאַכן. האָסט זיך אויסגעקליבן אַ מיאוסן פּאָך. איך קאָן דאָך דיך פון אַלעמאַל. וואָלסט געקאָנט זיין אַ נישקשהדיקער בעל־תפילה, אַ גור־ טער מעכאַניקער און וואָס נישט? האָסטו דיר גאָר אויסגעקליבן אַ פּאָך — מענטשן!

און אַז בערל האָט געוואָלט צום וואָרט קומען, האָט ער אים אי־ בערגעשלאַגן:

— און — שאַ, וואָס הערט זיך עפעס מיטן ווייץ? האָסטו שוין פּאַר־ זאָרט דאָס ניישטעטל מיט ווייץ? וואָרט, וואָרט! וועסט נאָך לעקן האַניק פון זיי! דער דייטש וועט, אַם־ירצה־השם, דעם ווייץ דיינעם רעגולירן — לאַמיר נאָר האָבן אַ גוט גערעטעניש — און די יידן דיינע וועלן פון דיר פּאַסן שניידן — הערסט?

— ביים דיר אָפּ די צונג, שד איינער! וועסטו שוין זען, אַז מיין אויס־ רעכענונג איז געווען אַ ריכטיקע. דער דייטש וועט ביזן נייעם שניט אָנהאַלטן.

אַבער אין גרונט גענומען, איז בערלען געווען אַנגענעם, וואָס דער פּאַמיליאַנט זיינער זאָגט אַרויס אַזעלכע אַפיקורסישע געדאַנקען וועגן מענטשן און זייער אומדאַנקבאַרקייט.

בערל אליין האָט גענוג כוח געהאַט אין זיך די זעלביקע געדאַנקען צו דערשטיקן.

יאָרנלאַנג האָט ער מיט פּריצישער עקשנות און מיטן טאַטנס פּאַר־ מעגן געהאַלטן אין פּאַרווירקלעכן אַ שטיק סאַציאַלע אוטאָפּיע, און ווער זענען געווען זיינע מיטהעלפער? קיינער נישט פון דער זייט און קיינער נישט פון די, וואָס ער האָט אין שפּאַן געטריבן, נאָר זיין אייגענער פּעס־ טער ווילן און די טיפע איבערצייגונג, אַז ער טוט אַ גוטע, אַ מענטשלעכע זאַך. דער מענטשן־מאַטעריאַל, איבער וועלכן אים איז אויסגעקומען צו אַרבעטן, איז געווען האָרט, נישט נאַכגיביק. אים איז אויסגעקומען צו האַקן ווי פון שטיין.

איז טאקע אויסגעקומען אזוי, אז ער, בערל פאדלאסקי, דער רייכער עקספערימענטאטאָר, האָט ליב מענטשן אין דער טעאָריע. אין דער פראַקטיק אָבער איז ער קריגעריש צו זיי, ווי דער סקולפּטאָר מיטן האַמער איז קריגעריש צו דעם שטיק מאַרמאָר.

— גראַף ליובאַמירסקי קולטיווירט קירבעסן, פירשט בעקלעמישעווייזן — זייד-וועריס, און דער קרוב מיינער, בעריש פאדלאסקי, האָט זיך גע-
נומען צו קולטיווירן מענטשן.

דאָס איז געווען פּלטיאלס אַלט שטעכווערטל, צו וועלכן ער פּלעגט נאָך צוגעבן:

— און ער ווייס נישט — דער קרומער קאַפּ, אַז זיין פּאַנטאַזיע איז די אומדאַנקבאַרסטע און די שעדלעכסטע.

אויף דעם האָט בערל געהאַט פאַר זיין קרוב איין גרייטן ענטפער:
— פאַר מיין פּאַנטאַזיע זאָל דיר דער קאַפּ נישט דאַרן. טו, וואָס מען הייסט!

און ער פּלעגט שמייכלען דערביי מיט אַ וועלפּישן שמייכל. דעם זעלביקן שמייכל האָט בערל געהאַט, ווען ער פּלעגט הערן די מיינונג וועגן אים, אַז ער האָט קיין האַרץ נישט, אַז ער זעט קיין מענטשן נישט, נאָר הענט און פּלייצעס, אויף דורכצופירן זיין רצון.

ער האָט אַליין מיטגעוויירקט, אַז די מיינונג וועגן אים זאָל זיך פאַר-ברייטערן. ער פּלעגט זיך אויסבאַהאַלטן מיט האַרציקייט, ווי מיט אַ גנבה, ווייל ער האָט שוין לאַנג זיך אַרומגעזען, אַז מענטשן זענען די גרעסטע עקספּלאַטאַטאָרן פון יענעם האַרציקייט.

ער איז אָנגעגאַנגען אין זיינע עקספערימענטן מיט אַ פּעסטער האַנט און ווען נישט די מלחמה, וואָלט ער שוין געהאַלטן אויף אַ דרך. די מלחמה האָט צעשטערט פיל פון זיינע דערגרייכונגען, אַ תּל גע-מאַכט פון זיינע נייע פּלענער.

אָבער בערל האָט קיין צייט נישט געהאַט זיך אָפּצוגעבן מיט שווערע שטימונגען. די לאַגע פון די לעבעדיקע מענטשן, וועלכע זענען פאַרבליבן אין זיין רשות, איז געווען אַ ביטערע. די נויט האָט געטריבן צו וויי-טערדיקער אַרבעט.

און דאָ ערשט האָט בערל זיך אַרומגעזען, וואָס פאַר אַ טייערן מיט-העלפּער ער האָט אין דער מלחמה. די נויט האָט געשאַפּן ווונדער. דער

מענטשן מאטעריאל איז געוואָרן ווייך און נאַכגעביק און זיך געלאָזט קנעטן אזוי, ווי ער האָט געוואָלט און פאַרשטאַנען.

און אַט זענען די רעזולטאַטן:

אַ ישוב פון יידישע האַרעפּאַשניקעס, וועלכע לעבן פון זייער אייגענער שווייס און מי, און האָבן פון כל־טוב, בעת אין די שטעטלעך גייט מען אויס פאַר הונגער.

איז טאַקע בערלס מדינה ווי אַן אינדזל פון שפע אינמיטן דעם הונדערטער ים. און דווקא איצט, אין דער צייט פון זיינע ממשותדיקע דער־גרייכונגען, האָט אים אַרומגעכאַפט אַ נערוועזע שטימונג און ער איז גרייט אַלץ אַוועקצווואַרפן און אַנטלויפן.

וואָס־זשע איז געשען? צי האָט זיך אין אים צעפלאַקערט די פּאַד־לאַסקישע קללה פון צעשטערן מיט די אייגענע הענט דאָס אויפגעבויעטע? פּלטיאל האָט דאָס אים אַמבעסטן פּוּת־חלום געווען.

אַט זיצט ער ביים אָפּענעם אויוון, אַרומגענומען זיין שפיציקע קני, ווי אַנטאַקאַלסקיס מעפיסטאַפּל, און צעלייגט פאַר בערלען אויף טעלער־לעך זיין איצטיקן משונהדיקן צושטאַנד:

— און פון וואָנען זאָלסטו זיין צופרידן, בעריש, אַז דו זעסט שוין אַליין, ווהיין דיין תורה האָט דיך פאַרנאַרט.

דיינע פּריש־געבאַקענע פּויערים זענען אַריינגעקראַכן אין דעם ווייץ און אין די קאַרטאַפּלעס מיט קאַפיטעס און אזוי גיך וועסטו שוין פון דאָרטן זיי נישט אַרויסיאַגן, חומרדיקע דערגרייכונגען. און דו ביסט דאָך נישט אַזאַ טיפש, אַז דו זאָלסט וועלן מאַכן יידן פאַר אידיאָטן, בעת עס איז פאַראַן אַ קלוגע, ליכטיקע וועלט. איז עס דען אַ לייזונג פון יידישן פּאַלקס־פּראָבלעם, זייער קאַסמאַס אַריינצוטרייבן אין מאַגן?

יא, ס'איז טיילווייז אמת, וואָס פּלטיאל זאָגט.

בערל האָט זיך שלעכט געפילט אין דעם קולט פון זאַטקייט, וואָס האָט אַרומגעכאַפט זיין לאַטיפּונדיע, דאָס איז געווען דער קעגנפּאַלס פון זיינע אידעאָליסטישע שטרעבונגען.

מען האָט דאָ געפּרעסן מיט כוונה, ווייל מען האָט געפילט, ווי עס הונגערט די וועלט!

בערל וואָלט אָבער אויף קיין פאַל נישט נאַכגעגעבן פּלטיאלן, ווען עס געשעט נישט אין דעם מאַמענט אַ קאַטאַסטראָפּע. נעמלעך: דער אַש

פון זיין ציגאר, וועלכן ער האָט לויט זיין אַלטער פּריצישער געווינהייט אָפּגעהיט, ווי אַן אבן־טוב, האָט פון אַן אומגעלונגענער באַוועגונג מיט דער האַנט זיך אַראָפּגעשאַטן. דאָ האָט בערלען זיך אויסגעוויזן, אַז ער האָט שוין בכלל נישט וואָס צו פאַרלירן. און ער האָט נאָכגעגעבן:

— פּלטיאל, ביסט גערעכט.

— אַהא, זעסטו שוין! — האָט יענער אויפּגעהויבן אַ שפּיציקן שדישן פינגער פאַרן אייוועלע און אויפן שאַטן אויף דער וואַנט האָט דער פינגער זיך אויסגעצויגן אין אַ גאַנצער שפּיז.

אַבער מערקווערדיק זענען די וועגן פון מענטשלעכן האַרץ! אפילו פּלטיאלס האַרץ איז ווייך געוואָרן פון דעם, וואָס בערל איז מיט אים מסכים און, אַנשטאַט אים ווייטער זיך איינצועסן אין די ביינער, האָט ער אים גאָר גענומען מאַכן קאַמפּלימענטן.

— און, מיינסטו, בעריש, מיר געפעלט נישט דיין איצטיקער צוג אויף צוריק? דיין דראַנג אַוועקצולויפן פון דיין אויפטו, וווּ שוואַרצער פעפער וואַקסט? עס געפעלט מיר דווקא זייער. אַדרא, עס איז גאַרנישט קיין סתירה צו דיין הנהגה. דאָס שטרייכט אונטער די גאַנצקייט פון דיין כאַראַקטער. בערל, דו ביסט אַן אומהיילבאַרער אידעאָליסט, און גאַנצע אידעאָליסטן זענען אַלעמאַל נאָר האַלבע אויפטוער. אויף צו זיין אין אַר־דענונג מיט זיך מוזן זיי זיך אָפשטעלן אינמיטן וועג.

בערל האָט אַוועקגעלייגט די נישט דעררויכערטע ציגאַר, אויפּגע־שטאַנען און אויסגעקנאַקט די ביינער. דערביי האָט ער זיך אָפּגעהאַרציק אויסגעגענעצט.

— און דו, קרוב מיינער, — האָט ער געזאָגט — ביסט נאָר פעאיק אַנצוטאַפן אַ האַלבן אמת. נישט די זאך מיינע גופא האָט מיר דערעסן, נאָר פון ענגשאַפט ווער איך דערשטיקט. איך בין דעם מאַסשטאַב אַרייַ בערגעוואַקסן. עס האַנדלט זיך דאָ נישט מער אין זאַט מאַכן אַ פאַר הונד־דערט מענטשן, ווען עס הערשט אומגליק און הונגער אויף דער וועלט. די גאַנצע מענטשלעכע טבע דאַרף מען איבערברעכן. פאַרשטייט? און צו דעם זענען ווינציק פּריוואַטע עקספּערימענטן. דאָ, ברודער, פאַדערט זיך אַן איבערקערעניש, אַ רעוואָלוציע, פאַרשטייט?

פּלטיאל האָט זיך די הענט געבראַכן אין קאַמישער פאַרצווייפלונג. — קינדערלעך מיינע! דער מענטש איז אַ פאַרפאַלענער! מיט רע־

וואָלוציעס וויל ער איבערמאָכן די מענטשלעכע טבע! ערשטנס — האַלט נאָך ניט ביי קיין רעוואָלוציע. און צווייטנס — וואָס איז אַזוינס טבע — פּויערישער קאַפּ? וואָס איז אַזוינס טבע? וועלן מענטשן דען אויפֿ-הערן צו עסן און צו שלאָפֿן? משתין צו זיין און צו קינדלען? געבוירן ווערן און פּאַרלירן ווערן? און אַט פון דער נעבעכדיקער, אומהיילבאַ-רער אומפּולקומענהייט זייערער שטאַמען דאָך אַלע אומגליקן אויף דער וועלט, פון אַ שילשול ביז דער וועלט־מלחמה, פון אַ ווייב אַ שלאַק ביז — סאַציאלע אומגלייכהייט...

פּלטיאל האָט נאָך געהאט לאַנג צו ריידן און געשמאַק צו ריידן אויף דער דאָזיקער טעמע. אַ גאַנצער ארסענאל פון אייגנאַרטיקן פּילפּול איז אים געשטאַנען צו הילף.

אַבער אין די רייד איז אים אַריינגעפּאַרן לוקיאַן מיט אַ פּראָסט אויף די וואַנצעס און מיט שניי אויף די שטיוול. ער איז אַריינגעפּאַרן, ווי אויף דער ביקס רייטנדיק, ווייל ער האָט זי מיט געראש נאָכגעשלעפּט פון הינטן, בעת די פּאַפּאַכע איז אים גאָר פּאַרקראַכן אויף דער נאָז.

— עך, מאַט' מאַיאַ, ניסים, פּאַנטעליימאַן אַבראַמאָוויטש! — האָט ער אויפגערודערט די קאַנטאַר מיט זיין דונער־קול. ער האָט אַבער איצט באַמערקט פּאַדלאַסקין אין ווינקל און ער האָט זיך שעמעוודיק פּאַרקייכט.

דאָן איז ער צוגעגאַנגען, ווי אים האָט זיך געדאַכט, שטיל און אויף די שפיץ פינגער צום קאַנטאַר־טיש און אַוועקגעלייגט די לעדערנע טאַר-בע מיט דער פּרישער פּאַסט, וואָס ער האָט נאָר־וואָס געבראַכט פון ליאסאָווע.

און מער זיך איינהאַלטן האָט ער שוין ניט געקאַנט. — פּאַרשטרייקט, באַריס יאַקאָוילעוויטש, יעי באַהו פּאַרשטרייקט! דער צאַרבאַטישקא האָט זיך אַפּגעזאַגט פון טראַן און — ניטאָ ווער ס'זאָל קיניגן אין רוסלאַנד!

בערל האָט שטרענג אַ קוק געטאַן אויף לוקיאַנען, אַ פינטל געטאַן מיטן אויג און זיך אַ שנעל געטאַן איבערן האַלדז.

לוקיאַן האָט פּאַרשטאַנען די אַנדייטונג און גענומען זיך צלמען. — וואָט־טע כריסטאָס, פּאַרשטרייקט! גאַנץ ליאסאָווע קאַכט,

פֿלטיאל האָט שוין באַוווּזן אַרײַנצוקוקן אין דער דײַטשישער צײַ-
טונג און דער אויסדרוק זײַנער איז געוואָרן ענלעך צו לוקיאַנס.
— האָסט דאָך געוואָלט אַ רעוואָלוציע, פּרײַץ מײַנער! האָסטו זי.
ניקאָלאַי האָט אַבדיקירט.

— אַט-אָ! לעזט, לעזט ווײַטער! דאָרט שטײט אַלץ! — האָט זיך
לוקיאַן פֿאַר פּרײַד געקראַצט.

15

דעם פעטערס צווייטער פראַבלעם

בערל האָט נאָך מיט אידען אויג אויף אויג קײן צוויי ווערטער
ניט גערעדט פֿאַר דער צײַט פֿון איר אַנקומען.

— זאָל זי זיך אויסרוען, זאָל זי זיך דורכשלאָפֿן — האָט ער זיך
אַלײן פֿאַרענטפֿערט.

אַבער די אמתע סיבה, פֿאַרוואָס ער האָט זי אויסגעמיטן, איז גע-
ווען די, וואָס ער האָט אַ ביסל מורא געהאט פֿאַר אַ טיפּערן געשפּרעך
מיט איר. זי איז דאָך געקומען צו אים נאָך אַן עצה, איז זי אַבער אַנגע-
קומען אין אַזאַ צערודערטער צײַט, ווען ער נײַטיקט זיך אפשר אַלײן
אין אַן עצה. ווײַניקער פֿאַר אַלץ איז ער איצט פעאיק געווען צו זאָגן
אידען מיט דער פּולער אַחריות: טו דאָס און דאָס. אַז ער האָט ניט גע-
ווסט מיט זיך אַלײן וואָס צו טאָן.

און אויב ער איז איצט געלאָפֿן פֿון קאַנטאָר גלײַך צו אידען, איז
עס דערפֿאַר, ווײַל אים האָט אַנגעשפּאַרט דער פֿאַרלאַנג, מיט עמעצן
זיך צו טײַלן וועגן די גרויסע געשעענישן אין רוסלאַנד.

דאָ, הינטערן דײַטשישן פּראָגט, איז דאָך אויסגעקומען, אַז רוסלאַנד
איז ערגעץ הינטער די הרי־חושך אַדער אפשר גאָר אויף אַן אַנדער פּלאַ-
נעט. אַבער אין דעם דאָזיקן אויפגעוואכטן רוסלאַנד איז דאָך איצט גע-
לעגן זײַן האַרץ און זײַנע האַפּענונגען.

און בערל האָט איצט געפּילט די באַדערפעניש זיך אויפצורײַדן
מיט אַ פֿאַר נענטערע מענטשן, וועלכע זאָלן אויפנעמען זײַנע רײַד,
ניט ווי פֿלטיאל — דער אײַביקער סקעפטיקער. און בײַ אידען וועט ער

דאך אוודאי טרעפן נאך מענטשן, ישראלן אפשר, דאָרעטשקען. אויב נאך מיטיק האָט אידע זיך אויסגעשלאָפן, זיצט מען דאָרט אוודאי און מען רעדט וועגן וואַרשע.

און בערל האָט טאַקע אידען געטראָפן אַ מונטערע, אַן אויסגע־ שלאָפענע, האַלב זיצנדיק אין אַנטועכץ אויפן בעט און לעבן איר אויפן ראַנד פון בעט איז, ווי אַ שווערער זאַק מיט צרות, געזעסן ישראל מיט אַראַפּגעלאָזטע הענט. עס איז שווער געווען זיך פאַרצושטעלן, אַז אַט דער זאַק מיט צרות איז היינט צו מיטיק געווען אַריינגעצויגן אין חלו־ צים־טאַנץ.

און ווי ישראל איז געזעסן אַראַפּגעבויגן צו דר'ערד פון זיין אייגע־ נער האַפּענונגסלאַזיקייט, אַזוי איז ער אויך געבליבן זיצן ביי בערלס אַריינקומען.

אידע האָט אַבער פריידיק אויפגעפלאַטערט, ווי אַ פרישער ווינט וואַלט אויף איר פנים אַ בלאַז געטאַן און צעשטויבט אַרום פנים דאָס דינע רויכל פון אירע קאַפּריזונע האַר. צוזאמען מיט די הענט האָט זי אויך אויסגעשטרעקט צום פעטער בערל דאָס ווינטיקע פּנימל מיט די שאַרפע קנייטשלעך ביי דער נאָז, ווי זיך אַנגעבאַטן אויף אַ קוש.

האָט דער פעטער זיך צעקושט מיט איר.

— האָסט דיך שוין אויסגערוט, אידע?

— יאָ, פעטער!

— האָט זיך שוין אַנגערעדט ווי אַ פּויק? — האָט ער אַ ווונק גע־

טאַן אויף ישראלן.

— יאָ האָט אידע אַפּגעענטפּערט מיט אַ זיפּץ.

און דאָ האָט זיך בערל געכאַפּט, אַז עפעס פעלט אים. יאָ, ס'האָט

טאַקע געפּעלט. דאָרעטשקע איז דאָ ניט געווען.

געלאָפן אהער איז ער מיט דער דעה קודם אַרויסצולייגן די ציי־

טונג. אַבער אין דעם איצטיקן מאַמענט האָט ער פּלוצלונג דערפילט, אַז

דער פאַרלאַנג אַרויסצולייגן די גרויסע גייס וועגן רוסלאַנד איז אין אים

דאַפּטעם אַפּגעשטאַרבן.

ער האָט זיך אַליין דערשראַקן פאַרן דאָזיקן טויט־געפיל, וואָס איז

געקומען צו אים דווקא איצט, ווען ער האָט זיך אַרומגעזען, אַז דאָ־

רעטשקע איז דאָ נישטאַ.

ווען בערל וואלט ניט געשטאנען מיט דער פלייצע צום עלעקטרישן ליכט, וואלט אידע לייכט געקאנט באמערקן, ווי בלאס ער איז פלוצלונג געווארן.

און בלאס איז ער געווארן פון דער שווערער אנטדעקונג, אז די קליינע לערערין פון ניי-שטעטל האט אויף א רגע געקאנט פון אים פאר-שטעלן די רוסישע רעוואלוציע.

ער האט א צי געטאן מיט די ברייטע אקסל, ווי אראפצעווארפן א לאסט פון זיי, א דריי געטאן מיטן קאפ, ווי לויז צו מאכן דעם קאלנער פון דער טאלסטאוקע, און אז ער האט זיך אויסגעדרייט צו ליכט, האט אידע דערזען זיין שמייכל פיל ברייטער, ווי געוויינלעך, ווייל גע-וויינלעך פלעגט בערל ניט שמייכלען מיטן פולן מויל.

— האסט פארשלאפן דעם סוף פון א תקופה, אידע! זיך געלייגט אין דער צייט פון רעאקציע און אויפגעשטאנען אינמיטן דער רע-וואלוציע.

ער האט געלאסן ארויסגעצויגן פון קעשענע די צייטונג.

אידע האט קינדיש מיט די הענט א פאטש געטאן, דערזענדיק דאס גרויסע סענסאציאנעלע קעפל. אויך ישראל איז ארויס פון זיין פארגליווערטן צושטאנד, אראפגעווארפן פון זיך דעם לעבעדיקן מת. גערעדט האבן שוין אלע.

אידע — וועגן א ניי לעבן אויף דער וועלט, וואס האט זיך ביי איר אסאציאירט מיט איר אייגן ניי לעבן...

ישראל — וועגן יידישער גלייכבארעכטיקונג. דער אינטערעס פאר יידישע מאסן איז — וויזט אויס — ביי אים ניט אפגעשטארבן, נאר געלעבט אונטערן אייז פון זיין אומגליקס-פארגליווערונג.

און בערל האט גערעדט, כדי זיך אליין צו הערן און זיך אליין צו איבערצייגן, אז דער אינטערעס פאר דער רעוואלוציע איז אין אים ניט אפגעשטארבן.

און ריידנדיק, האט ער זיך פארגעשטעלט, אז דאס וויל ער אויך איבערצייגן די קליינע לערערין, וועלכע הערט אים.

— אבער ווו איז עפעס דארע? — האט ער אינמיטן ריידן, ווי פארבייגייענדיק, געפרעגט. איז ביי אידען פלוצלונג אפגעפאלן די בא-

גייסטערונג און ישראל איז צוריק פארוואנדלט געווארן אין א זאק מיט צרות.

דארע איז אוועק ניט לאנג פאר בערלס קומען.

— ביידערנאכט? אליין? — האט זיך בערל געוונדערט — ישראל,

ווי דערלאזטו דאס, הא?

ביי אים איז רעכט געווען, אז די לערערין האט אליין אוועקגעמאר-
שירט אין ניישטעטל. זי איז פעאיק געווען אויף אזעלכע ווילדע גענג.
אבער דארעטשקע האט זיי ניט געזאגט, אז זי גייט אוועק. זי האט
זיך ארויסגעשלייכט ניט געזעגנט. האבן זיי געמיינט: טאמער וויל זי זיך
אויסוויינען אין דער שטיל.

— וואס עפעס וויינען? — איז בערל געווארן נאך מער אומרואיק.

אים האט זיך אויסגעוויזן, אז אידע מיט ישראלן דערריידן עפעס

גיט.

אבער אידע האט דעם פעטער אנגענומען ביי דער האנט און האט

זיך מודה געווען אין איר שולד: זי האט זיך אויסגערעדט פאר דא-
רעטשקען, אז ביסטריצקי איז געשטארבן.

— ביסטריצקי?

— נו, יא, ביסטריצקי, דארעטשקעס אמאליקער הארץ-פריינד. ער

איז אומגעקומען ערגעץ ביי די דייטשן אין געפענגעניש. גאנץ ווארשע
האט זיינער צייט מיט דעם געקאכט. מען האט אפילו געשמועסט וועגן
אן אויספארשונג, ווייל מען איז חושד, אז ביסטריצקין האט מען דער-
הרגעט און בארויבט.

אידע האט זיך פארענטפערט. זי זאל געווען זיך פארשטעלן, אז

אויף דארען וועט די ידיעה מאכן אזא רושם, וואלט זי דאס צום מויל
ניט געבראכט. זי האט געמיינט, אז דארעטשקע האט שוין לאנג איבער-
געקרענקט איר אמאליקע אומגליקלעכע ליבע צו דעם אויסוורף.

אידעס פנים האט אפגעשפיגלט א דאפלטע שפיל: אי פון אויפריכ-

טיקער חרטה, אי פון שעלמישן, אוברחמנותדיק-ווייבלעכן נייגער, ווי
אזוי וועט פעטער בערל איצט רעאגירן אויף דעם.

און בערל האט רעאגירט גאנץ איינפאך. ער האט אנגעטאן די

פאפאכע, ארויפגעכאפט דעם פעלץ אויף זיך און אוועקגעלאזט זיך אין
דער נאכט אריין, אפשוין דארעטשקען.

דאס וואָלט דאָך געווען אַ פשוטער משוגעת פון איר זייט, אַוועק צולאָזן זיך איצט פון פּאָדלאַסיע קיין ניי־שטעטל אָן אַ באַגלייטער. וועלף האָבן געבאַלעבאטעוועט אויף די וועגן, אַ פאַר מאָל זיך שוין אַריינגעריסן אין שטאַל. ביידערנאַכט פלעגט קיינער ניט אַרויס פון הויף אָן אַ רעוואָלווער. אָבער אויף דאַרעטשקען איז אַלץ צו גלויבן. און ניט נאָר אין אַ מאַמענט פון פאַרצווייפלונג — ביי איר איז סתם געווען אַ קרן צו פאַרשאַפן אַ נאָענטן מענטשן שרעק און עגמת־נפש. זי האָט דאָך זיכער געוויסט, אַז בערלען וועט זי פאַרשאַפן קרענקונג מיט איר פלוצלונגדיקן פאַרשווינדן פון הויף אין שפעטן ווינטער־אָונט. און אויף דעם האָט זי טאַקע געוויס אויסגערעכנט. בערל האָט, אַגב, אויך פיינט געהאט צו בלייבן איר שולדיק. און אַזעלכע ווילדע באַציאונגען האָבן זיך שוין איינגעשטעלט צווישן זיי: אַ מין ספּאַרט פון פייניקן איינער דעם צווייטן. אַט וועט ער זיך נאָר דערקונדיקן, צי זי איז דערגאַנגען צו זיך אַהיים בשלום. און אויב ביי איר אין צימער איז נאָך ליכטיק, וועט ער פאַרקרעווען צוריק און דאָן מאַג זי שוין לאַנגע וואַכן זוכן די געלע־גנהייט מיט אים זיך צו באַגעגענען.

פאַר בערלען איז זיין אייגן געפיל צו דער קליינער לערערין געווען אַן אַפקומעניש, דאָס איז געווען אַ געפיל, וואָס האָט אַריינגעבראַכט כאַאָס און צעוואָרפנקייט אין זיין אויסגעמאַסטן סיסטעמאטיש לעבן. בערל פּאָדלאַסקי טאַר ניט האָבן אַזעלכע געפילן צו אַ פרוי. בערל פּאָד־לאַסקי קאָן זיין מיט אַ פרוי באַפריינדעט, מעשה חבר. ער קאָן אויך האָבן מיט אַ פרוי אינטימערע באַציאונגען. אָבער אין לעצטן פאַל וויקלט זיך גאָר שנעל אויף פאַר אים די גאַנצע מיספאַרשטייעניש, די ווילד־פרעמדקייט צווישן מאַן און פרוי ביי די אינטימסטע באַציאונגען און דאָן זוכט ער וואָס שנעלער אַן אויסוועג, אַ באַפרייאונג פון דער רעלאַ־טיווער אינטימקייט. פּאָדלאַסקין קאָן אַ פרוי געפעלן, זי קאָן אפשר אַמאָל אויך זיך איינעסן אין אים. אָבער אַז פּאָדלאַסקין זאָל אַ פרוי וויי טאָן — דאָס איז שוין גאָר אַ זעלטענע דערשיינונג. צו דעם דאָרף שוין די פרוי האָבן גאָר באַזונדערע אייגנשאַפטן, וואָס מען טרעפט זיי טאַקע נאָר אין דער אייגענער פּאָדלאַסקי־משפּחה. ניט אומזיסט האָבן די פּאָדלאַסקיס ניט געקאָנט זיך צוקלייבן קיין ווייבער פון דער פרעמד. און די פאַר זעלטענע פאַלן, ווען אַ פרוי האָט אים וויי געטאָן, דער־

מאָנט זיך איצט בערל מיט אַ מין חיהשן טראַגיום. ווייל ער פילט, אָן דער ווייטיק האָט זיך אים אָפּגערופּן. די קליינע, קרענקלעכע לערערין מיט די בלויע הוצפהדיקע אויגן — זי טוט אים וויי. און צו אַזעלכע פרויען, וואָס קאָנען וויי טאָן, האָט בערל קיינמאָל קיין גליק נישט גע- האָט. דאָס איז שוין נישט קיין פרוי, דאָס איז אַ מין באַרוועסער גאָט, וואָס שפּאַנט איבער זיין האַרטיקער ברוסט, בעת ער ליגט צו דער ערד אַ צוגענעגלטער — שפּאַנט איבער זיין ברוסט און ווייסט דעם סוד פון זיין הינטערבאַוווסטיין.

און ווער איז זי — דאַרעטשקע — אָט די קליינע פרוי מיט די סו- דות פון איר קרענקלעכער פאַרגאַנגענהייט, וועלכע זי האָט אַלע ביז איי- נעם אויפגעדעקט פאַר אים, כדי אים וואָס מער וויי צו טאָן? נאָך אַלעמען איז זי דאָך קעגן אים אַ קינד. און וואָס שטעקט מער אין זיין ווייטיק- לעכער זאָרג איבער איר? מאָן, וואָס גאַרט נאָך דער פרוי, אָדער מאָן, וואָס גאַרט זיינע נישט אויסגעלעבטע פּאַטער-געפילן אויסצולאָדן? און וואָס איז, אין גרונט גענומען, דאָס ווילדע געראַנגל, וואָס זיי פירן צווישן זיך שוין פון אַ לענגערער צייט, ווי צוויי חיות אין וואַלד. וואָס שטויסט זי אָפּ איינער פון דעם אַנדערן, און וואָס בינדט זיי צוזאַמען? אויב מען זאָל דאָס אַלץ באַצייכענען מיט דעם טראַפּאַרעטן וואָרט „לי- בע“, דאָן איז די מענטשלעכע טערמינאַלאָגיע קיין שמעק טאַבאַק נישט ווערט.

אין דער שטילער, נישט־פּראַסטיקער נאַכט, שפּאַנט בערל האַסטיק, באַרג־ארויף צו די פייערן פון ניי־שטעטל. ער שלינגט מיט גרויסע טריט דעם סקריפענדיקן שניי און קוקט צום לויטערן הימל מיט זיינע קליינע ווייטע איינגעפרוירענע און צאַפּלדיקע פייערלעך. דאָס זענען בריליאַנט- טענע גליי־ווערים, וואָס צאַפלען זיך אין שפינוועבס פון דער קאַלטער אייביקייט.

בערל האָט אַראַפּגעקוקט און געטראַכט:

— אייביקע געזעצן! וואָס האָט איר בכלל פאַר אַ שייכות צו דעם מענטש, וועלכן ס'איז נישט קאַלט און נישט וואַרעם פון אייער קרישטאָ- לענער, נאַריש־געטלעכער האַרמאַניע? אַ מענטש איז נישט קיין טייל פון דער נאַטור, נאָר אַן אויסנאַם. אַ כּופּר! יא, אַ כּופּר בעיקר, ווייל ער איז פאַר זיך אַליין דער עיקר.

ער האָט זיך דערווייל דערמאָנט, אָז פֿאַר דער צייט האָט ער זיך נישט אומגעקוקט אויף ביידע זייטן וועג, צי ליגט נישט ערגעץ דאָרע-טשקע אָ פֿאַרחלשטע, אָ פֿאַרצוקטע. אים האָט זיך געדאַכט, אָז דאָס לויפט ער זי זוכן דורך דער אייביקייט. און שוין נישט צום ערשטן מאל לויפט ער אַזוי, נאָר זיין געלאָף חזרט זיך איבער אין אייביקן קרייז. דאָס יאָגט ער זיך נאָך איר? צי דאָס יאָגט ער זיך נאָך זיין אייגענעם שאַטן אין דער אייביקייט?

און אין דער צייט, ווען בערל איז געלאָפֿן זי זוכן מיטן וועג צום ניי־שטעטל, איז דאָרעטשקע שוין ווידער געזעסן ביי אידען אין צימער און, כלומרשט אָ רואיקע, אַריינגעקוקט אין אידעס אָ בוך. אויף אידעס באַמערקונג, אָז דער פעטער איז געלאָפֿן זי זוכן, האָט זי נאָר מיט אָ גרינגשעצונג אָ הייב געטאָן דעם שמאַלן אַקסל.

— אַוודאי געלאָפֿן אין ניי־שטעטל, דער משוגענער.

— אָ משוגענער? — האָט זיך אידע באַליידיקט פֿאַרן פעטער בערל.

— אַוודאי אָ משוגענער...

און שפעטער האָט דאָרעטשקע אויפֿגעהויבן פֿון בוך אָ פֿאַר בלויע אויגן, נישט קיין חוצפהדיקע, נאָר פֿאַרטערטע און אָנגעפֿילטע מיט טיפֿן צער.

— אָז מען קאָן צו אַזאַ צעבראַכענעם נפש, ווי איר, האָבן זיין באַ-

ציאונג — דאָרף מען שוין זיין משוגע.

וועגן ביסטריצקין האָט זי שוין מער קיין וואָרט נישט דערמאָנט, ווי די ידיעה וועגן זיין טויט וואָלט שוין אינגאַנצן זיך אויסגעוועבט פֿון איר געדעכעניש. זי האָט זיך נאָכגעפרעגט וועגן דער מאַמען און זיך געווישט די פֿאַרטערטע אויגן און ווידער ווי מיט אָ גרינגשעצונג גע-צוקט מיט די אַקסלען, ווען זי האָט אויסגעדריקט איר פֿאַרווונדערונג, וואָס בערל האָט, זי נישט אָנפרעגנדיק, געשיקט דער מאַמען אַזאַ גרויסע סומע געלט.

אויף אידעס פֿאַרזיכטיקער פֿראַגע, וווּ זי האָט זיך אויסבאַהאַלטן, בעת בערל איז דאָ געווען, האָט זי דערציילט, אָז זי איז געזעסן ביים וועטערינאַר אין אַמבולאַטאָריע, נעבן בערלס פֿאַרווונדעטן הונט.

זי האָט דערציילט וועגן דזשעקס ליידן, וועגן דער אָפֿעראַציע, וואָס דער וועטערינאַר האָט אים געמאַכט און אירע אויגן האָבן איצט אָן

אויפהער געטרערט און זי האָט שוין די טרערן נישט אָפגעווישט. און פון איר צאַרטקייט צו בערלס אומגליקלעכן יאַגד-הונט האָט אידע אַרויס-געפילט, אַז די אומגליקלעכע דאַרעטשקע האָט דעם פעטער בערלען שטאַרק ליב.

מיט דער ידיעה וועגן דער רוסישער רעוואָלוציע האָט זיך דאַרע-טשקע ווייניק-וואָס איבערגענומען. זי האָט נאָר באַמערקט מיט אַ שמייכל דורך טרערן, אַז בערל וועט איצט וועלן איבערקערן אַ וועלט. אין זייער גאַנצן געשפרעך האָט ישראל קיין אַנטייל נישט גענומען. ער איז געשטאַנען ביים פענצטער, צו זיי מיטן רוקן, און, צוגענייגט דעם קאַפּ צו דער קאַלטער שויב, האָט ער געזעטיקט זיין פינצטער געמיט מיט דער פינצטערניש פון דער נאַכט.

און פלוצלונג האָבן ביידע פרויען אויפגעציטערט און ישראל האָט אַוועקגעריסן דעם קאַפּ פון דער שויב. דאָס האָט אַ קנאַל געטאַן אַ גאַנ-טער שאַס און זיך צעשפרייט אין אַ הילכיקן עכאַ. נאָך דעם ערשטן קנאַל — אַ צווייטער. און אַט איז שוין שטיל געוואָרן, אַזוי, אַז די פרויען האָבן געהערט זייערע הערצער קלאַפּן.

— אַ וואָלף אַוודאי — האָט ישראל געפרוווט זי באַרואיקן.

דאַרע איז געלעגן צוגעפאַלן מיטן פנים צו אידעס הענט און כמעט נישט געעטעמט. און אידע האָט דערהערט און דערפילט די אַלטע שטיל-קייט אין צימער, די שטילקייט פון די אַלטע פריצישע גאַבעלינען, וואָס קוקן שוין פון די ווענט אַראָפּ לאַנגע יאָרן און וואַרטן אויף עפעס אַן אומגליק, אַ קאַטאַסטראָפּע, אַבי אַרויסצוגיין פון זייער פאַרכישופטער שטומעניש. און אַט איז די דערוואַרטונג אַנגעצויגן ווי אַ סטרונע ביןן העכסטן גראַד. באַלד פלאַצט זי.

און אויף די שטיגן האָבן זיך דערהערט שטאַלפערדיק-שטייפּע טריט. און ס'איז אַריין דער פעטער בערל אַ בלאַסער, מיט באַהאַלטענע אויגן. מיט די הענט אין די קעשענעס און אויף קיינעם נישט קוקנדיק האָט ער גענומען שפאַנען איבערן צימער הינ-אוינ-צוריק.

— פעטער! ווער האָט געשאָסן? — האָט אידע זיך דערוועגט צו

פרעגן.

האָט ער זיך אָפגעשטעלט און זיך אומגעקוקט אויף אידען. און איר האָט זיך געדאַכט — ער האָט אַ שמייכל געטאַן.

— אַ דאגה ווער? איך האָב געשאַסן. האַסטו זיך איבערגעשראַקן?
 גערעדט האָט ער קוקנדיק אויף אידען און ס'איז אויסגעקומען ווי
 ער וואָלט דאָרעטשקען נישט באַמערקט.
 האָט דאָרעטשקע זיך אויפגעהויבן צו בערלס פנים מיט אַ פאַר אויגן
 פון אַ סאָמנאַמבולע.

— דו האַסט אים דערשאַסן?

און בערל האָט זיך שלעכט צעשמייכלט מיט אַ האַלבן מויל.

— אַ קראַנקן הונט — דערשיסט מען.

איז דאָרעטשקע אומגעפאַלן מיט אַ ווילדן ווייגעשריי.

— אַ! אַ קראַנקן הונט דערשיסט מען!

16

אַ מענטש אַל י י י

ישראלן האָט עפעס אָפגעשטויסן פון שלאָף, ווי מען וואָלט אים אין
 חלום דערמאַנט, אַז אַ וויכטיקע זאַך איז פאַרלאָרן געגאַנגען און אַז ער
 האָט נאָך נישט ווי געהערק אָפגעמאַסטן דעם פאַרלוסט.

ס'איז נאָך געווען שטאַק־פינצטער, ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפט.
 אָבער לויט דער ראַשיקער, ניכטערער וואַכקייט, וואָס האָט העל און וויי-
 טיקלעך זיין מוח אָנגעצויגן, האָט ער געזען, אַז מער מיט קיין אויג צו-
 מאַכן קאָן ער שוין נישט און אַז מען דאַרף זיך תיכף נעמען עפעס טאָן.
 ישראל האָט זיך אַליין אינסטינקטיוו געהיילט פון דעם גייסטיקן
 בראַך, וואָס זיין אומגליק האָט פאַר אים פאַרשאַפט. זיין גאַנצע קראַנקייט
 איז באַשטאַנען אין איין שאַרפן בליץ פון געדעכעניש. עס פלעגט זיך
 אָנצינדן אומגעריכט, מאַמענטאַל, אויף דער וואַר, צי אין חלום, אַלץ
 איינס, און דער תהום פלעגט באַלויכטן ווערן:

— אַ ווייב מיט צוויי קינדער! אַ-אַ!

און נאָך דעם בליץ פלעגט שוין מער אין דעם גאַנצן גוף זיינעם
 נישט פאַרבלייבן קיין איין פינטעלע, וואָס זאָל נישט פילן די אימהדיקע
 נאַכווייעניש.

ישראל האָט געהאַט נאָר איין מיטל זיך צו ראַטעווען פון ווילדן
 ווייטיק — איינשפאַנען זיך אין עפעס אַן אַרבעט. און מיט דעם האָט

ער זיך געהיילט. ער פלעגט זיך באהאלטן פון זיין אומגליק הינטער דער אַרבעט, פאַרהאַרעווען זיך ביז צום פאַרטעמפן די געפילן און די מחשבות, איינוויקלען זיך אין דעם וואַלקן פון איבערמידקייט און אַריינפאַלן אין אַ שטיינערנעם שלאָף.

האַט מען שוין אין פּאַדלאַסיע זיך צוגעוווינט צו זיינע פּלוצלונגע אַנפּאַלן פון פּלייסיקייט סיי בייטאַג, סיי אינמיטן דער נאַכט. ווי אַ געניטער חולה, וואָס גרייט זיך אָן רפואות פאַרן שלאָף, אַזוי פּלעגט ישראל האָבן אַנגעגרייט אַדער צוגעטראַכט עפעס אָן אַרבעט, אויפן פּאַל, טאַמער וועקט עס אים איבער.

ער איז אויך איצט אויפגעשפרונגען פון געלעגער, אַנגעצונדן אַ ליכט און אייליק זיך אַנגעטאַן, מיט דער טעמפער בענקשאַפט, וואָס גיי כער זיך איינצושפּאַנען.

אַ פּאַר מינוט שפּעטער האָט ער זיך שוין געפּאַרעט ביי פּערד און שליסן אויפן הויף, ביים שוואַכן שיין פון לאַמטערן. פּונאנדערנגעמענדיק דעם צוגעפרוירענעם געשפּאַן, האָט ער זיך איבערגעקוקט מיט דעם קרייז פון שטילער פינצטערניש, וואָס האָט אים מיטן לאַמטערן מיטן זיפּצנדיקן פּערד אַרומגערינגלט, און זיך געטראַכט:

— אפשר בין איך טאַקע אַ נאַכט־וואַנדלער?

— וויאַווישטא — האָט ער דורכגעבראַכן זיין אייגענע הייזעריי-

קייט און די פּאַרטייעטע שטילקייט פון הויף.

און מיט אַ וואַכעדיקן פּוס־טריט אין דעם יום־טוב פון שטילער פינצטערניש האָט דאָס פּערד אַרויסגעטראַגן דעם שליסן מיט ישראל, מיט דעם ברענענדיקן לאַמטערן פון הויף.

אַ האַלבע שעה שפּעטער איז ישראל שוין געפּאַרן באַרג־אַראַפּ, צום וואַלד, הינטער גיי־שטעטל, געגליטשט זיך מיט אַ ליידיקער שנעלקייט איבערן שוואַרצן וועג, וואָס האָט זיך פּאַרנומען צו דער גראַקייט פון די פעלדער. דאָס פּערד איז זיך מעסיק געלאַפּן און אין בויד האָט אים לאַנג־ווייליק־ריטמיש געשלוקערצט דער לעבער.

ישראל האָט געפילט דאָס פייכטע ערב־פּרילינג־ווינטל אין פנים און די הענט האָבן אים געשוויצט און געבענקט נאָך די קורצע און דורכ־געפרוירענע שייטן בערעזענע האַלץ, וואָס שטעכן אונטער די נעגל מיטן צוגעפרוירענעם שניי און וואָס פּאַלן אין שליסן אַריין, אויף זייער ריכ־

טיקן פלאץ אין שטויס מיט אַזאַ פריילעכן טרוקענעם און קורצן קלאַנג. דאָס איז ער געפאַרן אין וואַלד נאָך האַלץ פאַר דער שול און געוואַלט האָט ער זיך פעדערן מיטן האַלץ אין גיי־שטעטל נאָך איידער די ערשטע פליסיקע באַלעבאַסטע צעקריגט זיך מיטן אַלטן, ביים פונאַנדערפירן די ראַשטשינע.

דערווייל איז נאָך גרויע נאַכט אַרום. דערווייל לויפט ער לעבן שליטן, אַנטקעגן דעם ערב־פּרילינג־ווינטל, ער לויפט כּדי צו זיין אין באַוועגונג. זאָלן די גלידער ניט פאַסטן און דער מוח ניט טראַכטן.

עס טראַכט זיך אַבער. עס טראַכט זיך וועגן דעם, אַז דער בליץ, וואָס האָט אים היינט אויפגעוועקט, דער בליץ פון דערמאַנונג, האָט אַ שייכות צו אידעס קומען. אַ פּריינדלעכע האַנט, אַ פּריינדלעכער זיפּץ און — אַט זענען שוין ווידער אָפן די ווונדן.

ער פּאַלט אויפן פּלאַכן שליטן, אויפן אונטערגעבעטן היי, ווי אַ געשאַסענער. ער שוועבט אַזוי נידעריק ביי דער בלאַסער, ניט וואַרהאפֿ־טיקער ערד, אַז ער קאָן זיך מיט די הענט אַן איר אַנכאַפּן. און עס זינגט זיך אַ טרויעריק זמרל:

— אַ ווייב מיט צוויי קינדער! אַ־אַ!

שוין פאַרבייגעפאַרן דעם דאָרף באַריסאָוקע מיט געשוואַלענע דע־כעו', ווי מאַהאַראַדזשעס מיט פאַרבונדענע קעפּ. פון אַ ווייטן לאַדנשאַפּאלט פּאַלט אַ פּאַס ליכט. דער פּויער איז קאַרג. ער וועט ניט ברענען קיין פייער אַזוי אומזיסט־אומנישט. אַפּשר שטאַרבט דאָרט אַ קינד? אַ קליינס, אַ בלאַנדס, ווי זיין משהלע?

אַבער, ווען דער פּאַס ליכט איז פאַרשוונדן, האָט ישראל דערפּילט, אַז עס פעלט אים עפעס. ער בענקט נאָך דעם פּאַס ליכט. נאָך דעם שטאַר־בנדיקן קינד בענקט ער.

און פאַרוואָס קומט עס אים, ער זאָל זיין אַ מענטש אַליין, אַן אַרויסגעשטויסענער פון דער פאַריגלטער, שלאַפּנדיקער וועלט וואָס זי שפּירט אַפּילו ניט, ווי ער גליטשט זיך איבער איר שניי־פּערענע!

לינס, ביים עק פון פעלד טאַפּט אַן דאָס אויג די פאַרטייעטע טונקלקייט פון וועלדל און דאָס וועלדל דערמאַנט ישראל אַן דעם קליינעם פּאַדלאַסער בית־הקברותל, וואָס האָט זיך דאָרט צוגעטוליעט אין אַ ווינקל,

ווי צייטווייליק. און די דערמאָנונג פילט אָן ישראלס פאַרגליווערט
האַרץ מיט אַ זודיקער, יאַמערדיקער טרייסט:

אויף דעם פּאָדלאַסער בית־הקברותל האָט ער דאָך זיין אייגן פלייש
און בלוט באַהאלטן, דאָרט ליגט דאָך אונטערן פאַרפרוירענעם שניי זיין
בלאָנד קינד, משהלע, וואָס צוליב די פרעסט האָט מען שוין עס ניט גע־
קאַנט אַוועקפירן צו דער מאַמען און דעם ברודערל זיינעם אויפן ליאסאַ־
ווער גרויסן בית־עולם.

פאַרגייט אים איצט דאָס האַרץ אין שניידנדיקן פיין, אַז דעם קינד
איז אַזוי אומעטיק אויפן קליינעם בית־הקברותל ביים וועלדל, אָפּגעריסן
פון זיין טויטער מאַמען און טויטן ברודערל. אַן עוולה איז געטאָן געוואָרן
דעם קינד!

און צוליב די גרויסע פרעסט איז דאָס קברל אַפילו ניט אַרומגע־
מויערט — וויי! אַ פאַרפרוירן בערגל ערד מיט שניי באַדעקט און דאָס
איז אַלץ!

און תיכף דערפילט ישראל אַ נאָגנדיק באַדערפעניש צוצופאַרן צום
קליינעם בית־הקברותל, געוואָר ווערן דעם קינדס קברל איצט, אין גראַען
צודעק פון דער ווינטערדיקער נאַכט, ווען זיי זענען ביידע אַזוי עלנט און
אַזוי טרייסטלאָז.

האַט ער פאַרקירעוועט דאָס פערד פון גלייכן וועג אַראָפּ לינקס,
צום וועלדל. האָט ער זיך אָפּגעשטעלט אין טיפן האַרטן שניי און צוגע־
בונדן דאָס פערד צו די נידעריקע ביימלעך. איז ער געקראַכן אין שניי ביז
די קני, כדי זיך אַריבערבאַקומען איבערן גראַבן, דורך וועלכן דאָס בית־
הקברותל איז געווען אָפּגעשיידט פונעם פעלד. און ערשט איצט, ווען
ער האָט שוין אָנגעטראָפן מיט די שטיוול אויף די ערשטע פאַר מצבות,
איז אים קלאַר געוואָרן, אַז ער וועט דאָס ניט אַרומגעצוימטע קברל אין
דעם שניי־פעלד ניט געפינען. איז די פיין געווען גרויס. לאַדי, וואָס ער
איז אָפּגעשיידט פון קינד דורך דער מחיצה פון טויט און לעבן, ליגט נאָך
צווישן זיי אַ מחיצה פון שניי און ער קאָן דאָס קברל ניט אויסגעפינען!

טאַפּטשעט ער אומבאַהאַלפן אין טיפן שניי אויפן קליינעם שטח,
טאַפּט אַרום זיך די בלינדע, קאַלטע ווייסקייט און ברומט:

— קינד מיינס! וווּ ביסטו מיר פאַרוואַגלט געוואָרן!

ער פרוווט אַפילו אַנרייבן אַ נאַסע שוועבעלע, כדי צו באַלויכטן די

מחיצה צווישן אים און זיין בלאַנד קינד משהלע, וואָס געפינט זיך דאָ ערגעץ נאָענט, מיט דער האַנט צו דערלאַנגען, אָבער אויף אַן אַנדער, גאָר אַן אַנדער וועלט.

און פּלוצלונג דערזעט ער, ווי דאָס פּאַרלאָרענע, אָפּגעבראַכענע שוועבעלע איז פּאַרטראָגן געוואָרן ווייט אויפן שניי און דאָרט ליגט עס און עס טליעט, גריין־שוועבלדיק. און ניט עס צינדט זיך אָן רויט און ניט עס וויל זיך אויסלעשן, נאָר אַזוי ווי עס וואַלט זיך אָפּגעבראַכן און צע־טיילט אויף צווייען — איין פּלעמל לעבן דעם אַנדערן.

און ווען ער רייבט זיך אויס די אויגן מיט דער נאַסער האַנט און גיט ווידער אַ קוק אין דער זעלבער ריכטונג — זענען די גרינע פּלעמלעך ניט פּאַרשווונדן, נאָר זיך ווידער געטאַפּלט. איצט זעט ער שוין צוויי פּאַר טליענדיקע שוועבל־פּלעמלעך אויפן שניי.

און גלייכצייטיק דערהערט ער דאָס אומרויאַקע כראָפּען פּון דעם פּערד ביי די בוימלעך, אויף יענער זייט גראָבן. ווערט אים קלאָר אין מוח: וועלף.

אין דעם געגנט זענען וועלף ניט קיין זעלטנקייט. און ישראל האָט ביי זיך אַ רעוואָלווער. עס נעמט אים אָבער אָפּ די הענט פּאַר שרעק, וואָס ער טרעפט זיך מיט די וועלף דווקא ביי זיין קינדס קברל און דאָס קברל איז אונטערן שניי, אַ קליין בערגל ערד, ניט באַשיצט, ניט אַרומ־געמויערט.

און אַזוי ווי אין שטיינערנעם חלום שטייט ער אין שניי איינגעגראָבן און קוקט זיך איבער מיט זיין שרעק, וועלכע האָט גאָר קיין מענטש־לעכע גרענעצן ניט. עס טאַפּלען זיך די גרינע פּלעמלעך פּאַר זיינע אויגן. שוין דריי פּאַר, שוין פינף.

— אַוועקט! דערהערט ער פּלוצלונג זיין אייגן אָפּגעהאַקט געשריי — אַוועקט!

און ער האָט צוויי מאָל אויסגעשאַסן, פּון וואָס די פּלעמלעך האָבן זיך תיכף אויסגעלאָשן, כדי אַ פּאַר מינוט שפּעטער אויפצולויכטן פּון אַן אַנדער ריכטונג.

דריי דייטשישע מיליטער־לייט זענען געריטן פּוס־טריט דורך דער גרויער ווינטער־נאַכט, אויסשפירנדיק, צי די פּויערים פּון דעם געגנט גראָבן ניט אויס ערגעץ קיין קאַרטאַפּל פּון זייערע באַהעלטענישן. האָבן

זיי דערהערט צוויי ווייטלעכע שאַסן הינטערן וואַלד און זיי האָבן זיך אָפּגעשטעלט. שפּעטער האָבן זיי דערזען: הינטערן וואַלד ווערט ליכטי-קער, עס צינדט זיך אָן און עס צעפּלאַקערט זיך אַ פּייער. זענען זיי שוין צוגעריטן אין גאַלאַפּ. און זיי האָבן דערזען:

אַ מענטש אָן אַ היטל פּאַרעט זיך ביים צעוואַקסענעם פּלאַקער, ווי ער וואַלט געבראַטן קאַרטאַפּל, און עפּעס שרייט ער מיט ווילדע קולות און פּון צייט צו צייט שליידערט ער אויף רעכטס און אויף לינקס אַ ראַ-קעטע פּון ברענענדיקן היי. זענען די דייטשן אַראַפּגעשטיגן פּון די פּערד און מיט אַנגעלאַדענע רעוואַלווערן זיך געלאָזט גיין צום פּייער-צינדער. און אַז ישראל האָט דערזען פּאַר זיך לעבעדיקע מענטשן, האָט ער זיך צעוויינט פּאַר פּרייד. און ער האָט דערציילט פּאַר די דייטשן וועגן די וועלף און זיין קינדס קברל. האָבן זיי באַהאלטן די רעוואַלווערן און די אויגן זיך געווישט.

און אַ סך טעג און נעכט האָט נאָך ישראל אָפּגעקעמפט מיט די וועלף, באַשיצנדיק זיין קינדס ניט אַרומגעמויערט קברל, און געברענט האָבן אויף אים זיינע קליידער, וועלכע האָבן זיך אַנגעצונדן פּון צע-לייגטן פּייער.

און געפּרעסן האָט אים די קעלט, ווייל ער האָט שוין אַלץ פּאַרברענט אויף זיך און איז געשטאַנען אין פעלד אַ נאַקעטער. און זיין אַרט פּאַר-לאַזן האָט ער ניט געקאַנט און ווער עס זאָל אים צודעקן איז ניט געווען, ווייל ער איז געווען אייבער אַליין, אַ מענטש אַליין אויף דער וועלט.

אַבער אין די רגעס, ווען ער איז געקומען צום באַוווסטזיין, האָט ער באַמערקט פּאַר זיינע אויגן אַ צאַרטע האַנט שוועבן — אַ האַנט ווי אַ טויב אין ראַזן אָפּשיין פּון פּלאַקער. און ווי אַ טויב האָט די האַנט זיך אַראַפּגעלאָזט אויף זיין שטערן. האָט ער צוגעמאַכט די אויגן, כדי צו פּאַרהאלטן דעם טרייסטיקן חלום וואָס לענגער.

און אַז ער איז איבערגעקומען די שווערע קראַנקייט און געעפנט די אויגן אָן אויסגעניכטערטער, האָט ער דערזען לעבן זיך אידען זיצן. זי איז געזעסן פּאַרזאָרגט, אַנגעשפּאַרט אויף דער האַנט. און דערקענט האָט ער די האַנט, ווי אַ טויב אין ראַזן פּלאַקער. און איינגעזאפט האָט ער מיט די אויגן די זאָרג פּון איר אָפּגע-

צערט פנים. דאָס איז געווען די זאָרג פון אַ שוועסטער און פון אַ מוטער.
פון אַן עלטערן פריינד און פון אַן אומבאַהאַלפן קינד.
האַט ישראל פאַרשטאַנען, אַז די האַנט פון דער פרוי האָט אים פון
טויט אַרויסגעצויגן און די זאָרג פון דער פרוי האָט ווידער אַנגעפילט
זיין לעבן און ער איז שוין ניט מער — אַ מענטש אַליין אויף דער
וועלט.

17

ש י י ק ע ס מ א ר ס ע ל י ע ז ע

העלדישקייט, ווייזט אויס, איז אויך ניט מער, ווי אַ געוויינהייט.
דער טויט שוועבט אַ מענטשן פאַר די אויגן, פייפט אים אין אויער
אַריין און פליט פאַרביי. זעט ער — דער מענטש, אז דער טויט האָט אים
אויסגעמיטן איין מאָל, אַ צווייט מאָל און אַ דריטט — באַקומט דער
מענטש די איינריידעניש, אַז דער טויט איז ניט אים אויסן געווען, אַז
דאָס איז אַ בייזער הונט אַזאַ, וועלכער וואַרפט זיך נאָר אויף אַנדערע.
דאָן הויבט זיך אַן די בראַווורע, דאָס קריכן מיט דער הוילער האַנט
דעם בייזן הונט אין פּיסק אַריין. אַז ער בייסט ניט!

דער קאַוואַלער פון דריי געאַרגיי־קרייצן, שייקע זוסמאַן, איז געווען
ניט ווייניק איבערראשט, ווען עפענענדיק די אויגן, האָט ער זיך דערזען
מיטאַמאָל אַרומגערינגלט מיט וויסקייט און זיך דערפילט איינגעוויקלט
אין יאָדאַפאַרם־ריח.

מיט קיין אבר אַ ריר טאָן קאָן ער ניט און עס צעגיסט זיך פּלוצ־
לונג אַ הייסער שטראַם פון שרעק איבער זיין לייב און באַוווסטזיין: ער,
שייקע, איז צערעכט געמאַכט. ער ליגט צוגעשמידט צום לאַזאַרעט־בעטל.
נו, איז וואָס איז די שרעק? מסתמא לעבט ער דאָך. און אַז דער קאַפּ
איז אים פרעמד און ווי איינגעפאַסט אין אַ קירבעס — איז וואָס? האָט
ער קיין ערגערס ניט אַנגעזען?

די שרעק אַבער שטראַמט פון דעם ברענענדיקן ווייטיק אין לינקן
פוס און אין דער לינקער האַנט. ווייסט ער, שייקע, פון דער טעאַריע, אַז
וויי טאָן קאָן אַ פוס און אַ האַנט אַפילו דאן, ווען זיי זענען שוין לאַנג

אָפגעשניטן. און דאָ קאָן ער מיטן קאָפּ ניט אַ קער טאָן, ניט אַ הייב טאָן זיך, צו זען, צי האָט ער נאָך זיין האנט מיט זיין פוס.

וועגן אַ ריר טאָן מיט דער האַנט אָדער מיטן פוס איז גאָר קיין רייד גיטאָ, גיי ריר מיט אַ טייך הייסן, צעשמאַלצענעם בליי.

און איבער אים — זעט ער — איז אַריבערגעהאנגען דאָס פנים פון דער קראַנקן־שוועסטער, אויסטערליש לאַנג און שמאַל, און מיט צוויי פאַרשיידענע אויגן: אַ בלויען און אַ גרינעם, און מיט אַן אויסדרוק אַן ערנסטן, אַן אָנגעכמורעטן.

הער אַ מעשה! ברענען, ברענט אויף אים דאָס לייב און זי איז גאָר די אָנגעכמורעטע! צעשמייכלט ער זיך דורך ווייטיק.

— מאַיאָ פאַטשטעניע, סעסטריצאַ!

— ליג רואיק, זעמליאק! ריר זיך ניט!

מיט אַ טרומייערדיקן באַס, האַרט און פּראָזאיש רעדט זי אריין אין אים, ער זאָל זיך וואָס ווייניקער באַוועגן, ווייל קיין געזונט וועט אים דערפון ניט צוקומען.

— שוועסטערל! פיס האָב איך נאָך?

— יאָ.

— און הענט — ביידע?

— ביידע.

— נו, אַ דאנק — צעכליפעט ער זיך שטיל, מיט אַן אומפאַר־שטענדלעך לייכטן איבערגאנג פון שמייכל צו טרערן, ווי ביידע וואַלטן פון איין מקור געווען.

דאָס איז קלאָר, אַז אויב ער האָט זיי נאָר, דעם פוס מיט דער האַנט, — וועט ער זיי שוין האָבן צייט ער וועט לעבן, שניידן וועט ער ניט לאַזן, שייקע. מען שניידט ניט. זאָל מען זיך אַקאַרשט ביי אים אָנפרעגן, ס'איז זיינס!

איצט הייבט ער זיך אָן צו גריבלען אין זכרון, ווען, ביי וועלכער סיטואציע, האָט עס אים צורעכט געמאַכט.

אין זכרון פּלאַנטערן זיך פאַרשיידענע עפיזאָדן, ווען דער טויט האָט אים געשוועבט פאַר די אויגן. אָבער ער דערקענט זיי כמעט ניט. דאָן, בעת די בריק האָט אויפגעריסן און ער האָט געפילט, ווי עס טראַגט אים אין דער לופטן, אָדער דאָן, בעת ער האָט דעם פאַרווונדעטן קאַפיטאן

סעמיאָנאָוו אַרויסגעטראָגן אויף די אַקסלען פֿון טויטן־פעלד, אָדער דאָן, בעת לויפנדיק אַלץ פֿאַרויס אין אומאויפהערלעכן אַטאַק, האָט ער זיך פֿלוצלונג געפונען אין אַ טראַנשיי פֿון קניענדיקע מתים מיט די ביקסן אין דער האַנט — אַ טראַנשיי אַ פֿאַרסמטע פֿון דייטשישע גאַזן — דאָן האָט ער געפילט, ווי נאָענט ס'איז דער טויט לעבן אים. אָבער די שרעק פֿאַרן טויט האָט ער ערשט איצט געפילט. און מיט אַט דער שרעק זענען די אַלע עפיזאָדן גאַר אַנדערש באַלויכטן געוואָרן און זיי האָבן זיך געביטן מיט דער צייט. ער האָט ניט געוואוסט, וואָס ס'איז פֿריער געשען און וואָס שפעטער. כמעט צוויי יאָר פֿראַנט־לעבן האָבן זיך צו־זאַמענגעגאַסן פֿאַר אים אין איין אומאויפהערלעכן טאַג. אָבער דער טאַג, וואָס האָט זיך נאָך ניט געענדיקט אַפילו, איז שוין גלייכצייטיק געווען אַ מהלך ווייט פֿון אים. ער האָט זיך דערמאַנט די איינצלנע מאַמענטן, ווי אַ זיידע אָן זיינע יוגנט־יאָרן. און ערשט איצט האָט ער זיך געבאָדן אין פֿאַרשפּעטיקטער שרעק פֿאַר דעם איבערגעלעבטן.

און גאַר צום לעצט איז אַרויסגעשוומען פֿאַר זיין געדעכעניש די הילצערנע בודע ביים נאַרעוו. אַט די איינפאַכע הילצערנע בודע האָט זיך אָנגעטשעפעט אָן זיין געדעכעניש און ניט געוואָלט מער אַפלאָזן. שייקע האָט זיך צעלאַכט. די בודע האָט זיך איצט פֿאַר זיינע אויגן זייער קאַמיש און זייער בולט איבערגעקוליעט מיטן קאַפּ אַראָפּ. ער האָט זיך ענדלעך דערמאַנט.

— אַ באַבע ביסטו, זעמליאק, אַט־וואָס! אַט וויינסטו, אַט לאַכסטו — אזוי האָט איבער אים געטרומייטערט די לאַנג־פֿנימדיקע קראַנקן־שוועסטער און עפעס פֿאַרריכט אויף זיין געלעגער.

— אַז ס'איז קאַמיש, שוועסטערל, זייער קאַמיש. הערט אַ מעשה. און צוזאַמענגענומען די צעשאַטענע געלעכטער־אַרבעס, וועלכע האָבן זיך געשאַטן, ווי פֿון אַ לעכערדיקן בייטל, דערציילט ער דער שוועסטער, ווי אזוי מ'האַט צורעכט געמאַכט.

זאלבע פינפט זענען זיי געזעסן אַרויסגערוקט אויף אַ היפּשן מהלך פֿון שוץ־גראַבן, אָבער פֿאַרשטעלט פֿון דער הילצערנער בודע ביים נאַרעוו.

— וואָס? אַ שוואַך באַהעלטעניש? שוועסטערל, אונדזערע אַלע

אויפטועכצן אין לעבן זענען דאך ניט מער, ווי א הילצערנע בודע, הינט
טער וועלכער מיר באהאלטן זיך פאר טויט־שרעק.

— דו פילאָסאָפֿיר ניט, זעמליאק, דו דערצייל בעסער.

דערציילט ער דאך: זאלבע פינפט זענען זיי געזעסן הינטער דער
בודע, פינף ווילע יונגען און דער טונקעלער אַקומענקאַ מיט די זיל-
בערנע האָר און דעם זילבערן אוירינגל האָט געוואָרפן צו דער הויך אַ
זילבערנעם רובל און כישופדיק פאַרויסגעשריען:

— בודע אַריאַל.

— אַריאַל!! — האָט אונדז אַלעמען אַ רעווע געטאָן אין די אויערן
און צוגעדעקט מיט אַ גרויס היטל.

ווען שייקע האָט געעפנט די אויגן, האָט ער דערזען די שאַפּע ווייט
אין פעלד און איבערגעדרייט מיטן פונדאמענט אַרויף, און אויף אַן איי-
זערנעם סלופ איז געהאנגען אַ בינטל העלע האָר מיט אַ זילבערן
אוירינגל.

— און וואָס איז ווייטער געווען, שוועסטערל, אַ?

דאָס ווייטערדיקע האָט אים שוין דערציילט דער דאָקטער לאַזאַריעו
— אַ דזשענטעלמען מיט אַ געצערטלטער הערצל־באַרד און מיט זייער
קלאַרע, שמאַלע הענט.

— דיך, זעמליאק, האָט מען באַמערקט אין דער אויפגעריעטער
בלאָטע ערשט דאָן, ווען איבער דיין פאַרווונדעטן פוס איז איבערגעפאַרן
אַ וואָגן מיט פאַטראָנעס.

דער דאָקטער האָט געגלעט דעם פאַרווונדעטן איבערן פאַרבאַנדאָ-
זשירטן אַקסל מיט דער אומפילבאַרקייט פון זיינע ווייסע שמאַלע הענט,
וועלכע זענען ניט מחוייב צו וויסן, אַז דעם פאַרווונדעטן טוט וויי
אַפילו פון אַזאַ באַרירונג. דערביי האָט ער דעם געאַרגיקאַוואַלער פאַ-
טערלעך איינגערעדט:

— פאַר דיין טובה וועגן, זוסמאַן, לאַז דיך שניידן דעם פוס...

— גיין.

— ער איז דאך געשוואָלן, ווי אַ באַרג, קיין גאַנצער ביין ניטאָ.

— איך וועל ניט לאַזן.

— און אַזוי רעדט עס אַן אינטעליגענטער סאַלדאַט? און נאָך אַ

געאַרגיקאַוואַלער!

— אזוי רעדט ער. און איר, דאָקטער, שערט אייך בעסער אַז די באַרד. זי שטעכט ווי מיט שפּילקעס.

— מען וועט דיך אַ סך פרעגן. מען וועט שניידן. אַטוואָס.
דאָ האָט שייקע אין ביטערע יסורים געפרוּווט אַ הויב טאָן דעם קאַפּ, וואָס איז איינגעוואַקסן אין אַ קירבעס.

— דריי קרייצן, דאָקטער! דריי געאַרגי־קרייצן! דאָכט זיך גענוג פאַר מיינעטוועגן אויף צו האָבן אַ דעה איבער זיך!

דאָקטער לאַזאַרעווי האָט איבערגעגעבן דעם געשפרעך זיינעם מיט שייקען דעם הויפט־דאָקטער מיטן טיטל גענעראַל און מיט אַ פנים פון אַ שטעטיקן יאָזש, האָט דער יאָזש אין פאַרבלוטיקטן פאַרטעדן מיט פאַרקאַ־שערטע אַרבל זיך אָפּגעשטעלט פאַר שייקעס בעטל און דורך זיין זילבער־נעם האַרבערשטל האָבן אַרויסגעבלישטשעט צוויי שאַרפינקע אייגעלעך.
— ווי וואַגסטו עפעס, דו?

האַט שייקע אַריינגעקוקט דעם יאָזש אין זיין בערשטל־פנים און דורך יסורים האָט אים אָנגעשפאַרט אַ געלעכטער.
— וואַשע פּרעוואַסכאַדיטעלסטוואָ! זייט העפלעכער צו אַ געאַרגי־קאוואַלער!

צום ערשטן מאַל האָט איצט שייקע געשלאָגן קאַפיטאל פון זיינע מלחמה־פאַרדינסטן. דאָס בערשטל־פנים איז זיך צעשווומען אין דער ברייט. דער יאָזש האָט זיך געהאלטן ביי די באַקעס און אונטערן בלוטיקן פאַרטעדן האָט זיך געהוידעט פאַר געלעכטער זיין סאָליד בייכל.

— כאַפט אים דער טייוול! נעמט אים אין דער זעקסטער פאַלאַטע אַריין. יחסנים!

דער זעלביקער יאָזש האָט פונדעסטוועגן פיל מי געלייגט ביים צור־זאַמענשטעלן שייקעס צעשמעטערטן פוס. די שוועסטער האָט נאָכדעם דערציילט שייקען, אז ביי דער אָפּעראַציע האָבן ביידע זיך שרעקלעך גע־זידלט: שייקע פון שלאָף־טרונק און דער יאָזש פון רציחה. אָבער די אָפּעראַציע אליין איז געלונגען. און אויב דער פאַרגיפּטעוועטער געאַרגי־קאוואַלער וועט ניט שטאַרבן פון קיין אינפעקציע, וועט ער אוודאי בלייבן לעבן. מיט דער האַנט איז שייקע אָפּגעקומען מיט אַ קלייניקייט: צוויי פינגער האָט עס אים צעשמעטערט. דערביי איז פון צווייטן פינגער נאָך פאַרבליבן אַ גוטע העלפט. אַ באַזונדערע שטאַנדהאַפטיקייט האָט

אַרויסגעוויזן שייקעס קאַפּ. דעם קאַפּ זיינעם האָט יאָזש אין בלוטיקן פּאַרטעך באַטראַכט מיט אַ מאַדנער גרינגשעצונג, ווי אַ מינדערווערטיקן אַבר. אַז קיין זייטיקע קעגנשטאַנדן האָבן זיך אונטערן שאַרבן ניט אַריינבאַקומען, דער מוח — ניט אַנגערירט און די אָפּענע לעכער — אין אַ גוטן צושטאַנד.

האַט מען שייקעס קאַפּ טאַקע דעם ערשטן באַפרייט פון די באַנד דאַזשן און אַ לענגערע צייט האָט שייקען עפעס אויסגעפעלט: ס'האַט אים געפעלט דער קירבעס אויף די פלייצעס.

מיט צען וואָכן שפעטער איז דער פאַרווונדעטער קאַוואַליער שוין געווען לייטן גלייך. אין זוניקן קאַרידאָר פון גרויסן שפיטאַל האָט ער זיך געלערנט גיין אויף קאַזיאַנע קוליעס.

זיין אויסזען איז ניט געווען איבעריקס וואָס מקנא צו זיין. אַן אָפּגעקראַכענער האָן, וואָס האָט אַמאַל געהאַט רויטע פעדערן. אָבער די כינעזישע אייגעלעך האָבן שוין האַפּערדיק געלאַכט פון די איבערגע-לעבטע יסורים.

שייקע האָט געהאַט אַ טרייסט צו זיינע צרות: פאַר דער צייט, וואָס ער איז געלעגן, האָט אַ צווייטער געמאַכט נאָך ערגערע געשעפטן פאַר אים: ניקאָלאַי האָט פאַרלאָרן זיין קנעלונג, געוואָרן אויס צאַר. דאָס האָט דעם געאַרגי-קאַוואַליער משונה הנאה געטאָן.

אויף די קאַזיאַנע קוליעס איז ער געווען אויפגעריכט, ווי אַ פרייער בירגער פון דער רוסישער רעפּובליק. אין דעם זוניקן קאַרידאָר האָט ער זיך איצט געפילט. ווי דער אמתער העלד, ווייל איצט, נאָך דער איבער-קערעניש, האָט זיין מדרגה פון דריי אויסצייכענונגען באַקומען איר אמתע חשיבות. עס האָט געשמעקט מיט אָפיצירן-ראַנג.

היימיש האָט ער זיך דאָ אויך געפילט, צוליב זיין פעסטער פריינד-שאַפט מיט דער עלטערער קראַנקן-שוועסטער, וואָס זי האָט אָן אויס-טערליש לאַנג פנים און איין אויג א בלויען, דעם צווייטן אַ גרינעם.

קראַנקן-שוועסטער — דאָס איז אייגנטלעך אַ צוראַשניידענער טיטל פאַר דעם אַרט, וואָס דאָס אויסטערלישע פרויען-באַשעפעניש האָט פאַר-נומען אין שפיטאַל.

מאַריאַ פאַנטעליימאַנאַוואַ — אַזוי האָט זי געהייסן — איז געווען אין שפיטאַל אַ האַלבער דיקטאַטאָר. און ניט נאָר דאָקטער לאַזאַריעוו

מיט דער הערצל-באָרד האָט איר אַרויסגעוויזן זיין רעספעקט — אליין דער רוגזוהדיקער אַלטער יאָזש מיטן גענעראלישן טיטל, דער אַרדינאטאָר-דאָקטער פעשל, האָט אין איר קעגנוואָרט אויף גוטע זעכציק פּראָצענט איינגעהאלטן זיין רוגזוה. מיט דעם מאַמענט פון דער איבערקערעניש איז פון מאַריאַ פּאַנטעליימאַנאָווא געוואָרן טאָווארישטש מאַריאַ און אויף איר האָבן איצט אַלע געקוקט, ווי אויף דער פּאַקטישער מאַכט פון שפיטאַל.

אין שייקעס פריינדשאַפט מיט אַט דעם לינקן דיקטאטאָר אין קליידל האָט זיך דווקא אויסגעדריקט אין אומאויפהערלעכן ווערטלען זיך און אין שטיפערישע צולהכעיסן.

— טאָוואַרישטש מאַריאַ! מיין פּוס — אַט איז ער! ווער איז אַ חכם? כּוואַלט אייך געפּאַלגט, וואַלט ער שוין לאַנג געווען אָפּגעשניטן. און שייקע פּרווט זיך עלעגאַנט אַ הייב טאָן זיין נאָך היפש קלעצלדיקן פּוס.

— אָבער זייט דאָך ניט קיין קלאָון, זוסמאַן! דאָ איז אַ שפיטאַל, ניט קיין צירק!

לאַכט ער — דער כינטשיק אויף קוליעס — פון גאַנצן האַרצן און לאַזט זיך ווילגיין אין ברייטן זויניקן קאַרדאָר מיט אַ טענצל אויף די קוליעס. וואָס פעלט אים דען? ניקאַלאַי האָט זיך אויסגעגליטשט. און עס זינגען שוין פייגעלעך אין פענצטער. און אַט טאַגט מען פאַרביי אַ מת אויף אַ טראַג-בעטל — ניט אים. מוז מען זיך דאָך אויסלאַכן אַ ביסל. דער טויט איז פאַרט ניט מער ווי אַ היימישער הונט.

אָבער טאָוואַרישטש מאַריאַ טראַגט — ווייזט אויס — אויף אירע מעכטיקע, רונדע פלייצעס דעם גאַנצן וועלט-שמערץ, זי וויל ניט וויסן פון שייקעס לעבנס-פרייד.

— אַ מויד — אַ פּאַסטאַמענט, און זאָל דאָס אַמאַל אַ שמיכל טאָן — עסט ער זיך די לעבער.

די כינעזישע אייגעלעך זיינע באַווונדערן אירע גרויסע הענט און פּיס, איר לאַנג מענעריש פנים, איר פענאַמענאַלע גראַציע פון אַ מעכטיקן האַלץ-העקער און — דער עיקר — איר פאַרשיידנפאַרביקייט, מיט וועל-כער זי איז באַשאַנקען פון דער נאַטור.

ניט נאָר, וואָס אירע ביידע אויגן זענען פון פאַרשיידענער פאַרב:

איינער אַ בלויער, דער אַנדערער אַ גרינער, זענען נאָך אירע האָר אויך
ניט פון איינהייטלעכן קאַליר. אַט קוקט אַרויס פון אונטערן ווייסן
משעפיק אַ לאַק אַ ברוינער, אַ צווייטער — אַ גאַלדיק־בלאַנדער.

— וואָס פאַר אַ פוטוריסטישער גאַט האָט די דאָזיקע מאַריאַ פאַנ־
טעליימאַנאָוואַ אויסגעטראַכט? — ווונדערט זיך שייקע און האָט דערביי
אַ וואַרעם — צערטלעך געפיל פאַר איר — און פאַרוואָס איז זי ניט קיין
אַרטיילערשישער אַפיציר — צו אַלדי־גוטע יאָר? אַפילו פאַר איר שטים צי־
טערט דאָך דער נידעריקערער פערסאָנאל. די סאַניטארן רופן זי: דער
טרומייטער פון יריחו.

אַבער איר טרומייטערדיקע יונג מענערשישע שטים איז פאַר שייקעס
אויער דאָך זייער אַנגענעם.

און ער, שייקע, וויל דווקא פון אַט דעם לאַנגן פנים, וואָס האָט גע־
שוואַרן ערנסטקייט, אַ שמייכל אַראַפרייסן.

— טאָוואַרישטש מאַריאַ, אַנטלויפט! איך גיי צייכענען פון אייך אַ
קאַריקאַטור.

— און איך וועל אייך די הענט אַפהאַקן, פרוווט נאָר!

ניין, ריזיקירן וויל ער ניט. ער האָט שוין — זאָגט ער — אַזוי אויך
איין האַנט אַ קאַליקע.

ביים מעדיצינישן פערסאָנאל האָט שייקע זיך פאַפולער געמאַכט
מיט אַ געלונגענער קאַריקאַטור אויפן אַלטן יאָזש, דעם דאָקטער פעשל.
ער האָט אים אַנגעצייכנט אין זיין באַפלעקטן קצבישן פאַרטעד, מיט
אַ האַק אין דער האַנט און מיט אַן אַפגעהאַקטן פוס אונטערן אַרעם.
און דאָס צוזאַמענגעקניפטע שטעכיקע בערשטל־פנים האָט ביי שייקען
אַנגענומען אַזאַ פאַרביסן־גולנישן אויסדרוק, אַז ווען דער אַלטער האָט
דערזען פאַר זיך די קאַריקאַטור אויף דער וואַנט פון אַמבולאַטאָריע, האָט
ער דריי מאָל אויסגעשפיגן.

שפעטער ערשט האָט ער זיך אַפגעקערט צום פענצטער און זיין
בויד אונטערן פאַרטעד איז זיך פאַרגאַנגען אין אַ ספאַזמאָטישן גע־
לעכטער.

דאָטער לאַזאַריעוו האָט שייקען געשאַנקען אַ סקיצי־בוך מיט
פאַסטעל־פאַרבן און דערמיט האָט ער זיך אויסגעקויפט פון אַ קאַריקאַטור

אויף זיין הערצל-באַרד. דער געאַרגי-קאַוואַליער האָט טאַקע איצט גע-
האַלטן אין איין צייכענען.

ער האָט געצייכנט די אויסגעצערטלטע פון קרענק זעלנערישע
פנימער. געצייכנט זיי ביים תענוג פון עסן, ביים גליק פון פאַרציען אַ
רעשטל פון אַ פאַפיראַס, ביי דער ליידנשאַפטלעכער קאַרטן-שפיל, ביי
דער פאַרווונדערונג פון אומגעריכטע ווייטיק-אַטאַקן. איין זעלנערל מיט אַ
פאַרווייבערישט פנים פון לאַנג ליגן אין שפיטאַל דיקטירט אַ סענטימענט-
טאל בריוול אַהיים. אַ צווייטער — ווי פון קופער אויסגעשמידט, נאַר מיט
אַ פרישן ווייסן גאַט איבער דעם בלייענעם נאַקעטן קאַפּ, זיצט אין
טעמפער אומבאַקוועמלעכקייט און מאַכט אומזיסטע אַנשטרענגונגען צו
דערמאַנען זיך ווער ער איז, ווי ער הייסט, אין וועלכן פולק ער האָט
געדינט.

דער גאַנצער שפיטאַל איז פאַרוואַנדלט געוואָרן פאַר שייקען אין
איין גרויסן צייכן-צימער מיט אומזיסטע מאַדעלן. טאַוואַרישטש מאַריאַ
איז געווען אויסער זיך פון שייקעס פּוסט-און-פאַטעווען.
— נאַר מענטשלעך מאַלן! אַ מענטש זאָל עס נעמען אַ ביכל אין
האַנט!

— טאַוואַרישטש מאַריאַ, אַנטלויפט! כּוועל מאַכן אייער קאַ-
ריקאַטור!
— און איך וועל די הענטלעך אָפּהאַקן. פּרוּווט נאַר! אַ ליידיק
גייער דאָס איז!

— טאַוואַרישטש מאַריאַ, טאַוואַרישטש מאַריאַ! — ער היפט איר
נאָך אויף זיינע קוליעס איבערן קאַרידאָר.

— נו? — קערט זיך אום צו אים דער פאַסטומענט.
— כּ'האַב אייך געוואַלט בלויז זאַגן, אַז איך האָב נאָך אַ פאַך: איך
קאַן פייפּן. און, צוגעלייגט דעם אויסגעקערטן פּויסט צום מויל, פאַרגייט
זיך שייקע אין אַ הילכיק-טשוויטשערנדיקע מאַרסעליעזע. געשען איז דאָס
פּונקט אין דעם אייגענעם מאַמענט, ווען אין דער שכנישער אַמבולאַטאָ-
ריע איז אַ קראַנקער, ביים איבערבאַנדאַזשירן זיך, פאַרגאַנגען אין אַ רע-
ווען פון אַן אַקס ביי דער שחיטה.

— הערט אויף, ווילדער מענטש! הערט אויף!
— און דאָס געפעלט אייך, טאַוואַרישטש מאַריאַ? — און ער גיט

א מיש אויף אין זיין סקיצן-בוך א סצענע פון דריי זעלנער ביי א פאלי-טישער דיסקוסיע.

די צייכענונג איז איר דווקא יא געפעלן. קוקנדיק אויף די זעלנעריי-שע צעהיצטע פנימער, האט זי געזען, אז פון די נייגעברויכטע קלאציקע ווערטער ביז די אלטע, גוט באקאנטע פעטשארגומענטן איז איין האר. זי האט אים אבער אפגעשטופט מיט זיין סקיצן-בוך. נישט פארגונען אים קיין קאמפלימענט — דעם קלאון.

שוין כמעט ביי דער טיר, ווו זי האט געדארפט פארשווינדן, האט שייקע אויף זיינע קוליעס זי ווידער אנגעיאגט. ווי ער וואלט זיך א נדר געטאן זיך איינצועסן איר אין די ביינער.

— און דאס געפעלט אייך, טאווארישטש מאריא!
זיינע אייגעלעך זענען געווען פול מיט גוטמוטיקן געלעכטער. בעת זיין האנט האט געציטערט א ביסל פאר שוואכקייט און אפשר גאר פאר מורא, ווען ער האט אויסגעשטרעקט א בינטל פאפיר מיט קורצע יידישע שורהלעך.

מאריא פאנטעליימאנאוונא האט א ריס געטאן פון זיין האנט ארויס דאס פעקל כתבים און צו זיין גרויס איבערראשונג גענומען לייענען טרו-מייטערדיק און פארבלאז, ווי א נייע פארארדענונג פון שפיטאל.

ביי דעם בלוטיקן שפיגל פון נארעוו
הינטער זאמדיקע, רויטע אקאפעס
ליגן מענטשעלעך טראגיש און נאריש,
ווי צעווארפן פארגעסענע סנאפעס...

און זי האט אנגעשטעלט אויף אים צוויי ערנסטע אויגן, איינעם א בלויען, איינעם א גרינעם.

— אין אזא וויכטיקער צייט, זוסמאן, פארנעמט איר זיך מיט נא-רישקייטן! קומט בעסער אריין צו מיר נאכן דיזשור. איך האב מיט אייך עפעס צו שמועסן.

שייקע איז נאך לאנג געשטאנען אויף זיינע קוליעס אנגעשפארט און געגלאצט ווי א גולם.

— אט האסטו דיר א מאריא פאנטעליימאנאוונא!
פארשטייט זיך, אז נאכן דיזשור איז שייקע זוסמאן געשטאנען אויף

זיינע קוליעס ביי דער קראַנקן־שוועסטער אין צימערל. און דאָ האָט ער זיך עפעס דערוווסט:

— איך הייס נישט מאַריאַ. מירל איז מיין נאָמען. און מיין פאָטער איז נישט פאַנטעלימאַן, נאָר פּלטיאַל. אַ גרויסער אַריגינאַל. אָבער דאָס האָט נישט צו אונדזער ענין. אָט לייענט בעסער איבער די בראַשור און פאַר אייער טעמפּן קאַפּ וועלן פּיל זאַכן קלאָר ווערן. און אויב איר וועט עפעס נישט פאַרשטיין, וועלן מיר עס שפּעטער אַרומריידן. נו, נאָ לעוואָ קרוגאַם — מאַרש! איך דאַרף זיך איבערטאָן!

די בראַשור האָט געהייסן: „וואָס ווילן די פאַראַזשענצעס“. שייקע האָט זיך אָנגעשטויסן אין איר אויף געמען, וועלכע זענען אים געווען אַ ביסל באַקאַנט פון פאַר דער מלחמה: לענין, פּלעכאַנאָוו, בוכאַרין... גוט, ער וועט איר דערווייזן, דער מויד מיט די לאַנגע פּיס, אַז ער איז נישט קיין שוואַרצמאַהניק. אַפּילו זיין ערשט ליד, וואָס האָט געטויגט אויף כּפּרות, האָט ער דאָך אַפּגעדרוקט אין פּראַלעטאַרישן אַרגאַן פון „פּועלי־ציון“. צוליב אים איז קיין מניעה נישט — צוליב שייקען. צוליב אים מאַג מען איבעררייסן די מלחמה אַפּילו היינט. אַי — ער איז אַ העלד, אַ געאַרגיקאַוואַלירער? — נו, איז וואָס?

— וואָס האָט אייך געצווונגען, זוסמאַן?

— איך הייס שייקע, הייס איך. רופּט מיך: חבר שייקע.

— אַזוי? וואָס האָט אייך געצווונגען, חבר שייקע, צו ווערן אַ רב־סישער מלחמה־העלד? זייט איר טאַקע אַזאַ פאַרברענטער פּאַטריאַט?

דאָס מאַל, מיט דער איבערגעלעזענער בראַשור אין דער האַנט, האָט שייקע זיך שוין געפּילט פּיל היימישער אין איר קליין צימערל. פון איר פּראַגע האָט ער זיך פאַרקרימט, ווי פון אַ באַליידיקונג.

— אַ פּאַטריאַט! איך — ניקאַלאַיס אַ פּאַטריאַט! נישטאַ ווער ס'זאַל לאַכן! כ'האַב זיי נאָר געוואַלט באַווייזן, די קאַצאַפעס, אַז אַ ייד קאַן קענען די מלאכה נישט ערגער פאַר זיי, איר פאַרשטייט, חברטע מירל? ס'איז מיר געגאַנגען אין מיין יידישער אַמביצע.

צי האָט ער דאָס געמיינט ערנסט? צי האָט ער געחווקט? ווער קאַן דען אַרויסלייענען דעם אמת פון זיינע לאַכנדיקע כינעזישע אייגעלעך?

— וואָס קוקט איר מיך אַזוי אָן, חבר שייקע?

— איר געפעלט מיר. אזוי, אן דעם טיכל אויפן קאפ. עט נעמט
ממש אן א יצר-הרע...

— קלאָן!

— א יצר-הרע אייך צו מאַלן.

ענדלעך! ענדלעך האָט ער אַראָפּגעריסן אַ קאַרגן שמייכל פון אירע
שטרענג צוזאַמענגעצויגענע ליפן.

אַ, ווען דער אומגליקלעכער פוס זאָל אים נישט זיין אזוי קלעצל-
דיק און ווען ער קאָן איצט אַוועקשליידערן די קוליעס!
שייקען האָט זיך זייער געוואָלט אַפּשפּילן איצט אַזאַ מין קלאָוני-
שע סצענע:

אַ פאַל טאָן אויף די קני פאַר איר, פאַרברעכן די הענט און אויס-
רופן פאַטעטיש:

— אַ, רעוואָלוציאָנערער מלאַך מיינער! דערלויב מיר אויסמאַלן
דיין אויסטערלישע געשטאַלט!

ווייל ערשט איצט, ווען ער האָט זי צום ערשטן מאָל דערזען אָן אַ
טשעפיק אויפן קאָפּ, איז פאַר זיינע אַנטציקטע אייגעלעך אַנטפלעקט גע-
וואָרן איר גאַנצע אייגנאַרטיקייט און — יאָ — איר פאַסטומענטאַלע
שיינקייט.

הינטערן פענצטער האָט געגאַסן אַ געדיכטער פּרילינגרעגן מיט
זאַפטיקע דונערן און כמעט רעגלמעסיקע אינטערוואַלן. און דאָס גרויסע
מיידל — חברטע מירל — איז געשטאַנען, באַפעלעריש געווענדט מיטן
פּראָפּיל צום פענצטער, פאַררייסנדיק דעם לאַנגן קאָפּ צו די דונערן, און
דער קאָפּ אירער האָט געטראָגן אַ קרוין פון לאַקן פון גאַנצע דריי קאָ-
לירן: קאַשטאַן-ברוין, גאַלדיק-העל און אינדערמיט אַ לאַק אַ ווייסער. ווי
אַ פאַסטומענט פון אַפּינאַ-פאַללאַראַ האָט זי אויסגעזען אין זיינע אויגן
אין איר שטומען איבערוונק מיט די דונערן.

— וואָס? איר זייט נאָך נישט אַוועק? — האָט זי זיך פאַרווונדערט,
אַפווענדנדיק דעם פּראָפּיל פון פענצטער.

— ניין, כּוועל נישט אַוועק, חברטע מירל! איך מוז אייך מאַכן
באַווסטזיניק.

און מיט היץ און מיט האַסט, כדי זי זאָל אים נישט איבערשלאַגן,
האָט ער גענומען איר אויפקלערן, ווי אַריגינעל זי איז אין געשטאַלט און

ווי נוצלעך דאָס וואָלט געווען פֿאַר דער רעוואָלוציע, ווען זי לאָזט פון זיך מאַלן... נו, די מאַרסעליעזע, צום ביישפּיל.

אַט איז דער אַלבאַם זיינער — זי זעט? פּנימער סאַלדאַטסקע פון שפּיטאַל, פֿאַלקס־פּנימער. זאָל זי נישט מיינען, אַז דאָס איז ביי אים אַ שפּיל אַזאַ. שייקע נעמט פּיל טיפּער. זאָל זי זיך צוקוקן צו די סקיצן: תּאוּוה, הונגער, גיריקייט, ווייטיק, שרעק, שנאה, בענקשאַפט, טעמפֿ־קייט, קרעטיניזם — אַלץ איז דאָ פֿאַראַן. זי זעט? קאַצאַפּעס, אוקראַ־אַינער, פֿאַליאַקן, יידן, גרוינער, טאַטערן; אַפּילו אַ טשוקטשע.

און אַט די אַלע פּנימער — אַ האַגל פון מלחמה־אַפּפּאַל — אַלע מיט אויפּגעריסענע מיילער, ווי מיט בראַנדיקע ווונדן, מיט איין אויסגע־שריי — פֿאַרוואָס? —

דאָס וועט זיין דער הינטערגרונט.

און אויפן ערשטן פּלאַן — זי, חברטע מירל, טאָוואַרישטש מאַריאַ, מאַריאַ פּאַנטעליימאַנאָוואַ, זי מיט אַ רויטער פּאַן אין דער גרויסער האַנט, מיט איר פֿאַרריסענעם שפּיציקן קאַפּ, ווי אַן איבערגעקערטער הוט צוקער און מיטן יאַפּאַנישן שירעמל פון אירע דריי־פֿאַרביקע לאַקן — זי פֿאַרויס, פֿאַר דער מאַסע.

— עס וועט דונערן, זאָג איך אייך, חברטע מירל! עס וועט אַנ־מאַכן אַ רעוואָלוציע דאָס בילד אַליין! עס וועט אַראַפּריטשען פון לייוונט מיט אַ מעטאַלענעם געהילך:

זאָגט אייך אַפּ פון דער וועלט, פון דער אַלטער,

טרייסלט אַפּ זיין שטויב פון די פּיס!

וואָס פֿאַר אַ ריזיקן רעדנער־טאַלאַנט האָט שייקע געדאַרפּט אַרויס־ווייזן ביי זיין פּלוצלונגער קונסט־אַטאַקע, אַז זי, חברטע מירל, די אומ־זיגבאַרע ערנסטקייט פון גאַר אַנדערע וועלטן, האָט אים געמוזט נאָכ־געבן און צוזאָגן, אַז זי וועט פּאַזירן פֿאַר זיין מאַרסעליעזע.

אפּשר האָט זי די טעמע אַליין פֿאַראינטערעסירט. און אפּשר — דער יונגערמאַן מיט זיינע אַגיטאַטאָרישע מעלות, וואָס מען קאָן נאָך פון אים מאַכן אַ לייט.

זיי האָבן אַפּגעמאַכט צווישן זיך אַזוי: זי וועט זיך לאָזן מאַלן און ער וועט זיך לאָזן מאַכן פֿאַליטיש באַוווסטזיניק.

איצט בלייבט נאָר צו פֿאַרצייכענען דעם פֿאַרלויף פון דער מאַלעריי

מיט דער אָגיטאַציע, וועלכע האָבן צוזאַמען פאַרנומען פּונקט אַזויפיל צייט, וויפּל ס'איז נייטיק געווען, אַז שייקעס קלעצעליקער פּוס זאָל זיך אָנהייבן נאַרמאַל באַוועגן און ווערן לייטן-גלייך.

— שטעלט אייך פאַר, חברטע מירל, ווי איר מאַרשירט מיט דער פּאַן פאַרויס, מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַפּ, מיט אַן אַנטבלויזטער ברוסט...

— מיט אַן אַנטבלויזטער... וואָס? — האָט די חברטע אַ טרובע גע-טאַן, אָבער אַ טרובע געטאַן אַזוי, אַז ביי דעם אַרעמען געאַרגיקאַוואַ-ליער זענען זיך די פּאַסטעל-פאַרבן צעפּלויגן אין אַלע ווינקעלעך. ער האָט שיער נישט קאַליע געמאַכט דעם גאַנצן עסק ביי דעם ערשטן סעאַנס. קוים אויסגעפּוועלט, זי זאָל כאַטש נישט פּאַזירן אין ווייסן כאַלאַט, וועל-ער וואַרפט אויף איר פנים ווילדע רעפּלעקסן.

שייקע איז אָבער געווען אַן איינגעגעסענער. צום פּערטן סעאַנס האָט אים אָפּגעגליקט אויסצופּועלן ביי זיין געפּערלעכן מאַדעל אַ שטיקל בלויזן אַקסל.

— איר פאַרשטייט? חברטע מירל, איר פאַרשטייט? ס'איז דאָך אַ רעוואָלוציע. אייך קאָן דאָך נישט ליגן אין קאַפּ צו זיין פאַרשפּיליעט אויף אַלע קנעפּלעך.

— פאַרדרייט אייך אַליין דעם קאַפּ, רויטער קלאָון איינער! (ביי שייקען איז שוין אָפּגעוואַקסן די רויטע טשופּרינע) און אַז רעוואָלוציע איז וואָס? באַדאַרף מען פאַרשפּרייטן פאַרנאַגראַפּיע?

אוי, וווּ נעמט מען אַ שפּיז! אַנטבלויזן דעם אַקסל הייסט ביי איר פאַרנאַגראַפּיע!

— פאַרזעסן זאָלט איר ווערן, מיאוסע מויד! — האָט זיך שייקע צעשריען — גאַלדע גאַליעוונע, וואָס איר זייט! האָט איר דען אַ באַ-גריף, וואָס פאַר אַ זעלטענע ליניע ביי אייך איז פון האַלדז צום אַקסל אַראַפּ?

— איך הייס נישט גאַלדע — איז דער פּאַזירנדיקער פּאַסטומענט צעטומלט געוואָרן און מיט האַרץ אַנטבלויזט איר פּולן רונדן אַקסל, ווי זי וואַלט אים אַרויסגעוואַרפּן פאַר די הינט.

— און געזעסן בין אייך שוין אויך גענוג, — האָט זי שפּעטער צו-

געגעבן מיט אַ זיפּץ — איך בין געזעסן, מיין ברודער איז געזעסן... פון ססילקע אַנטלאָפּן...

גיי טענה זיך אויס מיט איר, אַז זי ווייס נישט, וואָס דאָס מיינט: פאַרזעסן ווערן!

שייקע האָט אויפגעהערט זיך אויסצוטענהן און צוזאַמען מיט די ריטמישע שמירן פון קוילן־סקיץ גענומען אונטערפייפן די מאַרסעליעזע. ערשט נאָך אַ וואָך פּאַזירן האָט מירל זיך פאַרגונען אַ קוק אַ זיי־טיקן אויף שייקעס קאַמפּאָזיציע. און מער האָט שוין איר גרינער אויג זיך נישט געוואָלט אָפּרייסן פון איר אייגן געשטאַלט.

מענטשן זענען פאַר זיך נישט לעזבאַר. אַ צווייטער דאַרף קומען און זיי אויסטייטשן, און אין שייקעס אינטערפּרעטאַציע האָט נישט גע־פעלט נישט קיין ווילדע דרייסטקייט און נישט קיין פּלאַמענדיקער טעמ־פּעראַמענט.

מירלס בליק האָט זיך קודם אָפּגעטונקט אין אַ כאָאָס פון מאַזשאַרע פאַרבן און איר האָט זיך אויסגעוויזן, אַז דער מאַלער טרייבט איבער איר אַ ווילדן חוזה. אָבער אַט האָט פון אונטער די צעקלונגענע, פאַר־ביקע קוטשמעס האָר זיך אָנגעהויבן אויסצוטיילן אַ לאַנג־פאַריסן פנים, אַ קאַלאַנען־אַרטיקער בלויער האַלדז, אַ מעכטיקע רונדיקע ליניע פון אַקסל.

— בין איך דאָס טאַקע? — האָט זי מיט פּלוצלונגער שעמעוודי־קייט געפּרעגט.

— ניין, די באַבע מיינע! — האָט דער מאַלער אומהעפלעך אָפּ־געברומט.

ער איז נאָך ווייט נישט צופרידן געווען מיט זיינע דערגרייכונגען. און ביי די סעאַנסן האָט ער זיך אויפגעפירט ממש דיקטאַטאָריש, בעת מירל, די גרויסע מירל, האָט זיך געפילט אומבאַהאַלפן. זי האָט זיך גע־שעמט פאַר איר נאַכגיביקייט, פאַר איר פּאַלגן זיין קאַמאַנדע, פאַר איר שטיין און פּאַזירן, ווי אַ ליימענער גולם. דאָס איז באמת געווען אַ צו־טייערער פרייז פאַר די אויסזיכטן, וואָס זי האָט אויף אים געהאַט.

אָבער גלייך נאָך די סעאַנסן פלעגן זיי זיך בייטן מיט די ראָלן און דער נישט העפלעכער מאַלער פּלעגט פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ געהאַרכ־

זאמען שילער, אין אַ נאָכגיבן טייג אין אירע אַגיטאַטאָרישע, מאַנס-בילשע הענט.

איז דער פּוּעלי־וואַ פּוּן דעם אַלעם געווען גאַר אַ מערקווערדיקער. וואָס ווייטער שייקע איז אָנגעגאַנגען מיט דער אַרבעט, אַלץ קאַמפּליצירטער איז געוואָרן זיין קינסטלערישע אויפגאַבע. די זיכערקייט פּוּן די ערשטע עטלעכע סעאַנסן, בעת פּוּן מירלס גראַנדיעזער פיגור האָט ער אַרויסבאַקומען דאָס צאַרט־ווייבלעכע — אָט די זיכערקייט האָט אים שוין פאַרלאָזן, פאַרפאַלגט האָט אים די מירל פּוּן נאָך די סעאַנסן, מירל — דער רעוואָלוציאָנער אין קליידל. צום פּופּצנטן סעאַנס, ס'הייסט נאָך דער פּערצנטער אַגיטאַציע האָט ער שוין געקוקט אויף זיין מאַרסע־ליעזע מיט די אויגן פּוּן אַן איבערצייגטן באַלשעוויק, און שייקע דער באַלשעוויק האָט זיך געראַנגלט מיט שייקע דעם ראַמאַנטיקער און מיט יעדן נייעם שטריך אַוועקגערויבט ביי דער מאַרסעליעזע אַ ביסעלע פּוּן איר מאַסיווער ווייבלעכקייט.

האַט מירל דאָס צוגעזען און האָט געליטן, ווי איר גורל וואַלט זיך געוויגט אויף אַ וואַגשאַל. איר איז דווקא אַ שאַד געווען די מירל פּוּן די ערשטע סעאַנסן און יעדעס מאָל, נאָך שייקעס אַוועקגיין, פּלעגט זי פאַר־זיכטיק אַפקערן דאָס בילד פּוּן דער וואַנט און מיט האַרצקלאַפּעניש נאָכ־קוקן וויפּל פּראַצענט ווייבלעכקייט ס'איז איר היינט אַפּגעקומען.

און נאָך איינעם אַזאָ סעאַנס, ווען נאָך אַ גרויס ראַנגלעניש האָט שייקע דער ראַמאַנטיקער גובר געווען און אויפּגעריכט די געשטאַלט אין זיין פּולער ווייבלעכקייט, האָט מירל, פאַרבלייבנדיק אַליין, אַפּגעטאַן אַ זאַך, פּוּן וואָס זי איז אַליין רויט געוואָרן: זי האָט אַ קוש געטאַן דאָס בילד, און נישט נאָר דאָן, אויפּן שטעל איז זי רויט געוואָרן, זי האָט זיך גערויטלט אויך שפּעטער, ווען זי האָט זיך דערמאַנט אַן דער באַגאַנגע־נער נאַרישקייט. איר כּעס האָט זי אויסגעלאָזט אויף מאַרגן צו שייקען:

— ווי לאַנג וועט ער זיך נאָך נאַריש מאַכן? ווי לאַנג וועט ער נאָך פּטרן צייט אויף מאַלערייקעס? דער פּוס זיינער איז דאָך שוין כּמעט אין אַרדענונג און עס פּאָדערן זיך איצט אייגענע מענטשן אויפּן פּראַנט.

— יאָ, חבּרטע מירל איז טאַקע גערעכט. ריטאַוו, איך לאַך פּוּן דיר מיט דייע אַקאַדעמיעס און פרעמיעס! מירן נאָך אויפּמאַלן אַ מאַרסע־ליעזע, אַז אייראַפּע וועט פאַרציטערט ווערן! שייקע פּילט אַ שפרודלדיקן

קוואל אין זיין סאלדאטסקער ברוסט. דערווייל אבער דארף מען גיין מאכן די רעוואלוציע און אפלייגן דאס מאלעריי אויף א בעסערער צייט. און מיט א שטעקעלע אין האנט, דעם שוואכן פוס צוהילף, און מיט אלע דריי געארגיקרייצן אויף דער ברוסט און מיט א פריש-אפגעוואקן סענער טשופרינע, נאך רויטער ווי אמאל, האט שייקע פייפנדיק די מאר-סעליעזע, זיך אוועקגעלאזט אויפן פראנט מאכן די רעוואלוציע. און מירל איז פארבליבן אויף איר שווערן פאסטן. זי האט געקוקט אויף דער נישט-פארענדדיקטער מארסעליעזע, פון וועלכער שייקע האט נאך נישט באוויזן ארויסצוטרייבן די מאסיווע ווייבלעכקייט און אירע אויגן, דער בלויער מיטן גרינעם, זיינען פארלאפן מיט טרערן. אונטער דעם מאסיוון, בולטן ברוסטקאסטן האט שווער געקלאפט א מיידלש הארץ.

18

פ ר י ל י נ ג

אין יענעם טאג האט די שטאט ליאסאווע זיך געהוידעט אין א שיכור-טאנץ. איבער דעם געוויירבל פון מיליטערישן כאקי און ציוויל-קליידער האבן די ליאסאווער בארימטע שפיציקע שינדל-דעכער זיך גע-שטייגערט אין אריבערטאנצן איינער דעם אנדערן. די שטאט איז פאר-כליגיעט געווארן פון מעשענער מוזיק. פון אלע עקן זענען געשווומען אי-בערן געדיכטן מענטשן-שטראם די צעבראכענע צעקלונגענע שטיקלעך זון פון די מיליטערישע ארקעסטערס. דאס האבן אריינמארשירט אין דער שטאט די רוסישע רעוואלוציאנערע פאלקן.

די דייטשן זענען נאך מיט צוויי טעג צוריק אפגעטראטן אין גרויס איילעניש, איבערלאזנדיק די שטאט אויף דער אחריות פון א קליינער בירגער-מיליץ מיט בענדער אויף די ארבעל. האט שוין מיט צוויי טעג צוריק די שטאט זיך דערפילט, ווי א פרייע, אומאפהענגיקע רעפובליק. די רוסישע פאלקן האבן איצט אריינגעבראכט אין דער שטאט דאס אמתע, נאאווי-ריינע גאולה-געפיל און די שטאט איז ארויס מקבל-פנים זיין משיחן.

דער שטאט ליאסאווע איז באשערט געווען מיט פארשפעטיקונג אי-

בערזולעבן די קושװואַך פון דער ערשטער רעוואָלוציע. אויף אַלע פּנימער איז געווען אויסגעגאַסן אַ יום־טובדיקע פּרייד. אין דער שמחה האָבן אַנ־טייל גענומען קינד און קייט. פאַרשלאָסן די וויונגען און משפּחותווייז אַרויסגעשאַטן אויף דער גאַס.

צו דעם גרויסן תּענוג פון די ליאַסאָווער באַלעבאַטים האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אין שטאַט זענען פאַרבליבן אַ היפשע צאָל דייטשן. זיי האָבן באַצייטנס זיך געמאַלדן צו דער נייער מיליטער־מאַכט, אָפּגעגעבן דאָס געווער און איצט אַרומשפּאַצירט איבער ליאַסאָווע און זיך געחברט מיט די רוסישע סאָלדאַטן, ווי פּרייע בירגער.

וואָס איז אַזוינס רעוואָלוציע?

יעדער חדר־ינגל אין ליאַסאָווע מיטן פאַרדרייטן דאַשיק און צע־שפּאַלטענעם ספּענצער וואַלט געקאַנט אויפקלערן, וואָס דאָס איז אַזוינס. רעוואָלוציע — דאָס איז אַ טאַג, ווען מען גייט נישט אין חדר, נאָר מען לויפט אַנטקעגן די סאָלדאַטן און מען שרייט: הוראַ! די דריי־טערע הענגען זיך אַפילו אַן אויף די מיליטערישע וועגענער.

רעוואָלוציע — דאָס איז אַ טאַג אַזאַ, ווען אַ דייטש מיט אַ רוס, ביידע בגילופין, גייען אַרומגענומען, רויכערן פון איין פאַפּיראַס און זי־לען יעדער אויף זיין שפּראַך ניקאַלאַיען מיט ווילהעלמען.

יונגע בית־מדרש־בַּחורימלעך טראַקטירן די זעלנער מיט פאַפּיראַסן, שטודירן די מאַשינעריע פון קוילנוואַרפער און ווילן פון איין שמועס גע־וויר ווערן די גאַנצע סטראַטעגיע.

אויף דער גאַס איז אַן ענגשאַפּט, אַ פּריילעכער יריד. מען טרעט זיך אַן אויף די הינער־אויגן און מען פילט קיין ווייטיק נישט, מען שטויסט זיך מיט די עלנבויגנס און קיינער באַליידיקט זיך נישט. אויף די ראַגן איז שוין נישט קיין ענגשאַפּט, נאָר אַ שטיקעניש, אַלע ווילן הערן, ווילן אַנטיילנעמען אין דער דיסקוסיע, וואָס אינמיטן רעדל פירן אַ פאַר פאַר־ברענטע פּאָליטיקער.

— הוראַ! — פישטשען אַלטע ווייבער מיט די חדר־ינגלעך אינ־איינעם — הוראַ, רבונר־של־עולם, שוין צייט טאַקע עס זאָל קומען עפעס אַ שטיקל דערלייכטערונג!

צו־גרויס, צושטורמיש איז געווען די פּרייד, וואָס די רוסישע אַר־מיי האָט איצט אַריינגעבראַכט אויף אירע שפיציקע באַגנעטן. דאָס איז

געווען אַ פרייד פון אַ נייער מעשה־בראשית, פון אַ פּרילינג, וואָס די וועלט האָט נאָך נישט אָנגעזען. מען האָט געזען פאַר זיך אַ נס: אָט די אַלע פאַרווינטקטע, פאַרשוויצטע, באַוואַקסענע פּנימער פון די איוואַנעס מיט סטעפּאַנעס אין זייער כאַקי־אונּיפּאַרם — ווי אויסגעאיידלט זיי זענען פּלוצלונג געוואָרן פון דער רעוואַלוציע! זיי אַליין — די רוסישע אַר־מייער האָבן דאָך קיין רעוואַלוציע נישט דורכגעמאַכט. מען האָט זי אַראַפּגעבראַכט פון מאַסקווע אַ פאַרטיקע אויפן פּראָנט, ווי אַ נייעם באַ־פעל אָדער ווי אַ פאַרטיע סוכאַרעס.

קיינער האָט נישט רעכט פאַרשטאַנען, וואָס דאָס מיינט אַזוינס: רעוואַלוציע.

אַבער אין דעם רונדיקן זאַפטיקן וואָרט האָט יעדער איינער אַרייַנגעלייגט זיינע בעסטע כּוונות און מענטשלעכסטע האַפּענונגען. אויפן הויכן פּלעצל ביי דער קאַלטער שול איז אָנגעגאַנגען אַ מילי־טערישער מיטינג צוזאַמענגערופן פון אַרבעטער־און־סאָלדאַטן־ראַט.

אויפן גרינעם מיליטערישן וואָגן איז געשטאַנען דער גרויער שלמה לוריע — דער אַלטער רעוואַלוציאַנערער וואַלף, אין זיינע אַפּגעטראַגענע לעדערנע קליידער פון שטעט־פאַרבאַנד, אין זיין הויכער פאַפּאַכע מיטן רוטן קרייץ. — איז ער געשטאַנען און געפּאַכט מיט די לאַנגע הענט און מיט זיין געעלטערער הילכיק־בלעכענער שטים אַרויסגעלייגט פאַר די צוהערער די מלחמה־אַריענטאַציע פון זיין פאַרטיי, פון די עס־ערן.

צו די ווייטערע רייען פון גרויסן געזעמל האָבן דערלאַנגט נאָר איינצלנע אַפּגעריסענע פּראָזן פון לוריעס האַמער־אָן־בלעך, דערלאַנגט בלויז אין דער ריכטונג, ווהיין ער האָט זיך אין דעם מאַמענט געווענדט, אָדער ווהיין דער קאַפּריז פון לייכטן פּרילינג־ווינטל האָט זיינע ווערטער פאַרטראָגן.

— ברידער־סאָלדאַטן! אויף אייך זענען איצט געווענדט די בליקן פון דער גאַנצער פּראַגרעסיווער וועלט... אין אייערע הענט ליגט דער גורל פון דער וועלט־רעוואַלוציע... די איצטיקע שעה איז אַ היסטאָרי־שעה... די וואַגשאַל — איז אין אייערע הענט... מיט דער לעצטער הער־אַ־אישער אַנשטרענגונג דאַרפט איר העלפן באַזיגן דעם שוואַך... די נעסט פון דער אייראָפּעאישער רעאַקציע...

— אמת...

— שאַרף און צום פּונקט...

— וואָס האַקט ער דאָרט אַ טשייניק?

— אַ מענטש פון טיל... מיר קאָנען זיי. קיין פּולווער נישט גע-

שמעקט...

און בערל פּאָדלאַסקי איז געשטאַנען אין דער מיט פון ענגן געזעמל. זיך צוגעהערט צו די צווישנרופן און געביסן די ליפן פון זיין פריינד און לערערס רייד. ער איז מיט שלמהן נישט מסכים געווען. נאָך פאַרן מי-טינג האָט ער זיך געאַמפּערט מיט אים ביז הייזעריקייט.

בערל האָט זיך נישט אָנגעשפּאַרט אויף קיין דאָקטרינעס. די לאַגיק האָט אים פאַרביטן זיין געזונטער, חיהשער אינסטינקט. און איצט, אין דעם גרויסן געטומל פון באַפרייאונג, אין דער אַלגעמיינער שיכרות פון פרייד, שטייט ער, בערל, אַ ניכטערער.

די רעוואָלוציע, וואָס אירע לאַזונגען האָט ער געטראָגן אין זיך שוין העכער צוויי צענדליק יאָר, וואָס נאָך איר אויסברוך האָט ער אין די לעצטע חדשים פון דער אַקופאַציע אַזוי געבענקט — די רעוואָלוציע האָט אים איצט נישט מיטגעריסן. און ווי איז דאָס געשען, וואָס בערל איז איר נישט אַנטקעגן געלאָפן צוגלייך מיט אַלע?

אין דער שטאַט ליאַסאָווע, ביי דעם גרויסן אַלגעמיינעם יום-טוב, איז ער געווען דער איינציקער, וואָס האָט נישט געקאַנט אָננעמען די רעוואָלוציע אין איר איצטיקן נאַאיוון קאַנפּעטן-געשטאַלט. דער אינס-טינקט זיינער האָט אים אונטערגעזאָגט, אַז עפעס איז דאָ געפעלשט, נישט עכט. אַז מענטשן וועלן זיך נאָך אַרומקוקן.

און אין אַט-די אַלע פריידיקע אויסגעשרייען פון סאָלדאַטסקע מיי-לער שפירט זיך אים דער אַנקום פון אַ געשריי אַ דראַענדיקן, פון אַ גע-שריי פון אַ פאַרווונדעטער און צערייצטער חיה. און דאָס וועט ערשט זיין דאָס אמתע פנים פון דער רעוואָלוציע.

פאַר בערלען איז קאָמיש-לעכערלעך שלמהס אַגיטאַציע צו די זעל-נער פאַרן פירן ווייטער די מלחמה. מיט אַן אַרמיי אין אַזאַ צושטאַנד גייט מען נישט מלחמה האַלטן. דאָס הייסט פשוט אַרויסרופן דעם בער פון וואַלד. וויל ער דאָס — שלמה לוריע? וויל ער אויפהייבן די צע-רייצטע מאַסן-חיה? ניין, ער וויל דאָס זיכער נישט. און בערל — צי ער וויל צי ער וויל נישט, אַבער ער זעט פאַר, אַז דער בער וועט פון

וואלד ארויס. און דאן וועט זיך ערשט אנהייבן דאס עכטע פון דער רעוואלוציע.

ווי א שווערער יאך לייגט זיך בערלען אויפן קארק ארויף דאס פאר געפיל פון דעם עכטן אין דער רעוואלוציע. געוויס וועט ער, בערל, זיך נישט אנטקעגנשטעלן דעם אויפגעברויזטן ים. אבער ווי איז דאס געשען, וואס ער, בערל, אן אלטער רעוואלוציאנער, האט זיך אזוי ווי דערשראקן פארן פנים פון דער עכטער רעוואלוציע? ווי האט עס געקאנט געשען, וואס ער, בערל, א נאטור א גראדליניקע און א טעטיקע, האט זיך פלוצ-לונג דערפילט, ווי פאראליזירט פארן פנים פון דער רעוואלוציע און קאן פאר איר טובה וועגן מיט א פינגער נישט א ריר טאן?

איז דאס ביי אים אריסטאקראטיזם פון בלוט? אנעמיע פון אינטע-ליגענטישקייט? די נאטירלעכע שרעק פון זיין שטאנד-אנגעהעריקייט? אפשר האט זיך פון אט-די אלע חולאתן ביי אים פארוואלגערט צו ביסלען, אבער דער עיקר — פילט ער — איז דאס גישט.

דער עיקר — פילט ער — איז דאס, וואס די רעוואלוציע רוקט זיך אן אויף זיין קאפ ווי א קאטאסטראפע. ער וועט ווערן אויס באלעבאס איבער זיין אייגן ווערק, אויס דעה-זאגער און אינציאטאר. פון דעם גע-פיל אליין צעגיסט זיך א בלאסקייט איבער זיין פנים, שטייט ער איצט אין דעם פריילעכן געזעמל, אין דעם פרוזדור פון דער רעוואלוציע, ווי א זייטיקער צושייער אויף א פרעמדער חתונה.

און דער גרעסטער אבסורד איז דאס, וואס דער קרוב זיינער פלטיאל, דער שטענדיקער סקעפטיקער און אפשפעטער זיינער, וועלכער שטייט איצט הארט לעבן אים, אקסל ביי אקסל, פילט זיך דא גראד ווי א די-רעקטער מחותן. אט וועט עס איצט פלטיאל האבן א געלעגנהייט פאר דאס גרויסע געלעכטער איבער אים: „גיבור מיינער! ווען ס'האט גע-שלאגן די ריכטיקע שעה, האסטו זיך איבערגעשראקן!“

בערלען האט שטארק פארדראסן, וואס ער האט היינט מיטגענומען פלטיאלן קיין ליאסאוו. און נאך מער האט אים פארדראסן, וואס ער האט מיטגענומען ישראלן, וועלכער איז נאך צו די כוחות נישט געקומען נאך זיין שווערער לונגען-אנצינדונג. נישט פאר ישראלן איז עס צו ווערן זיך מיט די עלנבויהגס אין דער מויערדיקער ענגשאפט.

— ס'איז דיר ווארעם, ישראל? טערפי קאזאק! — פרוווט זיך בערל

א שפאס צו מאכן און מיט די אייגענע אייזערנע פלייצעס האלט ער אפ דעם מעכטיקן דרוק פון די הינטערשטע רייען.

ישראל הערט נישט. ער איז אריינגעטאן מיט די אויגן אין דעם יונגן אגיטאטאָר, וועלכער האָט איצט פאַרנומען דאָס אַרט פון דעם אַלטן סאַציאַליסט־רעוואָלוציאָנער.

א כאַקיי־העמדל מיט דריי געאַרגי־קרייצן. די לינקע האַנט — אין אַ הענטשקע און דער קאָפּ — ווי אַ קופּערנע קאַסקע אויף דער זון.

— חברים! בירגער! — שניידט זיך אין דער מאַסע אַריין ווי אַ בייטש זיין יינגליש־הילכיקע שטים — טויזנטער גרעסערע העלדן פאַר מיר האָבן ניט דערלעבט אַנצוטאָן אויף דער ברוסט די מעטאַלענע אויס־צייכענונגען. אין זייער נאָמען רוף איך צו אייך: גענוג מיט דער אומ־זיסטער בלוט־פאַרגיסונג! פּויער! אַוועק צו דיין אַקער! אַרבעטער! צו דיין וואַרשטאַט גיי! אייער ווירטשאַפּט — פאַרוויסט! אייערע הייזער חרוב! ווייב און קינדער שמאַכטן פאַריתומטע...

— ריכטיקע רייד!

— אַ באַלשעוויק, אַן אונדזעריקער!

— רייב זיי, ברודער, אַ מאַרדע, די בורזשויען!

— נידער מיט דער מלחמה!

עס האָבן אָבער אויך ניט געפּעלט קיין אַנדערע צווישנרוּפּן:

— אַ חרפה פאַר אַ געאַרגי־קאָוואַליער!

— די קרייצן זענען ניט זיינע!

— דער דייטש האָט זיי אים אויסגעבאַרגט!

דער רעדנער האָט מיט אַן אויפגעהויבענער האַנט אַפּגעוואַרט דער שטורעם זאָל זיך איינשטילן, און האָט אַריינגעוואַרפּן אין דער מאַסע די פאַר הילכיקע, נייטיקע ווערטער, וועלכע האָבן אויפגעהויבן אַ נייעם שטורעם פון מיטשטימונגען און פאַרטויבט די קעגנערישע צווישנרוּפּן.

ישראל האָט שוין אָבער ניט געהערט, וואָס דער רעדנער האָט וויי־טער גערעדט. אין זיינע אויערן האָט נאָך אַפּגעקלונגען די גוט־באַקאַנטע שטים, פאַר זיינע אויגן האָט געפלאַקערט די רויטע טשופּרינע און פאַר ישראלן האָט זיך אַנגעהויבן אַ מין פאַנטאַסטישע שיכרות פון דער לעבעדיקער וועלט.

שייקע איז ביי אים פון לאנג פאַררעכנט געווען צו דער וועלט פון

די געשטאַרבענע. צוזאַמען מיט ביסטריצקין, מיט פינעסן, מיטן באַסיען, מיט דער אייגענער משפּחה זיינער — האָט שייקע באַטייט פאַר אים יענע פינצטערע ציגל-וואַנט, וואָס האָט אַרומגעמויערט דעם קבר פון זיין אייגענער נשמה. איצט איז פּלוצלונג איין ציגל אַרויסגעפאלן; שייקע איז אַ לעבעדיקער געשטאַנען אויף דער טריבונע און אין ישראל'ס נשמה-קבר האָט זיך אַריינגעריסן אַ שטראַל.

אויב שייקע איז פון צווישן די מלחמה-טויטע אויפגעשטאַנען אַ לע-בעדיקער, דאַן לעבט ער דאָך, ישראל, אַוודאי אויך. און שייקעס מונטע-רע, היליכיקע שטים האָט אים טאַקע געוועקט: ישראל, דו לעבסט!

דער מופת, ווי אזוי שייקע פּיפּער איז אין קאַלכאווון פון דער מלחמה געוואָרן איבערגעשמאַלצן אין שייקע דעם אַגיטאַטאָר — דער מופת איז איצט ישראל'ן ניט אַנגעגאַנגען. אַבי ער לעבט.

אַבער בערל האָט זיך צוגעהערט צו דעם יונגן רעדנערס שמייסן-דיקע אויסרופן מיט אַפענע אויערן. און נאָך מער האָט ער זיך צוגעקוקט צו דעם רושם, וואָס די אויסרופן האָבן געמאַכט אויף דער כאַקי-מאַסע. די זעלנערישע מאַסע, וואָס האָט איצט אין ענגשאַפט געטעמט מיט איר אייגן אויסגעהערעסטן שווייס, האָט זיך, דאַכט זיך, אויפן אַרט אייב-געהאלטן בלויז צוליב דעם, ווייל זי איז געווען, ווי פון איין גוס. זי האָט זיך געהוידעט, ווי אַ שטיק יערנדיקער גרינער טויג אין אַ דייזשע. און זי האָט געוואַרט, אַז אַ שטאַרקע האַנט זאָל די דייזשע אַ שטויס טאָן, כדי זי זאָל זיך קאָנען צעגיסן און פאַרגיסן אַלץ, וואָס אַרום.

וואָהין איז פאַרשוונדן די נאיוו-קינדישע פּרייד פון די זעלנערישע פּנימער, וועלכע האָבן נאָך ערשט ניט לאַנג גענאַגט דאָס אומבאַקאַנטע צוקערל פון דער רעוואָלוציע? קללהדיקע פינצטערע אויגן, וועלפּישע ציין און אַויסגעשטשירעטע קאַלמיקישע באַקן-ביינער, אַויסגעבלייכטע פון איינגעהאלטענעם צאָרן.

דער יונגער רעדנער האָט פאַרשטאַנען, ווי אַנצורירן די וואַרהאַפּ-טיקע וווּנדן פון דער מאַסע און — אַט האַסטו דאָס אַפּגעדעקטע פנים פון דער רעוואָלוציע.

בערל האָט אַפּילו צוגעמאַכט די אויגן, זי ניט צו זען. ער האָט זי אַבער געפּילט מיט זיין אַטעם און מיט זיין גאַנצן אורמענטשלעכן וואַלד-וועזן. זי איז געווען נאָענט. זי איז געווען אומפאַרמיידלעך.

— אָט האָסטו דיר די טאָפּלטע בוכהאַלטערע! — איז בערל אין כעס געווען אויף זיך אליין.
 ישראל האָט זיך דערפילט ניט גוט אין דער ענגשאַפט. פּלטיאל איז ערגעץ פון אונטער דער האנט אנטרונען. און בערל האָט ווי עס איז מיט די אייגענע פלייצעס און עלנבויגנס דורכגעבראַכן פאַר ישראלן אַ וועג און אים אַרויסגעפירט פון דער ענגשאַפט.
 איצט איז שוין אויף דער טריבונע דער רויטער רעדנער ניט גע- ווען. זיין אַרט האָט פאַרנומען אַ הויכער לאַטיש און פון דער ווייט האָבן, ווי פון אַ פּרעמדער שפּראַך, זיך צעטראָגן זיינע איינצלנע שטאַרק אַק- צענטירטע ווערטער. זיין שטים איז געווען פון טשוגון. און אינגאַנצן איז דער לאַטיש געווען אַ טשוגענענער, מאַנאַטאַן און האַרט.
 פּלטיאל האָט זיך אָפּגעפונען. אַ הויכער, אַ שיינענדיקער אין זיין בלאַסקייט און מיט אַ בלויער באַרד האָט ער חבריש געפירט אונטערן אַרעם דעם פּריערדיקן רויטן רעדנער מיט די געאַרגיקרייזן.

— אָט איז ער, דער יאַט!

שייקע האָט בערלען גלייך דערקענט און גלייך זיך דערמאַנט:

— איר האָט נאָך אַזעלכע מוסקולן, ווי אַמאַל, חבר פּאַדלאַסקי?

אַבער דאָ האָט ער דערזען ישראלן און ער האָט אויסגעשפּרייט די

אַרעמס:

— רעדאקטאָר מיינער!

פאַרטאַן אין זייער פּלוצלונגער באַגעגעניש, זענען די חברים גע- וואָרן אָפּגעשטופּט אָן אַ זייט. אָפּגעשיידט דורך אַ גרויזאַם שטיק לעבן, וואָס יעדער האָט פאַר דער צייט דורכגעמאַכט, האָט זיי ביידן פאַר- פעלט לשון צו דערציילן און זיך נאָכצופּרעגן. זיי האָבן נאָר אַרומגע- טאַפט איינער דעם אַנדערן מיט פאַרויכטיקע בליקן און זיך געביטן מיט אומבאַדייטנדיקע, בלאַסע ווערטער.

און אַרום דער טריבונע האָט זיך ווידער געשטאַרקט די ענגשאַפט. דאָרט איז, ווייזט אויס, געווען אַ שטיקל נייע אַטראַקציע.

אויף דער טריבונע איז געשטאַנען אַ דייטש, אַן אמתער דייטשישער אָפיציר אין אַ פּיקלהויב און גערעדט רוסיש צו דער פאַרזאַמלונג. און, ווייזט אויס, ער האָט גערעדט אַ גוטן רוסיש און צו דער זאָך, ווייל די צוהערער האָבן מיט אַן אָפּטן געברום אויסגעדריקט זייער צופּרידנקייט.

שייקען האָט פאראינטערעסירט אַט דער קריגסגעפאנגענער אָפיציר, וועלכער האָט באַקומען אַ וואָרט אויף אַ מיטינג פון אַרבעטער־ און סאָל־דאטן־ראט. אַרומפאַרנדיק איבערן פראַנט, האָט שייקע, אויף דעם געביט פון דער היגער אַרמיי, געקאָנט כמעט אַלע רעדנער פון אַלע פאַרטייען. דער דייטש איז געווען אַ פנים־חדשות און שייקע האָט זיך צוגעשטופט נענטער, אויב ניט צו הערן דעם רעדנער, איז כאַטש זיך צוצוקוקן צו אים. ער האָט זיך אָבער באַלד צוריקגעקערט צו ישראלן און אַ מאַך גע־טאָן מיט דער האַנט: — כאַפּט אים דער וואַטן־מאַכער, דעם קאַמיקער! קום, ישראל! מיר וועלן שמועסן.

ישראלן האָט זיך אויסגעוויזן, אַז שייקע איז עפעס צעשראָקן. ער האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ מענטש, וועלכער האָט צופיל געשעפטן צו דערליידיקן און ווייס ניט צו וואָס זיך פריער צו נעמען. אָבער שייקעס פנים און זיין מעגלעך באַפעסטיקטע פיגור האָבן געשפרודלט מיט ענערגיע.

— האָ? וואָס פּרעגסטו, ישראל? ווי אזוי קום איך צו פּלטיאלן? ס'איז אַ גאַנצע מעשה דערביי. טויזנט־און־איינ־נאַכט. כ'האָב זיך באַ־קאַנט אין שפיטאַל מיט זיין טאַכטער. זי הייסט: טאַוואַרישטש מאַריאַ פאַנטעליימאַנאָוואַ. האָ? ווי געפעלט עס דיר, וואָלסט געמעגט אַנקוקן דאָס טעכטערל. אַ ריז... אָבער וווּהין גייען מיר, אייגנטלעך? איך מוז זיין אויסגערעכנט מיט דער צייט... זאָגסטו, אַז פינעס ליגט טאַקע אויפן היגן בית־עולם? אַך ניין, דאָס האָט פּלטיאל מיר געזאָגט. ווייסטו וואָס, גוטער ברודער? פיר מיד אַריבער צו פינעסן אויפן קבר. לעבן שייקעס ברויזנדיקייט דערפילט ישראל ווידער זיין אָפּגע־שטאַרבנקייט, זיין אָפּהענטיקייט. דער וועג צום בית־עולם שרעקט אים מיט זיין ווייטקייט, און שייקע מונטערט נאָך אים אונטער מיט אַ חברישן קלאַפּ איבער דער פלייצע.

— שלאָג מיד ניט, שייקע, כ'בין ערשט נאָך אַ קרענק.
— נאָך אַ קרענק, זאָגסטו? הם, מען זעט עס. איך האָב אויך, ברודער, קיין האַניק ניט געלעקט. נו, דערצייל, דערצייל אַלץ, ווי איז דאָס געשען. פון דיין אומגליק ווייס איך שוין אַ ביסל. פּלטיאל האָט מיר דערציילט. אַז די צונג איז אין מויל ווי אַ ליימענע, און עס גלוסט זיך ניט אַנהויבן דערציילן, אויפהויבן אַ רינגעלע פון דער לאַנגער קייט פון

פיין. און די פיס גייען, ווי פרעמדע. און די שוואַכע מידע ביינער פילן אַ קנאה צו דעם געזונטן שייקען, וואָס גייט ריטמיש און מיליטעריש, ווי אַ מאַשין.

ישראל וואָלט אָבער גערן גערעדט מיט שייקען בכלל וועגן לעבן, וועגן אַ ווייטערדיק לעבן. מען דאַרף דאָך לעבן ווייטער, טאָ ווייזשע לעבט מען פאַרט?

און ווי גיט מען דאָס צו פאַרשטיין אַט דעם ברויזנדיקן, צעטראַגע־נעם באַלשעוויק, וועלכער וויל אַלץ וויסן פאַר אַמאָל און געדענקט איין זאָך פון צען און מיט אַלע זיינע פראַגן שטויסט ער אים, ישראלן, צוריק צו זיין פינצטערער דורכלעבעניש, וואָס איז אַזוי גוט ווי דער טויט.

מען האָט זיך אָבער דאָך צערעדט. אומגעלומפערט גערעדט, מישנ־דיק די טראַגישע איבערלעבונגען פון די לעצטע פאַר יאָר מיט די פריי־לעך־קאָמישע פאַרמלחמהדיקע דערינערונגען. אין די רייד האָט זיך אָפילו אַריינגעפלאַכטן אַ שטיקל פאַליטישע דיסקוסיע צוליב זייערע אויסגע־וואַקסענע מיינונגס־פאַרשיידנקייטן. און פון דעם געשפרעך האָט ישראל דערפילט דעם פאַרשיכורנדיקן גערוך פון אַ שטיק אויפגעשניטן לעבן, וווּ דאָס פריילעכע און טרויעריקע, קלוגע און נאַרישע — אַלץ איז כאַאָטיש צוזאמענגעמישט.

אויפן בית־עולם איז היינט שטילער געווען ווי אַלעמאָל. אין ליאָ־טאָווע האָט מען, דאָכט זיך, אויפגעהערט שטאַרבן און די לעבעדיקע האָבן פאַרגעסן אַן זייערע טויטע, וועלכע זענען שוין אויסגעגלייכט מיט דער ערד. דער קברן האָט אויפגעהאנגען אַ שלאָס אויפן טהרה־שטיבל און איז אַוועק — אוודאי אויפן מיטינג.

אויפן פּאָן פון אַ פּערינע־אַרטיקן פּוכיקן וואַלקן איז אויפן באַרג פון בית־עולם ווי אַ פּאַנטאַסטישער טעמפל אויפגעאנגען פּאַדלאַסקיס פּאַ־מיליען־מאוואַזאָליי. דאָ, פאַרן מאַוואַזאָליי, איז געשטאנען פינעסעס מצבה, אַרומגענומען מיט אייזערנע קייטן אויף שטיינערנע סלופּעס און אויף דער מצבה איז געהאנגען אַן אָפּגעבליאקעוועטער דייטשישער אייזערנער קראַנץ.

און ישראל האָט זיך גאַרניט פאַרגעשטעלט, אַז דעם ליטוואַקס מצבה זאָל מאַכן אויפן לעבנסלוסטיקן באַלשעוויק אַזאַ רושם. שייקע איז צוגעפאלן מיטן רויטן קאַפּ צו דער מצבה און האָט זיך צעוויינט.

האַט ישראל דערפילט אַ באַדערפעניש אַרויסצוויפֿצן זיין אייגענעם טרויער. האָט ער איבערגעלאָזן שייקען אַ וויינענדיקן ביי פינעסעס מצבה און אַליין איז ער אַוועק אויפֿזוכן די קברים פֿון זיין ווייב מיטן קינד. די קברים זענען אים געווען ליב און טייער. אָבער דער טויט האָט זיך שוין מער ניט געוויקלט אַרום זיין אייגן האַלדז און ניט געוואָרגן מיט זיין נאַענטן ריח. ישראל האָט געוויינט נאָך זיין ווייב און קינד, ווי אַ לעבע־דיקער נאָך טויטע. צום ערשטן מאָל האָט ער זיך געזעגנט מיט זיי, ווי אויף אַ שייד־וועג. נאָך שטיל, נאָך ניט דרייסט, האָט ער אין זיין האַרצן געפֿילט, אַז זיין וועג פֿאַרנעמט זיך צוריק צום לעבן.

פֿון דער ווייט, פֿון שטאַט האָבן אַהער, אין דער בית־עולם־שטיל־קייט, זיך פֿאַרטראָגן אַפּגעריסענע קלאַנגען פֿון די אַרקעסטערס. פּאַנגענ־דיק מיטן אויער די ווייטע מוטושטשע קלאַנגען, איז ישראל געזעסן ביי די קברים פֿון זיינע נאַענטע און ס'איז געווען טרויעריק־מנוחהדיק.

אונטן, אין בית־עולם־טאַל, האָט זיין אויג אַנטדעקט אַ לעבעדיק ווייס באַשעפעניש אויפֿן פּאַן פֿון יונגן פֿרילינג־גרינס. ישראל האָט גע־מיינט, אַז דאָס איז דעם קברנס ציג. אָבער אַט האָט דאָס באַשעפעניש זיך אויפֿגעשטעלט און אַנגענומען אַ מענטשלעך געשטאַלט, אַ ווייס מענטשעלע פֿון אַנדערע וועלטן. און דאָס מענטשעלע איז לאַנגזאַם און געבויגן געשטיגן באַרג־אַרויף און ישראלן איז געווען אַ חידוש, וואָס דאָס ווייסע מענטשעלע ווי פֿון אַנדערע וועלטן, ווי פֿון אַ מעשהלע אַרויס, צע־רינט ניט אין דער פֿרילינג־לופֿט, ווי אַ האַלוצינאַציע, נאָר דערנענטערט זיך צו אים רעאַל. ישראל האָט שוין דערקענט דאָס ווייסע מענטשעלע. דאָס איז געווען דער אלטיטשקער ליאַסאַווער תּהלים־זאָגער ר' נחומטשע אין זיין לאַנגן כּאַלאַט. די לעבעדיקע לעגענדע פֿון אַ וואַרהאַפֿטיקן למד־וואָוו. האָט פֿון דער ווייסער, אַלטער פיגורל אַ ווייע געטאַן אויף ישראלן מיט אַ ווייסער שטילער פֿרייד און ער האָט שוין געוואַלט, אַז דער אַלטער זאָל זיך דערנענטערן און עפעס ריידן צו אים.

האַט דער אלטיטשקער, ווי אויף זיין ווונטש, זיך דערנענטערט, טראַגנדיק אויפֿן מילד־בלאַסן פֿנים און אין די לעבעדיקע שוואַרצע איי־געלעך אַ גרויסן אוצר — דאָס אייביק־מענטשלעכע. און דער אַלטיטש־קער האָט צוגעשטעלט זיין לינקע האַנט, ווי אַ דאַשיק צום שטערן. אין

דער רעכטער האָט ער געהאלטן צו דער ברוסט צוגעדריקט זיין אייביק תהלימל.

— דו ביסט, דאָכט זיך, פון בערלס חברה, אויב איך האָב קיין טעות ניט? — האָט דער אַלטער אים געפרעגט און זיין זינגענדיקע שטים איז פונקט ווי די אויגן זיינע געווען פיל יינגער און לעבהאַפטיקער, ווי זיין געבויגן געשטאַלט.

— יא, רב נחומטשי, וואָס־זשע טוט איר דאָ?

— הערסט? דאָס דארף איך דיך פרעגן, וואָס טוסטו דאָ? איצט, אין אַזאַ ליכטיקן טאָג, גיי, גיי פון דאנען, פאַר דיר איז דאָ אַוודאי קיין אַרט ניט.

דער אַלטיטשקער האָט זיך אָפגערוט, אויסגעגלייכט דעם אַטעם נאָכן פריכן באַרג־אַרויף און ווייטער גערעדט:

— אַ צדיק, דער בערל דיינער, לאַנג לעבן זאַל ער. אַ צדיק אַ נסתר, ווער־ווער — איך ווייס, און ער האָט אָנגעהויבן כמעט בעטן זיך ביי ישראלן.

— גיי, קינד מיינס! גיי צו די לעבעדיקע, פאַר דיר איז דאָ קיין אַרט ניט...

און צוגעגעבן נאָך אַ שטיל געלעכטערל:

— און וואָס, מיינסטו, בין איך אַהער פאַרקראַכן? מיין צייט איז נאָך אויך ניט געקומען. ניט מער — געוואָלט מיט די אייגענע אויגן זען, צי טאַקע אמת, וואָס מען דערציילט, אז אונדזערע צדיקמלעך האָבן היינט אינמיטן מיטוואָך אַרויסגעשטרעקט זייערע מצבהלעך פון דר'ערד, איז דאָך עס אמת, ליבינקער, אַט האָסטו זיי — דאָרט, משיחס צייטן, וואָרע משיחס צייטן... נו, גיי... הערסט. מוזיקע שפילט. מוזיקע! ער האָט, דאָכט זיך, געוואָלט ישראלן אַרויסנארן ווי אַ קינד פון בית־עולם אַרויס.

— איך גיי, ר' נחומטשי, איך גיי, איר דאַרפט מיך ניט טרייבן. — האָט ישראל דאָנקבאַר געשמייכלט.

שייקען האָט ער געפונען דאָרט, ווו ער האָט אים איבערגעלאָזן. אויף אַ סלופ ביי דער מצבה איז ער געזעסן, טיף אָנגעבויגן דעם רויטן בלוזן קאַפ און עפעס אַריינגעשריבן אין אַ נאַטי־ביכל. ביי ישראלס אַנקומען האָט ער דאָס ביכעלע האַסטיק - שעמעוודיק באַהאלטן.

— שרייבסט?

— אָט, גלאַט אַזוי, נאַרישקייט. כ'האַב עפעס פאַרצייכנט. יאָ, זאָג מיר נאָר, ישראל, ווער האָט עס געמאַכט די מצבה? ס'איז דאָך עפעס אַ פיינע זאָך.

האַט ישראל זיך צוגעזעצט אויף דער קייט לעבן שייקען און האָט געמיטלעך און מיט אַ געלאסענעם הומאָר אים דערציילט די געשיכטע פון דעם לובלינער סקולפּטאָר מיט זיין ווייבל, די זעלביקע געשיכטע, וואָס ער האָט אַמאָל דערציילט אידען אויפן וועג פון דער סטאַציע צו פּאַדלאַסיע. און ווי קומענדיק אויפן בית-עולם האָט ישראל זיך גיט גע-ריכט, אַז פּינעסעס מצבה זאָל מאַכן אויף שייקען אַזאַ שטאַרקן רושם, אַזוי אומגעריכט פאַר אים איז אויך געווען דער רושם, וואָס זיין דער-ציילונג האָט אויף שייקען געמאַכט.

שייקעס איצטיקע געזונטקייט און פעסטקייט זענען, ווייזט אויס, געווען בלויז אויסערלעכע, קערפּערלעכע. זיין געמיט, אויפגעטרייטלט פון די שווערע פּראָנט-איבערלעבענישן, איז ווייט געווען פון גלייכגע-וויכט. שייקעס געמיט האָט זיך געוויגט צווישן צוויי פּאַלוסן, צווישן גע-וויין אַדער געלעכטער, און דאָס געלעכטער, וואָס האָט אים אָנגעכאַפט נאָך ישראל'ס דערציילונג, איז געווען גאָר אויסטערליש. ער איז פשוט פון סלופ אַראָפּגעפאלן און זיך אויסגעדרייט אויפן רוקן, אויף דר'ערד ביי פּינעסעס מצבה.

— אוי, אוי! — האָט ער זיך פאַרן בויך געהאַלטן — כ'וועל דאָס גיט אויסהאַלטן! איז זי אַנטלאָפּן, זאָגסטו? אַנטלאָפּן מיטן דייטש? אוי, קרוינדעלע!

— האָסט זי דען געקאַנט?

— ס'איז דאָך מיין אַמאָליקע כלה, מענטש איינער! געוואלד, ווו געמט מען לעאַנען! ער וואָלט געשווירן, אַז איך האָב די מעשה אויסגע-טראַכט! און הער! הער נאָר דעם אַבסורד! האָב איך געדארפט אַנטייל-נעמען אין פּינעסעס עקזעקוציע, כדי די מצבה זיינע זאָל מיר שפעטער אַרויפברענגען אויף דעם דאָזיקן אַנעקדאָט!

שייקע איז געזעסן אויף דר'ערד, ביי דער מצבה און דאָס כינעזישע פּנים זיינס האָט געלאַכט און פון די כינעזישע אייגעלעך זענען גערונען טרערן. מיט דער לינקער האַנט אין דער הענטשקע, ווו צוויי פּינגער זענען

דעפארמירט-לויז געווען, האָט ער די טרערן צעשמירט איבערן פנים און אומאויפהערלעך ווייטער געלאַכט.

ישראלן האָט זיך אויסגעוויזן, אַז דער געוונטער חבר זיינער, דער פּראָנטאַוויק און באַלשעוויק, איז אַ ביסל אָנגערירט פון מלחמה-משוגעת. יאָ, לעאָן האָט דאָ איצט טאַקע געפעלט. נאָך אַלעמען איז ער דאָך פאַרט אַ שרייבער. ער וואָלט גיכער פאַרשטאַנען שייקעס צערודערטן צושטאַנד.

— דו האָסט דערמאָנט לעאָנען, שייקע. אַ מענטש אַ טינטלער, אָבער ער האָט דאָך זיינע אייגענע גענג. אַט האָט ער, למשל, זיך איינגעשפאַרט, אַז ביסטריצקי איז ניט געשטאַרבן.

— וואָס אייז? ער איז דען יאָ געשטאַרבן?

— נאָך אַ מין שטאַרבן! גאַנץ וואַרשע — דערציילט מען — האָט געקאַכט מיט זיין טויט. ער איז דערהרגעט געוואָרן אין געפאַנגענשאַפט. האָט שייקע אָנגעקוקט ישראלן מיט זיינע שעלמישע כינעזישע אייגעלעך.

— און דו גלויבסט אויך, אַז ביסטריצקי האָט זיך געלאָזט דער-הרגענען?

— איך פאַרשטיי דיך ניט, שייקע. מען דערציילט דיר אַ פאַקט. — אַ פאַקט? — שייקע איז אויפגעשפרונגען, אַרומגעצויגן די גימ-נאַסטיאַרקע און שטייפער איינגעצויגן דעם פאַסיק. זיינע אייגעלעך האָבן ניט אויפגעהערט צו לאַכן.

— אַ פאַקט, זאָגסטו? מיר האָבן שוין געזען אַזעלכע פאַקטן. און ווייסטו, וואָס איך וועל דיר זאָגן?

— וואָס, אַ שטייגער?

— דער דייטש אין פיקלהויב, וואָס האָט היינט גערעדט אויפן מי-טינג, איז ניט קיין פאַקט?

— וואָס פאַר אַ שייכות?

— ס'האָט שוין יאָ אַ שייכות. קום נאָר אין שטאַט אַריין, לאַמיר אים אויסטאַן דעם פיקלהויב, וועסטו זען, אַז דאָס איז ער.

— ווער?

— ביסטריצקי, נו!

— ביסט משוגע?

— אויב כ'האַב נאָך פריער געהאַט דעם מינדסטן צווייפל, בין איך
איצט זיכער אין דעם.
ישראל האָט געשטוינט.
צי איז דאָס ביי שייקען אָן אַטאַק פֿון מלחמה־משוגעת? אָדער קריכן
טאַקע די מתים פֿון זייערע קברים אַרויס?
ווי זאָגט רב נחומטשי? — משיחס צייטן.

פערטער טייל

מעשה בראשית

ו ו י י י

איז בערל פאָדלאסקי געשטאנען אויף אַ בערגל, ווי אַ געפאנגענער אין וויצענעם ים. און ניט ער איינער איז געווען געפאנגען.

קופעס בזשאָזעס, ווי גרופקעלעך נאָקעטע חברטעס מיט צעלאָזטע האָר, האַרציק אַרומגענומען, האָבן זיך געפרוּווט אַריבערשפּאַנען דעם ווייץ־געוויסער און געבליבן שטעקן אין דער מיט. איינזאַמע דעמבעס, ווי אַלטע דזיאדעס, זענען געקראַכן, געבויענע אין ווייץ ביזן גאַרטל. און אַ פּאַר נאָקעטע סאַסנעס אין דער ווייט מיט שיטערע שירעמלעך אונטערן הימל, אַנגעבויענע, ווי אין דער אַנשטרענגונג פון גיין, האָבן געשאפן די אילזייע פון אויסגעדארטע פאַלמעס אין גאַלדיקן מדבר.

רעכטס און לינקס האָט דער וויצענער אויסגוס אין דער ווייט זיך געאמפּערט מיט די רויך־בלוייע פעלזן־ווענט פון די פּאָדלאַסער וועל־דער. פּאַרויס האָט דער ווייץ זיך געהויבן אינאיינעם מיטן האַריזאָנט און פּאַרטרונקען אַ זוניק דערפל.

און בערל פּאָדלאַסקי איז געשטאנען אויף אַ בערגל אינמיטן דעם גאַלדענעם ים, געשטאנען אַ פּאַרשיכורטער פון זיינע אייגענע מעש־ידינו. אויך דאָס בערגל — אַ פּאַרצייטיקער קורגאן — איז געווען פּאַראַ־קערט און אריבערגעפּלאָסן מיט ווייץ. איז אויסגעקומען, אַז בערל רייט אויף אַ וויצענער כּוואַליע אינמיטן דעם וויצענעם ים.

אונטערן בערגל, אויפן שמאַלן קאַרק פון פעלד־וועג, האָט געווארט אויף איר באַלעבאָס די באַיאָרנטע בעלאמי, געשפּאַנט אין רייט־וועגעלע. אין זיסן דרעמל האָט זי באַוועגט מיט די אויערן און איר רונדיקער שמאַנט־רוקן האָט זיך לאַנגזאַם געוויגט אינאיינעם מיטן וויצענעם פעלד.

אין דער צעשמאַלצענער בלאַסקייט פון הימל איז ווי אויף אַ גומע־פעדמיל געהאַנגען אַ סקאָווראַנעק, זיך געהיידעט אַרויף און אַראַפּ, ווי צוגעבונדן צום אַרט און אַראַפּגעשאַטן פון אויבן זיין מעטאַלענע טרילע־ריי, ערגעץ אין דער טיף פון הימלס פּוּסטקייט האָבן נאָך אַ פּאַר מעטאַ־

לענע שטימעלעך געטשוויטשערט. בלויז די שטימעלעך זענען פאַרבליבן.
די זינגערלעך אליין זענען צעגאַנגען פאַר היץ.

האַבן די איינצלע פעדים פון פייגל־געזאַנג געפרוווט מיט לאַנגע
זילבער־שטעך דורכגיין די גיגאַנטישע שטילקייט פון צייטיקע פעלדער.
און אין דער גיגאַנטישער שטילקייט זענען זיי בטל געוואָרן.

און בערלס פאַרוויגטער בליק האָט מיטגעשוועבט מיט דער גרוי־
אַטלאַסענער שאַטן־כוואַליע, וואָס האָט פאַרויס פאַר זיך דעם זוניקן
שוים איבערן פעלד געטריבן. צופוסנס פון קורגאַן האָט זיך איינגעלייגט
די כוואַליע מיט אַן אויסגעוויכטן זיפן, מיט אַ הייסן אַטעם־זוינטל בער־
לען אין פנים אַריין. און פון דער ווייט האָט זיך שוין אַנגערוקט אַ צוויי־
טע כוואַליע, וואָס האָט אויסגעקערט דאָס גאַלד פון פעלד מיטן זילבער־
גרויען אונטערשלאַק אַרויף.

בערלען האָט זיך געדאַכט, אַז מיט דער אַנקומענדקער כוואַליע פון
מדבר־זוינטל צעטראַגט זיך אַ שטיל געמורמל איבערן פעלד:
— זאָל לעבן די רעוואָלוציע!

איז עס געווען, ווי אַהער, אין די פּאָדלאַסער פעלדער, אין זייער
מאַיעסטעטישער צייטיקייט, וואָלט פאַרטראַגן געוואָרן אַן אַפּקלאַנג פון
דעם אומענדלעכן שאַלן איבערן אומענדלעכן פעלד פון דער יונגער רו־
סישער רעפּובליק.

אַמאָל, בעת די צאַרישע גרויסע פאַראַדן, פלעגט די כוואַליע פון
הוראַ־געשרייען אַזוי קונציק־רעגלמעסיק דורכפליען איבער דער לאַנגער
מיליטערישער קייט פון איר איין עק ביזן אַנדערן און צוריק.

איצט איז דאָס גאַנצע רוסלאַנד פאַרוואַנדלט געוואָרן אין איין גרויסן
פאַראַד, וועלכער האַלט שוין אַן חדשים און וויל גאַרנישט אויפהערן.
בערלס שרעק פאַר דעם אַפענעם פנים פון דער רעוואָלוציע איז נאָך
דערווייל מיט קיין מעשים נישט פאַרענטפערט געוואָרן. דאָס לאַנד האָט
געשרייען: זאָל לעבן די רעוואָלוציע! און די פּאָדלאַסער פעלדער האָבן
זיך געגרינגט און שפּעטער געגאַלדיקט און אַנגעגאַסן און צייטיק גע־
וואָרן, ביז ס'איז געקומען דער טאַג פון אַראָפּנעמען דעם ווייץ.

בערל האָט געהאַט מיט דער רעוואָלוציע אַ דאַפּלטן חשובון:
אַט די צעגאַסענע גאַלדיקע פעלדער — די שטאַלצע אין זייער ציי־
טיקייט — זיי זענען דאָך כמעט דורכויס די ברכה פון יידישן שווייס

און מי — אליין א שטיק רעוואלוציע אין יידישן לעבן, די פרוכט פון זיין, בערל פאדלאסקיס, פיליאריקער עקשנות.

די גאנצע ווייקאמפאניע האָט ער דורכגעפירט אין האַרבסט אויף זיין אייגענער אחריות און ריזיקע.

אַבער בערל האָט נישט געגלויבט אין קיין אילוזיעס, אין קיין פאַרווירקלעכטע חלומות. די רעוואלוציע, וואָס האָט אָפּגעראַטעוועט דעם ריזיקן סכּום ווייך פון דייטשישן אַקאָפּאַנט, די רוסישע רעוואלוציע פון בלוט האָט אין איין העלן טאַג געקאַנט צעטרעטן, צעטראַטעווען די פרידלעכע רעוואלוציע פון יידישן לעבן, די צייטיקע ווייך־פעלדער.

איז די שרעק פאַר די ווייך־פעלדער אים נאַכגעגאַנגען פּוסטריט און אים געהאַלטן אין אַ פיבעריש־יעגערישן צושטאַנד: צי וועט ער באַווייזן אַראָפּצושיסן דעם ווייך איידער די עכטע רעוואלוציע וועט זיך צע־פלאַקערן?

דער פּרילינג איז געווען אַ לינדער. דער זומער — אַ פּריער. און רעגנס זענען געפאַלן אין דער נייטיקער מאָס. און צו דער ריכטיקער צייט האָט די זון גענומען באַקן. און דער גרעסטער שטח פון פאַרזיטן ווייך איז אויסגעפאַלן אויף יונג־פעלדער נאָך דעם אויסגעוואַרצלטן וואַלד. דאָס אַלץ האָט געגעבן אויסזיכטן אויף אַ גערעטעניש. אַבער דאָס היי־יעריקע גערעטעניש איז איבערגעשטיגן אַלע דערוואַרטונגען. דער ווייצן־זאַנג, ווי אַ נאַראַוויסט פּערדל מיט אַ שווער אַראָפּגעבויענעם קאַפּ, מיט אַראָפּגעהאַנגענער גריווע.

בערל פליקט אַראָפּ אַ זאַנג, צערייבט אים אין די הענט, צעמאַלט מיט די ציין דאָס צייטיקע בייכיקע קערנדל. און דאָס האַרץ קלאַפט אים ספּאַרטיש־יעגעריש, ווי אין די לעצטע טריט פאַר דער מעטע. — זאַל לעבן די רעוואלוציע! מאַרגן טרייבט ער אַרויס גאַנץ פּאַד־לאַסיע אויפן פעלד!

**

האָט דער מאַרש אין פעלד אַרויס זיך אָנגעהויבן פאַרטאַג און געווען איז ער ענלעך צו אַ מיליטער־מאַרש. בערל האָט אַפילו אַראָפּגעבראַכט פון ליאַסאָווע אַ מיליטער־אַרקעסטער מיט צוויי פעלד־קיכן. די שניט־מאַשינעס זענען געקראַכן איינע נאָך דער אַנדערער, ווי אַ משפּחה ריזיקע

שפינען מיט אַ פּאַר פּאַראַליזירטע פּיס אין דער הויך. נאָך זיי — דער מעכאַנישער וואַרשטאַט אין אַ ברעזענטענער בויד אויף אַ לאַסט־אויטאָ. דאָן — אַ גאַנץ פעלד־אַפטייקל מיט סאַניטאַרן, די פעלד־קיכן, די ווער־גענערס פון ניי־שטעטל מיט שניטערס און בעבעכעס אויף צום נעכטיקן אין פעלד. די צעקלונגענע יונגוואַרג פון פּאַדלאַסער הויף איז געגאַנגען פאַרויס, נאָכן אַרקעסטער. זייער וואַגן איז זיי נאָכגעפאַרן אַ ליידיקער. און אויפן בערגל, צווישן דעם ים תבואה זענען געזעסן אויף ווייסע פּערדלעך צוויי רייטער אין ווייסן און ביידע שוואַרצבערדיקע. בערל אין זיין טאַלסטאָוקע און ספּאַרט־היטל מיטן שוואַרצן באַנד האָט אויסגעזען, ווי אַ קאַפיטאַן פון אַ ווייטער עקספּעדיציע. דער לאַנגער פּלטיאל אין זיין שטרוענעם הוט מיט די ברייטע ראַנדן איז געווען, ווי פון אַ שפּאַנישן אַלטן געמעל אַראַפּקאַפּירט.

זיי זענען אַרויסגעריטן אין שנעלן גאַלאַפּ, נאָך איידער די שניטער האָבן זיך גערירט פון פּאַדלאַסיע, און איצט, אין דער פּרימאַרגן־שטיל־קייט זענען זיי געווען אויפן בערגל אין פעלד די ערשטע. ווי מרגלים צוויי, האָבן זיי פון דער הויך פון זייערע זאַטלען אויסגעפלאַנעוועט, ווי אַזוי צו פּאַרטיילן די אַרבעט.

די זון איז נאָך נישט אויף, אָבער דער אָפּגעדעקטער מזרח האָט זיך שוין לאַנגזאַם אָנגעגאַסן מיט לעפלעכער זוניקייט. אַ פּאַר טינט־בלויע וואַלקנדלעך, וועלכע האָבן גענעכטיקט אויפן נאַקעטן מזרח, האָבן אויס־געשטשירעט צו אים פון דר־ערד די זילבער־פלאַמיקע צייך.

און דאָ איז געשען עפעס, פון וואָס בערל מיט פּלטיאלן האָבן איי־בערגעריסן זייער פּלאַנעווען און אַמפּעריי און זענען אַנטשוויגן געוואָרן. זיי האָבן, דאָכט זיך, ביידע דערהערט די פּרימאַרגנדיקע שטילקייט, וואָס האָט געשפּרייזט איבערן ריזיקן וויצענעם טעפּיך.

אַ פעלד־גרייל, וואָס האָט ביי די פּערדס פּיס ערגעץ אַ פּרוּביר גע־טאָן זיין אייזערנעם פּיילכל, צי איז עס נישט פאַרזשאַווערט געוואָרן איי־בער דער נאָכט — איז אויך אַנטשוויגן. עס איז געווען, ווי אויף אַ רגע וואַלט זיך אָפּגעשטעלט די צייט. און פּלוצלונג האָט אַן איינגעהאַלטענער גערויש, אַ זיפּץ פון דערלייכטערונג אַ פּאָך געטאָן איבערן פעלד און ווי אַ פעכער זיך אויפגעעפנט און צעשפּרייט. דער טויטער תבואה־ים האָט גענומען אויסטאָן פון זיך זיין מאַט־זילבערנעם צודעק, ווי דעם ליילעך

פון דער נאכט. די וואַלקנדלעך אויף מזרח זענען געהאנגען לייכטע און ראָזע און האַלב־צערונגענע אין דער ראָזקייט אַרום זיי. און אין דער זעלביקער צייט האָט ערגעץ אין דער ווייט, אַן דער זייט אויפגעפלאַצט אַ מעשענע, קלינגענדיקע באַמבע. דאָס האָט פון דער פּאָדלאַסער זייט אָנגעצויגן דער שניטער־מאַרש און דער געבאַרגטער מי־ליטערישער אַרקעסטער האָט מקבל־פנים געווען דעם אויפגאַנג פון דער זון.

האָט פּלטיאל אָנגעשפיצט די ברעמען און שדיש זיך צעלאַכט. — משוגענער קרוב מיינער! צרוואָס טויג דיר די נאַרישע אַפּערע? אָבער בערל האָט אַפילו נישט באַוויליקט צו ענטפּערן. ער האָט האַסטיק אויסגעקערעוועט און אָנגעבוֹיגן צום פּערדס נאַקן, מיט אַן אויפגעבלאַזענער טאַלסטאַווקע, האָט ער שוין אין פולן גאַלאַפּ זיך גע־טראָגן אַנטקעגן די שניטער. און ס'איז אויסגעקומען: ער שוועבט איבערן פעלד ווי אַן אויסגעשאַסענע ווייסע גראַנאַט.

און וואָס האָט ער זיך געהאַט צו פאַרענטפּערן פאַר פּלטיאל? דער משוגענער פאַרמעסט צו פאַרזייען הונדערטער דעסיאַטין ווינטער־ווייץ איז דאָך געווען פון דעם זעלביקן סטיל, ווי אַרויסגיין אין פעלד מיט אַ מיליטערישן אַרקעסטער. בערל האָט זיך דאָ געקאַנט אַרויסווייזן פאַר אַ גרויסן לאַנד־חכם אָדער פאַר אַ גרויסן דעספּאָטישן נאַר.

אָבער די מוזיק האָט דערווייל אַרויסגעשליידערט אַ שמחה אין פעלד און לייכט געמאַכט אין די שניטערס אויגן די קאַטאַרושנע אַרבעט פון אַנקומענדיקן טאַג.

די מעטעאָראַלאָגישע סטאַציע האָט צוגעזאַגט אַ וועטער־ענדערונג אין פינף טעג אַרום. פאַר דער צייט האָבן די הונדערטער דעסיאַטין ווייץ געדאַרפט זיין אַראַפּגענומען פון די פעלדער — אויסגעקערט ווי מיט אַ בעזים.

דער ערשטער וואָגן שניטערס איז פּאָדלאַסקין אויף צעפּוקעניש דער קאַריט געווען אין ווייס־בלוי. ווי צונויפגעפּרעסטע עופות זענען דאָרט געזעסן חברה חלוצים פון הויף און מבטל געמאַכט דעם אַרקעסטער מיט זייער אייגן נישט צונויפגעזונגען געזאַנג.

גרויסער גאַט, מיר זינגען לידער.

אונדזער הילף ביסטו אַליין.

נעמט צונויף די סנאַפעס, ברידער,
 ביז די זון וועט אונטערגיין!

אַז מען קאָן זיך אָן אַ ליד פון אַרט נישט רירן — פאַרפאַלן. ווער
 מיט אַ פּסוק — חברה חלוצים מיט אַ זמרל.
 אַ פולער וואָגן מיט שויםענדיקער בלוי־ווייסער ענערגיע,
 בערל האָט אָפּגעשטעלט דאָס צעגאַלאַפּירטע פּערדל און נאָכגעמאַכט
 די פּרימאַרגיזון מיט די וואַלקנדלעך אין איצטיקן מאָמענט: זיך אָנגע־
 כּמורעט און — צעשמייכלט.

ער איז צוגעריטן צום בלוי־ווייסן וואָגן חוצפּהניקעס פּונקט דאָן,
 ווען ישראל האָט געוואַלט העלפּן אידען אַרויסשטייגן פון הויכן וואָגן
 און אידע האָט זיך נישט געוואַלט לאָזן העלפּן, דווקא אַליין אַראָפּגע־
 שפּרונגען. זי איז געווען, ווי די צווייטע חלוצה פון דער קאַמפּאַניע, אין
 אַ סיצן קליידל מיט אַ בלוי טיכל אַרום קאַפּ פאַרדרייט. פון אונטערן
 טיכל האָבן זיך אַרויסגעריסן אירע קאַפּריזע ווינטיק־רויכיקע פּיאַות און
 זיך געטוליעט צו די אָנגעקניפענע באַקן, וועלכע האָבן קופּערדיק אויפּגע־
 נומען די זון. זי האָט געלאַכט צום באַריטענעם פּעטער בערל און בראַ־
 ווירט פאַר אים מיט דעם גאַנצן מוסקולערן קליינעם גוף אירן. זי אין
 שייך אָן זאַקן, האָט זי מיט די רויטלעכע פּיס אירע אויסגעזען, ווי אַ
 קופּערנע סטאַטועטקע אָנגעטאַן אין סיץ.

אויך ישראל אין אַ צעקנייטשטן שטרויענעם דאַרפּישן קאַפּעלוש און
 מיט אַ בלוי טיכל אַרום האַלדן איז לאַנגזאַם־פּויעריש צוגעגאַנגען צו
 בערלען, האַלטנדיק די הענט פאַרשטעקט אין די קעשענעס פון די ווייסע
 ברייטע הויזן און שמייכלענדיק פאַרשעמט, פאַרוואָס ער האָט זיך אויך
 געלאָזט פאַרגרימירן פאַר אַן ארץ־ישראלדיקן קאַוּבאַי.

קוקנדיק אויף אידען מיט ישראלן, איינע נעבן די אַנדערע צע־
 שמייכלטע, האָט בערל אַ טראַכט געטאַן, אַז דאָס לעבן איז פאַרט די
 בעסטע קוראַציע קעגן אַלע צרות.

— ארץ־ישראל האָט איר מיר דאָ געמאַכט, לאַבוזעס!

— זאַלסטו טאַקע וויסן, פּעטער, אַז מיר פאַרן אהין. גלייך נאָכן

שינט פאַרן מיר! וואָס, ישראל?

ישראל האָט צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ און שעמעוודיק געשמייכלט.

אָפגעשוירן און אַפראַזירט, האָט ער, דאַכט זיך, זיך אַליין געהאַלטן פאַר אַ פּרעמדן.

בערל האָט אַ צי געטאָן מיט די אַקסל און דעמאָנסטראַטיוו אַוועק געריטן צו די ווייטע וועגענער. אידע מיט ישראלן האָבן אים נאַכגע-לאַכט. די גאַנצע חברה חלוצים האָט מיטגעהאַלפן.

— ס'איז גוט, ישראל? — האָט אידע גנביש געפרעגט.

— ווייסט, וואָס איך וועל דיר זאָגן? — האָט ער איר ביי דער וייט די האַנט געדריקט — לעבן איז אַ מצווה!

איר האַנט האָט שוין די איידעלע שטאַטישע צאַרטקייט פאַרלאָרן. אָבער איר דריק איז געווען הייסער קופער, וואָס האָט ישראלן געברייט. די מוסקולערע פיגור אירע האָט געאַטעמט צו אים אויף אַ נאַענטן שטח. און דאָס האָט דאָך אייגנטלעך געדאַרפט זיין דער נאַטירלעכער אָנהויב פון זיין יונג לעבן. ווי איז דאָס געשען, אַז ער און זי זענען דורכגעגאַנגען גען אַזאַ גיהנום איידער זיי האָבן זיך געטראָפן אויף די פּאָדלאַסער פעלדער?

ישראל האָט נישט געקאָנט באַגרייפן, ווי אַזוי דאָס איז געשען, אַז צווישן אים מיט אידען איז געווען אַ סאַציאַלער מהלך. זי — די פאַבריקאַנטיק, ער — דער אַרבעטער. דאָס איז דאָך געווען אַן עס-הארצישער גרייז פון לעבן! נאָך גוט, וואָס דאָס לעבן האָט עס, ענדלעך, אויסגעקאָריגט. זי איז דאָך אַזוי ווי פאַר אים באַשאַפן געוואָרן! זי איז דאָך אַן אוצר פון באַגייסטערונג און האַרציקער פשטות! ערשט דאָ, אין פּאָדלאַסיע, ווו עס ברעכן זיך אַלע סאַציאַלע ווענטלעך, האָט ער געקאָנט האָבן אויף אידען די ריכטיקע השפעה, ביז צו דעם באַשלוס אירן מיטצופאַרן מיט אים קיין ארץ-ישראל, אָנצוהייבן אַ ניי לעבן דאָרט.

אין זיין גרויסער נאַאיווקייט האָט ישראל אפילו נישט געפרווט זיך אָנשטויסן, אַז דער באַשלוס איז נישט זיינער, נאָר אירער, אַז זי האָט אים דעם באַשלוס אונטערגעזאָגט, דיקטירט אַן ווערטער. און אויך די, גאַנצע אויפלעבונג זיינע, די אַזגעקומענע פרישע ענערגיע, זיינע נייע האַפענונגען — אַלץ איז אירע. דעם גאַנצן מענטש האָט זי אַ פאַרחלשטן פון תהום פון פאַרצווייפלונג אַרויסגעצויגן און אים איבער-געמייסטערט לויט איר אייגענעם ווילן און באַגער.

אידיע האָט געבויט פֿאַר זיך אַ ניי לעבן. איצט וואָלט זי שוין געקאָנט זיך מודה זיין, אַז קיין פֿאַדלאַסיע איז זי אַראָפּגעקומען נישט אַזוי צוליב דעם פעטערס קלוגער עצה, ווי צוליב ישראל. זי האָט אים געהאַט אויפֿן אויג. פֿון זייער פֿריערדיקער פֿריינדשאַפֿט. ער איז געווען דער פֿאַסיקער מאַטעריאַל, דער געהעריקער ליים, פֿון וועלכן זי האָט בדעה געהאַט צו קנעטן פֿאַר זיך אַ נייעם לעבנס-באַגלייטער.

אויך איז פֿריערדיק לעבן האָט זי אויסגעקאָנטן מיט אירע אייגענע הענט. פֿון דעם יינגלשעוואַטן אַשרן האָט זי דאָך געמאַכט אַ פֿאַבריק-קאַנט מיט אַנזען, אַריינגעלייגט אין זיין האַנט אַריין די פעדים פֿון איר אייגענער איניציאַטיוו, אַבער אין איר פֿריערדיק לעבן האָט זי זיך אַנטווישט. דאָרט האָט זי אַ פעלער געמאַכט. צופֿיל וואָג געלייגט אויף שכל און פֿראַקטישקייט און צו-טיף באַגראָבן איר אייגענע עקזאַל-טאַציע און ראַמאַנטיק. איצט האָט זי פֿון שטייג אַרויסגעלאָזט איר גאָר אַמאָליקן מיידלשן ראַמאַנטיזם, אויף צו-להכעיס דער גאַנצער פֿראַק-טישער פֿאַרגאַנגענהייט. אויב אַ ניי לעבן — איז אויף יסודות נייע. אַבער אויך אונטער דער איצטיקער עקזאַלטאַציע האָט געשפּרודלט דער קאַלטער קוואַל פֿון שכל און אויסרעכענונג. אַזאַ איז זי שוין געווען פֿון דער נאַטור: הייסער טעמפּעראַמענט און קאַלטער שכל. האָט זי טאַקע זייער פֿראַקטיש אַנגעצייכנט פֿאַר זיך איר נייעם ראַמאַנטישן לעבנס-פֿראַגראַם. זי האָט „איינגעשטימט“ צו פֿאַרן מיט ישראלן קיין אַרץ-ישראל און זי וועט האַלטן וואָרט. קיין „קבוצה“ געפעלט איר נישט. איר געפעלט בעסער אַ „מושב“. דאָרט, אויף דער באַשיידענער נחלה, האַלב אינדיווידואַליסטיש, האַלב-קאָלעקטיוויסטיש, וועט זי זיך אויס-בויען איר אייגענע מענטשלעכע נעסט, פֿאַרווירקלעכן איר אַמאָליקן יונג-מיידלשן חלום.

**

האָט אַ ים ווייך געגלעט דאָס אויג מיט זיין עלאַסטישן אויסגוס. זענען אַנגעקומען מענטשן מיט מאַשינעס, מיט מאַטאָרן, אַ געטור פֿעריי פֿון פֿערד, מיט הייזעריקע און הילכיקע קולות און — אַ צוגאַב נאָך — מיט אַ מעשענעם אַרקעסטער, און אַ שליידער געטאָן אויפֿן רוד-איקן, גאָלדיקן שטח דעם כאַאַס פֿון אַ שלאַכט-פעלד.

אין עטלעכע קאמפאניעס האָבן זיך די שניטער צעשיידט אויפן גאָל-דיקן פעלד. און גלייך פון דער ערשטער מינוט זענען זיי אַריין אין אַ סכנותדיקן קאָנקורענץ-געוועט, וועלכע קאָמפאָניע וועט פריער פאַרטיק ווערן מיט איר באַשטימטן באַצירק.

דער אַרקעסטער איז אויף צוויי גרויסע פורן אַרומגעפאַרן פון איין קאָמפאָניע צו דער צווייטער און צעזייט און צעשליידערט איבערן גאָל-דענעם פעלד זיינע מעשענע קלאַנגען. און פון דעם, וואָס די מוזיק איז אויפגעקומען אַלץ אין אַנדערע פונקטן פון פעלד, האָבן די פאַרטונענע שניטער די אַריענטאַציע פאַרלאָרן, וווּ דרום, וווּ צפון.

די שניטער אַליין זענען שוין געווען טויבע מעשענע אויטאָמאַטן מיט ריטמישע באַוועגונגען. זיי האָבן שוין כמעט נישט געפילט זייערע אייגענע איבערמענטשלעכע אַנשטרענגונגען, נישט געפילט, ווי מיט שווייס ווערט באַגאַסן זייער לייב. די הענט האָבן געטאַן זייער אַרבעט אויפן באַפעל פון די מעשענע קלאַנגען. אויף דעם זעלבדיקן באַפעל האָבן די גופים זיך אַנגעבויהן און אויסגעגלייכט, דאַכט זיך, קרעכצנדיק מיט די אַפגעריבענע זאָוויאַסעס אין אַלע גלידער. אויב אין די געהירן האָט זיך נאָך באַוועגט איין מענטשלעכער געדאַנק, איז דאָס געווען: אַריבער-יאָגן דעם שכן. און אויפן געקאָדערטן פעלד, אויף די אַפגעגאַלטע שטחים זענען פון אונטער די הענט געוואָקסן די שטייענדיקע געצעלטן פון צו-זאַמענגעשטעלטע גאַרבן, איין ריי נאָך דער אַנדערער, איין לאַגער דאָ, אַ צווייטער — דאָרט.

און די שניט-מאַשינעס האָבן געלאָסן דאָס זייעריקע געטאַן. מיט די ריזיקע רויטע אויסגעקרימטע שפינען-פּיס האָבן זיי זיך באַמיט אַרויפ-צודראַפען אויפן גליטשיקן אויסגעבלייכטן הימל און פאַרבליבן קריכן איבער דר'ערד. און איבער וועלכן שטח זיי זענען אַריבערגעקראַכן, דאָרט האָבן זיי — די רויטע שפינען — געלאָזט הינטער זיך, ווי צעקוועטשטע פליגן, צעוואַרפענע גאַרבן און פון איין גאַרב צום צווייטן האָט זיך גע-צויגן, ווי אַ שפינוועבס, דאָס שטאַרקע צוקער-שטריקל, מיט וועלכן זיי אַליין, די מאַשינען, האָבן די גאַרבן צונויפגעבונדן מעכאַניש.

אָפט איז אַ שנייד-מאַשין קאַליע געוואָרן, זיך אַפגעשטעלט און מיט אַן אויסגעצויגענעם פייף געבעטן הילף. און מיט אַ האַרץ-אויס-שרייענדיקן אימפעט האָבן דאָן געיאָגט איבערן פעלד פאַרשוויצטע, פאַר-

מרוזשעטע מעכאַניקער מיט לעדערנע טאַרבעס מכשירים איבער די אַקסל. דער שווערע אויטאָ מיטן וואַרשטאַט האָט טרייסטנדיק געריטשעט פון ווייטן שאַסיי ערגעץ. אויפן רויען פעלד האָט ער נישט געוואַגט מיט זיין שווערקייט צו פאַרקירעווען.

בערל אין זיין נאַס העמדל, צוגעקלעפט צום לייב, איז געווען ווי אַ ווינטשפינגערל. אומעטום און אין ערגעץ נישט. אַט גאַלאַפירט ער אויף זיין אויסגעמאַטערט פערדל, ביי וועלכן די שוויסיקע באַקעס זענען אינגעפאַלן, אַט פאַרעט ער זיך מיט די מעכאַניקער ביי אַ שניט-מאַשין און אַט פירט ער שוין גאַר אָן מיטן שווערן אויטאָ.

ער האָט שוין אַליין נישט געקאַנט לינדערן דעם ווילדן אימפעט פון דער אַרבעט, די ריטמישע בהלה פון שניט, וואָס איז געווען ווי די בהלה אַ טאַג פאַרן מבול.

צוועלף דעם זייגער האָט ער אויסגעשאָסן פון אַ ביקס. ווי עכאַס האָבן זיך אָפגערופן ווייטלעכע שאַסן. אַ טרילער געפייף האָט זיך צע-יאַגט איבער די פעלדער, צוזאַמענגערופן די שניטער צו מיטיק און אַפרו. די פערד — אויסגעשפאַנט, די שניטער — צעפאַלן איבערן פעלד, אַליין ווי די אונטערגעשניטענע גאַרבן, יעדער איינער מיט פודן הייס בליי אין רוקן-ביין און אין מוח, מיט אברים — ווי צעבראַכענע, מיט הענט און פיס — ווי פאַרברענטע.

איבער די פעלדער איז מיט איין מאָל אַ גרויס ליידיקייט געוואָרן, ווייל עס האָבן פאַרפעלט קולות, סיגנאַלן און מוזיק. די שניטערס פון אונטער די גאַרבן-ציילן האָט מען נישט אַרויסגעזען, די מאַשינעס אָן פערד זענען געשטאַנען ווי אָפגעשוונדענע סקעלעטן פון פאַרמבולדיקע חיות, גאַר אָפטרײבנדיק די פליגן מיטן עק האָבן זיך געמיטלעך געפיי-טערט די אויסגעשפאַנטע פערד.

שפעטער מיט אַ שעה האָט ווידער געפלאַצט די מעשענע באַמבע פון מיליטערישן אַרקעסטער און איינגעשפאַנט פערד און מענטשן אין דעם צווייטן קאַפיטל פון אַ טאַג קאַטאַרגע.

דאַכט זיך, אַז נאָך אַזאַ טאַג האָבן די ווייץ-פעלדער פון פּאַדלאַסיע געדאַרפט פאַרוינקען אין שטיינערנעם שלאַף גלייך מיטן זון-פאַרגאַנג. די שניטערס האָבן געדאַרפט פאַלן פון די קלאַציקע פיס דאַרט, וווּ זיי זענען געשטאַנען.

אַבער וואָס רייפער עס איז אָנגעקוואַלן דער סאַמעט פון דער שפּעט־
זומערדיקער נאַכט, אַלץ מער האָט נאַכגעלאָזט די פּאַרטייעטע שטילקייט
פון איבערמידיקייט. דאָ און דאָרט האָט זיך שוין געהערט אַ שטיל גע-
לעכטערל, אַ פּייף, אַ רוף. גרופּקעלעך סילוועטן זענען אויסגעוואַקסן אין
פעלד. עס איז געווען, ווי דער ריזיקער טאַג־אימפעט וואָלט די כוחות ניט
אונטערגעזעגט, נאָר געגעבן זיי אַן אַנדערן, אַ ברייטערן מאַסשטאַב,
אויפגעטרייסלט אין די מענטשן אַ פאַרבאַהאַלטענעם קוואַל פון ענער-
גיע און דאָרשט דאָס לעבן אויסצולעבן.

ווייט אין פעלד, אויף דעם אָפּגעשניטענעם שטח הינטערן טייכל,
איז אויסגעוואַקסן אַ פאַרכישופּטער קווייט פון אָנגעצונדענעם שייטער.
דאָס האָבן די פּויערים פון באַריסאָווקע, וועלכע האָבן זיך אָנגעשלאָסן
אַן פּאַדלאָסער קאָאָפּעראַטיוו, געפּראָוועט אַ קאַראַהאַד ביים פּייער. עס
ווימלט דאָרט אַ קרענצל פון שוואַרץ־רויטע מענטשעלעך, עס צעשפּרייט
זיך אין דער נאַכט אַריין דער האָניק פון האַרמאָניש־באַהאַפּטענע שטי-
מען. פון אַלע עקן פעלד ציען זיך אַהין בויגעוודיקע, טונקעלע געשטאַלטן,
ווי דאָרט, ביים פּייער וואָלטן זיי זען אַ תּיקון פאַר זייערע פאַרבלאַנ-
דזשעטע נשמות.

אַבער די חלוצים שווייגן נישט. זייער פּייער האָבן זיי צעלייגט
ביים וועלדל, ביי דעם בזשאַזענעם וועלדל, וואָס איז אַרומגערינגלט מיט
ווייץ פון אַלע זייטן. זיי מאַכן דאָרט שבת פאַר זיך. זיי טאַנצן אַ האַראַ
און זינגען אַ האַפּקע. און אַנשטאַט דעם דערעסענעם מעשענעם אַרקעס־
טער פון בייטאַג זומט דאָרט איצט, ווי אַ פּרידלעכע בין, אַ מאַנדאַלינע
און אַ ליימענע קאַרינע פאַרגייט זיך דאָרט אין זויערלעכער מתיקות.

און צווישן איין פּייער אין פעלד און אַ צווייטן איז אַ דופּטיקער
תּהום פון וואַרעמער פינצטערניש. פון דעם תּהום אַרויס רופּט אַ לוי־
טערע דאַרפישע פּרויען־שטים, רופּט ווי אַ קלאַרנעט און עס דאַכט זיך:
ביי דער פּרוי דאַרפן זיך די קני בויגן אין צייטיקן דאַרשט:

— וואַ—אַ—סיוק! וואַ—אַ—סינקאַ!

איצט, אַז ישראל האָט מיטגעטאַנצט מיט די חלוצים דעם שפּיציק־
ווינקלדיקן יידישן טאַנץ, האָט שוין דאָס קיינעם אַרום נישט געחידושט.
אַ מענטש דאַרף — אַדער טאַנצן, אַדער — שטאַרבן.

און אינמיטן דעם לעבעדיקן רעדל האָט באַזונדער געטאַנצט די

חלוצישע מוזע — די שיינע מרים מיט די רונדגעשניצטע ברעמען און צארטן אַוואָל. זי האָט געטאַנצט אין איר ווייס קליידל מיט די ווייסע שיכלעך אויף די באַרוועסע פיס, אין דעם קליידל מיט די שיכלעך, וואָס זי האָט נאָך מיטגענומען פון היימישן טאַטע־מאַמעשן גוטס און אַזוי האָט זי איצט אין דעם קליידל מיט די שיכלעך אַוועקגעטאַנצט פון טאַטע־מאַמע צו מאַמע־ציון. זי האָט נישט אַזויפיל געטאַנצט, ווי מאַמע יעסטעטיש פּאַזירט — די שיינע מרים. זי האָט געוואוסט, אַז זי איז שוין און אַז יעדער איר בויג מיטן קאַפּ און קנייטש מיטן אַקסל רופן אַרויס ביי די חברים אַ שטילע פּאַרליבטע באַגייסטערונג. און זי האָט געוואָלט אַזוי — די שיינע מרים. זי האָט געוואָלט צובינדן, צוכישופן צו זיך די חברה מיט איר שיינקייט. און אין איר נאַאיווער פרויאישקייט איז גע־לעגן אַ הייליקע עבודה. אַזוי האָט זי מיט איר ריינער שיינקייט געדינט דער מאַמע ציון. זי איז געווען באַרופן דערצו. זי איז געווען די לעבע־דיקע געשטאַלט פון ציון אויף די פעלדער פון גלות. איז דען אַ לעבע־דיקער מענטש מיט גוף און נשמה ווייניקער ווערט ווי אַן אידעע? און איז דען די אידעע נישט לעבעדיקער און טייערער, ווען זי קריגט איר פאַרקערערונג אין אַ לעבעדיק געשטאַלט? אין אַ שוין מיידל?

די שיינע מרים האָט די חלוצים באַגייסטערט און מיטגעריסן. זי האָט זיי גערופן מיט איר טאַנץ אַהין, קיין ציון, זי האָט מיט איר טאַנץ געמאַלט לעבעדיקע ביבלישע בילדער פאַר זייערע אויגן. און דאָ, אויף פּאַדלאַסקים ווייץ־פעלדער, האָבן זיי זיך שוין איצט געפילט צווישן טייטל־ביימער און איילבירטביימער אויף די בערג פון יהודה, ביי די שטיינערנע ברינימער.

האָט אידע אַרויסגעצויגן ישראלן ביים אַרבל פון רעדל אַרויס. מיט האַרטער און הייסער האַסטיקייט האָט זי אים געצויגן ערגעץ טיף, אין וואַרעמען, פינצטערן תּהום.

— קום, ישראל, קום! וועסט זיך נאָך פּאַרליבן אין דער שיינער מרים, און וואָס וועט זיין?

— טייעריקע מיינע, וואָס רעדסטו, וואָס?

— נריאָ! נריאָ!

אידעס שטים האָט געקלונגען גאַר מיידלש־קינדעריש. איר אייפער־זוכט — אַזאַ פּלוצלונג דאַרפיש־הייסע און דאָס האַלטן אים שטייף

פארן ארבל אזוי אפנהארציק-אומצוטרוילעך, אז ער זאל נישט אנטלויפן — דאָס אַלץ האָט ישראלן צום קאָפּ געשלאָגן, ווי אַ שטאַרקער וויין. ביז איצט איז ער נאָך אַ פאַרליבטער פריינד געווען. איצט האָט ער זיך מיטאַמאָל דערפילט ווי אַ מאַן און באַשיצער. קיינמאָל אין זיין פריער־דיקן אומגליקלעכן זיווג האָט ער זיך נישט געפילט אזוי מענערש און באַשיצערש.

דינה פלעגט אין די פּאָעטישסטע מינוטן אים געבן צו פילן, אז עס איז פאַראַן עמעצער, וואָס שטייט העכער פאַר אים, אומדערגרייכבאַר העכער.

איצט, שפּאַנענדיק מיט אידען ערגעץ אין דער פינצטער, מיט דער אידען, וואָס האָט זיך צוגעקלאַמערט צו אים און געזוכט זיין שוץ — איצט האָט ישראל זיין אייגענע פויסט פאַרקוועטשט און צום האַרצן צוגע־דריקט און אין דער שטיל זיך געשווירן אויפן ירושלימער נוסח:

— זאל מיר אָפּגענומען ווערן די רעכטע האַנט, אויב איך וועל פאַרגעסן אָן דיר, אידע!

און גערעדט האָט זי איצט גאָר מיט אים וועגן רעוואָלוציע. אויף אַ מערקווירדיקן אופן האָט זיך אָפּגעשפיגלט אין איר באַ־וווסטזיין די רוסישע רעוואָלוציע. געבענטשט זאל זיין די רעוואָלוציע — דער נייער אָנהייב. די רעוואָלוציע איז דאָך אין איר, ווייל זי האָט צעבראַכן איר פריערדיק לעבן. די רעוואָלוציע איז דאָך אין ציון, ווייל דאָרט וועט זי אָנהייבן אַ נייעס. און ער, ישראל אירער, איז דאָך אַ רעוואָלוציאַנער. ווי האַרמאָניש דיין וועלט איז, גאַטעניו! איז דען נישט ארץ־ישראל די אמתע רעוואָלוציע פון גאַנצן יידישן לעבן? איז דאָס נישט אַ ניי בלאַט אין דער געשיכטע פון יידישן פּאָלק?

יא, דאָס אַלץ האָט פאַרשטענדלעך גערעדט צו ישראלס האַרץ, אָבער מיט נאָך נישט קיין גאַנץ קלאַרער שפּראַך, מיט אַ שפּראַך, פון וועלכער ער, ישראל דער אַרבעטער, האָט קוים געקאָנט דעם אַלף־בית, מיט דער שפּראַך פון ראַמאַנטיק.

— זעסט, ישראל, אַט־די זיבן שטערן איבער אונדז — דעם גרויסן בער, ווי מ'רופט עס, ווי מיינסטו, ווו וועלן מיר זיי זען פון גליל, אוודאי ביים סאַמע האַריזאָנט ערגעץ.

— מען זאָגט, אז די שטערן פינקלען דאָרט שטאַרקער און ווייזן

אויס גרעסער איידער דאָ — האָט ער אומזיכער געפרווט די נייע שפראך און ער האָט שיער נישט געזאָגט: איידער דאָ אין גלות. — יא, טייערער! אין די לבנה־נעכט ביים ים־כינרת קאָן מען פשוט פון זינען אַראָפּ.

— מען זאָגט — איז ער שוין געוואָרן פעסטער ביי זיך און אַרומ־גענומען איר עלאַסטישע טאַליע — מען זאָגט, אַז פון הרה־צופים זעט מען אַ מערקווירדיקע פאַנאַראַמע, מען זאָגט. האָט די נאַענטע פינצטער־ניש זיי אויסגעשאַסן מיט אַ געלעכטער אין פנים. זיי האָבן זיך אָנגע־שטויסן אויף צוויי סילועטן. און ס'איז געווען, ווי זיי וואַלטן זיך אָנגע־שטויסן אַן זייער אייגענער אָפּשפּיגלינג אין שפיגל פון דער נאַכט. — ווער? — האָט ישראל געפרעגט — און אַרויסגעכאַפט און אַנ־געדריקט דאָס עלעקטרישע לעמפל.

דאָס קעגנאיבערדיקע פאַרל האָט געזשמורעט די אויגן און געלאַכט: דאַרעטשקע מיט דעם פאַדלאַסער וועטערינאַר — גלוסקינען. דאַרעטש־קע, אין איר לאַנגן שאַל איינגעוויקלט, איז געשטאַנען צוגעטוליעט צו דעם שלאַנקן דעקאַלירטן וועטערינאַר, ווי זי וואַלט וועלן זיך אויס־באַהאַלטן פון דעם חוצפּהדיקן עלעקטרישן פלעמל. ווען צוויי פאַרלעך שטויסן זיך צונויף אין טאַנץ פון פעלד און פון נאַכט, איז דאָס לעמפל טאַקע איבעריק. ישראל האָט עס אַליין דערפילט און אַריינגעשטעקט דאָס לעמפל אין הויז־קעשענע. — ווי קומט איר אַהער, גלות־קינד, ווי קומט איר עפעס אַהער,

האַ?

זינט גלוסקין, דער סאַראַטאָווער סטודענט, האָט זיך אין פאַדלאַסיע באַפריינדעט מיט די חלוצים, איז נישט געווען פאַר אים קיין ערגערע זאַך, ווי הערן, אַז מען פאַרבייט זיין פאַמיליע גלוסקין אויף גלות־קינד. אַבער ישראלן האָט נישט באַקומען זיין וויין. דאַרעטשקע האָט זיך נאָך שטאַרקער צעלאַכט.

— ישראל! זע, ווו עס ברענט ביי דיר, ישראל!

ישראל האָט איצט גאַט געדאַנקט, וואָס קיינער זעט נישט, ווי ער איז רויט געוואָרן. געלאַכט האָבן איצט אַלע, אידע אויך. ווייל געברענט האָט ביי ישראלן דאָס לעמפל טיף אין דער לייוונטענער הויזנקעשענע. אין די הפסקות פון געלעכטער האָט דאַרעטשקע דערציילט: שוין אַ פאַר שעה, ווי זיי וואַנדערן איבער פינצטערן פעלד און

קאנען זיך צו בערלס געצעלט נישט דערשלאגן. דארעטשקע וויל דאָ דווקא בלייבן נעכטיקן. אוועקגעלאָזט האָבן זיי זיך אין פעלד פארנאכט־ לעך, נאָך דער אַרבעט. נישט געקאָנט איינזיצן אין דער היים, ווען אַלע זענען דאָ. דערווייל האָט מען אָפּגערוט ביים טייכל. דערווייל איז צו־ געפאָלן די נאַכט. און דער פויערישער כאַראָוואַד האָט דאָך אויך עפעס צו זאָגן. מען איז געגאַנגען אַנקוקן, איז מען אַריינגעצויגן געוואָרן אין טאַגן.

— איך האָב זי קוים אָפּגעריסן פון די שקצים — האָט גלוסקין זי פאַרמערט.

— און ווער האָט אַ שעה צייט נישט געוואָלט פון וואַסער אַרויס? אַזוי האָבן זיי צו זייער אייגענער חרפה פאַרמערט איינע די אַנדערע און באַדעקט זייערע קעפּ מיט בויזנות.

און געשפּאַרט האָט פון זייערע רייד דער כאַס פון אויפגעברוי־ טע יונגע בלוטן, פון בלאַנדזשעניש אין פעלד באַנאַנד ביידערנאַכט און דאָס פיקאַנטסטע איז געווען, וואָס גלוסקין האָט דאָ געשפּילט די ריי־ טערלעכע ראַלע פון איר באַגלייטער צום פעטער בערלס געצעלט.

— איר מוזט זיין גוט הונגעריק, חברה? — איז ישראלן איינגע־ פאַלן.

האָבן זיי ווידער געלאַכט. נאָך קיינמאָל אַזוי פיל און מיט אַזאַ אַפעטיט נישט געפרעסן. יעדע קאַמפּאַניע שניטער האָט איבער דעם פאַרבלאַנדזשעטן פאַרל רחמנות געהאַט און געבעטן צום נאַכטמאַל. און עס איז אויסגעקומען, אַז זיי קאָנען אַזוי פון רחמנות אָפּלעבן אַ לעבן. מער נישט אין איין אַרט האָבן זיי געהאַט אַ מיאוסן אָפּשניט. ווען, לויט דער וויסטער געווינהייט, האָבן זיי זיך צוגעשאַרט צום לעבל ברויט דאַרט, האָט מען זיי דאָס עסן פון דער האַנט אוועקגענומען:

— ליידיקייטער, גייט געזונטערהייט. צוויי מאָל עסן גיט מען נישט. ערשט מיט אַ שעה צוריק זייט איר דאָ געווען!

אַזוי האָבן זיי זעבעך געקרייזט און געבלאַנדזשעט איבער דעם כאַס פון די פּאַדלאַסער ווייץ־פעלדער.

— איז וווּ, זאָגט איר, געפינט זיך בערלס געצעלט?

אידיע האָט זיי גענוי און דייטלעך אָפּגעמשלט אין וואָס פאַר אַ ריכטונג זיי דאַרפן זיך פאַרנעמען פון פעלד־שטאַב, הייסט עס. לינקס

פון דעם חלוצישן פייער, ביז דער ערשטער שנייד-מאשין, דאן מיט דעם גארבן-וועג רעכטס.

— אָבער נישט רויכערן, איר הערט? ס'איז פאָרווערט. — און זי האָט אַרויסגעכאַפט פון גלוסקינס הענט די שוועבעלעך, מיט וועלכע ער האָט זיך געפאַרעט צום פאַררויכערן.

— פריער לינקס... נאָכדעם רעכטס — האָבן געקרעכצט די וואַג-דערער, פאַרזינקענדיק אין דער פינצטערער נאַכט — אוי, וויי צו אונדו, וויי צו אונדו!

ישראל מיט אידען זענען געבליבן שטיין שטייף אַרומגענומען, האַרץ צו האַרץ.

— פעטער בערל, נעבעך — האָט אידע אַפגעזיפצט. ישראל האָט געוווּסט, וואָס דער זיפץ באַדייט. פון פעטערס נאַענ-טער פריינדשאַפט מיט דער קליינער לערערין האָט אידע קיין גוטס ניט דערוואַרט.

— און דו האָסט דערציילט בערלען, אַז ביסטריצקי לעבט? — ערשטנס ווייס איך נישט, צי ער לעבט — האָט ישראל גע-ענטפערט — דאָס האָט דאָך נאָר שייקע פאַרזיכערט. מיר האָבן שפּע-טער אים געזוכט אין שטאָט דעם דייטש און נישט געקאַנט אויסגע-פינען. שייקע איז אַוועקגעפאַרן.

— אָבער דער פעטער דאַרף דאָס פונדעסטוועגן וויסן. פאַר איר, פאַר דאָרעטשקען, וואַלט איך עס אויסבאַהאַלטן.

זי האָט ישראלן געפירט ערגעץ אַלץ טיפער אין וואַרעמען תהום, אַלץ ווייטער פון די צעקלונגענע פייערן. ישראל איז שוין געגאַנגען ווי אַ בלינדער, מיט יעדן טריט — האָט זיך אים געדאַכט, וועט ער גיין באַרג-אַראָפּ און ער האָט זיך געווונדערט, וואָס די ערד אונטער די פיס, די ווייכע ערד, איז אין אַ גלייכער נאַענטקייט, זי ווערט נישט נידערי-קער. איצט איז שוין גאַר שטיל אַרום. די חלוצים זענען שוין מיד. נאָר פון דער ווייט, פון צווייטן פייער וויקלט זיך נאָך די האַרמאָנישע לענטע פון פיל-שטימיקן געזאַנג.

ישראל מיט אידען האָבן געפונען זייער באַהעלטעניש צווישן די גארבן אין פעלד.

— וועסט זיך פאַרליבן אין דער שיינער מרים? וועסט זיך פאַר-

ליבן? — האָט אידע אים באַפעלעריש געצויגן אין אירע אַרעמס.

— ניין, טייערע, ניין! איך בין דאָך דיינער.

— זאָלסט זיין מיינער, מיינער.

אזן אויף די עלאַסטישע גליטשיקע גאַרבן האָט אידע זיך אים אָפגעגעבן מיט דער בהמהשער נאַטירלעכקייט פון אַ דאָרף־שיקסע.

ישראל האָט געקאָנט צוויי אידעס. איינע די אין זיינע אַרעמס, די הייס־צאַפּלדיקע, מאָנענדיקע, די צווייטע — די ווילדערצויגענע, צו־ריקגעהאַלטענע און טאַקטישע וואַרשעווער דאַמע, פאַר וועלכער ער האָט געהאַט גרויס דרױך־אַרץ און אַ ביסעלע מורא. איז אים שווער געווען צו פאַרבינדן אין זיין פאַרשטעלונג אַט די ביידע אידעס. ביידע זענען גע־ווען רעאַל ווען באַזונדער. צוזאַמענגענומען זענען זיי געווען אַ פּאַנטאַס־טישער חלום, וואָס האָט געדראַט יעדע רגע צו ווערן איבערגעריסן. ער האָט נישט געקאָנט פאַרשטיין — דער באַשיידענער מענטש — מיט וועלכער קראַפט ער האָט די וואַרשעווער דאַמע צו זיך צוגעבונדן ביז צו אַזאַ אינטימער נאַענטקייט. אים איז נישט איינגעפאַלן — דעם נאָ־איוון מענטש, אַז דאָס האָט די פרוי אים גענומען, ווי זי האָט גענומען אַלץ אין לעבן מיט די אייגענע הענט. אים איז אויך נישט איינגעפאַלן אין זיין צניעותדיקייט, אַז ווען אַ ווילדערצויגענע וואַרשעווער דאַמע וויל נעמען דעם מאַן, איז זי דאָס געצוונגען צו טאָן אויף דעם אייגע־נעם אורמענטשלעכן בהמהשן שטייגער, ווי דאָס טוט די דאָרף־שיקסע.

**

ביים ריפּ פון געצעלט, וואָס האָט געהייסן: דער פעלד־שטאַב, איז געזעסן בערל פּאָדלאַסקי, געזעסן אויף אַ בלעכענעם קעסטל מעכאַניש־געצייג און געקילט זיין נאַקעט לייב ביזן גאַרטל אין דעם קוים באַוועג־לעכן זייד פון ביינאַכטיקן ווינטעלע. איינשלאָפן האָט בערל נישט גע־קאָנט צוליב דעם נאַגנדיקן ווייטיק. ביים פאַרריכטן אַ קאַליע־געוואַרענע שנייד־מאַשין האָט ער זיך געמאַכט אַ טיפע ווונד אין דער דלאַניע, די ווונד האָט מען פאַריאָדיגירט און די האַנט פאַרבאַנדאַזשירט. דעם ערשטן שאַרפן ווייטיק האָט בערל פאַרטריבן מיט אַ האַלב פלעשל ספּירט, וואָס ער האָט אויסגעטרונקען גלייך אויפן ניכטערן האַרצן. איצט איז דער ווייטיק געווען אַן איינגעבירגערטער און אַ נאַגנדיקער. בערל האָט מיט

דעם ווייטיק שלום געמאכט, אבער איינשלאָפן — נישט געקאָנט. דער דופק פון דעם גאַנצן גוף האָט זיך ביי אים קאַנצענטרירט אין דער היי-סער פאַרווונדעטער האַנט, ביי דער ווונד טאַקע און געשלאָגן ריטמיש און שווער, ווי פון דער ווונד וואָלט טריט נאָך טריט אַרויסמאַרשריט דאָס חיות.

בערל האָט געקוקט צו די שטערן, צו די פייערן אין פעלד, זיך צו-געהערט צום ווייטן געזאַנג און אַליין זיך פאַרגאַנגען אין אַ צעצויגענעם אומעטיקן ניגון אויף אַ שטילן פאַלצעט. געזונגען האָט ער אַן אַלט רוסיש לידל, וואָס איז מיט אים מיטגעגאַנגען אַמאָל פון סיביר. און די ווערטער פון דעם האַלב-טאַטערישן ניגון האָבן זיך געצויגן, ווי פון פעך, אומגעלומפערט-פרימיטיווע, שטאַלפערדיק-גראַטעסקע, אָבער דער ניגון אַליין איז זיך פאַרגאַנגען אין אַן אורמענטשלעכן אומעט:

רייטן רייט ער

אויף אַ שיוון, אויף אַ פּערד.

און דאָס העמדל אויף אים —

פייער-רויט

און די הויזן אויף אים —

ליקסאַנדרישע

און דאָס היטל אויף אים —

ווי די הערנער ביי דעם רוח.

צי האָט בערל זיך צוגעהערט צו די ווערטער, וואָס ער ברענגט אַרויס פון מויל? יעדע סטראָפּע האָט זיך אויסגעצויגן מיט אַזאַ פינאַל פון פאַרפּויררענער טרייסטלאַזיקייט, אַז פון דעם אומגעלומפערטן לידל האָט אַנגעהויבן צו ווייען מיט עפעס אַן אוראַלטער וועלט-חכמה. בערלס פאַלצעט האָט זיך אַריינגעקבערט אין דער סאַמע טיף פון דעם ניגון און אַרויסגעשרויפט פון אים די פיין אין אוראַלטע, אין אייז-פּעריאָד פאַרגאַנגענע דורות. אפשר האָט עס זיין ווונד אַזוי געזונגען און אפשר זיין בלוט אַזוי.

באַדאַרפט האָט אַזוי זיצן און מרוקען אין פינצטערן פעלד אַ מענטש אַ האַלב-נאַקעטער מיט טויזנטער און טויזנטער יאָרן צוריק, ווען די פּאַעזיע פון טאַן האָט ווייט אַריבערגעיאָגט דעם אַרעמען ווערטלעכן אויסדרוק.

און בערל האָט זיך גאַרנישט צוגעהערט צו דעם, וואָס ער זינגט. ער האָט זיך צוגעהערט צו זיין דופק אין דער פאַרווונדעטער האַנט. אָט דער שטאַרקער דופק איז איצט געווען, ווי אַן אָפן טירעלע אין דער מאַשין־אָפטיילונג, פון וואָנען עס הערט זיך דאָס קלאַפן פון דעם מאַטאַר פון זיין לעבן. און דאָס, וואָס דער מאַטאַר קלאַפּט רעגלמעסיק און שטאַרק, באַווייזט, אַז ער איז אין פולן גאַנג. און דאָס, וואָס דאָס טירעלע איז אָפן, דערמאַנט אָן דעם, אַז די מאַשין וועט זיך מוזן אָפֿן שטעלן.

צי איז נישט אַלץ איינס, ווען דאָס וועט געשען? אפשר אין אַ פאַר טאָג אַרום פון אַ בלוט־פאַרגיפטונג אין דער האַנט. און אפשר וועט עס געשען מיט אַ יאָר אָדער צען יאָר שפעטער. סײַ־ווי־סײַ האָט בערל פאַר זיינע אויגן יענע רגע, ווען דער מאַטאַר וועט זיך אָפּשטעלן. און יענע רגע איז דאָך שטאַרקער פאַר טעג און יאָרן, באַדייטנדיקער. בלויז פון דעם הויך פון יענער רגע צערינט זיך די צייט, ווי אַ רויכל.

נישט צום ערשטן מאָל טראַכט בערל פאַדלאַסקי וועגן יענער רגע. אנדערש וואָלט ער דאָך פאַר זיך אין ליאַסאָווע קיין קבר נישט אָנגע־גרייט. אָבער איצט איז דאָס טראַכטעניש זיינע אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אַנשטרענגונג און מאַטערניש, וואָס אַ מענטש נעמט אויף זיך פריי־ווייליק און מיט פרייד.

וואו איז דער זין פון אַזאַ אַנגעשטרענגטער אַרבעט, ווי די, וועלכע ער האָט דורכגעפירט, למשל, היינטיקן טאָג?

וואו איז דער זין פון דער פאַרכאַפּערישער ענערגיע פון מענטש און אַ פּשיטא שוין פון אַרגאַניזירטן קאַלעקטיוו, וועלכער קאַן וועלטן איבער־קערן, די נאַטור גובר זיין, ווונדער שאַפן און בלייבט דאָך אויפן פלייש־באַנק אין יענער וויכטיקער רגע, ווען די מאַשין פון מענטשנס לעבן שטעלט זיך אָפֿ?

און בערל קאַנטראַלירט נאָך אַמאָל זיין אייגענע תשובה, וועלכע איז ביי אים שוין צוגעגרייט פון לאַנג.

דאָס קומען און דאָס אַוועקגיין פון מענטשן אויף דער וועלט זענען נישט אַזוי שרעקלעך אין זייער פאַרשלאַסענעם סוד, ווי שרעקלעך ס'איז דער אומזין פון דער נאַטירלעכער באַשטימונג פון דעם מענטש: דער־האַלטן דעם מין און פאַשען דעם גוף פאַר די ווערים.

ליגט טאקע דער זין פון מענטשלעכן אויפטו אין קינסטלעכן אויס-
 מיידן דעם דרוק פון נאַטירלעכן אומזין.
 דאָס איז נישט קיין חכמה. דאָס איז טאַלענט צו באַזיגן דאָס לעבן.
 אַזאַ טאַלענט האָט ער, בערל פּאַדלאַסקי, און דאָס איז די שטילע טיפע
 פרייד פון זיין אויסדערוויילטקייט. בערלס פרייד איז איצט ענלעך צו אַ
 געוואָלדיקער רואיקייט פון אַ פעלדז ביים ים. אַזוי זיצט דער מענטש אַ
 האַלב נאַקעטער, ביים ריפּ פון געצעלט, באַדט זיין האַריק לייב אין ווייכן
 ווינטל און הערט זיך צו גלייכצייטיק אי צו דעם ווייטיק אין זיין פאַר-
 ווונדעטער האַנט, אי צו דער פרייד פון זיין גרויסן באַרוף, צו קאַנען
 מענטשן מיטרייסן און אַוועקרייסן פון דעם אומזין פון זייער נאַטיר-
 לעכער באַשטימונג.

נאָר פּלוצלונג האָט בערל איבערגעריסן זיין שטיל געזאַנג. עס האָט
 זיך אויסגעשיילט פאַר זיין אַנגעשטרענגטן בליק אַ קליינער באַקאַנטער
 סילועט אין דער דורכיכטיקער טונקלקייט. ווי זיין אייגענע האַלצי-
 נאַציע איז דער סילועט אויסגעוואַקסן מיטאַמאַל. און, האַלב פאַרווישט,
 האַלב-פאַרניקט, האָט דער סילועט אַ שוועב געטאַן צו אים. זיך אַראַפּ-
 געלאָזט אויף דר'ערד, איז דאַרעטשקע שוין מיטן הייסן קאַפּ אויף בערלס
 קני געלעגן.

— זינג, בערעלע, זינג, האַרציקער! האַסט אַזוי טייער געזונגען!
 — דו? דו? נאַריש מיידעלע דו! אַליין גאָר אין פינצטערן פעלד
 ביידערנאַכט?

מיט דער געזונטער האַנט האָט ער געגלעט אירע פייכטע האַרט-
 לעכע האַר, איר פאַרשוויצט פנימל און זי האָט אים דערציילט, ווי אַזוי
 זי האָט געבענקט נאָך אים, ווי אַזוי זי האָט אים געזוכט אין פעלד. און
 ווען אירע זוכנדיקע הייס-הונגעריקע הענט האָבן אַנגעטראָפּן אויף זיין
 קיל-נאַקעטער האַריקער ברוסט, האָבן זיי אין זיין לייב זיך איינגעביסן
 מיט אַ בייזער הונגעריקייט און איר קליינער גוף האָט העפטיק אויפ-
 געפלאַטערט און מיט דער הויט פון זיינע פיס האָט בערל געפילט, ווי
 עס ווערן אַנגעגאַסן שטייף די קנאַספּן פון אירע קליינע בריסט.

דאָס איז זי דאָך געגאַנגען צו אים אין פעלד, ווי רות צו בועזן. אַבער
 וואָס קאָן זי זיך העלפּן, אַז זי האָט געבלאַנדושעט? דאָס איז דאָך זיין,
 בערלס, שולד, וואָס ער שטויסט זי אָפּ פון זיך און לאָזט זי בלאַנדושען.

און אפשר דערפאַר האָט איר ליידנשאַפט געגרענעצט מיט שנאה, בעת זי האָט זיך איינגעקניפן מיט דער האַנט אין זיין האַריקער קילער ברוסט.

זאָל זי כאַטש קאָנען זיך מודה זיין! זאָל זי כאַטש קאָנען אים דעם אמת זאָגן, אַז מיט אַ צען מינוט צוריק, אין שאַרכנדיקן ווייץ און נישט ווייט פון זיין געצעלט האָט זי זיך געראַנגלט מיט זיך און מיט גלוסקינען און מיטן לעצטן פונק פון באַוווסטזיין און בלוז אַ דאַנק דער פינצטערער נאַכט און גלוסקינס נישט בריהשקייט האָט זי פון זיינע אַרעמס זיך אַרויסגעריסן!

און אפילו איצט, ווען זי ליגט צופוסנס ביי דעם מענטשן, אין וועלכן זי איז פאַרליבט, וועלכן זי גאַרט מיט דער גאַנצער פאַרשאַל-טענער ברענענדיקייט פון איר נאַטור, ווען זי קלאַמערט זיך אַ פאַר-שמאַכטע צו בערלס לייב, צו דעם לייב, פון וועלכן עס שמעקט מיט וואַלד און מיט מאַן און מיט אורקראַפט, אַפילו איצט שפירט זי דאָך אין איר לייב אַ באַנגלעכע נאַכווייעניש, פאַרוואָס זי האָט זיך אַרויס-געגליטשט פון גלוסקינס אַרעמס.

צו די אויגן איז איר געבליבן, ווי צוגעקלעפט, דאָס טונקעלע גע-שטאַלט פון שלאַנקן, נאַקעטן וועטערינאַר, וועלכער האָט אייסגעזען, ווי אין זיין אייגענעם שאַטן-טריקאָ אַנגעטאַן, בעת ער האָט זיך געבאַדן אין טייכל.

אַבער ווי קאָן זי דאָס אַלין אויסדערציילן פאַר דעם, וועמען זי האָט ליב? צופיל נאַקעטקייט, שוידערלעכע נאַקעטקייט פון איר פאַרגאַנגען לעבן האָט זי שוין אַפגעדעקט פאַר אים, אַז זי זאָל נאָך קאָנען זיך ווייזן אין איר לעצטער געפאַלנקייט, און ער, בערל — ער וויל איר נישט העלפן, ער שטויסט זי אַפ פון זיך, ער קריגט זיך מיט איר, אַדער ער צווינגט זי, אַז זי זאָל זיך קריגן און רייצן מיט אים.

און גערעדט האָט זי צו בערלען נישט דעררעדטע און היציקע ווער-טער, און געוויקלט האָט זי זיך אַ פאַרשיכורטע אַרום זיינע פיס, און זי האָט מיט איר לייב אים געכישופט און באַשווירן און געמאַנט, בעת אירע ליפן האָבן אויסגערעדט אַלדאָס ביז אויף איר אַליין.

— בערל! ס'אָ ווילדע איך בין! ס'אָ אומדערטרעגלעכע, שמוציקע

באַשעפעניש איך בין! ווען דו זאלסט וויסן, בערל, וואָסטו מיך נישט געצערטלט אַזוי. נישט געצערטלט! אוי, צערטל מיך, בערל, צערטל מיך!

איז אין איר פיינלעך-מאַנענדיקן „צערטל מיך!“ — געווען עפעס אַזוינס, ווי זי וואָלט אים אַ פאַרשטאַכענעם אבר אונטערגעטראָגן און געבעטן זיך אַרויסצונעמען די שטיק גלאַז פון פאַרווונדעטן אָרט. און בערל האָט זי לייכט אויפגעהויבן מיט דער געזונטער האַנט און זי געזעצט אויף זיינע קני.

אַט איז אַריין די פרוי אין זיין לעבן און זי טרעט אויף זיין האַרץ, ווי אַ באַרוועסער אָפּגאַט. עס מאַכט נישט אויס, וואָס זי איז קליין, וואָס זי איז אַ קינד קעגן אים. צעשפרייט האָט זי אים, דעם גע-זונטן מאַן, איבער דער ערד און פאַדערט פון אים זיין נאַטירלעכע באַ-שטימונג: דערהאַלטן דעם מין און מיט דער ערד זיך אויסמישן. און גע-וויס האָט ער זי ליב — די קליינע פרוי, אויב ער האָט זי מיט אַלע מיט-לען אויסגעמיטן, און אין דער איצטיקער וואַרעם-פינצטערער רגע פילט ער אַזאַ מיסטעריעזע שרעק פאַר זייער דערנענטערונג.

ער הייבט זי אויף מיט דער געזונטער האַנט און ער טראָגט זי, ווי אַ קינד, ווי אַ ליאַלקע, די פרוי, וועלכע הערשט איצט איבער אים, ער שפאַנט אין דער וואַרעמער פינצטערניש ערגעץ, צו די גאַרבן. אַבער דאָרעטשקע האָט זיך דערשראַקן פאַר עפעס, אפשר פאַרן אַנקלאַפּן זיך מיטן קאַפּ אָן אויסגעשטערנטן הימל, אפשר פאַרן פינצ-טערן-מוטנעם תהום, איבער וועלכן זי האָט אַזוי הויך געשוועבט.

זי האָט זיך אַ וואַקל געטאַן און זיך אַנגעכאַפט אָן בערלס צווייטער האַנט — אָן דער פאַרווונדעטער. און מיט אַ ברום פון ווייטיק דורך די פאַרפרעסטע ציין האָט בערל זי פון דער האַנט פאַרלאָרן און די קני זיינע האָבן מיט אַ ציטער זיך אונטערגעבראַכן.

איז דאָרעטשקע צוגעפאַלן מיט די ליפּן צו זיין פאַרווונדעטער, פאַרבאַנדאָזשירטער האַנט, ווי וועלנדיק דעם ווייטיק זיינעם אין זיך אַריינזויגן. און הייסע טרערן האָבן איר דורכגעלעכערט די אויגן און אויפגעלייזט דעם טשאַד פון איר ווילדער ליידנשאַפט. איר קערפער איז שוין געווען נישט קיין ווונד, נאָר אַ שטיק לויטערע ליבע. פון פלוצלונגן שאַרפן ווייטיק, האָט עס בערלען געשוידערט און דאָ-

רעטשקע האָט אים מיט איר גרויסן לאַנגן שאַל איינגעדעקט און לעבן זיין גרויסן גוף זיך פאַרטייעט, ווי אַ הינטל. דער מאַרגנשטערן האָט זיי דערוען ביידע שלאַפנדיקע אונטער איין שאַל, ווי מידע קינדער.

**

פּלטיאלס טאַפּטשאַן אין „פעלד־שטאַב“ האָט געוואַרט אויף זיין באַלעבאַס אַ גאַנצע נאַכט. פּלטיאל איז אַוועק און איבערגענעכטיקט ביים וואַסער. פאַרקראַכן איז ער צום טייכל אויסבאַדן זיך נאָך אַ שווערן טאַג אַרבעט, און שלעפּן זיך צוריק אַ שיינע פאַר וואַרסט צום פעלד־שטאַב האָט זיך אים נישט געגלוסט. און ווי דאָס האַרץ וואַלט אים גע־זאַגט, אַז ער וועט קיין חשק נישט האָבן צוריק צו גיין, האָט ער מיטגע־שלעפּט צום טייכל זיין שעפּסענעם טולופּל. איז ער איצט אַרונטערגע־קראַכן אונטערן אויסגעבוּיכטן טולופּל, ווי אַ טשערעפּאַכע אין איר אי־בערגעקערטער שיסל אַריין, אַריינגעצויגן די לאַנגע הענט און פּיס און געקרעכצט פאַר תּענוג. האָבן זיינע איינגעשרומפּענע גלידער געזונגען די שירה פון מידקייט און געהאַלטן אים אין איין דאַנקען פאַר דער קאַל־טער באַד און פאַר דער איצטיקער מחיהדיקער וואַרעמקייט. פּלטיאל האָט אַליץ געטראַכט: ער וועט זיך אַפרוען, וועט ער אפשר גיין אַהיים. אַבער ווען ער האָט געעפּנט די אויגן און אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ פון אונטערן טולופּל, איז שוין נישט געווען צוליב וואָס צו איילן זיך. ער האָט אין איין אַטעם, — ווייזט זיך אַרויס — אַפּגעשלאַפּן די נאַכט און איצט האָט שוין רעכט געגרויט אויף טאַג. איז ער נאָך אַ ביסל געלעגן אַן אויסגערוטער און דאַן זיך אַרויסגעגליטשט פון אונטערן טר־לופּל און ווי אַ פּלינקע שפּין אַראַפּגעטאַנצט צום וואַסער אויף די לאַנגע הענט און פּיס, כדי לויט דער אַלטער געווינהייט אַפּצוגיסן נעגל־וואַסער. אַ פאַרטיקער ייד, אין טלית־קטן און אין אַ שפיציקער יאַרמלקע, האָט ער זיך דאַן צוגעזעצט אויף אַ שטיין און אַנגעשפיצט זיינע שדישע ברעמען אויפן גרויען פּרימאַרגן.

צו זיין באַרד האָט ער גאַרנישט געהאַט. ער האָט געלעבט מיט זיין באַרד בשלום און מיט די לאַנגע, בלאַסע און געקניפּטע פינגער געקעמט און איבערגעקליבן אירע פעך־און זילבער־פעדים.

אויף די פעלדער איז נאך שטיל געווען און א גרוי רויכל האט איינ-
געהילט זייער צעקאָדערטקייט.

און דער הימל האָט, דאָכט זיך, געפרעגט ביי גאָט אַ שאלה: זאָל
איך מאַכן טאָג? צי, אפשר, האָ?...

פּלטיאל האָט געוויקלט אַ פּאַפּיראַס אין ביבולע־פּאַפּיר און באַ-
טראַכט די גראַבע פינגער פון זיינע אומגעלומפּערט־דאַרע פּיס. ווי געסט
האַבן אים אויסגעקוקט די דאַרע פּיס זיינע מיט די אַזוי ווי צעקוועטשטע
גראַבע פינגער, ווי אַ ווייטע משפּחה זיינע, וואָס ער האָט זיי לאַנג נישט
געזען.

האָט ער אַראַפּגעשמיכלט און געוונקען צו זיינע באַרוועסע פּיס.
און געטראַכט האָט ער וועגן אַן ענין:

וואָס פעלט אים? האָ? וואָס פעלט אים? ס'איז דאָך אים וויל.
ס'איז אים בכלל וויל אויף דער וועלט, ווו מען זאָל אים נישט אַוועק־
זעצן. פון וואָנען נעמט זיך דאָס, האָ?

— ביסט, ווייזט אויס, אַן עגאָאיסט פון די וואַזשנע עגאָאיסטן,
פּלטיאל מיינער, אויב דיר איז וויל, ווו מען זאָל דיך נישט אַוועקזעצן.
דאָ האָט ער זיך געכאַפּט, אַז ס'איז דאָך שוין אייגנטלעך גענוג
ליכטיק אַריינצוקוקן אין אַ ספר אַריין.

האָט ער אַ טאַפּ געטאַן זיין טולופל ביים בוים און יענער האָט
אים געגעבן אין דער האַנט אַריין זיין קליין „זוהרל“.

זיצט ער, פּלטיאל, און וויגט זיך באַצייטנס און בלעטערט דאָס
ספרל און שמייכלט פאַר תענוג.

זענען אַנגעקומען פון יענעם ברעג טייכל דריי פאַרשלאַפּענע, צע־
גענעצטע שיקסעס, כדי אין טייכל זיך אויסצובאַדן.

נאָך גייענדיק האָבן זיי געצויגן פון זיך די גראַבע, רויט באַזוימטע
העמדער. און דערזענדיק, אויף דער זייט דעם יידן מיט דער יאַרמלקע,
וואָס כישופט איבערן ספרל, האָבן זיי אַלע דריי אויסגעשריען:

— אַ, יעזו!

און די העמדער שוין מער נישט אויסגעטאַן.

האָט דער ייד מיטן ספרל אויפּגעהויבן די אויגן, אַנגעקוקט די דריי
שיקסעס און צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ, ווי אַן אַלטער צאַפּ. ס'הייסט: זיי
זענען אים וויל געפעלן.

האַבן די שיקסעס באַשלאָסן אים איבערצושרעקן און פאַרטרייבן פון זיין איינגעזעסן אַרט, כדי זיי זאָלן קאַנען זיך אויסבאַדן. און אַלע דריי, ווי לויט אַ קאַמאַנדע, האָבן זיך אויסגעקערט צו פלטיאלן מיטן הינטן און פאַרריסן די העמדער אַרויף: נאַ, קוק! אָבער ווען זיי האָבן זיך אומגעקוקט, האָבן זיי דערזען דעם צדיק אויף זיין אַרט זיצן ווי אַ באַשווירענעם. ער האָט נאָר האַסטיק געשאַקלט מיטן קאַפּ צו זיי, ס'הייסט: ער איז מקבל באַהבה.

האַבן די שיקסעס דערזען, אַז דאָס העלפט נישט, האָבן זיי, ווי לויט אַ קאַמאַנדע, זיך אויסגעשטעלט מיטן פנים צו אים, אויסגעשפיצט די בייכער, אַנגעבויגן די קני, און ווידער פאַרריסן די העמדער ביז אַרויף: נאַ, אַט האַסטו דיר!

האַט פלטיאל דערויף נאָר אַפּגעענטפערט מיט אַ קרעכץ. און זיין קרעכץ האָט זיך געטראָפן מיט אַ פרעמדן קרעכץ. אַ ייד — אַ שניטער, אַ בערדיקער באַלעבאַס פון ניי־שטעטל, איז, פונקט ווי פון דר'ערד אַרויס, אויסגעוואַקסן ביי דער לעצטער סצענע. האָט ער אַפּגעקרעכצט און העפטיק אויסגעשפיגן אויף זיין אייגע־נער קלאַטשעוואַטער באַרד.

— טפו, וואָס מיינע אויגן דאַרפן דאָס צוזען!
האַט פלטיאל אים געטרייסט:

— אַ גוטניקער אויפשטאַנד אויף אייך, רב אריה־לייב! וואָס נעמט איר אייך אַזוי צום האַרצן? דאָס זענען דאָך נאָר די בעלי־קבין, גוטע גייסטער, וואָס קומען אונדז משמח זיין בעת מיר זענען אין דער מדרגה... אַוואָ.

און ער איז נישט אַוועק.

2

ל י ו ו נ ט

האַנדלשאַפט איז נישט קיין ברודערשאַפט. צווישן צוויי חשובע בירגער — דעם שמאַנט פון ליאַסאַווער אינ־טעליגענץ, צווישן אַפטייקער שאַסקעס און דעם צאַנדאַקטער ראַזנקראַנץ, איז דורכגעלאָפן אַ שוואַרצע קאַץ.

און געווען זענען דאָך דאָס צוויי גוטע פריינד מיט איין נשמה און מיט איין ווייב אָפילו — ווי מען האָט אונטערגעשמועסט, מיט די ראַט-סאָווע, וויסלייביקע מאַדאָם ראָזנקראַנץ מיטן ליבן גידערל, וואָס צוזאָ-מען מיט איר קליינער רונדער קיין דעריבער האָט עס אויסגעזען, ווי אַ שטיבעלע מיט אַ שאַלקע און מיט די פּוכקע פינגערלעך אירע — די מיל-כיקע סערדעלקעס, געניטע אין טערטל-מערטל און פּרעפּעראַנס.

אין זייער וועלט-אַנשוואונג האָבן די ביידע פריינד אָפילו געהאַט מיינונגס-פאַרשידנקייטן. ראָזנקראַנץ איז געווען דער אָנגענומענער ציור-ניסט אין שטאָט, וואָס וועמען-וועמען — אים וועט מען נישט אָפּזאָגן, נישט אין אַ שקל קויפּן און נישט אין חתמענען אַ וועקסעלע אויף איי-נעם פון די קרנס.

און שאַסקעס האָט געגאַלטן פאַר שטאַטס באַרימטן ציניקער, וואָס אָט די רעפּוטאַציע האָט ער אייפּערדיק אָפּגעהיט, ווי אַ פרומער ייד היט אָפּ שבת.

אַבער צו האַרציקע פריינדשאַפט האָט די וועלט-אַנשוואונג נישט געשטערט. שטאַט איז געווינט געווען צו זען זיי ביידן צוזאַמען.

אַמאָל, אין די פרידלעכע צייטן, פלעגן ביידע פריינד בעת א פאַראַד מאַרשירן האַנט ביי האַנט אין זייער בלישטשענדיקער אונפאַרם מיט גילדערנע קנעפּ און מעשענע קאַסקעס פאַרויס פאַר דער קאַמאַנדע פרייע פייערלעשער.

דער הויכער בלאַס-טונקעלער ראָזנקראַנץ מיט די גלאַנציקע וואַנג-צעס און עספאַניאַלקעלע האָט דאָן, ווי אַן אמתער גבור-חיל, געהאַט אַ האַק אין לעדערנעם שייד אויף זיין גאַרטל. דער קורצער שאַסקעס מיטן באַרוועסן פנים, ווי אַ צוגעלעגענער ווינטער-עפל, און מיט אַ קליין שוואַרץ פלאַסטערל פון נישט גאַר אָפּראַזירטע וואַנצעס האָט זיך באַ-נוגנט מיט אַ מעשענעם טראַמפּייט אויף אַ געדרייטער פאַרביקער שוור. יעדער פון זיי האָט זיך געהאַט זיין אָפיצירישע מדרגה און עובדה ביי די פייערלעשער. ביידע צוזאַמען — זענען זיי געווען דער יידישער עפנטלעכער גלאַנץ פון ליאַסאָווע.

שפעטער, אין די מהומהדיקע מלחמה-צייטן, בעת גאַנצע יידישע שטעט און שטעטלעך האָבן דאָ אויף דעמס, דאָ אויף יענעמס באַפעל גע-

נומען מיט די בעבעכעס מאכן ויסערויחנו — האָט מען דאָך ביידע פריינד
אָודאי געזען צוזאַמען.

אין פאַרשידענע קאָמיטעטן, דעלעגאַציעס און רעפּרעזענטאַציעס פון
די היימלאַזע — ווער האָט זיך אַרויסגעשטופּט? — שאַסקעס מיט
ראַזנקראַנצן.

און טאַמער האָט שוין אַ פינצטערער, באַעוולטער קבצן געהאַלטן
אין אויסגיסן די תוכחה אויף די קעפּ פון דעלעגאַטשיקעס — האָט ער
קיינמאַל נישט געשאַלטן יעדן באַזונדער, נאָר שטענדיק די קאַמפּאַניע
שאַסקעס־ראַזנקראַנצן צוזאַמען.

און ענדלעך זענען אָנגעקומען צייטן, ווען שאַסקעס און ראַזנקראַנצן
האַבן געקאַנט אויסטאָן פון זיך דעם יאָך צו פאַרזאָרגן כלל ישראל. פאַרן
כלל האָט זיך שוין געזאָרגט די גרויסע רעוואָלוציע. נישט פאַרזאָרגט איז
אַבער געבליבן דער פרט. און דאָ האָט מען שוין ביידע פריינד אָודאי און
אָודאי געזען צוזאַמען. שאַסקעס און ראַזנקראַנצן האַבן אָנגעפירט אַ
בשותפותדיקע ספּעקולאַציע מיט וואָס עס האָט זיך נאָר ספּעקולירן גע־
לאָזט.

און מערקווערדיק:

שטאַט האָט אַלעמאַל אונטערגעמורמלט, אַז ביידע פריינד וועלן
ווען עס איז זיך צערייסן ביי די נעז צוליב דעם ווייבל מיטן גוידערל און
מיט די פינגערלעך, ווי מילכיקע סערדעלקעס. אויסגעלאָזט האָט זיך, אַז
ביי פּריוואַטע געשעפטן גאָר האַבן ביידע שותפים זיך צעקריגט און איי־
נער האָט דעם אַנדערן געשלעפּט צו אַ די־תורה.

דערביי האָט די לאַגיק פון דער צייט זיי אָפּגעטאַן אַ מיאוסן שפיצל:
ס'איז אויסגעקומען, אַז מיט דער די־תורה זייערער האַבן זיי זיך
צו ווענדן צו דער איינציקער געזעלשאַפטלעכער אינסטאַנץ, וועלכע האָט
ביי היינטיקן טאַג אַ שטיקל אָנזען: צום פאַרייניקטן יידישן אַרבעטער־
קאָמיטעט.

פון דעם רב האַבן ביידע שותפים נישט געהאַלטן. אַבער דער צויר־
ניסט ראַזנקראַנצן וואַלט דאָך נישט געפּוועלט ביי זיך אויסצומיידן דעם
רב. האָט דעצידירט שאַסקעס, וועלכער האָט אָפּן דערקלערט, אַז ער וועט
הערן דעם רב ווי דעם קאָטער.

אגב האָט שאַסקעס געהאַט אַ שטיקל מיין דערביי. ער האָט זיך

געהאלטן נישט פשוט פאַר דעם, וואָס די שטאַט האָט אים געהאַלטן, פאַר אַ ציניקער. ער האָט אויסגעטייטשט זיין ציניזם ווי אַ מין פריידענקעריי און צוליב דעם האָט ער זיך געפילט פאַר אַ שטיקל מקורב מיטן אַרבע-טערקלאַס. און קיין עקספּלאַטאַטאַר איז ער דאָך אויך נישט. מען קאָן דאָך אים זען אין זיין אייגן אַפטייק אין אַ פאַרטעך, שוויצנדיק איבער דעם פאַרצעלייגעם מערזל, צערייבנדיק די לאַטיינישע קרייטעכצער.

ראַזנאָקראַנץ האָט קיין אַנדער ברירה נישט געהאַט, ווי שלעפן שאַס-קעסן אין אַרבעטערקאַמיטעט אויפן גרינעם פּלעצל ביי דער שול, אויפן ערשטן שטאַק אין דער אַלטער, הילצערנער בודע.

זיצט דער פאַרויצער, כאַנע דער בערשטער — אַן אַלטער בונדי-שער וועטעראַן מיט אויסגעזעצטע פּאָדערשטע ציין — נאָך אַ זכר פון פינפטן יאָר, זיצט ער מיט די אַסיסטענטן זיינע, דעם געקרייזלטן חבר מאַטעס אין אַ שוואַרץ העמדל און מיט אַ פנים און גראַבע ליפּן, וואָס דערמאָנען אַן פּושקינען, און מיט דעם חבר אַלעקסאַנדער דווקא אין אַ האַרטן הויכן קראַג, מיט האַרטע מאַנקעטן און אַן אַ שפּרינקעלע אויף דער מאַרינאַרקע און אַן אַן איבעריק הערעלע אויפן צוגעשוירן בערדל — אַן עכטער גאַלדענער באַלבעסל — חבר כאַנע פון בונד, חבר מאַטעס פון די טעריטאָריאַליסטן און דער באַלבעסלדיקער חבר אַלעקסאַנדער פון די סֶרן, זיצן זיי און הערן אויס די טענות פון ביידע חשובע ביר-גער, שאַסקעס און ראַזנאָקראַנץ.

חבר כאַנע איז אַליין אַן אַרבעטער און אַן אַלטער פאַרטייטווער. ער געדענקט נאָך די אידילישע צייטן, ווען צום "בונד" פלעגט קומען צו-לויפן אַ פינצטערע יידענע אַ סעדיעכע און פאַרמסרן פאַרן "בונד" איר מאַן דעם שיכור, אַז ער שלאַגט זי. ער געדענקט, ווי אַ פאַרביטערטער, ברייטפלייציקער טאַטע מיט אַ שטריק אויפן גאַרטל פלעגט אַריינפאַלן אין קאַמיטעט און "טרעבעווען" מיטן פּויסט אַן טיש, אַז דער "בונד" זאָל צווינגען פּלוגי-בן-פּלוגי — דעם אויסוורף — חתונה צו האָבן מיט זיין טאַכטער, וואָס ער האָט זי — נעבעך — אוימגליקלעך געמאַכט.

אַזעלכע און אַנדערע פּאַלקסטימלעכע די-ן-תורות געדענקט דער אַל-טער בונדיסטישער טווער — כאַנע דער בערשטער. אַזאָ מין די-ן-תורה ווי די איצטיקע האָט ער נאָך נישט מיטגעמאַכט. און נישט אוימיסט האַלט כאַנע פעסט צוגעמאַכט דאָס מויל. דאָרט,

אין דעם ליידיקן שטח פון די אויסגעזעצטע ציין, ווייקט זיך אַ יאָדערדיק זידל-וואָרט אין לייכע, און חבר כאַנע האַלט זיך איין מיט אַלע כוחות, נישט אַ שפיי צו טאָן און זיך נישט אויסצוזידלען.

ראַזנקראַנץ מיט די בלוי-ראַזירטע באַקן און בלוי-שוואַרצע גלאַנץ ציקע וואַנצעס און עספאַניאַלקע מאַכט אויף כאַנען דעם איינדרוק פון אַן אינטערנאַציאָנאַלן שולער, וועלכער וויל עמעצן פאַרריידן די ציין און מאַכט דערווייל שוואַרצע קונצן מיט די ליידיקע הענט.

אַ גאַנץ אַנדער מיינונג האָט וועגן זיך און זיינע איצטיקע רייד גע- האָט ראַזנקראַנץ אַליין. אים האָט זיך געדאַכט — ס'הייסט, אים האָט זיך געזאָלט דאַכטן, אַז ער שטייט אויף אַ ציוניסטישן קאַנגרעס און אַפּע- לירט צו די נאַבעלע חברים, פאַרטיידיקנדיק עפעס אַ זייער וויכטיקע פּאַלקס-פּאַזיציע.

— אַבער, מיינע הערן, מען קאָן דאָך נישט אַזוי! וווּ איז עלעמענט- טאַרע מענטשלעכקייט? דער העכערער זין פון מענטשלעכע באַציאונגען באַזירט דאָך אויף קעגנזייטיקן צוטרויען... נישט וואָר? און ווען דער צו- טרויען ווערט געבראַכן דאָן ווערט דאָך צוזאַמענגעבראַכן דאָס גאַנצע געזעלשאַפטלעכע צוזאַמענלעבן... נישט וואָר?

אויף דעם האָט שאַסקעס קורץ פאַרירט, האַלטנדיק, ווי אים האָט זיך געדוכט, פּראַלעטאַריש די פיס צעשטעלט און מיט איין האַנט דאָס שטעקעלע אויפן רוקן.

— איר הערט, חברים, איר הערט? אַט דאָס קעפעלע זאָל אַזוי נישט קרענקען, ווי דער ייד וועט ניט אַנזען די פּראַכטן.

עס האָט זיך געהאַנדלט אין אַ געוויסן סכום לייוונט, וואָס ביידע צדדים האָבן נישט געוואָלט אויסזאָגן פאַר די חברים-ריכטער, ווי גרויס עס איז דער סכום.

ראַזנקראַנץ האָט געקויפט ביי שאַסקעסן דאָס לייוונט לויטן פּראַכט, נאָך איידער די סחורה איז אַרויס פון טיף רוסלאַנד. איינגעצאָלט האָט ראַזנקראַנץ אַ געוויסע סומע מזומנים, וואָס ביידע האָבן ווידער נישט געוואָלט אויסזאָגן, ווי גרויס די סומע איז געווען. איצט, ווען ער, ראַזנ- קראַנץ, האָט געפונען אַן אַפּנעמער און פאַרקויפט די סחורה אויפן ערנ- וואָרט — יאָ, מיינע הערן, אויפן ערן-וואָרט! — שטופט אים שאַסקעס זיין האַנטגעלט צוריק מיט דעם אויסרייד, אַז לא דובים ולא יער — דער

וואגאָן, ווו די סחורה האָט זיך געפונען, האָט פאַרבלאַנדזשעט אויפן אוראַל ערגעץ און מען קאָן קיין טאַלק נישט דערגיין.

— איז דאָך ממה נפשך — מיינע הערן: גיסטו קיין סחורה נישט, גיב כאַטש די פראַכטן. עס פלאַמט דאָך מיר דאָס פנים פאַר מענטשן, וואָס איך האָב זיי אַריינגעבראַכט אין פאַרלעגנהייט. איך האָב דאָך זיי געגעבן אַן ערנוואָרט, געלט ביי זיי גענומען.

דאָס געלט — זאָגט שאַסקעס — גיט ער אים צוריק, ער איז אַליין בדיל־הדל געוואָרן, וואָס קאָן יענער נאָך פון אים פאַדערן? אָט די פיסע־לעך זאָלן אים אזוי נישט אַפדאַרן, ווי ער גייט מער מיט ראַזנקראַנצן צו קיין די־תורה נישט.

חבר אַלעקסאַנדער פון די ס־רן הערט זיך געלאַסן צו צו די טענות פון די צדדים און באַטראַכט זיך זיינע נעגל ווי אַ ייד צו הבדלה. אָבער חבר מאַטעס פון די טעריטאָריאַליסטן גיט פּלוצלונג אַ פאַטש מיט די נעגערישע ליפּן און שטעלט אַ פראַגע פון טשיקאָוועס וועגן: — ווי וואָלט געווען, ווען די סוחרים, וואָס האָבן ביי הערן ראָזנ־קראַנץ אָפּגעקויפט די סחורה אויפן ערנוואָרט, גייען אַריין אין זיין פאַר־לעגנהייט און לאָזן אים אַרויס פון דעם עסק? צי וואָלט ער, פון זיין זייט, אויך אַריין אין ה' שאַסקעסעס פאַרלעגנהייט און אויך אים אַרויסגעלאָזט פון דעם עסק?

— אַ, אַ! אָט דאָס טענה איך דאָך! — האָט דער אָפטייקער זיך דערפרייט און זיין באַרוועס פנים איז געוואָרן, ווי אַ צעקנייטשטער עפל. אָבער ראַזנקראַנץ האָט דאָ פּלוצלונג פאַרלאָרן זיין פאַרלאַמענטאַ־רישן טאָן.

— אַי, אַי! אַ בטלנישע חכמה אַ ביסל! פאַרוואָס זאָל איך דאָס אים טאָן? פאַר וועלכע מעשים־טובים? באַשר לייזונט איז פאַר דער צייט צענפאָך טייערער געוואָרן?

די די־תורה איז אַריין אין אַן אַנדער פאַזיס.

וואָס פאַר אַ רעוואַלוציאָנערע דונערן האָבן דאָס אָפּגעשאַלט קורץ און העפטיק אויף די הילצערנע טרעפּ פון דער אַלטער בודע פון אַרבע־טער־קאַמיטעט?

דאָס האָבן חברים־ריכטער מיט פאַריניקטע כוחות אַ ביסל איז אַ צו שנעלן טעמפּאָ אַרויסבאַגלייט די קריגערישע צדדים.

און ביידע חשובע בירגער, די אינטעליגענץ פון ליאסאָווע, האָבן זיך דערזען זיצן אין נישט קיין געהויבענער פּאָזע אויפן פּאַררעגנטן ברוק. — ראָזנקראַנץ! אַט דאָס מענטשעלע זאָל מיר אַזוי אָפקומען מיט בלוזער שרעקעניש — האָט שאַסקעס זיך געטיילט מיטן פינגער אין ברוסט — ווי איך קאָן דיר טרייסטן מער נישט מיט אַ קרעכץ!

**

פון דער הויכגעלעגענער שלאָס־גאַס אין ליאָסאָווע, וווּ פּאַרשימל־טע שטיינערנע ווענט האָבן אַרומגענומען אַ פּלאַץ מיט אַלטע היסטאָרי־שע געביידעס און וווּ עס האָבן זיך איצט געפונען די מיליטערישע בע־קערייען, האָט זיך מיט שווערער האַסטיקייט אַראָפּגעגליטשט אַ גרויסער לאַסט־אויטאָ אָנגעלאָדן מיט אַ פּיראַמידע זעלנערישע ברויטלעך, ווי מיט שוואַרצע פּירקאַנטיקע ציגל. צוויי זעלנער זענען געזעסן אויבן אויף דער פּיראַמידע אין חול־המועדיק צעשפּילעטע שינעלן און געמיטלעך גערוי־כערט אימפּראָוויזירטע פּייקעס פון צייטונגס־פּאַפּיר.

דער אויטאָ האָט זיך אַראָפּגעגליטשט פון באַרג און קוים פּאַרקי־רעוועט אויף דער פּושקי־גאַס, די איינציקע געמויערטע גאַס אין ליאָ־סאָווע, האָט ער מוראדיק אַ קרעכץ געטאָן און אַ פּאַל געטאָן אויף די קני, ווי אַ פּאַרווונדעטער העלפּאַנט. דער אויטאָ האָט זיך איינגעגראָבן מיט די פּאָדערשטע רעדער אין איינגעבראַכענעם ברוק.

דער שאַפּער אין זיין איינגעקנייטשטן אייזערנעם ביידל איז אָפּגע־קומען בלויז מיט טויט־שרעק. פּיל ערגער האָבן אָפּגעשניטן די צעשפּי־לעטע זעלנער אין דער הויך, אויף די ברויטלעך; זיי זענען אַראָפּגעפּאַלן אויפן ברוק ווי פון אַ שטאַרקער רשטאָוואַניע און די שוואַרצע פּיראַמידע ציגל־ברויט האָט אַ האַגל־געטאָן אויף זייערע קעפּ.

אַ נייגעריקער געזעמל האָט גלייך פּאַרשטאַפּט די גאַס פון דעם פּאַרזונקענעם אויטאָ ביז שאַסקעסעס אַפטייק, ווהיין מען האָט אַריינגע־טראָגן די צעשעדיקטע זעלנער. שוואַרצע אָנגעבראַכענע ברויטלעך האָבן זיך געוואַלגערט אונטער די פּיס, געגאַנגען פון האַנט צו האַנט. ווער עס האָט פּרום געהאַלפּן זיי צוזאַמענקלייבן, און ווער עס האָט געמאַכט אַ פּריוואַטן געברויך פון מיליטערישן פּאַרמעגן.

פאַר אַלעמען איז געווען אַ חידוש, ווי האָט עס דער אויטאָ געקאָנט
איינברעכן דעם ברוק און כמעט ביז העלפט איינזינקען.

עמעצער האָט געוואָרפן אַ געדאַנק, אַז דאָס האָבן אַוודאי די
דייטשן פאַר זייער אָפטרעטן געמינעוועט די שטאַט און איצט האָט זיך
די מינע געעפנט און עס קאָן אַ ליאָדע רגע אויפרייסן. די השערה איז
אויסגעוואַקסן אין דער פולער זיכערקייט, אַז אַזוי איז עס טאַקע. דער
עולם האָט זיך שנעל אָפגעטראָגן פון געפערלעכן אַרט, איבערלאָזנדיק
אויף דער ליידיקער גאַס דעם ראַקום שטייענדיקן אויטאָ, די צעשאַטענע
ברויטלעך און דעם אומבאַהאַלפענעם פאַרטויבטן שאַפער.

אַ פּאַנישע שרעק האָט אַרומגעכאַפט גאַנץ ליאַסאַווע. אויב אויפֿ-
רייסן — וועט דאָס די גאַנצע שטאַט אַוועק אין דער לופטן. און דאָס,
וואָס וועט פאַרבלייבן — וועט אַוועק מיטן רויך. שאַסקעס איז געקומען
צו לויפן אין אָפטייק נישט טויט, נישט לעבעדיק. די ביטערע בשורה
האָט אים געמאַכט פאַרגעסן אַז דעם סוף פון זיין דינ־תורה. אים האָט
מען אָנגעזאַגט, אַז די מינע האָט זיך געעפנט נעבן זיין אָפטייק. איז ער
אַריינגעפאַלן אין אָפטייק אַריין פונקט אין דעם מאַמענט, ווען צוויי סאַ-
ניטאַרן האָבן זיך געקליבן אַרויסטראָגן אויף אַ טראָגבעטל איינעם פון
די פאַרבאַנדאַזשירטע זעלנער. דער צווייטער זעלנער, מיט אַן איבערגע-
בונדענער האַנט און פאַרבאַנדאַזשירטן קאַפּ, איז געזעסן ביים פענצטער,
איינגעהאַלטן געקרעכצט און אַן אויפהער געפיפקעט אַ פאַפיראַס, אויף
צו שטילן דעם ווייטיק.

שאַסקעסעס פנים האָט זיך פאַרקנייטשט פון די בלוטיקע שטיקער
מאַרלע, וואָס זענען צעוואָרפן געווען אין אָפטייק. ער איז אַבער גובר
געווען זיין אינסטינקטיוון פחד פאַר בלוט און אַפילו געהאַלפן דעם פאַר-
מאַצעוויט־געהילף אַרויסצופירן אונטערן אַרעם דעם צווייטן פאַרווונדעטן
זעלנער צו דעם סאַניטאַרקעטשל, וואָס האָט געוואַרט אויף דער גאַס.
און אַז דאָס קעטשל איז פון דער ליידיקער גאַס אָפגעפאַרן, האָט
שאַסקעס זיך געלאָזט צו דעם אַרט פון דער קאַטאַסטראַפּע, וווּ דער
לאַסט־אויטאָ האָט שוין איצט געשטעקט דיבאָם, מער ווי ביז העלפט
איינגעגראָבן מיט דער נאָז אין אָפגעריסענעם ברוק.

— אַבראַם בעניאַמינאַוויטש! גייט נישט — האָט אים דער געהילף
זיינער געפרוווט נאָכשרייען — עס וועט אויפרייסן!

— עס האָט שוין אויפגעריסן — האָט שאַסקעס געענטפערט און מיט אַן עכט־צינישער העלדישקייט צוגעטראָטן צום געפערלעכן אָרט. דאָרט איז ער שטיין געבליבן מיט אַ פינגער ביי דער נאָז, ווי אַ קינד ביי זיין צעבראַכענע שפּילצייג. ער האָט אַראָפּגעקוקט צו דעם פינצטערן לאַך, וואָס דער אויטאָ האָט דורכגעבראַכן אינמיטן דער פּוש־קינגאַס, זיך אומגעקוקט אויף זיין אַפטייק, וואָס איז אויסגעקומען פונקט קעגנאיבער, אין אַ גלייכער ליניע און ערשט דאָ, ווייזט אויס, האָט ער דערפילט ווי גרויס די געפאַר איז פאַר אים.

מיט דראָבנע טריטעלעך האָט ער גענומען זיך צוריקציען, הינטער־וויילעכטס. ער איז נישט אַריין צוריק אין אַפטייק. ער האָט פאַרקערט־וועט אויף דער אייזן־גאַס. פון דאָרט האָט ער מיט אַן איינגעהאַלטענער איילעניש אַוועקגעשפּאַנט צום שאַסיי און מיט אַ גרויסן אומקרייז איז ער מיט אַ פאַר שעה שפעטער אָנגעקומען אויף דער באַן־סטאַציע. און אַז די באַן איז געקומען, האָט שאַסקעס זיך שטיל אַריינגעשלייכט אין אַ קופּע צווייטע קלאַס און זיך אָפּגעטראָגן פון ליאַסאָווע.

און אַ שעה און צוויי האָט אָנגעהאַלטן אין שטאָט דער פּחד פאַר אַ באַלדיקן אויפרייס. אָבער ביסלעכווייז איז אָנגעוואַקסן אַ צווייטע ווער־סיע וועגן די מינעס און דאָס האָט אַריינגעבראַכט אַ שטיקל באַרואי־קונג. די אַלטע תושבים פון ליאַסאָווע האָבן אויף דער נייער ווערסיע נאָר צוגעשאַקלט מיט די קעפּ און זיך געהידושט, ווי אַזוי איז זיי דאָס גלייך נישט איינגעפאַלן.

דאָס האָט דער לאַסט־אויטאָ מיט זיין שווערקייט זיך אַריינגעבראַכן אין די אַלטע, היסטאָרישע קעלערן.

ליאַסאָווע האָט זיך געהאַט אירע היסטאָרישע רייכטימער... אונטער דר'ערד, נאָך פון מלך סאַבעצקיס צייטן, האָבן געשטאַמט די אונטער־ערדישע קאָרדאָרן, וועלכע האָבן זיך געצויגן פון דער הויכער שלאַס־גאַס ביז צו דער קאַלטער שול ביים טייכל און ערגעץ נאָך ווייטער צו די אַלטע באַסטיאָנען אויסער דער שטאָט. מיט אַ יאָר דרייסיק צוריק זענען די קעלערן נאָך געווען גאַנץ פּאַפּולער. יעדער ליאַסאָווער חדר־יינגל האָט כאַטש ווען עס איז אין אַ פּרייטיק אָנטייל גענומען אין אַן עקספעדיציע אין די געהיימניספּולע קעלערן, זיך אַריינגנבענדיק אַהין פון שול־הויף. געזוכט האָט מען דאָרט לעגענדאַרישע טאַטערישע אוצרות און אויך דעם

ליימענעם גולם, וועלכן די צען ליאָסאָווער צדיקים האָבן דאָרט אויסבאַ-
האַלטן פאַר דער וועלט. די חדר־יינגלעך זענען נאָך געלאַקט געוואָרן פון
אַ רייצנדיקן פרעסטל, וואָס אין די פינצטערע קאַטאַקאַמבעס האָט מען
נישט איינמאַל געכאַפט אַ בחור — אַ גאַסן־יונג מיט אַן אשה, ביי עפעס
אַ געהיימער נישט שיינער זאָך, פון וועלכע די עלטערן זענען געווען אויפֿ-
געבראַכט ביז גאָר. פון די פינצטערע עקספּעדיציעס פלעגן די חדר־יינג-
לעך צוריקברענגען בלישטשענדיקע אייגעלעך, אַ פאַרסאַפּעטן אַטעם,
ביילן אויפן שטערן און צעריסענע הויזלעך. דעם גאַב, וואָס זיי פלעגן
קריגן אין דער היים, האָט נישט אָפּגעשלאָגן ביי זיי דעם חשק צו פרוון
גליק אַ צווייטן מאַל.

אומפּאַפּולער זענען די קעלערן געוואָרן ערשט נאָכן פינפטן יאָר,
ווען עס האָט זיך פאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז די צאַרישע זשאַנדאַרמען
האָבן אַהין צונויפּגעשלעפט אַלע דערשאַסענע און פאַרפּייניקטע רעוואַ-
לוציאַנערן.

מיט דער צייט האָט מען אָן די קעלערן אַזוי גוט ווי פאַרגעסן. איצט
האָבן זיי פּלוצלונג אַליין אָן זיך דערמאַנט.
נישט געוויינט צו טראָגן די ריזיקע לאַסט פון די מלחמה־אויטאָ-
מאַבילן, האָט דער אַלטער געמויערטער קעלער־סופּיט אָנגעהאַלטן אַזוי
לאַנג, ביז ער האָט אין איין אָרט געפּלאַצט פּונקט קעגנאיבער שאַסקע-
סעס אָפּטייק.

דעם איינגעזונקענעם אויטאָ האָט מען ווי עס איז אַרויסגעשלעפט.
דערביי איז דער לאַך אין ברוק צענפּאָך פאַרגרעסערט געוואָרן. און דאָס
וואָס פאַרן נייגעריקן עולם האָט זיך אַנטפלעקט אין דער פאַרבֿרייטער-
טער גרוב, האָט אַריבערגעשטיגן אַלע לעגענדעס וועגן טאַטערישע אוצרות
און וועגן גולם.

די אונטערערדישע קעלערן — ווייזט זיך אַרויס — זענען פול גע-
ווען מיט לייוונט. באַלנווייז און פעקלעכווייז האָבן סאָלדאַטן אויף אַ
לייטער אַרויסגעשלעפט דעם אוצר אויף דער ליכטיקער שיין.
מען האָט געשלעפט דעם לייוונט און אַריינגעלייגט אין פּיראַמי-
דעס. און די פּיראַמידעס האָבן געהאַלטן אין איין וואַקסן. עס האָט זיך
געדוכט: גאַנץ ליאָסאָווע שטייט אויף לייוונט. אינטענדאַנט־אָפיצירן זע-
נען געשטאַנען און פאַרצייכנט די מציאה.

יידן שאַצערס האָבן מיט פאַרוויינטע אויגן ממש זיך געריבן די הענט און זיך געווינטשן דאָס פאַרמעגן, וואָס מען קאָן אָנפאַקן בריליאַנטן אונטער ליאַסאָווע.

אַבער די פרייד נאָך דער ערשטער איבערראַשונג האָט באַלד נאָכ־געלאָזט. דאָס געפונענע לייִוונט איז געווען פון מיליטערישער אָפּשטאַ־מונג, אויף דעם האָבן עדות געזאָגט די חתימות און אָדלערס. מיט דעם לייִוונט וואַלט מען געקאָנט באַזאָרגן אַ קאַרפּוס אַ גאַנצן מיט וועש אָדער לייִלעכער.

סאָלאַטן־ליידיקגייער האָבן איינציקווייז און גרופּעסווייז זיך דער־נענטערט צום פאַרכישופּטן אָרט. וואָס האָט געשפּיגן מיט לייִוונט און אַראַפּשפּייענדיק אין דעם אָפּענעם לאַך די שאַלעכץ פון באַניקערן. האָבן זיי זיך אָפּגערעדט פון האַרץ.

— מיר האָבן אונדזער בלוט פאַרגאַסן — דיין מאַמען אַזוי און אַזוי — און אונדזער לייב האָבן לייז געפרעסן. און דאָ — זע נאָר! אונ־דזער לייִוונט האָט מען אויסבאַהאַלטן!
— ייִדישע אַרבעט!

**

דער אינסטינקט האָט די ליאַסאָווער בירגער נישט גענאַרט. די שטאַט איז טאַקע געווען געמינעוועט אויפצורייסן. דער ריזיקער לייִוונט־סקלאַד האָט זיך אַרויסגעוויזן ערגער, ווי אַ סקלאַד פון דינאַמיט. און דער סקלאַד האָט געהערט צו שאַסקעסן. אַ טיר האָט געפירט פון אָפּטייק־קעלער גלייך אין דעם קעלער פון לייִוונט אַריין. און שאַסקעס איז נישט געווען דער איינציקער. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ליאַסאָווע פירט גאַנץ היפשע מסחרים אונטער דר'ערד. מען האָט אָנגעהויבן זוכן און גע־פונען גאַנץ היפשע לאַגערן פון פאַרשיידענע סחורות, באַהאַלטענע אויף ספּעקולאַציע. און אַלץ אין די שטאַטישע היסטאָרישע קעלערן, וואָס די סחרים האָבן אָפּגעצוימט, אַרומגעמויערט יעדערער פאַר זיך, לויט זיי־נע באַדערפענישן.

די אמתע ספּעקולאַנטן זענען פאַרשוונדן פון ליאַסאָווע איידער וואָס־ווען און אַריינגעפאַלן זענען יענע סחרים, וועלכע האָבן געלאַכט

פון פאניעס היטעלע, ווייל זיי האבן געהאלטן די סחורה אין די קעלערן פראסט־פשוט, צוליב דער ענגשאפט אין קראם.

האָט מען די סחורות קאָנפּיסקירט, אַ צענדליק סוחרים אַריינגע־זעצט וווּ מען דאַרף און איבער ליאַסאַווע איז געבליבן הענגען דער ביל־בול אין אַלגעמיינער ספּעקולאַציע.

איז די צום טויט דערשראָקענע שטאַט פּלוצלונג פאַרפלייצט גע־וואָרן פון אַנגעלאָפענע זעלנער, וועלכע האָבן זיך אַנגעהערט גוזמאות וועגן באַגנבעטע מיליטערישע מאַגאַזינען, וועגן גאַנצע אַרסענאַלן גע־ווען, וואָס מען האָט געפונען ביי די יידישע סוחרים אין ליאַסאַווע.

און ווי אַן עדות פון דעם יידישן פאַרבּרעכן, האָט געגענעצט די אָפענע גרוב אויפן ראָג פּושקין־גאַס און שלאַס־גאַס, קעגנאיבער שאַס־קעסעס פאַרחתמעטער אָפטיק, די גרוב איז נאָר געווען אַרומגעצוימט מיט ברעטער, אַז מען זאָל אַהין נישט אַריינפאַלן, און ביי דער נאַכט האָט איבער דער גרוב געברענט אַ רויטער לאַמטערן.

זעלנער האָבן זיך דעם גאַנצן טאַג געשטופּט אַרום דעם גרוב אין אַן ענגן רינג, באַפּעסטיקנדיק אויף דער פּושקין־גאַס אַ גאַנץ מאַסיווע לופּט, כאָטש שנייד מיט אַ מעסער, פאַרטיעסווייז, קאַמאַנדעסווייז, גייענ־דיק אין באַד, אין צעכהאַוז און אין דער צערקווע, זענען די זעלנער אָפּגע־טראָטן אַנקוקן די מערקווירדיקע נאַטור־דערשיינונג; אַ גרוב אינמיטן גאַס, שפּיציק־גלאַנציקע קינדאַקן זענען געגאַנגען כאַדאַראַם, שאַלעכץ פון באַני־קערן זענען געפאַלן אין גרוב אַריין און אָפּגעברענטע רויט־לעדערנע קערק האָבן געטראַכט אַ מחשבה: ווי אַזוי און צוליב וואָס דער פּויערשער מזל איז אַזוי פאַרפינצטערט און פאַרביטערט.

האָט דאָס דאָזיקע טראַכטעניש געוויס קיין גוטס נישט צוגעזאַגט, און ליאַסאַווע האָט זיך אויסבאַהאַלטן אין די לעכער, געוואָרן אַ טויטע שטאַט.

עס האָבן שוין נישט געהאַלפּן קיין פאַרזאַמלונגען און קיין מיטינג־גען, דער פּויער איז אַרויסגעקראַכן פון לעדערנעם פּאַסיק, פון צעריסענעם שינעל און פון מיליטערישער דיסציפּלין, אויף אַלע גוטע קלוגע רייד האָט ער געהאַט איין טעמפּן ענטפּער:

— זנאַ־איעם! מיר ווייסן שוין!

און אפשר איז די לעגענדאַרישע לייזונט־גרוב געווען נישט מער ווי

אן אויסרייד. דער טשאד וואָס איז אַריין אין די זעלנעריש-פּויערישע מור-
חות האָט זיך געטראָגן פון די צייטיקע פעלדער, פון דעם ריח פון שניט.
עס האָט זיך אויפגעוועקט דער אַטאָוויוז פון פּויערישע דורות. די הענט
די ווייס-געוואָרענע, אויסגעאיידלט פון לידיק גיין, האָבן געבענקט נאָך
סערפ און קאַסע. און דאָן איז שוין אַלץ איינס געווען פאַר די הענט וואָס
צו שניידן און וואָס צו קאַסיען; זאָנגען אין פעלד אָדער מענטשן אין
שטאַט. עס האָט געשמעקט מיט שניט...

אַבער פאַרוואָס פאַרשיט מען נישט די גרוב? וועמען איז דאָ צו
דער האַנט געווען די אויפגערייצטע פאַגראַם-גרייטקייט פון דער זעלנער-
מאַסע?

כאַנע, דער אַלטער בונדיסט, האָט גוט פאַרשטאַנען די לאַגע, ווען
מיטן רויטן באַנד פון אַרבעטער-ראַט אויפן אַרבל און מיט זיין פאַרפינצ-
טערט יידיש אַרבעטער-פנים איז ער אויסגעוואַקסן אין דער מיט פון דעם
שטייפן זעלנערישן רינג ביי דער גרוב אויף פּושקין-גאַס.

— אַט, צום ביישפּיל, אַ גרוב — האָט ער אָנגעהויבן טענהן ווי פון
דער מיט געשפרעך אַרויס — נו, צו וואָס איז די גרוב? נאָר דאָס פנים
אונדז פאַרמינצטערן, רעביאַטאַ! די שולדיקע וועלן דאָך סיי-ווי-סיי באַ-
קומען זייער שטראַף און די גרוב, טאָוואַרישטשי, לאַמיר פאַרשיטן, יאָ?
האָבן די נענטערע זעלנער זיך איבערגעקוקט און זיך נישט אַפ-
גערופן.

נאָר פון די הינטערשטע רייען האָט אַ שיטער געל קולכל אויסגע-
קרייט:

— פאַ—אַרשיטן? מען פאַרשיט נישט! נישטאָ אַזאַ געזעץ, ברור
דער, צו פאַרשיטן בורזשויוסקע גריבער! זאַל אַ נאַש-בראַט זען און זיך
אַנשטויסן וואָס צו וועמען. מיר זענען אויך מיט וואָנצעס. נישט מיט
קאַרע-שטרוי גענייט, הייסט עס. מיר וויי—ייסן!

איז געוואָרן אַ פאַרדעכטיקע שטילקייט אַרום דער גרוב, די זעלנער,
וועלכע זענען נאָנט געשטאַנען צו כאַנען, האָבן זיך אָפגערוקט פון אים ווי
פון אַ פאַרפעסטעטן.

שוין נישט צום ערשטן מאל האָט כאַנע דער בערשטער, דער אַלטער
סאַציאַליסט, איבערגעלעבט אַ פאַגראַם-שטימונג. פונקט ווי אין די צאָ-
רישע צייטן האָט ער איצט, אין די טעג פון דער רעוואָלוציע, דערפילט

זיך פלוצלונג אַזוי, ווי מען וואָלט ביי אים אַרויסגעצויגן דעם באַדן פון אונטער די פיס. ער האָט פלוצלונג פאַרלאָרן זיין קלאַסן־פּאַזיציע. און ניט גלאַט פאַרלאָרן, נאָר מען האָט זי ביי אים צוגענומען ווי עפעס אַ גנבה, צוגענומען זיין רעכט אויף דער קלאַסן־פּאַזיציע. ער, כאַנע דער בערשטער, וועלכער האָט זיין פּאַליטישע דערציאונג באַקומען נאָך ביי די ערשטע בונדישע שטרייקן, ער — אַן אַרבעטער בן אַרבעטער, וועלכער האָט פיינט געהאַט די ברוזשואַזיע פון אַלע לענדער און פון אַלע פעלקער, איז פלוצלונג אַוועקגעשטעלט געוואָרן אויף איין ברעט מיט די ליאַסאַן־ווער קרעמער און ספּעקולאַנטן און געפילט, אַן דאָ איז זיין אָרט. ער האָט זיך איינגעהויקערט פון אַ פיינלעך גלות־געפיל, פון אַ מין געלע לאַטע אויפן רוקן.

אויף אים האָבן זיך איצט געגאַסן די זעלנערישע בליקן ווי אַ שווע־רער, בלייענער גיפט. ער האָט אויסגעטאַן דאָס היטל, כדי דעם שווייס אַפּצוווישן און דערפילט, אַז ער האָט עס נישט געדאַרפט טאָן. זיין שטערן, וואָס איז פאַרקראַכן אויפן מוח אַרויף, אין די שיטערע, אויסגעקראַכענע האָר אַריין, איז געווען צו גרויס, צו רבניש־יידישלעך אין אַט דעם זעל־נעריש־פּויערישן געזעמל און דאָס האָט אים געמאַכט נאָך פאַר אַ נענ־טערן מחותן צו די ליאַסאָווער קרעמער, וועלכע ער איז איצט געגאַנגען ראַטעווען פון אַ פּאַגראָם.

האַט ער האַסטיק אַנגעטאַן דאָס היטל, זיך אויסגעגלייכט און חוצפּה־דיק אַ לאַך געטאַן דעם נאָענטסטן זעלנער אין פנים אַריין.

— און איך הייס פונדעסטוועגן די גרוב פאַרשיטן — האָט ער גע־לאַסן געזאַגט. — וואָס פּטרט איר דאָ צייט, חברים, אין די טעג פון רעוואָלוציע?

— פאַרשיטן — דאָס קאַן מען, — האָט עמעצער פינצטער אַ ברומ געטאַן.

— פאַרוואָס זאָל מען נישט פאַרשיטן? אַפילו מיט דיר אינאיינעם. און אַרויסגערוקט האָט זיך אַ ווּוּוּוּוּוּדנער מיט אַפּגעמעקטע אייגעלעך אויף אַ פנים אַן ברעמען און מיט אַ שטרויענער באַרד ווי אַ לאַפּעטע. און דער ווּוּוּוּוּדנער האָט אַ זאַג געטאַן:

— זז—נאָ—אַיעם! פון די זייעריקע! אַ קאַנטיקער פייגל!

— אַ כּמאַליע אים אין גרוב אַריין!

— פֿאַרשיטן איז פֿאַרשיטן! וואָס קוקט איר אים, רעביאַטאַ, אין די אויסגעזעצטע ציין?

— מיך פֿאַרשיט מען נישט — האָט כאָנע חוצפהדיק געלאַכט זיי אין פנים אַרײַן — איך בין פון אַרבעטער־ראַט, חברים!

— זו—נאַ—אַיעם! אַלע בורזשוען האָבן זיך אַרײַנבאַקומען אין אַרבעטער־ראַט!

— רוסלאַנד האָבן די יידן דעם דײַטש פֿאַרקויפט און ביי אונדז די לעצטע פֿאַר פֿאַרטיאָנקעס אַוועקגענומען.

די לעבעדיקע רינג איז שוין ענג געווען אַרום כאָנען. קורצע, היל־צערנע פינגער, מוראדיקע אין זײַער שטומער טעמפּקײַט, האָבן זיך אײַנגעביסן אין זײַן אַקסל און געשלעפט אים צו דער גרוב.

— איר וואַרט, חברה, מיך צו שלעפּן — האָט ער פּלוצלונג זיך אַ רײַס געטאַן און אַ זעץ מיטן פּױסט איבער די טעמפּע פינגער — מיך שלעפט מען נישט. הערט אויס:

דערבײַ האָט כאָנע געלאַסן אָבער חוצפהדיק געשמײכלט, ווי דער גאַנצער ענין מיטן שלעפּן אים צו דער גרוב וואָלט געווען נישט מער ווי אַ מגושמדיקער פּױערישער וויץ און אַט וויל ער מיט זײ אַרײַנטענהן וועגן אײַדלקײַט.

— נו, גוט חברה, מיך וועט איר באַגראָבן און פֿאַרשיטן. מיך — דעם דעלעגאַט. און וואָס וועט צו אײַך געטאַן ווערן — האָ? וויסט איר וואָס? אײַך וועט מען צעשיסן ווי די הינט, ווען עס זאָל אָפּילו פעלן אַ האָר אויף מײַן קאַפּ. ווי די קאַנטר־דעוואָלוציאָנערן וועט מען אײַך צע־שיסן. נו, פרעג איר אײַך. לוינט אײַך דאָס? איצט, ווען איר קלייבט זיך אַהיים צו גײַן, ווען יעדע רגע וואַרט מען אויף אַ באַפעל פּרײַ צו לאָזן די גאַנצע אַרמײַ...

כאָנע האָט גערעדט וואָגיק און געלאַסן, דורכנעמענדיק דאָ אײַנעם, דאָ אַ צווייטן מיטן בליק. עס איז אויסגעקומען, ווי אים אַליין דראַגט נישט די מינדסטע געפֿאַר. נישט מער: ער וואַרנט זיי פון דער גרוב זיך אָפּצורוקן, ווייל זיי קאַנען נאָך אַרײַנפֿאַלן.

די רינג אַרום אים איז געוואָרן גראַמער. אַ פֿאַר חרטה־שטימען האָבן שוין געמוסרט דעם וווּואַדנעם מיט די אָפּגעמעקטע אײַגעלעך פֿאַר זײַן

נישט ריכטיקער עצה צו באַגראַבן אָן אַרבעטער־דעלעגאַט לעבעדיקער־הייט.

ערשט ווען אַרום דעם עצה־געבער האָט זיך אָנגעהויבן אַ העפטיקע קריג, האָט כאָנע זיך אַרויסבאַקומען פון ענגן געזעמל. ער האָט געהאַט גאָר אַ קנאַפע פרייד פון זיין רעטונג. נישט אים איז אָן אַנדערן. נישט היינט — איז מאַרגן. צו עמעצענס קאַפּ וועט דאָך מוזן אויסגיין דער פויערישער סטיכישער צאָרן.

און צו וואָס האָט ער זיי אָפגענאַרט? צוליב וואָס האָט ער זיי דער־ציילט אַ מעשה וועגן פונאַנדערלאָזן די אַרמיי, בעת אין אַרבעטער־ראַט אַליין זענען פאַר דעם בלויו אַ הייפל חברים.

און צוליב דעם, וואָס ער האָט זיך געראַטעוועט מיט אַ ליגן, האָט כאָנען ווידער באַהערשט דאָס פיינלעכע יידישע גלות־געפיל. ווידער האָט ער געפילט די ברענענדיקע לאַטע אויפן איינגעהויקערטן רוקן. אַן איינגעהויקערטער איז כאָנע אַריינגעקומען אין לאַקאַל פון אַר־בעטער־און סאָלדאַטן־ראַט און דערזען, אַז ס'איז דאָ איצט נישטאַ צו וועמען צו רעדן.

אַלע פאַראַנטוואָרטלעכע חברים זענען זיך אין דעם געפערלעכן מאַַ מענט צעפאַרן אין ווייטערע שטעט און פונקטן אויף מיטינגען און אי־בערגעלאָזט זיין ליאַסאָווע אויף הפקר.

באַגריסנדיק די קוים באַקאַנטע נישט־יידישע חברים אין לאַקאַל, האָט כאָנע דער בערשטער זיך באַמיט צו מאַכן אַ פריילעכע, כוואַסטקע מינע, אַז מען זאָל אין זיין צערודערונג די געלע לאַטע נישט דערקענען. ערשט איצט האָט כאָנע דערפילט, ווי גרויס עס איז די שאַנדע צו זיין אַ ייד, בעת עס דראָט מיט אַ פאַגראַם און מען דאַרף אַנקומען נאָך הילף צו זייטיקע. מיט קיין שום לאַגיק וואַלט ער נישט געקאַנט פאַרענט־פערן די דאָזיקע שאַנדע. ער האָט זיך געשעמט מיט זיין ווייטיק, ווי אַ קאַליקע מיט זיין מום.

און אַט איז דורכן גערוימען קאַזאַרמעאַרטיקן צימער פון ראַט דורכ־געלאָפן דער איינציקער פאַראַנטוואָרטלעכער חבר, וועלכער האָט זיך גע־פונען אין שטאַט: וואַדעק יאַשינסקי. ער האָט זיך דורכגעטראָגן איבערן טונקעלן זאָל, ווי אַ בלאַנדער ליכטיקער מלאַך מיט פאַרווונדערטע אויגן און קינדיש־צעשמייכלטע ליפן.

כאָנע האָט אים אָפגעשטעלט, כאָטש ער האָט נאָך נישט געוויסט, צי ער וועט פּוּעלן ביי זיך אַרײַנציען וולאָדעקן אין זײַן ביטערן ײִדישן ענין. וולאָדעק האָט אים געדולדיק און קינדעריש-אויפּמערקזאַם אויסגע-הערט, בעת די גאַנצע בײַגעוודיקע פיגור זײַנע און דאָס שײַן פּנים האָבן געצאָפּלט פּון לעבנספּרײַד.

— גײַן צום מיליטער-קאַמענדאַנט?... פּאַרזיכערן שוין פּאַר דער שטאַט?... אָבער, טײַבעלע, כאָנעלע, דו טרײַבסט אײַבער! אײַך זע נישט, אַז די געפּאַר זאָל זײַן אַזוי גרויס. נו, גוט, גוט, מירן גײַן. ווייסט ווען? מאַרגן. הײַנט בין אײַך פּאַרנומען, ברודער.

און ער לײַגט אים די האַנט אויף דער אײַנגעבוירענער פּלײַצע און פּאַרטרויט אים אַ ליכטיקן סוד אין אײַער.

— הײַנט בין אײַך פּאַרנומען, ברודער. אײַך מוז צופּאַרן צו אַ מײַדל מײַנס, וואָס אײַך האָב זי שוין דרײַ חדשים נישט געזען.

און ער איז פּאַרשוונדן, וולאָדעק, אײַבערלאָזנדיק כאָנען מיט די געבויענע פּלײַצעס און מיט אַ שמײַכל פּון אַ מלאַך לעבן אים און מיט אַ גערודן פּון לעבנספּרײַד אַרום אים.

כאָנע האָט באַשלאָסן צו גײַן אַליין צום מיליטער-פּאַרוואַלטער, כאָטש גלײַכער וואָלט געווען צו גײַן זאַלבענאַנד. שוין אויף דער גאַס אַרויס-גײַענדיק האָט ער געטראַפּן דעם שטייפּן, פּרעמדן פּאַרשוין — דעם פּאַר-שטייער פּון דער אַנאַרכיסטן-גרופּע אין ראַט.

דאָס אײַנציקע, וואָס כאָנע האָט געוויסט וועגן דעם חבר, איז, אַז ער איז פּון די דײַטשע יונקערס, אַ קריגס-געפּאַנגענער און אַז ער האָט אַ באַראַנישן טײַטל.

כאָנע האָט זיך אַלעמאַל געהאַלטן פּון דער ווייטנס פּון אַט דעם אַריסטאָקראַטישן רעוואָלוציאַנער מיט די אַרױפּגעבערשטע ווילהעלם-וואַג-צעס און שטייפּע מיליטערישע מאַניערן.

אַפּילו אײַצט, אין זײַנע האַלב-ציווילע ספּאַרט-קליידער, האָט דער באַראַנישער אַנאַרכיסט געמאַכט דעם אײַנדרוק פּון אַ טאַטנס אַ זינדל, וועלכער טרײַבט רעוואָלוציע צוליב ספּאַרט און צוליב זײַן מיליטערישער געווינהייט צו קאַמאַנדירן און פּאַלגן קאַמאַנדע.

קײַן שלעכטס האָט ער אָבער וועגן דעם פּרעמדן חבר נישט געהערט. און נישט פּאַר זײַנע שײַנע אויגן האָבן אים דאָך די — סקער אַנאַרכיסטן דעלעגירט אין ראַט.

און אויף די עטלעכע זיצונגען, ווו זיי האָבן זיך ביידע צוואַמענגע-
טראָפן, האָט דער באַראָן געמאַכט אויף כאָנען דעם איינדרוק פון אַן אַנט-
שלאָסענעם און פּאָליטיש רייפן מענטשן.

איצט, ביים אַרויסגאַנג פון אַרבעטער־ראַט, וווהין דער באַראָן האָט
— ווייזט אויס — זיך געקליבן אַריינצוגיין, האָבן זיי זיך באַגריסט מיט
דער קאַלטער העפעלעכקייט פון האַלבע באַקאַנטע.

אַבער דער באַראָן האָט געהאַט אַ שאַרפן בליק פון אונטערן שטערן
אַרויס און מיטן בליק האָט ער כאָנען אָפגעשטעלט.

— גיבטס וואָס נויט, קאַמראַד? — און ער איז גלייך אַריבער אויף
רוסיש — ווי קאַק בודטאַ וווואַלאַנגוואַני, טאַוואַרישטש?

האָט כאָנע אין קורצן אים איבערגעגעבן זיין ענין. ער האָט מורא
פאַר אַ יידישן פאַגראַם. מען דאַרף גיין צום מיליטער־פאַרוואַלטער פּאָדערן
שוין פאַר דער שטאַט. איז קיינער פון די חברים נישטאַ.

— און איך וואַלט אייך נישט געטויגט? — האָט דער דייטש זיך
קאַלט אָנגעבאַטן און נאָך איידער כאָנע האָט אויסגעדריקט זיין הסכמה,
האָט דער אַנאַרכיסט מיט אַ שטייפער מיליטערישער גראַציע, זיך אויס-
געדרייט ריקווערטס.

— גייען מיר, חברי!

גייענדיק האָט כאָנע זיך אָפגעגעבן אַ חשובן, ווי טיף ער איז דורכ-
געדונגען מיט דער יידישער פאַניק אין ליאַסאַווע, אויב ער האָט גע-
קאַנט ביי זיך פועלן מיטשלעפן צום מיליטער־פאַרוואַלטער אַ פּרעמדן
דייטש.

אמת, דער מיליטער־פאַרוואַלטער גריגאָריעווי איז נישט קיין זיכערע
פּערזאָן, אַ מענטש וועלכער האָט נאָך ווייט נישט שלום געמאַכט מיט
דער רעוואָלוציע און דעריבער דאַרף כאָנע האָבן אַ צווייטן צו זיך בלויז
אַלס עדות, צו האַלטן יענעם ביים וואַרט.

אַבער פאַרדריסלעך איז דאָך, וואָס ער האָט זיך צוגעאיילט מיטצו-
שלעפן אַ מענטשן אַ פּרעמדן, אַ זייטיקן.

און אַז דעם באַראָן גייט דער גאַנצער ענין נישט אָן, איז געווען צו
זען ביים מיליטער־פאַרוואַלטער אין קאַבינעט, ווו גריגאָריעווי האָט די
דעלעגאַטן געלאָזט אויף זיך וואַרטן.

מיט די הענט אין די פרענטשקעשענעס האָט דער באַראָן זיך אַרומ-
געדרייט איבערן גרויסן קאַבינעט, מיט נייגער זיך צוגעקוקט צו דער קאָ-
לעקציע אַלטע שווערדן און פיסטוילן, וואָס זענען געהאנגען אויף אַ רויטן
געוואָנט און באַזונדער זיך אָפגעשטעלט פאַרן פאַרהאַנגענעם גרויסן קני-
בילד פון אַבדיקירטן צאַר. פון אונטערן רויטן שלייער, וואָס האָט געזאָלט
סימבאָליזירן די רעוואָלוציע, האָט גאַנץ בולט אַרויסגעקוקט ניקאָלאַי מיט
זיין בערדל און פאַרקעמטן שרינט.

כאָנע האָט פאַרביסן די ליפן, דערזעענדיק דעם פאַרהאַנגענעם פאַר-
טרעט.

דער דייטש האָט נאָר געשמייכלט מיט אַ ברייטן מויל און מיט די
הענט אין די קעשענעס.

— געפעלט אייך די קאַמבינאַציע, חבר? — האָט ער ביי כאָנען
געפרעגט.

גריגאָריעוו איז אַריין אַ הויך אויסגעוואַקסענער און מיט צוויי גרויסע
שפּאַן איז ער געווען ביים רויטן שרייבטיש. דאָ האָט ער זיך אָנגעלענט
מיט דער האַנט און די רעכטע פאַרלייגט ביי דער פעטליע פון מונדרי.
ער האָט אָנגענומען אומגעפער די זעלבע פּאַזע, ווי ניקאָלאַי הינטער אים,
הינטערן רויטן שלייער.

— זעצט אייך, חברים. מיט וואָס קאָן איך דינען?

אַ שטים אַ פאַרשטיקטע און, דוכט זיך, אַ געבאָרגטע ביז אַ צייט.
דער דאָרער האַלדז מיט אַ קנאַפּ, וואָס גייט אים אַרויף און אַראָפּ ווי אַ מין
קוועקזילבער און דאָס ביינערנע פנים מיט אַ טויט־קאַליר באַגאַסן, ווי באַ-
לויכטן פון אַ קוואַרק־לאַמפּ.

און דאָס ביינערדיקע פנים האָט גאָר אַ פליישיקע, פאַרריסענע נאָז
און די העל אויפגעריסענע אויגן זענען באַשמירט מיט געדיכטע שוואַרצע
ברעמען, ווי מיט שוואַרצע בערשטלעך צוויי. אַ פנים אַ צוואַמענגעשטעלטס,
וואָס איין מאָל אַריין אין אויג, לאָזט עס זיך נישט פאַרגעסן.

— מיט וואָס קאָן איך דינען, חברים.

כאָנע קלערט אים אויף די לאַגע אין שטאָט. אויף די סאָלדאַטן קאָן
מען זיך נישט פאַרלאָזן. מאַיאָר גריגאָריעוו מוז צושטעלן אַן אָפיצירן
באַטאַליאָן, ווייל אויף אים ליגט די אהריות פון זיכערקייט און רון.
אָבער דער אויסגעוואַקסענער מאַיאָר גריגאָריעוו ענטפערט נישט מיט

אמאל. ער לאזט אראפ די בערשטלעך אויף די אויגן, בויגט אן די שמאלע פלייצעס און נעמט שפאנען מיט ריזן-טריט איבערן קאבינעט.

— איז וואס-זשע ווילן די חברים פון ראט? נו יא, ס'איז אמת. די סאלדאטן זענען אויפגערעגט. אומרוען קאנען אויסברעכן. אבער דאס איז דאך דער שיקאל פון יעדער רעוואלוציע. ניין, ער גלויבט נישט, גריגאר-יעוו, אז דא קאן מען עפעס העלפן מיטן פארשיטן די גרוב. א גרוב איז דא בכלל א צו טיפע אויסגעגראבן. און ער, מאיאָר גריגאָריעוו — עס טוט אים לייד, נאטירלעך — אבער העלפן קאן ער גארנישט גאָ-אַר-נישט.

און זיין שמייכל איז העפלעך, און ער פארניינט זיך טעאטראַליש-גראַציעז, ביי זיין גאַנצן אומגעלומפערט הויכן ווקס. און מיט אן עכטער אַפערן-פאַרצווייפלונג פאַרשפרייט ער די הענט, וואָס דאָס דאַרף באַ-טייטן:

— קרייציקט! איך קאן נישט העלפן!

נאָר עפעס דוכט זיך כאַנען, אַז די ווייסע ציין זיינע שמייכלען אים אַרויס פון דעם אַרט, ווו זיינע אויגן זענען געווען.

און דער דייטש איז די גאַנצע צייט געמיטלעך געזעסן אין פאַטעל, אַ פוס אויף אַ פוס פאַרלייגט און זיך געצאָצקעט מיט די אייגענע נעגל.

האַט ער זיך פלוצלונג אויפגעהויבן און גאָר אומגעריכט אַריינגע-טראָגן אין. געשפרעך אַ מין טעלעגראַפישע זאַכלעכקייט.

— חבר מאיאָר! צו אייך רעדט מען אויף דער רוסישער שפראַך: אַ באַטאָליאַן אַפיצירן פאַר ליאַסאַווע פון מאָרגן באַגינען אַן. אויב איר פאַר-שטייט עס נישט, וועל איך — עס טוט מיר לייד! — וועל איך אייך מוזן דערשיסן, ווי אַ קאַנטררעוואָלוציאַנער. דאָס האָט איר פאַרשטאַנען? און אַ שטאַלענע קורצענזלדיקע באַשטעטיקונג איז אויסגעוואַקסן אין זיין האַנט, געצילט צו גריגאָריעוו אין פנים אַריין.

כאַנע האָט אינסטינקטיוו געמאַכט אַ באַוועגונג, ווי וועלנדיק אַפּווענדן דעם דייטשס האַנט מיטן רעוואָלווער. אויך דער הויכער מאיאָר האָט זיך אין דער ערשטער רגע דערפילט נישט היימלעך.

אַבער אַט שטייט ער שוין אינמיטן צימער מיט גרויסע און ברייט-צעשטעלטע פיס, הויך און שמאַל אין די אַקסל, ווי אַן אייפל-טורעם. און

ער קוקט אויפן דייטש מיט רואיקע טונקעלע אויגן, וואָס דער שוואַרצאַפּל
האַט זיי איצט פאַרגאַסן.

— נו, גוט, חברים — האָט ער פּלוצלונג אָנגעהויבן רעדן מיט אַן
אָנגעגריפענעם באַס — אויב דאָס איז אַן אַרגומענט, נעם איך אים אָן.
איך מוז אים אָננעמען. מאַרגן וועט איר מסתמא דעם אָפּיצירן-באַטאַליאַן
האַבן.

— טאַטאַ! — האָט דער באַראָן נאַכלעסיק אַריינגעשטופּט דעם נאַ-
גאַן אין קעשענע. — געדענקט-זשע, חבר מאַיאָר, אַייער צוזאַג.
און ער האָט זיך מיליטעריש געזעגנט און מיט אַ שטייפן טריט פאַר-
לאָזט דעם קאַבינעט.

נאָך אים איז אַרויס כאָנע.
אויפן גאַניק האָט דער דייטש זיך אָפּגעשטעלט און פאַרזיכטיק
אַרויסגעשיקט זיין האַנט אויף דער גאַס, צו זען צי עס גייט נישט קיין
רעגן.

— כ'האַב עס גאַרנישט געוווּסט, אַז איר זייט אַזאַ האַסטיקער, חבר!
— האָט ישראל געצווונגען געשמייכלט.

האַט דער דייטש אַרויסגענומען אַ גאַלדענעם פאַרטסיגאַר מיט אַ
הערב און פאַרוויכערט אַ פאַפּיראַס. און אַז ער האָט זיך פאַרצויגן, האָט
ער זיך ברייט צעשמייכלט און דער רויך איז אים גערונען פון גאַנצן מויל.
און דער דייטש האָט געזאַגט אויף מאַמע-לשון און מיט אַ גמרא-
ניגון, אָבער מיט אַ ברייטן באַראָנישן זשעסט:
— וואָס טויג מיר די חכמה, אַז נאַרישקייט גילט!

8

בערל נעמט אַ שטעלונג

רייטן רייט ער
אויף אַ שיוון אויף אַ פּערר
און אויף אַ שיוון אויף אַ פּ—ע—רד!
איז בערל מיט דער האַנט אין דער באַקע, מעשה היימישער פּריץ,
און מיט דער צווייטער אויפן צוימל אַריינגעריטן פּוס-טריט פון אַ הינטער-

גאָס אין ליאַסאָווע. אמת, ער איז אַרײַנגערײַטן נישט אויף אַ שױון, נאָר אויף אַ ווייסן פּערד, אַזוי ווי נאַפּאַלעאָן, אָבער די שטאַט ליאַסאָווע האָט אים אויפגענומען אַנגעכמורעט, מרה־שחורהדיק, האָט עס בערלען פאַר־וונדערט.

ער איז געווינט געווען, אַז ליאַסאָווע זאָל אים בײַ זײַנע זעלטענע וויזיטן אויפנעמען ווי אַ ליבן און חשובן גאַסט. ער איז געווינט געווען אַ קלאַפּ צו טאָן דער שטאַט איבער דער פּלייצע, ווי אַ צוגעלאַזטער פּריץ זײַן שיקײַנגל!

— זײ אַ גוטער ברודער און דערליידיק מיר דאָס און דאָס!
און ווי אַ פּריילעכע דעפעש צעפּליט זיך זײַן קלאַפּ איבער דער שטאַט־טישער פּלייצע בײַ צו דער צענטער גאַס, און פּערדהענדלער, פּורמאַנעס, סוחריםלעך, מעקלער קלאַפּן זיך שױן איבער די פּלייצעס, אַז עס גײט אַ רויך. און מיט אַ בליצל פּון גוטן הומאָר זאָגן זײ זיך אַן די גוטע בשורה:

— פּאַדלאַסקי איז דאָ!

וועט, הייסט עס, זײַן אַ פּאַרדינסטל, וועט, הייסט עס, זײַן אַ כּוּסָה אויך. ווייל פּאַדלאַסקי קומט קײַנמאַל נישט אַראָפּ מיט לײדיקן. שטענ־דיק רודערט ער אויף די שטאַט מיט זײַנע געשעפטן. און דאָס איז שױן זײַן פּריצישע שװאַכקײַט; ער האָט ליב, אַז עס רודערט זיך אַרום אים, ער האָט ליב, אַז מענטשן אַרום אים זאָלן פּילן דעם טעם פּון פּדיון, מעג עס אים אַפּילו קאַסטן מער, ווי ער האָט בדעה געהאַט אויסצוגעבן. אָבער הײַנט איז עפּעס געשען מיט דער שטאַט ליאַסאָווע. אַפּילו די שטיבער פּון הינטערגאַס, נידעריקע שטיבער מיט דריי מאָל פאַר זײ העכערע שפּיציקע שינדל־דעכער שאַפּן הײַנט דעם אײַנדרוק פּון אַן אַלגע־מײַנער פּאַרקרימעניש פאַר צאָן־ווייטיק.

זאָל עס טאַקע אמת זײַן, אַז אין דער שטאַט איז פּאַרגעקומען אַן איבערקערעניש?

פאַר די פּאַר וואָכן שניט און אײַנזאַמלען די תּבואה אין די שײַערן איז פּאַדלאַסיע געווען אינגאַנצן אַפּגעריסן פּון דער שטאַט. אויף די אַלע אומרואיקע קלאַנגען האָט בערל קײַן אַכט נישט גע־לײַגט, פּשוט קײַן צײַט נישט געהאַט ווי געהעריק זײַ איבערצוקײַען. אויב די רעוואָלוציע האָט אים געשאַנעוועט און געלאַזט אַראָפּנעמען פּון די פעלדער, וועט ער מסתּמא אויך ווייטער אַנגײַן מזלדיק, בײַז פּאַדלאַסיע

וועט געווינען די שווערע זומער-קאמפאניע. אי — אין שטאָט קאָכט זיך דאָרט? וועט זיך איבערקאָכן און ס'וועט ווידער ווערן שטיל. ווען זיי וואָלטן דאָרט געהאַט די זאָרג און די קאַטאַרגע פון פּאָדלאַסיע בעתן שניט, וואָלט זיי אין קאַפּ נישט געלעגן צו קאָכן זיך.

אַזאָ, אומגעפער, איז געווען דער שמאַלער געדאַנקען-גאַנג פון פּאָד-לאַסיע מיט בערלען בראש פאַר די לעצטע עטלעכע טעג.

איצט איז בערל אַרײַנגערײטן אין פּאָדלאַסיע ווי נאַפּאלעאָן דער זיגער, מיט אַ לײל אין מױל מיט דער האַנט אין דער באַקע; ער האָט געוואונען די ווייץ-קאַמפּאניע.

און געקומען איז ער קיין ליאַסאָווע אַ טאַפּ טאָן דעם דופּק, ווי האַלט עס מיט תבואה אויפן מאַרק און פאַראיינוועגס טאַקע אַנטעלעגראַפירן צו דעם און צו יענעם פון זיינע גוט-באַקאַנטע תבואה-אַפּנעמער, זיי זאָלן קומען צו פאַרן.

לויט זיין אויסרעכענונג האָט ער געדאַרפּט אין איינע דריי טעג אויפ-רודערן און שטעלן אויף די פּיס די גאַנצע שטאָט.

— פּאָדלאַסקי איז דאָ! ער האָט אַ שלל מיט ווייץ!

אַבער וועמען רודערט מען דאָ אויף און וועמען שטעלט מען אויף די פּיס, אַז אין גאַס הערשט אַ שטילקייט, ווי אין דער שטוב פון אַ שווער-קראַנקן? אַפילו דער הימל איז זאַריאושט. אַן ערב-האַרבסט-טיקער הימל מיט נידעריק אויסגעבעטע גרויע וואַרעמע פּערענעס. פון אים פאַלט עס די שטילקייט אַראָפּ.

און איינזאַם און נישט אויפן אָרט הילכט אָפּ אין דער שטילקייט דאָס שיטערע קנאַקן פון בערלס פּערדס פּאָדקעוועס אויף ליאַסאָווער ברוק. ערשט איצט, ווען ער איז אַרויסגערייטן אויפן מאַרק, האָט בערל תופּס געווען, ווי ווייט ער האָט נישט אָפּגעשאַצט די קלאַנגען וועגן דער לעצ-טער איבערקערעניש אין ליאַסאָווע.

ביי די ראָגן, ביי די געשלאַסענע טירן פון די געוועלבער האַבן זיך געטוילעט שיטערע גרופּקעלעך פון ליאַסאָווער בירגער מיט נייגער אין די אויגן, מיט אַ טויט-שרעק אויף די בלאַסע נעז.

און אין דער מיט פון ליידיקן מאַרק האַבן זעלנער געגעבן אַ מאַדנע שטומע פאַרשטעלונג, וואָס האָט דערמאַנט אַן עפּעס אַ קאַמישן קינאַ-בילד אַן מוזיק-באַגלייטונג.

זעלנער האָבן אינמיטן מאַרק אַרומגעטאַנצט אָן הויזן. פון דער הויך פון זיין זאַטל האָט בערל געהאַט ווי אויף דער האַנט דעם גאַנצן פירעק פון מאַרק מיט די שבתדיק פאַרהאַמערטע קראַמען, צווישן וועלכע בלויז איינע האָט געגענעצט מיט די אויפגעפראַלטע טירן און פענצטער. געגען נעצט און געגאָווערט מיט אַרויסגעשאַטענע סחורה.

דאָס איז געווען וואָלף מעזעריטשערס גרויסער הורט-געשעפט פון פאַרטיקע קליידער. אויפגעקנעפלטע זעלנער האָבן, טרעטנדיק איבער די צעשאַטענע סחורה ביי דער טיר, געשלעפט פון געוועלב אַרויס גאַנצע פעק מיט פאַרטיקע קליידער און זיי געשליידערט אין איין קופע, אויפן מיטן מאַרק. און אַנדערע זעלנער האָבן זיך געפאַרעט ביי דער קופע קליידער אין מיטן מאַרק און געשלעפט פון דאָרט וואָס פאַר איינעם טויג. מערסטנ-טייל האָט מען געשלעפט הויזן — אַ טייל פון טאַלעט, וואָס איז ווייניק וואָס אָנזעעוודיק אונטער דעם אַרויסגעלאָזטן העמדל און פאַרשטעקט אין די שטיוויל און קאָן דעריבער ווייניק וואָס פאַרשעמען די מיליטערישע אונזיפאַרם. און טאַקע דאָ אויפן אַרט האָבן די זעלנער זיך איבערגעטאַן אין וואָלף מעזעריטשערס נייע הויזן.

אַבער צוליב דעם גרויסן אויסוואַל זענען די הויזנבאָדערפטיקע זעל-נער געוואָרן גאַנצע איבערקלייבער. אַריינגעקראַכן אין אַ פאַר הויזן, זיך אַ וויילע געשפיגלט אין זיי, געפונען פאַר נישט פאַסיק אָדער נישט באַ-קוועם גענוג — און אַט קריכן שוין ווידער די הויזן אַראָפּ פון די נאַ-קעטע פיס. און געמיטלעך, אָן הויזן, טאַנצט מען שוין ווידער אַרום דער צעריעטער קופע.

און ווי אומגעלומפערט דאָס בילד האָט ניט אויסגעזען, האָט בערל דאָך באַמערקט אַ שטיקל סדר אין דעם הויזן-פאַגראַם. לענגאויס פון די רייען געשלאָסענע קראַמען האָבן מיט ערנסטע מינעס מאַרשירט וואָך-זעלנער אונטערן ביקס, ווייזט אויס אַפצוהיטן די אַלע איבעריקע פאַר-לאַדנטע טירן. און אַנדערע זעלנער, שוין ניי באַהויזנטע, זענען אומגע-לאָפן איבער די געסלעך אַרום מאַרק מיט זאַפאַסאָווע נייע הויזן אויף דער האַנט און געקלאַפט אין די טירן און פענצטער אַריין.

— יידן — בירגער, הינטישע זין! וואָס באַהאַלט איר זיך אויס אין די לעכער? גייט נאָך הויזן ווער עס דאַרף! אַ באַפעל אַזא: רויב דאָס אָנ-גערויבטע! הויזן, הויזן, ווער דאַרף אַ פאַר הויזן?

ערגעץ אַרום שול-הויף האָט זיך דערהערט אַ כאַרכלדיק געשריי,

ווי מען וואלט עמעצן גענומען ווערגן. די יידן אויף די ראגן זענען שוין גרייט געווען צו לאזן זיך לויפן, ווי בעת א פאגראם. אבער אט איז איי-בערן דיאגאנאל פון מארק דורכגעפלוין ווי א פייל פון בויגן דער קאל-טענעוואטער משוגענער קלמן. דאס האט ער דאס געטראגן מיט זיך דעם כארכלדיקן געשריי. צוויי זעלנער האבן אים נאכגעיאגט מיט א פאר צע-שפרייטע נייע הויזן אין די הענט און דער משוגענער קלמן האט גע-שווינדלט פאר די אויגן מיט זיינע בלאס-ברודיקע נאקעטע פיס פון אונ-טערן צעשפרייטן, צעפליקטן שירעם פון זיין קאפאטע.

— געוואלד, יידן, ראטעוועט פון זייערע הענט!

פון בר-מצוה אן האט דער משוגענער קלמן קיין הויזן נישט געטראגן. ער האט זיך געשווארן, אז אין הויזן בייסט אים. די גאנצע שטאט האט דערויף געקאנט עדות זאגן. אבער ווער וועט עס וואגן זיך אריינצומישן?

און אט איז אויסגעוואקסן אינמיטן מארק א זקן אין א לאנגן גע-שפאלטענעם שניט-ראק און מיט א גרויער בארד, ווי מען מאלט אברהם אבינו: דאס איז געווען וואלף מעזעריטשער אליין, דער חשובער הורטאו-ניק פון ליאסאווע. זיין היטל האט ער, ווייזט אויס, פאר גרויס צעטראגן-קייט פארגעסן אין דער היים, אדער אויפן וועג פארלאזן, בעת מען האט אים אנגעזאגט די פינצטערע בשורה, אז מען פאגראמירט זיין געשעפט.

איצט זענען די געליגרויע שיטערע האר ארום זיין חשובן פאלירטן בליק געשטאנען דיבאם, ווי אין א שטורעם-ווינט. פון זעלנער צו זעל-נער איז ער געלאפן מיט אויסגעשטרעקטע הענט, וואס זענען אים אויס-געוואקסן ווייט פון די ארבל ארויס.

— האט רחמנות! — האט ער געשריען — טייערע סחורה! ענגלי-שער שטאף! טרעט נישט מיט די פיס! מיט די חזירישע שטיוואלעס טרעט נישט! גיט זשע מיר אוועק מיינע הויזן! מיינע, מיינע, הא, וואס? נישטא קיין מיינע? אבער איך בין דאך אויך א מענטש, איך דארף דאך אויך האבן הויזן! געוואלד, גולנים! כאטש א פאר!

און ארויסגעריסן א פאר הויזן ביי א זעלנער, האט ער זיי צוגע-דריקט צום הארץ ווי א ספר-תורהלע און ארומגעלאפן מיט זיי איבערן מארק, ווי בעת א שרפה.

און אט האט ער זיך אפגעשטעלט א צעטומלטער און מיט הכנעה-דיקער פלייסיקייט פון א טעמפ חדר-יינגל גענומען זיך צוקוקן צו דעם,

וואס עס ווערט געטאן מיט די הויזן. און דא האט ער באשלאסן נאכצור-
טאן די זעלנער.

צוהאלטנדיק די נייע הויזן אונטער דער שיווער באַרד, צוגעדריקט
זיי מיט דער גאמבע צו דער ברוסט, האט ער מיט ציטערדיקע הענט גע-
נומען אַראָפּציען פון זיך זיינע אַלטע הויזן.

אַבער אַז ער האָט זיך דערזען אין שניטראַק און אין די געשטרייפל-
טע גאַטקעס, איז ער אויף אַ רגע געקומען צום פאַרשטאַנד און פאַרבראַכן
די הענט און זיך צעיאָמערט אינמיטן מאַרק:

— זעט, יידן, וואָס עס איז געוואָרן פון אונדז!

זענען אָנגעלאָפּן פון אַ זייטיקער גאַס אַ כאַפּטע יונגע ווייבער, ווייס-
לייביקע און שוואַרץ־חנעוודיקע מיט אַ קוויטשעריי און יללה:

— טאַטע! טאַטע! אַט איז דער טאַטע, וויי איז צו אונדז!

דאָס זענען געווען וואָלף מעזעריטשערס טעכטער און שניר.

ווי פייגל זענען זיי אים באַפּאַלן פון אַלע זייטן און אים די הענט
געקושט און איבערן בליק געגלעט און אים אָנגעטאָן אויף אַ זייט דעם
געפונענעם צעקנייטשטן הוט.

— אַ גזירה, וויי צו אונדז, אַ גזירה.

און אין דעם שניט־ראַק מיט די געשטרייפטע גאַטקעס און מיטן
צעקנייטשטן הוט, וואָס איז אים געזעסן ווי אויף אַ פרעמדן קאַפּ, האָבן
זיי דעם אַלטן עקסקאַרטירט פון מאַרק אַראָפּ אין זייטיקן געסל — אַ מין
קיניג ליר מיט זיינע טעכטער.

בערלען האָט אָנגעכאַפּט אַ קאַנווולסיע אין די שלעסער פון די באַקן-
ביינער ווי אויפצורייסן דעם מויל אויף צום שרייען אַדער צום גענעצן.
ער האָט צו העפּטיק אָנגעגריפּן דעם פערד זיינעם מיט די שפּאַרן
און גלייכצייטיק אַ קער געטאָן אים רעכטס, פון וואָס דער פערד האָט אַ
צעטומלטער אַ טראַסקע געטאָן מיט אַלע פיר פּאַדקאוועס אָן ברוק, אַ הייב
געטאָן זיך דעם קאַפּ און ערשט דאָן זיך פאַרנומען אין דער געהעריקער
ריכטונג.

דער אומגעלומפערטער הויזן־פּאַגראַם איז פאַרבליבן הינטער אים.
אַבער בערלס פאַרשטאַנד האָט בשום אופן נישט געקאַנט פאַרבינדן
דאָס, וואָס זיינע אויגן האָבן נאָר וואָס געזען מיט זיינע וואַכעדיקסטע
באַגריפּן וועגן דער דערוואַרטער רעוואָלוציע. ער האָט זיך פאַרגעשטעלט

די עכטע רעוואָלוציע אין איר בלוטיקער פּאַטעטישער נאַקעטקייט. אַבער דאָס, וואָס זיינע אויגן האָבן צוגעזען, איז דאָך אַ ביליקער וואָדעוויל, אַ פּאַראַדיע אויף גלייכהייט, נישט די גלייכהייט אליין. און דער עיקר, עס איז געווען אזוי אומגעלומפערט נאַריש און לאַנגווייליק, לאַנגווייליק צום חלשן. נישט אומזיסט האָט אים אזוי גענויגט צום גענעצן, ווען ער איז זאָט געוואָרן מיט דער סצענע.

אַפּשרעקנדיק די שיטערע, אזוי אויך צעשראַקענע פּאַרבייגייער, איז בערל געריטן דורך דער שטאַט אין פּולן גאַלאַפּ, ווי יאַנגדיק צו ראַטעווען זי זיך אי ליאַסאָווע פון דער קאַטאַסטראָפּע פון לאַנגווייליקייט.

ערשט ביי דער פּושקין־גאַס האָט ער איינגעהאַלטן דעם גאַלאַפּ. פּוס־טריט איז ער צוגעריטן צו דעם אָרט, וווּ אַ רויטע פּאַן האָט געפּלאַטערט און אַ גרופּע זעלנער האָבן זיך פּויל געפּאַרעט ביים פּאַרשיטן די ברייטע גרוב אינמיטן גאַס. מיטן פּאַרשיטן די גרוב האָט אָנגעפּירט אַ היגער אַר־בעטער־טוער, כאָנע דער בערשטער, וועלכן בערל האָט פון דער ווייטן גע־קן:ט.

— וואָס קומט דאָ פּאַר, הבר כאָנע? — האָט בערל געפּרעגט מיט דער נאַאיווער אָפּנהאַרציקייט פון אַ פרעמדן, האָט כאָנע צו אים אַ שמיכל געטאַן און — ווי בערלען האָט זיך אויסגעוויזן — נעבעכדיק אַ שמיכל געטאַן מיט דער אָפּענער גרוב פון זיינע פּאַדערשטע פעלנדיקע ציין.

— זייקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט, בירגער!

אַבער די זעלנער מיט די לאַפּעטעס האָבן שוין בערלען אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן און אָפּגעשטופּט דעם אַרבעטער־טוער ערגעץ אויפן דריטן פּלאַץ. און זיי האָבן איצט בערלען גענומען אויפן פּאַרהער.

וואָס טוט ער דאָ אין ליאַסאָווע? ווי אזוי איז ער געקומען אַהער? ווי אזוי האָט ער זיך דורכגעריסן דורכן „צעפּ“ ביי די ראַגאַטקעס? און וועמעס איז דאָס רייט־פּערד?

עס האָבן אָנגעהויבן זיך שיטן בייסיקע באַמערקונגען אויפן חשבון פון זיינע עלעגאַנטע ברוינע שטייול, פון זיינע לייקענע הענטשקעס און דעם שפּיצרוט מיט דעם זילבערנעם הענטל. עמעץ האָט שוין אַ נעם גע־טאַן דאָס פּערד פּאַרן צוים.

דאָן האָט בערל פּאַרקוועטשט זי ציין, איינגעדריקט די שפּאַרן און זיין ווייסער רייט־פּערד האָט זיך ווידער אַ הייב־געטאַן דיבאַם, אָפּשער־

קנדיק און אפשטויסנדיק דאָס ענגע זעלנערישע רעדל. בערל איז אָבער קיין העלפט פון דער גאָס נישט אָפגעריטן, ווען דעם וועג האָט אים פאַר־שטעלט אַ פאַטרוֹל.

— דאָס פערדל, בירגער, וועט איר מוזן אָפלאָזן. נישטאָ אַזאַ געזעץ, אַז בורזשויען דאַרפן פאַרן רייטנדיק.

— פירט מיך צום קאַמענדאַנט — האָט בערל איינגעהאַלטן אויסגע־ברומט צום אונטער־אַפיציר מיטן קורצן נעזל, וועלכער האָט איצט שטייף זיין פערד פאַרן צוים געהאַלטן.

— איר דאַרפט נישט קיין אונטערפירער, בירגער! — האָט דאָס נעזל אים חוצפהדיק אָפגעענטפערט — איר וועט אייך פרעגן אין האָטעל פאַליי־ראַיאַל אויפן חבר קראַנעבערג. און אויף דעם רעקוויזירטן פערד וועט איר באַקומען די געהעריקע קוויטונג. סאַשקאַ! — האָט דאָס נעזל זיך געווענדט צו זיין חבר ביי דער זייט — האַלט צו דאָס פערד, אַז דער הער זאָל נישט אַנטלויפן.

און אַרויסגעשלעפט פון כאַק־העמדל אַ קליין בלאַקל, האָט דאָס נעזל פלינק אויף דער קני גענומען שרייבן אַ קוויטונג אויפן רעקוויזירטן פערד.

ביי די איבעריקע פאַטרוֹל־זעלנער האָט בערל דערוועקט רעספעקט און מיטגעפיל דורך זיין בראַוורן און עלאַסטישן אַראַפּשפּרינגען פון פערד.

אַנפאַטשנדיק דאָס פערד איבערן ברייטן האַלדז, ווי צום צערטלעכן געזעגענען זיך, האָט בערל, גרימפלענדיק מיט די שפאַרן, ברייטפלייציק און זייטיק, מיט דער שפיַירוט אין דער באַקע זיך צוגעשאַרט צום שרייבער און זיך אַנגעבויען איבער אים.

— שרייב, ברודער! דאָס פערד איז רעקוויזירט ביים היגן גוטבאַ־זיצער, באַריס פּאַדלאַסקי.

דאָס נעזל האָט אים איראַניש סאַלוטירט, אָפגעבנדיק דעם קוויט צו דער האַנט.

— מיט אונדזער הויכאַכטונג, ווילגעבורט! איר וועט זיך אויס־טענהן מיטן קאַמענדאַנט. חבר קראַנעבערג איז אויך אַ ווילגעבירטיקער. אַ באַראַן.

בערל האָט מיט דעם מינדסטן ציטער פון פנים נישט אַרויסגעגעבן

זיינע איצטיקע געפילן. דאָס פנים זיינס איז געווען ווי אַ גיפסענע מאַס־קע, ווייס און האַרט און די שוואַרצע באַרד האָט אויסגעזען, ווי אַ צו־געקלעפטע.

מיטן קוויטל אין קעשענע און קלימפערנדיק מיט די שפּאַרן, האָט ער אַוועקגעשפּאַנט אין דער ריכטונג פון ליאַסאָווער פּריצישן האַטעל „פּאַלי־ראַיאַל“, כדי זיך דורכצושמועסן מיטן באַראַנישן קאַמענדאַנט פון די סאַלדאַטסקע רעוואַלוציאַנערן.

אַבער ביי דער מיליטערישער וואַך נעבן האַטעל האָט בערל זיך דערוווסט, אַז דעם חבר קאַמענדאַנט קאַן מען געפינען אויפן מאַרק, וווּ ער פירט אָן מיט דער רעקוויזיציע.

האַט בערל געלאָסן אַוועקגעשפּאַנט אין דער ריכטונג פון מאַרק, ער איז געגאַנגען ווי שפּאַצירנדיק און צום טאַקט פון די קלימפּערדיקע שפּאַרן זיך צוגעקלאַפט מיטן שפיצרוט אָן די שטייול. צו דעם, וואָס אויף דער גאַס קומט פּאַר, האָט ער זיך איצט צוגעקוקט מיט די אויגן פון אַ זייטיקן באַאַבאַכטער, וועמען דאָס אַלץ גייט נאָר אָן, ווי אַ פּרעמדער יריד. אויף דער גאַס האָט זיך געפילט די שטימונג פון אַ ערב־יום־כיפור מיט דער צעשראַקענער, פּאַרלאַרענער איילעניש פון פּאַר־שפּעטיקטע פּאַרביילויפער. און נישט געקוקט אויף דער צעשראַקענער איילעניש, האָבן די פּאַרביילויפער אויף חידושים זיך אָנגעקוקט אויף דעם פּריצישן רייטער מיטן בייטשל און אָן אַ פּערד, וועמען ס'איז איינגע־פּאַלן אינמיטן דער זעלנערישער רעוואַלוציע צו מאַכן אַ געלאַסענעם פּוסטריט־מאַציאָן.

און קיינעם איז נישט איינגעפּאַלן, אַז דעם געלאַסענעם פּריץ דער־לאַנגט פון צייט צו צייט אַ זעץ דאָס בלוט צו די שלייפּן און רייסט אים פּאַרויס אין אַ ווילדן אימפעט. און נאָר פּאַרקוועטשנדיק די שפיצרוט אין דער האַנט, האַלט ער זיך אַליין איין, ווי אַ צעיאַגט פּערד.

שוין אַ פּאַר יידן האָט בערל אָפּגעשטעלט און געבעטן, מען זאָל אים אויפקלערן, וואָס עס קומט פּאַר אין שטאַט. אָבער די יידן האָבן גע־קוקט אין אַלע זייטן און זיך אַרויסגעמאַכט פון יעדער קלאַרער תּשובּה. זיי ווייסן נישט, זיי פּאַרשטייען נישט, זיי האָבן קיין צייט נישט.

און אַט האָט זיך בערל לייכט צעשמייכלט. איצט וועט ער שוין יאָ

וויסן וואָס דאָ קומט פאַר. עס איז אים אָנגעקומען אַנטקעגן זיין אַלטער פריינד און לערער שלמה לוריע.

— דו אויך? — איז שלמה אים באַפאַלן מיט די לאַנגע הענט און מיט אַ פאַרצווייפלטן אויסדרוק און גענומען אים טרייסלען ביי די שטיי-נערנע פלייצעס — דו אויך מיט זיי?

— וואָס, אַ שטייגער, וואָס קאַכסטו דיר?

— וואָס הייסט: איך קאָך זיך? ס'איז דאָך אַ העסלעכע פראַוואַקאַ-ציע! ווי קומסטו צו זיי!

— ווער האָט עס דיר געזאָגט, שלמה, אַז איך בין מיט זיי? און ווער זענען דאָס די „זיי“?

— ווי הייסט? דו שפאַצירסט דאָך אַרום, ווי אַ שטאַט-באַלעבאַס!

— אַ ברירה האָב איך? אַז דאָס פערד האָט מען ביי מיר צוגענומען און אגב, וואָס איז דאָס איילעניש? ווילסט אַ ציגאַר? — און בערל האָט געלאָסן פאַררויכערט. בלויז דער ציטער פון זיין האַנט האָט איצט דער-ציילט, אַז די גאַנצע געלאַסנקייט זיינע קאַסט אים אַ גרויסע אַנשטרענג-גונג.

אַבער דעם גרויען רעוואָלוציאַנער זענען נישט געלעגן אין קאַפּ בערלס גוטע ציגאַרן.

— מיר זענען געפאַנגענע — האָט ער אומבאַהאַלפן געקרעכצט — געפאַנגענע ביי אַ באַנדע פאַרברעכער! מיר האָבן אַ באַראָן אויף אונז-דזער קאַפּ!

— וועלכער באַראָן? וועלכע פאַרברעכער? רייד ווערטער! — האָט איצט בערל, פאַרגעסנדיק זיין גאַנצע געלאַסנקייט, דעם חבר זיינעם און לערער געטרייסלט ביי די אַקסל.

האָט שלמה אים אַ נעם געטאָן אונטערן אַרעם און האַסטיק אים מיטגעשלעפט אין אַ זייטיקער שטילער גאַס. האַסטיק שפאַנענדיק, כמעט לויפנדיק, האָט ער אויפן אויער אים דערציילט וועגן דער רעוואָלוציע פון ליאַסאָווער גאַרניזאָן. עטלעכע אַפיצירן מיט דעם ליאַסאָווער מילי-טער-פאַרוואַלטער בראש האָט מען שוין צורעכט געמאַכט. די איבעריקע אַפיצירן זענען זיך צעלאָפן און באַהאַלטן זיך אויס. אין דער שפיץ פון דער רעוואָלוציע שטייען אומפאַראַנטוואָרטלעכע אַנאַרכיסטן מיט עפעס

א האלבן דייטש און א האלבן רוס באראן קראנעבערג — א מענטש, וועל-
כער וועקט נישט צו זיך דעם מינדסטן צוטרוי.

— דאס איז דאך א פארברעך? — האט דער אלטער רעוואלוציאנ-
נער זיך געקאכט אין זיין פולער אומבאהאלפנקייט — דאס הייסט דאך:
דערפירן די ארמיי צום אפגרונט פון דעמאראליזאציע! אט אזוי מאכט
מען דאס רעוואלוציעס — אט אזוי? האסט געזען וואס עס טוט זיך אויפן
מארק?

— טא וואס-זשע שווייגסטו, חכם איינער? — האט בערל זיך פלוצ-
לונג אפגעשטעלט, ווי צו דער ערד צוגעוואקסן.

אין דער טעאריע איז ער מיט שלמהן נישט מסכים געווען. אין א
רואיקערער צייט וואלט ער זיך אריינגעלאזט אין א דיסקוסיע מיט אים.
ער האט אבער אליין מיט זיינע אויגן היינט געזען די סצענע אויפן מארק.
דערצו נאך האט מען ביי אים, בערל פאדלאסקי, געוואגט צו רעקוויזירן
זיין רייט-פערד!

און ערשט איצט דערפילט בערל, ווי קאמיש איבעריק עס זענען אים
די שפארן, ווען דאס פערד האט ער שוין נישט. און נערוועז — אויפגע-
בראכט, נעמט ער דא, אויף דער גאס, אפשפילען די שפארן פון די ריי-
מענדלעך.

און שלמה האלט זיך אין איין פארענטפערן פאר אים.
וואס קאן ער — איין מענטש — אויפטאן? אז ער איז א געפאנגע-
נער, נישט איצט, איז אין א שעה ארום, וועט אים די באנדע ארעסטירן,
ווייל ער האט אפן ארויסגעזאגט זיין פראטעסט. און ארויסבאקומען זיך
פון שטאט קאן ער אויך נישט. ווי אזוי?

בערל האט זיך ענדלעך באפרייט פון זיינע שפארן און זיי אפגעשלי-
דערט אויף דער מיט פון גאס.

— און ווען דו באקומסט זיך פון שטאט ארויס, וואס וואלט געווען?
— א, עס וואלט שוין גוט געווען! — דערפרייט זיך שלמה — א
ווארסט פערציק פון ליאסאווע האט ער שטיין אין די אלטע פארטן א
פאר רעוואלוציאנער-זיכערע רייטער-פאלקן...

— און טאמער איז דארט די אייגענע חתונה?

— וואס רעדסטו עפעס, בערל? די גאנצע וועלט איז דאך נישט
משוגע געווארן. נישט קיין באנדע אנארכיסטן עפעס...

— נו, גוט.

איצט גייט שוין בערל פארויס און זיין אלטער לערער שפאנט אים נאך. עפעס האט בערל זיך אלץ אומגעקוקט, אלץ געזוכט מיט די אויגן. און אזוי האבן זיי פארקערעוועט צוריק צו דער שלאס-גאס.
— אבער וווהין טראגט עס דיך, וואלט איך וועלן וויסן?
— הערסט, שלמה, דו האלט קאפ.

און אט האט בערל זיך אפגעשטעלט אויף דער ליידיקער גאס. פון דער הייך האט זיך לאנגזאם געגליטשט א מיליטערישער כאקיאויטא. בערל האט אוועקגעשליידערט די ציגאר און פארלאפן דעם אויטא דעם וועג.

— גלאזאמער! ביסטראטא אי נאטיסק! (*) — הערסט, שלמה?
און בערל איז שוין געהאנגען אויפן טרעפל פון אויטא און געצווינגן גען דעם שאפער צו טארמאזירן.

— שטיי, חבר, אז מען רעדט צו דיר!
— ווער זייט איר? — האט דער צעטומלטער פירער פון ליידיקן אויטא געפינטלט מיט די אויגן. דאס פאר איך אויפן מארק נאכן קא-מענדאנט.

— זעסט נישט ווער מיר זענען? — און בערל האט אָנגעוויזן אויף שלמה אין מיליטערישן היטל אויף דער גרויער גרווע — איצט זעסטו שוין ווער?

שלמה האט זיך שוין אַריענטירט. מעשה באַלעבאָס איז ער מיט אַ שנעלער געלאַסנקייט צוגעגאַנגען און אַריינגעשטיגן אין ליידיקן אויטא.
— אַן אַרדער! — האט דער שאַפער זיך אַיינגעשפּאַרט — חברים, איר דאַרפט ווייזן אַן אַרדער!
— פאַרן! — האט שלמה געגעבן אַ בלעכענעם באַפעל פון אויטא אַרויס.

בערל איז שוין געזעסן לעבן שאַפער.
— אַן אַרדער! — האט זיך יענער פון אַרט נישט גערירט.
— נא דיר אַן אַרדער! — איז בערל פון אַ נאָענטער דיסטאַנץ פאַר-פאַרן דעם שאַפער מיטן פּויסט אונטער דער גאַמבע און מיט אַזאַ האַסט

(*) אוינמעסער! שנעלקייט און אנגריף!

און מיט אזא קראפט, אז יענער האט מיט א פארריסענעם קאפ א פאל געטאן אן א זייט, אויפן טירל. מיט נאך צוויי קלעפ האט בערל אים גע- האלפן דאס טירל אויסזעצן און א פאל טאן ווי א זאק אויף דער גאס ארויס, כמעט אויף די הענט פון עטלעכע צעטומלטע זעלנער, וועלכע זע- נען אנגעלאפן אויפן ביז ווונדער.

— נעמט אים, דעם שיכור — האט פון אויטא ארויס באפעלעריש געשריען שלמהס גרויער קאפ אין מיליטערישן היטל — נעמט אים און פירט אים צום קאמענדאנט! ער האט געבראכן די דיסציפלין!

און אין דער זעלביקער צייט האט די מאשין א שופ געטאן פון ארט, ווי באפרייט פון אן איבעריקער קראפט. בערל האט זי פון ארט געלאזט מיטן פולן אימפעט.

שוין אויף דער דריטער גאס האבן צו דעם אלטן לערער מיט זיין פעאיקן שילער זיך דערטראגן פארשפעטיקטע שאסן. דער אויטא האט געקרייזט איבער דער שטאט מיט א מעסיקער געשווינדקייט. לויט בערלס אריענטאציע איז דער ערשטער וועג געווען דער בעסטער און נאך א קורצן אומקרייז איז דער כאקי-אויטא ארויסגעלאפן אונטער דער שטאט בארג- ארויף, דורך דער שלאס-גאס.

אויף דער גאס גופא האט מען זיי טאקע אמווייניקסטן אפגעווארט. אבער, צוקומענדיק צו דער ראגאטקע, האט בערל א געשריי געטאן אויף צוריק:

— לייג זיך!

און אליין האט ער זיך אראפגעלאזט אויף די קני, לעבן רודער. און אזוי אויף בלינד און מיטן פולן אימפעט האט ער א לאז געטאן די מאשין מיט דער אידעאלער ליניע פון שאסיי. און נידעריק איבער זייערע קעפ האט אויפגעפלאצט א ביקסן-קאנאנאדע, מיט א הינטערשטעליקן פאר- שפעטיקטן רעווע פון עטלעכע סאלדאטסקע מיילער אויף אמאל.

בערל האט זיך האסטיק אויסגעגלייכט אויף זיין זיך-פלאץ און א דריי געטאן דעם רודער עטוואס רעכטס, פונקט אויף אזוי פיל, כדי דער אויטא זאל נישט אראפפאלן אין גראבן, ביים ראנד פון שאסיי, וואס ער איז מיט ניסים אויף בלינד פארבייגעפלויגן.

— שלמה, ביסט גאנץ?

די שאסן האבן זיי נאך שיטער און פארשפעטיקט נאכגעיאגט, זיי

זענען שוין אָבער געווען נישט געפערלעך, ווייל פון דער ראַגאַטקע האָט זיי אָפּגעטיילט אַ בערגל.

— פאַר גיכער, אין אַלדע שוואַרץ יאָר! — האָט שלמה זיך אָפּגערוּפּן ווי פון אונטער דר'ערד אַרויס.

האָט בערל זיך אכזריותדיק צעלאַכט.

— איך פייף אויף דיר, חבר באַראָן! דו מיר אין באַרשטש — איך דיר אין קרויט. נאָ דיר מיין פערדל און גיב מיר דיין אויטאָ!

— אַ מזיק אַ ביסל! — האָט שלמה אַ צעקאָדערטער אַרויסגעטויכט פון זיין באַהעלטעניש.

און בערל האָט געחוּזקט, צעגאַסן אין גליקלעכן אכזריותדיקן שמייכל.

— וואָס מיינסטו דען? פאַדלאַסקי איז אַ בוך־רעוואָלוציאָנער?

דאָס היטל — דאָס ווייסע ספּאַרט־היטעלע מיטן שוואַרצן ראַנד, וואָס האָט אים אַזוי ענלעך געמאַכט צו אַ קאַפיטאַן — האָט בערל ערגעץ פאַרלאָרן.

און די שנעלע, געפערלעכע נסיעה מיט דער האַנט אויפן רודער פון לעבן און טויט האָט אים אַנגעפילט מיט אַ גליקלעך געפיל פון הפּקות. און דער לעצטער נאַכפליענדיקער שאָס האָט נאָך נישט איינגעשטילט,

ווען בערל האָט זיך צעזונגען אויף אַ הילכיקן פאַלצעט:

רייטן רייט ער!

אויף אַ שיוון אויף אַ פּערד.

4

רעוואָלוציאָנער מיטן כוח פון אינערציע

— אַלץ קאָן דער מזיק! — האָט שלמה אויפריכטיק אַרויסגעברומט זיין אַנטציקונג, אַריבערקלעטערנדיק צו בערלען אויפן זיץ־פלאַץ לעבן שאַפּער.

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט באַקוועם און זייטיק און געקוקט מיט דרך־ארץ, ווי בערל גיט זיך אַן עצה מיט דער מאַשין און ווי די מאַשין פאַלגט אים.

— וווּ האַסטו דיך אויסגעלערנט שאַפּעריי, גאון מיינער?

— דריי וואַכן הינטער וואַרשע — האָט בערל אים אָפּגעענטפּערט מיט אַ האַלבן שמייכל און זיך נישט אומקוקנדיק. ער האָט איצט געהאַט

די איינציקע זאָרג, צי וועט סטאַיען בענזין ביזן אַנקומען צום ציל, ביז די אַלטע פּאַרטן.

פונקט ווי ער האָט פעסט געהאַלטן די ראָד פון דעם רודער אין האַנט און געיאָגט די מאַשין צו איין פונקט, אַזוי פעסט האָט ער אויך זיין ווילן אין האַנט פאַרקוועטשט און דער געדאַנק זיינער האָט נישט אָפּגע־קערט, נישט רעכטס און נישט לינקס פון שאַסיי און אויך זיך נישט אומ־געקוקט אַהינטער. זיין געדאַנק, ווי די מאַשין, האָט געשאַסן צו איין פונקט: צו די פּאַרטן.

די מאַשין איז געלאָפן מיט אַ מעסיקער שוועלקייט, עס האָט נישט געלוינט צו ריזיקירן מיט די אָפּאַנעס איבערן צעלעכערטן מלחמה־שאַסיי. פון ליאַסאָווע וועט זיי שוין סיי־ווי קיינער נישט נאַכיאָגן.

דאָס איז שוין איצט, ביי זי ערשטע צען קילאָמעטער, קלאָר געווען, אַז ליאַסאָווע איז אַן אָפּגעזונדערטע מדינה מיט אַן אייגענעם נוסח אין דער רעוואָלוציע און אַז דערווייל וועט זי נישט וואָגן די נאָז אַרויסצו־שטעקן הינטער די אייגענע ראַגאַטקעס.

און ווייל ליאַסאָווע איז בלויז געווען אַ טראַפּן אין ים פון דער רו־סישער רעוואָלוציע, האָט שלמה זיך נישט פאַרגונען איבערצונעמען, נישט מיט דער בראַוורע, וואָס זיי האָבן דאָרט ערשט אַרויסגעוויזן, און נישט מיט דער געפאַר, וואָס זיי האָבן דאָרט ערשט איבערגעלעבט. אגב זענען זיי נאָך צו נאָענט געווען צו דער איבערגעלעבטער געפאַר און נישט גע־קאָנט ווי געהעריק זי אָפּשאַצן. אין די אויערן האָט נאָך ווי וואַטע גע־שטעקט די טוביקייט נאָך דער שייסעריי איבער זייערע קעפּ.

און בערל איז געזעסן שטיינערדיק־פעסט, ווי איינגעמויערט אין זיין פּלאַץ, און איינגעהויקערט, ווי פאַרויסצופליען, און געטראָגן האָט ער אַנטקעגן דער ווייטער סטרובע פון שאַסיי זיין הויכן, בלאַסן עקשנותדיקן שטערן.

„וואָס הייסט עפעס: פּאָדלאַסקי וועט נישט אויספירן?! — אַזאַ אויס־דרוק האָט געהאַט דער שטערן זיינער.

— אַט־דאָס איז אַן אמתער רעוואָלוציאָנער! — האָט שלמה מיט מילדער קנאה געקוקט פון דער זייט אויף זיין פריינד און שילער.

דער שאַסיי איז אַנטקעגנגעלאָפן, מערסטנטייל אַ גלאַטער, ערטער־ווייז מיט שטרויכלונגען, און דאָן האָט די מאַשין, ווי אַ דענקענדיקע באַ־

שעפעניש, פאַרלאַנגזאַמט איר געלאָף און זיך פאַרטראַכט, ווי אַזוי די שטרויכלונגען אויסצומיידן אויפן בעסטן אופן. אַ קער רעכטס, אַ קער לינקס, און ווידער לויפט שוין אַנטקעגן אַ גלאַטער שאַסיי. און פון ביידע זיינע זייטן — שיטערע רייען פון פאַרקריפלטע אַלטע ווערבס; אַפגע־זעגטע פון אויבן און ווילד־באַוואַקסענע מיט שמאַלע, לאַנגע ריטלעך גלייך פון ברייטן קורצן שטאַם זעען זיי אויס, ווי די קאַרליקעס מיט ווילד־שטאַרצנדיקע געדיכטע האַר. און הינטערן שיטערן פאַרהאַנג פון די ווערבס שפרייט זיך פון ביידע זייטן שאַסיי די רואיקע רחבות פון די עלטסטע און פרידלעכסטע צייטן. איינצלענע כאַטקעס, פאַרשלאַפּענע, שטרויענע דערפלעך מיט אַ פרידלעכן רויך פון אַ פאַר איינגעפאַלענע קוימענס. פוילע מעלה־גיריהדיקע טשערעדעס אויף די אַפגעשניטענע פעל־דער.

און אין דער מיט, אויף דער פאַליצע פון שאַסיי, טראַגט זיך אין איילעניש אַן איינזאַמער אויטאַ: שמעיה, ווו לויפסטו? בערל האָט מיט פאַרביסנקייט געשוויגן און די פרייד פון זיין אויפ־געלייזטער ענערגיע האָט ער אַריינגעגאַסן אין די לויפנדיקע רעדער.

אַבער שלמה לוריע איז בטבע קיין שווייגער נישט געווען. ער איז געוויינט געווען צו פאַרברויכן יעדן טאַג אַ קאַלאַסאַלע פאַרציע פון גע־רעדטע און געשריבענע ווערטער. פאַר אים איז איצט דער שווייגנדיקער חבר זיינער געווען אַן אמתער אבן־טוב.

און עפעס איז היינט געשען מיט דעם אַלטן רעוואָלוציאַנער. צי די דערשיטערונג פון דער איבערגעלעבטער געפאַר האָט אים סענטימענטאַל געמאַכט, צי די דאַנקבאַרקייט פאַר זיין פריינד און שילער, וועלכער האָט אַרויסגעוויזן דעם נייטיקן רעוואָלוציאַנערן מוט צו דער ריכטיקער צייט. אַבער שלמה לוריע האָט פאַררוקט די הענט אין די אַרבל, זיך אייני־געהויקערט, ווי אַן אמתער זקן, און גענומען רעזאָנירן, גענומען פּלוצלונג זיך מתודה זיין פאַר זיין פריינט אין דער עברה פון אַלטקייט.

בערל האָט געמיינט, אַז ער קען גוט זיין פריינד שלמה לוריע. און אַז פון זיין לעבן ווייס ער כמעט אַלץ, וואָס אַ פריינד דאַרף וויסן. אַבער אַ טייל פון שלמהס איצטיקע רייד זענען געווען פאַר בערלען פיינלעך ניי. ערשט איצט האָט ער אַריינגעקוקט אין דעם נישט־פּולקומען, רעוואָ־לוציאַנערן מעכאַניזם, וואָס הייסט: שלמה לוריע.

בערל האָט געוווסט, אַז שלמה איז אַ זון פון פרומע עלטערן, אַז ביז זעכצן יאָר האָט ער געלערנט אין אַ ישיבה און איז נישט אַרויס פון קליי-נעם שטעטל. אָבער צו אַכצן יאָר איז דער ישיבה-בכור שוין אַוועק אַר-בעטן אין „פּאַלק“, צווישן אוקראַינישע פּויערים און מיט אַ פרומער התמדה פאַרצייכנט די פּויערשע ווערטלעך און זיטן. די שיטה פון שלמהס צייט איז שוין געווען אַזאַ: גיין אין פּאַלק האָט געהייסן: וואָס ווייטער אַוועק-גיין פון דעם יידישן שטעטל. האָט דער יונגער רעוואָלוציאַנער טאַקע אַלץ געטאַן. כדי אַוועקצוגיין וואָס ווייטער און וואָס גרינטלעכער. צו צוויי-און-צוואַנציק יאָר, איז דער געוועזענער ישיבה-בכור שוין געווען פּאַלקס-לערער אין אַ אוקראַינישן דאָרף, און כדי צו פאַרווישן די מחיצה צווישן זיך און „פּאַלק“, האָט ער אפילו געהאַלטן ביים אונטערשמדן זיך. און דער יונגער פּאַלקס-רעוואָלוציאַנער וואָלט טאַקע פּרום אויסגעהאַלטן זיין שיטה, ווען נישט די פּלוצלונגע פּאַגראַם-כוואַליע, וואָס האָט אין אים דערוועקט אַ יידישן אַדער.

איז דער יונגער רעוואָלוציאַנער געקומען צו לויפן פון דאָרף אין זיין שטעטל אַריין און ער האָט אין גרויס חרטה-איילעניש חתונה געהאַט מיט אַ חנעוודיקער יידישער טאַכטער, וועלכע האָט אים געשיינט צו זיין גע-נוג אויפגעקלערט און פּראַגרעסיוו.

אַט פאַר דער חרטה-איילעניש האָט ער לאַנגע יאָרן זיך נישט גע-קאַנט אויסצאָלן. פון דעם אויפגעקלערטן מיידל האָט זיך אויסגעלאָזט אַ מקווה-ווייבל מיט אַ שייטל און מיט אַ וויסטער שרעק פאַר דעם, וואָס אין שטעטל וועט מען זאָגן אויף איר מאַנס גויאישע גענג.

איז שלמה לוריע אַנטלאָפן פון זיין יידיש ווייבל, מיטנעמענדיק בלויז דעם פּאַרטפעל מיט נאָטיצן וועגן די מנהגים און ווערטלעך פון אוקראַי-נישע פּויערים.

צוויי מאָל איז שלמה לוריע פון תּפּיסה אַנטלאָפן. אַ דריטן מאָל איז ער אַנטלאָפן פון אַ ווייטער פאַרשיקונג, הענגענדיק ווי עס איז אונטער אַ וואַגאַן צווישן די רעדער. אָבער דאָס אַלץ איז געווען ווי אַ קינדער-שפּיל אין פאַרגלייך מיט זיין ערשטער פּליטה פון דעם יידישן ווייבל. און צען יאָר צייט האָט די עגונה זיך אָפּגעמאַטערט און נישט גע-וואָלט פון אים נעמען קיין גט, נישט דערפאַר, חלילה, ווייל זי איז געווען

אזוי פארליבט אין איר מאן, נאך ווייל זי האט זיך געשראקן פאר דעם, וואס אין שטעטל וועט מען זאגן.

צו דער צייט, ווען בערל, נאך אלס משורר ביי א חזן, האט זיך באַ-קאנט מיט זיין רעוואָלוציאָנערן לערער, איז יענער שוין געווען דער טי-פישער עס-ערישער נע-ונדניק מיט אַ דעקאָראַטיווער לייבנגריווע, מיט אַ פרעמדן פאַס און מיט אַן אייגענעם מאָגיקאַטאַר. זיין באַלעבאַטישקייט איז באַשטאַנען פון איין געשוואַלענעם אַלטן פאַרטפּעל, ווו עס האָט זיך געפונען אַן אַרט אפילו פאַר אַ טשייניק. שלמה אַליין האָט דעם פאַרטפּעל זיינעם גערופן: מיי קאַמאַד.

אַבער צו דער זעלביקער צייט איז שלמהס נאָמען שוין געווען אויפ-געקומען אין דער פּובליציסטיש-ליטעראַרישער וועלט און ער איז געווען אַ חשוב אין די אינטעליגענטישע רעוואָלוציאָנערע קרייזן פון דער הויפּט-שטאָט.

האַט אויף אַ ווונדערבאַרן אופן זיך פאַרייניקט אין אים דער נע-ונדניק, דער באַסיאַק, וואָס איז אויסגעקנאַטן מיט די גרויע פּויערים און רויער אַרבעטער-מאַסע מיט דער באַפעלערישער חשיבות און עלעגאַנטע מאָגיערן פון אַ פעטערבורגער סאַלאַנען-לייב. און אַט די פאַרייניקונג פון צוויי היפּוכים האָט עס בערלען דאַן אַממיינסטן אימפּאַנירט.

פאַר דער צייט פון זייער פריינדשאַפט איז דעם לערער און שילער אויסגעקומען נישט איין מאָל זיך צו שייַדן אויף אַ לענגערער צייט, סיי צוליב בערלס פאַרשיקונג, סיי צוליב שלמהס פאַליטישער פּליטה קיין אויסלאַנד. אַט די לאַנגע אַפּגעריסנקייט האָט איבערגעלאָזט היפשע בלוזן אין זייער קעגנזייטיקער דערקענטעניש.

אַ פרעמדן און דאָך אַן אַנגענעמען איינדרוק האָט געמאַכט אויף בערלען זיין געעלטערטער פריינד נאָכן צוריקקומען פון אויסלאַנד, האַרט פאַר דער מלחמה.

די געדיכטע לייבן-גרויזע איז טאַקע היפש גרוי געוואָרן, אַבער דאָס בערדל מיט די ברעמען האָבן אַנגעהאַלטן זייער יוגנטלעכע שוואַרצקייט אין די אויגן — זייער יוגנטלעכע לעבעדיקייט און גלאַנץ.

איבעראַשט האָט בערלען די מילדקייט, וואָס שלמה האָט איצט אַרויסגעוויזן, ווי די יאָרן וואַלטן פאַרווישט אַלע שפּיציקייטן פון זיין כאַראַקטער און אים אויסגעלערנט צו זיין פאַרליבט אין דער וועלט.

אבער ווי זאל עס בערלען איינפאלן, אז אט דער גרויער קאפ פול מיט ארטיקלען און טעזן, אז אט די געשליפענע צונג, וואס דיאלעקטישע פארמולעס קלעפן זיך צו איר, ווי פליגן צום האַניק־פאַפּיר, אז זיי זאלן פעאיק זיין צו מאַכן עפעס אַנדערש, חוץ דער טעאָריע פון דער רעוואָלוציע און פון צייט צו צייט אַ מילדע, אַלט־בַּחורישע לאַכערייקע?

אין בערלס אויגן איז שלמה געווען דער טיפישער לעבנסלוסטיקער מאַנאָך פון רעוואָלוציאַנערן אַרדן. ער האָט זיך טאַקע אויסגעלערנט אין עמיגראַציע צו האַלטן אייראָפּעאיש די הענט אין די קעשענעס און נישט אַרומפאַכען מיט זיי ווי אַ ווינטמיל. ער האָט אָבער די הענט זיינע נישט פשוט געהאַלטן אין די קעשענעס. דאָרט, אין דער קעשענע — האָט זיך בערלען געדוכט — האַלט ער פאַרקוועטשט אין דער האַנט אַ גרייטן רע־צעפט גליקלעך צו מאַכן די וועלט.

און איין מאָל, פאַרטרינקענדיק מיט אַ גוט ביסל וויין די געשפרעכן וועגן די ערשטע יידישע מלחמה־צרות, האָט דער אַלטער רעוואָלוציאַנער פּלוצלונג אַרויסגענומען אַ בילד פון קעשענע.

דאָס איז געווען נאָך שלמהס ריזע איבער גאַליציע און בערל האָט געמיינט — ס'איז אַ פאַגראַם־בילד.

איז ער טאַקע נישט איבעראַשט געוואָרן, ווען ער האָט דערזען אויפן בילד אַ בלאַנדע שיינע פרוי מיט לאַכנדיקע אויגן.

— אַ גאַליציאַנערין? — האָט ער געפרעגט.

— גיין, ברודער, פון סאַמעראַדנע מאַסקווע!

און מיט אַ שעלמישן בליצל אין די יונגע אויגן האָט דער גרויער קאָפּ באַהאַלטן דאָס בילד צוריק אין בוזעם־קעשענע.

איז פאַר בערלען ערשט קלאַר געוואָרן, פון וואַנען עס נעמט זיך ביים רבין די לעבנספּרייד. ווען בערל וואַלט זיך דאָן דערוויסט דאָס, וואָס אים איז אויסגעקומען איצט צו הערן, וואַלט ער נישט אַזוי געווען אייני־געגלויבט אין שלמה לוריעס לעבנס־חכמה.

עס ווייזט זיך אַרויס, אַז שלמה האָט צום צווייטן מאָל אין זיין לעבן אָפּגעטאַן די נאַרישקייט. דאָס מאָל האָט ער חתונה געהאַט מיט דער מאַסקווער יונגער שיינהייט.

פאַרטאָן אין דער רעוואָלוציע, האָט ער קיין צייט ניט געהאַט איבער־צוקלערן וועגן דער ריכטיקייט פון זיין שריט. און וואָס פאַר אַ באַטרעף האָט איין פּרוּוואַטער טעות קעגן דעם גליק פון דער מענטשהייט?

איר האָט, ווייזט אויס, אימפּאָנירט זיין לייבן-גריווע און די חשי-
בות פון זיין נאָמען. אים האָט אימפּאָנירט שוין דאָס אַליין, וואָס זי אימ-
פּאָנירט אים. האָט ער גענומען, דער אַלטער, און האָט חתונה געהאַט און
זי מיטגענומען הינטערן פּראָנט, כדי זי זאָל אים העלפן מאַכן די רעוואַ-
לוציע. האָט הינטערן פּראָנט זיך געפונען אַ דאָקטער לאַזאַריעוו, וועלכער
האָט געזאָגט, אַז ער איז בילכער, ווייל ער איז יינגער פאַר שלמהן.

איז די מאַסקווער שיינהייט פאַרבליבן ביי לאַזאַריעוו.

אַט פאַרוואָס שלמה לוריע, דער אַלטער רעוואַלוציאַנער מיט דער
נישט אויסגעשעפטער ענערגיע, איז פאַר דער לעצטער צייט געוואָרן אַזוי
גרוי און אָפּגענוצט!

— איך בין, ברודער, אַלט געוואָרן צוליב דעם לעצטן דורכפאַל מיין-
נעם. דאָס צאָל איך פּראָצענט פאַר מיין נאַרישקייט. און דער פּראָצענט
מאַכט פון מיר אַ תל. צי ווייסטו דען, בערל, וואָס פאַר אַ פיינלעך געפיל
דאָס איז פּלוצלונג צו דערפילן די עלטער אין די ביינער? און נאָך ערגער:
נישט קיין אַלטער רעוואַלוציאַנער, בערל, נישט קיין אַלטער לייב. אַן
אַלטער ייד בין איך, ווי דער טאַטע מיינער, ווי דער זיידע. אַט האָב איך
דורכגעמאַכט דעם פולן קרייז און געקומען צוריק צו דעם פונקט פון מיין
אויסגאַנג. האָט זיך דאָס געלוינט, פרעג איך דיך, האָט זיך דאָס געלוינט.
אַז נאָך פּערציק יאָר כמעט פון שטורמישער רעוואַלוציאַנערער טעטיקייט
זאָל איך דעם פאַרגאַנגענעם שבת ראש־חודש, אין אַ שטעטלעך ערגעץ, ווו
קיינער קאָן מיך נישט, פאַרקריכן אין בית־מדרש אַריין און בעטן ביים
שמש אַ טלית אָפּצודאַוונען — אַ שמוציקן פאַרפעצטן טלית, אַ דורכגע-
זאַפטן מיט שמעקטאַבאַק און קראַנקן יידישן שווייס?

עס זענען געווען ביי מיר צו פּופּצן יאָר חטאת־נעורים, ווען איך האָב
אַריינגעקוקט אין טריף־פּסולדיקע ביכלעך. איצט, ווייזט אויס, הייבט זיך
אַן די סדרה פון חטאת־זקונים. היינט שטעל דיר פאַר, ווי אַזוי האָט ביי
אַזעלכע שטימונגען געדאַרפט ווירקן אויף מיר די לעצטע דיסקוסיע מיט
דיין באַראַן!

— פאַרוואָס עפעס מיינער?

— ווייל דו ביסט דאָך ביז היינט אַליין געווען מער נוטה צו זיין
שיטה ווי צו אונדזערער. האָסט זיך דאָך געהאַלטן אין איין אַמפּערן מיט
מיר.

— און וואָס האָט ער דיר געזאָגט, דער באַראָן?
 — שוין איין מאָל געזאָגט! איך האָב גענומען אים דערווייזן, אָז
 זיין אַנאַרכיסטישער אויפטו איז סם פאַר דער רוסישער רעוואָלוציע. האָט
 ער זיך חוצפהדיק אויסגעלאַכט מיט אַ ברייטן מויל.
 — אַ רעוואָלוציאַנער זייט איר, טאַוואַרישטש? אַ בורזשואַזער נאַכ־
 שלעפּער זייט איר געווען אייער גאַנץ לעבן און איר זייט עס פאַרבליבן.
 איצט ציט אייך צוריק צו אייער שורש.
 פאַרשטייט אַ חוצפה? מיט איין שמיר מיין גאַנץ לעבן געפּסט!
 און ווי ער וואָלט דערביי געשטאַנען דאָרט אין שולכל, בעת איך האָב ביים
 שמש דעם טלית געבעטן...
 און לויט דעם, ווי שלמה לוריע האָט זיך איינגעהויקערט און אָנט־
 שוויגן געוואָרן, האָט בערל דערפילט, אָז דעם באַראָנס באַליידיקונג איז
 פאַר דעם אַלטן רעוואָלוציאַנער דער גרעסטער ווייטיק.
 שלמה איז איצט געזעסן מיט צוגעמאַכטע אויגן. די גרויע כאַאָטישע
 גרוינע זיינע האָט אויסגעזען ווי קאַלטענעוואַטע פּאות ביי אַן אַלטן ייד.
 און אויף דעם אַלטן יידישן קאַפּ איז דאָס מיליטערישע היטל געזעסן זיי־
 טיק און פרעמד, ווי אַ שטיק חזוק. שלמה האָט איצט אויסגעזען ווי אַ
 פּוריס־רב.
 און אַ שווערקיט האָט זיך געלייגט בערלען אויפן האַרצן, ווי ער
 וואָלט איצט צו די פּאַרטן געפירט נישט קיין לעבעדיקן, נאָר אַ טויטן,
 דעם טויטן קערפּער פון אַ געפּאַלענעם רעוואָלוציאַנער.
 און ערשט איצט איז פאַר בערלען קלאַר געוואָרן, אָז די גאַנצע
 בראַוורע, וואָס ער האָט אַרויסגעוויזן אין ליאַסאַווע, איז דאָך געווען נישט
 אַזוי צוליב דער איבערלעכער איבערצייגונג, ווי צוליב דעם פּריינד און
 לערער זיינעם. אין אַ הייסער מינוט האָט ער געוואָלט מיט עפעס וויכטיקס
 אַפּדאַנקען דעם אַלטן לערער זיינעם פאַר דעם, וואָס ער האָט אַמאָל גע־
 נאָסן פון זיין גייסטיקער שפּייז. האָט ער זיך דורכגעריסן דורכן אַנצאָר־
 כיסטישן צעפּ, כדי צו העלפן שלמהן מאַכן זיין, שלמהס, רעוואָלוציע.
 ווייזט זיך אַרויס, אָז דער רעוואָלוציאַנער איז גאַר טויט. אַ לעבע־
 דיקער מת.
 שלמהס אויסדרוק איז געווען אַזעלכער, ווי ער וואָלט מיט פאַר־
 מאַכטע אויגן זיך פּאַרטיפּט אין זיין אייגענעם ווייטיק. דאָס נאָכגיביקע

אומוואַקלען זיך אין צעטרייסלטן אויטאָ האָט אַרויסגעגעבן די אומבאַ-
האַלפנקייט פון עלטער.

— שלמה, דו שלאָפסט? מיר זענען שוין באַלד אין דער היים.

האַט שלמה די אויגן אויפגעריסן און זיך אויסגעגלייכט.

— אָהאַ! איך זע שוין.

דער אַלטער פּאַרט איז געלעגן אויף יענער זייט בריק ווי אַ גריך
באַוואַקסענע חורבה פון אַ ריזיקן רוימישן אַמפיטעאַטער. אַרום פּאַרט
האַט זיך מיט אַ סדר צעשפּרייט אַ מיליטעריש געמויערט שטעטעלע,
שטרענג איינגעטיילט אין גאַסן און קוואַרטאַלן. אויף הויכע סלופּעס זע-
נען איבערן שאַסיי געווען אַנגעצויגן ריזיקע פּלאַקאַטן מיט אויפּשריפּטן:
זאָל לעבן די רעוואָלוציע!

די גאַנצע מאַכט דער גרינדונגס־פּאַרזאַמלונג.

יאָ שלמה האָט געקענט רואיק זיין. דאָ האָט געהערשט די רעוואָ-

לוציע אין זיין נוסח.

עטלעכע אַפיצירן זענען געשטאַנען ביים אָפענעם טויער פון פּאַרט
און געדולדיק אָפּגעוואַרט דעם פרעמדן אויטאָמאָביל מיט זיינע געסט.
— זאָל לעבן די רעוואָלוציע! — האָט איינער פון די אַפיצירן באַ-

גריסט די אַנגעקומענע ווי מיט אַ פּאַראַל.

— זאָל לעבן די רעוואָלוציע! — האָט מעכטיק און יונג אויסגעברומט

שלמה פון דער פולער ברוסט. און ער איז אַראָפּגעשפרונגען פון אויטאָ,
נישט האַבנדיק קיין געדולד ביז די מאַשין וועט זיך פּאַרקירעווען און
זיך אָפּשטעלן.

בערל איז נישט אויסגעשטיגן. ער האָט זיין אַרבעט אָפּגעטאַן. גע-
בראַכט שלמהן אין פּאַרט. איצט האָט ער געהערט, ווי לעבהאַפט און
זאַכלעך שלמה רעפּערירט פּאַר די אַפיצירן וועגן דער סיטואַציע אין ליאַ-
סאָווע, ווי איבערצייגט און איבערצייגנדיק ער אַקצענטירט דאָס ניין-
טיקסטע, ווי פּאַרכאַפט ער איז פון רעוואָלוציאַנערן קאַמף.

וון איז אַהינגעקומען דער צעבראַכענער אַלטער ייד, דער לעבעדיקער

מת שלמה לוריע?

אין פּאַרצווייפלונג פון עלטער אין זיין צעבראַכענעם לעבן האָט
שלמה ווייזט אויס אַרויסגעלאָזט פון אויג איין וויכטיקן פּונקט: די אינער-
ציע־קראַפט פון פּערציקיאַריקן פּונאַנדערלוף. אָט די קראַפט וועט אים

נאָך זיכער גענוגענען ביז צו דער ענד פון זיינע טעג, אויב נאָר זיינע פיזישע כוחות וועלן זיך נישט איינברעכן.

און מיט וועלכער קראַפט, איז ער, בערל פּאָדלאַסקי, אָהער פּאַר־שלעפט געוואָרן? וואָס פאַר אַ איבערצייגונגען בינדן אים מיט אַט יענעם גראַבן, אַסטמאַטישן קאַמאַנדיר, וועלכער ענטפערט אַזוי געלאַסן אויף שלמהס פּראַגע, צי זיי האָבן נאָך גענוג אַמוניציע:

— אַזוי פיל, אויף אויסצוגלייכן ליאַסאַווע מיט דער ערד האָבן מיר נאָך אַלנפּאָלס.

און איצט האָבן זיך אַלע אַפיצירן אַ לאַז געטאַן צום אויטאָ, וווּ שלמה שטעלט פאַר פאַר זיי זיין חבר און שילער, ווי דעם אמתן העלד פון טאַג.

זיי דריקן אים די האַנט בערלען און דאַנקען אים פאַר זיין העלדיש־קייט, און ער ווייס נישט וווּ די אויגן צו באַגראַבן און ווי אַזוי זיך אַרויסצומאַכן פון זיי. זיין איינציקער פאַרלאַנג איז צו קריגן אַ רייטפערד און אַוועקצולויפן קיין פּאָדלאַסיע, צו זיך אַהיים. דאָרט וועט מען אַפילו נישט וויסן וווּ ער איז פאַרפאַלן געוואָרן.

5

רעוואָלוציאַנער מיטן כוח פון צינים

20... סעפטעמבער 1917 לויט דער אַלטער צייט־רעכענונג.

יאָר פון רעוואָלוציע — ערשטער.

מאַטעריאַלן צו דער גענעאלאָגיע פון באַראָן קאַרל ריטער פאַן קראָ־נעבערג.

גראַבער אונטערשטריך און צוויי אויסרופ־צייכנס.

...עס איז געקומען די צייט צו מאַכן געשיכטע. מאַכט מען זי ווי מען קאָן. בייטאַג מיט דער שווערד, מיט דער פען ביי דער נאַכט.

נאָ, דאָס איז אַן אויסדרוק אין רוימישן סטיל. ביי אונדז מאַכט מען געשיכטע מיטן נאַגאַן ביי דער מויער־וואַנט פון שלאַס־גאַס.

און מען שרייבט זי מיט אַ כעמישן בלייפּעדער ביי אַ פאַראַפּין־ליכטל אין האַטעל „פּאַלי־ראַיאַל“. און דאָס ליכטל האָט נישט קיין כוח גברא און האָט די פּאָליקע.

זינט די רעוואָלוציע האָט אויפגעדעקט איר אמתן פנים האָט אין

ליאַסאַווע פאַרפעלט קוילן און קיין עלעקטריע ברענט שוין נישט. אָבער זי ברענט נאָך אין טויזנטער שטעט אויסער ליאַסאַווע. און דאָס איז שלעכט.

אגב — לאַמיר קלאַר מאַכן צו וועמען אַדרעסירן מיר די נאַטיצן אונדזערע.

צו דער וועלט? — דאָס איז אַ ביסעלע פּריציפּטיק. די וועלט האָט נאָך אַ קנאַפּן באַגריף וועגן דעם נאַמען און די גבורות פון באַראָן קראָ" נעבערג.

צו דער וואַנט? — נו, דאָס איז לאַנגווייליק און סענטימענטאַל. אפּשר צו דיר, הויכגעשעצטע, וויל-געבירטיקע מוטער — באַראָנעסע פּאַן-קראָנעבערג? האָסט עס כּשר פּאַרדינט, אַז דיין אַנלען אויף דער עלטער און דיין איינציקער יורש, וועלכער האָט דעם הערב פון די קראָ" נעבערגס מיט שאַנד באַדעקט, ווייל ער האָט זיך געקליגט אַריינצופאַלן אין דער רוסישער געפאַנגענשאַפט — אַז אַט דער זון דיינער זאָל טראַכטן וועגן דיר אַפילו דאָן, ווען ער מאַכט די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד.

האַט ער דאָך דיר אין זיינער צייט פאַרוואַרפּן מיט בריוולעך פון דייטשישן פּראָנט — אַט דער תּכּשיט דיינער — און דיין באַראָנעסיש מוטער-האַרץ האָט אַנגעקוואַלן, וואָס דיין זון האָט זיך ענדלעך פאַרנו"ר מען אויף אַ רעכטן וועג און קעמפט פאַר דעם רוים פון פּאַטערלאַנד, אַנ" שטאַט צו שטעקן הינטערן פּראָנט. דו האָסט נאָר מורא געהאַט, אַז צו זיין שוואַכן געזונט זאָל דיין תּכּשיט נישט כאַפּן מיט אַ האַרמאַט אין זייט און דו האָסט אַנגעפילט זיינע בריוו צו אים מיט מוטערלעכע עצות מיט לאַנגווייליקן מוסר און מיט באַנקטשעקן אויף גאָר היפשע סומעס. און פאַר דעם לעצטן, פאַר די באַנקטשעקן בין איך דיר באַזונדער

דאַנקבאַר, מוטער-באַראָנעסע. זיי זענען מיר צונויף געקומען.

אָבער אַדרעסירן צו דיר די נאַטיצן מיינע וועל איך נישט. זיי וואַלטן דיר אַ ווינציקע טרייסט פאַרשאַפט, ווען זיי פאַלן אַריין אין דיינע אַדע" ליקע הענט.

און אגב איז דיין הונדערטפּראָצענטיקער אַנצווייפלבאַרער זון נישט אַלע מאָל גענויגט אַפּצורייכטן די קלאָונאַדע. ווי גוט זי זאָל נישט זיין איינגעשטודירט די קלאָונאַדע — טויג זי דאָך בעסער פאַרן צירק פון דער אימפּעריאַליסטישער מלחמה, איידער פאַרן טעאַטער פון דער גרויסער רעוואָלוציע.

אגב, שרייבנדיק די דאזיקע נאטיצן, האב איך דאך פאר א ציל זיך געשטעלט נישט נאר צו דערגרונטעווען זיך אין באראן קראנעבערגס גענעאלאגיע, וואס איז זייער וויכטיק פאר דער מענטשהייט, נאר אויך קלאר מאכן א ביסל די מחלוקה צווישן מענטש און פאזע, וואס דאס מיינט דורכפירן א פסיכישע דעזינפעקציע אדער אפהיטן די פארשריפטן פון עסטעטישער היגיענע.

איך פאדער אלנפאלס נישט פון כעמישן בלייפעדער נישט קיין ווידוי פאר דער מענטשהייט און נישט קיין געוויסן-גראבלעריי פאר זיך אליין. אט — אט! די ליכט פאלט שוין! זי חלשט צוקוקנדיק ווי איך שרייב, אז ווידוי און געוויסן האבן מיר אפגעגעבן אין ארכיוו אין אייגעם מיט דער אלטער, פארשימלטער מאראל.

צו וועמען זשע שרייב איך, גאט פארדאמטער!
און צו וועמען, א שטייגער, וואלט חבר נאפאלעאן געשריבן, ווען ער געפינט זיך אין מיין לאגע? אז קיין פריינד האב איך נישט און איך האב קיינמאל נישט געהאט.
א געליבטע?

מען שרייבט נישט צו א טויטער, אויב מען האלט אליין נישט ביי קיין זעלבסטמארד.

און איך בין, לעת-עתה, ווייט פון דעם געדאנק.
פארקערט. פאר מיין פאנטאזיע צעשפילט זיך א מערקווירדיק בילד פון עפעס אן אפערן-ארטיקן קאראוואן, וועלכער וועט מיך אריינפירן מיט טימפאנען און אדאליסקן, אויפן ווייסן קעמל אלס דער זיגער קיין באגדאד. האט חבר נאפאלעאן קיין מאל נישט געהאט אזעלכע פאנטאזיעס? מיר לעבן אין א צייט — געערטע מוטער באראנעסע — ווען עס פולסירט שטארק דאס בלוט אין די אדערן. און ווי זאל עס נישט פולסירן שטארק, אז מיר האלטן יעדע שעה פון אונדזער טאג דאס לעבן אונ-דזערס שטייף אין דער לינקער האנט פארקוועטשט, בעת די רעכטע איז פארנומען מיטן נאגאן.

לויט די כללים פון רעוואלוציע וואלט איך אויך שרייבן באדארפט מיט דער לינקער האנט, ווייל ס'איז נישט רעכט, אז דער נאגאן זאל זיך פארליגן אין דער זייט אפגערוקט.

איך זע, מוטער באראנעסע, דיין פלאטערדיקע עלטער-זארג, אז אין

דער צעהיצטער דעבאטע, וואָס דיין זון פירט מיט דער וועלט, זאל זיך דיין תכשיט חלילה נישט פאַרקילן.

זיי רואיק — מוטער באַראַגעסע. ס'קאָן אים שוין גאַרנישט שאַטן. און ס'איז מיר, אגב, לאַנגווייליק זיך אויסצוטענהן מיט דיר. ביסט אַ מענטש פון דער אַלטער דאָטע און וועסט עס נישט פאַרשטיין, פונקט ווי אייניקע פון מיינע הויך־דייטשישע בריוולעך — אַז דער אַמולעט פון באַראַן מינכהאָוזען, צי פון אַן אַנדער הייליקן טייוול, וואָס דו האָסט אַגב־געהאַנגען דיין זון אויף דער ברוסט — האָט אים שוין אויך נישט געשאַט... לאַמיר בעסער זיין אַריגינעל און זיך פאַרלאָזן אויף אונדזער פאַע־טישן שוונג.

מיר אַררעסירן די נאַטיצן צו אונדזער חלום־באַשערטער, צו אונדזער גרעטכען — לאַמיר זאָגן, פאַרוואָס נישט — העלענאַ?
ניין. ווייל געטע איז אין דעם צווייטן טייל „פאַוסט“ בפירוש קאַליע געוואָרן. העלענאַ איז ביי אים צו פליישיק־רעאַל. מיט איר דאַרף מען האָבן באַציאָונגען בפני כל עם ועדה. אַזוי נידעריק זענען מיר נאָך נישט געפאַלן.

אונדזער חלום־באַשערטע... ניין, איך מוז דאָ אַפּווייכן פון זעלבסט־הערשערישן סטיל צו רעדן בלשון רבים. מיט באַשערטע טיילט מען זיך נישט.

מיין חלום־באַשערטע איז אויסגעוועבט פון די צאַרטסטע נשמה־פעדים. איר נאָמען קאָן איך נישט און איר פנים צעשווימט זיך פאַר מיין געדעכעניש. איך ווייס נאָר, אַז זי איז ליב. עס ליגט מיר בלוז אויף די ליפן דער דופט פון איר ציטרוילעכן, בליענדיקן, ווייך־וואַרעמען מיידל־קוש, אַזוי ווי זי האָט מיר אים געשאַנקען אין יענעם טיפן שלאָף, וואָס איז מיר באַפאַלן נאָך אונדזער ערשטן זיגערישן אַרויסטריט, בעת איך האָב גריגאַריעוון אַריינגעזעצט אַ קויל אין קאַפּ און דערמיט דערפילט מיין ריטערלעכע הבטחה.

אין חלום איז עס אַזוי געשען:

מיר זענען מיט מזל — געדענק איך — חתן־כלה געוואָרן. האָבן מיר זיך צוגעשפאַרט אויף איין ווייס געלעגער, אויף דער צוקנפֿט־נעסט פון אונדזער שטילן גליק. מיר זענען צניעותדיק געלעגן יעדער אויף זיין ראַנד פון אונדזער בשותפותדיק געלעגער און צווישן אונדז איז געווען אַ

שטיק ליידיקע ווייסקייט. אָט די אומבאַפּלעקטע ווייסקייט האָט עס דער חלום איינגעקריצט אין מיר אויף אייביק. איך בין איצט אָנגעטאָן אין מיין חלום, ווי אין אַ דין זיידן העמדל, וואָס איז מיר צוגעוואַקסן צום לייב. אפילו אויף די הענט מיינע שפּיר איך דעם הויך פון דער אומבאַפּלעקטער ווייסקייט. און ווען נישט די מאַזאַליעס פון דריקן דעם נאַגאַן, וואָלט איך געגלויבט, אַז די הענט מיינע זענען באַשאַפּן בלויז פאַר זיידענע העפּט־אַרבעט.

אָט איז ער, דער חלום פון ליבע און אומשולדיקער רייניקייט, דער חלום, וואָס איז געקומען צו מיר אין די ערשטע הייסע רויטע טעג! דאָן האָט עס מיין חלום־באַשערטע מיר געשענקט איר וואַרעמען, אומשול־דיקן קוש, וואָס איז אַזוי מיילן־ווייט פון די פאַרסמטע דערפאַרענע פּרויען־קושן.

ווייס איך שוין, מיין חלום־באַשערטע, ווער דו ביסט. מיין באַוווּסט־זיין האָט עס מיר אונטערגעזאָגט נאָך אין שליער פון האַלבער דערוואַכונג און איך קאָן דיך שוין נישט אויסשיידן פון מיר. ווייל דו ביסט די מאַטעריאַליזירטע עסענץ פון מיינע מענטשלעכסטע בענקענישן. ווייל דו האָסט זיך אַרויסגעשלייכט פון דער תּפּיסה פון מיין הינטערבאַוווּסטזיין און געקומען מיר אַ קוש טאָן דאָן, ווען איך בין איינגעשלאָפּן געזעטיקט מיט דער אַרבעט פון מיין נאַגאַן.

דו האָסט מיר נישט שווערער געמאַכט, נאָר לייכטער געמאַכט מיט דיין קוש און איך בין דיר פאַר אים דאַנקבאַר. און איך האָב דיך ליב און איך פאַרגעטער דיך, אויב אפילו דו ביסט דער אַטאַוויוז פון דער אַלטער מאַראַל.

ווייל דו האָסט מיך ווייס געמאַכט מיט דיין קוש. און צו דיר שרייב איך טאַקע, ווייל דו קאָנסט מיך אורטיילן און העלפּן בייצוקומען דעם פּלאַנטער.

דאָס איז, חלילה, נישט קיין עטישער פּלאַנטער. דאָס איז אַ פּלאַנטער פון פּאַזע, וואָס איז געוואָרן ביי אַ מענטשן זיין צווייטע און אפשר זיין דריטע נאַטור. ווער בין איך?

פאַר דער גענעאַלאָגיע פון באַראָן קראַנעבערג איז דאָס זייער וויכ־טיק פעסטצושטעלן.

אין גרונט גענומען, וואָס קאָן עס מיך אַרן, ווען אַ באַראַניש זינדל
וועט אַריין אין דער גאָלדענער בלאַט פון דער געשיכטע פון דער גרויסער
רעוואָלוציע?

איז אָבער די מעשה, וואָס איך האָב אַ גרונט נישט צו פאַרגינען
אים דעם כבוד.

פאַרוואָס קומט עס אים? צי דערפאַר אפשר, וואָס ער, קאַרל קראַנע
— וועל באַראַן קראַנעבערג. דער שלעזישער יונקער האָט אויף אַ סאַדיס-
טישן אופן געפייניקט די קריגס-געפאַנגענע? צי אפשר דערפאַר, וואָס
איך, דער פאַקטישער יורש פון זיין נאָמען און פאַרמעגן, בין דורכגע-
גאַנגען ביי אים דעם פולן קורס פון מענטשן-האַס?

איך האָב מיט איבערמענטשלעכע אַנשטרענגונגען איינגעשטודירט
פאַרן שפיגל אַט דעם קאַרל קראַנע, יעדן קער און ריר זיינעם, ווי טשאַרלי
טשאַפלין האָט איינגעשטודירט זיין פראַטאַטיפ. ביז איך בין געוואָרן ער
— דער יונקער איז מיר אַריין אין די ביינער.

און פאַר מיר אַליין קלינגט שוין דער נאָמען ביסטריצקי ווי דער
נאָמען פון אַ טויטן. געווען אַמאָל אַזאַ מענטש אויף דער וועלט. יא, גע-
ווען. אָבער איך בין שוין צייטנווייז מסופק, ווער עס האָט וועמען פון
ווען אַפגעראַמט אין די זומפיקע וועלדער: קראַנע ביסטריצקי — צי
פאַרקערט.

איך געדענק, אַז זיך טוישנדיק מיט די קליידער און וועש מיט דעם
געהרגעטן, האָב איך זיך נישט נאָר דערזען אַלס באַזיצער פון אַ נאָמען
וואָס איך האָב געהאַסט, נאָר אויך אַלס באַזיצער פון אַ באַראַנע-טיטל
און אַלס קינפטיקער יורש פון אַ באַראַנישער לאַטיפונדיע אין שלעזיע.
געווען איז עס פאַר מיר אַ קנאַפע טרייסט קעגן דער עוולה, וואָס איז
אַפגעטאַן געוואָרן דעם אומגליקלעכן וואַרשעווער בירגער ביסטריצקי. ווי
נעמט מען דאָס אַן אומשולדיקן מענטשן און מען מעקט אים אויס פון
דעם רייסטער פון די לעבעדיקע גאַר אומבאַשטראַפּט?

דאָס, וואָס פון דער פאַקטישער זייט האָט די זאַך אויסגעזען אַ ביסל
אַנדערש, וואָס אין דער אמתן האָט דאָך ביסטריצקי גאַר אַוועקגעלייגט
קראַנעבערגן — דאָס האָט נישט געענדערט, אַזוי צו זאָגן, די לאַגע
יורידיש, ווייל דער זעלביקער ביסטריצקי איז דאָך געצווונגען געווען
אַריינצוקריכן אין דער פרעמדער פאַרהאַסטער פעל פון אַ באַראַן קראַ-

געבערג און דערמיט סאָנקציאָנירן די עוולה, וואָס איז געטאָן געוואָרן טאָקע דעם אייגענעם ביסטריצקין.

און נישט קיין אַנדערער טאָקע, ווי דער זעלביקער ביסטריצקי, האָט זיך געשטעלט אויפן ראַנד פון תהום, פראַוואַצירנדיק אין אַנאַנימע פּאַש-קווילן צו די דייטשן אַן אויספאַרשונג קעגן דעם מוראדיקן פאַרברעכן, וואָס קאַרל קראַנע — וועל קראַנעבערג — איז באַגאַנגען קעגן דעם אומשולדיקן דאַלמעטשער ביסטריצקין אין וואַלד.

אמת, דער פאַרפאַסער פון די אַנאַנימע בריוו האָט אויפן גרונט פון זיינע שטודיען איבער מענטשלעכער נאַרישקייט געמאַכט דעם קלאַרן חשבון אויף גוטע אַכציק פראַצענט זיכערקייט, אַז דווקא די אַנאַנימע בריוו וועלן דערווייטערן די זאַך פון אַן אויספאַרשונג, אַז עס וועלן זיך שוין געפינען פראַטעגירנדיקע פלייצעס, וועלכע וועלן פאַרשטעלן דעם באַראַגנישן תכשית פון פאַראַנטוואַרטלעכקייט, בפרט נאָך, אַז דער העל-דישער באַראַגן קעמפט גאַר אַזוי מוטיק אויפן פראַנט.

און דווקא אַט די זיכערקייט פון אומבאַשטראַפטן פאַרברעכן האָט מיך צייטנווייז דערפירט צו אַטאַקעס פון פאַרצווייפלונג.

נישט שוין זושע איז אַ מענטשנס לעבן הפקר?

דער זיג איבערן בעסטאַלישן יונקער איז מיר נישט ניחא געווען. וואָס קומט אַרויס פון דעם זיג, אַז פאַר דער וועלט איז ער דער זיגער און ביסטריצקי פוילט אין דר'ערד.

מעגלעך, אַז אין אַ רואיקערער צייט וואַלט איך מיך אין מיין וויל-דער שפיל פאַרגאַלאַפירט און אפשר אויפגעדעקט דעם וואַרהאַפטיקן אמת. אָבער די קאַלאַסאַלע נערוון-אַנשטרענגונג ביים אַפּשפילן די ראלע פון באַראַגן אויפן פראַנט, אַזוי, אַז עס זאַל דער מינדסטער חשד נישט פאַלן — אַט די אַנשטרענגונג האָט מיין גאַנצע ענערגיע פאַרשלונגען. כ'האַב מיך געמוזט אויסלערנען אַפילו זידלען זיך פון שלאָף אויף זיין יונקעריש הינטישן שטייגער.

איבעריקנס בלייבט מיר נאָר איבער צו דאַנקען די הויכגעשטעלטע באַראַנעסע קראַנעבערג, וועלכע האָט מיר צו דער געהעריקער צייט צוגעשיקט די לעצטע אַפּותיקא און דערמיט מיר פאַרלייכטערט אַריבער-צוגיין דעם פראַנט און נאָך מיטשלעפן אַנדערע מיט זיך. און עס איז גע-ווען די העכסטע צייט, ווייל דער ענין קראַנעבערג האָט אַנגעהויבן ווערן

קאַמפליצירטער. מען האָט מיך גערופן צו אַ שטאַרק־פאַרשפּעטיקטן ראָפּ פּאַרט, וווּ מען איז, פאַרשטייט זיך, נישט אויסן געווען ביסטריצקיס קריודע.

שוין בלויז אַלס דאַנקבאַרקיט צו דער אַלטער באַראָנעסע וואָלט אַ יושר געווען איבערצולאָזן זי ביי דער אילוויזע, אַז איר זון אין געפּאַנגענ־שאַפּט לעבט און איז געזונט גאָט צו דאַנקען און אַז ער האָפּט נאָך צו דערלעבן איבערצונעמען די כּשרע ירושה.

און וועמעס עסק איז דאָס, ווער דער באַראָן קראָנעבערג איז, אַז ער איז אַ Self made man, ווי די אַמעריקאַנער זאָגן, אַז ער האָט זיך אַליין אויסגעמייסטערט פאַרן שפּיגל אין פאַרלויף פון לאַנגע וואָכן שווע־רע איבונגען ביז עס האָט זיך אַרויסבאַקומען דאָס פּולקאַמע און נייטיקע געשטאַלט.

און ווער איז דער מחוייב אַריינצוטערעטן אין דער רעוואָלוציע דווקא מיט דער אייגענער מעטריקע? אַט האָט דאָך חבר באַזנשטיין זיך פאַר־אייגנט דעם נאָמען פון טאַמבאָווער גובערנאַטאַר. פאַרוואָס זאָל ביס־טריצקי נישט טאָרן טראָגן דעם נאָמען פון אַ שלעזישן באַראָן?

און וואָס פאַר אַ רעכט האָט איר בכלל, בירגער ביסטריצקי, זיך צו בונטעווען און דווקא וועלן אויפשטיין תּחית־המתים? פאַר וועלכע מעשים־טובים קומט עס דווקא אייער נאָמען צו שטיין אויף דער גאַלדענער בלאַט פון דער רעוואָלוציע?

כאַטש איר זייט געפּאַלן אויף דער לייכטער המצאה אַנצודרייען גרויסע מלחמה־געשעפטן אין וואַרשע און רייך צו ווערן פון מענטשלעכער נאַרישקייט און בלוט?

זאָל איך דאָס אפּשר טאָן אין זכות פון אייערע אידעאָליסטישע, פאַרמלחמהדיקע שיינע אויגן, בעת איר האָט געקבצנט אין אַ ווייסער פּריזער־מאַרינאַרקע און זיך געקליגט אַריינצוגיין אין געשלעכטלעכער פאַרבינדונג מיט אַ יונג מיידעלע, כּמעט מיט אַ קינד?

ניין, בירגער ביסטריצקי! איר זייט פּונקט אַזאַ עפּיזאָד אין דעם לעבן פון אַ געוויסן אַנאַרכיסטישן אינדיווידואַליזם, וואָס דאָס איז דער אומגליקלעכער באַראָן.

ווייל נאָך פּריער פאַר ביסטריצקין איז געווען אַ מענטש אויף דער וועלט, אַ יונגערמאַן, אַ גרינע, איידעלע קנאַספע אויפן ביאַליסטאַקער

ברוק און אַט דער יונגע־מאַן קאָן אפשר האָבן פיל גרעסערע פרעטענ־זיעס אויף צו פאַרײניקן זײַן נאָמען מיט דער רעוואָלוציע.

ווייל ס'איז געווען אַ צײט, ווען אַט פאַר דעם יונגמאַן, פאַר דער איידעלער קנאַספּע, פון וועלכער עס האָט זיך שפּעטער אַנטוויקלט די פרעכטיקע בלום, אַז פאַר אים האָט געציטערט גאַנץ ביאָליסטאַק אויף אַ ראַדיום פון גוטע הונדערט קילאָמעטער.

און געהייסן האָט דער יונגע־מאַן גדליה דעם רופּאס בחורעק, חײמקע רוקי־ווערן.

צו זעכצן יאָר אין אַנאַרכיסטן־קרייזל, צו זיבעצן בײ דער ערשטער עקספּראָפּריאַציע, האָט ער צו אַכצן יאָר אַיינגענומען אַ וועלט. זײַן נאָ־מען יאָגט אַ שרעק אויף אַלע גוידערדיקע סוחרטעס, וועלכע האָבן אַ טבע צו באַהאַלטן דאָס געלט אין דעם זאַק.

חײמקעס שטאַב געפּינט זיך אויף כאַניקעס אין אַ פּריילעך הייזל, ווױהן מען קאָן זיך אַרײַנבאַקומען דורך אַ שמאַל און בלינד הינטערגעסל און ווו די צאַרישע פּאָליצײ האָט מורא די נאָז אַרײַנצושטעקן, ווייל זי האָט שוין אַ פאַר מאָל פאַרוזכט דעם טעם פון אַ באַמבע.

אַט דאָס איז זי — די נישט אַנגעשריבענע עפּאָפּע פון דריטן פּערטן יאָר. חײמקע אַליין האָט זי נישט אַנגעשריבן ערשטנס דערפאַר, ווייל ער איז געווען פאַרנומען מיט פּראַקטישער אַרבעט. און צווייטנס — ווייל ער האָט נישט געקאַנט שרײַבן. ער איז געווען אַ האַלבער אַנאַל־פּאַבעט.

קיין וואַרשע איז ער אַראָפּגעקומען ערשט נאָך אַ מוראדיקן דזרכ־פאַל, וועלכער האָט דעם גאַנצן קרייז ליקוידירט.

אַראָפּגעקומען איז ער מיט אַפּגעווישטע ליפּן און אין אַ ווייסער מאַ־רינאַרקע און מיט אַ פּאַס אויף דעם פּרידלעכן נאָמען פון טודרוס ביס־טריצקי.

אויך די כּוונות זײנע זענען געווען פּרידלעכע.

ער האָט געוואָלט עקספּראָפּריאַירן דאָס מענטשלעכע וויסן מיט דער זעלביקער לײכטיקײט, מיט וועלכער ער איז געווינט געווען דורכצופּירן אַן אַקציע.

און דאָס — מוז ער מודה זײַן — האָט זיך אים נישט אײַנגעגעבן. אַנשטאַט אַ קאַטעדרע אין בערנער אוניווערסיטעט, צו וועלכן ער האָט

געהאט א באזונדערע שוואכקייט, האָט דער שיקזאל אים באַשטימט גאָר אַן אַנדער קאַריערע, אַפילו אויך אַ בכבודיקע, אָבער נישט קיין וויסנ-שאַפטלעכע.

חיימקע רוקירוערך איז געשטיגן אויפן סאַציאַלן לייטער און נאָך אייניקע מיספּאַרשטייענישן איז ער ביי היינטיקן טאַג אַ מענטש מיט אַ באַראַנען־טיטל און מיט אויסזיכטן אויף אַ לאַטיפּונדיע אין שלעזיע. מיט דעם פּאַקט מוז מען זיך רעכענען.

אָבער דער שיקזאל האָט זיך דווקא נישט גערעכנט מיט דעם פּאַקט און אַנשטאַט צו ברענגען דעם באַראַן קיין מאַנטע־קאַרלאַ אויף דער רו־לעטקע, האָט ער אים גאָר אַריינגעשליידערט אין אַרסענאַל פון דער רוסישער רעוואָלוציע און געהייסן צולייגן אַ האַנט.

נו, געוויס איז אים דאָס אַ נענטערע מיליע און ער קאָן דאָ ווירק־זאַמער אַנווענדן זיינע פעאיקייטן. די פּראַקטיק האָט אָבער באַוווּן, אַז ער קאָן אַנווענדן זיינע פעאיקייטן ערגעץ אַנדערשוו אויך.

אַ מינימום פּרינציפּן ביי אַ מאַקסימום עגאָ האָט דער האַלבער אַנאַלפּאַבעט מיטגעשלעפט נאָך פון ביאליסטאָק קיין וואַרשע און דאָס ווייטערע לעבן האָט מיט אים געלערנט דעם פּסוק: *Homo homini lupum est*.

איז דאָס זייער אַ בייזע נאַכשלעפעניש אין טעמפל פון דער רע־וואָלוציע.

דערפּאָלג איז אַ זאָך פון שנעלער אַריענטאַציע, הער באַראַן! היינט מאַכן זיי די פּראַלעטאַרישע וועלט־געשיכטע, און ״עס וואָר יאַ עכט ראַמאַנטיש, צום טיילוול!״.

אָבער ווער ווייס צו וואָס דער מאַרגן וועט אייך אַנרעדן? יאָ, מיין אויסגעבענקטע חלום־באַשערטע! עס פעלט מיר די ליבע צו מענטשן, וואָס זאָל באַרעכטיקן מיין האַס קעגן זיי. קיין מענטשנשיסער לויט מיינע נייגונגען בין איך נישט, הגם איך טו די מלאכה, ווען זי פּאָדערט זיך, גאַנץ געשיקט. און אין דער מעגלעכקייט פון אַ סאַציאַלער רעוואָלוציע גלויב איך אויך.

איך בין אָבער מסופק אין דער מעגלעכקייט פון אַ רעוואָלוציע אַ גייסטיקער.

און איך האָב נישט די זיכערקייט, אַז ווען די רעוואָלוציע וועט אַריין

אין די פעדערן, זאל זי חס־שלום אליין נישט אַנטרעטן אויף מיין באַ-
ראַגישן היבער־אויג.

ווייל אפילו אַן דעם נאָמען און טיטל בין איך שוין, ליידער, לויט
מיינע לעצטע געווינהייטן, אַ באַראַן מיט פאַנטאַזיעס. וועלכע בינדן זיך
דערווייל מיט זיין אַנאַרכיסטישן פראַגראַם. איז וואַס־זשע וועסטו זאָגן,
ליבהאַרציקע חלום־באַשערטע, צו דעם פראַבלעם?

בין איך אַ פשוטער אַוואַנטוריסט, וואָס זיין עטיק האָט אונטערגע-
פּוילט נאָך אין דער צאַרטער יוגנט — דאָן ווי שיקט זיך עס, וואָס דו
האַסט געפּוועלט ביי זיך צו קומען מיר צו חלום און נאָך שענקען מיר
דיין קוש?

בין איך אַ ראַמאַנטיקער — פאַרוואַס־זשע ווילט זיך מיר אויף יעדן
גישט פאַרויסגעזעענעם פּאַל איבערלאָזן דעם טיטל מיט דער שלעזי-
שער לאַטיפּונדיע אין קעשענע? ווער בין איך?

...צום טיילו! מען שיסט שוין ווידער אויף דער גאַס! מיט צען קעפּ
דאַרף מען זיין אַיינצוהאַלטן די בעסטיע! וווּ איז מיין נאַגאַן?...

6

אַ צווייט

אין דעם זעלביקן טאָג, ווען בערל איז אַוועקגעריטן קיין ליאַסאַווע
אין זיינע וויצענע געשעפטן, איז ביי אים אין פּאַדלאַסיע פאַרגעקומען
אַ שטיקל הויף־איבערקערעניש.

עס האָט זיך אַנגעהויבן פון אַ שטילן סודען זיך אין די ווינקעלעך
ביי דער חלוצים־גרופּע. דאָס סודען זיך איז אַריבער אין אַ ליידנשאַפּט-
לעכער דעבאַטע. די נערוועזיטעט איז געשטיגן און ענדלעך זענען אַלע
געוואָרן אייניק: מען מוז פּאַדערן די חשבונות ביי פּלטיאלן.

האַט חברה זיך אַ לאַז געטאַן צו דעם קאַנטאַר, אַ פּראַל אויף געטאַן
די טיר און אַפּגעטראַטן מיט דרד־ארץ.

אין זיין שפיציקער יאַרמלקע, מיט די אַרויסגעלאַזטע ציצית פון
טלית־קטן און מיטן ספרל אויף די קני, איז פּלטיאל געזעסן אויף אַ קליין

בענקעלע און געקארמעט פון דער האַנט נבוכדנאצרן — בערלס גרויסן בער.

זינט נבוכדנאצר איז געבליבן אן אלמן — וואָס דאָס איז געשען מיט דריי חדשים צוריק, — האָט פלטיאל אים אַרויסגעוויזן זיין באַזונדערע סימפּאַטיע. אמת, אין הויף האָבן זיך געהאָדעוועט נאָך אַ פּאַר בערן, אָבער יענע האָבן געהערט צום יינגערן דור און נבוכדנאצר פלעגט זיך ווייניק-וואָס חברן מיט זיי. שוין גיכער מיט פלטיאלן.

— וואָס ווייסט איר וואָס פאַר אַ למדן דאָס איז! — פלעגט פלטיאל זיך נישט קאָנען אָפּלויבן פון זיין בערישער אינטעליגענץ.

און איצט האָט דער למדן זיך דערשראָקן פאַר דעם פלוצלונגן חלור-צישן אָנפאַל אויף דער קאַנטאַר. האָט ער געטאַן וואָס אַ בער דאַרף טאָן בעת ער דערשרעקט זיך: ער האָט קאַליע געמאַכט די לופט.

האָט פלטיאל זיך פאַרקרימט און אים גוטמוטיק אויסגעזידלט. אָבער דאָ איז נבוכדנאצרן באַפאַלן אַ נערוועזיטעט און ער האָט געוואָרפן אַ קרום אויג אויף די פּאַנעריע אויפן אַלטן שרייב-טיש. אים איז נישט געפעלן געוואָרן, וואָס די פּאַנעריע שיילט זיך. האָט ער גענומען מיט די ציין און מיט די נעגל אינגאַנצן זי אַראָפּרייסן.

דאָס איז שוין געווען אַן אומאַרדענונג אין דער קאַנטאַר-אַרבעט און פלטיאל איז פאַרפאַרן זיין פריינד מיטן פויסט אין פּיסק אַריין.

— מיש דיך נישט — איך בעט דיך — נישט אין דיינע געשעפטן. דאָן האָט ער נבוכדנאצרן אַרויסגעפירט אויף דער קייט אַ פאַרשעמטן און אַ באַרואיקטן אויפן הויף, צו דער בערן-שטייג.

די חלוצים זענען אים אָפּגעטראָטן דעם וועג, זיך איבערווינקענדיק: — פאַדלאַסקישע גזע...

— שדימלעך...

צוריקקומענדיק אין קאַנטאַר, האָט ער געטראָפן די חלוצים פאַר-זאַמלט אַרום שרייבטיש.

— נו, חברה, וואָס וועט איר זאָגן?

— אַ רעכענונג!

— וואָס פאַר אַ רעכענונג?

— פון קאַאָפּעראַטיוו, פון ווייץ, פון אַלץ.

— דער ווייץ איז דאָך אָבער נישט פאַרקויפט.

סיי-ווייסיי, זיי דארפן וויסן פון א חשובן, וויפל עס וועט אויס-
פאלן אויף זייער חלק, צי וועט זיי סטייען אויף הוצאות ביז ארץ-ישראל.

— שוין? איר קלייבט זיך שוין אין וועג אריין?

— און וואָס האָט איר געמיינט? מיר דאָ בלייבן מיט נבוכדנאצרן?

— וואָס ווייסט איר וואָס פאַר אַ למדן דאָס איז!

— מיר האָבן שוין געהערט זיין לומדות.

— נו—מא, האָט איר אויסגעשמעקט אייער חלק. ס'איז דאָך עפעס

אַ קאַאָפּעראַטיוו...

אויף פלטיאלן באַליידיקט מען זיך נישט. גיי באַליידיק זיך אויף אַ
שד, וואָס איז נאָך דערצו אַ בן-תורה. בפרט אַז מיט איין שטאָך האָט
ער געקאָנט טרעפן אויף ביידע פּראָנטן: אי חוזק געמאַכט פון בערלס
אויפטועכצן, אי חוזק געמאַכט פון זייערע פּרעטענזיעס.

פאַרמעל, אַלס בוכפירער, איז פלטיאל געווען אין אַרדענונג.

ער האָט אויפגעפנט אַלע קאַנטאַר-ביכער און זיי אָנגעוויזן אַלע

פּאַזיציעס.

— נאָט, חברה, חשבונט אייערע מאַיאַנטקעס, נאָר מאַכט מיר נישט

קיין פלעק אויף די ביכער.

און חברה האָט פאַרזיכטיק געבלעטערט אין די ביכער און געחשבונט
און געמעקט אויף שטיקלעך פאַפיר און זיך געישובט און געשוויצט און
געזיפצט און ווידער געחשבונט און ס'איז אַלץ אויסגעקומען, אַז נאָך דער
סומע, וואָס וועט פאלן אויף זייער חלק, אַפילו ביי די בעסטע פרייזן פון
ווייץ, וועט זיי דאָך אויסקומען אַ היפשע שטרעקע צוצוגיין צופוס ביז
ארץ-ישראל.

ווייל כל-זמן די דייטשן האַלטן אַן דעם פּראָנט, וועט זיי אויסקומען

צו מאַכן אַ שטיקל אומוועג.

דער וועטערנאַר גלוסקין האָט פאַרשפרייט אויף די ביכער זיין צע-

קנייטשטע לאַנדקאַרטע. מען האָט אָנגעצונדן די עלעקטריע, ווייל ס'איז

שוין געווען פינצטערלעך אין קאַנטאַר.

— זעט, חברה! — האָט גלוסקין שאַרף אַרויסגערעדט דעם ריש —

מירן אַוועק קיין פינלאַנד, פון דאָרט — קיין שוועדן, נאָכהער — קיין

האַלאַנד, דורך בעלגיע קיין פּראַנקרייך און פון מאַרסעל — אויף דער

שיף. דאָס איז דער קירצסטער וועג ביי היינטיקן טאָג.

— פאלג מיך אַ גאַנג! — האָט פּלטיאל געפרוּווט אַריינשטעלן זיין וואָרט. ער האָט עס געמאַכט מיט אַ מילדן שמייכל און מיט אַנגעשפיצטע ברעמען און ס'איז שווער געווען צו זאָגן, צי עס געפעלט אים צי נישט דער חלוצישער פּלאַן.

— אי אַטשען פּראַסטאָ — האָט קורץ אים אָפּגעענטפּערט גלוסקין און די קיילעכדיקע גאָר נישט יידישע אויגן זיינע האָבן זיך תּמימותדיק געחידושט, וואָס פּלטיאל פּאַרשטייט נישט זיין פּלאַן.

פּלטיאלס איבערגעשפיצטער קאַפּ האָט דעם גאַנצן וועג קיין ארץ־ישראל געהאַלטן פאַר קרום. אָבער דער חלוצישער רייזע־פּלאַן איז אים דווקא יאָ געפעלן. ס'איז אים געפעלן זייער פּאַרנעם.

אַט די חברה בנימין השלישי — ווי ער האָט זיי באַצייכנט אין גע־דאַנק — וועלכע זענען געזעסן אַריינגעטאָן מיט די ערנסטע נעז אין דער לאַנדקאַרטע — ווי ווייט זיי זענען שוין אַוועק פון זייער פּראַטאָטיפּ — פון בנימינען! זיי האָבן זיך געקליגט צו פאַרוואַנדלען אין אַ שטיק וואַכעדיקע רעאַליטעט דעם אַלעקסאַנדער־מוקדון־מאַרש הינטער די הרי־חוּש. און די וועלט האָט זיך איינגעבויגן פאַר זיי און זיך אויסגעשפּרייט אונטער זייערע פיס, ווי אַ טעפּיד.

און זיי וועלן דאָך גיין! פּלטיאל זעט אין זייערע נעז, אַז זיי וועלן גיין. דורך פינלאַנד, דורך שוועדן, דורך האַלאַנד און ווייטער און ווייטער ביז צו דעם ממשותדיקן פינטעלע אויף דער לאַנדקאַרטע — ביז צו זייער ציל.

און צי דו ביסט מסכים מיט זיי, פּלטיאל, צי ניין — איינס מוזטו צוגעבן; יידישער ווילן איז קאַלאַסאַל אויסגעוואַקסן, יידישע אויגן זענען גרויס געוואָרן, בעת די וועלט איז געוואָרן אי קלענער אי באַשיידענער און פאַרלאָרן דעם כּישוף פון נישטדערגרייכבאַרקייט.

— אַזוי, אַזוי! — האָט פּלטיאל אויף חידושים זיך געגראַבלט אונ־טער דער גאַמבע — און דו אויך מיט זיי, ישראל, דו אויך?

— וואָס דען? איך בין קיין ייד נישט?

— און איר, אידע, און איר?

— וואָס פאַר אַ פּראַגע?

— גייט איר, הייסט עס, באַדאַי צופּוס?

— באַדאַי צופּוס,

— צופוס!?! — האָט פלטיאל אויסגעשריען און גענומען זיך די הענט רייבן ווי פון אַן אַנגענעמען פרעסטל — קינדערלעך מיינע! דאָס זענען דאָך וואַרע משיחס צייטן! נו, אוודאי! דער חשובן איז קלאַר: מלחמת גוג ומגוג... און דאָן... קומט משיח... דער חשובן איז קלאַר... ער האָט זיך אַ גראַבל געטאָן אונטער דער יאַרמלקע, זי איבערגע-לאָזט שטעקן אויף אַ זייט און מיט אַ קרעכץ אַוועקגעשפּאַנט צו זיך אין צווייטן צימער.

חברה האָט זיך איבערגעוונקען אויף זיין חשובן. פלטיאל האָט מיט זיי מיטגעטאַנצט אַ האַראַ. ער איז אַבער געווען זייערער אַ פאַרביסענער קעגנער. און זיי האָבן אַפילו געוויסט די סיבה פון זיין קעגנערשאַפט. ער האָט פאַרגעטערט זיינע קינדער און פאַרהייליקט זייער גלויבן. און ביידע קינדער זיינע — דער זון מיט דער טאָכטער — זענען געווען פאַרברענטע רעוואָלוציאַנערן-באַלשעוויקעס.

עפעס האָבן די חלוצים אויך גענאַשט פון דער רעוואָלוציע. טאַקע אַט דעם שטורעם און דראַנג זייערן תיכף-ומיד זיך אַוועקצולאָזן אין וועג אַריין, ווי עס וואָלט זיי געדראָט צו פאַרשפעטיקן דעם אויפבוין פון היי-ליקן לאַנד. די רעוואָלוציע האָט געשאַפן פאַר זיי די אילוזיע, אַז אַטאַט פאַלן שוין די קייטן פון דער אַלטער וועלט און פעלקער שטייען אויף, אויפצובויען זייער ניי לעבן. און די רעוואָלוציע איז דאָך פאַרגעקומען נישט ערגעץ אין אַ ווייטן לאַנד, נאָר טאַקע דאָ, אין דער היים ביי זיי, אין דער גלות-היים, וואָס איז נישט לייכט זי פון האַרצן אַרויסצורייסן. און געוואָלט האָבן זיי טאַקע וואָס גיכער זיך געפינען אין די אַרעמס פון זייער טרייגעשוואַרענער ציון-באַשערטער, כדי נישט געשטרויכלט צו ווערן אין אומגעזעצלעכער ליבע צו דער רוסישער רעוואָלוציע.

בפרט נאָך אין די לעצטע עטלעכע טעג, ווען עס האָבן אַנגעהויבן אַנצוקומען אַזעלכע פאַנטאַסטישע ידיעות פון דער נאָענטער שטאַט ליאַ-סאַווע, אַז דאָרט איז געשען אַ פולשטענדיקע סאַציאַלע איבערקערעניש און די קלאַסן-פאַרטיילונג איז אַפגעמעקט געוואָרן פון דער וועלט.

געוויס איז מען נאָך מיט ליאַסאַווע אַליין נישט זיכער, אַבער פון טאָג צו טאָג ווערט דאָך מעכטיקער דער שטורעם אַרום זיי. און אין איין שיינעם טאָג קאַנען זיי זיך געפינען ווי אויף אַן אינדזל אינמיטן אויפגע-ברויזטן ים און שוין נישט קאַנען גיין צופוס, ווען זיי זאָלן אַפילו וועלן.

איצט איז זייער גרופע אין פאָדלאַסיע געווען שטאַרק און סאָליד. דער סאַראַטאָוער וועטערינאַר גלוסקין און אידע מיט ישראלן האָבן דער גרופע צוגעגעבן אַ באַזונדערע חשיבות.

אמת, גלוסקין האָט זיך אַריינגעצויגן אין דער חברה צוליב זיינע אייגענע מאַטיוון. אים איז געפעלן געוואָרן זייער מאַיעסטעטיש קלינגענ-דיקער העברעאיש, פון וועלכן ער האָט קיין צענטן וואָרט נישט פאַרשטאַנען. אים איז אויך געפעלן געוואָרן זייער האַלב-קאָוובאַאישער, האַלב-קאָמוניסטישער גייסט.

און אַממיינסטן איז אים געפעלן געוואָרן די שיינע חלוצה מרים, וואָס מיט די ברעמען ווי אַנגעצייכנטע מיט קויל און מיט די מאַנדל-אויגן. מיט איר כמעט הייליקן רייץ האָט זי דעם סאַראַטאָוער וועטערינאַר אויך געפאַנגען און ער איז גרייט געווען איר נאַכצוגיין הינטער די הריי-חושך.

אידע איז געווען אַ געווינס פאַר דער גרופע, ווייל זי האָט געקאַנט איר עכט מיידלשע עקזאַלטאַציע אויף אַ ווונדערבאַרן אופן פאַרייניקן מיט הונדערטפראַצענטיקער פראַקטישקייט. זי איז, דאַכט זיך, מיטגע-פלוין מיט די יינגסטע פון דער גרופע. און אין דער זעלביקער צייט האָט זי געהאַלטן קאַפּ. אַז חברה זאָל נישט פאַרפליען צו הויך און דעם רעאַלן באַדן נישט פאַרלירן.

און אַפילו זי, די פראַקטישסטע, האָט זיך נישט אָפגעשראַקן פאַר דעם פלאַן צוצוגיין אַ שטיקל וועג צופוס ביז ארץ-ישראל. ישראל איז פאַר דער גרופע געווען דער וויכטיקסטער מענטש. ער האָט געשוויגן, ער האָט זיך מיט קיינעם, חוץ אידען, נישט געטיילט מיט זיינע געדאַנקען.

ער איז אָבער גרייט געווען צו גיין אין ארץ-ישראל און צו אַרבעטן. און די גרופע האָט אים שיער נישט דערהויבן צו דער מדרגה פון איר שווייגנדיקן רבין.

ביי ישראלן האָט מען זיך נישט נאַכגעפרעגט אויף זיין מיינונג. מען האָט נאַר געקוקט, וואָס פאַר אַ מינע ער וועט מאַכן. סוף-כּליסוף זענען דאָך די אַלע יונגע לייט בייגעווען די גרויסע אומ-גליקן, ישראלס. זיי האָבן אים שוין געהאַלטן פאַר אַ פאַרפאַלענעם. איצט איז ער געווען פאַר זיי אַ ניי-געפונענער. פון טויט לעבעדיק געוואָרן. האָבן

אַלע געפילט, אַז אין דעם אויפקום זיינעם שטעקט עפעס אַ טיפע, פאַר-
באַרגענע גבורה, וועלכע איז איבערצייגנדיקער ווי ניין מאָס רייד.

און איצט, אין קאַנטאַר ביים שרייב־טיש, ביי די חשובות און זיפצן
איבער די בולטע שוועריקייטן, האָבן אַלע געפילט, אַז פון די פאַרויס-
געזעענע שוועריקייטן, האָט זיך נאָך זייער ווילן געשטאַרקט, זיך צוזאַמען-
געגאַסן אין איין אייזערנעם רינג און זיי באַהאַפטן צוזאַמען. מען וועט
גיין צוזאַמען, מען וועט ליידן צוזאַמען און צוזאַמען וועט מען גובר זיין
אַלע שוועריקייטן. און פון דעם שטאַרקן געמיינזאַמען פאַרלאַנג, וואָס
גיכער אַפצוטרייסלען פון די פיס דעם שטויב פון גלות־באַדן, איז אַנגע-
וואַקסן אַ מין מיסטעריע, וועלכע האָט זיך שוין מיט קיינע רעאַלע מעג-
לעכקייטן נישט גערעכנט. עס האָט נאָר די חלוצים געווונדערט איינע
אויף די אַנדערע, פאַרוואָס פאַלט נישט פון עמעצנס מויל דאָס וואָרט,
וואָס האָט זיך אויף דער צונג געבעטן: לאַמיר גיין שוין — מאַרגן פאַר-
טאָג! לאַמיר נישט מאַכן אונדזער עליה אַפהענגיק פון פאַרקויפן אַדער
נישט פאַרקויפן עטלעכע וואַגאַן גלותדיקן ווייץ!

און קיינער פון זיי האָט נישט געהערט, ווי אויפן ווייכן באַדן פון
הויף איז אַ פור אַרויפגעפאַרן. די חלוצים זענען נאָר איבערראַשט געוואָרן,
ווען אין קאַנטאַר איז מיט שטורעם אַריינגעפאלן דער אינטערנאַציאָנאַל.
דאָס זענען אַנגעקומען די יונגעלייט פון ניי־שטעטל.

לויט אַ באַזונדערן, פסיכישן געזעץ פון יידישע קיבוצים האָט שוין
דער פאַקט אַליין, וואָס דער הויף פאַרמאַגט אַ שטאַרקע חלוצים־גרופע,
גורם געווען דערצו, אַז אין ניי־שטעטל זאָל זיך אויסבילדן אַן אַפּאָזיציע.
אַבער לעצטנס האָט די אַפּאָזיציע אונטער דאַרעטשקעס אַנפירונג זיך אַר-
גאַנזירט אין אַ פעסטער גרופע און זיך פּראַקלאַמירט פאַר אַ באַלשע
וויסטיש קעמערל. און איצט זענען זיי געקומען אין קאַנטאַר נישט מיט
ליידיקן, דאָס האָבן זיי ביי די צעבראַכענע קלאַנגען פון אינטערנאַציאָ-
נאַל אַריינגעפירט אַ חשובן גאַסט, אַן אַנגעזעענעם באַלשעוויסטישן אַגי-
טאַטאָר אין אַ מיליטערישן שינעל מיט מלחמה־קרייצן. אַריינגעפירט אים
אין קאַנטאַר האָט טאַקע דאַרעטשקע, אַ פאַרלעגן־צעשמייכלטן צוליב דעם
טומל, וואָס מ'האַט געמאַכט אַרום זיין פּערזאָן.

— שייקע, אַ רוח זאָל דיך נעמען! פּונוואַנען קומסטו דאָס?
דאָס האָט ישראל אויסגעשריען און מיט אַזאַ ווילונגעריש־האַרצי-

קער פרייד, וואָס האָט זיינע אייגענע חברים פאַרחידושט. אַזעלכע טענער האָט ער שוין לאַנג פון זיין ברוסט נישט אַרויסגעבראַכט.

און בעת ער מיט שייקען האָבן זיך געהאַלטן אין טשמאַקען, איז אויך געקומען פון זיין צימער צו לויפן פלטיאל מיט די לאַנגע הענט און ער האָט שייקען אָפּגעשלאָגן פאַר זיך.

— אַך, אַ גאַסט, אַזאַ טייערער גאַסט! — האָט ער שייקען אַרומ־גענומען מיט פּאַטערלעכער צערטלעכקייט — וואָס מאַכט איר, פריינד? וואָס מאַכט דאָרט עפעס מירל מיינע?

— וואָס זאָל מען מאַכן, פלטיאל? מען מאַכט די רעוואָלוציע — מאַכט מען, אַ גרוס געבראַכט, און, באַפרייט זיך פון פלטיאלס אַרעמס אינאיינעם מיטן מיליטערישן שינעל, האָט שייקע, אַ ברייט־ברוסטיקער, אַ מיליטעריש־עלאַסטישער, זיך אַוועקגעזעצט אויפן ראַנד פון שרייבטיש אינמיטן צימער, אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן מיטן נייגעריקן עולם, וועל־כער האָט געוואָלט וויסן וואָס הערט זיך אין ליאַסאָווע.

אין ליאַסאָווע? דאָס קומט ער דען פון ליאַסאָווע? דאָס קומט ער גאָר פון פראַנט. ער איז אָפּגעשטיגן אַהער גלייך פון דער באַן־סטאַציע, גישט פאַרפאַרנדיק אין שטאַט. דאָס פאַרט ער ערשט קיין ליאַסאָווע אַנ־קניפן אַ פאַרבינדונג מיטן רעוואָלטירטן גאַרניזאָן, וועלכער האָט דאָרט באַהערשט די לאַגע. אַן אינטערעסאַנטער עקספּערימענט.

און אָפּגעשטיגן איז ער אויף דער דרינגלעכער בקשה פון חברטע מירל, אָפּגעבן פלטיאלן אַ גרוס און אַנזאָגן אים די בשורה, אַז דער זון זיינער האָט זיך שוין צוריקגעקערט פון אויסלאַנד...

— בענצל איז דאָ! — האָט פלטיאל ווי אויסגעשאָסן און אויסער זיך פאַר שמחה גענומען פאַטשן אין די הענט. — קינדערלעך מיינע, בענצל איז דאָ! וווּ געפינט ער זיך? ווען איז ער געקומען? ווי אזוי האָט ער זיך דורכגעשמוגלט דורך די דייטשן?

שייקע ווייס נאָר, אַז איצט געפינט זיך בענצל אין מאַסקווע און אַז געקומען איז ער מיטן ים קיין פעטראַגראַד, דורכמאַכנדיק צוזאַמען מיט נאָך פּאָליטישע עמיגראַנטן אַ געפערלעכע נסיעה אויף אַ שיף מיט די־נאַמיט.

— אי וויי איז מיר! — האָט פלטיאל זיך פאַרקנייטשט אין פאַר־שפּעטיקטער שרעק.

אבער באלד האבן די אויגן זיינע גענומען פינקלען און די שטים איז צוריק געווארן העל-יום-טובדיק.

— קינדערלעך מיינע! בענצל איז דאך דא! איצט וועט איר, חברה, זען, וואס הייסט אזוינס: מאכן רעוואלוציע!

— ע, פלטיאל! עפעס מאכט איר דאך אונדז גאר צו קליינגעלט! — איז שייקע געגאנגען זיך באליידיקן. — און מיר זענען שוין גארנישט קיין רעוואלוציע-מאכער? טאקע גארנישט? טא פארט, זייט מוחל, א קוק טאן, וואס טוט זיך אין מאסקווע. און שא, וואס דארפט איר מער, נעמט ליאסאָווע? —

— אָבער, גאָט מיינער, וואָס טוט זיך אין ליאַסאָווע? — איז אַ פאַרצווייפלטער פון זיין אָרט אויפגעשפרונגען גלוסקין. ער האָט אָפילו אַרויסגעלאָזט פון זיינע הענט די האַנט פון דער שיינער מרים, וואָס אומ- באַמערקט פאַר זיך און פאַר איר, האָט ער זיך שוין פון אַ לענגערער וויילע געשפילט מיט איר.

— וואָס טוט זיך אין ליאַסאָווע, איך בעט אייך? מירן דאָך בלייבן אויסגעשטעלט מיטן ווייץ!

צעלאַכט האָט זיך בלויז די יוגנט פון ניי-שטעטל, די וואָס האָבן דערטאַפט דעם דורכפאַרנדיקן אַגיטאַטאָר און אים אַראָפגעבראַכט אַהער מיט גרויסער פאַמפע. שייקע האָט קאַלטבלוטיק געצויגן מיט די אַקסלען. — אין ליאַסאָווע, איז מיר נאָר באַוווסט, האָבן געבראַכט צו דער איבערקערעניש אַ גרופע אַנאַרכיסטן. און ווייסט, ישראל, ווער ס'שטייט דאָרט אין דער שפיץ? דער דייטש יענער...

— וועלכער דייטש? — האָט ישראל נישט געקאַנט זיך אַנשטויסן. — נו, ביסטריצקי!...

האָט דאַרעטשקע זיך געלאָזט הערן מיט אַן אויסגעצויגענעם קוויטש, ווי פון אַ פּלוצלונגן געפערלעכן שטאָך. אידע איז שוין צו איר געלאָפן, מאַכנדיק שייקען פאַרשפעטיקטע פאַרוורף-צייכנס.

אַרומגערינגלט מיט מענטשן פון אַלע זייטן, אַוועקגעזעצט אויף פּליטאַלס נידעריקן בענקעלע, וועלכער איז צופעליק צו דער האַנט געקו- מען, האָט דאַרעטשקע פון דאָרט, ווי פון אַ ברונעם, אַרויסגעשריען האַלב- הייזעריק, האַלב-הילכיק:

— וואָס האָט ער געזאָגט? ישראל! וואָס האָט ער דאָרט...

— איך ווייס? — האָט ישראל אין פאַרלעגנהייט געצויגן מיט די אַקסל — שייקע מיינט, אַז ער לעבט, ביסטריצקי.

— אַוודאי לעבט ער! וואָס דען, ער לעבט נישט? — האָט זיך שייקע אָנגעכאַפט — איך האָב זיך צוויי מאַל געטראָפּן מיט אים אויפן פּראַנט. געמיינט, איר ווייסט. מער ווי דער נאַמען איז אים נישט אָפּגעקומען. קראַנגאַלד הייסט ער איצט, צי קראַנבערג. מען רופט אים: דער באַראָן. — אָבער באַרואיק זיך, דאָרע! — איז אויך ישראל צוגעלאָפּן. ס'איז אים נישט געפּעלן געוואָרן דאָס פאַרשטיקטע כליפּען אירס, וואָס האָט געמאַכט דעם אַיינדרוק פּון אַ צישענדיק געלעכטערל. מיט אַט דעם פאַרשטיקטן כליפּען פּלעגט זיך אָנהייבן ביי דאָרעטשקען אַ גערוועזער אַטאַק און זיך אויסלאָזן מיט איר שטיינערנעם שלאָף. — באַרואיק זיך, דאָרע. — האָט ישראל זי געגלעט איבער די טרוקן־צעשאַטענע האָר.

און דאָרעטשקע האָט זיך געוויגט אויף איר קליין בענקעלע, ווי ערשט אין שבעה זיך געזעצט, און מיט די פּרעכטיקע די־געשניצטע הענט דאָס פנים פאַרשטעלט און דורך איר צישענדיק געלעכטערל האָט זיך קוים דורכגעזיט איר שטים:

— איך לעב שוין נישט. איך קאָן שוין נישט לעבן מער...

און דער קאַנווולסיש־אַטאַק האָט זיך אָנגעהויבן.

האַט ישראל זי אַ נעם געטאַן אויף די הענט און האַסטיק אַריינגע־טראָגן אין צווייטן צימער, צו פּלטיאלן, דאָרט, אין אַלקער, אויף פּלטיאלס בעט האָט ער זי אַוועקגעלייגט.

צווישן דעם עולם אין קאַנטאָר איז פּלוצלונג געוואָרן אַ געדריקטע שטימונג. מען האָט זיך צעטיילט אויף גרופּקעלעך און געשמועסט שטיל און אַבלדיק. פאַר די חלוצים איז פּלוצלונג קלאָר געוואָרן, אַז די רעוואַ־לוציע וועט זיך נישט אָפּשטעלן צוליב זייער האַפּענונג אויף ווייץ. אויב ס'איז אמת די מעשה ליאַסאָווע — זענען די האַפּענונגען פאַרלוירענע. עס בלייבט נאָר איבער צו זיצן און צו וואַרטן ביז בערל — דער גאַנצער אינציאַטאַר פּון דער ריזיקער ווייץ־קאַמפּאַניע — וועט צוריקקומען, כדי פון אים צו דערוויסן זיך דעם אמת. אָבער ווער ווייסט, צי וועט אים געלינגען אַזוי שנעל זיך אַרויסבאַקומען פון ליאַסאָווער ווילקאַן?

און גלוסקין האָט קיין אויג נישט אַראָפּגעלאָזט פון דער שיינער מרים. ער האָט געזען אין פּראָפּיל דעם געטאַקטן בויגן פון איר ברעם. די

רונדע, עטוואַס אַרויסגעשטעלטע קיין, די פאַרשמאַכטע, האַלב־אַפּענע בענ־קענדיקע ליפּן אירע, ווי פאַרבענקטע נאָך אַ ווינטל אין דער מדבר־היץ. און דאָס אויג אירס האָט געדוכנט עפעס צו דער ווייט, אַריבער אַלע־מען, דורך אַלעמען, צו אַ ווייטער וויזיע האָט איר אויג זיך געצויגן. האָט גלוסקין גענומען די פאַרחלשטע האַנט פון דער שיינער מרים און געווענדט האָט ער זיך נישט צו איר, נאָר צו אַלעמען:

— חברה! וואָס וועלן מיר דאָ אויסזיצן? לאַמיר מאַרגן זיך אַוועק־לאָזן צופּוס קיין פּאַלעסטינע!

אַלע פון דער חברה האָבן די ווערטער אויף דער צונג געהאַט. זענען זיי דאַנקבאַר געווען דעם וועטערינאַר, וואָס ער האָט געהאַט דעם מוט זיי אַרויסצוזאָגן.

ווייל ווי פּאַנטאַסטיש דער פּראַיעקט צו גיין צופּוס זאָל נישט זיין, איז ער געווען דער איינציקער אויסוועג, כדי נישט אָפּגעריסן צו ווערן דורך דער רעוואָלוציע פון זייער לעבנס־ציל.

האַט די שטימונג מיט אַמאָל זיך אַ הייב געטאָן הויך, ווי דער קוועק־זילבער אין טערמאַמעטער ביי אַ היץ־קראַנקן. אידע האָט אָנגעהויבן אַייב־צופּאַסן אין פּראַקטישע ראַמען דעם פּאַנטאַסטישן פּראַיעקט און ער האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר דורכפירבאַר.

און דאָ איז אַריינגעקומען ישראל. ער האָט געזאָגט, אַז דאַרעטשקע פילט זיך שוין בעסער, נאָר ס'איז איר אומעטיק אַליין. זי וואָלט וועלן זיך דורכשמועסן מיט גלוסקינען. האָט גלוסקין אַרויסגעלאָזט פון זיינער די האַנט פון דער שיינער מרים.

— באַלד קום איך צוריק, חברה!

און אַריין איז ער צו דאַרעטשקען כמעט אין דעם אייגענעם מאַמענט, ווען דער שברים־תרועה פון וואַלד־האַרן אויפן הויף האָט גערופן צו אַוונט־ברויט און דער עולם האָט גענומען אַרויסשיטן זיך פון קאַנטאַר צו דער קאַנטינע.

**

גלוסקין — אַ געזונטער בחור, דערצויגן אויף מיללער־גימנאַסטיק, האָט אַליין נישט געוואָסט, ווי טיף ער איז מיט אַלע חושים פאַרליבט אין לעבן.

און וואָס פאַר אַ באַטרעף האָט ביי אים צו גיין קיין ארץ־ישׂראל צופּוס, אַז דער ענין גיין איז דאָך אויך — לעבן. און שטרעבן און באַאָב־אַכטן און ליידן און רעגן און ווינט — דאָס איז דאָך אַלץ — לעבן. הונד־גער אפילו איז אויך גוט. ווייל אַ יונגער מענטש מיט הענט און מיט פלייצעס קאָן העכסטנס צוהונגערן, אָבער נישט אויסגיין פאַר הונגער. און דער שנעלער אויפבויע פון דער אַלטער ציון־היים אין איינקלאַנג מיט דער ביב־לאַמאַנטיק און מאַדערנע טעכנישע דערגרייכונגען איז אַוודאי אַ שטיק קאָנדענסירט לעבן — אַ מעגלעכקייט אויסצולעבן צען לעבנס אויף אַמאָל.

און די שיינע מרים איז אַ הערלעכער לעבנס־חלום, וואָס עס ווילט זיך גאָט בעטן, אַז ער זאָל זיך קיין מאָל נישט ענדיקן.

— נו — און דאָרעטשקע?

די קליינע לערערין פון ניי־שטעטל איז אויך אַ טייל פון דעם לעבן. מיט דאָרעטשקען האָט גלוסקין געהאַט נישט פאַרענדיקט די חשוב־נות נאָך פון שניט־צייט. און צווישן דער שיינער מרים און דער רייצנדי־קער לערערין האָט גלוסקין זיך געפילט, ווי אויף אַ ווילד שטעגעלע צווישן אַ באַרג און תּהום. ס'האַט געצויגן אַרויף און ס'האַט געצויגן אַראָפּ. און ווי אַ באַווייזן פון דער פּערטער אויסמעסטונג אין די נשמחדיקע וועלטן, איז דער וועג סיי אַרויף, סיי אַראָפּ געווען איינער און דער זעלבער: דער וועג פון לעבן.

פאַר דאָרעטשקען איז דער ענין געווען פיל קאָמפּליצירטער און טראַגישער. איר יונג לעבן איז ענלעך געווען צו דעם פלי פון אַ ראַקעטע. זי האָט געקאָנט הויך פליען. זי האָט געקאָנט טיף פאַלן. און פליען האָט זי געקאָנט נישט מיט איר אייגענעם פרייען ווילן, נאָר מיט דעם שטויס — פון אויפרייס. און דער איינציקער אויפרייס־מאַטעריאַל, וואָס האָט געשטויסן איר לעבן אַרויף, איז געווען — ליבע. נישט קיין אויסגע־חלומטע, הימלישע ליבע, נאָר זינלעכע, ערלעכע, מגושמדיק־עראַטישע, אַזאַ, פאַר וועלכער איר האָט אַליין דאָס פנים פאַר בושה געפלאַמט — אָבער דאָס איז געווען ליבע.

מיט אַזאַ ליבע האָט זי אין איר פריסטער יוגנט אויפגעפלאַמט צו ביסטריצקין. אַן ענלעכע ליבע האָט זיך אין איר צעפלאַקערט צו בערלען. און איצט, מיט דער ידיעה וועגן דעם, אַז ביסטריצקי לעבט, האָט אויך

אויפגעלעבט אין איר מיט אַ מיסטישער קראַפט איר ערשטער פלאַקער. אין דעם איז געווען אויך עפעס מוטערלעכס: די הייסע ליבע צו אַ צוריק־געפונען קינד. און דאָס קינד איז דאָ געווען נישט אַזוי ביסטריצקי, ווי איר ערשטע ליבע. אָבער פון דעם איז איר הייס געפיל צו בערלען נישט קלענער געוואָרן. ביידע פלאַמען האָבן זיך צוזאַמענגעשטויסן איבער איר קאַפּ. און דאָ איז געקומען די לאַגיק פון פאַרצווייפלונג: ביסטריצקי האָט זי אָפּגעשטויסן נאָך מיט דריי יאָר צוריק. בערל ווייזט אַרויס אַ בולטן פאַרלאַנג זיך צו האַלטן ווייט פון איר. און דאָס איז זי אַליין די שול־דיקע. דאָס האָט זי זיי אָפּגעשטויסן פון זיך מיט איר מגושמדיקן ערדיקן קערן. מיט איר עראַטישער נאַטור. געוויס וואַלט זי זיך איבערגעוואַלד איינגעקלאַמערט אין בערלען, ווען ער זאָל איצט זיין דערביי. איז ער אָבער אַוועקגעפאַרן און זי איבערגעלאַזט אַליין איבער איר תהום. אַזאַ פרוי, ווי זי, טאָר מען נישט איבערלאַזן אַליין. עס וואַכן אויף אין איר כוחות, וועלכע זענען שטאַרקער פאַר איר לאַגיק און גלייכן שכל. די שטויסקראַפט פון איר לעבן, די ליבע צו ליבע, די אור־ווייב.

אַט האָט איר פאַרצווייפלונג געפונען אַן אויסוועג: אַרויסגערופן אין געדעכעניש דאָס בילד פון דעם נאַקעטן שלאַנקן גלוסקינען צווישן טאָג און נאַכט אין טייכל ביי די ווייץ־פעלדער. דער שלאַנקער מענערשער גוף, ברייט אין דער ברוסט און שמאַל אין די היפטן, איז אַזוי ווי אין טריקאָ פון זיין אייגענעם שאַטן אַנגעטאַן.

האַט זי געבעטן ישראלן, ער זאָל אַריינשיקן גלוסקינען צו איר, ווייל זי האָט מיט אים עפעס איבערצושמועסן איידער ער פאַרט אַוועק און ווייל ס'איז גלאַט אומעטיק צו ליגן אַליין.

און גלוסקינס געפילן און אירע געפילן און אויך דער צופאַל, וואָס ביי זיין אַריינקומען צו איר האָט דער וואַלד־האַרן אַרויסגערופן אַלעמען צו אַוונטברויט און איר איבערגעלאַזט אַליין, האָט געשאַפן דאָס, וואָס אויפן ליטעראַרישן לשון הייסט עס: עפיזאָד, וואָס איז מענטשלעך און פאַרגענגלעך און לאַזט נישט איבער נישט קיין ווידער־טעם, נישט קיין מאַראַלישע נאַכווייענישן.

רעוואלוציאָנערער בעל-גאוה

בערל איז אוועקגעריטן קיין ליאסאָווע אויף אַ ווייסן פּערד און איז צוריק געקומען אויף אַ שוואַרצן. דאָס איז געווען ווי דער לעבעדיקער סימ-באָל פון זיינע געפילן, מיט וועלכע ער איז אַהין און מיט וועלכע ער איז צוריק געריטן. דעם שוואַרצן פּערד האָט מען אים ליבנסווערדיק אויסגע-באָרגט אין די פּאַרטן. צום ניי-שטעטל האָט ער זיך דערנענטערט אין דער שפּעטער נאַכט און הערנדיק פון דער ווייטן דאָס ריטימישע קלאַפּן פון פּערדישע פּאָדקאָוועס אָן ברוק, ווי ער וואָלט זיך אַליין דערהערט אָנקור-מען אין שפיגל פון דער פינצטערניש, האָט בערל פון וועג אַראַפּגעקערט אויף די ווייכע אָפּגעשניטענע פּעלדער. ער האָט נישט געוואָלט זיך באַ-געגענען מיט זיין עבנבילד. אַזוי האָט ער זיך אויסגעמיטן מיט שייקען, וועלכער האָט געבאָרגט אַ פּערד ביי פּלטיאלן, כדי נאָך היינט ביידערנאַכט צו זיין אין ליאסאָווע.

אין ניי-שטעטל איז שוין געווען שטאַק-פינצטער. די פייערן אויסגע-לאָשן צוליב דער שפּעטער שעה. אָבער באַרג-אַראַפּ, אין פּאָדליאַסער הויף האָבן נאָך האָפּערדיק געלויכטן עלעקטרישע פייערן, געלויכטן באַדערדיק, אין איין צייל און בערל האָט זיך אַרענטירט, אַז דאָס זיצט מען נאָך אַוודאי אין דער קאַנטינע.

— בעלער אויף מיין קאַפּ! — האָט ער אומצופרידן אַ ברום געטאַן. ער געדענקט, אַז נאָך אין שניטצייט האָט מען געשמועסט וועגן אַ ביבע, וואָס וואָלט אַ יושר געווען צו פּראָווען נאָכן איינזאַמלען די תבואה אין די שייערן. האָבן זיי — די חכמים — טאַקע אויסגעקליבן די ריכטיקע צייט. פונקט דאָן, ווען זייער גאַנצע מיל-מאַטערניש גייט לאיבוד און דאָס גאַנצע לעבן דערנענטערט זיך צו תוהו־וּבוהו.

האָט זיך אָבער ווידער נישט געלייגט אויפן שכל, פאַרוואָס האָט מען מיט דער ביבע אויף אים נישט געוואָרט.

ווען ער איז אַריינגעריטן אין הויף און דערהערט דעם טעמפּ-זשומיקן געטומל הינטער די באַלויכטענע באַדערדיקע פּענצטער, ווי דאָרט וואָלט געאַרבעט אַ מאַטאַר, האָט ער זיך באַפּעסטיקט אין דער דעה, אַז דאָרט

אין דער קאָנטינע פראָוועט מען טאַקע אַ באַל. אין הויף איז קיינער נישט געווען.

ער האָט אַריינגעפירט דאָס פּערד אין שטאַל, אויסגעצוימט, צוגע-
שטעלט צום האַבער און אַ פייף געטאָן.

און דאָ ערשט, ביי דעם ערשטן אָפעטיטפולן כראָמסק פון האַבער,
געמאַלן מיט די פּערדישע ציין, האָט בערל דערפילט, אַז ער איז אַליין
טויט הונגעריק.

ס'איז קיין ברירה נישט געבליבן, ווי אָפּוואַשן די הענט ביים ברר-
נעם און אַריין אין דער קאָנטינע.

בערלס פּלוצלונגדיק דערשיינען האָט דאָ אָנגעמאַכט אַ רושם, ווי אַ
וויזע פון יענער וועלט. אָן אַ היטל, אַ צעשוּיבערטער, מיט אָן אָנגעריי-
סענעם אַרבל פון דער טאַלסטאַווקע, איז ער שטום געשטאַנען אינמיטן
לאַנגן צימער, געווישט זיך די הענט מיט עפּעס אַ צופעליקער שמאַטע,
און געקנייטשט דאָס קאַלד-בלאַסע פנים, ווי צום שמייכלען.

— בערל! — האָט די ערשטע דאַרעטשקע פאַרצווייפלט אויסגע-
שריען.

— ער איז דאָ, אונדזער בן־יקיר! — האָט זיך פּלטיאל דערפרייט.

און דער עולם האָט אים אַרומגערינגלט.

— נו? וואָס הערט זיך אין ליאַסאַווע?

— כ'בין הונגעריק — איז געווען זיין תשובה.

ער האָט אומזיסט מיט די אויגן געזוכט סימנים פון אַ ביבע אויפן
טיש. דאָס געפּעס נאָכן אָונטברויט איז שוין לאַנג געווען אַוועקגענומען,
די טישטעכער אַראָפּגענומען און אויף די ליידיקע טישן האָבן זיך נאָר גע-
וואַלגערט אַ פאַר אַלטע צייטונגען.

אידע מיט דער שיינער מרים האָבן זיך אַ נעם געטאָן צו דער באַ-
לעבאַטישקייט און אין אַ פאַר מינוט אַרום איז אויסגעוואַקסן אַן אימפּראַ-
וויזרטער נאַכטמאַל פאַר בערלען אויף אַ טישטעכל אויפן ברעג פון לאַנגן
טיש.

— און מיר האָבן דאָ אַ גאַסט געהאַט — איז פּלטיאל געווען זייער
אויפגעלייגט און ווי מיט אַ כיוון אונטערגעשטראַכן פאַר בערלען זיין
גוטע שטימונג.

— אַ גאַסט? הם! וועמען?

— דו דאַרפסט אים געדענקען, בערל! אזא רויטער יונגערמאַן, אַ פריילעכער. אַ באַלשעוויק, מיין מירלס אַ חבר. ערשט מיט אַ האַלבער שעה צוריק איז ער אַוועקגעפאַרן.

— זיי האָבן שוין גענומען אַהער אויך אַריינשטעקן די נאַז?

אין דעם ווינקל, ביי די ניי־שטעטלדיקע יונגעלייט איז געוואָרן אַ שטיקל גערודער. זיי האָט געהידושט צו הערן פון בערלען אַזעלכע דיבורים. זיי האָבן דאָך ביז איצט אים געהאַלטן פאַר אַ שטיקל אַייגענעם חבר.

— אָבער וואָס הערט זיך אין ליאַסאַווע, גאָט מיינער!

דאָס האָט אומגעוולדיק־מאַגענדיק, כמעט וויינענדיק, אויסגעשריען גלוסקין. און געמיינט האָט ער נישט אַזויפיל ליאַסאַווע, ווי דעם גורל פון ווייץ.

האַט בערל, ביז־קייענדיק זיין נאַכטמאַל, זיך אַ קער געטאַן אין יע־נער ריכטונג, פּונוואָנען גלוסקין האָט זיך געלאָזט הערן. און בערלס אויסדרוק האָט מען געקאַנט אויסטייטשן:

— דו זעסט — איך עס? טשעפע מיך נישט. וואָרעם איך קאָן זיך איצט אויך אויפּעסן.

האַט דער עולם מיט אַ שלעכט געפיל געקוקט בערלען אין מויל אַריין און געוואָרט ביז ער וועט ענדיקן זיין סעודה.

און בערל האָט געגעסן, נישט געאַיילט און מיט אַ טאַלק. שוין מיט צופיל טאַלק. געשניטן ברויט אויף אַיינציקע גלייכע ביסנס און יעדן ביסן באַזונדער און זאָרגפעליק אַרומגעשמירט מיט פוטער און געקייט לאַנג־זאַם און באַרעכנט. דערביי האָבן זיינע אויגן פאַרבלאַנדזשעט ערגעץ ווייט איבער אַלעמעס קעפּ. און עס האָט זיך געדאַכט, אַז ער געדענקט גאַרנישט, אַז אין צימער געפינען זיך מענטשן און וואָרטן מיט אומגעוולד אויף אַ וואָרט.

און עס האָט זיך געדאַכט: זיין סעודה וועט זיך פאַרציען אין דער אַייביקייט. אָבער אַט איז ער אינמיטן עסן פאַרקראַכן מיט דער האַנט אין קעשענע און, אַנשטאַט אַ נאַזטיכל, וועלכע ער האָט געזוכט, האָט ער אַרויסגעשלעפט די זעליקע שמאַטע, מיט וועלכער ער האָט די הענט געווישט.

האַט ער זי אַנגעקוקט פאַרחידושט און אַוועקגעשליידערט. דאָן האָט

ער די הענט פאָרויכטיק צו דער נאָז צוגעטראָגן. ערשט איצט האָט ער דערפילט דעם ריח פון בענזין.

האָט ער האָסטיק אויסגעזופט אַ ביסל עפּלקוואַס און אוועקגעשטויסן פון זיך דעם טעלער.

— אַ—אַ פייער זוכט אים!

— וועמען? — האָט פּלטיאל גוטמוטיק געקנייטשט מיט די אַקסל.

— וועמען? דעם באַראָן.

— וועלכן באַראָן?

— דעם באַראָן פון ליאַסאָווע. דעם אַטאַמאַן פון דער אַנאַרכיסטיִיִ

שער באַנדע.

— טאָ לאַמיר שוין אַמאָל הערן. וואָס ציסטו די עצמות?

ערשט נאָך דעם. ווי בערל האָט פאַררויכערט אַ ציגאַר און זיך פרייִ ציש פאַרצויגן. פאַרוואַרפּנדיק דעם קאַפּ און אַ פּוס פאַרלייגט, וואָס האָט אינגאַנצן נישט געשטימט נישט מיט זיין צעשוּיבערטן אויסזען און נישט מיט זיין צעריסענעם אַרבל — ערשט דאָן האָט ער אָנגעהויבן קאַרג און צו ביסלעך אַרויסלייגן פאַר די צוהערער זיינע היינטיקע ליאַסאָווער איינדריקן.

איז אין קורצע אַבער שאַרפע שטריכן אויסגעוואַקסן פאַר די צוהער־רער דאָס טראַגיקאַמישע בילד פון הויזן־פאַגראַם אויפן ליאַסאָווער מאַרק. חברה חלוצים האָבן, פאַרגעסנדיק אָן דער טרויעריקער לאַגע מיטן ווייץ, זיך צעהירזשעט ווי די יונגע לאַשעקלעך, בעת בערל האָט אָפּגע־מאַלט ווי אַזוי דער משוגענער קלמן איז געלאָפּן זיך ראַטעווען פון דער פאַר הויזן, וואָס האָט אים פאַרפאַלגט.

אַפילו די ניי־שטעטלדיקע האָבן זיך גישט איינגעהאַלטן פון אַ שמייכל, כאַטש די הויזן־פאַרטיילונג איז געלעגן אויף דער ליניע פון זייערע איבערצייגונגען.

איז פאַר בערלען פּלוצלונג אויסגעוואַקסן דאָרעטשקע אין איר לאַנגן שאַל, וואָס איז אין גלייכע פאַלדן געפאַלן. און זי האָט אויסגעזען ווי אַ סטודענטקע פון מאַיאַליק — אין גלייכע ליניעס פון איין גוס. און איר דין הענטל פון שאַל אַרויסגעשטרעקט — ווי אַ פאַרצעלייענע.

— בערל! דו מאַכסט חוּזק פון דער רעוואָלוציע, הערסטו?!

דער עולם אַרום האָט זיך איבערגעוואַרפּן מיט בליקן. צום ערשטן מאָל האָט זי אים געזאָגט דו פאַר אַלע אין די אויגן.

בערל האָט זי אָנגעקוקט מיט געלאָסענער בייזקייט און זיך פאַרצויגן מיט דער ציגאַר.

— צי ביסטו טאַקע אַזאַ קינד, צי מאַכסטו זיך בלויז קינדיש, דאַרע. אַט דאָס זאָל הייסן רעוואָלוציע? דאָס פנים האָט דאָך מיר געפלאַמט. אָבער דאַרעטשקעס בולטע בלויע אויגן, וועלכע זענען געווען ביו דעם מאַמענט נאָר פיינלעך־צעשראַקן, האָבן פלוצלונג געביטן זייער אויס־דרוק; געוואָרן בייז־חוצפּהדיק.

— וועלכע אחריות פאַר דער געשיכטע טראַגט עס בערל פאַדלאַסקי, אַז דאָס פנים דאַרף אים פלאַמען פאַר דער רעוואָלוציע מיט איר אויסזען? האָט בערל אַראַפּגעשטויסן מיטן קליינעם פינגער דעם אַש פון ציי־גאַר, וואָס דאָס איז גאַרנישט געווען אין זיין געווינהייט. ער האָט ליב געהאַט, פאַרקערט, אַז דער אַש זאָל זיך האַלטן וואָס לענגער.

— נו, אויב דו גלויבסט אַזוי אין דעם ליאַסאָווער נוסח, מיין חברטע, טאַ גיי טאַקע, זיי מוחל, און העלף דאָרט מאַכן רעוואָלוציעס און זיך נישט דאַרט, וווּ ס'איז ווייך און באַקוועם.

שוין ביי דעם נאַכקלאַנג פון זיינע רייד האָט ער אויף זיי חרטה גע־האַט. ביי זיין גאַנצער איצטיקער אויפרעגונג האָט ער דאָך נישט בדעה געהאַט אַזוי זיך אויסצודריקן.

ס'איז שוין אָבער אַ פאַרלאָרענע זאַך, אין זייערע פאַרפלאַנטערטע באַציאונגען האָט אַ צו וויכטיק אַרט פאַרנומען דער „פלאַטאַנישער“ סאַ־דיזם, דער פאַרלאַנג צו פאַרשאַפן דעם צווייטן וואָס אַ טיפּערן ווייטיק, דאַרעטשקע האָט, דוכט זיך, קיין בעסערס נישט דערוואַרט פון אים. זי האָט נאָר שטאַלץ דעם קאַפּ פאַרריסן.

— וועל איך גיין, זאָלסט עס וויסן?

— און מיר וועלן אייך פון ליאַסאָווע ווי די מיין פאַרטרייבן.

— ווער — מיר?

— מיר, די ערלעכע רעוואָלוציאַנערן, די אַלטע גוואַרדיע און נישט די באַראַנען, וואָס קוואַליפֿיצירן זיך אויף הינטשלעגער.

און בערל איז אויף קיין רגע נישט געווען איינשטימיק מיט זיינע אייגענע רייד. די „ערלעכע רעוואָלוציאַנערן“, וועלכע האָבן דאָס גע־דאַרפט, ווי אים איז באַווסט געווען, איינפירן מאַרגן אַן אַרדענונג אין ליאַסאָווע, און אויב ס'וועט נייטיק זיין, אויסגלייכן די שטאַט מיט דער

ערד — זיי זענען אים געווען נאך פרעמדער ווי די אנארכיסטישע באַ-ראַנען.

אַבער דאָך איז אין זיינע רייד געווען מער ווי צו להכעיס דאַרעטש-קען. טאַקע דער האָס צו דער אנארכיע אונטערן מאַנטל פון רעוואָלוציע האָט אים דיקטירט זיינע רייד.

פּלטיאל האָט נאָך אַלץ נישט געקאַנט זיך צופאַסן צו דער הייסער טעמפּעראַטור פון געשפרעד. ער האָט זיך נאָך אַלץ געקלאַמערט אין זיין גוטן הומאָר, הגם דאָס לאַנגע פנים זיינס האָט זיך אויסגעצויגן נאָך לענ-גער און געוואָרן ערנסטער.

— זאָג נאָר, קרוב מיינער! ווי אַזוי וועסטו קוואַליפּיצירן די אַרבעט פון מיינע קינדער, פון מיין בענצלען מיט מרימען, זאָלן געזונט זיין? האָבן זיי זיך אויסגעוואַלגערט אין אַלע טורמעס, דעם גאַנצן גיהנום אויס-געשטאַנען כדי צו קוואַליפּיצירן זיך אויף הינטשלעגער?

— לאַמיר זיי נאָר זען ביי דער אַרבעט.

— וואָס הייסט זען? זיי אַרבעטן שוין פון לאַנג. פון יאָרן שוין. בפירושע באַלשעוויקעס. זייער אַרבעט איז אַ צעשטערערישע, אַ דעס-טרוקטיווע...

— זענען זיי הינטשלעגער.

— שטילער דו!

דער עולם איז אַפּגעשפרונגען, נישט צו וויסן פאַרוואָס פריער. צי פאַר דעם חיהשן ברום פּלטיאלס, צי פאַר דעם קראַך זיינעם מיט דער דאַרער פּויסט אָן טיש, וואָס דאָס איז ענלעך געווען צו אַ שאַס אין די אויערן.

צוזאַמען מיטן ריטש פון בערלס נאַכטמאַל איז אויף דר'ערד געלעגן אַ שטיק דעמבענע ברעט, וואָס פּלטיאלס פּויסט האָט אַפּגעקלאַפּט. פיל טאַלענטן פּלטיאלס זענען דעם עולם באַוווּסט געווען. מען איז אים אפילו חושד געווען, אַז ער טראַגט אין זיינע דאַרע ביינער אָן איי-זערנע גבורה. אַבער אַז ער וועט ברעכן דעמבענע ברעטער — דאָס האָט קיינער נישט געגלויבט. און נאָך ווייניקער וואַלט מען געגלויבט, אַז אין דעם יידן זאָל שטעקן אַזוי פיל רציחה.

אַז אמתער וואַלד-גזלן איז איצט געשטאַנען איבערן אַפּגעבראַכענעם טיש, איבערגעבויגן צו בערלען. די שדישע ברעמען זענען אים הויך אויפן

שטערן אַרויפגעשפרונגען. דאָס מויל איז אים געווען פּירקאַנטיק אויפגע-
ריסן אַזוי, אַז אפילו די וואַנצעס האָבן נישט געקאַנט פאַרשטעלן די בלויע
אַשלע איבער די שיטערע געלע לאַנגע ציין.

דעם קלענסטן רושם האָט פּלטיאלס דראַענדיק געשטאַלט געמאַכט
אויף בערלען אַליין. ער איז געבליבן זיצן אויף זיין אַרט אויף דעם אַנלען
פון זיין שטול צוריקגעוואָרפן און דעם ווילדן קרוב זיינעם גלייך אין די
אויגן אַריינגעקוקט. נישט מער: בערלס אויגן זענען פיל העלער געוואָרן,
דוכט זיך פּריילעכער.

— שווייגן וועל איך ווען איך וועל וועלן — האָט בערל ווי אָפּגע-
זעגט. — דערווייל בין איך דאָ באַלעבאַס און נישט דיינע קינדער מיט
זייערע חברים. זעץ זיך אויף אַן אַרט! נו, זעץ זיך, שנעל!

זיי האָבן אַ וויילע זיך נאָך אַנגעקוקט און דער הויכער ייד מיטן
רוצחישן פנים האָט זיך אַוועקגעזעצט אַן איינגעלאַשענער.

— אַט אַזוי — האָט בערל געזאָגט שוין מיט אַ ווייכערער שטימ,
ווי ער וואַלט געהאַט צו טאָן נישט מיט אַ קרוב, נאָר מיט אַ לייב אין אַ
שטייג. — איצט וועלן מיר רעדן ווי מענטשן.

ער האָט אַ שטויס געטאָן מיטן פּוס דעם ברויט, וואָס איז פון טיש
אַראַפּגעפאלן, און דער ברויט איז אַראַפּגעשפרונגען אין ווינקל ווי אַ פּוס-
פּילקע.

בעת דער שווערער שטילקייט האָט בערל אַזוי געדערשנט:

— בערל וויל, אַז קיין שד זאָל מער נישט געבאָרן ווערן. דאָס וויל
בערל. מיין באַבע, עליה השלום, אַ קאַרגע יידענע געווען, האָט געהאַט אַ
ווערטל: קינדערלעך, היט אייך פאַר אַ שאַדן. צעברעכט מען אַ חפץ —
ווערט געבאָרן אַ שד.

איר פאַרשטייט, מענטשן? בעת איר שאַפט דעם חפץ — שאַפט איר
דעם מענטש.

און דער שד, וועלכער זיצט אין דעם מענטשן, ווערט אַריינגע-
כישופט אין דעם חפץ און זיצט אין אים אַ געפאַנגענער, אַ געבונדענער.
צעברעכט איר דעם חפץ — באַפרייט איר דעם שד.

איצט באַרעכנט, וויפל שדים וועלן געבאָרן ווערן אויף די חורבות,
וואָס די רעוואָלוציע וועט אַנמאַכן! דאָס רייד איך וועגן דער רעוואָלוציע
אין ליאַסאָווער נוסח.

איך פיל אפשר אין זיך דעם שד מער, ווי פיל אַנדערע, און דעריבער וויל איך אים פון דער קייט נישט אַראָפּלאָזן. מיין גאַנץ לעבן זיך געמיט אים וואָס פעסטער צו פאַרמויערן.

בערל האָט געמאַכט אַ פּוּיזע צום פאַרציען זיך, מיט דער פּולער זיכערקייט, אַז קיינער וועט אים נישט איבערשלאָגן די רייד. ער האָט נאַכגעדענקט און האַרט אַ לאַך געטאָן, וואָס דאָס איז ענלעך געווען צו ישראלס געלעכטער אין די ערשטע צייטן נאָך זיין אומגליק.

— כע! איך געדענק די ערשטע שטרייקן און דעמאָנסטראַציעס, בעת איך בין נאָך אַ יינגל געווען. די ווייבער אויפן מאַרק פּלעגן נאָכ־קרימען די שטרייקערינס:

— פּרייהייט! ציפּקע, גיי לאָז אַרויס די הינער פון קאטוך!
לאַכט נישט פון די יידענעס. עס ליגט עפעס אין זייערע רייד.
פּרייהייט איז דאָך פאַר אַלע. אמת, די הינער קאָנען בלויז אַנשמּוצן אויף דער פּאָדלאָגע. נו, און די בערן?

פּלטיאל, קרוב מיינער! אפשר וואָלט טאַקע אַ יושר געווען, וואָלסט אַרויסלאָזן די בערן פון שטייג? ביסט דאָך געוואָרן זייער אַפּוטרופּוס.

האַט פּלטיאל פינצטער אַ ברום געטאָן:

— אז מען וועט דאַרפן, וועט מען עס טאָן.

— וואָס? און איך, זעסטו, וועל זיי דערשיסן, נאָך איידער עס וועט קומען צו דעם. זאָג מיר נאָר דו, בעל־חשבוֹן, בעל־קבלה, קאַפּ־מענטש! וואָס האָסטו אין דיין לעבן אויפגעבויט מיט דיינע אייגענע הענט? וואָס? איך וועל דיר זאָגן וואָס דו האָסט אויפגעבויט: אַ טויבנ־שלאַק אין דער סמאָליארנע, וואָס וועט בלייבן אַ זכר נאָך דיר. און אַ זכר אַ שלעכטער, ווייל עס טויג אויף כּפּרות. און איך האָב עפעס געבויט. געבויט און אויפגעבויט, יאָ.

בערל האָט זיך אָפּגעשטעלט, זיך שווער אַנגעלענט מיט די הענט אויפן טיש, מיט די שטאָל־בלויע אויגן אויף פּלטיאלן.

— די צרה איז, וואָס איך האָב געבויט, זיך נישט רעכענענדיק מיט דער צייט. איין שוואַלב מאַכט קיין פּרילינג נישט. איצט וועט עס אַלץ מוזן צעשטערט ווערן און מען וועט מוזן אָנהייבן פון בראשית.

— איז וואָס־זשע ווילסטו? — האָט פּלטיאל שוין מיט אַ נייגונג צו שלום געפרעגט.

— איך וויל נישט צולייגן קיין האַנט צו דער צעשטערונג.
 — ווער נייט דײך פון קהל?
 — ווער עס נייט מיך? — בערל איז אַנטשוויגן געוואָרן און זיך
 האַסטיק אַוועקגעזעצט.

האַט גאָר אומגעריכט דער שווייגער ישראל גענומען אַ וואָרט.
 — אונדז, בערל, האַלט איר אויך פאַר צעשטערער?
 — נאָך אַ מינוט! — איז אים בערל אַנטקעגן געקומען מיט אַ פאַר-
 טיקן ענטפער, ווי ער וואָלט נאָר אויף דער פראַגע געווארט. — זיי, אין
 ליאסאָווע זענען לאַנד - צעשטערער. איר זייט פאַלקסצעשטערער. איר
 קאַנט אייך געבן די הענט. זיי וועלן אַראָפברענגען דעם מבול און איר
 וועט אַוועקשווימען אויף נחם תיבה. זאַל זי זיך טרינגען — די וועלט!
 אגב, ווען שווימט איר אָפּ מיט מזל?
 — מאַרגן.

— ה.ם. אביסל זיך צוגעאיילט. כ'וועל אייך נישט קאַנען דעקן פאַרן
 ווייץ, וואָרט אויף. אויף מאַרגן שטייט די וועלט. מאַרגן ווערט אַ סוף
 געמאַכט צו דער ליאסאָווער אַוואַנטורע. מאַרגן ליגט ער אין פעקל —
 דער באַראָן.

— פון וואנען ווייסט איר דאָס?
 — וואָס הייסט פון וואנען? פון דער ערשטער קוועלע. איך קום
 דאָן ערשט פון די פאַרטן.
 און אין קורצן האַט בערל איבערגעגעבן וועגן זיין נסיעה צו די
 טרייע פולקן.

— דאָס איז אַ פאַראַט! — האַט דאַרעטשקע פון ערגעץ אַ ווייטן
 ווינקל הילכיק אויסגעשריען און זי האַט אַ זעץ געטאָן מיט דער טיר.
 אַ וויילע איז בערל געזעסן מיט אַ ווייס פנים און שפיציקע אויגן.
 דאָן האַט ער זיך אַ ריס געטאָן פון שטול מיט דער דעה צו לויפן
 צו דער טיר, וווּ דאַרעטשקע איז אַרויס.
 ער האַט זיך אָבער אָפגעשטעלט, פאַרריכט די אויסגעבויכטע טאַל-
 סטאַווקע אַרום גארטל און זיך געווענדט צום טיש מיט אַ קאַלכענעם
 שמייכל.

—חברה. מאַכט נאַכט. ס'איז שוין שפעט.
 דאָן איז ער אַרויס.

אין גרינעם פארטאג

בערל האָט אויפגעריסן די אויגן מיט אַ פיינלעך געפיל פון באַ-
גאַנגענע פעלערן, וועלכע לאָזן זיך שוין נישט פאַרריכטן. עס איז געווען
אַזוי, ווי זיין הינטערבאווסטיין וואָלט דורכגעפירט דעם חשבון הנפש
און געמאַכט דעם סד-הכל אַן זיין אַנטייל, פאַר די פאַר שעה, וואָס ער איז
אַפגעשלאָפן האָרט, אַן חלומות, ווי אין אַ פינצטערן זאַק אַריינגע-
שליידערט.

איצט האָט זיך אים אָפגערופן אונטערן האָרצן און אַפילו אויפן
גומען דער שלעכטער ווידער-טעם פון זיינע נעכטיקע דרשות אין דער
קאַנטינע.

צוליב וואָס האָט ער זיך צעדערשנט? פאַרוואָס האָט ער זיי אַלע
דאַרט אַזוי גראָב אַריינגעזאָגט? און וואָס פאַר אַ טייוול האָט בכלל אים
געשטויסן צו לויפן נאָך מיליטער קעגן ליאסאָווער אויפשטאנד?

אַ רעוואָלוציאָנער אין דער טעאָריע, איז ער אין דער פראַקטיק
געווען און פאַרבליבן בערל דער פריץ. אַ פערד האָט מען ביי אים צוגע-
נומען — און די גאַנצע רעוואָלוציע איז דערפירט געוואָרן צו איין נאָ-
רישן פונקט: ביי פּאָדלאַסקין נעמט מען קיין פערדלעך נישט!

נאָך צוואַנציק יאָר רעוואָלוציאָנערע איינריידעניש האָט בערל פריץ
נישט אויסגעהאלטן דעם ערשטן עקזאמען.

און נאָך אַלעמען, אַנשטאַט זיך מודה צו זיין אין זיינע פעלערן און
שלאָגן זיך על חטא, האָט ער זיך גאָר אַנגעזעצט אויף אַנדערע.

וואָס האָט ער געהאַט צו דאַרעטשקען? פאַרוואָס האָט ער זיך אַזוי
גראָב צו איר באַנומען? איצט האָט אים נישט נאָר וויינגעטאָן דאָס
האַרץ אויף איר, — עס האָט אים געשראַקן. דאַרעטשקע איז אין דעם
פרט אין אים געראָטן, זי איז נישט פון די נאַטורן, וועלכע קאַנען פאַר-
דייען אַ באַליידיקונג.

ער האָט דאָך איר געגעבן אַ קאַפּולער אַנצוהערעניש, אַז זי זיצט
ביי אים אויף כל-טוב אַנשטאַט זי זאל גיין מאַכן די רעוואָלוציע.

אמת: זי האָט אים אָפגעדינט מיט אַ מיאוס וואָרט, מיט אַ שרעק-

לעך וואָרט, וואָס איז אים געווען ווי אַ מעסער אין ברוסט. זי האָט אים אָנגערופן פאַררעטער.

אַבער, צוריקגעשמועסט, האָט ער דען איצט די הונדערט פּראָ-צענטיקע זיכערקייט, אַז זיין נעכטיקע אַקציע שמעקט נישט מיט פאַרראַט? מיט קאַנטררעוואָלוציע?

בעת בערל האָט געטראַכט און איבערגעטראַכט, געווענדט מיט די אויגן צום גרויען שפינוועבס פון פאַרטאַג, וואָס האָט זיך פאַרשטעקט צווישן די שווערע פאַרטיערן אויף די פענצטער, האָט פּלוצלונג אים אַרומ-געכאַפט אַן אויסטערליש געפּיל, אַ געפּיל פון אַזאַ שטיינערנער איינ-זאַמקייט, פון וועלכן אַ מענטש קאָן אָנהייבן שרייען געוואלד און לויפן ווי פון פּיער.

דאָס געפּיל איז געווען פענאַמענאַל-ניי פאַר בערלען. קיין מאָל נאָך האָט דער שפּיגל פון זיין איינזאַמקייט אַזוי נאָנט נישט צוגעשוועבט צו אים. האָט ער זיך צוגעהערט צו זיין ניי געפּיל מיט נייגער, ליגנדיק אַן דער מינדסטער באַוועגונג, ווי די אויסטערלישקייט וואָלט אים צו-געכישופּט.

און געהערט האָט ער די שטילקייט אַרום אַ דראַענדיקע און אַ פאַררעטערישע, ווי אַלע וואָלטן זיך צעלאָפּן פון גרויסן פּאָדלאַסיער הויז נאָך אינמיטן דער נאַכט און אים איבערגעלאָזט אַליין. און דאָס הויז איז געמינעוועט.

בערל האָט זיך באַמיט צו פאַנגען מיטן אויער דעם שטילן שאַרף פון דאַרעטשקעס אַטעם אין צווייטן צימער, הינטער דער פאַרמאַכטער טויר.

אַבער די שטילקייט איז פאַרבליבן אומבאַרירלעך. האָט פּלוצלונג אונטן אין דער קאַנטינע דער פאַרצייטיקער וואָנט-זייגער אין אַ משונהדיקער איילעניש אויסגעשפיגן פינף. זינט פּלטיאל האָט גענומען דעם חרובן זייגער אין דער אַרבעט אַריין, האָט די אַלטע כלי צוריק באַקומען לשון. עס האָט אַבער אָנגעהויבן שלאָגן מיט אַזאַ משונהדיקער איילעניש, ווי אַ ייד כאַפט אָפּ דאָס דאָוונען פאַרן יאָרד. פון דאָן אָן פּלעגט דער פאַרצייטיקער וואָנטזייגער שפּילן פאַר בערלען די ראָל פון אַ שטוב-ליץ. ער האָט נישט געקאָנט הערן זיין גאַלאָפּ און זיך נישט צעשמייכלען דערביי.

איצט איז די ווירקונג געווען אַ פאַרקערטע. די פינף קורצע הוסט-קלאנגען, וואָס האָבן געוואָלט אַריבעריאָגן איינע די אנדערע, האָבן ווי פינף האַסטיקע שמיץ אַראָפּגעטריבן בערלען פון געלעגער.

אים איז קשה געוואָרן די שטילקייט אין צווייטן צימער, וווּ דאָ-רעטשקע שלאָפט.

ער האָט געקוקט אויף דער טיר פון צווייטן צימער און פאַר זיין לאַנגן אַנגעשטרענגטן בליק האָט זיך אָנגעהויבן אויסצייכענען, אז די טיר איז נישט פעסט צוגעמאַכט.

נעכטן, בעת ער איז אַרויס נאָך דאַרעטשקען פון דער קאַנטיגע, האָט ער נאָר מורא געהאַט, אַז אַ באַליידיקטע זאָל זי נישט אַוועק צופוס קיין ניישטעטל אינמיטן דער נאַכט. ער האָט אַבער געזען ווי זי איז אַרויף צו אים אין וווינונג, געמאַכט ליכטיק אין קאַבינעט. האָט ער זיך אַרומגע-דרייט איבערן הויף ביו דאַרעטשקע האָט דאָס ליכט נישט אויסגעלאָשן. ער האָט נישט געוואָלט מער זיך אויסטענהן מיט איר, און אַז ער איז דאָן אַרויף צו זיך, האָט ער געטראָפן די טיר פון קאַבינעט פעסט צוגעמאַכט. דאָס האָט געהייסן: זי וויל זיך אויך נישט אויסטענהן מיט אים.

און איצט זעט ער די טיר פון קאַבינעט עטוואָס אויפגעמאַכט. איז ער אין צוויי האַסטיקע שפּרייט געווען ביי דער טיר און זי אַ שטויס געטאָן. דאַרעטשקעס צעקנייטשט געלעגער האָט זיך געבלייכט מיט זיין לידיקייט.

האָט דאָס שרעק-געפיל פון איינזאַמקייט, פאַר וועלכן ער האָט ביו דעם מאָמענט געזוכט אַ פאַרענטפּערונג, פּלוצלונג באַקומען אַ באַקאַנטן אינהאַלט: דאַרעטשקע איז נישטאָ.

איז אַ פאַר מינוט איז בערל געווען אַנגעטאָן און — אויפן הויף. דאָ האָט ער דערזען, אַז דער האַרבסטיקער פאַרטאָג איז נישט קיין גרויער, נאָר אַ גרינער.

איבערן הויף, ווי גרויס ער איז, האָבן זיך צעזיט און צעשפּרייט טויט-גלאַנציקע קאַלוזשעס פון דעם רעגן, וואָס האָט געגאַסן ביידער-נאַכט, ווייזט אויס פאַר די פאַר שעה, ווען בערל איז געשלאָפן. די שיטערלעכע בלעטער אויף די ביימער האָבן געגלאַנצט ווי האַר-טער בלעך און דער נידעריקער פּלאַטשיקער הימל איז געווען באַדעקט מיט אַנגעקוואַלענע גרינלעכע אַניצעס. דער גרינער פאַרטאָג האָט, דאָכט

זיין געהאָט אַ ישוב־הדעת, צי עס לוינט אים גאָר אַ טויט־געבאָרענעם צו קומען אויף דער וועלט.

און אַט דוכט זיך בערלען, אַז פון דעם פינצטערן ווינקל ביי די גע-
מויערטע שטאַלן, וווּ די נאַכט ליגט נאָך ווי איינגעקאָרטשעט אין דרייען,
אַז פון דאָרט הערט ער דאָס קלאַנגדיקע וואַיען פון זיין לאַנג שוין דער-
שאַסענעם הונט — דזשעקן.

און ווי אַריבערהיפנדיק די צייט אויף צוריק, ווי אַן אָפקלאַנג פון
נעכטיקן אָונט, שניידט זיך אים אַריין אין אויער דאָרעטשקעס טראַגישער
לויטערער אויסגעשריי:

— אַ קראַנקן הונט דאָרף מען דערשיסן!

בערל היפט איבער די גלאַנציקע קאלוזשעס אַהין, צו די שטאַלן,
און אין גרינעם פּאַרטאָג זעט ער זיך אַליין פון דער זייט אַ היפנדיקן
איבערן גרויסן ליידיקן הויף און ער קומט זיך פּאַר משונה־ווילד.

ביי די שטאַלן איז רואיק, דורכן פענצטערל מיט די קראַטעס דער-
טאַפט ער מיטן אויג דעם מאַסיוון סילוועט פון שוואַרצן מיליטערישן
פּערד, אויף וועלכן ער איז נעכטן צוריקגעקומען פון די פּאַרטן, ריטמיש-
פויל מאַלנדיק מיט די ציין, שטייט דאָס פּערד איבערן האַבער אַנגע-
בויגן, אַזוי ווי בערל האָט אים נעכטן דאָ איבערגעלאָזט.

שפּעטער אַ וויילע שטייט שוין בערל ביי פּלטיאלס פענצטער, פּלטיאל
האָט זיך געמאַכט אַ געווינהייט צו שלאָפן ביי אָפּענע פענצטער, זעט איצט
בערל אין דער טונקלקייט פון צימער, ווי דער לאַנגער קרוב זיינער ליגט
אויסגעצויי, און שטיל אויף זיין צו קורצן בעט, די שאַרפע נאָז דערלאָזט
נישט דער יאַרמלקע דאָס גאַנצע פנים פאַרדעקן.

און מיטן קאַפּ פון איין זייט און מיט די ווייט אַרויסגעשטרעקטע
באַרוועסע פיס פון דער צווייטער זייט צו דער קורצער פּלאַציקער קאַלדרע
צוגעשטעלט, מאַכט דער שלאַפנדיקער פּלטיאל דעם איינדרוק פון אַ גע-
האַקטן הערינג, בעת מען דערלאַנגט אים צום טיש.

וואָס־זשע פּאַר אַ שייכות האָט דאָס אַלץ צו דער פּאַרשוונדענער
דאָרעטשקע?

בערל פרוווט זיך אָפּגעבן אַ רעכענונג, אַז אין גאָר אַ גרויסער מאַס
נעמט זיך די איצטיקע שרעק זיינע פון די צעשרויפטע נערוון נאָך נעכ-
טיקן שווערן טאָג.

פון דעם, וואָס דאָרעטשקע האָט פאַרלאָזן דאָס צימער, קאָן מען נאָך נישט אַרויסדרינגען קיין שום שרעקלעכס. און פלוצלונג נעמט בערל האַסטיק אַריבערהיפן די קאלוזשעס צו־ריק צום גרויסן הויז. אָט איז ער שוין ביי זיך אין צימער. אָט נישטערט ער אין די קעשענעס פון זיין נעכטיקער צעריסענער טאַלסטאַווקע. אָט שאַרט ער גערוועזן אין אַלע ווינקעלעך פון די שופלאָדן און שרייבטיש. און ער געפינט נישט דאָס, וואָס איז אים פאַרלאָרן געגאַנגען: דעם רע־וואָלווער זיינעם.

פאַר צעטראַגנקייט עפנט ער נישט די פאַרטייערן, נאָר ער זוכט אין דער טונקליקייט דאָס עלעקטרישע טאַשן־לעמפל. און אויך דאָס לעמפל געפינט ער נישט.

די שרעק זיינע נעמט אָן בולטע קאַנטורן פון פאַרלאַפּענעם אומגליק. ער דריקט צוואַמען מיט די הענט זיינע שלייפן און זיצט אַזוי איבערן שרייבטיש מיט דער פאַרשטיינערטער אַנשטרענגונג אַ ביסל לענגער נישט צו טראַכטן, נישט אַריינצוטראַכטן, כדי שפעטער אַריינצולאָזן אין באַ־ווסטזיין דאָס אומגליק אין זיין פולער מאַס.

און אָט זענען די אויגן זיינע אַנגעשפאַרט אָן שרייבטיש אָן דעם לעצטן באַווייז, אָן דער לעצטער באַשטעטיקונג, אָן אַ פאַרשריבן בייגעלע פאַפיר. אַפילו אין דער טונקליקייט דערקענט בערל די קרעפטיקע רונדיקייט פון דאָרעטשקעס האַנטשריפט. און ער ציט אָפּ די רגע דאָס פאַפיר אין האַנט צו נעמען און צוטראַגן צום פענצטער.

שפעטער האָט ער אָפּגעאַטעמט מיט דערלייכטערונג. דאָרעטשקע האָט טאַקע אָפּגעטאַן אַ ווילדע זאַך, אַבער נישט דאָס ערגסטע, וואָס ער האָט זיך אויסגעמאַלט אין זיין צעשרויפטער פאַנטאַזיע. ביים פענצטער האָט ער געלעזן איר בריוו:

„אין דרויסן איז אַ פינצטערניש, כאַטש מיט אַ מעסער צו שניידן. און איך קאָן מער קיין רגע נישט וואַרטן. כ'האַב מיר געביסן די פינגער וואַרטנדיק ביז דו וועסט אַיינשלאָפן. בערל. איך לויף קיין ליאַסאַווע. דיין רעוואָלווער און לעמפל וועל איך דיר אָפּשיקן מיט אַ געלעגנהייט. איך וואַלט סיי ווי נישט פאַרבליבן מער אין דינע מקומות נאָך דעם ווי דו האַסט מיר פאַרגעוואַרפן, אָו איך זיך וווּ ס'איז ווייך און וואַרעם. איך בין אַ מבין אויף אַ פאַרווורף. כ'וואַלט עס אַבער אלנפאלס נישט

געטאָן אינמיטן דער נאַכט. מיך טרייבט עפעס אַנדערש. איך מוז ראָ-
טעווען אַ מענטשן, וואָס דו האָסט אים געשטעלט אין געפאַר. איך מוז אים
וואַרענען קעגן דעם מיליטער, וואָס דאַרף מאַרגן, ווי דו זאָגסט, ליקווידירן
די ליאַסאָווער רעוואָלוציע. בערל, ביזט אַן אַכזר! אָבער ביי דיין גאַנצער
אַכזריות בין איך זיך מודה: איך האָב דיך ליב, איך פאַרגעטער דיך אפשר
שוין צופיל, און דאָס קאָן איך מיר נישט שענקען. דיך דאַרף מען ליב
האַבן אָן פאַרגעטערונג, אַנדערש דאַרף מען זיך אַליין פאַרלירן. עפעס
אַנדערש איז דער מענטש צו וועמען איך לויף איצט. אויב ס'איז אמת
וואָס שייקע דערציילט, איז דער ליאַסאָווער אַנאַרכיסט מיטן באַראַנישן
טיטל נישט קיין אַנדערער ווי מייַן טאַדעק, טאַדעאָש ביסטריצקי, וועגן
וועמען איך האָב דיר דערציילט אַזעלכע בלוטיק אומפאַרשעמטע איינצל-
הייטן. דער מענטש איז מיר פון טויט לעבעדיק געוואָרן. ווי קאָן איך
אַ רגע זיצן רואיק, אויב איך וועל דאָס ווונדער מיט מיינע אויגן נישט
דערזען? און ווי קאָן איך איין רגע וואַרטן, ווען איך ווייס, אַז דער מענטש
איז אין געפאַר? צי איז דאָס אַ פאַרשאַלטענע ליבע אַזאַ? איך ווייס
נישט, בערל. איך ווייס נישט, צי מען קאָן ליב האָבן אַדער פיינט האָבן
אַ מענטשן מיט וועלכן מען פילט זיך קערפערלעך צוזאַמענגעוואַקסן ווי
אַ סיאַמער צווילינג. ער האָט דאָך מיר גענומען ווען איך בין אַ קינד גע-
ווען — דו ווייסט. איך האָב שוין געהאט זיך צוגעוויינט צום געדאַנק. אַז
דער מענטש לעבט נישט. מיט דעם רעשט פון מייַן צעשניטן לעבן האָב
איך זיך צוגעבונדן צו דיר, בערל, און אפשר וואָלט איך איצט שטאַרקער
געווען, ווען דו שטויסט מיך נישט אָפּ פון זיך אויף שריט און טריט.
אָבער איצט? איצט פיל איך ממש מיט אַלע מיינע נערוון, אַז דאָס באַ-
גראַבענע איז פון קבר אַרויס און אַז עס דראָט אים די געפאַר ווידער באַ-
גראַבן צו ווערן. איך קאָן דאָס נישט דערלאָזן און איך לויף. וווּ מייַן
ליבע איז ווייס איך שוין נישט. אויף אַזאַ אויסוורף ווי איך בין איז צו
גלויבן, אַז איך האָב אייך ביידן ליב. נו, האָב קיין פאַראיבל נישט, בערל.
ס'איז נישט די צייט זיך אַרייַנצולאָזן אין אַנאַליז. מען דאַרף טאַדעקן
ראַטעווען. און האָב קיין מורא נישט. איך וועל אַנקומען קיין ליאַסאָווע
בשלוים. הלוואי זאָל איך נאָר אַנקומען צו דער צייט..."

די געפֿלעקטע בעלאַמי האָט, דוכט זיך, געפֿילט ווי אייליק ס'איז דעם באַלעבאָס אירן אַזוי פֿאַרפֿרי אין שטאַט אַרײַן. די שקאַפֿע האָט גע- יאָגט איבערן דורכגעווייקטן פֿאַרגאַסענעם וועג מיט דעם גאַנצן אימפּעט פֿון אירע באַיאָרנטע פֿיס.

פֿאַרכליאַפֿעט ביזן גאַרטל, האָט בערל זיך געטרייסלט אויפֿן נידעריקן רײטוואָגן און געוואָרפֿן מיטן קאַפֿ דאָ אין איין זײַט, דאָ אין דער צוויי- טער, דערוואָרטנדיק צו דערזען אונטער אַן אָפּגעפֿליקטן בוים ערגעץ אויף דעם נאַסן בלעטער-טעפֿיך אַן אײַנגעהויקערט, פֿאַרכלשט פֿרויען-געשטאַלט. דער בלוילעכער נעפֿל איז געהאַנגען איבערן וואַלד-וועג אין דער נאַענטער פֿערספעקטיוו און אָפּגעמעקט יענע מענטשלעכע האָפּענונג אין דעם היינטיקן טויט-געבאַרענעם טאַג, וועלכן דער נידעריקער הימל האָט האָרט צו דער נאַסער ערד צוגעדריקט.

אַ טאַג, וועלכער האָט זיך אײַנגעמאַשטשעט אין ענגשאַפט פֿון דער וועלט, ווי אין אַ פֿייכטן, טונקעלן קעלער. און בערל האָט געפֿילט, ווי דאָס האַרץ ווערט אים פֿונאַנדערגעשפֿאַרט פֿון גרויסן צער און גרויסער בענק- שאַפט נאָך דער קאַפֿריזנער קרענקלעכער דאַרעטשקען. זי איז דאָך גע- רעכט: זי איז דאָך געלאָפֿן ראַטעווען אַ מענטשן, וועלכער איז איר בלו- טיק נאַענט. נישט מער:

„פֿאַרוואָס, מײַן קינד, ביסטו געלאָפֿן אין די בלאַטעס... צופֿוס...
ביידערנאַכט?.. נישט געקאַנט מיר זאָגן? נישט געקאַנט?“
נישט קײַן פֿאַרליבטער, נישט קײַן אײַפֿערזיכטיקער וואַלד-מענטש
יאָגט זיך אויפֿן רײטוועגעלע נאָך איר פֿאַרמעקטן, פֿאַרטרוקענעם פֿוס-
טריט.

אַ פֿאַטער אַן אומגליקלעכער לויפט עס אין דער וועלט אַרײַן אויפֿ-
זוכן זײַן פֿאַרבלאַנדזשעט קינד.

9

געקומען צו דער צײַט

אײַן מעת-לעת האָט אים אָפּגעטיילט פֿון יענער שעה, ווען ער איז דורך דער זעלביקער הינטערגאַס אַרײַנגעריטן אין ליאַסאָווע אויף זײַן ווייסן פֿערד. אָבער בערלען האָט זיך אויסגעוויזן, אַז ס'איז שוין פֿאַר-

לאָפּן אָן אייביקייט, אָ געווען איז ער אין ליאַסאָווע אין זײַן פּאַרגאַנג-גענעם גילגול. דער רײטער אויפן ווייסן פּערד איז געווען ווי אַ שײנער, פון לאַנג שוין אויסגעוועבטער חלום. איצט האָט זיך בערל געטרייסלט באַדערדיק אויפן נידעריקן רײטוועגעלע איבערן סכּנהדיקן ברוק און די געפּלעקטע בעלאַמי האָט שוין קוים געפּלאַנטערט מיט אירע פּיס די גע-שוואַלענע פון בלאַטע.

האַט בערל פּאַרקערעוועט צו דער ערשטער קרעטשמע-אַכסניו, וווּ עס שטעלן זיך אָפּ די פּרעמדשטעטלדיקע פּורמאַנעס און וווּ בערל פּלעגט זיך אָפּשטעלן, ווען ער פּלעגט דאַרפן אין ליאַסאָווע איינהאַנדלען פּערד. ער איז אַרײַנגעפּאַרן מיט פּערד און וואָגן גלייך אין שטוב אַרײַן, אין דעם פּירקאַנטיקן טויער-קעסטל אונטערן הויכן שינדלדיקן דאַך. דאָ האָט נאָך געהערשט דער נעכטן אינאַוונט. בײַ אַ פּאַרוויכערטער לאַמטערן האָט דער קרעטשמע-משרת מיט ציצית צונויפגעשאַרט מיט אַ לאַפּעטע אין אַ ווינקל דאָס פּאַרצעניאַריקע מיסט. בערל האָט אים איבערגעגעבן זײַן פּערד און וועגעלע און אַלײן, נישט אָפּגערייניקט די בלאַטע פון די קליידער, איז ער אַוועקגעלאָפּן אין שטאַט אַרײַן, צום האַטעל „פּאַלי-ראַיאַל“.

— וועגן פּערדעלע געקומען, בירגער? — האָט אים אַ פּינטל געטאָן דאָס נעכטיקע נעזל מיט פּרידלעכער חוצפּה, און בערל האָט איצט באַ-מערקט, אַז אַ חוץ אַ נעזל פּאַרמאַגט נאָך דער פּאַרשוין זומערשפּרענקלעך און געלע שיטערע צײַן. — ס'וועט אײך גאַרנישט העלפּן, איר וועט מוזן צוואַרטן אַ פּאַר שעה. דער חבר קאָמענדאַנט איז איצט פּאַרנומען. זעט וואָס עס טוט זיך...

מיט צופּרידענער זעלבסטווערדע און מיט אַ זשעסט וואָס האָט גע-זאָלט זײַן טעאַטראַליש האָט דאָס נעזל אים אָנגעוויזן אויפן לאַנגן האַ-טעל-קאַרידאָר, וווּ עס האָט גערוישט ווי אין אַ בינשטאַק. זעלנער אין נייע קלימפּערדיקע אַמוניציע און מיט ציווילע אינטעליגענטישע פּנימער האָבן אַרומגעשמייעט מיט טעקעס און פּאַפּירלעך טיר אויס טיר אײַן. און אויף יעדן יונגן פּנים איז געווען צום לעזן: היט זיך, וועלט! דאָס גײ אײך — די רעוואַלוציע!

בערל האָט פּאַרשטאַנען, אַז מיט בקשות וועט ער זיך צום קאָמענ-דאַנט ניט דערשלאָגן. דאָס נעזל אָפּגעקערט צו אַנדערע אינטערעסאַנטן, האָט אים שוין געוויזן זײַנע זומער-שפּרענקלעך אויפן חלה-ווייסן נאַקן.

— הערט אויס, בירגער! — האָט בערל אַ נעם געטאָן דאָס געזל
 ביי די פלייצעס און אים אויסגעדרייט צו זיך — אין צוויי שעה אַרום
 וועט צו שפעט זיין. איך דאַרף זען דעם קאָמענדאַנט פאַר זיין אייגן טובה
 וועגן. איר פאַרשטייט וואָס מען רעדט צו אייך?

דאָס געזל האָט פאַרווונדערט דאָס מויל געעפנט און זיין חוצפהדיק
 שמייכלע האָט זיך אויסגעגליטשט.

— ווי הייסט איר, בירגער?

— פּאָדלאַסקי הייס איך.

— באלד.

און אַ פאַר מינוט שפעטער איז בערל געשטאַנען אין צימער אויג
 אויף אויג מיטן אַנאַרכיסטישן באַראָן.

דער מיטלוווסקיקער ברייטפלייציקער אָפיציר מיט די אַרויפגעקעמטע
 וואַנצעס האָט פאַרמאַגט אַ שאַרפן טשאַטעווענדיקן בליק אונטערן ברייטן,
 באַלאַקאַנאַרטיקן שטערן. סיי דער בליק, סיי דער שטערן זענען בערלען
 קענטיק געווען. אָבער ביסטריצקין האָט בערל געזען איין איינציק מאָל אין
 וואַרשע. און נישט דער בליק זיינער און נישט דער שטערן האָבן זיך נישט
 געבונדן אין זיין פאַרשטעלונג מיט יענעם ביסטריצקי, וועגן וועלכן דאָ-
 רעטשקע האָט אים אַנדערציילט.

אַנשטאַט אַ באַגריסונג האָבן זיי זיך לאַנג און שווייגנדיק אָנגעקוקט
 ווי צוויי הענער. דוכט זיך, קיינעם פון זיי איז נישט אָנגעשטאַנען דעם
 ערשטן אַוועקצוקוקן אָן דער זייט.

— יאָ, הער פּאָדלאַסקי! — האָט דער אָפיציר ענדלעך אַרויסגע-
 זיפצט — אַזוי זעען מיר אויס.

און ער האָט גענומען שפּאַנען איבערן צימער.

— וואָס — יאָ? — האָט בערל רוי-הייזעריק איבערגעפרעגט —
 זי איז געקומען?

דער אָפיציר האָט מיליטעריש צו אים זיך אַ קער געטאָן מיט אַ
 גרייטן, טשאַטעווענדיקן בליק.

— זי איז דאָ, הער פּאָדלאַסקי. איר קאַנט זי זען, אויב איר ווילט.

און ער האָט אָנגעוויזן אויף דער טיר פון צווייטן צימער.

בערל איז אַריין אַהין.

מיט פאַרקוועטשטע פויסטלעך אין דער קאַלדרע איינגעדריקט, מיט

אַ פאַרשפּיטער קין און פאַרהאַקטע ציין, פון וואָס אירע באַקן־בייגער זענען געוואָרן שאַרף־ווינקלדיק, איז דאַרעטשקע געלעגן אויפן בעט, פאַר־שטייפט אין איר עפּילעפּטישן שלאָף, אַפּילו די האָר אירע, צעשאַטענע איבערן שטערן און קישן, האָבן אויסגעזען פאַרשטייפט און האַרט, ווי גע־שניצט פון האַלץ, אַדער געפורעמט פון מאַטן, טונקעלן גלאַז. אַזעלכע האָר דאַרפן זיך ברעכן און ברעקלען אונטער די פינגער, אויף אַ פאַר־שטולן און אויף דער פּאָדלאַגע האָבן אַנגענעצט אירע צעוואַרפענע שווער־אַנגעווייקטע קליידער און וועש. אַט די אַלע טיילן פון איר קליידונג האָבן אויסגעזען ווי טיילן פון איר אייגן וועזן, איצט מער לעבעדיקע ווי זי אַליין, אַז מען האָט די טיילן אַפּגעשיידט פון איר לייב, איז פון איר אַרויס דאָס חיות.

ערשט איצט, ביי איר געלעגער האָט בערל אין אַ פּרישער דערשי־טערונג תּופּס געווען די העלדישקייט פון איר טראַגישן געלאַף ביידער־נאַכט קיין ליאַסאָווע, כדי צו ראַטעווען איר טאַדעקן. צי האָט זי דער־גרייכט איר ציל? צי האָט זי אים געוואַרנט פון געפאַר?

זי איז געלעגן אַנגעטאָן אין אַ קלאַר מענער־העמד מיט ברייטע בלו־באַזוימטע אַרבל. אויפן האַלדז איז די צו־ברייטע העמד געווען נישט געשיקט פאַרשפּילעט מיט אַ זיכערנאַדל.

פאַר דער צייט, וואָס ביסטריצקי האָט זי איבערגעטאָן, האָט זי דאָך געוויס באַוויזן אים צו וואַרענען.

בערל האָט צוריקגעקערט אין ערשטן צימער און מיד פון דער אויס־געלאַדענער אַנשטרענגונג פון היינטיקן פּרימאַרגן, האָט ער זיך שווער אַראַפּגעזעצט אין אומבאַקוועמען אַמפּיר־פּאַטעל פון ליאַסאָווער האַטעל. אויפן צווייטן אַמפּיר־פּאַטעל קעגנאיבער האָט זיך אַוועקגעזעצט דער ברייטשטערנדיקער אַפיציר, מיט דער אַפיציעלער גרייטקייט אים קורץ און זאַכלעך צו ענטפערן אויף זיינע פּראַגן.

— שוין לאַנג, אַז זי שלאָפט, הער ביסטריצקי?

— שוין אַ קאַרגע שעה, הער פּאָדלאַסקי.

— זי קאָן אַזוי אַפּשלאָפן ביזן אַוונט.

— איך ווייס.

דאָ האָט ביסטריצקי געוואַרפן אַ בליק אויף בערלס שטיוול און אַ ביטול־שמיכל האָט איינגעקנייטשט די ווינקלען פון זיין ברייטן מויל.

— איר זייט רעכט איינגעשמוצט, הער פאדלאסקי.
בערל האט גלייכגילטיק אויסגעצויצן א פוס און באטראכט זיין בלאָ-
טיקן שטיוול.

— דאָס בין איך שוין אַרויסגעפאַרן נאָכן רעגן. און זי איז דאָך
געלאָפן צופוס אין רעגן ביידערנאָכט!...

ער האָט פיינלעך פאַרקוועטשט אי די אויגן, אי די ליפן, ווי זיך
ווערנדיק קעגן שוידערלעכן בילד. ס'איז אים שוין אַ ווייטיק געווען צו
רעדן, ווי מיט יעדן וואָרט וואָלט ער באַנייט איר ביינאַכטיקע אָפּקומעניש.
און פאַר וועמען וועט ער דאָ רעדן? פאַר אַ מענטשן, וועלכער האָט זי
איבערגעטאָן אין זיין אייגן העמד?

— איר רויכערט, העד פאדלאסקי?

ביסטריצקי האָט געהאַלטן אויסגעשטרעקט צו אים איבערן טישל
אַ גאַלדענעם פאַרסטויגאַר מיט אַ הערב פון עמאַל אין בריליאַנטן.
ווער'נשע איז ער פאַרט, אַט דער ביסטריצקי? עפעס מיידט ער זיך
אינגאַנצן אויס מיט בערלס פאַרשטעלונג סיי וועגן דאַרעטשקעס אַמאַליקן
געליבטן, סיי וועגן אַנאַרכיסטישן אַוואַנטוריסט מיטן באַראַנישן טיטל.
אַ מענטש מיט קאַרעקטע מאַניערן, איינגעפאַסטע אין שטרענגן מי-
ליטערישן ריטם.

בערל האָט אויסגעשטרעקט די האַנט נאָך אַ פאַפיראַס.

— ווי אַזוי האָט געוויקט אויף אייך איר קומען, הער ביסטריצקי?
קנייטשלעך פון ביטול-שמייכל אין די ווינקלען פון זיין ברייטן מויל.

— אומגעפער אַזוי, ווי אויף אייך איר אַוועקגיין, הער פאדלאסקי.
ער האָט אונטערגעטראָגן בערלען פייער.

— האָט זי עפעס גערעדט מיט אייך?

דער אַפיציר האָט אים אַנגעקוקט פאַרווונדערט.

— איך מיינ, אַז דאָס איז שוין אונדזער פּריוואַט-זאַך, הער פאד-
לאַסקי.

— איר האָט מיך שלעכט פאַרשטאַנען. איך מיינ, צי האָט זי אייך
געוואָרנט...

— אַך, דאָס מיינט איר? נו, יאַ. זי האָט אַנגעהויבן דערציילן וועגן
עפעס אַ געפאַר. אָבער דאָ איז זי איינגעשלאָפן אויף איר שטייגער, פּלוצ-
לונג... צי זייט איר דאָס אַמאַל נישט די געפאַר, הער פאדלאַסקי?

בערל האָט דערזען פֿאַר זיך דעם ביטול־שמייכל און כמארנע אויס־געברומט:

— אפשר.

— נו, אויב אַזוי, בין איך גרייט אייך צו דינען — איז דער אָפיציר פלוצלונג פריילעך געוואָרן — אויף ראַפירן, פיסטאַלעטן — ווי איר פֿאַר־לאַנגט. מיט סעקונדאַנטן, אונטער פיר אויגן — מיר איז אַלץ איינס. וואָס פֿאַר אַ מין רעטעניש איז אַט דער פֿאַרשוין מיט די וואַנצעס מיטן טשאַטעווענדיקן בליק און פריילעכן ביטול־שמייכל? מאַכט ער עס דען אַזוי גוט זיין באַראַנישן אַנשטעל, אַדער די באַראַנישע הויט איז טאַקע זיין נאַטירלעכע הויט און דער נאַמען ביסטריצקי איז דאָ נאָר אַ צוטשע־פעניש?

בערל האָט דערפילט, אַז דער אָפיציר איז אים באַזונדער אַנטפֿאַ־טיש טאַקע הויפטזעכלעך מיט דעם, וואָס ער זעט זיך אַליין אין אים, ווי אין אַ קרומען שפּיגל. ער, בערל פֿאַדלאַסקי, איז דאָך אַליין אין גרונט גענומען, אַ מענטש פון פֿאַזע און פון אַנשטעל, אַ באַראַן מיט פֿאַנטאַ־זיעס, ווי פּלטיאל האָט ליב זיך אויסצודריקן. אין דעם איצטיקן מאַמענט האָט דאָס לעבן אים צו שטאַרק אַריינגענומען אין די לאַפעס, אַז ער זאָל אין זינען האָבן צו פֿאַזירן. אָבער דערפֿאַר טאַקע פֿאַרגינט ער נישט אַט דעם "באַראַן" ביסטריצקי, וואָס יענער שפּילט זיך מיטן לעבן ווי מיט זיין גאַלדענעם פֿאַרטסיגאַר.

"וואַרט, ברודער! וועסט שוין שפּילן ביי מיר!" — טראַכט זיך בערל. ער איז צופרידן מיט דער איינציקער קאַרט, וואָס גיט אים די מאַכט איי־בער ביסטריצקי, און עס טוט אים הנאה וואָס ער האָט נאָך די קאַרט נישט אַרויסגעלייגט.

— נו, הער פֿאַדלאַסקי, וואָס־זשע וועט איר זאָגן גוטס?

— וואָס זאָל איך אייך זאָגן, הער ביסטריצקי? איך בין נישט גע־קומען צו אייך זיך נאַריש מאַכן. איך בין געקומען צוליב איר. און אַז איך בין שוין דאָ, דערלויבט מיר אייך צו זאָגן, אַז עס געפעלט מיר נישט, ווי אַזוי איר מאַכט די רעוואָלוציע און פֿאַרטיילט הויזן אויפן מאַרק. איך האָב נישט קיין צוטרוי צו אייער הויז־פֿאַרטיילונג. איר זייט פונקט אַזוי פיל רעוואָלוציאַנער, ווי באַראַן.

— באַראַן קראַנעבערג. — האָט ביסטריצקי מיט אָפיציעלער מאַ־

נירלעכקייט זיך פאַרגעשטעלט — באַראַן קאַרל ריטער פאַן קראַנעבערג.
און מיר, זעט איר, געפעלט אייער אָפּנהאַרציקייט, הער פּאָדלאַסקי. איך
פאַרשטיי שוין, אַז איר זייט געקומען פּאָדערן מיין דעמיסיע — וואָס?

— אומגעפער, הער באַראַן... פאַר אייך אליין וועט געזינטער זיין,
איר זאָלט ווי אַמשנעלסטן זיך אָפּטראַגן פון ליאַסאָווע.

ביסטריצקי האָט זיך צעלאַכט מיטן גאַנצן מויל און ערשט איצט
האַט בערל אויף אַ רגע דערקענט אין אים דעם ביסטריצקי פון זיין פּאַר-
שטעלונג.

— איר זייט אַ מענטש פון געניאלער פּשטות, הער פּאָדלאַסקי!
מיט וואָס קאַנט איר אַרגומענטירן די נייטיקייט פון מיין דעמיסיע?

— מיט אייער אייגענער טובה, ביסטריצקי! עס קומט אַן מיליטער.

— הם... העכסט ראַמאַנטיש...

— דאָס איז שוין גאַרנישט אַזוי ראַמאַנטיש, ביסטריצקי!

בערל האָט אַנגענומען מיט דער האַנט דעם אַנלען פון אַמפּיר-
פּאַטעל, האָט דער פּאַטעל אַ קרעכץ געטאַן. בערל האָט אַוועקגענומען די
האַנט און זי אַנגעלענט אויפן טישל, האָט אַ קרעכץ געטאַן דאָס טישל.
איז בערל אויפגעשטאַנען און אונטער אים האָט גענומען קרעכצן די
פּאָדלאַגע. דוכט זיך: אַלץ איז אונטער זיין באַרירונג אַרויס פון געלענק,
ווי ער וואָלט פּלוצלונג געוואָרן מיט בליי אַנגעגאַסן.

ביסטריצקי האָט אים פּאַרזיכטיק נאַכגעקוקט.

— אויב איך בין אַ קעגנער פון אַנאַרכיע, ביסטריצקי, הייסט עס
נאָך נישט, אַז איך וויל אייך אומברענגען.

אַט דער ביטול־שמייכל אין די ווינקלען פון די ברייטע ליפן האָט
בערלען אַרויסגעבראַכט פון גלייכגעוויכט און געצווונגען אים צו ריידן
גישט פונקט דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט.

— ווי קומט איר, הער פּאָדלאַסקי, צו אורטיילן וועגן אַנאַרכיזם? —

האַט ביסטריצקי שטיל, שוין צו שטיל געפרעגט, אָבער ביי דער שטילקייט
האַט ער זיך געקליגט צו אַקצענטירן באַזונדער יעדעס וואָרט — און נאָך
עפעס: צי מיינט איר באמת, אַז מיך איז אַזוי לייכט אומצוברענגען? אָדער
האַט איר אויף איין רגע געקאַנט דערלאָזן, אַז איך וועל זיך דערשרעקן פאַר
אייך און אייער אויסגעטראַכטן מיליטער?

— נו, וואָרפט דאָך אַוועק די קאַמעדיע! — האָט בערל אויסגע-
 שריען — מען רעדט מענטשלעך צו אייך!
 ערשט איז ביסטריצקי אויך אויפגעשטאַנען, זייער לאַנגזאַם און גע-
 לאַסן, מיט דער פוילער גראַציע פון אַ קאַץ.
 און אין דעם מאַמענט האָט, נישט אַנקלאַפּנדיק אין טיר, זיך זייטיק
 אַריינגעשלייכט דער קעלנער פון האַטעל מיט קאַווע און פרישטיק אויף
 אַ מעטאַלענעם טעצל און מיט אַ שמוציק סערוועטל אונטערן אַרעם.
 אַ מענטש מיט אַ פינצטער, נישט ראַזירט פנים, אַ געבויענער און
 אַ דערשלאַגענער, האָט ער מיט הכנעהדיקער שטילקייט זיך צוגעשלייכט
 צום טישל און גענומען סערווירן דעם פרישטיק. אַזוי אַרום האָט ער
 צעשיידט ביידע רעוואָלוציאַנערן אין זייער מחלוקה וועגן דעם נוסח, ווי
 אַזוי אַט דעם קעלנער גליקלעך צו מאַכן.
 אויפן דרויסנדיקן קאַרניו פון דער באַלקאָן־טיר האָט אַ ליץ אַ קנאַק
 געטאַן מיט דער צונג. דאָס האָט אַהער פון ערגעץ אַ קויל פאַרבלאַנדזשעט.
 באַלד איז ערגעץ הינטערן שטאַט אויסגעבראַכן אַ זאַלפּ. אין קאַרידאָר
 האָט זיך אַנגעהויבן אַ בהלה־טופּעריי, ווי מען וואַלט דורכגעטריבן אַ
 סטאַדע אַקסן. דער קעלנער האָט, פאַרלירנדיק אַ לעפעלע, אויסגעגלייכט
 דעם קאַרק שטאַרק אויף צוריק און הינטערוויילעכס אַרויסגעפאַלן אין
 קאַרידאָר, איבערלאַזנדיק דעם חידוש פון טויט־שרעק אין זיין בליק.
 פּאָדלאַסקי מיט ביסטריצקי זענען צוגעלאָפּן צום פענצטער און דער-
 זען סאַלדאַטן אין גרויס אומאַרדענונג אין דער ריכטונג צום מאַרק.
 און אַט האָט אַין די שויבן אַפּגעגרילצט אַ מעשענער עכאַ, אַ כאַ-
 ראַקטערער זינגענדיקער קלאַנג פון רייטער־אַרקעסטער, נישט קיין צע-
 בראַקטער און צעשטויסענער פון טאַצן און פויק.
 כמעט קעגנאיבער די פענצטער, אויפן סאַמע שפיץ פון דער באַר-
 גיקער שלאַס־גאַס זענען אויסגעוואַקסן אַ צייל באַוועגלעכע סילוועטן, זע-
 נען אויסגעוואַקסן הויך, ווי אומגעלומפערטע ריזן.
 דאָס האָבן די רייטער זיך צוזאַמענגעגאַסן מיט זייערע פּערד.
 און אַט גיסט זיך שוין די לעבעדיקע לאַווינע אַראַפּ שלאַס־גאַס, גע-
 שלעפט פאַרויס פון אַ מעכטיקן רויטן זעגל, פון אַ גראַנדיעזער רויטער
 פּאַן מיט די לאַזונגען פון געכשרטער רעוואָלוציע.
 צוליב דעם האַגל פּאָדקעוועס אָן ברוק איז פאַרטויבט געוואָרן דער

אַרקעסטער-מאַרש. דוכט זיך: די ברוקשטיינער קוילערן זיך באַרג אַראָפּ און שטויסן זיך מיט אַנאַנד.

ביסטריצקי איז געשטאַנען מיט ביידע הענט אין די קעשענעס און מיט אַ מינע, ווי גרייט צום פייפן. קיין שום רעזיגנאַציע האָט בערל אויף זיין פנים נישט באַמערקט. נאָר דער באַלקאַן פון ברייטן שטערן האָט זיך אויפגעהויבן און די אויגן זענען, דוכט זיך, אַרויס פון זייער טונקעלער באַהעלטעניש. זיין בליק איז געווען ליכטיק און קאַנצענטרירט, ווי איבער אַ שווערן שאַך-צוג.

— טוט זיך איבער! — האָט בערל צו אים אויסגעשריען.
און מיט דעם ערשטן וואָרט איז ביסטריצקי האַנט אַרויסגעשפרונג-גען פון קעשענע אינאיינעם מיטן פאַרקוועטשטן נאַגאַן.

— און וואָס וועט דאָן זיין?

— דאָן וועל איך אייך אַרויספירן דורך די שטאַטישע קעלערן.

— קאָן מען אייך טרויען?

— ווי איר פאַרשטייט.

ווען ביסטריצקי האָט מאַרשירט צו דער טיר פון צווייטן צימער, האָט בערל אים נאַכגעקוקט מיט דרך-אַרץ. דער מענטש האָט אויסגעצייכנט געהערשט איבער זיינע נערוון.

בערל האָט זיך אַוועקגעזעצט רויכערן.

און ביסטריצקי האָט זיך צוריק באַוויזן שנעלער ווי בערל האָט דער-וואָרט. אין ציווילע קליידער און אַן וואַנצעס, האָט זיך דאָך נישט אָפגעטאַן פון אים דער באַראַנישער שטעמפל, וועלכער איז געווען פאַר בערלעו אַ רעטעניש.

— וועט איר זיין אַזוי ליבנסזוערדיק איבערגעבן דער פריילן מינדל-לעך די פאַר ווערטער?

— באַהאַלט זיי דאָרט אונטערן קישן.

— געמאַכט.

בערל איז דער ערשטער אַרויס אין קאַרידאָר. נאָך אים ביסטריצקי. זיי זענען צו צום פענצטער, וואָס האָט אַרויסגעקוקט צום הויף. מיט אַ קעזישער לייכטקייט האָט בערל זיך אַריבערגעוואָרפן דורכן אָפגענעם פענצטער אויפן שכנישן שינדל-דאָך. ביסטריצקי — נאָך אים.
אַ ביסל שפעטער זענען זיי אויסגעוואַקסן אויפן שכנישן הויכן פאַר-

קאן און זיך אַראָפּגעגליטשט פון יענער זייט. זיי האָבן אַ שווינדל געטאָן צווישן די אייזקעלערן פון שכנישן ליידיקן הויף.

10

פון וואָס מען ערמט זיך

בערל וואָלט געקאָנט צופרידן זיין מיט זיין געלונגען שטיקל אַרבעט. ער האָט בשלום דורכגעפירט ביסטריצקין דורך די שטאָטישע קעלערן צום טייך. פון דאָרט האָט אַ באַקאַנטער פישער אַריבערגעפירט דעם דעמי־סיאַנירטן דיקטאַטאָר אויפן צווייטן ברעג, אויף דער פריי־שוין פון מיטן טייך האָט ביסטריצקי געבלאַנקט צו אים מיטן מאַנט קעט פון דער אויסגעצויגענער האַנט און געשריען פון שיפל אַרויס: — אונדזער דיסקוסיע איז נאָך נישט פאַרענדיקט!

האַט בערל זיך צעלאַכט און געלאַכט אויף צוריקוועגס אין שטאָט אַריין. שוין צו פיל פּאָזע האָט אין דעם באַראַגנישן ביסטריצקי געשטעקט. ווי ער וואָלט איין מאָל אַרויפגעצויגן אַ מאַסקע אויף זיך און די מאַסקע איז אים צום פנים צוגעוואַקסן. אָבער איצט האָט שוין בערל געזען דאָס גאַנצע געשעעניש אין הומאַריסטישן שייַן. פון זיין נעכטיקן אַנטלויפן פון ליאַ־סאָווע ביז צו דער היינטיקער קריכעניש דורך די פינצטערע קאַטאַקאַמבעס איז זיך אַלץ פאַרלאָפן ווי אין אַ גוטן אַלט־פּרענקישן ראַמאַן. שנאה, לי־בע, אייפּערזוכט, ריטערלעכקייט צום פּאַליטישן קעגנער, וועלכער האָט זיך, אַגב, אַנגעטשעפּעט אַ באַראַגנישן טיטל, און — וואָס נישט? מאַדנע: איצט, ווען ביסטריצקי איז שוין געווען פון שטאָט אַרויסגעפּטרט, האָט בערל אָפּילו צו אים קיין אַנטיפּאַטיע נישט געפּילט. און אַ דערלייכטער־רונג איז פאַר אים געווען, וואָס ער קאָן איצט דעם גאַנצן ענין נעמען נישט ערנסט. פונקט ווי אין די קינדער־יאָרן, ווען צוזאַמען מיט די ווייסע חברה־ניקעס פּלעגט ער זיך אַוועקלאָזן אין די קעלערן זוכן אַן אוצר, איז ער אויך איצט צוריק געגאַנגען מיט אַן אויפגעשפּילט געמיט פון זיין שקאַצעוואַטן אויפּטו. מיט אַ פאַרריסטער באַק און צעריסענע קני און אַרבל. אין אַ פאַר ערטער זענען די קאַטאַקאַמבעס געווען היפש נידעריק און ס'איז זיי אויסגעקומען צו קריכן אויף די קני. אין איין אָרט איז צו בערלס גרויס פאַרוונדערונג אויסגעוואַקסן אַ געמויערטע וואַנט און זיי דעם וועג פאַר־

שטעלט. האָט מען אָן אַ ישוב־הדעת די וואָנט צענומען ציגלויין און ווייטער געקראַכן. און געווונדערט האָט אים איצט, וואָס די וואָנט האָט זיך געלאָזט צענעמען אַזוי לייכט און די גאַנצע אונטערערדישע עקס־פעדיציע האָט שוין אָנגענומען אַ פּאַנטאַסטישן קינדערשן חן.

אַבער פּלוצלונג דערפילט בערל זיין אייגענע ראַלע אין דער מיט פון די לעצטע געשעענישן און דאָס הומאַריסטישע בילד ווערט פּאַרוואַנדלט אין אַ קאַריקאַטור.

אין דער אמת: אין וואָס איז דאָ באַשטאַנען זיין אויפטו? ער איז געלאָפּן אָנזאָגן די רייטער אין די פּאַרטן, אַז זיי זאָלן ראַטעווען די שטאַט פון אַ געפּערלעכן בער. און פּונקט אין דעם מאָמענט, ווען די ריי־טער זענען אָנגעקומען פון אויבן, אויף דער גאַס, האָט ער אַליין דעם בער געראַטעוועט און אים אַרויסגעפירט אונטער דר'ערד אויף דער פּריי. האָט ער, הייסט עס, יאַרנלאנג זיך געקעכלט מיט דעם וואָרט רעוואָלוציע, כדי די אמתע רעוואָלוציע, ווען זי איז געקומען, צו פּאַרוואַנדלען אין אַ קאַ־ריקאַטור, אין אַ ספּאַרט־שפּיל!

זענען דען אַזעלכע טיפּן ווי ער, פּאַדלאַסקי, נישט פיל געפּערלעכער פאַר דער רעוואָלוציע, ווי דער אָנאַרכיסט ביסטריצקי, וועלכער הייבט אָן די גייע געשיכטע פון אַ הויז־פּאַרטיילונג אויפן מאַרק, אַדער ווי דער אַלטער שלמה לוריע, וועלכער איז גרייט אין נאָמען פון זיין פּאַרמולע די שטאַט מיטן באַדן אויסצוגלייכן?

ווען בערל האָט דורך אַ פאַר קווער־געסלעך און עטלעכע באַקאַנטע דורכהויפּן זיך אַריינבאַקומען צוריק אין צענטער פון שטאַט, איז די שטיי־מונג שוין געווען ווייט נישט קיין הומאַריסטישע.

ער האָט געאיילט אין האַטעל אַריין, צו באַרוואַקן דאָרעטשקען, אויב זי האָט זיך שוין אויפגעכאַפּט, אַדער צו באַוואַכן איר קראַנקן שטיי־נערנעם שלאָף.

היינט, אין דעם גרינעם פּאַרטאַג, בעת ער האָט זיך געטרייסלט אויפן רייט־וועגעלע די לעצטע פאַר וויאַרסט פאַר ליאַסאָווע, האָט ער מיט אַפּענע שיכורע אויגן אַ חלום געזען: איבערן פּלעצל אַראָפּ שלאַס־גאַס פליען דראָגנער אויף צעיושעטע פּערד, פּאַכען מיט די שווערדן, ריטשען מיט הייזעריקע דיסקאַנטן, ווי פּערד, ווען זיי צעבייסן זיך, און אַלע טוען

איינס: זיי יאָגן איבערן פלעצל די אומגליקלעכע דאַרעטשקע, זיי יאָגן זיך מיט די שווערדן און נאַהייקעס איינער צום אַנדערן.

איצט, אויפן זעלביקן פלעצל האָט זיך בערלען געדוכט, אָז ער זעט דעם המשך פון זיין חלום. אָט זענען זיי, די צעיושעטע דראָגונער, וואָס ברעכן דעם ברוק מיט די פּאַדקעוועס און פּאַכען מיט די נאַהייקעס איבער פלייצעס פון פּאַרבייגייער, אַרױפטרעטנדיק אויפן שמאַלן טראָטואַר.

— אַנטלויפט, בירגער, אַ קדחת אין אייער מאַמען! אַנטלויפט, באַלד וועט מען שיסן! איי־וויי, טאַטעלע־מאַמעלע, אַנטלויפט!

אָזוי האָט די רעגירונגס־טרייע רעוואָלוציע איינגעפלאַנצט אַרדענונג אין דער צעבונטעוועטער שטאָט. און אָט פירט מען שוין אָן אַרומגעריסענע, צעקנאָדערטע פּאַרטיע פון צעבונטעוועטן גאַרניזאָן, ווער פון זיי עס ווישט דאָס בלוט פון פנים, ווער עס פּאַרדרייט אַ ציגאַרעטל פון מאַכאַרקע — אַלע אַרומגעפליקטע, אָן פּאַסקעס, אָן היטלען, אַלע פּאַרסאַפעט־מידע און פּאַטאַליסטיש־רואיקע.

און איבער דעם פלוצלונג אויסגעליידיקטן פלעצל, גאָר נידעריק איי־בערן ברוק הייבט אָן צו גראָגערן אַ קוילנוואַרפער.

בערל האָט אין דעם זעלביקן מאַמענט באַוויוזן אַריינצושפּרינגען אין טויער פון האַטעל.

דער אימפעט טראָגט אים אויף די טרעפּ אַרויף. דער אימפעט שליי־דערט אים אַריין אין צימער און דאָ בלייבט ער איינגעשרויפט אין עטלעכע פּאַר זעלנערישע אַרעמס.

דאָס לעכל פון רעוואָלווער, אין אַ זאַפרען־האַריקע האַנט פּאַרקוועטשט, פייפט אים שטום אין די אויגן אַריין.

די טיר אין צווייטן צימער איז אויפגעפּראַלט און עטלעכע אָפּיצירן פּאַרען זיך אַרום דער פּאַרשטיינערט ליגנדיקער דאַרעטשקען.

— לאַזט זי צורו! — שרייט בערל — זי איז אַ קראַנקע!

— אַ, דער הער באַראָן! צוריקגעקומען צוליב דער דאַמע! ריטער־

לעך, זייער ריטערלעך.

— איך בין נישט דער באַראָן — שרייט בערל און באַמיט זיך צו

באַפּרייען פון די זעלנערישע אַרעמס.

— וואָס הייסט: נישט דער באַראָן? — ווונדערט זיך דער זאַפרען־

בערדיקער אפיציר מיטן אנגעשטעלטן רעוואָלווער — מיט וואָס וועט איר עס דערווייזן?

בערל פילט די גאַנצע ערנסטקייט פון זיין לאַגע. ער קאָן אַבער גלייך אויפקלערן דאָס מיספאַרשטייעניש. ער דאַרף נאָר אַריבערשרייען די טומל לענדיקע אַפיצירן אַרום אים, אַז דאָס איז ער, דער זעלביקער, וואָס איז נעכטן געקומען מיטן אויטאָמאָביל אין די פּאַרטן, כדי אַנצוזאָגן וועגן ליאַסאָווער בונט. זאָלן זיי אים פירן צום קאָמענדאַנט, אויב זיי גלויבן אים נישט. אַבער אַט די עטלעכע ווערטער קאָן ער בשום אופן צום מויל נישט ברענגען. ס'איז אים לייכטער צו שווייגן אויף דעם האַגל פון קרייץ-פּראָגן, איידער פאַרענטפערן זיך. דאָס איינציקע, וואָס ער קאָן נאָר אויס-רעדן און, ווי אַלעמען דוכט זיך, מיט אַ געלאַסענעם שמייכל:

— איך בין נישט דער באַראָן, מיינע הערן! ס'איז אַ טעות.

— ס'איז אַ טעות!

און מען טרייבערט אים אויס אַלע קעשענעס און מען נעמט פון דאַרט אַלע פּאַפּירלעך אַרויס.

— ס'איז אַ טעות!

און ווי מיט אייזערנע רינגען אויף די אַרעמס פירט מען אים, צו-האַלטנדיק, פון די טרעפּ אַראָפּ און מען זעצט אים אַריין אין אַ דראָזשקע מיט צוויי באַוואָפנטע דראָגנער פון ביידע זייטן, מיטן זאַפּרען-אַפיציר, וואָס דער רעוואָלווער איז אים אין פויסט איינגעוואַקסן — קעגנאיבער.

— ס'איז אַ טעות!

און כאַטש עס לייגט זיך אים אַזוי פשוט אויפן שכל, אַז דאָס פירט מען אים שיסן, קאָן ער זיך דאָך נישט דורכנעמען מיט דער פולער טויט-שרעק, ווייל דער ענין דערשאַסן צו ווערן קלעפט זיך עפעס נישט צו זיין לעבעדיק וועזן און ווייל ביים גאַנצן טראַגיום פון זיין לאַגע, שלעפּן זיך אים נאָך פּראָגן פון געלעכטער צוליב דער קאָמישער מיספאַרשטייע-ניש. די שרעק וואַקסט אָן אין אים ביסלעכווייז, ווען מען פירט אים אַי-בער די גאַסן פון זיין געבורטשטאָט, וווּ אים קאָן יעדער איינציקער, וווּ יעדער איינציקער קאָן עדות זאָגן, אַז ער איז נישט דער באַראָן, אַבער וווּ אַט דער איינציקער אַפילו פעלט. די גאַסן זענען פּוסט. די מויערן האָבן זיך אַפּגעשמועסט נישט צו דערקענען אים.

און דער זאַפּרען-אַפיציר מיטן רעוואָלווער קעגנאיבער איז אַזוי

מענטשלעך שווייגנדיק-ליידנדיק אין דער אכזריות פון זיין פליכט. איין מענטש פירט דעם אַנדערן צום דערשיסן! האָסטו געהערט אַ מיסטעריע! און נאָך אַ פּאַר מענטשן פּאַרן מיט. און דער אַלטער פּורמאַן אין זיין צעדריפעטן ארמיאקל נעמט דאָך אויך אן אַקטיוון אַנטייל: שמייסט פלייסיק אונטער דאָס פּערדל און טרעפט אַלץ אָן דער זייט, אין דייקש אַרײַן.

אַ נאַנטע געקלאַפּעריי פון פּאַדקעוועס האָט בערלען אָפּגעריסן פון דער צייטונג, וואָס האָט ביים זאַפּרען-אַפיציר אַרויסגעשטעקט פון קע-שענע און וווּ בערל האָט זיך קאַנצענטרירט אויף עפעס אַ פּאַרקנייטשט קעפל פון קריגס-באַריכט.

אַ קליינע גרופּע אַפיצירן זענען פּאַרבייגעריטן און צווישן זיי האָט בערל באַמערקט איינעם אַ נישט געניטן רייטער מיט אַ גרויער קוטשמע האָר אונטערן מיליטערישן היטל.

— שלמה! — האָט ער אויסגעשריען און פון אַרט זיך אַ ריס געטאַן. און דער ריס פון אַרט האָט אים שיער דאָס לעבן נישט געקאָסט. דער אַפיציר קעגנאיבער האָט זיך אַ וואָרף געטאַן מיטן רעוואָלווער צו זיין פנים.

אַבער דאָס געשריי האָט אים געראַטעוועט.

מיט אַ בלאַס, ווי פּאַראַליזירט פנים און מיט בלוטלאַזע ציטערנדי-קע ליפּן האָט שלמה זיך פּונאַנדערגעפּרעגט ביי אים און ביי דעם זאַפּ-רען-אַפיציר, וואָס דאָ איז געשען. און די איבעריקע אַפיצירן האָבן אַרומ-גערינגלט די דראָזשקע און די נענטערע האָבן זיך פון די פּערד אַרײַ בערגעבויגן און בערלען פּריינדלעך די האַנט געדריקט. דאָס זענען געווען באַקאַנטע פּנימער פון נעכטן ביי די פּאַרטן.

דער זאַפּרען-אַפיציר האָט זיך קיין אַרט נישט געקאַנט געפּינען. פּאַרשטעקט דעם רעוואָלווער אין דער קאַבורע, האָט זיך אַליין די פּויסטן געביסן פּאַר היסטערישער אויפּרעגונג און דאָס פנים איז אים געווען צונ-טעררויט, מיט בלויע פּאַרלאַפענע אַדערן אויפן שטערן און די אויגן האָבן זיך אים אויסגעבלייכט ווי ביי אַ שיכור.

— אַזאַ אומגליק! אַזאַ אידיאָטיזם! פּאַרוואָס האָט איר זיך גלייך נישט פּאַררופן אויף סעמיאָן אַרקאַדיעוויטשן? דאָס האָט ער געמיינט שלמה לוריען.

— און וואָס איז דער חילוק? — האָט בערל בלאָס געשמייכלט —
 צי איר וואָלט מיר, צי אַ צווייטן דערשאַסן? וואָלט דען קלענער געווען
 דער אידיאָטיזם צוליב דעם?

בערל האָט זיך אָפגעבעטן ביי זיינע באַפרייער, מען זאָל אים לאָזן
 אליין. ער איז אַראָפּ פון דער דראַזשקע און זיך אַוועקגעזעצט אין קליין-
 נעם נאַקעטן-אַרעמען פּושקין-סקווערל, וואָס איז געווען נאַס-אויסגעבעט
 מיט אַראָפּגעפּאַלענע בלעטער.

ער האָט וועגן גאַרנישט געטראַכט. ער האָט נאָר מיט פאַרגעניגן גע-
 גלעט זיינע אייגענע קני. איז צוגעגאַנגען צו אים שלמה לוריע און, קיין
 וואָרט גישט ריינדניק, האָט ער אַרויסגענומען אַ נאָזטיכל און אָפּגע-
 ווישט בערלען די פאַרריסטע באַק.

איז די באַרירונג זיינע געווען אַ צאַרט-מוטערלעכע און בערל האָט
 זיך דערפילט ווי אַ קינד. ער האָט די אַלט-געקניפטע טרוקענע האַנט פון
 זיין פריינד און לערער צו זיין באַק צוגעדריקט און שפעטער — צו
 די ליפּן.

**

דאַרעטשקע איז ערשט אין אַוונט אַרויס פון איר שטיינערנעם שלאָף.
 און דערזען בערלען נעבן זיך, האָט זי מיט אַ בלאַסן שמייכל אויסגע-
 דריקט איר צופרידנקייט. זי האָט מיט פאַרנעפּלטע אויגן אים געדאַנקט
 און מיט דער אָפּגעשוואַכטער האַנט האָט זי זיינע געגלעט.

בערל האָט זיך געשראַקן, אַז די אויפּטרייסלונג פון דער ביינאַכטי-
 קער וואַנדערונג אירער זאָל זיך גישט אַפרופן אויף איר אַרגאַניזם מיט
 עפעס אַ שווערער קראַנקייט. דערווייל אַבער זענען קיין שלעכטע סימנים
 גישט געווען, פונקט ווי דער שטיינערנער שלאָף וואָלט זי, ווי אַ פּאַנ-
 צער, באַשיצט פון אַלע קאַמפּליקאַציעס. עטלעכע מינוט נאָכן עפענען די
 אויגן האָט זי שוין געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ מונטערן, אויסגערוטן
 מענטשן.

ווי אַלעמאַל ביים אַרויסגיין פון שטיינערנעם שלאָף, איז זי אַריין-
 געפאַלן אין אַ שפּילנדיקער שטימונג, געפרוּווט די רולאַדן פון איר אַפּ-
 געפּרישטער שטים. איצט האָט זי געהאַט נאָך אַן אַרבעט: זיך געשפּילט
 מיט די ברייטע אַרבל פון איר מענער-העמד.

וועגן ביסטריצקין האָט זי מיט קיין וואָרט נישט דערמאָנט און בערל האָט זיך געפילט אומהיימלעך פון אירע צאָרטע בליקן. עפעס האָט ער געצווייפלט, צי זי אַרייענטירט זיך, אָז ער זיצט עס נעבן איר. אָבער אַט האָט זי אָנגעהויבן ריידן און שוין פון איר לויטערער, אויסגעוואַשענער שטים איז אים קלאָר געוואָרן, אָז זי איז געזונט אויף אַלע חושים. — מיינסט, כ'האַב נישט געוואָס, אָז איך וועל דיר פאַרשאַפן עגמט־נפש מיט מייַן אַנטלויפן ביידערנאַכט? ס'איז אָבער געווען איבער מיינע כוחות. כ'האַב געמוזט לויפן.

— און אָז איך וועל דיר נאַכלויפן, האָסטו אויך געוואָסט?

— כ'האַב עס געפילט. ביסט שוין לאַנג דאָ, בערעלע? און פאַר-וואָס איז אַזוי פינצטער אינדרויסן? אָז איך בין געקומען אין שטעטל, האָט שוין אָנגעהויבן צו טאַגן.

— און פאַרוואָס פרעגסטו זיך נישט נאָך אויף... טאָדעקן?

זי האָט זיך צעלאַכט, ווי אַ גלעקל.

— טאָדעק! ער איז גאַרנישט דער אייגענער. אַ גאַנצער באַראָן. פאַרוואָס איך פרעג נישט אויף אים? ווייל דו ביסט נעבן מיר, בערעלע. איך בין זיכער, אָז קיין ביזו איז אים נישט געשען. און ביידע צוזאַמען קאָנט איר דאָך נישט זיין נעבן מיר.

זי איז פלוצלונג געוואָרן אומעטיק־איבערגעשראַקן און די בלויע אויגן — בולט פאַרשטאַרט, ווי ביי אַ סאַמנאַמבולע.

— איך בין טאַקע רעכט משוגע, בערל. איך האָב אייך דאָך ביידן ליב, ווי דאָס וואָלט געווען גאָר אַ נאַטירלעכע זאַך. דו פאַרשטייסט עס? זי האָט אויפגעהויבן צו אים אַ באַהאַרצטן פיינלעך־פּרעגנדיקן בליק. בערל האָט דאָס פנים אָפּגעווענדט און זיך צוריקגעצויגן. אָבער דאַרעטשקע האָט אים אָנגעכאַפט ביים אַרבל און צו זיך געצויגן. זי האָט אַריינבאַקומען זיין קאַפּ אין אירע הענט און באַדעקט זיין פנים מיט שטאַרקע, בייסנדיקע קושן.

— דיך האָב איך ליבער, שטאַרקער, טיפּער. און צו אים — ציט מיך מען. דו פאַרשטייסט עס?

בערל האָט עס נישט געקאָנט און נישט געוואָלט פאַרשטיין. דער קאַפּ האָט אים געשווינדלט, ווי ער וואָלט אין אַ תּהום אַריינגעקוקט. ער האָט זיך אַרויסגעריסן פון אירע אַרעמס וואַקלדיק, שיער נישט

פאלנדיק, און זיך אָנשטויסנדיק אויפן מעבל אויף יעדן טריט, האָט ער אַריינגעשפּאַנט אין ערשטן צימער און אַריינגעפּאַלן אין איינעם פון די אַמפּיר־פּאַטעלן.

— האָסט זיך צעקלאַפּט? בערל, האָסט זיך צעקלאַפּט, וואָס איז מיט דיר? ביסט ביז?

בערל איז ביז געווען, אויף זיך מער ווי אויף איר, אַזאַ נישט קיין יונגעראַמאָן, ווי ער, האָט געמאַגט האָבן אַ שטאַרקערן קאַפּ אויף די פליי־צעס און נישט לאָזן זיך פּאַרטשאַדען פון אַ קראַנק היסטעריש באַשעפּע־ניש, וואָס בלאַנדזשעט אין מדבר פון ליבע אָן אַ שום עטישן קאַמפּאַס. זי האָט ליב דעם, זי האָט ליב יענעם... איינפאַך און פּרימיטיוו, ווי ביי די אורמענטשן. גאַר קיין פּראַבלעם נישטאַ דערביי.

און אויב ער האָט זי אָפּילו ליב, איז וואָס פון דעם געדרונגען? דאַרף ער זיך לאָזן טרעטן? און צי הייסט עס בכלל ליבע זיין אומבאַ־גרענעצטע צוגעבונדנקייט צו אַ קראַנק באַשעפּעניש? צי וואָלט ער גע־האַט דאָס זעלביקע געפּיל צו איר, ווען זי זאָל זיין אַ געזונטער, נאַרמאַ־לער מענטש און זיך נישט נייטיקן אין זיין שוין און אָנהאַלט? אפשר איז עס גאַר ביי אים אַזאַ מין אויסגעלונקען געפּיל פון נישט באַפּרידיק־טער פּאַטערלעכער בענקשאַפּט? און וואָס גייען אים בכלל אָן די געפּילן, אַז זיי ריידן איצט ביידע אויף צוויי באַזונדערע שפּראַכן?

נאָך דעם, וואָס ער האָט איבערגעלעבט, דאַרף ער שלאָפּן, שלאָפּן אַ מעת־לעת און אַ צווייט מעת־לעת און אפשר זיך אַריינשלאָפּן אין דער אייביקייט. ער האָט שוין איבערגענוג אַט דעם נשמה־זווייטיק, וואָס איז אַזוי ענלעך צו דעם נאָגנדיקן ווייטיק פון אַ קראַנקן צאָן.

אַ קראַנקן צאָן רייסט מען אַרויס, זאָל ער אפשר פּרווון די זעלבי־קע אָפּעראַציע מאַכן איבער דער נשמה זייער?

— בערל! בערל! פאַרוואָס ענטפּערסטו נישט? — האָט זי שוין פון צווייטן צימער שטילער גערופּן, ווי זי וואָלט פאַרלאָרן איר דריי־סטקייט און זיכערקייט, צי האָט זי בכלל רעכט צו אים זיך אָנצורופּן. און זי האָט אָפּגעזיפּצט און איז אַראָפּ פון בעט.

בערל איז זיכער געווען, אַז דאָס לאַזט זי זיך גיין צו אים אין צימער אַריין. אָבער געשען איז עפעס אַזוינס, אויף וואָס ער האָט זיך אַמווייגיקסטנס געריכט.

זי האָט געמאַכט אַ פּאַר באַרוועסע אייליקע שפּרייז צו דער טיר
און צוריק און אַט זיצט זי שוין ווידער אויפן בעט. בערל הערט, ווי זי
פּאַטשט מיט די ליפּן.

האַט ער זיך אומגעקוקט צו דער אָפּענער טיר. דאָרעטשקע איז אין
דעם לאנגן מענער-העמד געזעסן אויפן בעט, געפאַכט מיט די אַראַפּגע-
האַנגענע פּיס און זאָרגלאָז און מיט הנאה עפעס געביסן און געקייט.
איז אים קלאָר געוואָרן: בעת ער האָט אַ שטויס געטאָן דעם טיש איז
אַראַפּגעפאלן אַ זעמל פון ביסטריצקיס נישט-באַרירטן היינטיקן פּריש-
טיק. און דאָס זעמל האָט זיך אַוועקגעקוילערט אַזש צו דער טיר פון
צווייטן צימער. האָט עס דאָרעטשקע דערזען, אויפּגעהויבן און זי קייט.

— ווילסט עסן? — האָט ער זיך אָנגערופן פון זיין ווייטלעכן
טונקעלן פּלאץ.

— איך בין הונגעריק זיי אַ הונט — האָט זי זאָרגלאָז געענטפּערט
אַ ווייסע, אַ באַלויכטענע.

בערלען האָט זיך פאַרוואַלט אין דעם מאַמענט שאַפן אַ קויש מיט
פּרישע זעמל און אויסשיטן ביי איר אין בעט. נאָ — פּרעס! און גלייכ-
צייטיק האָט אים דאָס האַרץ פאַרדריקט פאַר גרויס רחמנות צו איר
אומגעלומפּערטער אומבאַהאַלפּנקייט.

ער איז אויפּגעשטאַנען, אויסגעפונען אין דער וואַנט דאָס עלעק-
טרישע קנעפל און אָנגעדריקט.

אין שטילן קאָרידאָר האָט חוצפהדיק-פאַרשעמט אָפּגעהילכט אַ
קלונג, ווי אַ נאַקעטער מענטש וואַלט אין גאָס דורכגעלאָפּן.

בערל איז צו צו דער טיר פון צווייטן צימער.

— דיר איז נישט קאַלט צו זיצן אַזוי, דאָרעטשקע?

האַט זי אים שעמעווידיק-חוצפהדיק אָנגעקוקט און נישט אויפּגע-
הערט צו פּאָכן מיט די באַרוועסע פּיס.

— וואַרף אַרויף אויף מיר דיין מאַרינאַרקע, בערל! וועל איך

טראַגן זיין העמד און דיין מאַרינאַרקע.

בערל האָט אַראַפּגעשלונגען דעם וויץ אירן, וועלכער האָט זיך אים
אויסגעוויזן קרענקלעך-ציניש. אָבער די מאַרינאַרקע האָט ער איר אַרויפ-
געוואָרפּן אויף די אַקסלען און איז אַרויס פון צימער, צומאכנדיק די טיר.
איז אין ערשטן צימער פּלוצלונג ליכטיק געוואָרן. דאָס האָט דער

אריינגעקומענער קעלנער אויפגעדרייט די עלעקטרע פון זיין אייגענער איניציאטיוו, געווען איז דאָס דער זעלביקער פינצטערער געבוירענער פאַרשוינ, מיטן שמוציקן סערוועטל, וועלכער האָט אינדערפרי סערווירט דעם פרישטיק.

אַבער דערזען פאַר זיך בערלען, האָט דער פאַרשוינ נישט נאָר אויסגעגלייכט דעם רוקן, נאָר ער האָט זיך ראַשיק אריבערגעבויגן אויף צוריק, ווי אין יענעם מאַמענט, בעת ער איז פאַר שרעק פון דער שיסעריי אין קאַרדאָר אַרויסגעפאלן.

איצט האָט ער זיך אָנגעכאַפט אָן דער וואַנט.

— איר... אייך... האָט מען נישט דערשאָסן??!

בערל האָט אים געדראָט מיטן פויסט און אַ ווונק געטאָן אויף דער טיר פון צווייטן צימער, ער זאָל שווייגן. דאָן האָט ער שטיל אים אָפּגעענטפערט:

— עס האָט געהאלטן דערביי.

— און אים? דעם באַראָן? — האָט דער קעלנער זיך איבערגענוער מען מיט שטילקייט.

— אויך נישט דערשאָסן.

— גאָט צו דאַנקען! — האָט דער פינצטערער פאַרשוינ אָפּגעזיפצט. — אַבי אין שטאַט רעדט מען, אַז מען האָט אייך ביידן צורעכט געמאַכט. אַזאַ מענטש! אַזאַ מענטש! ווער?

— דער באַראָן. איר ווייסט דאָך עס בעסער פון מיר. ווער האָט די שטאַט פון אַ פּאָגראַם געראטעוועט, אַז נישט ער? — אַזוי... אַזוי!...

דאָס בילד פון ביסטריצקיס עלעמענטאַר־ישרדיקער הויזן־פאַרטיי־לונג האָט צום ערשטן מאַל פאַר בערלען אויפגעבליצט נישט אין קיין קאָמישן שיין.

צו דעם נאַכט־עסן, וואָס דער קעלנער האָט אויף זיין באַשטעלונג אַרויפגעבראַכט, האָט זיך בערל נישט צוגערירט. הגם פון נעכטן ביי־דערנאַכט האָט ער קיין ביסן אין מויל נישט געהאַט. דערפאַר האָט אַבער דאַרעטשקע געפאַקט ווי נישט אין זיך מיט אַן אָפּנהאַרציקער הונגעריקייט.

— וואָס קוקסטו מיך אזוי אָן, בערל? — האָט זי זיך פּלוצלונג אָנגעהויבן שטיקן מיטן ביסן און איז רויט געוואָרן.

— איך קוק ווי דו עסט.

— איך ווייס אַליין נישט. עפעס אַ דיבוק זיצט אין מיר און פאַר-שלינגט אַלץ, וואָס איך עס און איך קאָן זיך נישט אָנזעטיקן.

— עס, עס געזונטערהייט.

אַבער פּלוצלונג איז זי אַראָפּגעשפרונגען פון בעט אין דעם לאַנגן העמד, אַ באַרוועסע און עפעס גענומען זוכן אין נאַכט־שענקל. זי האָט נאָך דעם ביסן נישט דערקייט.

— בערל, וועסט אַרויסגיין אויף אַ רגע.

אינטימקייט האָט איר עסטעטישע גרענעץ ביי געזונטע נאַטורן. דאַרעטשקע האָט פון די גרענעצן נישט געווסט אַדער נישט געוואָלט וויסן.

די מאָס פון בערלס ווידערגעפיל איז, דאַכט זיך, געווען פאַרפול.

און ערשט דאָ איז אים קלאַר געוואָרן, ווי טייער אים איז אַט די קליינע קרענקלעכע פרוי אין איר געבראַכנקייט אַדער בהמהישער גאַנצקייט, אויב אַפילו אין דעם איצטיקן מאָמענט טראַכט ער נישט וועגן אַנטלויפן וווּ די אויגן טראַגן.

ער איז שפעטער געזעסן ביי איר בעט און געטראַכט וועגן ביס־טריצקין. ער האָט זיך פאַרגעשטעלט, ווי דער אַנאַרכיסט מיטן באַראַנען טיטל שפּאַנט איבער די נאַכטיקע, וואלדיקע וועגן מיטן נאַגאַן אין דער האַנט און קוקט אויס די פינצטערניש, ווי אַ וואַלף און, דאַכט זיך, פון זיין שאַרפן טשאַטעווענדיקן בליק אַליין צינדט זיך אָן אַ שריפה אויפן פינצטערן האַריזאָנט.

און פּלוצלונג האָט דאַרעטשקעס קליינע וואַרעמע האַנט אין זיינער אַ ציטער געטאַן. זי איז געלעגן איינגעגראָבן מיטן צעשוויבערטן קאַפּ אין קישן און גערעדט, ווי פון שלאָף:

— ער גייט זיך אין דער פינצטערניש אַליין זיין וועג...

— ווער גייט עס אַליין זיין וועג, דאַרע?

בערל האָט גאַר שטיל געפרעגט, זי נישט איבערצוועקן, אויב זי רעדט עס באמת פון שלאָף.

אַבער זי שלאָפט נישט.

— דאָס רייד איך וועגן טאָדעקן. ער גייט, זאָג איך, אַליין זיין וועג.
— פּונדאָנען ווייסטו עס?

— איך ווייס עס נישט. איך זע אַזוי, בערל, עס מאַלט זיך אויס פאַר
מיר, נאָך אַ לאַנגן שלאָף, בערעלע, זע איך אַמאַל זאָכן — גלויב איך, אַז
דאָס איז טאַקע אַזוי.

מיטן הענטל אונטערן באַק פאַרלייגט, אינגאַנצן אַ קינדיש אומ-
באַהאַלפּענע, אַן איינגעקאָרטשעטע, ליגט זי מיט האַלב-צוגעמאַכטע
אויגן און רעדט מיט אַ גלייכער, איינטאָניקער שטימ, מיט אַ שטים אַן
שאַטנס, רעדט ווערטער פון עפעס אַ וואַרזעריין. דאָס האָט זי אַזוי
פשוט און בולט איבערגעלעזן זיין געדאַנק, ווי אין אַן אַפּענעם בוך. און
אַפּשר האָט זיך עס איר זעאויג צו אים אין געדאַנק אַריינגעוואָרפּן?

עפעס וועבט זיך צווישן זיי אַ פּאָדים, וואָס איז טיפּער פון באַ-
ווסטזיין, טיפּער פון סימפּאַטיע און אַנטיפּאַטיע. אַ ווייטיק איז אים
נאָר, וואָס דער פּאָדים ציט זיך דורך עמעצן אַ דריטן, אַ פרעמדן.

— דאָרעטשקע, ענטפּער מיר, אַחוץ אים זעסטו גאַרנישט? טאַקע
גאַרנישט? מיך, צום ביישפּיל?

זי שווייגט אַ וויילע, ווי אין אַן אמתן טראַנס.

— דיך, בערל, פּיל איך. איך פּיל, ווי דיר טוט וויי. איך פּיל, אַז דו
וויילסט מיך פּיינט האַבן און דו קאַנסט נישט. ניין, לאַמיר נישט ריידן
וועגן דעם. מירן זיך ווידער צעקריגן.

... הערסט, בערעלע, עס ליגט מיר אַ חלום אויפן האַרצן. ווען איך
האַב אים געזען — ווייס איך נישט. דאַכט מיר, נעכטן. דאַכט מיר:
היינט. מיין שטיינערנער שלאָף לאַזט נישט איבער קיין חלומות. בלייבט
נאָך די סכּנה, אַז איך האַב דעם חלום געזען אויף דער וואַר, בעת איך
בין געלאָפּן אין רעגן און בליצן קיין ליאַסאָווע.

— עס האָט דאָן געבליצט אויך?

— אַוודאי. געבליצט און געדונערט, ווי אינמיטן זומער. וויילסט
הערן?

— יאָ, דערצייל.

און זי דערציילט אים, ווי אזוי זי איז געלאָפּן אין רעגן און אין
בליצן ביי דערנאַכט קיין ליאַסאָווע.

דאָס עלעקטרישע לעמפל זיינס איז איר שוין אויסגעגאַנגען אַדער

קאליע געוואָרן. האָט זי עס אַוועקגעוואָרפֿן אינמיטן וועג, עס זאָל איר נישט באַשווערן די קעשענע. אָן איבעריקע לאַסט איז איר געווען דער רעוואָלווער, וועלכער האָט איר געקלאַפט אָן די קני און געשטערט צו גיין. אַבער אַרויסנעמען אים פֿון קעשענע האָט זי מורא געהאט. ער זאָל נישט אויסשיסן. האָט זי זיך געשלעפט אין דער שטאַק־פינצטערניש, דורכגעווייקט ביז די ביינער, געפענטעט מיט די פיס אין די שווערע בלאַטיקע שיד און אין דעם נאַסן קליידל.

טיילמאַל פאַרלירט זי דאָס געפיל פֿון שווערקיט און פֿון קלעפיקן גליטשיקן באַדן אונטער די פיס און איר דאַכט: זי שוועבט אין דער לופטן, זי גיסט זיך אינאיינעם מיטן רעגן אין דער ריכטונג צו ליאָ-סאָווע, און אָט פילט זי זיך שוין ווידער צום באַדן צוגעשמידט און די גאַנצע קלעפיק־צערקאָכענע וועלט שלעפט זי, ווי אַ גומענעם קנויל נאָך נאָך זיך מיט אירע טריט. אַבער פאַרויס פירן זיי נישט אירע טריט פֿון געוואלדיקער אַנשטרענגונג. דאָס טאַפֿטשעט זי זיך אויף איין אַרט אין דער פינצטערניש, בעת איר נשמה האָט שוין מער קיין געדולד נישט געהאט און פֿון גוף אַרויסגעפֿלויגן און פאַרויס געפֿלויגן קיין ליאַסאָווע, אויסצופירן איר שליחות. טאַפֿטשעט זיך אויף איין אַרט אַ מין טויטער, אומפילבאַרער מעכאניזם.

דעם וועג האָט זי געזען בלויז ביי די בליצן — אַ זילבערנעם שטראַם צווישן די פעלזן־ווענט פֿון וואַלד. און אָט זעט זי, אַז איין בליץ איז ערגעץ פאַרשטעקט געוואָרן און געבליבן פלאַטערן צווישן די צווייגן, ווי אַ פליג אין שפינוועבס. גוססט און גוססט און קאָן נישט אויסגיין.

אַבער דעם וועג זעט זי שוין, ער הערט נישט אויף זיך צו קאָר־טשען מיט זילבערנע שופֿן. אויפֿן האַרצן איז איר דאָן געפאלן אַ טעמפע שרעק, יענע כאַראַקטעריסטישע שרעק, וואָס פֿלעגט זי אַלעמאַל באַהערשן, ווען זי פֿלעגט דערפֿילן אויף אַ מהלך דעם שטיינערנעם שלאָף אירן. אַבער איצט האָט זי נישט געטאַרט זיך אונטערגעבן דער שרעק, ווייל זי האָט נישט געטאַרט זיך אונטערגעבן דעם קראַנקן שלאָף אירן.

בולטער פֿון אַלעמאַל האָט זי געפילט דעם מהות פֿון איר שלאָף, דאָס איינזינקען אין דער נאַסער פינצטערניש. און זי האָט דעם שלאָף

אירן געשלעפט איבערגעוואלד אויף אירע פיס, ווי אַ בר־מינן. זי האָט געטראָטן איבער די גליטשיקע זילבערשופן שלאָפנדיקערהייט.

האָט דער קאַפּ, ווי אַן אמתער לופטבאַלאַן, זי געהויבן אין דער לופטן. האָבן די פיס, ווי פרעמדע עלאסטישע רעסאָרן, זי אָפגעשטויסן פון באַדן. און דער גוף איז געווען אַ בר־מינן. דער גוף איז פול געווען מיט שטיינערנעם פילפודיקן שלאָף. ווייזט אויס, דאָן האָט זי דאָס דעם חלום דערזען, פאַרן פינקל פון בליץ, וואָס איז פאַרשטעקט געווען צווישן די צווייגן.

איבער די רירעוודיקע זילבערשופן אינמיטן וועג האָבן געטאַנצט שדימלעך, און צי איז זי אָפגעשטאנען אָדער שנעלער געלאָפן, זענען זיי אַלץ איינס פאַרבליבן אויפן זעלביקן מהלך פון איר.

און די קאַמישע ברואימלעך האָבן געטאַנצט אין שפיציקע קאַפּע־לושן און אין שיד מיט לאנגע שפיציקע נעז, ווי ביי די צירק־פּאַיאָצן. זיי האָבן געהיפּסלט אין אַ קאַראַהאַד, אַלע מיט די זעלביקע באַוועגונגען, ווי מען וואָלט זיי געצויגן ביי אַ שטריקעלע, און אַלע האָבן זיי געהאט פאַרנומענע הענט מיט פירקאנטיקע פּודלען, וווּ ס'איז אַוודאי געלעגן דרשה־געשאנק.

— דרשה־געשאנק?!

— הער, בערעלע, הער! אינמיטן פון זייער קרייז איז געשטאנען אַ חופּה מיט ווייס־זילבערנע חתן־כלה, מיט אַ סאַמעטענעם רב און דעם כּוּס, וואָס דער רב האָט געהאלטן, איז געווען רובינען־רויט. האָבן די שדימלעך זיך געדרייט, ווי אַ לעבעדיקע קאַרוזעלע אַרום דעם רב מיט חתן־כלה.

— וואָס... וואָס ציטערסטו אזוי? דו האָסט קיינמאַל נישט גע־האַט קיין האַלוצינאציעס?
— גיין.

— און קיינמאַל אַזא חלום נישט געזען?

— אפשר.

— זעסטו, בערעלע, איך האָב געפילט, אַז דו האָסט אויך אַזא חלום געזען.

— געפילט?

— איך ווייס נישט. איך קאָן דיר דאָס נישט אויסדריקן. אָבער

דאָס שענסטע איז, בערעלע, וואָס דער חלום איז גאַר קיין חלום נישט.
דאָס איז גאַר אַ דערינערונג פון מיין קינדעייט.
— ווי?

— אוי, דריק מיר נישט אַזוי שטאַרק, בערעלע, איך האָב שוין
נישט מיט וואָס צו עטעמען. דאָס האָט מיר די מאמע מיינע דערציילט,
בעת איך בין אַ קינד געווען. דער טאַטע האָט שוין דאָן נישט געלעבט.
— וואָס האָט זי דיר דערציילט?

— נו, אַט-די געשיכטע מיט די שדימלעך. זי איז אַמאָל געפאַרן
מיטן טאַטן אין וואַלד, האָט זי געזען אַ שדישע חתונה.
— מיט וועלכן טאַטן?

— נו, פאַרשטייט זיך, אַז מיט מיין טאַטן, נישט מיט אירן... אַ
מאָדנע זאָך, בערעלע. דער טאַטע לעבט שוין נישט פון לאַנג און די
שדימלעך טאַנצן נאָך. אַט האָב איך זיי ווידער געזען. שלאָפסט? בע-
רעלע, שלאָפסט? וואָס מאַטער איך דיר?

**

ס'איז שוין געווען נאָך אַ האַלבע נאַכט. בערל איז געשטאַנען אויפן
באַלקאָן פון האַטעל-צימער און לאַנגזאַם געווישט מיט זיין נאָז-טיכעלע
דעם רעוואָלווער, וואָס ער האָט אַרויסבאַקומען ביי דאַרעטשקען פון דער
נאַסער, ענגער מאַנטליקעשענע.

אונטן, אויף דער גאַס, האָט געהערשט נישט קיין טויטע שטילקייט,
נאָר אַ פאַרטייעטע אימה. און די זעלביקע אימה האָט געהערשט אויך
אויבן, וווּ די לבנה איז אָן אַפּשטעל געלאָפן צווישן אַנגעקוואַלענע
וואַלקנס איבער די פינצטערע שפיציקע דעכער. די נאַסע ברוק-שטיינער
האַבן אין איין אַרט געגלאַנצט, ווי אַ טויטער געלעכטער אונטערן איין-
און-איינציקן לאַמטערן-אויג אויפן ראַג. און אַט אין דער פאַרטייעטער
אימה פון דער נאַכט האָט זיך פּלוצלונג אַריינגעגאַסן אַ דין, שיטער-ציי-
טעריק קולכל, פאַרשלונגען געוואָרן פון דער שטילקייט און אויסגעשפיגן
געוואָרן פון דאָסניי און אין דער נאַענט.

דאָס האָט איבער דער טויט-שווייגנדיקער שטאַט זיך געקוילערט
דער געיאַמער פון אַן איינזאַמען הונט. בערל האָט געזען, ווי מיט אַ
מעסיקער שנעלקייט האָט דער פינצטערער קנויל זיך דורכגעקיקלט אי-

בערן איינציקן באַלויכטענעם שטיקל פּלאַץ אויפן ראַג און איז פאַר-
שלונגען געוואָרן פון דער ווייטערער פינצטערניש. אָבער נאָך לאַנג האָט
אין דער נאַכט אָנגעהאַלטן דאָס ליד פון חיהשן פחד פאַר דער פאַרטייע-
טער וועלט.

און דער הינטישער געיאָמער האָט בערלען אויפגעטרייסלט ביז צו
דעם מאַרד פון זיינע ביינער. דאָס האָט דער הונט זיינער דזשעק אים
גערופן צו זיך. דאָס האָט דאַרעטשקע נאַכגעיאָמערט, אַז אַ קראַנקן הונט
דאַרף מען דערשיסן.

און בערל האָט איינגעפונען, אַז איצט איז אָנגעקומען די רגע צו
מאַכן אַ סוף. האָט ער צוגעשטעלט דעם רעוואָלווער צום מויל און אים
אָנגעקלאַפט אָן די צייך. דאָן האָט ער זיך פאַרקוקט צו דער פינצטער-
גרינער בהלה אויפן הימל און דעם רעוואָלווער אַוועקגענומען און גענו-
מען זיך אויסטענהן מיטן שד פון זיין לעבן.

— פאַרוואָס האָסטו געטריבן איבער מיר אַזאָ ביטערן חווק? פאַר-
וואָס האָסטו מיך גענאַרט מיט אילזויזעס צענדליקער יאַר און מיך דער-
פירט צו פאַרצווייפּלונג דווקא איצט? דווקא איצט? ווילסט, איך זאָל
מיך אונטערשרייבן אונטער זינד, וועלכע דו ביסט באַגאַנגען?

דו וואָרפסט דאָך מיר אונטער דעם ממזר פון זינלאַזיקייט, בעת
איך האָב זיך אַ לעבן-לאַנג געראַנגלט פאַר אַ זין. דו ביסט זיך נוקם אָן
מיר, וואָס איך האָב דיך אויסגעליידיקט ווי אַ פאַס, כדי אָנצופילן מיט
מיין אייגענעם אינהאַלט!

אַט האָט דאָס לעבן זיך פאַרטייעט הינטער די מויערן פאַר דער
אימה פון מאַרגן, וואָס וועט נישט זיין ענלעך צו די נעכטנס און אייער-
נעכטנס.

און איך האָב נישט קיין רעכט דעם מאַרגן אין פנים אַריינצוקוקן?
איך, וואָס יאָרן-לאַנג האָב איך געהאַלטן צו דעם מאַרגן געווענדט מיינע
אויגן?

טאָ וואָס וועל איך דיר נאַכגעבן און אויספירן דעם אורטייל איבער
מיר דווקא היינט? איך וועל דאָס קאַנען טאָן מאַרגן, ווען איך וועל אויך
אין זיין שייך דערזען מיין זינלאַזיקייט. דורכשיסן זיך דעם מאַרד איז
נישט פון די שווערע זאַכן.

בעת בערל האָט ענדגילטיק אַראַפּגעלאָזט דעם רעוואָלווער מיט דער

דעה אפצולייגן דעם סך-הכל ביז דעם מאַרגן, אויף וועלכן די וועלט האָט געוואָרט אין פאַרטייעטער אימה, האָט ער געזען אין זיין האַנדלונג אַן אויסדרוק פון קראַפט.

אין די נאָענטע שפעטערע טעג און וואָכן האָט ער נישט איין מאָל געקלאָגט אויף יענער רגע, ווי אויף אַ רגע פון שוואַכקייט.

11

א בלעטל פון דער עפאָפייע

אויפן וועג שטייט אַ בוים,
שטייט ער איינעבויגן.
פארט אַ ייד קיין ארץ-ישראל
מיט פאַרוויינטש אויגן.

נאָט, נאָט, נאָטעניו,
לאַמיר דאוונען מנחה...

ס'אָ שיינער ליגן. ביי קיינעם פון דער חברה זענען די אויגן נישט פאַרוויינט געווען און קיינער האָט נישט געהאַלטן ביי מנחה דאוונען.

עס איז געווען אַ טרוקן-פרעסטלדיקער, שפעט-האַרבסטיקער פריי-מאַרגן מיט אַ זון, ווי אַ מעשענער טאָץ, נידעריק איבער די פּאָדלאַסער שייערן, און די חלוצים אליין, וואָס זענען נאָכגעגאַנגען נאָכן וואָגן מיט זייער מאַגערן געפּעק, האָבן אויסגעזען, ווי פון מעש אויסגעגאַסן.

די שוואַרצע פעלדער זענען באַדעקט געווען מיט אַ צארטן שלייער פון רעגנבויגנדיק-בלישטשענדיקע שפינוועבס-פעדים, גלייך-אַנגעצויגענע, ווי אַ וועב-שטול. אין די שאַטן-קאַרבן האָט זיך געגראָט דאָס יונג-פרעסטל, וואָס די קאלטע זון האָט זיך געפּוילט אַפּצוראַזירן. און איי-בערן ווייטן, צעאַקערטן קורגאַן האָבן זיך שווער אויפגעהויבן און זענען שווער צוריקגעפאַלן שוואַרצע טשאַטעס קראַען, אַזוי ווי מיט דריי טויזנט יאָר צוריק.

חברה חלוצים האָבן געזונגען, ווייל עס האָט זיך געזונגען צום טאַקט פון די שפּאַנענדיקע פּיס. ווייל דאָס פרעסטל האָט אַנגעגורט זייער-

ע לענדן און דאָס שאַרפע ווינטל האָט צעבלאָזן די עקן פון די העל-
בלויע פּאַטשיילעכלעך אויף די העלדזער.

מען האָט אָפּגעגעבן דעם לעצטן צינן דער פּאַלקסטימלעכקייט און
געזונגען אַ יידיש לידל, פּאַרלאָנדיק דעם גלות מיט זיין רעוואָלוציע און
קאַנטרעוואָלוציע, שפּאַנענדיק צו דער באַן, וווּ מען האָט נאָך געהאַפּט
צו פּאַרכאַפּן ערטער אין אַ פּראַכט־וואַגאַן.

נישט גאַר ווייט האָט מען געקאַנט אַנגרייפּן מיט דער באַן. עס איז
פּאַרגעשטאַנען דורכצושפּאַנען צופּוס דורך פינלאַנד און דורך האַלאַנד
און דורך נאָך און נאָך אַ לאַנד. אַבער ווער שטעלט זיך דען אָפּ פּאַר
אַזעלכע קלייניקייטן!

אין פּאַדלאַסיע און אין ניי־שטעטל האָבן זיך באַפעסטיקט די באַל־
שעוויקעס און דער לאַנגער פּלטיאל מיט די שדישע ברעמען האָט אין
זכות פון זיינע קינדער געקאַנט האַדעווען די בערן, אַריינקוקן אין זוהר
און אַפילו אַנפירן מיט די ביכער פון דער ערשטער לאַנדווירטשאַפּטלעך
כער קאַמונע, פּונקט ווי פריער מיטן פּאַדלאַסער קאַאָפּעראַטיוו.

פּאַדלאַסיע איז געווען די ברויט־באַזע. דאָ האָבן די שייערן זיך גע־
בראַכן פון ווייץ, די מיל האָט געאַרבעט בייטאַג און ביידערנאַכט און
געגעסן האָט מען דאָ חלה אינדערוואַכן.

אַ וויאַרסט צוואַנציק פון פּאַדלאַסיע האָט אין די זומפן זיך באַפעס־
טיקט דער לעגענדאַרישער באַראָן מיט זיין אַנאַרכיסטישער הבריא. ער
האָט באַשיצט פון צפון די קליינע באַלשעוויסטישע טעריטאָריע, אַנ־
וואַרפּנדיק אַ פּחד אויף די ווייסע־גוואַרדייער מיט זיינע אומגעריכטע
פּאַרטיזאַנישע איבערפּאַלן. פּאַדלאַסיע האָט באַדאַרפט צושטעלן אין די
זומפן ברויט, פלייש און פּראַזש.

דאָס, וואָס ליאַסאָווע האָט איבערגעלעבט אין דעם ערשטן האַלב
יאָר פון דער רעוואָלוציע, איז נאָך נישט געווען די רעוואָלוציע אַליין,
נאָר בלויז אַ פּאַרשפּיל צו איר.

די עכטע רעוואָלוציע האָט זיך ערשט שפּעטער צעוואָיעט איבער
דער שטאַט אין אַ מוראָדיקער רויט־ווייסער פּוגע.

ליאַסאָווע האָט שוין אויפּגעהערט צו ציילן, וויפּל נייע באַלעבאַטים
זי האָט אַלץ געהאַט איבער זיך, וויפּל מאָל זי איז געשליידערט געוואָרן
פון קאַפיטאַליזם צו קאָמוניזם און צו אַנאַרכיזם און — צוריק.

מען האָט געשמועסט, אַז דער שילד איבער האָטעל „פּאַליי־ראַיאַל“ האָט אויף זיין לינקער זייט אַ פּאַרטיקע אויפשריפט „רויטער אַקטיאָבר“ און ווי אַ זאָך מאַכט זיך, דרייט מען גלייך איבער דעם שילד. און וואָס איז דער חילוק: אַ ווייסער שטאַב, צי אַ רויטער? יעדער שטאַב דאַרף האָבן קוואַרטירן פאַר זיינע אָפיצירן און אַ רעס־טאָראַן, וווּ אָפּצוועסן און צו מאַכן אַ כּוּסּה.

האָט דער האָטעל — די איינציקע געביידע אין ליאַסאָווע מיט פּרע־טענזיעס אויף באַקוועמלעכקייטן — שוין באַקומען די חזקה אויף וואָס פאַר אַ שטאַב דאָס זאָל נישט זיין.

און ס'איז אויסגעקומען אַזוי, אַז פאַר דער צייט, וואָס די אַלטע הילצערנע שטאַט איז סיסטעמאַטיש חרוב געוואָרן פון שטענדיקן איבער־גיין פון האַנט צו האַנט, איז דער האָטעל „פּאַליי־ראַיאַל“ געוואַקסן און געקוואַלן אין דער לענג און אין דער ברייט.

דאָס געשעפט האָט פּראָספּערירט, קיין עין־הרע, עס מאַכט נישט אויס, וואָס פון אָנהויב פון דער רעוואָלוציע איז דער „פּאַליי־ראַיאַל“ שוין איינגעשטאַנען אין דער פּערטער האַנט, ווייל דעם ערשטן באַלעבאָס האָבן צעשאַסן די ווייסע, דעם צווייטן — די רויטע און דער דריטער איז קוים מיטן לעבן אַנטלאָפּן.

דאָס געשעפט האָט בלויז געוונען פון דעם.

איצט, אין דעם סאַמע ברען פון דער רעוואָלוציע, האָט דער „פּאַליי־ראַיאַל“ געהאַט אַ ריזיקע צוגעבויטע גלעזערנע וועראַנדע, וואָס האָט פאַרנומען אַ האַלבע פּושקין־גאַס. די וועראַנדע פּלעגט באַהייצט ווערן מיט צען אייזערנע אייוועלעך, וועלכע האָבן טאַקע דאָ, אויף דער גאַס גערויכערט מיט זייערע בלעכענע פייקעס.

אַבער ביידערנאַכט האָט די ריי עלעקטרישע פייערן אין גלעזערנעם זאָל און די מענגע סילוועטן אַרום די טישלעך געשאַפן דעם אימפּאַזאַנטן אייראָפּעאישן איינדרוק.

נישט אומזיסט איז דער איצטיקער באַלעבאָס פון „פּאַליי־ראַיאַל“ געווען אַ לעוואַנט־ינער פון קאַנסטאַנטינאָפּאָל און גערעדט פּראַנצויזיש. דער איינדרוק איז נאָך מער אימפּאַזאַנט געווען, ווייל ער האָט זיך אויסגעצייכנט אויפן טונקעלן פּאָן, די שטאַט האָט געהאַט אַ שוואַכע די־נאַמאַ, און פּלעגן אַוונט־צייט זיך אַנצינדן די לאַמפּן אין „פּאַליי־ראַיאַל“.

אזוי פלעגן זיי אויסזופן די גאנצע עלעקטרישע קראפט און אין שטאָט פלעגט ווערן חושך. האָט טאַקע די גלעזערנע וועראַנדע העל געגלאַנצט, בעת אין אַלע איבעריקע הייזער האָבן די לעמפלעך אויסגעקוקט ווי רויטע טראַכאַמע־אויגן.

אַבער ליאַסאַווע האָט עס אָנגענומען פאַר ליב. זי איז שוין געווען צו ערגערס צוגעווינט. ליאַסאַווע האָט זיך שוין צוגעווינט צו שטאַרבן אין פאַרצירעוועטע און צעריסענע סקאַרפעטקעס אונטער דער אַלט־פאַר־שימלטער, שטיינערנער וואַנט הינטערן שלאָס. דאָרט פלעגט מען בירגער צעשיסן בינטלעכווייז, ביי יעדער פּאַסיקער געלעגנהייט.

אַמאָל האָבן ביים פייכטן פונדאַמענט פון דער גרינער שטיינערנער וואַנט זיך געהאַדעוועט פּרעכטיק־גרינע קליינע זשאַבקעלעך, ווי פייכטע צאַרטע פּרילינגס־בלעטלעך. אַבער זינט די אַלטע וואַנט איז געוואָרן צע־פּאַקט פון די קוילן און זינט די פייכטקייט ביים פונדאַמענט האָט אָנגע־הויבן שטיינען מיט בלוט — האָבן די גרינע זשאַבקעלעך זיך אָפּגעטראָגן.

און פונקט ווי דער האַטעל האָט געהאַט אַ חזקה אויפן שטאַב, אזוי האָט די וואַנט איבערגענומען די חזקה אויף עקזעקוציעס, סיי ביי די ווייסע, סיי ביי די רויטע.

און סיי די ווייסע, סיי די רויטע האָבן געהאַט די זעלביקע טבע אַראַפּצויען ביים דערשאַסענעם די שטיוול. האָבן די עקזעקוציעס אָנגע־נומען אַ כאַראַקטער פון אַן אמתן שטיוול־געיעג.

און ליאַסאַווע האָט זיך צו דעם צוגעווינט און געלעבט. געלעבט אַ לעבן פון הינער אין אַ שטייג, וועלכע ווייסן נישט וועמען און וויפל פון זיי וועט מען מאַרגן פון דער שטייג פאַר די פליגל אַרויסשלעפּן. און, צוריק געשמועסט, אזוי שטאַרבט מען דען נישט?

ליאַסאַווע האָט זיך צוגעווינט צו ליגן פאַרטייעט אין די בעטן, אין אַנטועכץ, גרייט צו לויפן אויף די בוידימער, אין די קעלערן, אַבער דער־ווייל זיך צוהערן צו דעם הילכיקן גראַגערן פון די קוילנוואַרפערס, צו דעם טעמפֿמעשענעם געבראַזג פון נאַענט און נענטער אויפלאַצנדיקע באַמבעס.

און דעריבער האָט טאַקע דער שטאָט עפעס געפעלט, ווען ס'איז מיטאַמאָל שטיל געוואָרן. דאָס הייסט: נישט אינגאַנצן שטיל, נאָר עס האָט אויפגעהערט די אַנגראַ־שיסעריי און מען האָט נאָר פון צייט צו

צייט געשאסן אין דעטאל, און דווקא דאן, ווען א מענטש איז פארנומען מיט דאגת-חיונה און קאן זיך נישט אפגעבן מיט חשבון-הנפש, וואָס דאָס איז גוט צו טאָן בעת אַ סך באַמבעס פּלאַצן.

אין ליאסאָווע האָבן זיך, ווייזט אויס, אויף אַ לענגערע צייט באַ-פעסטיקט די ווייסע. האָט דאָן דאָס גאַנצע לעבן זיך קאָנצענטרירט אַרום „פּאַליי-ראַיאַל“.

און נישט אזוי אַרום האָטעל, ווי אַרום דער גרויסער גלעזערנער וועראַנדע, וואָס האָט געפּיפקעט אויף דער גאַס אַרויס מיט צען בלעכענע קוימענדלעך.

אויף דער צווייטער זייט גאַס, אָבער אין באַלויכטענעם שטח פון דער וועראַנדע, שפּאַצירט די ליאָסאָווער לאַיאַלע יוגנט פון ביידע גע-שלעכטער און שפּירט זיך אַליין יום-טובדיק מיטגעריסן פון אַ שטיק אייראָפּע. אַט די אומאייבלבאַרע יוגנט, וואָס עס גענולט זיך ביי איר באַ-דאָי אינמיטן ווינטער, באַדאָי אין דער צייט פון אַ קאָנטרעוואָלוציע.

מען שפּאַצירט פּאַרלעכווייז ביזן ראַג און צוריק, און אויפן ראַג, נאָך אַלץ באַלויכטן פון דער וועראַנדע, גלאַצט אַרויפגעקלעפט אויף די אַלטע פּאַראַרדענונגען, אַ נייער געלער פּלאַקאַט, אַ שטעקבריוו מיט אַ רייצנדער סומע 3000 רובל צאַרסקע אין ציפּערן.

דריי טויזנט רובל באַלוינונג וועט באַקומען דער ערלעכער בירגער פאַר ברענגען דעם קאַפּ אָדער אַנווייזן דאָס באַהעלטעניש פון דעם גע-פערלעכן פּאַרברעכער, וואָס באַהאַלט זיך אונטער דעם נאָמען: באַראַן קראָנעבערג.

ליאָסאָווער לאַיאַלע יוגנט כאַפט פּאַרבייגייענדיק אַ קוק אויפן פּלאַ-קאַט און סודעט זיך.

— באַלד וועלן זיי אים כאַפּן...

— שיט אים זאָלן אויפן עק...

— ער ליגט זיי שוין גוט אין די ביינער, נישקשה!

— אַך, דער באַראַן!

דער באַראַן איז געווען דער פּאַרבאַרגענער ראַמאַנטישער העלד פון דער ליאָסאָווער יוגנט. זייער אייגענע לאַיאַליטעט האָבן זיי ווי עס איז פּאַרענטפּערט מיט דעם, וואָס זיי זענען אַלע געווען הונדערט-פּראָצענט-

טיקע גאָטבעטערס פאַרן באַראַנס לעגענדארישער הצלחה. באַזונדערס — די מיידלעך.

דערווייל האָבן די פּאַרלעך מאַרשירט פון ראָג צוריק, כדי גישט דורכצולאָזן דעם קאַנצערט, וואָס האָט זיך געריסן אויף דער גאַס אַרויס פון דער גלעזערנער באַלויכטענער וועראַנדע.

יא, דער לעוואַנטינער פון סטאַמבול האָט אַריינגעבראַכט אייראַ-פע קיין ליאַסאָווע. ער האָט אַיינגעפירט אין רעסטאָראַן אַ קאַנצערט-אַפטיילונג.

דאָרט, אין דעם גלעזערנעם זאַל, האָט זיך פּראָדוצירט דער הינ-קענדיקער קופּלעטיסט און „באַשעפּער פון יידישע טיפּן“ — פּישקין מיט זיין פּאַפּולער לידל, וואָס איז שוין געזונגען געוואָרן פון דער גאַנ-צער שטאַט.

...חיים-יאַנקל, זאָגט ער, בודיעט קאָמיסאַראַם

אי זשיט אַן בודיעט דווקא וו'קרעמליע...

און דעם רעפּריין האָבן מיטגעזונגען אַלע ווייסע גוואַרדיסטן ביי די טישלעך. פּישקיןס ציגענע שטימעלע פּלעגט פּלוצלונג פאַרדעקט ווערן מיט דעם מעכטיקן בריל פון רוסישע בעסער, ווי מיט אַ שטורעם-ווינט:

ס'אינטער—נאַציאָ—נאַ—לאָם—

וועט פּרן דער לעצטער גוי —

אי גוט!

א חוץ פּישקיגען פּלעגט אויף דער סקריפּנדיקער עסטראַדע נאָך אויפטרעטן די זעקספּודיקע רוסישע שיינהייט — קאַפּריז-מאַרוסינאַ מיט ציגיינער-ראַמאַנסן און איר פּרויען-באַס פּלעגט גרילצן, ווי אַן אַנ-געפּלאַצטע שויב אין אַן אויטאָ. די יונגע ווייסע אַפיצירלעך, נאָר וואָס פון קאַדעטן זיך אויסגעפּיקט, פּלעגן, אַרונטערפּאַלנדיק אונטערן בראַ-טנדיקן בליק פון דער זעקספּודיקער שיינהייט, בלייבן ווערן און זיך פאַר-זיכטיק אַפּרוקן צו די ווייטערע טישלעך.

צוריק צו דער עסטראַדע פּלעגן זיי ערשט קומען, ווען מאַדעמואַ-זעל זשאַנעט פּלעגט הייבן אירע דאַרע פּיסלעך.

מאַדעמואַזעל זשאַנעט איז געווען אַ פאַרוואַלגערטער שטערן פון אַ

פאַרגאַנגענער עפּאָכע. אָבער אין דעם איז געווען איר רייז, וואָס זי האָט נישט געוואָלט אַלט ווערן.

און דער אַסטמאַטישער פּאַלקאַוויק זאָיקין, אַ מאַנספּערשוינ ברייט ווי אַ קרעדענס און אַ העלד פון דריי יידישע פּאַגראַמען, פּלעגט זיך צעשמעלצן מיט די אייגעלעך אין דער ריכטונג פון זשאַנעטס שווינדל-דיקע שטעקעלעך.

— אַך, גאַספּאַדאַ! אַט דאָס איז אייראַפע! גאַר קיין גוף נישטאַ!
סאַמע גייסט. נאָר אוועקצובלאָזן! טשע—א—עק! נאָך אַ גלעזל פּעפּער-מינץ!

פּאַלקאַוויק זאָיקין איז דאָ געווען אַ פּרישער און דערפאַר נאָך געאַכטער מענטש. מען האָט אים אַראַפּגעשיקט אַהער צוליב זיינע פּע-איקיטן אַרויסצוקלאַפּן געפּערלעכע רעוואָלוציאַנערן פון זייער באַהעל-טעניש אַרויס. איז ער דאָס טאַקע געווען דער טאַטע פון דעם שטעק-בריוו וועגן באַראָן קראַנעבערגן. ער האָט זיך באַרימט, אַז ער וועט דעם באַראָן ליקווידירן אין איינע צען טעג. אָבער צען טעג זענען שוין לאַנג אַריבער פון זיין קומען און דער באַראָן האָט זיך אַלץ גערייצט מיט אים דורך חוצפהדיקע בריוולעך: אַט היינט, אַט מאַרגן קום איך צו אייך צו גאַסט, הער פּאַלקאַוויק!

אַט דער קרעדענס-אַרטיקער פּאַלקאַוויק זאָיקין האָט עס געהאַט אַ שוואַכקייט צו זשאַנעטס דאַרע שטעקעלעך.

מען האָט אים נישט געקאַנט חושד זיין אין קיין זייטיקע כוונות. ווייל נאָך אַ גרעסערע סימפּאַטיע האָט ער אַרויסגעוויזן צו קאַליע דעם פּייפּער, דער גרעסטער אַטראַקציע פון היגן קאַבאַרעט.

צו דעם פּייפּער האָבן אַלע געסט פון רעסטאָראַן געהאַט אַ באַזונד-ערע שוואַכקייט. ווייל ערשטנס איז דאָס געווען אַן אמתער מלחמה-העלד מיט געאַרגי-קרייצן. צווייטנס — האָט ער טאַקע געפּייפט ווי אַ קאַנאַריקן.

— פּאַגיבשי טאַלאַנט! — האָבן די אַפיצירן געזיפּט איבער אים.

זיי האָבן שוין געוואָסט קאַליעס לעבנס-געשיכטע.

געשטאַמט האָט ער פון וויאַטקע. זיין פּאַטער — אַ רוס און די מוטער — אַ כינעזערין. דאָס דערקענט מען באַלד אַן זיינע קרומע איי-געלעך און די קורץ-געשאַרענע, פּעך-שוואַרצע האַר. געענדיקט האָט

קאליא דאס קאנסערוואטאָריום לויטן קלאַס פון פראָפעסאָר אָוער און געזאָלט זיין אַ באַרימטער פידלשפילער. האָט די מלחמה אים אָפגע- ביסן אַנדערהאַלבן פינגער פון דער לינקער האַנט און אויף אייביק אים צעשיידט מיט זיין פידעלע. קאָן ער בלויז קאָנצערטרן, פייפנדיק אויפן רעכטן פויסט.

האָט ער אָבער געפייפט ווי אַ ווירטואַז. ער פלעגט געבן זיינע פייף- קאָנצערטן אין באַגלייטונג פון קלאַוויר און אַלטווקע. פון זיינע פלאַך איינגעלייגטע ליפן ביי דער פויסט פלעגט מיט דער זעלביקער לייכט- קייט אַרויסטרילערן סיי די רוסישע טשאַסטושקע, סיי מאַצאַרטס גראַ- ציעוּשפילנדיקער אַזשור.

און אַז פּאָלקאוויק זאָקין האָט צוריקגעקערט פון דעם לעצטן זיגרייכן פּאָגראַם, האָט דער אומגליקלעכער אַרטיסט לכבוד אים אויס- געפייפט שובערטס אַווע-מאַריאַ. איז דער גאַנצער גלעזערנער זאַל פאַר- ציטערט געוואָרן. מען האָט זיך אויפגעשטעלט פון די טישלעך און אַלע אויגן האָבן זיך אָנגעהאַנגען אָן זיין געזיכט. צום ערשטן מאַל איז די אַפיצירן אויסגעקומען צו זען, אַז אַ פנים מיט כינעזישע איינגעקנייטש- טע אייגעלעך און אַ פויסט ביי די פלאַך-פייפנדיקע ליפן זאַל בילדן אַזאַ טראַגישע מאַסקע. קאָליא האָט זיך נערוועז געוואָרפן מיטן גאַנצן גוף, ווי ער וואָלט געשפילט אויף אַ פידל און אַלע גלידער זיינע וואָלטן מיט- געשפילט, און פון זיינע ליפן האָבן זיך טאַקע אַרויסבאַקומען כמעט פידל-טענער.

ווען ער איז ביים ענדע פון דער קאַמפּאָזיציע אַריבער אויף אַ זיל- בערנעם פּלאַזשאַלעט, כדי אין דעם פאַרהאַלטענעם אַטעם פון זאַל אין די דינסטע פויגלטענער אויסצודריקן די טראַגישע אויפלייזונג, האָט זאָקין נישט אויסגעוואָלט און אַ וואַיע געטאָן ווי אַ וואַלף.

אין גלעזערנעם זאַל האָבן אויסגעבראַכן אַפּלאַדיסמענטן, ווי דער טינב פון גאַנצן האָטעל וואָלט פּלוצלונג זיך אָפגעשאַטן. און דער קרע- דענס-אַרטיקער זאָקין האָט שוין קוים זיין אַסטמאַטישן אַטעם געכאַפט און זיך געשלאָגן מיט ביידע הענט אין זיינע בולטע פרויען-בריסט.

— קאָליא! דאָס האַרץ האַסטו מיר איבערגעקערט, קאָליא! אַ פאַד- לעץ בין איך, קאָליא, אַ פאַדלעץ! קום אַהער, קאָליא! צעקוש זיך מיט

מיר! פארן צאר און פאטערלאנד! לאמיר אויסטרינקען, קאליא! עי!
טשע—א—עק! נאך א פלעשל פעפערמינץ!

— ווי א קינד, גאספאדא, ווי א קליין יתומל וואלט זיך געבעטן:
שלאגט מיך נישט! פייניקט מיך נישט! — אזוי האט זאיקין א צערר
דערטער זיך אומגעדרייט פון איין אפיציר צום אנדערן און געפרווט
פאר זיי פארמולירן זיינע מוזיקאלישע עמאציעס.

ער איז געווען א מבין אויף נגינה, דער קרעדענס-ארטיקער פאל-
קאווינק.

קאליא איז געווארן א בן-בית ביי די אפיצירן און נאכן קאנצערט
פלעגט ער פארברענגען ביי זייערע טישלעך.

ער האט געוויסט ווי אפצושאצן די אויסצייכענונג, זיך פארהאלטן
באשיידן, געטרונקען מיט מאס און פאר יעדן גלאז ביר זיי אפגעצאלט
מיט ארמענישע אנעקדאטן אדער עפיזאדן פון זיינע העלדישע קאמפן
אויפן פראנט.

מיט באשיידענער ווירדע האט קאליא פארטייקט זיין פאליטישן
קרעדא קעגן די שווארצמאהדיקסטע פון זיי. עס האט זיך ארויסגעוויזן,
אז קאליא איז א ליבעראל. אבער אויך דער חטא איז אים פארגעבן גע-
ווארן פאר זיינע פארדינסטן פארן פאטערלאנד און פאר זיין דינען דער
קונסט.

אבער ווי יעדער עכטער רוסישער קינסטלער, איז קאליא געווען אן
אויסגעלונקענע נאטור, א פארבארגענער מרה-שחרהניק און שיכור. ער
פלעגט גאנץ אפט פארפאלן ווערן אויף א פאר טעג און צוריק פלעגט
ער קומען א צעקנייטשטער, אן ארומגעריסענער, מיט צייכנס פון שיי-
כרער התבודות אונטער די אויגן.

און די ווייסע גווארדיצעס האבן דאן פאר אים געהאט א זיפן
פון טיפן מיטגעפיל.

— וואס, קאליא, ווידער אן אומעט באפאלן? שיק עס צום טייוול!
קום בעסער טרינקען, פאגיבשי טאלאנט!

אין יענעם אונט, ווען ס'איז פארלאפן דעם גרויסער טומל אין זאל,
איז קאליא געזעסן מיט עטלעכע יונגע פראפארשטישקעס ביי א טישל,
א ביסל אין דער זייט פון גרויסן שטאב-טיש, וועלכער איז געווען פאר-

שטעלט מיט אויסגעליידיקטע פלעשער, ווי מיט אויסגעשאַסענע גראַ-
נאַטן.

קאַליאַ האָט מיט באַגייסטערטן הומאָר דערציילט פאַר די פראַ-
פאַרשטשיקעס וועגן זיינע העלדישע מעשים אויפן פראַנט און פון צייט
צו צייט געכאַפט אַ קוק צום שטאַב־טיש.

כמעט יעדן אָונט פלעגן זיך דאָ באַווייזן נייע פנימער פון צוקאָ-
מאַנדרטע אַפיצירן אָדער געסט פון שכנישע ווייס־גוואַרדייאישע אַפֿ-
טיילונגען. אַט צו די נייע פנימער האָט קאַליאַ געפילט אַן אַרטיסטישע
נייגעריקייט.

דאָס מאָל האָט אים טיף פאַראינטערעסירט זאַיקנס טעמפּעראַ-
מענטפולער גלעזל־פאַרטנער — אַ מיטלווקסיקער, עלעגאַנטער אַפיציר
אין פענסנע און מיט ברייטע, ווירדיקע מאַניערן.

דער אַפיציר האָט זיך געאַמפּערט מיטן אסטמאַטישן פאַלקאָוויק,
געפרוּוט אים עפעס דערווייזן אויף די פינגער, ווי צוויי מאָל צוויי
איז פיר און, ענדלעך, אים איבערצייגט. דערביי האָט דער גאַסט זאָרג-
לאָז געלאַכט מיט זיין היפש־ברייטן צינישן מויל און מכבד געווען די
אַפיצירן אַרום טיש פון זיין גאַלדענעם פאַרטסיגאַר. דאָן האָט ער גע-
טרונקען מיט זאַיקנען און מיט סאַלאַוויאָון דעם פאַפֿ־אַרטיקן שטאַבס-
קאַפיטאַן אויף ברודערשאַפט. דאָן האָט מען געשריבן אַ פראַטאַקאַל און
אַלע האָבן זיך אונטערגעשריבן און סיי דער גאַסט סיי זאַיקין האָבן
באַהאַלטן די קאַפּיעס אין קעשענע.

קאַליאַ האָט נאָך געזען, ווי סאַלאַוויאָו האָט אַרויסגענומען פון
פאַרטפעל אַ פעקל אַסיגנאַציעס און גענומען זיי אויסצייילן פאַרן גאַסט.
און יענער האָט מיט אַ ברייטן געלעכטער זאָרגלאָז צעשטעקט די אַסיג-
נאַציעס אין אַלע קעשענעס.

מער האָט שוין קאַליאַ נישט געזען, ווייל די אַפיצירן, וועלכע האָבן
אַרומגערינגלט דעם שטאַב־טיש, האָבן אַליק פאַרשטעלט.

פון דעם בראַנפן־טשאַד און בראַנפן־קולות האָט קאַליאַ דערפילט
אַ קאַפווייטיק און ער האָט זיך אויפגעהויבן צו פאַרלאָזן דעם זאַל. האָבן
אַבער די יונגע אַפיצירן ביים טישל נישט געוואַלט זיך שיידן מיט אים.
זאַל ער נאָך עפעס דערציילן. אָדער — זאַל ער טרינקען. אָדער...

און זיך אָפגעשמועסט אויפן ווונק, האָבן זיי גענומען ריטמיש און
אין איינעם פּאַטשן אין די הענט.

— מיר ווילן הערן קאַליען!

— מיר ווילן הערן קאַליען!

— ביס! — האָט זיך ווי פון שלאָף אויפגעכאַפט אַן אויסגע-
שטערנטער פליכעוואטער אָפיציר, וואָס האָט פאַרבראַכט מיט דער
קאַפּריז-מאַרוסינאַ ביים צווייטן טישל — קאַליאַ, ביס!

און די וואַגיקע שיינהייט האָט מיט איר עלעגאַנטן פּודיקן הענטל
אייפערזיכטיק געפאַטשט איר קאַוואַלער איבער די ליפּן.

ווען קאַליאַ האָט אָפגעפייפט זיין ביס-נומער, איז דער פרעמדער
אָפיציר שוין נישט געווען ביים שטאַב-טיש.

אַבער דאָ האָט זיך אויפגעהויבן אַ פּלוצלונגער טומל. דער אַסטמאַ-
טישער פּאַלקאַוויק האָט זיך געהאַלטן מיט עפעס אַ צעטעלע און זיך
קרעדענס-אַרטיק אויסגעדרייט מיט די פלייצעס דאָ צו דעם, דאָ צו
יענעם.

— גאַספּאַדאַ! איר פאַרשטייט דאָ עפעס? גאַספּאַדאַ?

דאָס צעטעלע איז שוין געגאַנגען פון האַנט צו האַנט און יעדערער,
וואָס האָט דערין אַריינגעקוקט, האָט אויסגעגלאַצט אַ פאַר אויגן. און אַז
עס איז געקומען צו סאַלאַוויאַוו, האָט ער פאַר כעס אַ פּלאַש צעבראַכן
און אויסגעדווערט ווי אַ האַרמאַט:

— פאַרמאַכן אַלע טירן! נישט אַרויסלאָזן קיינעם!! אַרעסטירן און

באַזוכן אַלע ציווילע!

נו, קיין סך ציווילע אַחוץ דעם רעסטאָראַן-פּערסאָנאַל האָבן זיך
דאָ בכלל נישט געפונען.

זאַיקין אַליין האָט שווער-סאַפּענדיק אַוועקגעשפּאַנט צום טואַלעט-
צימער און ער האָט זיך אַריינגעשטופּט אין דער שמאַלער טיר זייטיק,
אַ פאַר מינוט שפעטער האָט זיך פון דאָרט דערהערט אַ שאַס. דאָס האָט
זאַיקין זיך גענומען דאָס לעבן.

מיט דריי טעג שפעטער איז קאַליען געלונגען איבערצושיקן פון
טורמע אַ צעטעלע צו זיינער אַ חברטע.

ער האָט געשריבן:

„דערווייל — קיין בייו, איך זיך מיטן פּערסאָנאַל. נאָך נישט אויס-“

געפארשט. דער אפיציר, וואס האט אויסגענארט ביי זאיקינען טויזנט רובל אויפן חשבון פון דעם, וואס ער קאן כלומרשט אנווייזן דעם באַ-ראַנס באהעלטעניש, איז טאקע געווען דער באַראַן אליין. ווען זאיקין דערשיסט זיך נישט פאַר בושה — וואַלטן מיר שוין געווען אויף דער פריי. איצט איז ערגער. אממיינסטן שרעקט מיך, וואס איך קאן דאָ נישט פאַרבן די האַר. זיי ווערן רויטער פון טאָג צו טאָג. ביים מינדסטן פאַרדאַכט איז — קאַפּוט, קאַליאַ! נו, איך בין צו דעם גרייט געווען. צו לאַנג, ווייזט אויס, האַט אַנגעהאַלטן די אילוזיע פון שטילקייט אין ליאַסאָווע. מיט זאיקינס טויט איז געקומען אַן איבערברוך: אַן עפיי-דעמיע פון אַרעסטן, מערדערלעכע פייניקונגען, בליק־שנעלע עקזעקוציעס אַן שום געריכט. די ווייסע האַבן צוגעגרייט אַ ברייטן אַנגריף אויף די רויטע און דער ערשטער קרבן איז געפאַלן — די אומבאַשיצטע פאַר-לאַסיע מיטן ניי־שטעטל.

די פאַדליאַסער באַלשעוויקעס האַבן זיך צוריקגעצויגן אין די וועל-דער, נישט וועלנדיק און נישט קאָנענדיק אַריין מיט די ווייסע פאַלקן אין אַפענעם קאַמף.

איז די געגנט פאַרבליבן אַן אַ באַלעבאַס.

דאָן האַט אַ וואַרט גענומען דאָס אויפגעקומענע דאַרף באַריסאָווקע, אין איינעם מיט די ווייט־אַפגעלייגטע כוּטאַרן. מיטן גאַנצן קלאַפּערגע-צייג פון די פאַדליאַסער זומפיקע וועלדער: מיט זעגן, מיט העק און מיט רידל האַבן די פויערים זיך אַ לאַז געטאַן קיין ניי־שטעטל, וווּ עס זענען נאָר די עלטערע יידן פאַרבליבן, די ערשטע פיאַנערן, וואָס בערל פאַר-לאַסקי האַט זיי מיט צען יאָר צוריק באַזעצט און מיט גרויס מאַטערניש זיי צוגעבונדן צום באַדן.

זענען אַפּהענטיק געבליבן די יידן פון ניי־שטעטל, דערזענדיק די שטאַטע היימישע פויערים, מיט וועלכע מען האַט בשותפות די פעלדער געאַרבעט — איצט מיט אויפגעריסענע מיילער, מיט העק און רידל אין די הענט.

— זייט איר משוגע געוואָרן? טראַסציאַ וואַשעי מאַטערי!

— דאָיאַש! האַט געשריען דער סאַלדאַט קיריל, וואָס איז די טעג אַהיימגעקומען און איצט אַנגעפירט די קאַמאַנדע. ער איז געווען אויפ־גערייצט פון די אַלע דאַרפישע געשיכטעס וועגן זיין ווייב — די סאַל-

דאָטקע, וואָס האָט פֿאַר די פֿאַר יאָר געלעבט אַ גוטן טאָג מיט אַלע
יידן. — דאָיאָש! — האָט ער געשריען און געדרייט ווי אַ כּפּרה די
לאַנגע האַק איבערן קאָפּ.

און די האַק זיינע האָט די ערשטע אַ פּלי געטאָן אין אַ יידיש פּענצ-
טער און זיך אַריינגעבראַזגעט אין אַ פּליישיקן קוויטש.

— דאָיאָש! — האָט שוין אויך דער רויטער לוקיאָן געריטשעט.
דער האָט געהאַט טענות, פֿאַרוואָס מען האָט אים פֿאַר זיין שיכרות
אַרויסגעשטעלט פֿון הויף.

און באַפֿאַלן אַ יידן אינמיטן גאַס, האָט ער ווי אַ דרעש־מאַשין
גענומען פּליקן פֿון אים לעבעדיקע שטיקער.

און דער אַלטער אַרכיפּ מיט די קרומע צוויי פּיס, ווי אַ לירע אין
לאַפּטשעס, האָט אַראַפּגענומען זיין שוואַמענארטיקן צילינדערל פֿון
ווייס־באַפֿראַנזטן אַפֿאַסטאַל־פּליך און זיך איבערגעצלמט.

— האָספּאַדי פּאַמאַהי, זאָ לעוואָרוציו!

און ער האָט געלאָסן אוועקגעשפּאַנט מיט דער האַק אין גאַרטל
צום ערשטן יידישן גאַניק. אין אַ פֿאַר מינוט אַרום האָט זיך פֿון יענעם
הויז אויסגעצויגן אַ יללה אין דער לענג פֿון דער גאַנצער קאָקעטישער
גאַס.

— יידן, מען שעכט!

איין העלפט פֿון שטעטל האָט אפּילו נישט באַוווּזן זיך צו פֿאַר-
טיידיקן.

אין דער צווייטער העלפט האָבן יידן געשלעפט וועגענער פֿאַר אַ
באַריקאַדע.

די באַלשעוויקעס האָבן איבערגעלאָזט אַ טעלעפּאָן אין דער שול,
וואָס האָט דאָס ניי־שטעטל פֿאַרייניקט מיטן פּאָדלאַסער הויף.

האַט מען אַלאַרמירט די יידן פֿון פּאָדלאַסיע.

אַבער שוין ביי די ערשטע פֿאַר שטייפּע גופים מיט פֿאַרסמאַליעטע
בערד, וועלכע האָבן זיך געפּלאַנטערט ביי די צעיושטעטע פּויערים אונ-
טער די פּיס, איז געוואָרן קלאָר פֿאַר יעדן פֿון די אַנגרייפּער, אַז ס'איז
נישטאָ קיין לייכטערע און פּריילעכערע זאַך אויף דער וועלט, ווי קיילן
יידן. עס איז עפּעס ווי אַ שפּיל אין אַ מלחמה, וווּ דו ריזיקירסט מיטן

לעבן נישט. גאטס ווונדער! אט האט א באַרד געלעבט און אט קייקלט זי זיך שוין פון גאַניק. ווי אַ בערווענע.

האַבן די פויערים זייערע אייגענע אויגן נישט געגלויבט, ווען זיי האָבן זיך ענדלעך אָנגעשטויסן אויף אַ ווידערשטאַנד. יידן האָבן גע- שאָסן אויף זיי פון הינטער די וועגענער און אַ צוויי-דריי פויערים זענען שוין אָפגעגאַנגען מיט בלוט אין הויכע „פאַמאַטערעס“. און דאָ האָבן זיי די יידן נאָך אַ כישוף אָפגעטאַן: אָנגערייצט אויף זיי בערן.

לעבעדיקע, ריטשענדיקע בערן האָבן געטיאָפּקעט אינמיטן גאָס מיט אויפגעריסענע ראָזע פּיסקעס און שיקלדיקע רוצחישע אייגעלעך.

אַ הויכער ייד מיט מוראדיקע באַרד און ברעמען און מיט צעפאַ- טלטע ציצית האָט מיט אַ דייקשל אָנגעטריבן די בערן אין דער ריכטונג צו דער ערשטער גרופע פויערים. און אַז די פויערים האָבן זיך געלאָזט לויפן אַלע אין איין ריכטונג, איז דער ייד מיטן דייקשל זיי פאַרלאָפּן דעם וועג.

און דער ייד איז געווען נאָך שרעקלעכער פאַר די בערן, וועלכע זענען שוין באַפאַלן די פויערים פון הינטן. קעגן דעם צעבראַכענעם דייקשל אין דעם יידנס דאַרע אייזערנע הענט זענען די העק און לאַפּעטעס געווען ווי קינדער־שפּילכלעך.

און דער ייד האָט געדעקט איבער קעפּ, איבער בייכער: בום! בום! פאַק!

— אי—יך! האָבן די געשלאָגענע בייכער נאָר באַוויון אַ שלוקערץ צו טאָן, און פויערים האָבן געהאַרכזאַם זיך געלייגט אינמיטן גאָס און אויסגעשפיגן די נשמה אָן איבעריקע טענות.

פון אַלע גאַניקעס זענען שוין די פויערים געלאָפּן אין אַ וויסטער בהלה, פאַרלירנדיק אויפן וועג אַלץ, וואָס זיי האָבן מיטגעשלעפּט פון די שטיבער.

און די קולות און יללות פון מענטשן, בערן, הינט האָבן זיך צוזאַ- מענגעקנוילט אין איין אומענדלעכער קוויטשעריי פון געקוילעטע חזירים. ערשט ביים עק פון שטעטל האָבן די פויערים זיך אַרומגעזען, אַז זייער מחנה איז נאָך גרויס און אַז קיינער יאָגט זיי נישט נאָך. דער צעשוּבערטער קיריל איז זיי אַנטקעגן געלאָפּן ווי אַ שוואַרצער רוח מיט ווייסע אַרויסגעזעצטע אויגן.

— צוריק! הינטישע זין! צוריק!

און געטרייסלט אין די הענט צוויי אויפגעהויבענע באַמבעס, וועלכע ער האָט מיטגעשלעפט פון פראַנט אַהיים און ביי דער איצטיקער עקס־פעדיציע זיי געהאַלטן די גאַנצע צייט פאַרשטעקט אין אַ סטויג היי. האָט זיך באַנייט די רציחה. די פויערים האָבן באַלעבאַטעוועט אין שטעטל אַזוי לאַנג, ביז מען האָט שוין קיין איינציקן יידישן געשריי נישט געהערט. בלויז מיט די אייגענע וואַכעדיקע קולות האָבן די פויערים אַנגעפילט די גאַס, ווי אין אַ מאַרק־טאַג.

זיבנאונדרייסיק יידישע הרוגים האָבן זיי אויסגעלייגט ווי אין אַ יאַטקע אינמיטן דער גאַס. ביז אַ צענדליק גופים מיט געבונדענע הענט און פיס זענען געווען איבערגעזעגט אויף העלפט. אויך פלטיאלס גוף איז געלעגן אין אַ טעמפן ווינקל אויף צוויי צעבראַכן, איבערגעזעגט. ניט ווייט פון פלטיאלן איז געלעגן מיטן בויך אַרויף דער דערשאַ־סענער בער נבוכדנאצר. נאָך דעם האָט דריי טעג אַנגעהאַלטן אַ טויטע שטילקייט, ווי אַ זיסער שלאָף נאָך אַ פריילעכער חתונה.

אויף דער פערטער נאַכט איז דאָס דאָרף באַריסאָווקע געוואָרן שטיל אַרומגערינגלט פון אַ מענגע רייטער, פון שטוב צו שטוב איז געגאַנגען דער באַראָן מיט עטלעכע באַגלייטער און פון יעדער שטוב אַרויסגעפירט צו צוויי, צו דריי פויערים, ווי פערד פון די שטאַלן.

די פויערים זענען געווען פאַרשלאַפענע, דאָס רוב אין פעלצלעך אויף די בלויזע העמדער און גאַטקעס אַנגעטאַן.

— אַ רידל האַסטו? — האָט דער באַראָן יעדן באַזונדער געפרעגט.

— העי, דערלאַנג נאָר מיין רידל! — האָט דער פויער געשעפטלעך־וואַכעדיק אַריינגעשריען צו זיין באַבע.

און אַז דער באַראָן האָט אַנגעציילט זיבנאונדרייסיק פויערים, האָט ער אַ פייף געטאַן.

אַרומגערינגלט פון דער ענגער קייט רייטער איז דער אַרטעל אין פעלצלעך און גאַטקעס און מיט די רידלעך אויף די אקסלען שטיל אַרויס פון וואַיעדיקן דאָרף. אַ פאַר באַבעס, וואָס זענען נאַכגעלאָפן מיט יללות, האָט מען אַיינגעשטילט מיט אַ שאַס.

און צום פרימאַרגן איז אין זומפיקן פעלד, אַ מייל פון באַריסאָווקע, אויסגעוואַקסן אַ ברוינער באַרג פריש־דורכגעפרוירענע ערד.

דאָס האָבן זיבנאונדרייסיק פויערים דורך דער נאַכט אַ גרוב גע-
גראָבן כדי אַריינגעשטויסן און פאַרשאַטן צו ווערן אין אים לעבעדיקער-
הייט.

שפעטער איז אַ שניי געפאלן און דעם באַרג, ווי דאָס פעלד באַ-
דעקט און דעם שפור פון די רייטער פאַרווישט.

אין דעם זעלביקן טאָג, ווען די ידיעה וועגן די לעבעדיק-באַגראָבענע
פויערים האָט דערגרייכט צו ליאַסאָווע, האָט מירל פאַדלאַסקי באַקומען
צוגעשיקט אַ צעטעלע פון טורמע.

„איך בין שוין אַ פאַרטיקער. מען האָט שוין אויסגעפאַרשט ווער
דער געפאַרבענער פוקס איז. גענוג האָב איך זיי אָנגעפייפט. שיק אַ ביסל
סם, איך זאָל קאַנען שטאַרבן ווי אַ מענטש.

זאָל לעבן די רעוואָלוציע! געדענקט אָן שייקען! חברים!“

אין פאַרלוף פון די אַלע געשעענישן אין און אַרום ליאַסאָווע איז
בערל גאָר געזעסן אין מינסק, ווהיין ער האָט אַראָפּגעבראַכט די גע-
פערלעך קראַנקע דאַרעטשקען.

דאָס לויפן אירס קיין ליאַסאָווע איז איר נישט אָפּגעגאַנגען גלאַט.
איצט איז זי געלעגן אין אַ שפיטאַל און זיך געראַנגלט מיטן טויט.
און בערל האָט זיך אויך געראַנגלט מיט איר טויט און זיך אַייני-
געשפאַרט זי אַרויסצורייסן פון זיינע אַרעמס.

12

די באַצווונגענע אויפן געמױזעכץ

לעאַן ברוינער, דער זייער פראָדוקטיווער שריפטשטעלער, האָט שוין
לאַנג נישט געלאָזט הערן וועגן זיך, נישט אין דער ליטעראַטור און נישט
אין דער וואַרשעווער פרעסע. ער האָט, דוכט זיך, באַשטעטיקט דעם
שפּריכוואַרט: ווען עס רעדן די קאַנאַנען, דאַן שווייגן די מוועס.

די מעשה איז, וואָס די וועלט־מלחמה האָט מיטגעשלעפט מיט זיך
צווישן אַנדערע מגפות אויך די מגפה פון ספּעקולאַציע. און קיינער האָט
זיך נישט געקאַנט אָפהיטן. און לעאַן ברוינער האָט זיך אויך פון דער
מגפה נישט אויסגעהיט, הגם ער האָט געוואוסט פון וועמען ער האָט
זיך אָנגעשמעקט מיט דער ספּעקולאַציע־קרענק.

אשר פאדלאַסקי מיט זיין קינדישער בנעימותדיקייט און שעלמען-וואַטע אייגעלעך איז דאָס געווען דער בייזער גייסט, וועלכער האָט אים פון ליטעראַרישן וועג אַראָפּגעפירט און געמאַכט פאַר אַ סוחר.

איז ער בלייבן געוואַקסן אין זיין נייער קאַריערע און באַרימט געוואָרן אין געוויסע קרייזן פון גענשע גאַס, פונקט ווי אַמאַל ביי די לעזער פון אַ געוויסער צייטונג.

מיט דער באַשיידנקייט פון אַ מענטשן, וואָס עס גייט אים דורך טיר און דורך טויער, האָט שוין לעאָן באַשלאָסן, אַז ער האָט בכלל איינ-געבאַרענע אוניווערסאַלע פעאַיקייטן, און אַז ווען ער נעמט זיך באַ צייטנס נישט צו מסחר, נאָר צו סטראַטעגיע אַ שטייגער, וואָלט אפשר די מלחמה געהאַט אַן אַנדער אויסגאַנג און רוסלאַנד וואָלט נישט חרוב געוואָרן דורך דער באַלשעוויסטישער רעוואָלוציע.

עס איז שווער געווען צו דערקענען אין ברוינערן די באַשיידענע ליטעראַרישע גזע זיינע. און נישט מחמת ער איז שוין געווען צופיל פאַר-ריסן ביי זיך, ווי יעדער אויפגעקומענער גביר. פאַרקערט: אויסערלעך האָט ער פיל איינגעהאַלטן פון די אַלטע גוטע טראַדיציעס, ער האָט נישט פאַרביטן זיין קינסטלערהוט מיט די ברייטע ראַנדן אויף אַ שקאַציש ספאַרט-היטעלע. ער איז פאַרבליבן ביי זיינע לענגלעכע געגרייזלע האַר, אַנשטאַט צו פאַרלאָזן זיך אַ רויטן קאַרק, ראַזירט „פּאַ אַמעריקאַנסקו“. און ער האָט אויך נישט פאַרראַטן זיין קורצע באַהעמישע פייקעלע, בעת די ספּעקולאַציע-מאַגנאַטן אַרום אים האָבן געהאַלטן צווישן די מאַסיווע רינגען אויף די מאַסיווע פינגער נאָך מאַסיווערע ציגאַרן. אין די סוחרישע קרייזן האָט מען שטאַלצירט מיט אים, ווי מיט דעם בעסטן ליטעראַט פון אַלע סוחרים, בעת ער האָט געטענהט פאַרקערט, אַז ער איז דער בעסטער סוחר פון אַלע ליטעראַטן. ווי די מעשה זאָל נישט זיין, איז דער ליטעראַט געווען אַ פּלוס צו זיין סוחרישן גוטן נאָמען. גענשע-גאַס האָט געגלויבט אין אים ווי אין אַ גוטן יידן און געפּאָלגט זיינע עצות. אַ מענטש אַ שרייבער נעמט זיך צו מסחר און עס גייט אים — הלוואי אויף אַלע יידן געזאָגט. מסתמא נעמט ער דאָך אויף די זאך פּסיכאָ-לאַגיש.

איז אויף גענשע געוואָרן אַ קולט פאַר פּסיכאָלאָגיע. און לעאָן

ברוינער איז געקרוינט געווארן פארן שטערן־זעער און וועט־אָנזאָגער אין ספעקולאציע.

שטענדיק איז ער געווען אַרומגערינגלט מיט כאַפּטע יונגע איידימ־לעד, וועלכע האָבן אים געקוקט אין מויל אַרײַן און געטשאַטעוועט אויף די פּסיכאלאָגישע פּערל פון זײַנע רײד. מען פּלעגט אים אונטערטעניק אונטערטראָגן צוזאַמען מיט אַ שטול אין קאַפּעהויז, מיט אַן אָנגעצונדן שוועבעלע צו זײַן פּײַקע אויך די לעצטע סוּחרישע נײַס און זען וואָס פאַר אַ מינע ער וועט דערבײַ מאַכן. פּלעגט לעאָן אַ קנײטש טאָן מיט דער פּלײשיקער נאָז אין מאַכן: ע־עט! — איז דער נײַער עסק קײן עסק נישט געווען. פּלעגט ער אָבער אויסציען זײַן אינטעליגענטיש פנים און אויס־רופּן: אַ־וואָ! — דאָן פּלעגט ווערן אַן אויסכאַפּעניש אויף דער נײַער ספּעקולאַציע.

מיט אַלעמען, דוכט זיך, איז ער געווען אַ גוטער ברודער. צו אַלע־מען צוגעלאָזט, די האַנט געדריקט און זיך נאָכגעפּרעגט: ווי גײטס? און דאָך איז געווען אַ דיסטאַנץ צווישן אים מיט דעם גענשער אַרום. עס איז אויסגעקומען אַזוי, ווי אַלע זענען טויב און ער דאַרף זײ אַרײַב־שרײַען אין די אויערן די געוויינלעכסטע זאַכן, און לעאָן האָט זײ אַרײַב־געשרײַען אין די אויערן, מעשה אויטאַריטעט, די געוויינלעכסטע זאַכן טאַקע.

— מען דאַרף קויפּן אַ צײַטונג, דאַרף מען קויפּן. איר פאַרשטייט? און מען דאַרף זען, ווי האַלט עס מיטן פּראָנט, דאַרף מען זען. אזו ווי האַלט עס מיט דער בערלינער בערזע, דאַרף מען זען. און מיט מאַסקווע, דאָן וועלן מיר שוין זען וואָס מיר האָבן צו טאָן.

— איר פאַרשטייט? — האָבן די איידימלעך איינער פאַרן אַנדערן אויסגעטײטשט זײַן תּורה — איר פאַרשטייט? אַ קאַפּ!

שאַרפּע מוחות, שפּיציקע גמראַ־קעפלעך, הײַקעפּ, שוויק־קעפּ, אויסגעצײכנטע שאַך־שפּילער, — פּלעגט זײ נישט אַײנפאַלן זיך צו באַלײדיקן אויף לעאָן ברוינערס דרדקי־טאָן. רוף מיך טיפּש, אַבי לערן מיך אויס מאַכן דעם טאַלער.

און ברוינער האָט געלערנט. אין געשעפּט, אויף דער גאַס, אין קאַפּע און אויף דער בערזע, אין אײַנע דרײַ חדשים איז אויסגעוואַקסן אויף גענשע אַ באַזונדער טיפּ סוּחרימלעך — ברוינער־סטן, גרויסע מאַ־

דימס אויף צו צעגלידערן די פאליטישעקאנאָמיש־סטראַטעגישע סיטואַציע און ציען פון איר די געהעריקע ספעקולאָטיווע קאָנסעקווענצן אויף דער הייסער מינוט.

ברוינער איז, אמת, נישט געווען דער איינציקער מענטש פון פרייער פראָפעסיע, וועלכער איז אַריינגעצויגן געוואָרן אין סוחרישן ווירואַר. מען האָט נאָך אָנגעוויזן אויף אַ באַרימטן אַקאָליסט, אויף צוויי שוחטים און אויף אַ סאָלידן אָפּערן־באַריטאַן, וועלכע זענען אויך געווען געכאַפּט אויף דער מעשה. אָבער ווער פון די דאָזיקע האָט דען זוכה געווען צו ווערן אַריינגעשאַצט אין אַ מיליאָן דאָלאַר?

און אַז ברוינער האָט געהערט וווּ זיינע שאַצערס האַלטן שוין, האָט ער נאָר געשמייכלט און זיך די גאַלדענע בריילן פאַרריכט. — עס פעלט נאָך אַ קאַפיטשקע.

זיין שמייכל האָט מען געקאָנט אויסטייטשן, אַז עס פעלט טאַקע נישט קיין סך צו אַ מיליאָן.

אָבער ווען עס איז געשען, אַז דער אַלמעכטיקער אָשר פאַדלאַסקי אַליין, איצט שוין אַ האַלבער יורד, האָט זיך אָנגעהויבן צו ווענדן צו אים נאָך עצות און אָנווייזונגען — דאָ האָט שוין ברוינער נישט אויסגע־האַלטן פאַסאַן און זיך ביטער צעלאַכט:

— אויך דו, ברוטוס? ווער־ווער, אָבער אָשר האָט געמאַגט וויסן, אַז קיין דופק איז נישטאַ, אַז ס'איז נאָר אויף אָנצוציען דעם עולם. אַט, עס דרייט זיך זאָל זיך דרייען, קיין חכם קאָן מען דאָ נישט זיין.

אַט וווּ עס האָט געשטעקט די ליטעראַרישע פּסיכאָלאָגיע! ברוינער האָט גאָר קיין מאָל נישט גענומען ערנסט דאָס מסחר. דאָרט — האָט ער געטראַכט — וווּ מען קאָן אין דריי חדשים ווערן אַ מיליאָנער, קאָן מען אין אַ פּיל קירצערער צייט ברעכן האַלדז און נאַקן. און דאָס איז טאַקע געווען דער אמתער מאַטיוו, צוליב וועלכן ער האָט זיך אָפּגעטיילט פון זיין מזליקער שותפטע פייגע־פעסיע מונדלאַק, וואָס מיט אירע מיטאָלאָגישע געלטער איז ער צוגעטראָטן צום געשעפּט. ספעקולירן האָט ער געוואָלט אויף זיין אייגענעם חשבון, נישט אויף אירן. און פייגע־פעסיע, וואָס צוזאַמען מיטן פאַרמעגן איז געקומען די חכמה צו איר, האָט אָנגענומען זיין מאַטיוו פאַר אַ יושרדיקן. זיי זענען געוואָרן אויס שותפים און פאַרבליבן גוטע פריינד. יעדערער האָט געפירט זיינע גע־

שעפטן אויף זיין אייגענעם סיסטעם. ברוינער האָט זיך געוואָרפן מיט שווערע טויזנטער און פייגע־פעסיע האָט געציטערט איבערן גראַשן. ברוינער האָט זיך געוואָרפן מיט פאַרטיעס סחורה, און פייגע־פעסיע האָט געהאַלטן פון נישט פאַרקויפן.

און אַז עס איז געקומען דער קראַך און ברוינער האָט פאַרלאָרן דעם מיליאָן, וועלכן ער האָט קיין מאָל אין זיין האַנט נישט געהאַלטן, האָט עס געמאַכט אַ שטאַרקערן רושם אויף גענשע, ווי אויף אים אליין.

— געהערט? ברוינער נעבעך! אַזאַ חכם! וואָס זאָלן מיר שוין זאָגן?

— ווער? ברוינער — אַ חכם? אַ פאַרן, אַ גאַרנישט, אַ בטלן, טויג זיך נישט אַ קאַץ און עק צו פאַרבינדן! ווען ער בעט ביי מיר אויף אַ טראַמוויי — אסור אויב איך באַרג אים.

דאָס לעצטע האָט געזאָגט אַן אויפגעקומען איידימל, אַ געוועזענער ברוינעריסט.

נאָר אויב גענשע האָט אַזוי שנעל זיך אָפגעפאַרטיקט מיט איר נעכטיקן אָפגאַט, הייסט עס נאָך בכלל נישט, אַז ברוינער איז געווען אַזאַ נאַר.

פאַלנדיק פון פיעדעסטאל, איז ער געפאלן ווי אַ קאַץ, געבליבן שטיין אויף די פיס. קיין בעל־חוב איז ער קיינעם נישט געבליבן און עטלעכע טויזנט טאָלער האָט ער זיך פונדעסטוועגן געקליגט צו פאַרשטעקן פון זיין אייגענעם סוחרישן יצר־הרע.

נישט אמת, אַז ער איז פאַראַליזירט געוואָרן פון עגמת־נפש, ווי מען האָט געשמועסט אויף גענשע. נישט אמת, אַז ער שעמט זיך דאָס פנים צו ווייזן, ווייל ער גייט אין צעריסענע שידן. לעאָן האָט אין יענע טעג אינגאַנצן קיין שידן נישט געטראָגן. געזעסן אין שטוב־לאַטשן, אין אַ פידושאַמע, ביי אַ שוואַרצער קאווע און געשמאַק געשריבן זיין לאַנג פאַרלאָזטן ראַמאָן, אַ שרייבעריש אַדערל ווייס גענשע נישט ווי אַפצושאַצן. און דערהערט פון דעם אומגליק, וואָס האָט דעם געוועזענעם שותף אירן געטראָפן, האָט פייגע־פעסיע זיך קודם־כל איינגעקלאַמערט מיט ביידע הענט אין דער שטיק סחורה, וואָס צוויי סוחרים האָבן געהאַנדלט ביי איר.

— אַוועקט! טשעפעט זיך אָפ פון מיר! איך פאַרקויף נישט! איך וויל נישט פאַרקויפן, איך וויל נישט לייזן!

האַבן די סוחרים זי אָנגעקוקט ווי חסר־דעה, זענען אַוועק און אַרויפ־געשיקט צו איר אַנדערע צוויי סוחרים.

און אויך יענע האָבן מיט פאַרבענקטע בליקן זיך געזעגנט מיט דעם שטיק סחורה אין אירע הענט און מיט די אַלע איבעריקע שטיקער סחורה אויף אירע פּאַליצעס.

— אַ יידענע אַ ביסל! ליגט אויף דער סחורה ווי אַ קלב אויפן היי; פרעסט אַליין נישט און לאָזט דעם צווייטן קיין הנאה נישט האָבן.

איז פייגע־פעסיע פון נישט פאַרקויפן — רייך געוואָרן.

פאַר לעאַנען איז די געוועזענע שותפּטע זיינע געווען דער בעסטער אַרגומענט, אַז צו מזל דאַרף מען קיין שכל נישט.

מעשה אַלטער גוטער־פריינד פלעגט ער אויך איצט, נאָך דעם קראַך זיינעם, אַרויפקומען צו פייגע־פעסיען און מיט אמתער אַנטציקונג זיך צוקוקן צו איר הנהגה.

אירע אַלע חשובונות האָט זי געפירט מיט דער הילף פון אַן אָפּגע־גריזשעטן סטאַלערישן בלייפּעדער אויף די מאַרגינעסן פון דאַרעטשקעס אַ פאַרשריבענעם אַריטמעטישן העפּט. סיי דעם העפּט, סיי דעם בליי־פעדער האָט זי אויסגעגראָבן אין אַ ווינקל ערגעץ פון אירע אַמאָליקע אוצרות. און ס'איז רעכט געווען, אַז דעם קרעדיט מיטן דעבעט זאָל זי פאַרצייכענען אויף איין זייט און שפּעטער אַליין נישט וויסן, אויף וואַ־סער וועלט זי איז. אָבער די הצלחה האָט זיך פון איר נישט אָפּגעטאַן. איצט האָט שוין מיט פייגע־פעסיען זיך אַנטציקט נישט לעאַן דער סוחר, נאָר לעאַן דער ליטעראַט. און מיט זיין אַנטציקונג איז געשטיגן זיין פאַרווונדערונג.

אַרויפקומענדיק צו איר נאָך אַ לענגערער הפסקה, האָט ער דערזען אַ גאַנצע איבערקערעניש: פייגע־פעסיע האָט זיך מיטן אייגענעם שכל פאַרנומען אויף אַ נייעם שניט.

די סחורה איז שוין נישט געווען צעשטעקט איבער אַלע צימערן, נאָר צעלייגט אויף סאַלידע, דעמבענע פּאַליצעס אין איין גוטן גרויסן צימער — איר אַמאָליקן עסצימער.

די פּאָדלאַגע איז געווען אויסגעבעט מיט לינאָלעאום און פון דער נייער גלעזערנער טיר פון זוכנישן צימער האָט סאַליד אַרויסגעלאַנצט

דער עלעקטריש-באלויכטענער פליך פון א בוכהאלטער איבער א הויכער קאנטאָרקע.

פייגע־פעסיע אליין אין א סאלאַט־גרינעם, זיידענעם קלייד מיט זשאַבאָטן, אין ברילן און מיט דער הויכער גרויער פריזור, וואָס האָט דאָס פנים אירס יינגער און פרישער געמאַכט, האָט מיט אַ רייכן גערויש געשוועבט פאַרביי די פּאָליצעס מעשה־פּריצטע, און מיט די פאַר פּראָ-ווינצער סוחרים, וועלכע האָבן נישט געוויסט צי דאַרפן זיי דאָ אויסטאָן די היטלען, צי נישט, האָט פייגע־פעסיע גערעדט מיט אַ סאַלידער, ניי־דעריקער ברוסט־שטימע און מיט אַזאַ זעלבסטוירדע, אַז ס'איז אויס־געקומען, — זי טענהט:

— אַז אַך־און־וויי איז צו דער וועלט, אַז פייגע־פעסיע די מיוחסת דאַרף זיך פאַרנעמען מיט אייך!

לעאָן האָט געוויסט, אַז די געוועזענע שותפּטע זיינע פאַרמאַגט גערנוג פּאַנטאָזיע און אַקטיאָרישע פעאַקייטן, כדי זיך איינצוריידן און אַפֿ-שפּילן עפעס אַ געהויבענע ראַלע. אָבער צו אַזאַ געהויבענעם עפעקט, איז זי נאָך קיינמאַל נישט דערגאַנגען.

— צי שטייט זי נישט אין שידוכים, צו אַלדי גוטע יאָר? — האָט ער נישט געקאָנט פון איר די אויגן אַפּרייסן.

און פייגע־פעסיע האָט ווי געהעריק אַפּגעשוואַכט זיין פאַרווונדע־רויג, אַ פאַררויטלטע און מיט טעמפּעראַמענט און גראַציע, וועלכע ווילן זיך נישט רעכענען מיט יאָרן, האָט זי לעאָנען די הענט געדריקט:

— מען מוז מיטגיין מיט דער צייט, מיין פּריינד!

אַט די אייגנשאַפּט אירע פון הונדערט־פּראָצענטיקער ווייבלעכקייט שוין נישט ביי די יונגע יאָרן האָט עס לעאָנס ליטעראַריש האַרץ געפאַנגען, און פייגע־פעסיע האָט באַוויזן אַ קונץ, אין וועלכן יינגערע פּרויען האָבן איר געמאַגט מקנא זיין: זי איז געוואָרן אַ העלדין פון לעאָנס גע־שריבענעם ראַמאַן.

דערצו האָט נאָך, אמת, צוגעהאַלפן דער אומבאַגרענעצטער צוטרוי, וואָס זי האָט געהאַט צו לעאָנען. אין איר ביטערער איינזאַמקייט האָט זי געדארפּט האָבן פאַר וועמען דאָס האַרץ אויסצוגיסן. און אַז באַשערט איז איר געווען אַ שותף — אַ ליטעראַט, אַ מענטשן־קענער און דערצו נאָך אַן אַנגעזעענער מאַנספּאַרשויך, האָט דער פּרויען־אינסטינקט איר

דיקטירט די פולע אפנהארציקייט פאר אים. האט זי פארטרויט פאר לעאָנען אזעלכע סודות פון איר פאָרגאָנגענהייט, וועלכע זי וואָלט קיינ־מאָל נישט געוואָגט צו דערציילן סלאָווען אַפילו — לעאָנס ווייב. און פייגע־פעסיע האָט זיך נישט אָפגענאָרט. לעאָן איז געווען אַן אויפמערק־זאָמער און דיסקרעטער פארטרויאונגסמאָן. נישט קיין באַריידער, חלילה. דערפאַר אָבער איז ער געווען אַ באַשרייבער.

אין ברען פון דער ספעקולאָציע האָט לעאָן, אמת, קיין געברויך פון איר דערציילונג נישט געמאַכט. ער האָט בכלל נישט געלאָזט אין זיך דעם ליטעראַט דעם קאַפ אויפהייבן. אָבער אין אַ שרייבערס געדעכעניש גייט קיין זאָך נישט פאַרלוירן. לעאָן האָט אָפגעלייגט אירע סודות ביי זיך אין זיכרון אויף פראָצענט. און צו דער צייט, ווען ער האָט זיך ווי־דער אַוועקגעזעצט ביים שרייבטיש, איז שוין די זאָך געווען ביי אים אויסגעטראָגן. פייגע־פעסיע מיט איר דערציילונג האָט געענדערט די גאַנצע קאַנצעפציע פון זיין ראָמאַן. זי איז אַריין אין זיין ווערק, ווי אַ זייל פון דער געביידע.

אין דעם ענין פון דער נייער קאַנצעפציע האָט אויך צוגעהאָלפן אַשר פאָדלאַסקי, שוין אַ פריערדיקער תושב פון לעאָנס ראָמאַן. אין פאַרלייף פון גאָר אַ קורצער צייט האָבן פאַר לעאָנס אויגן זיך אָפגעשפילט צוויי פענאַמענאַלע דערשיינונגען: פייגע־פעסיעס פאַנטאַס־טישער אויפקום און אַשרס נישט־ווייניקער פאַנטאַסטישע ירידה. שוין צו־לאַקנדיק איז געווען דער קאַנטראַסט, אַז לעאָן זאָל אים נישט וועלן אויסנוצן. דאָס איז געווען אַ געטריי צייט־בילד. אָבער נישט דאָס איז נאָך אַלץ.

אַשר פאָדלאַסקיס ירידה האָט געהאט איר פאַרגעשיכטע אין זיין אַמאָליקער שותפות מיט דעם אומגליקלעכן ביסטריצקי, וועלכער איז שפעטער אומגעקומען אין דער געפאנגענשאַפט. אַזוי גלייך, ווי עס האָט זיך פאַרשפרייט דער קלאַנג וועגן ביסטריצקיס טויט, האָבן די דייטשן זיך אַ נעם געטאָן צו אַשרן. מען האָט געזוכט זיין שייכות צו די אַנאַנימע בריוולער, מיט וועלכע די דייטשן זיינען דאָן פאַרשאַטן גע־וואָרן. אויף לעאָנען האָט אין יענער צייט געציטערט די הויט, אַז זיין צופעליקע באַגעגעניש מיטן הויפטמאַן פאַן־ראַאָפּ אויף דער פראָווינץ זאָל זיך ווי עס איז נישט אַפרופן. לעאָנען האָט מען אָבער צורו גע־

לאזט. אויך אשר האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר גאָט די נשמה שולדיק. אָבער שפעטער מיט אַ פאַר חדשים האָט מען זיך ווידער אַ נעם געטאָן צו אשרן. עטלעכע מאָל האָט מען אים אַרעסטירט און יעדעס מאָל האָט ער זיך אויסגעקויפט מיט ריזיקע קויציעס ביז אַ צווייטער אויספאַר-שונג. האָבן די קויציעס אַליין שוין אונטערגעבראַכן אשרס פאַרמעגן. דערצו נאָך האָבן די דייטשן ביי אים אַוועקגענומען אַ פאַר וויכטיקע קאַנצעסיעס. ער האָט שוין נישט געקענט האַנדלען מיט בערלין.

לעָן איז אין איין פּרט געווען אָבערגלויביק, ער האָט געגלויבט, אַז ביסטריצקיס בייזער גייסט, וועלכער האָט אים פאַרפאַלגט ביים לעבן, וועט אים נישט לאָזן צורו אויך נאָך ביסטריצקיס טויט. אָבער ווען ער האָט דערזען, אַז דער בייזער גייסט האָט זיך אָנגעזעצט אויף אַ צווייטן, אויף אשרן, איז אים אַראָפּ אַ שטיין פון האַרצן. ביסטריצקיס בייזער גייסט האָט זיך געפונען אַן אַנדער קרבן, און אים, לעָנען, וועט ער שוין לאָזן צורו.

און די רואיקע זיכערקייט האָט זיך שוין פון לעָנען נישט אָפּגע-טאָן אַפילו דאָן, ווען ער איז שוין טיף אין האַרצן איבערצייגט געווען, אַז ביסטריצקי איז גאַרנישט געשטאַרבן, אַז פון אַ זיכערער באַהעלטע-ניש פירט ער עס אָן מיט דער גרויסער מיסטיפיקאציע.

פון דער לעצטער קאַנצעפציע, פונקט ווי פון זיין באַגעגעניש מיט פאַנראָאָפּן, האָט לעָן געהאלטן פאַר גלייכער צו מאַכן אַ שווייג. אַשרס ירידה איז געווען אַ שנעלע און אַ פיינלעכע. צוזאמען מיט זיין פאַרמעגן האָט ער אויך זיין גאַנצע תקיפות פאַרלאָרן. און זיין שלום-בית מיט דער שיינער האַנקען איז צעשמעטערט געוואָרן קאַטאַס-טראַפאל.

איצט האָט אשר געהאט איין טעמפע דערקלערונג פאַר אַלע זיינע צרות. אין אַלע זיינע אומגליקן — האָט ער ביטער געטענהט פאַר לעָן-נען — איז שולדיק איין־איינציקער מענטש: אידע. זי, אידע, וואָס האָט אים פאַר אַ מענטש געמאַכט, האָט אים נישט געטאַרט אַוועקוואַרפן, נישט געטאַרט! ער וואָלט צום שכל געקומען, ער וואָלט פון האַנקען זיך אָפּגעזאָגט, ער וואָלט געוואָרן גוט און פרום, ווען זי האָט נאָר אַ ביסל מער געדולד פאַר אים — אידע. אַן איר איז ער אַ פאַרפאַלענער. און, אייגנטלעך, איז אפשר נישט אַזוי אידע די שולדיקע, ווי ער,

דער פעטער בערל, אז קיין גוטס זאל ער נישט האבן: זיין אויפגעקלערטער טער קאפ שטעקט דערביי. ער האט עס אידען אָנגערעדט צו נעמען גט און אוועקפארן צו אים, צו די באַלשעוויקעס. וואָס דען? אָן אָפּגערעדטע זאך!

און זיין ביטער האַרץ האָט אַשר אויסגעלאָזט צום פעטער בערל. ער האָט אויסגעגראָבן פון די משפּחה־קעלערן אַלע ווילדע, פּאַנטאַסטישע מעשיות וועגן פעטער בערלס שטורמישער פּאַרגאַנגענהייט, ער האָט זיך דערגראָבן צו בערלס יוגנט. בעת ער איז אַנטלאָפּן פון דער היים, האָט ער זיך אומגעוואַלגערט אין אַלע וויסטע לעכער, ווי אַ שיק־יינגל, אַ שלאָסער־יונג, אַ משורר ביי אַ חזן און וואָס נישט?... — אזוי? אַ משורר ביי אַ חזן? — האָט לעאַן צוליב עפעס זיך גע־וונדערט און אַשרן האָט זיך אַפילו אויסגעוויזן, אַז לעאַן האָט זיך דערפרייט.

פון אַשרן האָט זיך שוין לעאַן געהאלטן פונדערווייטן. עס איז אים דערווידער געווען יענעמס כאַראַקטערלאָזע קלעפיקע אָפּנהארציקייט מיט די צופיל פאַמיליען־איניצלהייטן.

עס איז אים אויך נישט צום האַרצן געווען, וואָס אַשר באַשולדיקט אידען, פאַר וועלכער ער, לעאַן, האָט געפילט דעם טיפּסטן רעספּעקט. און ווען לעאַן האָט זיך אוועקגעזעצט איבערבויען זיין ווערק, האָט ער געהאט דעם פעסטן באַשלוס אָפּצוראַטעווען אידעס כבוד.

דאָ איז עס אים אַנטקעגנגעקומען זיין נייע קאַנצעפּציע. פייגע־פעסיעס דערציילונג וועגן איר פּאַרגאַנגענהייט — אַ דערציילונג, אין וועלכער קיין זייטיקע מענטשן האָט זי, חלילה, נישט אָנגערופן ביי די נעמען — האָט ער אויף זיין אייגענער קינסטלערישער אַחריות פּאַרבונדן מיטן פעטער בערל און זיין יוגנט.

דאָס איז געווען אַ צופעליקער גליקלעכער צוזאַמענטרעף, וועלכער האָט געשאפּן די אילוזיע פון וואַרשיינלעכקייט.

פייגע־פעסיע די חזנטע האָט דעם העלד פון איר ראָמאַן אָנגערופן בעריש.

און בערל פּאַדלאַסקי איז אַמאָל געווען אַ משורר ביי אַ חזן. אַזאַ מזל האָבן שוין צוויי מינים מענטשן אויף דער וועלט: ליטער־

ראטן און מעקלער. פארטאָן אין פרעמדע עסקים, פארנאָכלעסיקן זיי זייערע אייגענע.

פאַר דער צייט, וואָס לעאָן האָט בהדרגהדיק איבערגעבויט זיין ראָמאַן, האָט אין זיין אייגענער וווינונג זיך איינגעבירגערט עפעס אַ גע- וויקסיקער מאַנספאַרשויך מיט גלאַט-ראַזירטע ראַזע בעקעלעך און אַ פירקאַנטיק שאַקאַלאַד-בערדל צו דער גאַמבע צוגעקלעפט.

געווען איז עס סלאוועס אַמאָליקער פאַרטיי-חבר שמואל. פאַר- שווינדן אין דער מלחמה-צייט פון וואַרשעווער האַריזאָנט, איז ער איצט אַראָפּגעקומען פון אויסלאַנד מיט אַ פאַרטיקן דאַקטער-טיטל, וועלכער האָט ביי שמואלס נאַטירלעכער פּוילקייט באַדאַרפט אים אַליין, סיידן, אריינפליען אין קעשענע. אָבער אַ חוץ דעם דאַקטער-טיטל האָט ער נאָך עפעס פאַרמאַגט. ער איז אַראָפּגעקומען פון אויסלאַנד אַלס פאַרטרוי- אונגס-מאַן פון עפעס אַ גרויסן הילפס-קאַמיטעט.

און בלויז סלאווע האָט די זכיה געהאַט צו רופן אים חברים ביים נאַמען, וואָס זי האָט טאַקע געטאָן מיט אַ פרומער כוונה און פלעגט זיך צניעותדיק פאַרויטלען דערביי.

פאַר סלאוועס מאַן האָט ער זיך פאַרגעשטעלט מיט קאַרעקטער זעלבסטווערדע:

— דאַקטער אויערבאַך.

אויערבאַך איז אויערבאַך. דער נאַמען איז געבליבן שטעקן לעאָנען אין אויער, אָבער אַריינגעטאָן אין זיין ראָמאַן, האָט ער תחילת דעם נייעם מענטשן אויף זיין האַריזאָנט כמעט נישט באַמערקט.

ער האָט אָנגעהויבן צו באַמערקן דעם גאַסט נישט דאָן, ווען יענער האָט זיך אַרומגעדרייט איבער די צימערן, באַטאַפּנדיק און באַטראַכ- טנדיק יעדע קלייניקייט, און אויך נישט דאָן, ווען יענער האָט זיך גע- וואַלגערט אויף זיין, לעאַנס, אַטאַמאַנע אין קאַרעקט-ריינע סקאַרפעטן, נאָר דווקא דאָן, ווען דאַקטער אויערבאַך האָט אויסגעפעלט אין דער וווינונג. ווייל צוזאַמען מיט אים האָט שטענדיק אויסגעפעלט סלאַווע, סלאַווע די באַלעבאַסטע און סלאַווע די מוטער פון לעאַנס אַכט-חדשימ- דיק מיידעלע.

און געשען פלעגט עס הויפטזעכלעך אין די אָוונטן, ווען דער

ראַמאַניסט, אַוועקגעריסן פון זיין שעפּערישער אַרבעט, האָט אַליין געמוזט פאַרוויגן און איינשלעפּערן דאָס קינד. דאָן פּלעגט לעאָן זיך צעזינגען איבער זאכן, וועלכע זענען גאַנץ ווייט געווען פון זיין טעמע. ער האָט עס געטאָן מיט אַ פּילאָסאָפּישער רואיקייט.

— פאַרפאַלן, מירעלע! די וועלט וועלן מיר ביידע נישט איבער-מאַכן. שלאָף-אייך, שלאָף אייך, מיין קינד! מיט דער צייט וועסטו פאַר-שטיין, אַז די מאמע דיינע איז נישט ערגער, נישט בעסער מאַר אַלע פרויען. און אַז דו וועסט אויסוואַקסן אַ גרויסע, וועסטו גיין אין אירע וועגן. שלאָף אייך, מיין קינד, שלאָף אייך. אַז עס מאַכט זיך נישט, ווי עס ווילט זיך, מוז זיך וועלן, ווי עס מאַכט זיך. אויף אונדזער לשון הייסט עס: רעזיגנאַציע. געדענק-זשע, מיין שיין מיידעלע: רע—זיג—נאַציע...

צוליב אַ פיין ווערטל: רעזיגנאַציע, האָט לעאָן זיך באַפריינדעט מיטן דאָקטער אויערבאַך — זיין ווייבס פריינד.

אַט דער דאָקטער מיט די לידיקע הענט האָט נישט נאָר אַ טבע געהאט אַרומצוטאפן אַלץ, אויף וואָס ער פּלעגט ווענדן זיין אויפמערק-זאַמקייט. ער האָט זיך אויך אָפט געטאַפט פאַרן אייגן צוגעקלעפּטן בערדל, ווי צו זען, צי עס האַלט זיך נאָך אויף דער גלאַטער גאַמבע.

דערביי האָט ער מיט אַ גאַנץ נאַרישעוואַטן אויסדרוק אַרויסגע-זאָגט גאַרנישט קיין נאַרישע געדאַנקען. ער האָט געהאט אַ שוואַכקייט צו הויכע דיסקוסיעס, ווי יעדער געוועזענער פאַרטייאישער לייב. פּלעגן די ליפּן זיינע פעט זיך צעגלאַנצן. און שעמעוודיק-מיידלש האָט גע-גלאַנצט דאָס הויקערל אויף דער דינער נאָז. און דאָס גאַנצע פנים זיינס, גוט אויסגעבעט און גלאַט ראַזירט, האָט באַקומען דעם אַנבליק פון אַן אָפּגעפּוצטן ראָזן עפל אין שווייפּענצטער.

און אַזאַ אייגנשאַפט האָט נאָך פאַרמאַגט דער דאָקטער אויערבאַך: ער פּלעגט נישט פאַרטראָגן עמעצנס צושטאַרקן בליק. אין אַזאַ פאַל פּלעגט דאָס פנים זיינס אָנהויבן אַ געראַנגל מיט זיך אַליין, כדי נישט אָפּצושפּיגלען דעם אויסדרוק פון יענעם מענטשן, וואָס האָט אים שאַרף אָנגעקוקט. און דער סוף פּלעגט זיין, אַז ער פּלעגט יאָ אָפּשפּיגלען, אַנ-הויבנדיק פון אַ שמייכל און געענדיקט מיטן אויסדרוק פון צאָן-ווייטיק.

און מערקווירדיק; ביי דער גאַנצער אויסערלעכער כאַראַקטערלאַזיי-
קייט, פלעגט ער אין געשפרעך אָנהאַלטן אַ פעסטן אומאַפהענגיקן טאָן.
לעאָן האָט זיך דערקונדיקט אין דעם, ווען ער האָט דעם דאָקטער
אויַערבאַך געמאַכט פאַר אַ קריטיקער איבער זיין ראַמאַן.
ער האָט פאַרשלעפט זיין ווייבס פריינד צו זיך אין קאַבינעט און
אים איבערגעלעזן אייניקע קאַפיטלעך.

דער דאָקטער האָט געהערט נערוועז און אויפּמערקזאַם. אייניקע
מאַל געביטן די פּאָזיציע אין פּאַטעל, זיך געטאַפט פאַרן בערדל אין
לעאַנען, ווען ער פלעגט וואַרפן אַ בליק אויף אים, האָט זיך אויסגעוויזן,
אַז דער דאָקטער שפּיגלט אַפּ דעם אויסדרוק דאָ פון דעם, דאָ פון יענעם
העלד פון ראַמאַן.

ענדלעך האָט דער דאָקטער גענומען אַ וואַרט. אויסמיידנדיק לעאַנס
בליק, האָט ער קודם־כל אונטערגעשטראַכן, אַז פון דעם געלעזענעם
לאַזט זיך אַרויספילן דעם אויטאָרס טיפע גלייכגילטיקייט צו זיינע
העלדן. און דאָס איז אַ חיסרון.

לעאַן האָט אָן דער באַמערקונג זיך אָנגעכאַפט מיט ביידע הענט.
— דאָס איז העכסט וואַרשיינלעך, דאָקטער, העכסט וואַרשיינ-
לעך. איך בין אין די מענטשן נישט איבעריק שטאַרק פאַרליבט. איך
האַב, אמת, ליב מענטשן טעטיקע, מיט אַ ציל, מיט אַ אידעע אין לעבן.
מען דאַרף אָבער אונטערשיידן, דאָקטער. מענטשן מיט אַ אידעע זענען
נאָך ווייט נישט קיין אידעאלע מענטשן. דער אידעאלסטער מענטש —
יענער איז גאַר אַ שטילער צדיק. פאַר זיינע אויגן מאַג די וועלט אונ-
טערגיין, וועט ער צו איר קיין האַנט נישט צולייגן. מענטשן אידעאלע
האַבן קיין ווילן נישט איבערצובויען די וועלט, כדי נישט קאַליע צו מאַכן
איר אַזוי אויך שלעכטן מעכאַניזם. מענטשן מיט אָן אידעע האַבן נישט
מורא פאַר קיין פעלערן און זיי באַגליען זיי טאַקע. ס'איז אַ פאַרכישוף-
טער קרייז, דאָקטער. עס איז דעריבער שווער צו זיין פאַרליבט אין
מענטשן.

אָבער דער דאָקטער אויערבאַך האָט צו־נאָענט צום האַרצן גענומען
די אומיושרדיקייט פון לעאַנס קלאַסיפיקאַציע. ער האָט זיך גענומען
פאַרטיידיקן די אידעאלע מענטשן, ווי אָן אייגענע משפּחה־אַנגעלעגנ-
הייט. ער האָט זיך אַריינגעלאַזט אין אַ גרינטלעכן פּסיכאָ־אַנאַליז.

און סלאווע איז, בעתן לעזן, אין דער היים נישט געווען. זי איז אַנ-געקומען שוין בעת דער העפטיקער דיסקוסיע אין פאַרמאַכטן קאַבינעט. איז איר בליק געבליבן הענגען אויף דער אומברחמנותדיק־פאַרמאַכטער טיר און דאָס האַרץ איז איר אַראָפּגעפאלן אינאיינעם מיט די הענטש־קעס אויף דער פּאָדלאָגע.

זי האָט שוין לאַנג געשפּירט, אַז לעאַן וועט איין מאָל פאַר אַלעמאַל וועלן קלאַר מאַכן די לאַגע פון אַ דריטן דערוואַקסענעם מענטשן אין הויז. פאַר אירע אויגן האָט זיך איר געשטעלט די שוועסטער די מאַר־טירערין — באַסיע — און איר באַלויכטן איר אייגענעם מאַרטירער־וועג. יאָ, זי האָט זיך געגרייט, סלאווע, זי האָט זיך געגרייט און זי איז נאָך אַלץ נישט גרייט געווען. לעאַן איז אַ מענטש אַן אומדערטרעגלע־כער. נו, וואָס וואָלט אים געארט — גאָט אין הימל! — ווען ער לייגט אָפּ דעם ביטערן שמועס אויף אַ צווייטן מאָל, ווען ער וויל נישט לייזן די האַרבע פּראַגע איצט, אין אַזאַ ענגער צייט, ווען זי איז לחלוטין נישט צוגעגרייט און ווען עס קאַנען גיין לאיבוד די צוויי בילעטן פאַר איר מיט שמואלן אין טעאַטער?

זענען נאָך דאָ אויף דער וועלט אַזעלכע ענגהארציקע עגאָאיסטן, ווי די ליטעראַטן זענען? סלאווע איז געשטאנען פאַר דער צוגעמאַכטער טיר און דערהערט פון דאָרט שמואלס העפטיקע ווערטער וועגן אידעאלע מענטשן, האָט זי אויפגעציטערט מיט די רונדע אַקסל, רויט געוואָרן און זיך געלאָזט שוועבן אַרום טיש מיט אַ געפיל פון אומפאַרמיידלעכער קאַטאַסטראַפּע. פון עס־ציער איז זי געלאָפּן אין קיך און פון קיך — צוריק און געבליבן איז זי ענדלעך שטיין, ווי אין אַ באַהעלטעניש אין קליינעם גלעזערנעם קאַרידאָר, צווישן קיך און עסציער.

און דאן איז עס, אייגנטלעך, געשען. דער העפטיקער שמועס אין קאַבינעט האָט זיך איינגעשטילט. און סלאווען האָט זיך געדאַכט, אַז אייביק דויערט די שטילקייט.

דאָן האָט זיך אויפגעפראַלט די טיר פון קאַבינעט און ביידע מאַנס־פאַרשויענע האָבן זיך אַריינגעריסן אין עסציער. ווי אַ סלופ איז סלאווע געבליבן שטיין, ווען זי האָט דערזען דעם מאַן אירן מיט שמואלן פרידלעך געאַרעמטע. ביים דאָקטער האָט דאָס פנים געלאַנצט, ווי אַן אָפּגעפּוצטער

עפל, און סלאווען האָט זיך אויסגעוויזן, אַז דאָס האָט אַפּאַלאַ זיך צוגע-
קלעפט אַ בערדל. און לעאָן האָט געגלאַנצט מיט די אַפּגעפּוצטע ברילן
און זיינע לענגלעכע אויף צוריק־פּאַרקעמטע געקרייזלטע האָר האָבן
אויפּגעדעקט זיין שטערן פּון אַ תּלמיד־חכם.

און סלאווע פּון איר גלעזערנער באַהעלטעניש האָט אין דעם
אייגנבליק נישט געוואוסט, צי האָט זי דאָס רעכט צו פּילן זיך גליקלעך.
— אַזעלכע צוויי אינטעליגענטע מאַנספּאַרשויען! זי וועט דאָך
צווישן זיי בטל ווערן!

און צוזאמען מיט איר גרויס גליק האָט זי אויך דערפּילט אַ שטאַך
פּון אייפּערזוכט אויף זייער פּלוצלונגער פּריינדשאַפּט.
און שפּאַצירנדיק פּריינדלעך־געאַרעמט אַרום עסטיש, וואָס איז
נאָך נישט געדעקט געווען צו מיטיק, האָט דער דאַקטער לעאַנען
געפּרעגט:

— ווי אזוי־זשע וועט איר דעם ראַמאן אַ נאַמען געבן?
— וועגן דעם, זעט איר, טראַכט איך טאַקע, איך מיינ אים אַנרופן;
די באַצווונגענע אויפּן געמויזעכץ.
— המ... די באַצווונגענע... אויפּן געמויזעכץ. ויכבשוה באדו מיינט
דער פּסוק?

— אַט, אַט... איך זע, אַז איר פּאַרשטייט.
און דער שריפּטשטעלער האָט דעם נייעם פּריינד זיינעם געקלאַפּט
איבער דער אויסגעבעטער פּלייצע.

לעאָן הערפּט בויען די מלוכה

ווען נאָך עטלעכע חדשים אומדערמידלעכער אַרבעט איז דער
ראַמאניסט ענדלעך אַרויסגעקראַכן פּון טינטער, זענען די חושים זיינע
שוין געווען אַפּגעוויינט פּון דער לעבעדיקער וועלט.
פּון אַ גוט־באַשריבענעם הייסן תּמוז־טאַג האָט נאָך קיינער נישט
אַנגעהויבן שוויצן, און פּון אַ גוט־געמאַלטן האַרבּסטיקן רעגן־וועטער
האָט נאָך קיינעם נישט דורכגענעצט די שיד.
פּאַר אַ שריפּטשטעלער איז דאָס אַ מעלה; זיך אַפּגעוויינען פּון

דער אַלטער אָפּגעריבענער וועלט. מען קאָן זי שפּעטער אויפּנעמען, ווי אַ שפּאַגל-נייע.

האַט שוין אָבער אַזאַ טבע דאָס פּאַרטינטלטע פּאַפּיר, אַז עס עסט זיך איין אין דער נשמה. פּאַרלאָזן דאָס איינגעזעסענע אַרט ביים שרייב-טיש, האַט לעאָן שפּעטער די גאַנצע וועלט אויפּגענומען, ווי אַן אָנגע-שריבן בוך, ווי אַ ליטעראַרישע דערשיינונג און דווקא פון דעם שטארק הנאה געהאַט.

ער איז געווען ליטעראַריש אַנטזיקט און באַרוישט און פּאַרכליניעט פון דעם הוהא און מוזיק אויף די וואַרשעווער גאַסן. עס האַט זיך אים אויסגעוויזן, אַז וואַרשע האַט זיך אויסגעבעט אַ געלעגער אין קלינגענ-דיקע פּערזן.

די פּעברואַר-זון האַט אַ תּל-געמאַכט פון דער גאַנצער טאַנדעטער ווינטער-דעקאַראַציע. פון די דעכער האָבן אַראָפּגעצייטערט ביז צום שאַטן אויף דער גאַס געפּלאַכטענע בריליאַנטענע שנורון, און דער אַלט-זילבערנער, לאַנג-שפיצנדיקער אזשור אויף אַלע קאַרניזן האַט דאָ און דאָרט זיך אָפּגעריסן און זיך געבראַכן מיט אַ דיך-גלעזערנעם געבראַזג. אַ האַלבע גאַס איז פּאַרשיכורט געווען פון איר אייגענעם נאַסן זון-גלאַנץ און די צוזאַמענגעקערטע קופּעס שניי האָבן זיך פּאַרמאַסקירט אונטערן מאַנטל פון אמתער פינצטערער בלאַטע.

צו דער שפּיל פון דער נאַטור האַט מיטגעהאַלפּן די שפּיל פון דער מענטשהייט. אויף אַלע וואַרשעווער באַלקאַגען האָבן זיך צעבליט ווייס-רויטע פּענער. אויף די אַרויסגעהאַנגענע טעפּיכער האַט זיך צע-שפּרייט אַ ווייסער אַדלער, אויף יעדן טעפּיך מיט אַן אַנדער געשטאַלט. ער האַט זיך געקנייטשט, ווי אַ לעבעדיקער — דער אַדלער, געוואָרן דאָ ברייטער, דאָ לענגער, ווי געוואַקסן און זיך איינגעשרומפּן צום טאַקט פון דער אומאויפּהערלעכער מוזיק.

האַט לעאַנען פּאַר די אויגן געשווינדלט און דער קאַפּ האַט זיך אים פּאַרדרייט פון זון און פון ווייס-רויט. און די אַרקעסטער-קלאַנגען האָבן פון ביידע זייטן אים אונטערגעכאַפּט אונטער איין אַרעם און אונטערן אַנדערן און געהאַלפּן אַריבערשוועבן די בלענדיקע גאַס. לעאַן האַט זיך דערפּילט היימיש מיטן פּוילישן פּאַלקס-הימן.

אַז די פּוילישע מלוכה ווערט צוריק אויפּגעבויט — דאָס האַט ער

שוין לאנג געהערט פון די צייטונגען. אבער איצט האט ער מיט זיינע אייגענע אויגן אריינגעקוקט אין דער נייער בלאט פון דער פוילישער גע- שיכטע. און געשריבן האט די בלאט געשיכטע אַ פּאָעט און געשריבן זי אין קלינגענדיקע ראַמאנטישע פּערזן.

אויף קראַקאָוער פּאַרשטאַט, איבער דער שטוינענדיקער מאַסע אַפּגעדעקטע קעפּ, איז אויף די ברייטע וועלן פון פּאַלקס-הימן לאַנגזאַם געשווומען אַן אַליי פון פּאַנטאַסטישע זעגלען, אַן אומענדלעכע ריי פון מיטלאַלטערלעכע צעכן-פּאַנען. די כּל-המינים הייליקע, געשטיקטע אין גאַלד און באַצירטע מיט לאַטיינישע פּסוקים האָבן זיך לאַנגזאַם-ברכהדיק געוויגט איבערן המון. און אין איין גוס מיט זיי זענען מיטגעשווומען מיט זייער פּאַרלאַשענער רויטקייט, ווי צוזאַמענגעלייגטע פּויפּסטלעכע באַלדאכניגען, די ריזיקע פּאַנען פון פ. פ. ס.

האַט שוין דאָס בילד אַליין, ווי אַן אומגעריכטער פייערלעכער אַקאַרד, זיך אַפּגערופּן אויף לעאַנס באַרוישט געמיט.

ער האַט אַנגעקוקט די באַצירטע באַלקאַנען, אַנגעשפּיקעוועטע מיט מענטשן, און עס האַט זיך אים געוואַלט אַרויפּשרייען צו זיי:

— מענטשן-בירגער! קומט אַראָפּ צום המון! זייט נישט אַפּגע- שייט פון אים! זייט נישט קיין צושויער!

ער אליין איז שוין זיכער נישט געווען קיין צושויער. דאָס האַרץ האַט אים געטראָגן איבער אַ ניי-אויפּגעריסענעם קוואַל פון פּאַטריאַטיש- ליטעראַרישער ראַמאנטיק אינאיינעם מיט די פּאַנען פון מיטלאַלטער און פון פ. פ. ס.

פּאַרביי זיינע אויגן האַט דעפּילירט די אויפּגעקומענע פּוילישע מלוכה, דעמאָנסטרירנדיק דעם בלויען פּויגל פון פּאַלקסאיינהייט און בורגפּרידן.

גרויע אַריסטאָקראַטן און לאַנד-מאַגנאַטן אין צילינדערס, צעכנ- מייסטערס מיט טראַדיציאָנעלע לאַנגע וואַנצעס — אין צילינדערס, קאַטוילישע גלחים מיט סאַלידע אַקטיאַרישע פּנימער, אַרמענישע גייסט- לעכע מיט שוואַרצע ברייטע בערד, יידישע רבנים — אַן עקזאָטישער עפּעקט — מיט זילבער-ווייסע בערד און פּיאַות און אין ריזיקע שטריימלעך, און נאָך די רבנים — פייערלעשער אין די היימישע

בלישטשענדיקע העלמען און נאָך די פּייערלעשער — שווימער און נאָך
די שווימער קעמפּער: די פּוילישע סאַציאליסטן אין מאַצעוויוקעס.

לעאַן האָט שוין געזען דעם נס, ווי דורך צעבראַכענע ברילן. אַלץ
האָט זיך אים געטאַפּלט פאַר די אויגן.

— וואָס וויינסטו, לעאַן?

— האָ?

סלאווע האָט צאַרט און נישט דרייסט איר האַנט אויף זיינע אַרױפֿ-
געלייגט. זי איז געשטאַנען פאַר אים ענג געאַרעמט מיט איר באַגליי-
טער דעם דאָקטער אויערבאַך. דער דאָקטער האָט מיטגעטראָגן אַ מינע,
ווי ער וואַלט געבלאַזן אין אַ טראַמפּייט. מעגלעך, אַז דאָס האָט ער
אַפּגעשפיגלט דעם אויסדרוק פון אַ דערבייאיקן אַרקעסטער.

— וואָס וויינסטו, לעאַן? — האָט זי אים איבערגעפרעגט אומע-

טיק־פאַרשולדיקט.

— איך וויין, מיין טייערע, איך וויין, וואָס דער גרויסער וויס-
פּיאנסקי איז געשטאַרבן פאַר דער צייט. ער האָט עס געדאַרפּט מיט
זיינע אויגן צוזען. אי, וואַלט עס געווען אַ פּאַעמע!

סלאווע האָט אים געשאַנקען אַ צאַפּלדיקן בליק פון צאַרטן מיטגעפּיל
און אַ זיפּף געטאַן.

— גוט וואָס מיר האָבן זיך דאָ געטראַפּן, לעאַן.

— אַוודאי איז גוט.

און נאָענט לעבן זיי זענען געשטאַנען צוויי אַלטיטשקע פּוילישע
פרויען, צוויי אַלטע מוטערס, ווי פון וויספּיאנסקיס אַ סצענע אַראַפּגע-
נומען. זיי האָבן זיך געהאַלטן שטייף צוזאַמען, ווי צונויפּגעקלעפּט.
ביידע אין שוואַרצן, ביידע ציכטיק־אַרעמע און זיי האָבן אויך געוויינט.
אין די אַלטע ווייבערישע הערצער האָט זיך ווי ראָסט איינגעגעסן די
פאַרעלטערטע גלות־שרעק און די פאַרטערטע אויגן האָבן צעשראַקן,
אַן צוטרױען געקוקט אויף פּוילנס אויפּקום. זיי האָבן נישט געגלויבט,
אַז עס זאָל אַפּגיין גלאַט, אַן צער, אַן קאַטאַסטראַפּעס.

און דער דאָקטער אויערבאַך האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר אַ ווייניק־
פּיינפּילנדיקן מענטש. דווקא איצט איז אים איינגעפּאלן צו ווענדן זיך
צו לעאַנען:

— איר ווייסט, ברוינער, איך טראַכט אַלץ וועגן דעם העלד אייערן,

קיווע וויינשטיין. עפעס אזא פלוצלונגע ירידה פון זיין סוחרישער גדולה אַראָפּ. אומגלויבלעך.

— איך וועל אייך ווען עס איז באַקאַנען מיטן פּראַטאַטיפּ — האָט לעאַן קורץ געענטפּערט. כדי איבערצורייסן דעם פּראָזאאישן שמועס.

— וועגן וועמען רעדסטו דאָס, לעאַן? — האָט סלאָווע צערטלעך־אומעטיק געפרעגט.

און לעאַנען איז געוואָרן נישט אָנגענעם, וואָס זיין פּרוי קוקט אויף אים מיט אַזעלכע בלישטשענדיקע רחמנות־אויגן.

— איך רעד וועגן אשרן, מיין טייערע.

— אַאַ!

און זיינע טרערן האָט זי אַוודאי אויך פאַלש אויסגעטייטשט.

דער עולם, וואָס איז געשטאַנען אין דרייפאַכע שפּאַלערן אויפן טראַטואַר און, געשלאָסן האַנט אין האַנט, געהאַלטן די אַרדענונג אין דער נייער מלוכה — אַט דער עולם האָט אין איין אָרט פּלוצלונג אַ פּראַל געגעבן אויף צוריק אין גרויס איילעניש. ס'איז געוואָרן אַ שטור־פעניש, אַ יאַגעניש, אַ קוויטשעריי. לעאַן איז געוואָרן אַוועקגעשטויסן פון זיין אָרט אינאיינעם מיט די צוויי פּוילישע אַלטע מוטערס.

עמעץ איז פאַרבייגעלאָפּן. עמעצן האָט מען נאָכגעיאָגט. און די צוויי מוטערס זענען געשטאַנען אינמיטן ווירוואַר, איינע דער אַנדערער אויפן האַלדז געפּאלן און יאַמערלעך געוויינט. עס איז געשען דאָס, פאַרוואָס זייערע גלות־הערצער האָבן די גאַנצע צייט געציטערט. עס איז פאַרשטערט געוואָרן די פּרייד.

די פּראַצעסיע פון די פענער איז אָנגעגאַנגען אין דעם זעלביקן טעמפּ, ווי פּריער. די אַרקעסטערס האָבן אויף קיין רגע נישט איבער־געריסן דאָס שפּילן.

די גאַנצע מהומה איז געווען אַ לאַקאַלע געשעעניש אויף אַ ווינקל גאַס.

זי איז אויסגעבראַכן צוליב אַ פּרעכן קעשענע־גנב, וועלכער איז געקומען צו דער פּייערונג מאַכן געשעפט. מענטשן האָבן מיט זייערע אויגן געזען, ווי דער גנב איז געלאָפּן, ווי מען האָט אים געכאַפט און אַוועקגעפּירט. און דאָך האָבן זיי שוין געגלויבט נישט די אויגן זייערע, נאָר די צוויי הילפּלאַז־ציעיאַמערטע אַלטיטשקע אינמיטן דער גאַס. זייער

געיאמער איז געווען, ווי אַ טראַגישער אַנזאָג פֿון אַ ניי פֿאַלקס־אומגליק.
 לויפֿנדיק איבער זייטיקע גאַסן, זוכנדיק מיט די אויגן סלאָווען מיט
 איר באַגלייטער, האָט לעאָן געזען, ווי די מהומה גייט אַריין אין די
 געמיטער. אויף שריט און טריט גרעסערע און קלענערע גרופֿקעלעך
 אַרום איינצלנע דערציילער און קאַמענטאַטאָרן. און ווי הינער דעם
 האַבער, אַזוי פֿיקן זיי די פֿאַניק, וואָס ער צעשיט פֿאַר זיי הויפֿנסווייז.
 און וואָס נענטער צו די ייִדישע קוואַרטאַלן, אַלץ פֿאַניש־ליידיקער
 ווערט אויף דער גאַס. אויפֿן ראָג פֿון די נאַלעווקעס און בעליאַנסקע
 האָט לעאָן זיך געמוזט אָפֿשטעלן. עס זענען אים אַנטקעגן געלאָפֿן אַ
 כאַפטע צעשראַקענע יידן.

— פֿעטער, גייט נישט! מען שיסט!

און די גאַנצע כאַפטע יידן איז ערגעץ צערונען געוואָרן אונטער די
 הענט, ווי די ערד וואַלט זיי איינגעשלונגען.

פֿון די נאַלעווקעס האָט מיט אייזערנעם געבראַזג פֿאַרקערעוועט אַ
 פֿראַנצויזישער פֿאַנצער־אויטאַמאָביל מיט צוויי קוילנוואַרפֿערס אויף
 טורעמלעך. און עטלעכע ציווילע יונגעלייט אין זעלנערישע היטלען
 האָבן, שטייענדיק אין פֿאַנצער־אויטאַ, געלאָסן געטראַסקעט פֿון ביידע
 קוילנוואַרפֿער גלייכצייטיק אין דער לענג פֿון בעליאַנסקע גאַס.

לעאָן האָט קוים באַוויזן זיך צוקלעפֿן צו דער פֿראַמוגע פֿון אַ
 פֿאַרמאַכטן טויער, ווען דער מחבל האָט זיך מיט אַ געטראַסק און גע־
 בראַזג פֿאַרבייגעטראָגן, ווי דורכלעכערנדיק אים ביידע אויערן.

לעאָן האָט זיין פֿלאַכע באַהעלטעניש נישט פֿאַרלאָזן אַזוי לאַנג, ביז
 פֿון די נאַלעווקעס איז אָנגעקומען אַ צווייטע פֿאַרטיע יידן, דאַס מאַל
 מיט אַ שווערן, געפֿלאַנטערטן טריט, ווי זיי ווילן לויפֿן און מען לאָזט
 זיי נישט. און מען האָט זיי טאַקע נישט געלאָזט. די יידן זענען געווען
 אַרומגערינגלט מיט באַוואַפֿנטע יונגעלייט. לעאָנען האָט מען באַמערקט
 אין זיין פֿלאַכער באַהעלטעניש און אויך אַריינגעשלעפֿט פֿאַר ביידע
 הענט אין מאַרש אַריין, אַז עס זאָל אים נישט זיין אומעטיק אויף דער
 טויטער גאַס אַליין.

די זון, וואָס האָט נאָך מיט אַ שעה צוריק אַזוי העל־פֿרילינגדיק גע־
 שיינט, איז זיך מודה געווען אין איר טעות און האָט זיך בחרפתה פֿאַר־

שלייערט מיט אַ שיטערן שניי. עס איז שוין קאַלט געווען צו קוקן אויף איר. ס'איז שוין קיין צייט נישט געווען זיך אומצוקוקן אויף איר. די גאַנצע פּאַרטיע אַרעסטירטע האָט מען אַריינגעטריבן איינציק ווייז, ווי אַ סטאַדע גענדז, אין אַ האַלב־פּאַרקייטלעך פּורטקע פּון קאַ־זאַרמע־הויף.

— אַבער וואָס קומט דאָ פּאַר, — האָט לעאַן איצט געפרוווט זיך פּונאַדערפּרעגן.

— אַדראַ, זאָגט איר? איר האָט דאָך צוויי פּאַר אויגן — האָט אַ בייזער ייד זיך געוויצלט. און אַ צווייטער האָט אים אַריינגעשריען אין אויער אַריין:

— פּעטער! דאָס פירט מען אונדז אין באַד אַריין. אַזוי גלייך, ווי לעאַן האָט דערשפירט דעם אַלטן רוסישן קאַזאַרמע־ריח, וועלכער האָט איבערגעלעבט די דייטשן און די אַנטשטייאונג פּון דער נייער מלוכה, איז אים ליכטיק געוואָרן אין מוח און ער האָט אויפ־געהערט צו פּרעגן קשיות.

ער האָט זיך געראַטעוועט אין זיין לעצט באַהעלטעניש: אין רעזיג־נאַציע. מיט אַ שמייכל פּון רעזיגנאַציע האָט ער אויפגענומען דעם פּאַקט, וואָס אַ געפּאַקטער שייגעץ אָן ברעמען האָט אים געדרייט ווי אַ מאַנעקען אויף אַלע זייטן און געזוכט ביי אים באַמבעס אין די קעשענעס. מיט דעם זעלביקן שמייכל האָט ער רעאַגירט אויף דער סצענע פּון דעם העפלעכן לעגיאַניסט פּון האַלערס חדר, וועלכער האָט זיך אַרומגע־דרייט מיט אַ ביכעלע און מיט אַ שערעלע צווישן די בערדיקע יידן און שעמעוודיק געגלאַנצט מיט די ברילן.

— אַנטשולדיקט, פּאַניע סטאַראַזאַקאַני! כּוועל נישט צופּן, נישט פּליקן, כּוועל נאָר אויסשערן עטלעכע הערעלעך. איך קאַלעקציאָניר, פּאַרשטייט איר מיר, יידישע בערד.

און געבלעטערט האָט ער פּאַר יידן זיין אייגנאַרטיקן הערבאַריום פּון פּלאַציקע בינטלעך און רינגעלעך האָר: בלאַנדע, רויטע, ברוינע, שטייפע, געקרייזלטע, פעך־שוואַרצע, טויט־זילבערנע און מילך־ווייסע... — נאָר אָפּשערן, פּאַניע סטאַראַזאַקאַני, אָפּשערן...

און לעאַן האָט זיך כּמעט ווי געשמט, וואָס ער האָט נישט קיין באַרד פּאַרן העפלעכן קאַלעקציאָנער.

יא, אָבער ווי קומט ער עפעס אין אַ צימער מיט פאַרקראַטעוועטע פענצטער? און אזאָ ענגשאַפט, אזאָ מיאוסער גערוד.

שוין ביי דעם ערשטן שריט פאַרטשעפעט ער זיך אָן אַ פאַר גער-
לאַסן אויסגעשטרעקטע הילצערנע פיס און ווערט שיער געהרגעט.

— אַנטשולדיקט!

— אשרי יושבי ביתך, עוד יהללוך סלה!

— גיב אים דאָרט איבערן קאַפעליוש!

— זעץ אים אַרויס די אונטערשטע פאַר אויגן!

— איי, געוואַלד, יידן, מיין קאַפּאַטע!

און לעאָנען פליט אין פנים אַ וואַרעמע עיפושדיקע שמאַטע, פון וועלכער ער קאָן זיך לאַנג נישט אַרויספלאַנטערן.

— איי, האָב איך מיר געשפילט אויף דער טויוז אייכל... מאַך אים אַ משכנתא, מאַך אים! איי, האָב איך דאָך פאַרשפילט דעם גאַנצענעם שכל...

נו, אַז רעזיגנאַציע איז שוין נישט קיין באַהעלטעניש — דאָן איז ביטער.

לעאָנס האַרץ האָט אַ פישטשע געטאָן, ווי אַ קליין בלינד הינטל, וואָס מען האָט עס אָנגעטראָטן מיטן פוס. אַ משוגעים-הויז?

קעגנאיבער האָט געטאַנצט אַ ייד אין עקלהאַפט-שמוציקע מערידן-גאַטקעס און געשפרונגען, ווי אַ הונט קעגן דער לבנה, וועלנדיק כאַפן די פליענדיקע קאַפּאַטע, וואָס איז געפלויגן פון איין עק שטוב צו דער אַנדערער איבער אַלעמענס קעפּ.

אויף דער העסלעך-פייכטער פּאָדלאַגע האָט מען פּילאַסאַפּיש גער-שפּילט אין קאָרטן, אויסגעשטרעקט די פיס אויף הפקר, אַלע זאָלן טרעטן. אין איין ווינקל האָט מען געפייפט, אין צווייטן — זיך געריסן צו פעטש און אויף די נאַרעס זענען געזעסן אַ פאַר יידן אין אונטעררוועש, ווי ביי זיך אין שלאַפּצימער.

— איך קאָן נישט אַראַפּ, פאַרשטייט איר מיר, וואַרעם מען וועט פאַרכאַפן די נאַרע. — האָט איינער פון די יידן לעאָנען דערקלערט און אים פאַרגעלייגט אַ שטיקל אַרט צו זעצן זיך.

און פון פענצטער מיט די קראַטעס האָט זיך אָפּגעריסן אַ חסידיש

ײנגעלע מיט פֿאַרחלשטע פֿאַרבלאָזע פֿיאַותלעך. ער איז געקומען צו לויפֿן גלייך צו לעאַנען.

— אױ, פעטער, אַזאַ רחמנות! אַ קליין פֿייגעלע איז אַרױסגעפֿאַלן פֿון דעם נעסט און די מאַמע אירע נעבעך פֿישטשעט! אױ, אַ רחמנות! אַ לאַנגע צײַט איז אַרױבער, בײַז לעאַן האָט פֿאַרשטאַנען, װאָס מען רעדט צו אים, בײַז ער האָט זיך אָנגעשטױסן, אַז אָט דעם גאַנצן ערבֿרובֿ האָט מען אין אײלעניש אײַזאָלירט בײַם בויען די נײַע מלוכה.

און װען ער איז געקומען צום געדאַנק, אַז עס קאָן אים נאָך דאָ אױסקומען אײבערצונעכטיקן, האָט ער דערפֿילט, אַז זײַנע נערוון װעלן דאָס נישט אױסהאַלטן.

און דער ייד אין די גאַטקעס האָט אים געטרייסט:

— עס קאָן אײך אױסקומען דאָ צו פֿאַרברענגען אַ פֿאַר װאָכן אױך. פֿונקט אַזױ װי מײַר. אײך בײַן פֿון טורעק, בײַן אײך.

די אײזערנע שטאַבע איז אַראָפֿגעפֿאַלן און אין דער געעפֿנטער טיר האָט זיך אַרײַנגעשטופֿט אַ פֿינצטערער װעכטער.

— װער דאַרף אױף דער לופֿט, װער דאַרף?

צוזאַמען מיט אַנדערע איז לעאַן געלאָפֿן משתֿין זײַן אונטער דעם װעכטערס קאַנטראַל, כּדי כּאָטש אױף אַ רגע צו האָבן די אילוזיע פֿון פֿרײער באַװעגונג.

— ראַטעװע, ברודערקע, כּװעל דאָס נישט אױסהאַלטן! — האָט ער זיך פֿאַרן װעכטער פֿאַרטרויט.

און ער איז געװאָרן געראַטעװעט.

— װער קאָן לעזן און שרײַבן? — האָט דער װעכטער אױסגערופֿן צו דער פֿאַרטײע, װאָס ער האָט צוריקגעפֿירט אין פֿאַרקראַטעװעטן משװעם־צײַמער.

פֿאַרשטייט זיך, אַז לעאַן איז געװען צװישן די קענערס.

האָט מען אים און נאָך אײַניקע װוילגעלערנטע אַװעקגעפֿירט באַ־זונדער, שטיגן־אַראָפֿ, שטיגן־אַרױף און ענדלעך זײ אַרײַנגעטריבן אין אַ רײזיקער האַלב־פֿינצטערער קאַזאַרמע־קײך. דאָ האָט מען יעדן געגעבן אַ טעמפֿן מעסער אין דער האַנט און אַװעקגעזעצט שײלן קאַרטאַפֿל. האָט לעאַן געשײלט אײבער דעם רעשט פֿון דעם טאָג און דורך דער

גאַנצער לאַנגער ווינטער-נאַכט. אזוי-אָרום האָט ער אַריינגעטראָגן זיין חלק שעפּערישער אַרבעט פאַר דער נייער מלוכה אין איר אויפקום. אויף מאַרגן האָט מען אים באַפרייט. דער שעף פון דער יונגער קאַ- מאַנדע האָט זיך אַפילו אַנטשולדיקט פאַר אים, איבערקוקנדיק זיינע דאָ- קומענטן.

— וואָס זאָל מען טאָן, מיין הער! אַז מען האַקט האַלץ — פליען שפּענער.

דער שעף האָט גערעדט מיט אַ רוסישן אַקצענט, געהאַט אַ מילי- טעריש אויסזען און אַ פּרעכטיקן פּאַניאָטאָווסקיי-קאַפּ מיט ווייכע בלאַנד- לעכע באַקו-בערד. אַט דער פּרעכטיקער קאַפּ האָט זיך לעאַנען איינגע- קריצט אין זיכרון אויפן פּאַן פון די שיינע אַלטע פּאַרהאַנגען אין שעפּס קאַבינעט.

ביים געזעגענען האָט דער אַפיציר זיך אַפילו פּאַרגעשטעלט פאַר אים:

— קאַפיטאַן פּלאַטען-מאַיעווסקי.

און ביידע בירגער פון דער יונגער מלוכה האָבן זיך פּרידלעך די הענט געדריקט. אַ לאַנגע צייט נאָך דעם האָט זיך לעאַנען אַלץ אויסגע- דאַכט, אַז מען שפּירט פון אים מיט צוגעפוילטע קאַרטאַפּל. און נישט נאָר פון אים, נאָר פון אַלעם צו וואָס ער רירט זיך צו. אַפילו פון דעם שרייבן זיינס... אַפילו ווען ס'איז שוין אַפּגעדרוקט...

14

מען טוישט אַ הונדערטער

די וועקסל-קאַנטאַרן זענען געווען געשלאָסן צוליב זונטיק און פאַרן דאַקטער אויערבאַך, וועלכער האָט באַקומען זיין געהאַלט פון דעם אויס- לענדישן הילפּס-פּאַריין אין דאָלאָרן, איז געשטאַנען דאָס פּראָבלעם: ווו טוישט מען אַ הונדערטער.

האַט זיין פּריינדינס מאַן — לעאַן ברוינער — אַליין זיך אַנגעבאַטן צו גיין מיטן דאַקטער אויף דער שוואַרצער בערזע טוישן דעם הונדער- טער און אַכטונג געבן, אַז מען זאָל נישט אַפּנאַרן אין קורס. פיל איינפאַכער וואַלט געווען, ווען לעאַן ברוינער טוישט אים די

הונדערט דאָלער פון דער אייגענער קעשענע. איז ערשטנס: ווי קומט עס אַ וואַרשעווער שריפטשטעלער צו אַזוי פיל פּוילישע מאַרקן, וועלכע זאָלן באַטרעפן אַזש הונדערט דאָלער? און צווייטנס: ווער דאַרף עס וויסן, אַז ברוינער האָט טאַקע אַ ביסל געלט? און דריטנס איז דער קורס אַזאַ פּיבערדיקער, אַז עמעצער וועט זיך דאָ מוזן אַפּנאַרן. טאָ זאָלן זיך שוין בעסער נאַרן אַנדערע, נישט ער — לעאַן ברוינער.

האַט ער אַרויסגעפירט זיין פּריינד אויף די ברייטע נאַלעווקעס. דאָ האָבן ברוך־השם קיינמאַל קיין מענטשן נישט אויסגעפעלט. אָבער איצט, צוליב די געשלאָסענע געוועלבער, לכבוד זונטיק, האָט עס געמאַכט דעם איינדרוק, ווי אַלע סוחרים און קרעמערלעך וואַלטן מיט געוואַלט עקס־מיטירט געוואָרן אויף דער גאַס אַרויס און די טירן הינטער זיי האָט מען פאַרשלאָסן.

אַ שׂוואַרצע, געדיכטע ווימלענדיקע מאַסע, וואָס, פאַרהיפּנאַטיזירט פון איר אייגענער געדיכטעניש, קאָן זי זיך נישט אויפפלאַנטערן און צע־קריכן איבער דער וועלט. קיין יחידים טיילן זיך גאַרנישט אויס. די קלענ־סטע גרופּקעלע יידן איז אַ פּערטל טויף אויף אַ מאַל, אַ האַלב טויף ריידנ־דיקע הענט. דאָס איז אַ קאַשקעטן־אַקאַדעמיע אונטערן גרויען הימל, וווּ שׂוואַרצע בערד מיט גרויע קנעלן איין איינע מיט די אַנדערע דעם שיעור פון דער נעכטיקער בערווע.

און אין ענגשאַפט פון געדיכטעניש האָבן די נאַלעווקעס אַ שאַרפּן חוש פאַר יעדן פּנים־חדשות. ווי אַ פּרעמד פּליגעלע אין מוראַשניק ווערט ער באַפּאַלן פון אַלע זייטן, נישט צום עטעמען.

— טוישט עפעס! ווער טוישט עפעס? איר דאַרפט דאָך עפעס טוישן!

לעאַן האָט געקירעוועט זיין פּריינד ביים אַרעם, ווי אַ געניטער רוי־דערער צווישן פעלדזן. לעאַנס גלאַנציקע ברילן האָבן עמעצן אומגעזוכט אין דער געדיכטעניש, אומגעזוכט אַנגעשטרענגט און מיט דער פּולער זיי־כערקייט צו געפינען און ענדלעך טאַקע אַרויסגעפאַנגען פון דער שׂוואַר־צער מאַסע אַרויס.

— אַט איז ער, אונדזער פאַבריקאַנט! פּאַניע פּאַדלאַסקי! — האָט אַ גופיקער מאַנספאַרשויך אין אַ שמויסענעם היטל פאַרדראַסיק זיך אָפּ־געווענדט פון דער גרופּקעלע יידן, מיט וועלכע ער האָט געהאַט עפעס

אריינגעטענהט. ער האָט פאַרבויען דעם קאַפּ, פאַרזשמורעט די אויגן און אַט האָט זיין ברייט פנים נאָך ברייטער און פּלאַציקער זיך צעשפּרייט, ווי אַ פּיינקוכן אויף דער פּאַטעלניע. מיט הכנהדיקע דראַבנע טריטעלעך טראַגט ער שוין זיין מאַסיוון גוף אַנטקעגן לעאַנען מיט זיין פּריינד.

לויט דעם שמויטענעם היטל און פוטערנעם קאַלנער האָט פּאַדלאַסקי נאָך געקאַנט אָנגיין פאַר אַ פירשט פון די נאַלעווקעס. אַבער דאָס היטל, וואָס ער האָט געטראָגן אויף אַ זייט, מעשה־כוואַט, האָט פון דער נאַענט געמאַכט דעם איינדרוק, ווי עס איז אָן אַ זייט פאַרקראַכן פון קאַפּדרייע־ניש. דאָס גרויסע העקל פון קאַלנער איז אַרויס פון געלענק און נאָך מיט־געריסן אַ שטיק פוטער. און נאָך אַ פאַר קלייניקייטן האָבן עדות געזאָגט אויף דער גרויסער ירידה: די זעקלעך אונטער די רחמנותדיקע אויגן, די הכנעהדיקע קליינע טריטעלעך און דער שוין צורונדער קאַרק, ווי ביים ספּעקולאַנט וואַלט מען דעם קאַפּ איבערגעפלאַנצט מיט אַ פאַר צענטי־מעטער נידעריקער ווי מען דאַרף.

— אַט איז הער ברוינער אויך! די ליטעראַטור גייט! וואָס טוט עפעס די ליטעראַטור אויף די נאַלעווקעס?

דעהערט, אַז עס האַנדלט זיך וועגן טוישן אַ גאַנצן הונדערטער, האָט ביי אַשרן גענומען ציטערן דאָס קישעלע אונטערן רעכטן אויג. ער האָט אָפּגעגאַסן דעם דאָקטער אויערבאַך מיט אַ הייס־פאַרליבטן רחמנות־בליק און זיך באַמיט אַרויסצוריידן געלאַסן:

— מען דאַרף אַנקוקן די סחורה, דאַרף מען.

זאַלבעדריט, אונטער אַשרט אָנפירונג, האָט מען זיך אַריינגע־קוועטשט אין אַ קאוויאַרבעלע, שמאַל ווי אַ וואַגאָן און לאַנג ווי די יידישע טאַרבע און דאַרט, ביים סאַמע עק, ביים ווינקל־פענצטער האָט עס אַשר פּאַדלאַסקי בודק געווען די צוויי אַמעריקאַנער באַנקנאַטן צו פּופּציק דאַלער.

ער האָט זיי באַטראַכט פון אַלע זייטן, אויסגעפאַרשט קעגן ליכט און אָפּגעלייגט, ווי ער וואַלט זיי דאָס לעבן אָפּגעזאָגט און נאָך צוגע־דריקט מיט דער האַנט, ווי עפעס אַ נישטיקע זאַך.

דאָקטער אויערבאַכס פנים האָט מאַמענטאַל אָפּגעשפיגלט פּאַד־לאַסקיס פעסימיזם.

ער האָט זיך אליין חושד געווען, אַז ער האָט געבראַכט טוישן פּאַלש געלט.

פּאַדלאַסקי האָט ווי באַשטעטיקט זיין חשד מיט קלאַרע ווערטער:
— די סחורה וועט קיין משוגענער נישט נעמען אין דער האַנט אַריין.

— וואָס־אַס? פּאַלש געלט?

— ערגער! עס זענען פאַראַן לעכלעך.

— אָבער דערויף זייט איר דאָך עפעס אַ מייסטער, אַ פּאַבריקאַנט, פּאַניע פּאַדלאַסקי!

דאָס איז לעאַן אַרויס מיט אַפענער חניפה.

— אַ פּאַבריקאַנט בין איך טאַקע — האָט אָשר סאַליד צעצויגן און די האַנט פון די באַנקנאָטן דאָך נישט אַראָפּגענומען — אָבער עס וועט קאָסטן געלט, וועט עס קאָסטן...

— וויפל־זשע, לאַמיך הערן?

— איך ווייס? — דער פּאַבריקאַנט האָט געצוקט מיט די ברייטע אַקסל אין גרויס פּאַרלעגנהייט, ווי ער וואַלט בכלל געצוויפלט צי מען קאָן נאָך דעראַטעווען די סחורה. — מען דאַרף נאָך אַמאָל ציילן די לעכלעך. מען וועט זיי דאָך מוזן פאַראַרבעטן דורך אַ שפּאַקטיוו. אָבער סוף־כל־סוף איז מען דורכגעקומען מיטן פרייז פאַרן רעמאַנט פון די לעכלעך אין די דאָלאַרן און אויך מיטן קורס.

די באַנקנאָטן האָט אָשר פּאַדלאַסקי אַראָפּגעלאָזט צו זיך אין בוזים־קעשענע, און שוין געקליבן זיך צו זאָגן אַ זייט געזונט. האָט דער דאָק־טער אים אָנגעכאַפט פאַרן אַרבל.

— נו, און געלט?

פּאַדלאַסקי האָט פּראַטעקטאָריש זיך צעשמייכלט צו לעאַנען אויף זיין פריינדס נאַאיווקייט.

— געלט? פון וואַנען זאָל איך נעמען? אַ פריץ האָט פאַרלאָרן, וואָס? פריער דאַרף מען זען ברענגען די סחורה אין אַרדענונג, אַז אַן אַרנטלעכער מענטש זאָל עס וועלן נעמען אין דער האַנט אַריין. אין אַוונט, מירצעשעם, וועלן מיר זיך טרעפן אין „עלדאַראַדאָ“, איר ווייסט דאָך, פּאַניע ברוינער!

— ס'איז שוין רעכט! — האָט לעאָן זיין פאָרגאַפּטן פּריינד אַ צי געטאָן פאַרן אַרבל. — קומט, דאָקטער.

און דער דאָקטער איז אַרויס פון דער קאָוויאָרנעלע, טאַפּנדיק זיין צוגעקלעפּט בערדל. ער האָט נישט געקאָנט קומען צו זיך פון דער מאַך־דערנער טראַנזאַקציע.

— נו, דאָקטער, געפּעלט אייך מיין העלד?

— האָ? וועלכער העלד?

— דער פּאַבריקאַנט, מיין איך, דאָס איז דאָך דער העלד מיינער קיווע וויינשטיין, וואַרט, איר וועט זיך נאָך אויפּריידן מיט אים אינאַוונט. פאַר אַ גלאַז קאָווע וועט ער אייך דערציילן, ווי אַזוי ער איז זיך מיטן צווייטן ווייב זיינעם צעגאַנגען.

איז דער דאָקטער גלאַנציק־רויט געוואָרן איבער די אויערן. פאַר דער דאָזיקער אומשולדיקער אייגנשאַפּט איז לעאָן דעם פּריינד זיינעם פיל מוחל געווען.

— אָבער פאַרוואָס פּייניקט מען אים נאָך מיט דעם צונאַמען: פאַ־בריקאַנט? — האָט דער דאָקטער זיך אָנגענומען דעם יורדס קרויודע.

לעאָן האָט געשמייכלט:

— וואָס הייסט? ער איז דאָך פאַרט אַ פּאַבריקאַנט! האָט אַ פּאַבריקל פון פאַראַרבעטן לעכלעך אויף אַמעריקאַנער דאָלאַרן...

**

דער לאַנגער זאָל פון „עלדאָראַדאָ“ איז זיך צעשווומען אין אומענד־לעכקייט פון די מאַסיווע שפיגל־ווענט. די העל־גרויע און ווייסע געדיבט־באַזעצטע מאַרמאָר־טישלעך, געכופּלטע אין דער אומענדלעכקייט פון די שפיגל־ווענט האָבן געשאפּן דעם איינדרוק פון אַ ים מיט קריעס און מיט אַן אומצאָליקע מענגע פינגווינעס, וואָס האָבן יעדע קריע באַזעצט אין אַ קרייז. בלויז אין איין אַרט פאַר דער עסטראַדע האָט דער זאָל מיט זיך פאַרגעשטעלט אַ גלאַנציקן פליך. דאָס איז געווען דאָס אַרט צום טאַנצן. אָבער געטאַנצט האָט מען נאָך נישט, הגם דער דזשאַז מיטן סאַקסאָפּאָן אויף דער עסטראַדע האָבן געקערט וועלטן, כדי די פּוילע פינגווינעס פון די איינגעזעסענע קריעס אייז אַראַפּצושטויסן.

— אַלאָ, ברוינער!

— אַללאַ עטקין

איינער אליין ביי זיין טישל האָט עטקין מיט צופרידנקייט פאַר-
קנייטשט זיין מאַלפיש פנימל און געוונקען מיט דער גראַבער ציגאַר צו
ברוינערן מיט זיינע געסט, וועלכע זענען געשוומען צווישן די טישלעך
און פאַרצווייפלט געזוכט אַ פרייען פלאַץ. עס איז נישט געווען פון וואָס
אויסצוקלייבן און לעאַן האָט אָנגענומען עטקינס איינלאַדונג צו זיין
פרייען טישל.

מיט דער גראַציע פון אַ פאַפירן פאַיאַצל, וואָס מען ציט עס ביי אַ
שטריקל און עס וואַרפט מיט הענט און פיסלעך, איז עטקין אַנטקעגן
געלאַפן דער דאַמע. ער האָט ביי סלאַווען די האַנט געקוישט און געהאַלפן
איר דעם מאַנטל אויסטאַן. מיט לעאַנען און מיטן דאַקטער אויערבאַך
האָט ער זיך באַגריסט מיט דער זעלבסטוירדע פון אַ באַנקיר.

— וואָס הערט זיך, קאַלעגע ברוינער?

— אַ דאנק, קאַלעגע עטקין!

עטקין און ברוינער זענען ווירקלעך געווען פאַך-קאַלעגן, אָבער מיט
פאַרשיידענער באַגאַבונג און פאַרשיידן מזל.

ברוינער, דער אָנערקענטער שריפטשטעלער, האָט פון זיין פען קוים
געצויגן אַ באַשיידענע חיונה. עטקין איז געווען פאַרבונדן מיט אַ גרוי-
סער ניריאַרקער צייטונג און פאַר זיינע וואָסערדיקע קאַרעספּאַנדענצן
פלעגט ער באַקומען צוגעשיקט אַזוי פיל דאַלאַרן, אַז מען האָט גע-
שמועסט: ער האַלט ביים אָפּקויפן אַ נאַפּט-קוואַל אין מזרח-גאַליציע.
איין דאַלאַר אָן אַוונט פלעגט עטקין פאַרשווענדן אין „עלדאַראַדאַ“. און
נישט אַזוי פאַרשווענדן, ווי צעטוישן. איז ער געווען דאָ פאַררעכנט
פאַר אַ שטאַם-גאַסט מיט הויכער וואַליוטע און זיין טישל פלעגט שטענ-
דיק וואַרטן אויף אים מיט אַ פלאַקאַטל אין ניקלנעם האַלטער: באַזעצט.
האָט ער שטענדיק געהאַט די מעגלעכקייט אויפצונעמען געסט ביי זיין
טישל.

— זעצט זיך, זעצט זיך, מאַדאַם ברוינער! אַך, דאַקטער — ווי?

דאַקטער אויערבאַך? זייער אָנגענעם. און וואָס הערט זיך עפעס, קאַלעגע
ברוינער, מיט אייער ראַמאַן?

אין דעם וואַרט: קאַלעגע, ווי אַזוי עטקין האָט עס אַרויסגערעדט,
האָט אַפילו אַ זייטיקער געקאַנט הערן דעם פירוש:

— קאלעגע, ביסט א שליממזל!
 — א דאנק פארן פרעגן, קאלעגע!
 און לעאָן האָט אַקצענטירט דאָס וואָרט קאלעגע, אַז עס זאָל
 אויסקומען:

— קאלעגע, ביסט א שמירער!
 — צי האָט איר דאָ נישט געזען אַריינקומען דעם פאַבריקאַנט פּאָד-
 לאַסקי, קאלעגע עטקין?

— הם... דעם פאַבריקאַנט? ער איז נאָך נישט געווען, קאלעגע,
 אָבער דערפאַר — די מאַדאַם זיינע, איך מיינ: זיין עקס-מאַדאַם איז
 שוין אויפן פּלאַץ.

און עטקינס מאַלפּיש פּנימל איז זיך צעשווומען אין אַ פעט שמי-
 כעלע. קאַמיש האָט אויסגעזען די נישט פּראָפּאַרציאָנעל גראַבע ציגאַר,
 וואָס ער האָט פּון ווינקל מויל נישט אַרויסגעלאָזט. עטקין האָט אויך
 פאַרוואָרפן זיין דאַר פּיסל אויף דער צווייטער קני און זיך געגלעט אי-
 בערן עלעגאַנטן זיידענעם שקאַרפעט.

— פּיין האָט זי זיך אַרויפגעאַרבעט — די עקס-מאַדאַם — האָ? —
 דאָס האָט ער גערעדט צו סלאָווען און מיט די אויגן זי פאַרבעטן צו קוקן
 אין אַ באַשטימטער ריכטונג, צו אַ ווייטלעכן טישל.

איין צירונג האָט עטקין געהאַט: אַ פאַר גרויסע גרויע אויגן האָבן
 באַשיינט זיין מאַלפּיש פּנימל. אַמאָל זענען זיי ליכטיק געווען און קאַלט
 ווי אָפענע פענצטער אין אַ ווינטערטאָג און אַמאָל זענען זיי געווען פאַר-
 וואַלקנט, ווי פאַרהאַנגען מיט אַ שווערן פאַרהאַנג פון מחשבה. עטקין
 האָט געהאַלטן, און אפשר מיט רעכט, אַז אַט מיט די צוויי אויגן פּאַנגט
 ער פּרויען-הערצער. אַן אמת איז, אַז די אויגן האָבן די נישט שיינקייט
 פון זיין פנים פאַרשטעלט.

סלאָווע האָט איצט געפּאַלגט זייער ווונק און געקוקט אין דער אַנ-
 געוויזענער ריכטונג.

דאָרט, ביי אַ טישל, האָט פאַרבראַכט אין מענער-געזעלשאַפּט די
 עקס-מאַדאַם פּאָדלאַסקי, וועלכע האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן מיט איר
 פאַפּאַכע שוואַרץ-גלאַנציקע געקריוזטע האָר.

— זי פּילט זיך דאָ היימיש — האָט עטקין זיך איינגעבויגן צו
 סלאָווען — זי איז דאָ געוואָרן אַנגאַזשירט אַלס פאַרטענצערין.

— ווער?

— נו, ווער? מאדאם האַנקע. מאדאם האַנקע איז פאַרטענצערין אין „עלדאַראַדאַ“. איר גלויבט נישט?

— אן אַטראַקציע! — האָט סלאָווע אויפגעפלאַמט מיט די אויגן און איז שוין געוואָרן פון אַנטציקונג.

אַבער פאַר דעם דירעקטאָר פון „עלדאַראַדאַ“ איז, ווייזט אויס, ווייניק געווען איין אַטראַקציע, האָט ער צוגעגרייט אַ צווייטע, צו געוויינען הן ביי דעם איצטיקן פובליקום. אָט איז ער אַרויפגעשפרונגען אויף דער עסטראַדע, דער דירעקטאָר מיט זיין בייכל אין ווייסן וועסט און מיט זיין נאַסלעכן גלייכן שרינט, און געמאַלדן דעם געערטן פובליקום, אַז באַלד קומט פאַר אַ דעביוט פון דעם נייעם וועלט־באַרימטן דזשאָז־באַנדיסט. דעם נאָמען האָט ער אַליין שווער אַרויסגערעדט און דאָס פובליקום האָט אים גלייך פאַרגעסן. אויף דער עסטראַדע איז איצט געשטאַנען אַן עלעגאַנטער גרויער הער מיט אַ בלישמענדיקן מאָנאַקל אויפן לאַנגן טונקל פנים — א פנים פון אַ הויכן דיפלאַמאַט. און דער עלעגאַנטער הער האָט זיך העפלעך פאַרנייגט. צודריקנדיק אַ האַנט צום האַרצן. דאָס איז געווען דער נייער וועלטבאַרימטער דזשאָזבאַנדיסט.

דער דעביוט האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַ משונהדיקן נעגערישן טעמפּו, וואָס פאַר דעם נייעם ווירטואַז איז דאָס געווען אַ שפּילכעלע.

דער גרויער דיפלאַמאַט מיטן מאָנאַקל האָט געאַרבעט אויף אַלע כליים, מיט די הענט, מיט די פיס, מיט די זייטן. אַרום אים און פון אים אַרויס האָט געפּייפט און געגריילצט און געמעקעט און ער האָט נאָך צייט געהאַט אויסצוגאַרגלען אַ לידל מיט אומפאַרשטענדלעכע, אַבער, ווייזט אויס, העכסט וויכטיקע ווערטער. דאָס פובליקום האָט גלייך דערפילט מיט וועמען מען האָט דאָ צו טאָן. דער גרויער הער האָט נישט נאָר דעם אַרקעסטער אָנגעטריבן, ער האָט דעם גאַנצן זאַל אויפגערודערט מיט זיין אויפגעקנעפלטן טעמפעראַמענט.

און ערשט דאָן, ווען ער האָט דעם אַרקעסטער אַריינגעטריבן אין אַ ווילדן גאַלאַפּ און ביי פיל פון די געסט אַרום די טישלעך האָבן די שטולן אָנגעהויבן ווערן מאַדנע אומרויאיק, ערשט דאָן איז דער גרויער הער אויפגעשטאַנען פון זיין אַרט, אויסגעטאַן דעם מאָנאַקל און אויסגעשטרעקט זיינע לאַנגע ווייסע הענט, ווי צום ווייזן אַ קונץ. דאָס טונקל

דיפלאמאטישע פנים איז געווען באַלויכטן פון אַ מין ליכטיקער נבואה. ער האָט געעפנט דאָס מויל, אויסגעצויגן די ליפן, ווי גרייט אַרויסזאָגן דאָס נייטיקע וואָרט, וואָס זאָל מאַכן אַלעמען אויפציטערן, און — גע-
נומען זיך פאַטשן מיט די ווייסע הענט איבער די אָנגעצויגענע טונקעלע באַקן.

תחילת האָט דאָס פובליקום, וואָס האָט זיך אַ הייב געטאָן פון די ערטער, גאַרנישט פאַרשטאַנען וואָס דאָ קומט פאַר. דער גרויער הער האָט זיך געפאַטשט איבער די טונקעלע באַקן מיט אַ ווירטואַזער פלינקייט, צום טאַקט פון דער מוזיק. אַבער געווען זענען דאָס עכט מוזיקאַלישע פעטש. דער ווירטואַז האָט אַזוי מאַניפּולירט מיט דעם אָפענעם מויל און אָנגעצויגענע באַקן, אַז יעדער פאַטש האָט אַרויסגעגעבן אַן אַנדער טעמפּן היליכקן טאָן און אין אַלגעמיין האָט זיך באַקומען אַן אימפּראַוויזירטער קסילאַפּאָן-קאַנצערט.

דער רושם איז געווען אַ קאַלאַסאַלער. אונטער אַ מבול פון אַפּלאַ-
דיסמענטן האָט דער גרויער עלעגאַנטער הער זיך פאַרנייגט רעכטס,
לינקס, ווי נאָך אַ דערפאַלגרייכער אַרבעט פאַרן וועלטפּרידן.

דער דירעקטאָר אין ווייסן וועסט, נישט ער פאַטשט, נאָר ער רייבט
זיך די הענט. דער נומער האָט אָנגעריסן. אין פּראָפּיל זעט ער אויס, דער
דירעקטאָר, ווי מען וואַלט אים פון הינטן מיט אַ האַק גלייך אָפּגעאַקט,
אַזוי גראַדלינג איז דער קאַפּ מיטן קאַרק מיטן רוקן.

איצט טאַנצט מען שוין אַ געוויינלעכן שימי אין זאָל. פליכן מיט
בוביקעפלעך. די פּאַסטומענטאַלע עקס-מאַדאַם פּאַדלאַסקי מיט איר
שוואַרץ-געקרייזלטער פּאַפּאַכע שוועבט האַלטנדיק ביי דער ברוסט דעם
קאַפּ פון קליינעם עטקינען, וועלכער טאַנצט ווי אויף צעשרויפטע זשאַבע-
פּיסלעך שפיציק-ווינקלדיק, ריטמיש און דאָך העסלעך. דאָס נישט-
גלייכע פּאַרל וואַרפט זיך אין די אויגן. האַנקע מיט דער שרייאַיקער
באַשיידנקייט פון איר אָנטוועכץ: גראַ מיט רויט, פון וועלכע עס שפּאַרט
דוכט זיך איר נאַקעטע גופיקייט אַרויס. צו די ליפן איז איר צוגעקלעפּט
אַן אַמאַראַנטענער קוש. אונטער די גרויסע שוואַרצע אויגן — גרויסע
טונקעלע רעדער אונטערגעשמירט. דער קליינער עטקין טאַנצט געוויסן-
האַפּט. ער קירעוועט זיין דאַמע, ווי אַ גרויסן אויטאָמאָביל, און ער

לאַכט מיט די צוויי אָפענע קאַלט־גרױע פענצטער זיינע פון דעם גאַנצן אומענדלעכן זאַל.

און צווישן די טישלעך שוועבט זייטיק דער פאַבריקאַנט פון די דאַלאַרן־לעכלעך אשר פּאַדלאַסקי. באַגריסט זיך הכנעהדיק מיט איינעם, מיט אַ צווייטן און די טאַנצנדיקע האַנקע באַמערקט ער אַפילו נישט, קוקט אין איר זייט נישט.

ענדלעך דערשלאַגט ער זיך צו לעאַנס טישל.

— איר האָט אַיך גוט אויסגעוואַרט, הער דאָקטער!
 ביי סלאַווען קושט ער די האַנט און מיט אומבאַהאַלפענער באַווע־
 גונג פרוּווט ער פאַרשפּילען די מאַרינאַרקע אויפן אָפגעשפּאַרטן בויך,
 און ער זעט, אַז עס פעלט אים אַ קנעפל און ער וויל אַז אַנדערע זאָלן
 דאָס נישט זען.

ער הייבט אָן שלעפּן פון זיין בוזימקעשענע פעקלעך פּוילישע באַנק־
 נאָטן און צעלייגט זיי פאַרן דאָקטער.

— ציילט. אַט דאָ האָט איר געלט פאַר אַ הונדערטער דוכט זיך.
 אין זיין סוחרישער אַנשטענדיקייט האָט ער אַפילו צוגערעכנט די
 עטלעכע פונקטן, אויף וויפל דער קורס איז געשטיגן אין פאַרלוף פון אַ
 פאַר שעה. אָבער מיט די לעכלעך — האָט ער זיך באַקלאַגט — איז גע־
 ווען צרות, אַ היפשער, גאָר אַ היפשער רעמאַנט.

בעתן ציילן דאָס געלט איז אַ צעהיצטער צוריקגעקומען עטקין נאָכן
 טאַנץ. ער האָט דעם פאַבריקאַנט געקלאַפט איבער דער איינגעבויענער
 פלייצע און אים געזאָגט, אַז ס'איז אַל־רייט.

אשר האָט נאָך געהאַט צו דערליידיקן חשבונות ביי די ווייטערדיקע
 טישלעך. ער איז שוין אָבער מיד געווען און מיט זיין גאַנצער גופיקייט
 האָט ער זיך אַראָפּגעזעצט אויף אַ שטול לעבן לעאַנען. איז אויף לעאַנס
 ווונק אויסגעוואַקסן פאַר אשון אַ גלאַז הייסע קאַווע מיט קרעם.

דער פאַבריקאַנט האָט מאַשינעל צוגערוקט צו זיך דאָס גלאַז קאַווע
 און איינגעטונקט די דורשטיקע ליפּן אין קרעם. ער האָט זיך אָבער באַלד
 צוריקגעצויגן מיט אַ טרער אין אויג. די קאַווע איז הייס געווען. די ליפּן
 האָבן אים געגלאַנצט און אַ וואַנץ פון קרעם איז אים פאַרבליבן.

דאָס צעשווומענע פנים מיט די קישעלעך אונטער די רחמנותדיקע
 אויגן איז אים געוואָרן סענטימענטאַל־טרויעריק און נאָך איידער דער

דאקטער אויערבאך האט באוויזן אפצושפיגלען זיין אויסדרוק, האט שוין דער פאבריקאנט געהאלטן זיין נייעם קליענט פאר א קנעפל און גענומען אויסלייגן פאר אים די געשיכטע, ווי אזוי ער איז זיך צעגאנגען מיט האנקען.

ער האט דערציילט געלאסן, אין אן אויסגעטראטענעם נוסח און אן הארץ, כמעט פראפעסיאנעל, ווי דער וועגווייזער דערציילט וועגן די מערקווירדיקייטן פון דער שטאט. ער האט זיך דערביי באקוועם געמאכט און אויפגעקנעפלט די וועסט. און דער דאקטער איז געבליבן ביי דעם איינדרוק, אז אין זיין גייסטיקער ירידה איז דער מענטש גרייט זיך אויסצוטאן פאר אים א נאקעטער.

צום ערשטן מאל פאר היינטיקן אונט האט דער אפגעפארענער ספע-קולאנט אנגעהאנגען זיין מידן בליק אויף דער צעטרייסלטער טשופרניע פון זיין געוועזענער פרוי. ער האט געקוקט אויף דער טאנצנדיקער האנקע, אן כעס און אן אויפגעגונג. ער האט זי בכלל מבטל געווען מיטן בליק. ער האט דערציילט, ווי אזוי זיין צוזאמענלעבן מיט דער שיינער פרוי איז געווארן אונטערגעשווענקט ביסלעכווייז און איינגעפאלן מיט אמאל.

נישט דאס האט אים געקרענקט, וואס האנקע איז געווען אן אויסברענגערין. אפילו דאן, ווען ער איז אראפ פון זיין גדולה און געדארפט צוזען, ווי אויף האנקען לאזן זיך קאסטן אנדערע מענער, האט ער אויך געליטן און געשוויגן. ער האט געדענקט די צייט, ווען ער האט זיך געלאזט קאסטן אויף איר, בעת זי האט געהערט צו אן אנדערן. געטאן האט ער דאס צוליב זייער קליין שיין מיידעלע. ער האט געמיינט: ער מיט האנקען קאנען זיין אמתע טאטע-מאמע. און אט האט זיך דאס קינד פארקרענקט. און אט ליגט עס שוין מיט פארנעפטע אייגעלעך און דערקענט שוין נישט טאטע-מאמע. דאן ערשט האט ער דערזען וואס האנקע איז געווען, דאן, אין יענעם איינציקן מאמענט, ווען אין איר האט זיך אויפגעכאפט די מאמע און דאס ווייב און זי איז אים געפאלן צו די פיס מיט א בהמהישער שרעק אין די פליישיקע אויגן.

— אשר! וואס איך האב געטאן! אשר!

די תשובה פון א זינדיקער מאמען אפילו איז א הייליקע זאך. אלץ וואלט ער איר מוחל געווען ביים בעטעלע פון גוססדיקן קינד, אלץ, נאר

נישט דאס וואָס זי האָט אָפּגעטאָן. ווייל דאָס איז געווען ערגער ווי צע-
לאַזנקייט, ערגער ווי פאַרקויפן זיך פאַר קליידער און צירונג. דאָס איז
געווען די אוממענטשלעכע טעמפּקייט פון אַ פּרוי, וואָס איז באַזאָרגט מיט
אַלעם גוטן. זי איז דאָך זיכער געווען, אַז זי האָט איר מול ביי זיך אין
דער האַנט. האָט זי באַשלאָסן, ווייזט אויס, נאָך אין די גוטע צייטן מער
קיינ קינדער נישט צו האָבן. איין קינד איז גאַנץ גענוג געווען צו באַצירן
איר רייך לעבן. האָט זי דורכגעפירט אַן זיין וויסן די נייטיקע אָפּעראַציע
כדי צו קאָנען לעבן פּריי.

— ניין, איר פאַרשטייט? איר פאַרשטייט, הער דאָקטער? אַט די
טעמפּע גאווע, אַז מיט דעם מוטערגליק איז זי פאַרזיכערט אויף אַ לעבן
לאַנג. אַז דאָס קינד וועט איר קיינמאַל נישט חרוב ווערן. איר פאַרשטייט?..
גי, האָב איך איר געזאָגט. גיי אַוועק פון מיינע אויגן! ווייל דאָס איז
דאָס שרעקלעכסטע. פּאַניע דאָקטער....

גיין, דאָס שרעקלעכסטע אין דער גאַנצער געשיכטע איז געווען דער
סקאַרבאָווער טאָן, מיט וועלכן פּאַדלאַסקי האָט עס איצט איבערדערייילט
פאַר אַ ווילד־פּרעמדן מענטשן, די געמאַכטע וויינענדיקע שטים און די
אמתע צופּרידנקייט פון קראַצן די אייגענע קרעץ.

דעם דאָקטער האָט זיך געדוכט, אַז צו דער פּיינלעכער געשיכטע
וועט גאָר קיין סוף נישט נעמען. אָבער עס נעמט אַ סוף צו אַלץ.
דערוואַרעמט פון דער קאווע און מיד פון אַ טאָג אַרומלייפּעניש,
זיצט שוין דער פּאַבריקאַנט שטיל און רואיק, די האַריקע פינגער אויפן
עטעמענדיקן בויד צונויפגעפלאַכטן, דאָס שיטער גוידעריזעקל אַראַפּגע-
רונען אויף דער ברוסט און ער פינטלט קינדיש־באַליידיקט מיט די אונ-
טערגעקישנטע רחמנותדיקע אויגן. אַזוי איז אשר אומבאַמערקט איינגע-
שלאָפן.

אַרויפגעטורעמט אַ פּויסט אויף אַ פּויסט און אַנגעשפּאַרט די קיין אָן
זיי, האָט לעאָן ערנסט שטודירט דאָס צעשווומענע פנים פון זיין שלאָפּן-
דיקן העלד, ווען דער דאָקטער, אַ פאַרשעמטער און צעפלאַמטער, האָט
אים אַנגערירט ביים אַקסל.

— ווי הייסט אייער ראַמאן, לעאָן?

— די באַצווונגענע אויפן געמויזעכץ.

דער שריפטשטעלער מיטן דאָקטער האָבן פאַרפירט ביים קאַפּע־טישל

אן אינטימען שמועס אין קעגנווארט פון איינגעשלאפענעם העלד, בעת דער אַמעריקאַנער קאַרעספּאַנדענט עטקין האָט אַמוזירט סלאָוען מיט רכילותן אויף דעם און יענעם פון די אַנגעזעענע קאַפּע־געסט.

— אַ שרייבער איז באַגרענעצט מיטן מענטשן־מאַטעריאַל, דאַקטער! ווי דו זאָלסט נישט קאַמבינירן, איז דער פּוּעלי־וצא אַן אומעטיקער. סיידן אויסגעזויגן פון פינגער פריידיקע, גליקלעכע לעבנס און העראַאישע ענדעס. — דערלויבט, לעאַן! דאָס לעבן פאַרמאַגט ביי היינטיקן טאַג אַזוי פיל העראַאיום, אַז מען פאַרשפּאַרט עס אויסזויגן פון פינגער.

— אַ טעות, דאַקטער! דאָס נעמט זיך ביי אייך פון נישט קאַנען דעם מהות פון לעבן. די אַלע העלדן פון אונדזער צייט, אויפגעפאַסט אין דעם ריטם פון אַ ראַמאַן, פאַרלירן דעם גלאַנץ פון זייער העלדישקייט. דער ראַמאַניסט טוט אַן דעם העלד אין שטעק־שיך, ווייל דער ראַמאַן איז בטבע אַ געמיטלעך־בורזשוואַזע באַשעפּעניש. אַט — זעט איר — אַ העראַאישע פּאַעמע איז עפּעס אַנדערש.

סלאָווע האָט געכאַפט אַ גלאַנציקן קוק אויף איר מאַן מיטן דאַקטער און האָט אַ לייכטן ציטער געטאַן:
— אַזעלכע צוויי אינטעליגענטן...

עטקין האָט זיך פּלוצלונג אַ פאַטש געטאַן אין הויכן שטערן, זיך אַנגעבויגן צום שלאַפּנדיקן פּאַבריקאַנט און אים אַריינגעשריען אין אויער:
— פּאַדלאַסקי, ס'איז אַל־רייט!

האַט אַשר אויפגעציטערט מיט די אַפּגעהאַנגענע באַקן.
— האָ? איר זאָגט עפּעס? אַנטשולדיקט. כ'האַב דוכט זיך איינגע־דרעמלט.

— איך זאָג, ס'איז אַל־רייט, מיסטער פּאַדלאַסקי! איך האָב פאַר אייך אַ גוטע בשורה.

אַשר האָט זיך בעריש צו אים אויסגעדרייט מיטן גאַנצן גוף און אין שטול האָט עפּעס געפּלאַצט. ער האָט עטקינען ביים הענטל געכאַפט און ראַמאַנטיש זי צוגעדריקט צום ברוסט.

— נו?

— וואָס, נו? מענטש! אַז מען זאָגט אייך אַל־רייט! איר קאַנט שיקן נאָך פון די זעלביקע סחורה. מען וועט דרוקן. היינט באַקומען אַ בריוו פון מיין רעדאַקטאָר.

אשר האָט אין די הענט אַ פּאַטש געטאַן, אויפן געזעס אונטערגע-
שפרונגען, געוואָלט זיך צעשווימען אין אַ שמייכל און פּלוצלונג אַוועק-
געפּאַלן אויפן טיש אַ וויינענדיקער.

אויב פאַר סלאָווען מיטן דאָקטער אין דאָס געווען אַן אומדערוואַר-
טע און אומפּאַרשטענדלעכע סצענע, האָט לעאַן עפעס יאָ אַנגעהויבן צו
פּאַרשטיין. זיין נאָענטע באַקאַנטשאַפט מיטן ספּעקולאַנט אין נישט אַפּ-
געגאַנגען גלאַטיק פאַר בייִדן, אויב ער, ברױנער דער שריפטשטעלער,
האָט געקאַנט זיך אַרייַנלאָזן אין ספּעקולאַציע, פאַרוואַס־זשע זאָל פּאַד-
לאַסקי דער ספּעקולאַנט נישט אויספרוון דאָס מזל אין ליטעראַטור? דאָס
האָט ער אוודאי פאַרווירקלעכט דעם משוגענעם פּלאַן זיינעם אַנצושרייבן
אַ בוך פון ספּעקולאַנטן־לעבן און איצט וועט דאָס בוך געדרוקט ווערן אין
אַמעריקאַנער צייטונג דורך עטקינס פאַרמיטלונג! וועט ער, הייסט עס,
דערציילן פאַר דאָלאַרן פאַר גאַנץ אַמעריקע דאָס, וואָס ער דערציילט
פאַר אַ גלאַז קאַווע יעדן פרעמדן אין „עלדאַראַדאַ“; איז פאַרוואַס זאָל
דער מענטש, וואָס האָט פון זיך די בושא אויסגעטאַן, וועלן אין זיין בוך
שוינען זייטיקע מענטשן? צום ביישפּיל — אים, לעאַנען? ער האָט דאָך
אויך ספּעקולירט.

און די צייטונג וועט עס דרוקן שוואַרץ אויף ווייס. און מענטשן וועלן
עס לעזן! און אשר וועט נאָך באַקומען דאָלאַרן דערפאַר.

ווען סלאָווע וואָלט זיך אומגעקוקט אויף לעאַנען, וואָלט זי גיכער
אים אונטערגעטראָגן אַ גלאַז וואַסער, איידער דעם היסטעריש־צעכליפעטן
פאַבריקאַנט פון די דאָלאַרן־לעכלעך, דעם ליטעראַרישן דעביוטאַנט אשר
פּאַדלאַסקי.

עטקין אָבער האָט יאָ געכאַפט אַ זייטיקן בליק אויף לעאַנען און,
בעת סלאָווע מיטן דאָקטער האָבן זיך געפּאַרעט אַרום אשרן און זיך באַמיט
אים צו באַרואיקן און פאַרשטעלן פון נייגעריקע בליקן, האָט דער אַמע-
ריקאַנער קאַרעספּאָנדענט זיך געשפּילט מיט דעם רעדאַקטאָרס בריוו. אין
וועלכן ס'איז געווען געשריבן וועגן אשרס אַנגעלעגנהייט. און, ווי צופּע-
ליק אַרייַנגעזאַפט לעאַנס פנים אין זיינע גרויסע פאַרוואַלקנטע אויגן אַריין,
האָט ער מיט אַ קאַלט גענעצל געפרעגט:

— נו, קאַלעגע, ווי גייטס?

15

פֿינגער-פעסיעס אָפּערע

זינט לעאָן מיט זיין ווייב און זיין ווייבס פריינד האָבן גענומען זיך באַווייזן אין דער געזעלשאַפט אין דרייען און זענען אַריינגעפאלן אין לייט-טישע מיינער, איז פאַר לעאָנען אַלץ מער קלאַר געוואָרן, אַז זיין פאַמיליע-לאַגע האָט אויך איר גוטע זייט: דאָס דעמאָנסטרירט ער קעגן קליינביר-גערלעכע השגות.

לעאָן איז בטבע נישט קיין קאַמפּס-מענטש. אָבער דאָ איז די לאַגע אַזעלכע, אַז ער קאָן זיין אַדער לעכערלעך אין לייטישע אויגן אַדער — פּיאָנעריש.

האַט ער שטאַלץ געטראָגן זיין פּיאָנערישקייט און ס'איז אים לחלו-טין נישט אָנגעגאַנגען, וואָס מען מורמלט הינטער זיינע פליצעס וועגן עפעס אַ הייליקן דריילינג.

דאָס הייליקע דריילינג פלעגט זיך באַווייזן אומעטום אין פולן קאַמ-פלעט: לעאָן, דאָקטער אויערבאָך און סלאָווע אין דער מיט.

אין דעם זעלביקן סדר זענען זיי אויך געזעסן אויפן באַלקאָן אין דער אָפּערע, בעת מען האָט געשפּילט „לאַזענגריין“. און גלייך נאָכן ערשטן אַקט, בעת ס'איז ליכטיק געוואָרן אין זאַל, איז סלאָווען פינצטער געוואָרן אין די אויגן. כמעט קעגנאיבער, אויף זייטיקע פלעצער, זענען געזעסן איר מומע זלאַטע מיטן פעטער עוור און ביידע האָבן פון דעם הייליקן דריילינג די בייסנדיקע בליקן נישט אַראָפּגעלאָזט. סלאָווע האָט זיך דערפּילט, ווי מען וואַלט זי אויסגעטאָן אַ נאַקעטע, דאָ אין דער אָפּערע. זי וואַלט גע-וואַלט אויף שטויב צעמאַלן ווערן צווישן אירע אינטעליגענטע מאַנס-פאַרשוינען.

— אוי, לעאָן! אוי, שמואל! זיי וועלן אונדז באַרעדן!

— טאָ וואָס-זשע אַרט עס דיר, קינד! זאַל זיי וויל באַקומען —

האַט לעאָן זי באַרויאַקט — אויף דעם זענען זיי דאָך פעטער עוור און מומע זלאַטע.

פון די דאָזיקע פעטער-מומע האָט סלאָווע זיך אָפּגעטרייסלט נאָך אין יענער צייט, ווען זיי האָבן נישט געוואַלט דערלאָזן צו איר שידוך מיט לעאָנען, ווייל זיי האָבן דאָס געהאַלטן פאַר אַ פאַמיליען-סקאַנדאַל.

בכלל זענען די פעטער־מומע געווען מענטשן מיט זייער פעסטע פרינציפן. די ערשטע באזע פון לעבן האָט זיך ביי זיי אָנגעהויבן פון גוטן היי־מישן איינגעמאַכץ און צו אַן אייגענע שטיק מעבל האָבן זיי געהאַט מער דרך־ארץ, ווי צו עמעצענס גוטן שם אין דער משפּחה. אַז פעטער־מומע פלעגן אַרויפשווימען ערגעץ אויף דער אויבערפלאַך, ער מיט זיין משכי־ליש־געשפּאַלטן בלאַנד־גרוי בערדל און זי מיט די אָפּגעהאנגענע נגידיש־רויטע בעקלעך און לאַנגע אוירינגלעך־אַנטיקן — האָט עס געהייסן, אַז עמעצן אין דער משפּחה איז דערקלערט געוואָרן מלחמה אויף לעבן און טויט.

און די משפּחה איז געווען פאַרצווייגט אַן אַ שיעור. מענטשן ווילד־פרעמדע האָבן זיך געפונען אין פאַרוואַנדשאַפט דורך די בשותפותדיקע פעטער־מומע.

אין די גוטע צייטן, ווען אַשר פּאַדלאַסקי דער ספּעקולאַנט האָט זיך געזחנפּעט צו דעם ליטעראַט לעאָן ברוינער, פלעגט ער זיך פאַררופן פאַר סלאַווען טאַקע אויף די דאָזיקע בשותפותע פעטער־מומע. און סלאַווע פלעגט לאַכן.

— אַז איך שענק זיי אייך אַוועק, העד פּאַדלאַסקי!

אַבער אַשר איז מוחל געווען די מתנה, ער האָט געהאַט אַ האַרץ אויף די פעטער־מומע. ער איז זיי חושד געווען, אַז זיי זענען אָנגעשטעלט ביי זיין פּאַטער אויף געהאַלט און באַקומען אינסטרוקציעס פון קאַליש, ווי אַזוי אים נאַכזושפּיאַנירן און לייגן אים קלעצער אין וועג, דערפאַר וואָס ער איז זיך צוואַמענגעאַנגען מיט האַנקען.

וואָ אַ סירכה אין דער משפּחה — זענען פעטער־מומע געווען אויף דער וואַך.

און לעאַנען האָט דאָס פאַר־פּאַלק אינטערעסירט פון ליטעראַרישן שטאַנדפּונקט. ווי אַ בירגערלעכער אַרכאַאיזם. אים האָט אַפילו הנאה גע־טאָן דאָס איצטיקע באַגעגעניש מיט זיי אין דער אָפּערע. דאָס הייליקע דריילינג איז אַרויס אין פּאַיע, כדי אָפּצופּרישן דעם קאַפּ נאַכן טשאַד פון וואַגנערס טרובעס. דאָקטער אויערבאַך האָט מיט אַ צופּרידענעם גלאַנץ איבערן ראָזן פנים און מיט אַ מסירות־נפּשדיקייט אין דער צעכוואַליעטער שטים אויפּגעקלערט פאַר זיין פּריינדין די אַנט־שטייאונג און באַדייטונג פון וואַגנערס אָפּערעס.

און לעאן האָט זיך פאַרגאַפּט אויף איין ווינקל פון ברייטן פּאַיע און שוין נישט געקאַנט די אויגן אַפּרייסן. דאָרט זענען ווידער געשטאַנען די פעטער-מומע. אַבער ווער איז דאָס די גרויע עלעגאַנטע דאַמע מיטן לאָר-גיאָן און שוואַרצע לאַנגע הענטשקעס אויף די נאָך גאַר יונגע נאַקעטע הענט? דער פעטער עוור מיט דער מומע זלאַטע אַמוזירן זיך מיט איר אַזוי העפלעך און פּריינדלעך טאַקע גאַר ווי מיט אַ מיוחסדיקער קרובה. לעאָן האָט דערפילט אַ שטאַך פון אמתער ליטעראַרישער אייפער-זוכט, ווען ער האָט ענדלעך פעסטגעשטעלט, אַז די אויגן נאָרן אים נישט, אַז די עלעגאַנטע דאַמע איז טאַקע נישט קיין אַנדערע ווי פייגע־פעסיע די חזנטע, די געוועזענע שותפטע זיינע.

פייגע־פעסיע מיט אַ לאַרניאָן אין דער אַפּערע; פייגע־פעסיע האָט זיך באַשטעלט אַ ראַנדעווע מיטן פעטער עוור און מומע זלאַטע!

אויף קיין רגע האָט לעאָן נישט געצווייפּלט, אַז דאָס איז ביי זיי אַן אַפּגעשמועסטע באַגעגעניש.

און זי, די געוועזענע שותפטע זיינע, האָט אים דערזען און פון דער-ווייטנס באַגריסט מיט אַ סאַמעטענעם בליק פון אירע פייך־באַברעמטע אויגן און מיטן לאַרניאָן האָט זי אים קאַקעטיש אַ צייכן געגעבן, אַז זי דאַרף זיך נאָך זען מיט אים און זיך דורכשמועסן, אַז עס גייט איר אין לעבן.

אַ רושם האָט אויף לעאָנען געמאַכט דער אויסדרוק אירער. לעאָן האָט געווסט, אַז פייגע־פעסיע איז אַ גרויסע פּאַנטאַזיאַרקע. אַז זי קאָן זיך לאָזן פאַרטראַגן פון וועלטן, וועלכע זי האָט אַליין פאַר זיך אויסגעוועבט.

אַבער איצט איז אויף איר פנים געווען צעגאַסן נישט ווייניקער ווי אַ גאַנצע אַפּערע.

פייגע־פעסיע האָט אַנטדעקט עפעס גאַר אַ נייע פּאַנטאַסטישע וועלט און זיך אַריינגעצויגן אין איר, ווי אין אַן אייגענעם פּאַלאַץ.

עס איז געבליבן, אַז דאָקטער אויערבאַך וועט באַגלייטן סלאָווען אַהיים און ער, לעאָן, וועט באַגלייטן זיין געוועזענע שותפטע. און עפעס ענלעכס צו אַ פּאַרליבטן, וואָס דערוואָרט די מינוט פון זיין ראַנדעווע, האָט לעאָן געפילט, וואַרטנדיק אויף דעם סוף פון וואַגנערס צעצויגענער אַפּערע.

אן אומגעלומפערטע סימפאטיע האָט דער שריפטשטעלער געפילט צו דער געעלטערטער העלדין פון זיין ראָמאַן. אין פייגע־פעסיעס פאָגן טאַסטישן אויפבלי אויף די עלטערע יאָרן האָט געשטעקט אַ שטיק לעבנס־אַפטימיזם, וועלכער איז גרייט צו פאַרלייקענען אַלע חורבנות פון דער צייט. פייגע־פעסיע האָט זיך פאַרמאַסטן צו זיין אומפאַרגענגלעך. און דערפאַר איז דער דיכטער איר דאַנקבאַר געווען. ער האָט, דוכט זיך, מיט־געטראָגן מיט זיך איר ווייבלעכן, סאַמעטענעם בליק, ווי אַ גלעט פון זוניקן האַרבסט.

מיט אַ מונטערן, יוגנטלעכן שריט האָבן זיי געאַרעמט אַוועקגעשפּאַנט פון דער אָפּערע צו דער אַלטשטאַט. און אין דעם פיבערדיקן ווייבלעכן דרוק פון איר וואַרעמען אַרעם האָט לעאַן געפילט, אַז פייגע־פעסיע שפּאַנט אייגנטלעך נישט איבער דער ערד, אַז זי שוועבט גאָר איבערן זיבעטן הימל, ווהיין זי וועט באַלד אים אויך אַריינציען.

— לעאַן! טייערער פריינד מיינער! פאַר אייך האָב איך קיין סודות נישט. פאַר אייך מוז איך אַלץ אויספלאַפּלען.

און זי האָט אויסגעפלאַפּלט מיט אַ נערוועז־ציטערנדיקער ברוסט־שטימע איר לעצטן עפעקטפולן סוד. לעאַן איז דאָ געווען צוויי מאָל איבערראַשט.

זי וויל ליקווידירן די מסחרים אירע? זי וויל זיך דורכרייסן דורכן פּויליש־באַלשעוויסטישן פּראָנט? ווהיין? צוליב וואָס? פייגע־פעסיע לויפט צו דער טאַכטער אירער און צו אים, צו בערל פּאָדלאַסקי.

לעאַן האָט קיינמאָל נישט געצווייפּלט אין זיינע שרייבערישע פעאיי־קייטן; ער האָט זיך געהאַלטן פאַר אַ גוטן פּסיכאָלאָג. ער האָט אַבער נאָך קיין מאָל נישט אָנגעווענדט צו זיך די מאָס פון געניאַליטעט. און אָט איז געקומען די צייט פאַר דעם. ער איז געווען דערשטוינט פון זיין איי־גענער געניאַלער קאַנצעפּציע, וועלכע ער האָט אויפגעבויט נאָך מיט עט־לעכע חדשים צוריק און וועלכע האָט זיך איצט אַזוי פּלוצלונג באַשטעטיקט אין דער לעבעדיקער ווירקלעכקייט.

נישט מער: אין דער שפּיל זענען אַריין דער פעטער עוזר און די מומע זלאַטע, וועלכע האָט פייגע־פעסיען די אויגן געעפּנט. אַ, זיי האָבן דאָס געמאַכט גלאַטיק. אגב־אורחאדיק נאָך ביי זייער

פריערדיקער באַגעגעניש מיט פייגע־פעסיען. גערעדט האָט מען גאָר הויפט־זעכלעך וועגן מסחר־זאַכן. אָבער צי ווייס זי, פרוי מונדלאַק, אַז זיי האָבן אַ געמיינזאַמען שטיקל פריינד? זייער קרוב, בערל פאָדלאַסקי, האָט דאָך אַמאָל געזונגען ביי איר מאַן. דעם סוואַלקער חזן.

אויסגערעדט האָט זיך דער פעטער עוור און די מומע זלאַטע האָט אים גלייך איבערגעשלאָגן:

— אַי, גיי שוין, גיי! וואָס דאַרפסטו רעדן? ווי קומט פרוי מונדלאַק צו געדענקען, ווער עס איז געווען משורר ביי איר זעליקן מאַן מיט דריי־אונצוואַנציק יאָר צוריק?

אָבער — אויסגערעדט זיך איז פאַרפאַלן. נישט זייער שולד איז געווען, וואָס פייגע־פעסיע איז פון אַט דער קלייניקייט צעטומלט געוואָרן, ווי פון אַ פלוצלונגן האַרמאַטן־שאַס.

און נישט זייער שולד איז געווען, ווען שפעטער, בעת זי איז צו זיך געקומען, האָט זי זיך אַנגעזעצט אויף זיי און זיי געצויגן ביי דער צונג. אַז זיי האָבן בטבע פיינט זיך אַריינצומישן אין פרעמדע ענינים! ווי דורך אַ חלום געדענקט זיך זיי, אַז מען האָט דאָן עפעס געמורמלט אויף דעם קרוב זייערן, דעם משורר ביים סוואַלקער חזן. איז זיי דאָס אָבער אין איין אויער אַריין, אין אַנדערן — אַרויס. וואָס איז דאָס זייער עסק — וואָס?

איז די געשיכטע טאַקע פאַרלעגן געוואָרן ביי פעטער־מומע אין גע־דעכעניש אויף דרייאַונצוואַנציק — האָ? מער! טאַקע אויף פיראַונצוואַנציק יאָר און איצט האָבן זיי אַרויסגעשלעפט דעם סוד אויף דער ליכטיקער שיין. צוליב וואָס האָבן זיי דאָס געטאָן? אפשר איז דאָס געלעגן אין זייערע איצטיקע פאַמיליע־אינטערעסן? אפשר האָט אויפגעוואַכט זייער געוויסן ביים שיין פון פייגע־פעסיעס אויפגעקומענער עשירות?

צי האָבן זיי געווסט פון איר סוד?

דאָס האָט זי, פייגע־פעסיע, נאָר געווסט פון אַ האַלבן סוד. זי האָט נאָר געווסט, אַז אַמאָל האָט זי אַ ליבע געשפילט מיט אַ יונגמאַן, וואָס איז געווען מיט צען יאָר יינגער פאַר איר. אַז די ליבע איז געווען אַ הייסע און אַ קורצע און איבערגעלאָזט אַ לעבעדיקן אַנדענק. אַז דער יונגערמאַן האָט געמוזט באַצייטנס פאַרשווינדן פון סוואַלק און פון דאָן אַז — ווי אין וואַסער אַריין.

לאַנגע יאָרן האָבן פעטער עוזר און מומע זלאַטע געוואוסט מער פאַר איר און נישט אויסגעגעבן. געהאַלטן דעם שליסל פון איר סוד אין פאַר-שטויבטן שופלאַד פון זייער געדעכעניש בלויז צוליב דער איינציקער פיי-נער מידה נישט צו מישן זיך אין פרעמדע ענינים. אָבער איצט...

ניין, פייגע־פעסיע האָט נישט געהאַט קיין האַרץ אויף זיי. ווי עס האָט זיך געמאַכט — אַזוי איז צום גוטן. האָט דאָך דאָס גאַנצע לעבן אירס זיך צוזאַמענגעלייגט אין אויסערגעוויינלעכע ראַמען פון טויוזנט־אין נאַכט. האָט זי געדאַרפט דורכגיין דורך אַ לאַנגער קייט פון יאָרן פול מיט פיין און דערנידערונג, כדי צו קומען צו אַ פלוצלונגער עשירות. האָט זי געדאַרפט צוויי געזעצלעכע מאַנען באַגראָבן, כדי זיך אויסצוקלייבן פאַרן צו איר בערישן מיטן קינד און נישט נאָך הילף, חלילה, נאָר ווי אַ פרוי אַ פאַרמעגלעכע, אן אומאַפהענגיקע.

אבי זי האָט זיך אויסבאהאַלטן פאַר גאָט, וועלכער האָט זי פאַרפאַלט פאַר אירע זינד.

נאַרישע יידענע! גאָט איז נישט אַזאַ שרעקלעכער. און פאַר דייע זינד ביסטו שוין לאַנג אָפגעקומען! און, צוריק געשמעסט, וואָס פאַר אַ זינד ביסטו דאָ באַאַנגען?

לעאַן האָט צוגעפירט זיין געוועזענע שותפטע ביז צו איר ווינונג און איר געדריקט און געקושט די האַנט מיט געפיל פון גליקוונטשן, וועל-כע האָבן גאָר קיין ווערטער נישט און מיט געפיל פון טיפער דאַנקבאַר-קייט, וועלכע קאָן זיך גאָר נישט אויסצאָלן.

ער איז דאַנקבאַר געווען נישט נאָר פאַר איר צוטרוי. סוף־כל־סוף האָט דאָך דאָס לעבן איצט געגעבן אַזאַ שוונג צו זיין ראַמאָן, אויף וועלכן ער וואָלט זיך קיין מאָל נישט דערוועגט אין זיין באַשיידענער פאַנטאַזיע. נישט נאָר פייגע־פעסיע האָט געפיבערט אין פאַרלויף פון לאַנגע וואַכן, שוועבנדיק אין די עולמות און ליקווידירנדיק אירע וואַרשעווער גע-שעפטן. מיט איר האָט אויך מיטגעפיבערט דער שריפטשטעלער לעאַן ברוינער, מיט וועלכן זי האָט זיך איצט אָפט אַן עצה געהאַלטן.

אין דער זעלביקער צייט האָט דער שריפטשטעלער זיך דעם קאַפּ געבראַכן איבער זייער אַ וויכטיקן פראַבלעם: וואָס — אַ שטייגער — האָט דעם פעטער עוזר מיט דער מומע זלאַטע געקאַנט צווינגען אויפצודעקן פאַר פייגע־פעסיען דעם אמת?

בזו ער איז ענדלעך געקומען צו א העכסט ווארשיינלעכער השערה. די פעטער-מומע האָבן אַוודאי געהאַלטן, פונקט ווי אַשר פּאַדלאַסקי דער פּאַבריקאַנט פון די דאַלאַרן-לעכלעך און פּריש-געבאַקענער אַמעריקאַנער זשורנאַליסט, אַז אידע האָט באַשלאָסן צו פאַרבלייבן ביים פעטער בערל. האָט מען געדאַרפט דעם פעטער בערל קאַמפּראַמיטירן נישט נאָר מיט זיין אַלטער געליבטער, נאָר אויך מיט איר דערוואַקסענער טאַכטער. אדרבא, זאָל טאַקע פּייגע־פעסיע אַנקומען און מאַכן אַ סקאַנדאַל. וועט דאָך אידע געוויס אַהיים קומען. און אַשר האָט זיך דאָך פון זיין האַנקען שוין באַפּרייט. וועט אפּשר צוריק ווערן אַ לעבן פאַר גאַט און לייט. מיט דער הילף פון דעם טאַטן פון קאַליש איז אַלץ מעגלעך.

אַט דאָס איז געווען די השערה. אויף וועלכער דער שריפטשטעלער האָט זיך באַרואיקט.

און פּייגע־פעסיע האָט זיך דערווייל אויסגעקליבן אין וועג אַריין. זי האָט זיך אויסגעריכט מלכותדיק, זי האָט זיך אויסגעבעט מיט דאַלאַרן און איז אַוועקגעפאַרן.

**
*

אין אַ האַלב יאָר אַרום איז לעאָן בייגעווען אַן אינטערעסאַנטן פּראָ-צעס אין קרייזגעריכט. דער פּראָצעס האָט געהאַט אויפגערודערט די וואַר-שעווער פרעסע. אַבער נישט נאָר ווי אַ צייטונגסמענטש און נישט נאָר ווי אַ פּסיכאָלאָג האָט לעאָן זיך אינטערעסירט מיט דעם פּראָצעס. עס זענען געווען צו דעם נאָך גאָר אַנדערע סיבות.

דער הויפטבאַשולדיקטער — אַ מענטש מיט אַ קאָפּ אַרײַנגעוואַקסן אין די ברייטע פּלייצעס, מיט ווייסע ברייטע ציין און ערדיש-טונקעלע ברייטע באַקן-ביינער, האָט אָפּנהאַרציק זיך מודה געווען אין דעם אַלעם, אין וואָס מען האָט אים באַשולדיקט. ער האָט אַבער נישט געהאַלטן קיין טאַט פאַר אַ פאַרברעכן, נאָר פאַר אַן אויסברוך פון פּלאַמענדיקן פאַטריאַ-טיזם. יאָ, ער איז טאַקע געווען דער אַנפירער פון אַ גרופּע פּרייוויליקע פאַרטיידיקער פון פּוילישע גרענעצן. און אַז זײ האָבן געכאַפט אַ באַנדע שונאים פון פּאַטערלאַנד, וועלכע האָבן געוואָלט זיך אַריבערשמוגלען צו די באַלשעוויקעס, האָט ער אַליין טאַקע געהייסן אַוועקפירן די באַנדע אין אַ וועלדל און צעשיסן. יאָ, ער געדענקט. פון אַ מאַן אַכט איז באַשטאַ-

נען די פארברעכערישע באַנרע, זיבן יונגע מענטשן און איין עלטערע פרוי אין אמעריקאנער ברילן, ווייזט אויס זייער אַנפירערין און קאָסירערין, אַ געניטע שמוגלערין, אַראָפּגעשיקט פון די באַלשעוויקעס אַהער. מען האָט ביי איר געפונען דאָלאָרן. וויפּל — געדענקט ער שוין נישט.

געדענקען געדענקט ער נאָר, אַז זיין פּאַטריאָטישער כּעס האָט זיך אַזוי אין אים צעברענט, אַז די, וועלכע האָבן נאָך געזשיפעט נאָכן דער־שיסן, האָט ער דורכגעשטאַכן מיט זיין קינזשאַל און נאָך דעם פון קינז־זשאַל זיינעם דאָס בלוט אָפּגעלעקט. אַט אַזוי. און ער וואָלט עס נאָך אַמאָל געטאָן ביי ענלעכע באַדינגונגען, ווייל אַזוי הייסט אים זיין פּאַט־ריאָטיש געפיל.

יעדער שונא פון פּאַטערלאַנד זאָל פּאַרניכטעט ווערן!

דער מענטש מיט דעם איינגעוואַקסענעם קאָפּ אין די פלייצעס האָט באַקומען אַ שטראַף פון דריי יאָר תּפּיסה. און די פּאַטריאָטישע דאַמען אין געריכטסזאַל האָבן אים געמאַכט אַן אַוואַציע און פּאַרוואַרפּן מיט בלומען.

און פייגע־פעסיען איז פון דעם אַלעם געווען נישט קאַלט, נישט וואַרעם.

צוזאַמען מיט זיבן יונגע מענטשן האָט זי מיט פינף חדשים צוריק פּאַרלאָרן איר לעבן ביים אַריבערגיין דעם תּהום צווישן פּוילן און באַל־שעוויסטישן רוסלאַנד.

לעאָן האָט גוט געדענקט איר ווייבלעכן סאַמעטענעם בליק, ווי אַ גלעט פון זוניקן האַרבסט.

דאָס ליד פון אַן אַרעמאָן

אַזא הונגע־יאָר זאָל זיך שוין נישט אומקערן.

ליאַסאָווע האָט אויפּגעגעסן די שינדלען פון די דעכער, די ברעטער פון די ווענט און גאַנצע רייען הייזער זענען געשטאַנען ווי אָפּגעגריזשע־טע סקעלעטן. נישט געווען שוין וואָס צו נעמען פון זיי, סיידן דעם נאַ־איוון קווייט פון די געמעלעכצן, וואָס האָט נאָך דאָ און דאָרט די אויגן געריסן אויף אַן אינערלעכער ציגל־וואַנט. די באַלעבאַטיים פון די הייזער

האַבן זיי נאך פון פריער נישט באַדאַרפט. זיי זענען טיילווייז אויסגע-
שטאַרבן פון הונגער, טיילווייז געלאָזט די שטיבער אויף הפקר און זיך
צעקראַכן איבער דער וועלט נאָכן ביסן ברויט.

די רימער-גאַס, וואָס האָט אַראָפּגעפירט צום טייך, איז אויף דריי
פערטל באַשטאַנען פון אַזעלכע אָפּגעגריזשעטע חורבות. דאָס צענדליק
הייזלעך, וואָס איז נאָך אַלץ געבליבן, האָט געהאַט אַזאַ קלאַגעדיק אויס-
זען, ווי זיי וואַלטן הכנעהדיק געוואָרט אויף זייער גורל אויפגעפרעסן צו
ווערן לעבעדיקערהייט.

אין דעם שפעטיקן ווינטער-פרימאַרגן, וואָס האָט זיך קוים געהעלט,
ווי אַ נישט אויפגעדרייטער לאַמפּ, האָט אַ קליין מענטשעלע אין אַ
לאַנגן וואַטענעם כאַלאַטל און מיט אַ ליידיקן בלעכענעם עמער אין דער
האַנט זיך געשאַרט מיטן אויסגעטראַטענעם שטעגעלע באַרג-אַראָפּ אויף
רימער-גאַס, אַפילו דער ליידיקער עמער איז צו שווער געווען פאַרן קליין
מענטשעלע. האָט עס פאַרבוירן דאָס קעפל אָן אַ זייט — אַ קעפל איז אָן
אויסגעקערט ווינטערדיק היטל מיטן געשטעפּטן אונטערשלאַק אין לעקע-
כער אַרויף, און מיט דעם ליידיקן לינקן הענטל האָט עס געקעמפט מיט
דער לופט צוליב איילעניש און גלייכגעוויכט. וועגן אַ גרויס איילעניש
האַבן דערציילט אויך די קליינע שאַרנדיקע טריטעלעך.

און פּלוצלונג האָט דאָס מענטשעלע מיטן עמער זיך אָפּגעשטעלט.
דאָס אויסגעטראַטן שטעגעלע אין אַלט זילבערנעם שניי-זאַלץ איז קוים
גענוג געווען פאַר איינעם. און דאָ איז דעם מענטשעלע אַנטקעגן געקו-
מען אַ ברייטפלייציקער מאַנספאַרשויך אין הויכע שווערע שטיוול און די
הענט אין די קעשענעס פון פעלצל. דער גאַנצער גאַנג פון דעם ברייט-
פלייציקן האָט עדות געזאָגט, אַז ער איז נישט געווינט עמעצן דעם וועג
אָפּצוטערעטן. האָט דאָס קליין מענטשעלע מיטן עמער פאַרזאָרגט זיך אומ-
געקערט אויף ביידע זייטן שטעגעלע, אויפן טיפן און האַרטן זילבער-
גרויען שניי-זאַלץ, ווהיין מען וועט מוזן אָפּטרעטן מיטן עמער.

אַבער אַז דער ברייטפלייציקער איז שוין גאַר נאָענט געווען, האָט
דאָס קליין מענטשעלע דעם עמער אַראָפּגעשטעלט, דאָס קעפל פאַרריסן
און צוגעשטעלט די האַנט איבער די אויגן ווי אַ דעכל אין אַ זונען-טאַג.
— האָ? בערל? צי האָב איך אפשר אַ טעות?

— איך, רב נחומטשי, איך, וויי-וויי! איר זייט דאך גאר קלענער געוואָרן!

— כע-כע! קלענער געוואָרן — זאָגסטו? מען וואַקסט אין דר'ערד אַריין, מיין קינד! אָבער וואָס איז מיט דיר געשען, בערעלע, מיט דיר, וויי איז צו מיר נישט?
בערל האָט געשמייכלט.

— מיט מיר? וואָס האָט דען געקאָנט מיט מיר געשען, רב נחומטשי? אָט ווי איר זעט. מען עלטערט זיך.

— ניין, בערעלע, ניין! זאָג דאָס נישט! — רב נחומטשי איז פּלוצ-לונג רירעוודיק געוואָרן מיטן גאַנצן קליינעם וואַטענעם גופל. די טיפע שוואַרצע אייגעלעך אונטער די ברעמען האָבן עקשנותדיק-יוגנטלעך אויפ-געשפּילט און אויפן בלאַסן פנים, צווישן פאַרבלאַזן מאַך פון דעם בערדל האָט זיך באַוווּן אַ לייכטע ראַזקייט. — זאָג דאָס נישט, בערעלע! דו זעסט, קיין עיך-הרע, אויס גאַנץ קרעפטיק. אַי די באַרד איז אַ ביסל פאַרמעלט — נו מאַ! ס'איז ביי אייך אַ משפּחה-זאָך, בערעלע. כ'האָב דיין טאַטן געקאָנט און דיין פעטער — דיר צו לאַנגע יאָר. אַלע יונגער-הייט גראַ-געוואָרן. איך בין אויסן עפעס אַנדערש; וווּ ביסטו מיר דאָס פאַרפאַלן געוואָרן, וואָס נישט מען זעט דיך, נישט מען הערט דיך? האָ? וואָס שווייגסטו?

— וואָס זאָל איך שרייען, רב נחומטשי?

— שרייען באַדאַרפסטו טאַקע נישט. כ'מיין; וווּ איז דיין מתן בסתר? עס שטאַרבט דאָך אויס אַ שטאַט! ווי קאַנסטו דאָס צווען, דו! געלאַזט אַ שטאַט אויף הפקר — האָ?

בערל האָט געשוויגן אַ בלאַסער. און די בלאַסקייט פון פנים איז אים אַראַפּגערוגען אין איינצלנע ווייסע פעדעס איבער דער שוואַרצער באַרד.
— איך האָב שוין נישט, רב נחומטשי!

— אוי, וויי איז מיר!

— מיר זענען גלייכע גבירים, רב נחומטשי! מען האָט אַלץ ביי מיר צוגענומען. אויס מאַיאַנטקעס.

בערל האָט גאַרנישט בדעה געהאַט צו באַקלאַגן זיך פאַרן אַלטן. ער האָט נאָר געוואָלט זיך פאַרענטפערן, פאַרוואָס ער קאָן נישט העלפן די אַרעמעלייט פון דער שטאַט. אָבער זיינע ווערטער האָבן פאַר אים אַליין

אָפּגעקלונגען, ווי ער וואָלט צו עמעצן טענות געהאַט, פאַרוואָס מען האָט אים געמאַכט אויס פּריץ. האָט ער זיך פאַרשעמט און זיך געאיילט צו ענדערן דעם שמועס.

— וווּהין שלעפט איר זיך מיטן עמער, רב נחומטשי?

אַבער דער אַלטיטשקער איז געווען צעטומלט פון זיין דערקלערונג, אַז ער האָט שוין גאַרנישט. צעטומלט און, דוכט זיך, דערצאַרנט. בערל האָט געמוזט איבערפרעגן.

— האָ? איך? נאָך וואָסער, בערעלע, נאָך וואָסער צום טייך. אַן אַרעמע קראַנקע אַלמנה, נעבעך, ליגט אָן אַ טראָפּן וואָסער אין שטוב. האָב איך מיר גענומען דעם עמער...

— נישט פאַר אייערע כוחות, רב נחומטשי! גיט מיר דעם עמער. האָט דער אַלטיטשקער זיך אָנגעכאַפט פאַרן עמער מיט ביידע הענטלעך.

— דאָס נישט, קינדעלע מיינס! דאָס, זעסטו, נישט! מיין מצווה, מיינע! וואָס הייסט עפעס: נישט פאַר מיינע כוחות? איך האָב נאָך כוחות, ברוך השם, ביי מיינע פינפּאונזיבעציק יאָר, און, ווייסט וואָס, בערעלע? מיר דוכט זיך גאַר: איך בין שוין באַלד יינגער פאַר דיר. אַ שרעק, ווי דו ביסט אָפּגעלאָזט!

— אין וואָס זעט איר מיין אָפּגעלאָזנקייט? — האָט בערל נישט ווילנדיק באַטראַכט זיין אייגענעם הילוך.

— אין וואָס? כע־כע! אין דיינע רייד, זונעלע! און אַז מען פאַר־לירט שוין דעם טאַטנס מאַיאַנטקעס איז, מיינסטו, וואָס? באַדאַרף מען פאַרלירן דעם מוט? האָסטו דען דייך לעבן געבויט אויף עשירות? האָט דען נישט געשטעקט דייך עשירות אין דייך גוט האַרץ? געוואַלד־געשריען, בערעלע! דו, מיט דיינע צען פינגער און ברייטע פליצעס קאַנסטו דאָך אויפּטאַן מער, ווי אַן אַנדערער מיט קאַפיטאַלן! איך ווייס דען נישט, וואָס? שלעכט, בערעלע, אַז מענטשן פאַרלירן דעם מוט! בפרט נאָך אַזעלכע מענטשן, וואָס זייער חוב איז צו מונטערן אַנדערע. האָסטו גע־הערט אַ ביסל! זיינע מאַיאַנטקעס האָט ער פאַרלאָרן! אַ קונץ איז דען צו העלפן מיט געלט — וואָס?

דער באַריידעוודיקער אַלטיטשקער האָט זייער איבערצייגנדיק מאַך־דעלירט זיין קינדישע שטים. ער איז מיט דער שטים זיינער אין האַרצן

צו בערלען אַרײַנגעקראַכן. און מיט אַ יוגנטלעכער עקשנות האָבן גע-
שפּילט זײַנע טרויעריק־פּרײַלעכע שוואַרצע אײגעלעך.

— אַזױ באַגלײבט בין אײך בײַ אײך, רב נחומטשי?

— יאָ! רײך ביסטו, בערעלע, מיט דײַנע ברייטע פּלייצעס, קײן עײך-
הרע. דו וויל נאָר, וועסטו קאַנען מענטשן העלפן, וועסטו קאַנען העלפן
די גאַנצע שטאַט. נו, גײ מיר געזונטערהײט. און פאַמעלעך. דאָרט אױבן
אױ גליטשיק. האָב מיר אַ גוטן טאַג.

— רב נחומטשי! — בערל האָט אים געוואָלט אַפּדאַנקען פאַר זײן
גוט וואָרט.

רב נחומטשי האָט זיך שוין אָבער אַוועקגעשאַרט מיטן עמער באַרג-
אַראָפּ, פאַכנדיק מיטן לינקן הענטל און דרײַענדיק מיטן קעפל אױן
צאָרנדיקער אײלעניש.

בערל האָט אים נאָכגעקוקט, ווי ער פאַרזינקט צום טײך־צו. ער האָט
באַווונדערט רב נחומטשיס לעבנסקראַפט. צו פינפּאונזיבעציק יאָר האָט
דער אַלטיטשקער אױסגעטאַן זײן ווײס כאַלאַטל, אױפּגעהערט אױבערצור-
קוקן מזווזות, פאַרמאַכט זײן אַנגעשוואַלן תּהלימל און זיך אַוועקגעלאָזט
אױבער די הײזער פון דער אומגליקלעכער שטאַט, צו העלפן נאָך גרעסע-
רע אַרעמעלײט, ווי ער אַלײן. און אַט האָט ער דאָך אױסגעפונען וואָס
ער דאַרף: אַ קראַנקע אלמנה, וועלכע האָט נישט ווער עס זאָל איר אַ
ביסל וואָסער ברענגען. און הײנט אױז דאַנערשטיק. בײַ רב נחומטשין אױז
אַ ירײד. ער דאַרף נאָך פאַרוואַרגן עטלעכע אַרעמעלײט מיט שבת.

און אַט שטייט ער בערל מיט זײַנע ברייטע פּלייצעס און אײזערנע
מוסקולן און נישט נאָר וואָס אַנדערע — זיך אַלײן קאָן ער נישט העלפן.

ער פּילט זיך נישט אומגליקלעך פון דעם, וואָס מען האָט פון אים
אַוועקגענומען זײן פאַרמעגן. פאַרקערט: זײן אַמאָליקע פּריצישע תקיפות
האָט אים אַלײן צײטנוױז געשטאַכן די אױגן, ווי אַ שלעכטע געוויינ-
הײט. אױצט אױז ער פון דעם באַפּרײט. אױס תקיפות — אױס באַראָן מיט
פאַנטאַזיעס. זײן פּלוצלונגע אַרעמקײט אױז אים בלוז אומבאַקוועם. ער
פּילט זיך, ווי אַ לאַנגיאַריקער באַרײטער, וועלכן מען האָט ענדלעך פון
פּערד אַראָפּגעזעצט און געצווונגען צו גײן צו פּוס. עס אױז מער קאַמיש,
ווי טראַגיש. ער וועט זיך צוגעוויינען גײן, ווי אַלע גײען. דאָס וואָס
בערלען האָט באמת געקרענקט אױז: וואָס די רעוואָלוציע האָט אים גע-

טאָן אָן עוולה. נישט זיין פאַרמעגן האָט מען אים גערויבט, נאָר זיין גוטן ווילן האָט מען גערויבט. מען האָט אים אַריינגערטרובעט אין די אויערן זיין איבעריקייט פאַר דער רעוואָלוציע.

נו, אויב רעוואָלוציע זאָל הייסן נאָר דאָס, וואָס ער זעט אַרום זיך — צעשטערונג און פאַרוויסטונג, הונגער און נויט — דאָן איז ער טאַקע קיין רעוואָלוציאָנער נישט. דאָן איז ער טאַקע איבעריק. אָבער ערגעץ-וווּ אונטער זיין דערשלאָגענעם מוט האָט נאָך געטליעט אַ פונק, אַז זיין צייט וועט קומען, אַז מען וועט אים געבן די מעגלעכקייט פונאַנדערצופירן די הענט און עפעס אויפבויען אויף די חורבות.

אַט דער פונק פון האַפענונג האָט אים געצווונגען צו בלייבן אויפן אַרט. ער האָט נישט געקאָנט נאָכטאָן דעם פריינד זיינעם שלמה לוריע און אַוועק מיט די קאָנטרעוואָלוציאָנערן אין גלות. ער האָט געהאַלטן, אַז זיין אַרט איז דאָרט, וווּ ס'איז גרעסער די פאַרוויסטונג.

אָבער די פאַרוויסטונג איז געוואַקסן, די רעוואָלוציע איז אָנגעגאַנגן גען און פאַרבייגעגאַנגען און אים, בערלען, אָנפאַרטרויט קליינע נישט וויכטיקע אַמטן, וועלכע ער האָט אויסגעפילט מיט עקשנותדיקער גע- וויסנהאַפטיקייט. האָט ער שוין אָנגעהויבן צו פאַרלירן דעם גלויבן אין זיינע אייגענע כוחות און פאַרצווייפלט געשלעפט די עלטער אויף זיך.

אין אַזאַ מאָמענט פון פאַרצווייפלונג איז דאָס פאַרגעקומען זיין באַ- געגעניש מיט רב נחומטשין. האָט דער אַלטער אים פאַרשעמט און אים אויפגערודערט. איצט האָט שוין בערלען שטאַרק פאַרדראָסן, פאַרוואָס ער האָט זיך אויסגערעדט וועגן זיין אַרעמקייט. דאָס איז שוין אַן אמתע ירידה. צי האַלט ער זיך באמת פאַר אַזאַ אַרעמאָן, אַז ער האָט נישט גע- קאָנט זיך פאַרגינען דעם ווילטאָג צו דערפרייען דעם אַלטיטשקן למד- וואָוניק מיט די לעצטע פינף דאָלער, וואָס זענען נאָך געבליבן פאַר- שטעקט ביי אים אין קעשענע?

אמת, די פינף דאָלער האָט ער באַהאלטן אויפן פּאַל, טאַמער מאַכט זיך עפעס ווידער מיט דאָרעטשקען, וועלכע אַרבעט איבער די כוחות, זינט זי איז אַרויס פון שפיטאַל און צוריקגעקומען פון מינסק קיין ליאַסאַווע.

אָבער אָפהענגיק מאַכן דאָס לעבן פון אַ נאַרישע לעצטע פינף דאָ- לעך — דאָס איז פאַרט אַ ירידה. ער האָט דאָס געלט דרייַסט געקאָנט

אָפגעבן רב נחומטשין און דער אַלטיטשקער וואַלט געטאַנצט פאַר שמחה, באַזאַרגנדיק מיט ברויט אויף שבת עטלעכע הונגעריקע משפחות. בערל האָט זיך צוריקגעקערט צום טייך, אויפצוזוכן רב נחומטשין מיטן עמער. איז ער אָנגעקומען צום עק גאַס פונקט צו דער ריכטיקער צייט.

די רימער גאַס האָט זיך געענדיקט ביים ברעג פון אַן אָפגעריסטע־נעם באַרג, וועלכער איז ווי אַן אויסגעקרימטע וואַנט צום טייך אַראָפֿ־געפאלן. איבער דער שניי־וואַנט האָט זיך געשלענגלט אַ שמאַל שטע־געלע מיט אימפּראָוויזירטע שווינדל־טרעפלעך אַראָפֿ, צום טייך.

נאָך אין די קינדעריאָרן האָט בערל ליב געהאַט, זיצנדיק ביים טייך מיט אַ ווענדקע, נאַכצוקוקן, ווי אַזוי איבער דער בערדיקער הויקערדי־קער וואַנט דראָפען זיך אויפן שווינדל־שטעגעלע אַרויף און אַראָפֿ למד־וואַונדיקעס וואַסערטרעגער מיט געבויגענע רוקנס און קאַלטענעוואַטע בערד. אַט־דאָ האָט עס דער לעצטער למד־וואַונדיק רב נחומטשי אַראָפֿ־געקלעטערט מיט זיין עמער נאָך וואַסער פאַר דער קראַנקער אַלמנה און איצט האָט עס אויפן ווייסן ברעג אונטער דער וואַנט שוואַרץ גערעדלט אַן אָנגעלאָף מענטשן.

שוין ביים ערשטן בליק פון דער הייך האָט בערל זיך אָנגעשטויסן אז מיט רב נחומטשין איז אַן אומגליק געשען. רב נחומטשי האָט זיך אוודאי אויסגעגליטשט, שלעפּנדיק דעם עמער וואַסער מיטן שטעגעלע אַרויף און ער האָט זיך אַראָפּגעקוילערט צוריק פון דער הויקערדיקער וואַנט.

אַזוי איז דאָס טאַקע געשען. דער עולם ביים ברעג איז געלאָפּן דעם אלטיטשקן צו־הילף און בערל איז געלאָפּן פון דער הייך איבערן סכנהדיקן שווינדל־שטעגעלע. די פינגף דאָלער זענען זיך צערונען אויף יכע הילף און אויף דאָקטוירים פאַרן אַלטיטשקן.

**

צוויי מעת־לעת איז רב נחומטשי אָפּגעלעגן אין געהאַקטע ווונדן, און בערל האָט זיך געפּאַרעט אַרום אים. אויפן דריטן טאַג, ווען בערל איז געקומען אים מבקר־חולה זיין, האָט ער געפונען אַ ליידיקע בעט. אַן אויסגעצוואַגענעם, אַ פאַרבאַנדאזשירטן, מיט בלוטיקע סטרופּעס אויפן

צעקלאפטן פנים, האבן יידן אוועקגעפירט רב נחומטשען אין בית־מדרש גומליב־ענטשן. איז גאנץ ליאסאווע, אן אויסגעהוונגערטע, א פארצרהטע, געלאפן אין בית־מדרש אריין אַנקוקן ווי אזוי רב נחומטשי וועט בענטשן גומל. האָט דער אַלטיטשקער מיט אַ שוואַך קינדיש שטימעלע אַפגע־זונגען ביים בעלעמער דאָס זייניקע און געבעטן, מען זאָל אים צופירן און אוועקזעצן אויף יענער באַנק הינטערן אויוון, ווו ער האָט געזאָגט תהילים אין פאַרלויף פון דרייסיק יאָר.

און אַז מען האָט אים אוועקגעזעצט אין זיין ווייס כאַלאַטל, האָט ער זיך אַרומגעקוקט און צופרידן און ליכטיק זיך צעשמייכלט. מיט דעם שווערן באַנדאזש אַרום קאַפּ האָט ער אויסגעזען, ווי עפעס אַ גאַסט פון די ווייטע לענדער אין אַ טשאַלמע, ווי אַ יידעלע פון די עשרת־השבטים, וואָס איז אַראָפּגעקומען פון הינטער די הרי־חושיך.

און ווי נאָר ער האָט אַפּגעכאַפּט דעם שווערן אַטעם, אזוי האָט ער צוריק באַקומען זיין באַריידעוודיקייט און אַפילו די אונטערגעשוואַלענע אייגעלעך האָבן געוויזן אַ רמז אויף זייער עקשנותדיק־יוגנטלעכן גלאַנץ.

— האָ, בערל, ווי קומסטו אַהער, בערל?

— איך בין אַריינגעקומען זען, וואָס איר מאַכט.

— אַ טייערע מצאָצע! נישט געפונען שוין קיין וויכטיקערע זאַכן?

אָבי איך האָב געמיינט: ביסט פרום געוואָרן. איך וועל דיר אויסזאָגן אַ סוד, בערעלע: ס'איז אַ שלעכטער סימן, אַז גוטע לייט ווערן פרום. כע־כע!

בערל האָט זיך דערמאַנט וועגן זיין פריינד שלמה לוריע.

— ווי פילט איר אייך, רב נחומטשע?

— ווי איך פיל מיך? איך בין שוין אויסגעלייזט, מיין קינד,

אויסגעלייזט.

— וואָס מיינט איר דערמיט?

— וואָס איך מיין דערמיט? ווילסט טאַקע הערן? טאָ הער זיך איין.

אדרבא, זאָלן טאַקע אַנדערע יידן אויך הערן. ס'איז אַ לאַנגע געשיכטע... אוי וויי איז מיר...

רב נחומטשע האָט אַ טעות געהאַט, ווען ער האָט געמיינט, אַז זיין

געשיכטע וועט זיין אַ לאַנגע. זי האָט נאָר געדויערט לאַנג אין זיין לעבן,

אַבער דערציילט האָט ער זי אין געציילטע ווערטער,

ער איז נאָך דאָן גאָר אַ יונגע־מאן געווען, ווען אין דער שטאָט האָט אויסגעבראָכן אַ מגפה. באַלד נאָך דער גרויסער שריפה איז די מגפה געקומען. יידן האָבן זיך געדריקט אין ענגשאַפט, צו פינף, צו צען משפחות אין איין פאַרבליבענער דירה. האָט טאַקע די מגפה געהאט פאַר זיך אַ ברייט פעלד. מענטשן האָבן פאַרלאָרן די האַפענונג, אַז פון דער שטאָט ליאסאָווע זאל נאָך פאַרבליבן אַ געדעכעניש.

און געלעבט האָט דאָן אין ליאסאָווע דער אַלטער רב רב עוזר — אַ ייד אַ חריף און אַ גרויסער עקשן. ער איינער האָט דעם קאַפּ נישט פאַרלאָרן. בייטאָג האָט ער זיך מתעסק געווען אַרום די חולאים, געזען דורכצופירן, אַז מען זאל אַפּזונדערן די געזונטע, אַז מען זאל פאַרברע־נען די זאכן נאָך די פאַרשטאַרבענע, אַז מען זאל פאַרחתמענען די פאַרפעסטעטע ווינונגען. און דורך דער נאַכט האָט ער איינער אַליין געלערנט אין בית־מדרש.

איז געשען, אַז דער יונגער רב נחומטשע איז שפעט ביידערנאַכט געגאנגען פון דער אַרבעט. אַ בערשטער איז ער געווען און געארבעט האָט מען דאָן ביז איינס און ביז צוויי ביידערנאַכט. איז ער געגאנגען פון דער אַרבעט איבער דער אַפּגעשטאַרבענער גאַס און די נאַכט איז געווען אַ פינצטערע, אַ שפעט־האַרבסטיקע. דאָס אומגליקלעכע שטעטל איז געזונקען אין חושך און בלויז אין בית־מדרש האָט זיך געלויכטן אַ פייערל. דאָרט האָט דער אַלטער רב עוזר זיך געשאַקלט איבערן שטענ־דער מיט אַ ברום פון געוויין.

האָט רב נחומטשע אַריינגעקוקט אין בית־מדרש אַריין דורכן פענצטער און זיך דערמאַנט, אַז דער שמש איז די טעג אויך געשטאַרבן און ס'איז נישטאָ ווער עס זאל אין בית־מדרש איינהייצן און דעם אַלטן דערלאַנגען וואַסער ביים לערנען. האָט ער דאָס גענומען אויף זיך. אַוועקגעלאָפּן אַהיים אין דער דריטער גאַס און פון דאָרט געברענגט צו שלעפּן אַ ברעמיעלע האַלץ און אַ קרוג וואַסער.

און אַז דער אַלטער רב האָט דערפילט די וואַרעמקייט פון דעם אַנגעהייצטן אויוון און דערזען אַ קוואַרט וואַסער פאַר זיך און די פאַר אַנגעצונדענע ליכט, עס זאל אים זיין ליכטיקער צום לערנען, האָט ער זיך ערשט אומגעקוקט און געזוכט מיט די אויגן, וועמען ער האָט עס

צו פאַרדאנקען. האָט ער דערזען דעם יונגן רב נחומטשע. האָט ער אים געבענטשט.

— הונדערט יאָר, מיין זון, זאָלסטו לעבן! זאָלסט לעבן און גער זונט זיין!

דאָ האָט רב נחומטשע איבערגעריסן זיין דערציילונג, זיך אומגע- קוקט קינדיש פאַרחידושט און פלוצלונג זיך ביטער צעווייגט.

— הונדערט יאָר זאָלסטו לעבן! גאָר אַ קלייניקייט: הונדערט יאָר! דער אַלטער איז געווען צערודערט פון די גרויסע סכנות, וואָס די שטאַט האָט איבערגעלעבט, ווען אַ מענטשנס לעבן איז געהאנגען אויף אַ האָר. הונדערט יאָר לעבן און געזונט זיין — דאָס איז געווען אין זיינע אויגן די גרעסטע ברכה דאָן. ער האָט זיך, נעבעך, נישט אָפגעגעבן קיין רעכענונג, וואָס פאַר אַ שווער פעקל עס קען ווערן פאַר איינעם די ברכה זיינע.

רב נחומטשע האָט זיך אויך נישט אָפגעגעבן קיין רעכענונג. ער האָט געדארפט בעטן דעם אַלטן, אַז ער זאָל אים ווינטשן הונדערט גוטע יאָר.

אַבער, ווען רב נחומטשע האָט זיך אַרומגעזען, אַז די ברכה איז נישט פאַרפול — איז שוין צו-שפעט געווען צו פאַרריכטן. דער אַלטער רב איז שוין דאָן געווען אויפן עולם-האמת.

און אַזוי האָט רב נחומטשע זיך געהאלטן מיט דער ברכה צען יאָר און צוואנציק און מער. קיין גוטע יאָרן האָט ער נישט אָנגעזען און ער האָט זיך פון לאנג שוין אָפגעזאָגט פון ווילטאָג פאַר זיינעטוועגן. גער- וואַלט האָט ער אָבער דערלעבן נחת פון אַנדערע, נחת פון אַרום. ער האָט געוואַלט, אז אויף דער וועלט זאָל אַזויפיל צרות נישט זיין. און דאָ איז וואָס אַ יאָר געוואָרן אַלץ מער צרות אויף דער וועלט מיט מלחמות, מיט גירושים מיט הונגער און מיט פּיין.

און עס שטייט אים נאָך פאַר צו לעבן אַ שלל מיט יאָרן און אַלץ דאָס צווען און מיט אַלע זיך איבערנעמען. איז ער וויפל מאָל שוין געלאָפן צום צדיקס אוהל און געקלאָגט און געיאַמערט פאַר אים. ער זאָל זיך מרחם זיין! זאָל ער דאָרט אויספועלן, אַז פון זיינע אַלטע פלייצעס זאָל אַראָפּגענומען ווערן די לאַסט פון לעבן הונדערט יאָר. ווייל וויפל

קאָן דען אין זיך אַ מענטש צרות אַרײַננעמען? ס'איז דאָך שוין אײ-
בערגענוג!

און דער צדיק האָט אַלץ געשוויגן, זיך נישט וויסנדיק געמאַכט.
געמײנט — שוין פאָרגעסן אָן אים, אָן רב נחומטשען.

ערשט נעכטן, פרייטאָגצונאַכט, איז ער אים צו חלום געקומען,
דער אַלטער רב עוזר, אַ ליכטיקער אַזאַ און אַ שטרענגער. אַ הויכער
שטערן מיט צוויי האַרטע, געפלאַכטענע פּיאַות און דאָס שמאַלע פנים
פאָרענדיקט מיט נאָך אַ שמעלער בערדל.

און דער רב האָט אים זיין שווערע האַנט אויפן קאָפּ געלייגט.

— מײן זון! איך האָב אויסגעפּוּעלט. דו ביסט פּרײ.

— מײן זון — האָט ער געזאָגט...

און רב נחומטשע האָט געשמייכלט דורך די אַלטע טרערן און דער
קאָפּ זײנער אין דער טשאַלמע פון באַנדאזש האָט זיך געטרייסלט און
דער בליק זײנער איז פאַרלאָרן ווייט-ווייט, אין די געפּלען אַרײַן.

ער איז נפטר געוואָרן שבת-צונאַכט. און זיין לוויה האָט אויפגע-
הויבן די גאַנצע שטאָט. דאָן האָט זיך בערל ערשט דערוווסט, אַז רב
נחומטשעס פאַמיליע-נאַמען איז אויך געווען פאַדלאַסקי.

17

ד י א ל ט ע ב ר י ק

סוף ווינטער איז אַראָפּגעקומען קיין ליאַסאָווע אַן אַנגעזעענער
גאַסט פון מאַסקווע. און הגם געקומען איז ער אונטער דעם נאַמען
אומאַנסקי — אַ נאַמען, וואָס איז גאָר באַקאַנט געווען אין די פאַרטיי-
אישע קרייזן, האָט ליאַסאָווע דאָך געדענקט זיין אמתן נאַמען פון פאַר
צוואַנציק יאָר און זיך געפּרײט מיט אים און שטאַלצירט, ווי מיט אַן
אײגענעם שײנדל.

— אונדזער בענצל איז געקומען! אַ מיניסטער! אַ קאַמיסאַר!

נישט באַשערט געווען דעם טאַטן זײנעם צו דערלעבן דעם נחת!

דער גאַסט פון מאַסקווע איז טאַקע געווען בענצל פאַדלאַסקי —
דער זון פון פּלטיאלן, וועלכער איז אומגעקומען אויף אַ העלדישן און
וילדן אופן בעתן פאַגראַם אין נײַ-שטעטל.

די אויסגעהונגערטע שטאַט האָט מיטן אינסטינקט דערפילט, אַז בענצל איז אַראָפּגעקומען מיט ברייטע פּולמאכטן. און אזוי ווי אַ מענטש איז ער אן אייגענער, ליאַסאַווע האָט נאָך מיט צוואַנציק יאָר צוריק אים אויסבאַהאלטן פון דער צאַרישער פּאַליציי און זשאַנדארמען. האָט איצט די שטאַט באַקומען צו אים אַ צוטריט און געלאָפּן אויסריידן פאַר אים דאָס ביטער האַרץ.

אין די אמטלעכע שעהן זענען געשטאנען פאַר דער טיר פון זיין קאַבינעט בערדיקע באַלעבאטיים אין דער ריי, געוועזענע סוחרים, גע-וועזענע קליינהענדלער, געוועזענע בעל-מלאכות, געשטאנען געדולדיק און הכנעהדיק, פונקט ווי זייערע ווייבער און קינדער פאַר די ווינציקע קאַפּפּעראטייווע שפייזגעוועלבער, געשטאנען מיט אַ פונק פון דערוואַר-טונג און פון האַפּענונג געהאַלפּן צו ווערן דורך אַ היימישן צוגעלאָזטן מענטשן, וועלכער האָט איצט אַזויפיל מאַכט אין זיינע הענט.

די דערווארטונגען זענען געווען איבערגעטריבענע. בענצל האָט טאַקע אַלעמען געדולדיק אויסגעהערט און וועמען ער האָט געקאַנט מיט עפעס העלפּן און איינגעפונען, אַז ער דאַרף העלפּן, האָט ער דאָס געטאָן, הגם די הילף איז געווען אַ גאַנץ באַשיידענע. ער האָט מער געטרייסט ווי געהאַלפּן. אָבער אַנטציקט זענען פון אים געווען אַלע, אַפילו די, וועלכע האָבן אויף די שפיץ פינגער פאַרלאָזן זיין קאַבינעט אַן הילף און טרייסט.

— דאָס איז אַ מענטש! מען זעט גאָר איצט אַזעלכע מענטשן

גישט!

בענצל האָט שוין פאַרמאָגט אַזאַ גבורה, דורך עטלעכע ווערטער צובינדן צו זיך יעדן אינטערעסאנט, געווינען זיין צוטרויען און אויפ-קלערן אים דעם ערנסט פון דער רעוואָלוציע, אַזוי אַז ביי יענעם האָט זיך שוין מער די צונג נישט באַוועגט אַרויסצולייגן זיינע טענות וועגן פרי-וואַטע חרובע עסקים. יידן פון אַ גאַנץ יאָר האָבן אין געשפרעך מיט בענצלען זיך געקליגט צוצווייגן צו זיין מאַסשטאב און וועלט-באַנעם און ריידן מיט דער שפראך פון זיין יושר. און נישט ווייל זיי האָבן געהאט דערביי אַ הינטערשטן מיינן. אַזוי שטאַרק איז געווען די סור-געסטיע פון בענצלס בליק און פון זיין גאַנצן אויסזען, אַז זיי האָבן זיך געשעמט אין זיין קעגנוואַרט צו ריידן און צו דענקען אַנדערש.

אָבער אזוי ווי לויט בענצלס אייגענעם מאַסשטאב און יושר זענען אין דער רעוואָלוציע באַגאַנגען געוואָרן פיל עוולות קעגן דעם פשוטן בירגער, און אזוי ווי דאָס איז טאַקע געווען איינע פון בענצלס אויפֿ-גאַבן די עוולות צו באַזייטיקן און צו רייניקן די רעוואָלוציע פון ווילדן אַנווקס, האָבן דאָך פיל מענטשן פאַרלאָזט זיין קאַבינעט געטרייסטע און געמונטערטע, מיט גוטע הבטחות אויף באַלדיקער הילף.

— האַסטו געזען אַ הנהגה פון אַ קאַמיסאַר! — האָבן זיי נאָך דעם באַזוך זייערן זיך געחידושט, געקנייטשט מיט די פלייצעס. — אין קאַ-בינעט איז קאַלט, כאַטש וועלף צו טרייבן, און ער אַליין זיצט אין אַן אַלטן מאַנטל, אין קאַלאַשן, דעם קאַלנער אויפגעשטעלט, די הענט אין די אַרבל פאַררוקט און פסקנט שאַלות, ווי אזוי עס דאַרף אויסזען די וועלט!

בערל פאַדלאַסקי האָט באַקומען פון בענצלען אַן איינלאַדונג און צו דער באַשטימטער צייט האָט ער זייטיק־ברייטפלייצעדיק אַריבערגע-טראָטן די שוועל פון קאַלטן קאַבינעט.

צוערשט האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז ער זעט פאַר זיך פלטיאלן, אַ הויכער צאַרט־בלאַסער שטערן, אַ פאַר גלאַנציקע ברילן אונטער שפיי-ציקע ברעמען און אַ שמאַל שוואַרץ בערדל, וואָס האָט זיך אַנגעהויבן גלייך אונטער דער לאַנגער בלוילעכער נאַז — דאָס איז אַלץ, וואָס האָט זיך אַרויסגעזען פון בענצלס אויפגעשטעלטן קאַלנער, דער איינדרוק, אַז ער זעט פאַר זיך פלטיאלן, האָט זיך גענומען הויפטזעכלעך פון בענצלס אַרט זיצן, בית־מדרשדיק איינגעהויקערט, די הענט אין די אַרבל פאַררוקט.

נאָך דעם, ווי ער האָט דערלאַנגט בערלען אַ בלאַסע קאַלטע האַנט, האָט ער זיך ווידער פאַררוקט אין אַרבל פון דער צווייטער.

— זיצט, חבר פאַדלאַסקי.

אין פאַרלוויף פון צוואַנציק יאָר איז זיי נישט אויסגעקומען זיך צו טרעפן, כאַטש זיי האָבן איינער פון דעם אַנדערן געהערט און געוויסט. בענצל האָט אַנגעהויבן דאָס געשפרעך אַפֿיציעל און גאָר אַן הקדמות.

— זאָגט מיר, בערל, איר סאַבאַטירט טאַקע?

— ניין.

- פארוואס זעט מען אייך נישט ביי דער אַרבעט?
 — ביי וועלכער אַרבעט?
 — כ'מיינ ביי אייער אַרבעט, דאָרט, וווּ איר זייט אַ ספּעץ. פאַר-
 וואָס גייט איר נישט צוריק אויפבויען פּאָדלאַסיע?
 — ס'איז דאָך נישט מיינס.
 — אַזוי גאָר! עס גייט אייך אין אייגנטום!
 בערל האָט זיך אָנגעצונדן.
 — איר, בענצל, האָט, דאָכט זיך, געמאָגט וויסן, אין וואָס מיר
 גייט. איך מיינ: מען וועט מיך צו דער אַרבעט ניט צולאָזן. מען וועט
 מיר נישט געבן די פּולע מעגלעכקייט...
 און בערל האָט נישט דערוואָרט פון דעם איינגעהויקערטן, צוואַ-
 מענגעטוליעטן בענצלען אַזאָ לויטערן און הילכיק-באַפּעלערישן אויס-
 געשריי:
 — ווער וועט אייך נישט צולאָזן? מענטש! ווילט נאָר!
 האָט דער לויטערער אויסגעשריי צעבראָכן דעם אייז פון אַפיציע-
 לישקייט. דאָס געשפּרעך איז שוין אָנגעגאנגען אין אַ אינטיים פּריינד-
 לעכן טאָן.
 — איך בעט אייך, בענצל, וואָס האָט מען זיך פּלוצלונג דערמאָנט
 אָן מיר? וואָס איז דען געשען?
 — וואָס האָט דען געזאַלט געשען? מען קוקט זיך אַרום און מען
 זוכט די נייטיקע מענטשן. נישט יעדערער פון אונדז, וואָס באַמיען זיך
 צו שאַפן די נייע יסודות, פאַרמאָגט אויך דעם טאַלענט אויף די נייע
 יסודות צו בויען. איך בין גוט אינפאַרמירט וועגן אייער אַרבעט און
 איך ווייס, אַז אויף אייער געביט זייט איר געווען אויפן ריכטיקן וועג.
 אַבער דאָס, וואָס האָט פּריער געהערט צו די שיינע עקספּערמענטן,
 איז ביי היינטיקן טאָג אַ נויטווענדיקייט. האָט איר אַ באַגריף, וואָס עס
 טוט זיך ביי יידן אין ליאסאָווע?
 — אַ טויטע שטאָט. אַ שטאָט פון געוועזענע מענטשן.
 — אַט-אַט. געוועזענע, דעקלאַסירטע. איינע פון די שווערסטע
 מלוכישע אויפגאבן. איר מוזט אָנגיין מיט אייער אַרבעט און אַזוי אַרום
 אָנווייזן אן אויסוועג אין גרויסן מלוכישן מאַסשטאב.
 בערל האָט אָנגעקוקט דעם בלאַסן, הויכן שטערן, וואָס הינטער

אים האָט, דאָכט זיך, א ווייסער פלאַם געברענט. פון די גלאנציקע ברילן האָבן אַרויסגעקוקט צוויי העלע, לויטערע אויגן, פיל מיט באַפעלערישן ווילן, וואָס ווייס נישט פון קיין שטערונגען און שטרויכלונגען — אַ נאָאיווער און שטאַלענער בליק.

און בערל איז בלאַס געוואָרן און ער האָט אויפגעציטערט און אַוועקגענומען די אויגן פון דעם מעיקוויירדיקן שמאַלן פנים איינגע-קלעמט אין אויפגעשטעלטן קאַלנער.

— דאָרט איז דאָך אַלץ חרוב געמאַכט.

— בויט אויף.

— די מענטשן — אויסגעשאַכטן, צעלאָפן זיך.

— ווערבירט אַנדערע.

— און מיטלען?

— ווי ווייט מיר וועלן קאַנען, וועלן מיר אייד באַהילפיק זיין.

אַבער איר דאַרפט וויסן, אז אונדזערע מיטלען זענען נאָך גאָר באַשיי-דענע. מירן אייך געבן פרייע הענט. טוט.

— איך וועל באַטראַכטן.

— דאָס גייט נישט, בערל! טראַכטן וועט איר שפעטער. שיין

וואַלטן מיר אויסגעזען, ווען מיר דאַרפן זיך באַטראַכטן איבערצוגעמען די מאַכט. פריער — מאַכט. שפעטער טראַכט.

— נעשה ונשמע?

— זאָל זיין אזוי. אַ תשובה גיט מיר שפעטסטנס — מאַרגן, כל-

זמן איך בין דאָ, וועל איך עפעס טאָן פאַר אייך.

אויף מאַרגן האָט בערל איבערגענומען די פולמאַכט אויפצובויען דעם פאַרוויסטן יידישן לאַנד-ישוב. ער האָט לאַנג אין האַנט געדרייט דעם אָפגעשטעמפלטן מאַנדאט און געטראַכט, אז אַ חוץ דעם פאַפירל און גוטע הבטחות, בלייבט אים דער איינציקער קאַפיטאל: זיין פער-זענלעכע ענערגיע.

אין זיינע אייגענע כוחות האָט ער מער נישט געצווייפלט. דער מענטש מיטן בלאַסן, ווי דורכגעלויכטענעם שטערן, האָט בערלס כוחות פאַרמערט און געטאַפלט דורך איין איינציקן אַקט, דורך דעם אַקט פון יושר, וואָס ער האָט אָנגעווענדט צו אים און אים געשטעלט אויף זיין ריכטיקן פלאַץ.

אָמווייניקסטן האָט זיין שמחה פאַרשטאַנען דאַרעטשקע, ווען ער איז געקומען צו איר ווייזן דעם מאַנדאַט זיינעם. ער האָט שוין אַליין געפילט די גאַנצע אומגעלומפערטקייט פון זיין ברייטן זשעסט, ווען ער האָט פאַר איר דאָס געחתמעטע פאַפירל אויפגעדעקט:

— לעז:

זי האָט געלעזן און געצוקט מיט די שמאַלע אַקסל. זי האָט נישט פאַרשטאַנען מיט וואָס אַ מענטש קאָן זיך דאָ פרייען, ווען אַלע טאָג ווערן אָפּגעטאָן זאַכן פון גרעסערער וויכטיקייט. זי אליין איז געווען איבערן קאַפּ איינגעטונקט אין רעוואָלוציאָנערער אַרבעט. ווי מיט עמעצן זיך פאַרמאַסטן אין די כוחות, האָט זי, דאַכט זיך, צופיל גענוג מען אויף אירע שמאַלע אַקסלען און מיט אַ מערקווירדיקער עקשנות האָט די קליינע פרוי געשטרעבט צו וואָס אַ ברייטערן פאַרמעסט. עס איז אויסגעקומען אַזוי, ווי זי האָט אינגאַנצן פאַרלאָרן די שרעק פאַר גרויסע און דרייסטע טאַטן דערפאַר, ווייל עס האָט איר פאַרפעלט מאָס פאַר דעם, וואָס איז גרויס און דרייסט. אָבער זי און בערל האָבן זיך שוין לאנג אויפגעהערט צו פאַרשטיין. זי האָט געהאַט איין מאָס: נישט פון גרויסער וויכטיקייט איז געווען דאָס אַלץ, וואָס עס האָט געקאָנט אַריינגיין אין קרייז פון בערלס אינטערעסן, אַלץ איינס, צי איז דאָס געווען דער אויפבויו פון פּאָדלאַסיע אָדער די זאַרג פאַר איר געזונט. דאָס אַלץ איז אין אירע אויגן געווען קליינבירגערלעך, און אַזוי ווי זי האָט געפילט, אַז זי האָט דאָך בערלען ליב, האָט זי באַשלאָסן, אַז די רעוואָלוציאָנערין האָט אין איר גובר געווען די פרוי און אין דער שטיל האָט זי שטאַלצירט מיט איר אומאַפהענגיקייט.

אין אַ רואיקער מינוט וואָלט זי בערלס קליינבירגערלעכקייט גע-
דולדעט מיט אַ שמייכל און ער וואָלט געמאַכט דעם אָנשטעל, אַז ער גלויבט דאָס. זי פילט אים אָפילו מיט.

אָבער איצט האָט ער זי געטראַפן שוין מיט איין האנט אין אַרבל פון מאנטל שטעקן. זי האָט זיך געאיילט אויף אַ וויכטיקער זיצונג און אַזוי, מיט איין האנט אין אַרבל, האָט זי איבערגעלעזן זיין מאנדאַט.

— און וואָס איז שוין די גדולה, אַז דו וועסט אויפבויען פּאָד-

לאַסיע?

— דו פאַרשטייסט עס נישט, דאַרע.

— אוודאי! ווי קומען מיר דאָס צו פאַרשטיין...

בערלען איז קיין ברירה נישט געבליבן, ווי באַגלייטן זי אַ שטיקל וועג אויף דער זיצונג אירער און קאַלט־אומצופרידן מיט איר זיך גע־זעגנט ביים ראַג.

— אַרבעט זיך נישט איבער, דאַרע! היט אָפּ דיין שטיקל געזונט.

— אוודאי! וועסט מיך אַרונטערשטעלן אונטער אַ גלעזערנער שייד, וועל איך דאַרט מאַכן די רעוואָלוציע...

זיי האָבן זיך צעשיידט, יעדערער פאַרנומען מיט זיין אייגענער וועלט.

פונקט דאָן, ווען ער איז שוין אַוועק, האָט זיך דאַרעטשקען פאַר־וואָלט אים זאָגן עפעס ווייבערישס, האַרציקס. זי האָט אויסגעפונען מיט די אויגן זיין דערווייטערטע ברייטפלייציקע פיגור אין דער שיטערער באַלויכטונג פון די טראַכאַמע־לאַמטערנס, זי האָט זיך צוגעקוקט צו זיינע ריטימיש־צעווייגטע, זיכערע פלייצעס און אויף אַ רגע פאַרצווייפלט צי זי איז שטארקער פאַר אים, אַפילו מיט אירע גאַנצע רעוואָלוציאַנערע אויפטועכצן.

— אַזאַ שיף וועט אין שטורעם נישט אונטערגיין!...

צו דער וויכטיקער זיצונג האָט זי היפש פאַרשפעטיקט. בערל מיט זיין נאָרישער שמחה האָט דאָך ביי איר אַוועקגערויבט אַ נייטיקע שטיק צייט. די זיצונג איז געווען אַ שטרענג־פאַרטרוילעכע פאַרן ענגן פאַרטיי־קאַמיטעט. און דאַרעטשקע האָט מיט שוועריקייטן זיך אַריינבאַקומען אין קאַבינעט צו חבר אומאַנסקי, כאַטש זי האָט אָנגעהערט צום צ״ק. אַרום טיש זענען געזעסן און געשטאַנען אַ מאָן צען פון די נאַענט־סטע חברים און בענצל, ווי זיין שטייגער, מיט די הענט אין די אַרבל, האָט געפירט די זיצונג. דעם מאַנטל האָט ער אויסגעטאַן, ווייל פון מענטשן־אַטעם און פון רויך איז אין קאַבינעט שוין געווען גענוג וואַרעם. לויט דעם כּמורנעם ערנסט פון די פּנימער האָט דאַרעטשקע איינגעזען, אַז דאָס, פאַרוואָס זי האָט די גאַנצע צייט געציטערט, איז געשען. חבר אומאַנסקי האָט געשטעלט זיין אומברחמנותדיקן פאַרשלאַג און מירל, די שוועסטער זיינע, האָט מיט אַ טרומייטער־שטים דעם ברודערס פאַרשלאַג איצט אונטערגעהאַלטן.

— געוויס, חברים, מוזן מיר אונטערשיידן צווישן רעוואָלוציאַנע־

רער אקציע און איינפאכן פארברעך. דער כאַאָס פון רעוואָלוציע איז דאָ גישט קיין פאַרענטפערונג. איר זאַגט: פאַרטיזאנער קלייבן נישט איבער אין מיטלען, ווייל זיי זענען אויסגעשטעלט אויף די גרעסטע סכנות. אָבער קעגן וועמען אָנווענדן די דראַקאַנישע מיטלען — אַט איז די פראַגע! קעגן די אומגליקלעכע, פינצטערע פויערים? דאָס, וואָס חבר קראַנעבערג האָט פאַריקן יאָר אָפּגעטאָן מיט אַ דאָרף פויערים — דאָס קען נישט געדעקט ווערן און טאָר נישט געדעקט ווערן דורך אונדז. דאָס איז אַ גאַנרענע אין אונדזער קעמפּערישן אַרגאַניזם. דעם גאַנגרעניזירטן אבר מוז מען אָפּשניידן. איך וועל נאָך עפעס דערמאָנען: חבר קראַנע-בערג האָט זיינע קאַמפּס-מעטאָדן פאַרוואַנדלט אין אַ ספּאָרט. צוליב זיינעם אַ ספּאָרטישן קאַפּריז איז אומגעקומען איינער פון אונדזערע איבערגעגעבנסטע חברים.

דאָ האָט מירלס שטים פאַרלאָרן איר טרומייטערישע לויטערקייט. איז פאַרלאָפּן מיט אַ כליפּ. זי האָט מיט איר מעכטיקן פאַרביקגעלאָקטן קאַפּ אַ טרייסל געטאָן, וועלנדיק זיך נעמען אין די הענט אַריין. — היינט איז פונקט אַ יאָר, חברים, אַז אונדזער חבר שייקע זוסמאַן האָט העלדיש פאַרענדיקט זיין לעבן ביי די ווייסע אין דער תּפּיסה. לאַ-מיר, חברים...

און מיט אַ טעמפּן ריטמישן קלאַפּ האָבן זיך אַלע אַ הויב געטאָן פון די ערטער, צו באַערן דעם אָנדענק פון אַ געפאַלענעם רעוואָלוציאַנער. די עטלעכע סעקונדן טיפּן שווייגן זענען געווען אַ קלאַפּ פאַר דער רעדנערין. זי האָט שוין מער נישט געקאָנט באַהערשן איר שטים און אירע גערוון.

זי האָט מיט דער גרויסער האַנט אַ וויש געטאָן אַ טרער פון אויג און ווענדנדיק צו עמעצן איר מעכטיקן פּראָפּיל, האָט זי הילפּלאָז די הענט צעשפּרייט און דאָן דעם קאַפּ אַראָפּגעלאָזט. — איך... קאָן נישט.

און זי האָט אָפּגעטראָטן פון טיש, מען זאָל נישט זען, ווי זי וויינט. די קליינע דאַרעטשקע, כמעט נאַרוואָס פון דער גאַס געקומען און נאָך דעם מאַנטל נישט אויסגעטאָן, האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין אַ העפּ-טיקער דיסקוסיע, צו ראַטעווען אַ מענטשן, וועלכער איז איר טייערער, ווי דאָס לעבן,

— זאל מען קיין קינדער נישט זיין און זיך נישט מאַכן סענטימענ- טאַל! סענטימענטאליטעט איז נישט צום פנים דער פאַרטיי אין דער איצטיקער צייט. וואָס גרויזאמער די אַקציע — אַלץ נענטער צום פול- שטענדיקן זיג. מען מוז אויפן שונא אַ פחד אַנוואַרפן. און חבר קראָנע- בערג האָט עס אמבעסטן פאַרשטאנען. ער האָט געהאנדלט מיט זיין איי- גענער גרופע אויף זיין אייגענער אחריות. אָבער אין איינקלאנג מיט דער רעוואָלוציע. און מיט וועמען האָט ער געזאָלט זיך אַן עצה האַלטן, ווען די באַלשעוויקעס זענען דאן געווען צעזייט און צעשפרייט. ער האָט באַשטראַפט איין דאָרף און צוואנציק אַנדערע דערפער ציטערן ביז היינטיקן טאָג און זיי זענען צופרידן, אַז מען טשעפעט זיי נישט. קיין שחיטות אויף יידישע שטעטלעך וועלן זיך אַזוי גיך נישט איבערחזרן. מען האָט דאָך געזעגט מענטשן לעבעדיקערהייט! דאָ אין צימער געפי- נען זיך דאָך צוויי חברים, וואָס זייער פאַטער האָט מען צעזעגט אַ לע- בעדיקן. ווי קאָנען זיי גאָר קומען מיט אַזאַ אומדערהערטן פאַרשלאַג צו- צוציען צו פאַראנטוואָרטלעכקייט דעם חבר קראָנעבערג!

חבר אומאנסקי, ס'הייסט בענצל, האָט טרוקן אָנגעקלאַפט מיט די פינגערקנאכן אָן טיש און געגעבן אַ קורצע דערקלערונג.

— חברטע דאָרע דאָרף דאָ נישט אַריינמישן קיין פריוואטע פער- זאָנען אַלס געליטענע. ס'איז נישט קיין רעוואָלוציאָנערער אַרגומענט. אין פריוואטע נקמה-אַקטן טאָר די רעוואָלוציע נישט פאַרוואנדלט ווערן. זי מוז שטרעבן צו אַן עטישער פאַרענטפערונג פאַר אַלע אירע האַרבע מעשים. יענע גרויזאמקייטן, וועלכע האָבן נישט זייער פאַרענטפערונג, מוזן פאַלן אויף די קעפ פון יענע חברים, וועלכע זענען די גרויזאמקייטן באַגאנגען. אַנדערש — פירט עס צו פאַרווילדונג. דאָס, וואָס דער מענטש מיטן נאָמען קראָנעבערג האָט אָפגעטאָן, איז נישט ווייניקער ווילד און אומפאַרענטפערלעך, ווי דער פאַגראַם. צעשניידן מענטשן אָדער צונויפ- זאמלען זיי און באַגראָבן לעבעדיקערהייט — וואָס איז דער חילוק? — מיין פאַרשלאַג, חברטע דאָרע, איז נישט צוצוציען קראָנעבערג צו פאַראנטוואָרטלעכקייט, נאָר אויסגעפינען אים און ליקוידירן אָן שום געריכט.

בענצלס לאנגע נאָז האָט זיך אַריינגעגראָבן אין דעם שוואַרצן בערדל. די ברילן זיינע האָבן געלאנגט, ווי ריזיקע קעצישע אויגן. און

איבער די ברילן — א הויכער קלאָרער שטערן — ווי אַ ווייסער פלאם וואָלט הינטער אים געשיינט. נאָר אין דיאגאָנאל פון דעם שטערן איז אַנגעקוואַלן איין גראַבער, בלויער אָדער, ווי אַ שמיץ פון אַ בייטש.

זיין פאַרשלאג איז מיט זיבן שטימען קעגן דריי געוואָרן אַנגע-
נומען און מען איז אַריבער צום ווייטערדיקן טאַג-אַרדענונג.

בענצל האָט געהאט ווייניק צייט פאַר ליאַסאָווע. און פאַר זיין קורצן באַזוך האָט ער געוואָלט אויסגלייכן אַלע פעלערן, וועלכע זענען געמאַכט געוואָרן אין גאַנג פון דער רעוואָלוציע. ער האָט זיך נישט באַ-
נוגנט מיט פאַפירענע באַשלוסן. דאָס, וואָס איז באַשלאָסן געוואָרן, האָט געזאָלט ווערן דורכגעפירט ווי אַמשנעלסטן, כל-זמן ער איז נאָך אויפן פלאץ.

קראַנבערג דער אַנאַרכיסט, וועלכער האָט ביז איצט געארבעט האַנט ביי האַנט מיט די באַלשעוויקעס, האָט געזאָלט ליקווידירט ווערן נאָך אין דער זעלביקער נאַכט. מען האָט געדארפט אויסנוצן די געלע-
גנהייט, וואָס ער געפינט זיך אין ליאַסאָווע און נישט לאָזן אים קומען צוריק צו זיין גרופע אין די זומפן. אָבער קראַנבערגן האָט מען געדארפט אין שטאַט ערשט אויסגעפינען. זיין באַהעלטעניש האָט קיינער נישט געווסט.

און דאַרעטשקע איז גלייך נאָכן אַנגענומענעם באַשלוס געוואָרן אַפגעוועלקט און אַפאַטיש און אין דער ווייטערדיקער דיסקוסיע שוין נישט באַטייליקט זיך. זי איז רואיק געזעסן און זיך צוגעהערט און זיך צוגעקוקט צו דעם, וואָס קומט פאַר אין אַנגערויכערטן צימער, ווי צו עפעס נייעס און פרעמדס, וואָס זי פאַרשטייט נישט און וואָס עס אינ-
טערעסירט זי נישט.

אָבער אַוועק איז זי פון דער פאַרזאמלונג איינע פון די לעצטע, ווי זי וואָלט פויל געווען פון אָרט זיך אויפצוהויבן. מירל האָט באַמערקט איר פאַרנעפלטן בליק פון אַ סאַמנאָבולע און איר געראָטן וואָס גיכער אַהיים צו גיין. בעסער זאָל זי צופאַרן מיט אַ דראַזשקע. מירל האָט מורא געהאט, אַז מיט דאַרעטשקען זאָל נישט געשען איינער פון אירע עפילעפטישע שלאַף-אַטאַקן.

— האָב נישט קיין מורא. כ'וועל נישט איינשלאָפן — האָט דאָ-

רעטשקע מיד געשמייכלט. און מיט שיכורלעכע טריט פארלאזט דעם אָנגערויכערטן קאַבינעט.

מירל איז נאך פאַרבליבן איבערצושמועסן מיטן ברודער אונטער פיר אויגן. זי האָט געוואָלט ריידן וועגן דעם טראַגישן טויט פון זייער טאטן און נישט געוואגט צו שטערן דעם ברודערס אייזערנע גלייכגע-וויכט. בענצל האָט זיך געקליבן לייגן שלאָפן. ער איז מיד געווען פון אַ טאָג אָנגעשטרענגטער אַרבעט.

אין דעם זעלביקן קאַבינעט איז שוין געשטאנען צוגעגרייט אַ פראַ-וויאָריש לייונטן בעטל מיט אַ האַרט קישעלע צוקאָפּנס, מיט אַ זעלנע-רישן קאַץ איבערגעדעקט.

— ווי קאַנסטו אויף דעם שלאָפן? — האָט מירל זיך געזאָרגט.
און בענצל האָט אַ שמייכל געטאָן מיט דער לאנגער נאָז.
— וואָס איז? אַז מען דעקט זיך נאָך איבער פון אויבן מיטן מאנטל און מען רירט זיך נישט — דערווארעמט מען זיך. שלאָפט מען איין.
עפנט מען די אויגן — אַ סימן, אַז ס'איז צייט אויפצושטיין.

***

שפעט ביידערנאכט איז אַ מאָן מיט אַ פרוי אַריבער די אַלטע היל-צערנע בריק איבערן טייך. זיי זענען שווייגנדיק געגאנגען אַ שטיקל ווייטער מיטן שאַסיי און די פרוי האָט זיך אָפגעשטעלט. האָט זיך אָפ-געשטעלט אויך דער מאָן.

— גייסטו טאָקע נישט מיט מיר?
— ניין, טאָדעק, איך גיי צוריק... צו מיינע חברים.
— האָסט דאָך שוין סיי ווי פאַרראטן.
— דאָס איז מיינ זאך, טאָדעק, זאָלן זיי מיך משפטן... אויב זיי וועלן זיך דערוויסן. איך מיינ אָבער: זיי וועלן זיך נישט דערוויסן. גע-דענק, וואָס דו האָסט מיר צוגעזאָגט!
— איך געדענק, די שפּיל האָט מיר סיי-ווי דערעסן.
— ביי דיר איז די רעוואָלוציע אַ שפּיל?
— ניין, איך מיינ: די שפּיל מיטן טויט.
— גיי געזונט.
— בלייב געזונט.

זיי האָבן זיך די הענט דערלאנגט, אַ רגע געשטאנען, ווי אין פאַר-
לעגנהייט. דאָן האָט די קליינע פרוי האַסטיק אים אַרומגענומען, צעקושט
און אָפּגעשטויסן.

— גיי, טאָדעק, גיי! שוין אויסגעגלייכט דעם חשבון פון אונדזער
לעבן.

— איך בלייב דיר סייווי אַ בעל-חוב.

און זיי האָבן זיך צעשיידט.

ווען די פרוי איז צוריקגעקומען אויף דער אַלטער הילצערנער בריק,
האַט זי זיך אָנגעשפּאַרט אַן פאַרענטש און אַראָפּגעקוקט אונטן, צום
ענגן, פינצטערן תּהום. דאָרט, אַרום די „ביקעס“ איז דער אייז געווען
אויפּגעריסן, כדי עס זאָל ביים געוויסער נישט צעטראָגן די בריק.

האַט די פרוי זיך דערמאַנט די לעגענדע, וואָס מען דערציילט וועגן
דער אַלטער הילצערנער בריק, וואָס די פּאָדלאַסקיס האָבן זי געבויט אַן
אַן אַנשפּאַר אין דער מיט אין גאַר אַן טשוועקעס. די בריק הוידעט זיך,
אַבער זי האַלט זיך דאָך. אויף וואָס האַלט זי זיך? אויף אַ סוד. די בריק
איז פּעסט מיט איר אומפאַרשטענדלעכן אַלטן געזעץ.

האַט ער געזאָגט, טאָדעק, אַז זי האָט פאַרראטן די רעוואָלוציע.
האַט זי טאַקע פאַרראטן? זי האָט דאָך בלויז אים געראטעוועט! און אויב
פאַרראטן — ווי קאָן זי גיין צוריק? זאָל זי אפשר אַניאָגן טאָדעקן?
גיין, ווי קאָן זי דאָס. דאָן וועט עס טאַקע הייסן: פאַרראטן. אָבער צוריק
קאָן זי שוין אויך נישט גיין. נישט אַהין, נישט צוריק, ווי צום אַרט
צוגעפּרוירן.

אויף וואָס־זשע האַלט זיך פאַרט די אַלטע בריק? איז טאַקע דאָרט,
אונטן, גאַר קיין אַנשפּאַר נישטאַ?

אינדערפרי איז קלאָר געוואָרן. אז קראַנעבערג דער אַנאַרכיסט איז
באַצייטנס אַנטלאָפּן פון ליאַסאָווע. עמעצער האָט פאַרראטן און אים
געוואָרנט וועגן דער געפאַר. שפּעטער איז אויך קלאָר געוואָרן, ווער עס
האַט פאַרראטן. צוזאַמען מיט קראַנעבערג איז פון ליאַסאָווע פאַרשווונדן
די חברטע דאָרע מונדלאַק.

אין דער ווארעמער ווייט

אין א יונגפריילינגדיקן נאכמיטאג האט א לוקסוס־שיף פארלאזן דעם האפן אין מאַרסעל, זיך פאַרבייגעגליטשט אין טונקל־פערלמוטער־דיקן אייל־געשמעלץ פאַרביי דעם וואַלד שוואַרץ־רויטע שיף־קוימענס, פאַרביי דעם הימל־נעץ פון אַנגעשטריקטע זעגלען, אויסגעמיטן די פאַר־צייטיקע באַרג־פעסטונג מיטן טורעם און מיטן אויפגאנג פון דער לבנה איז די שיף שוין געווען אויף די ברייטע וואַסערן. דאן האָבן זיך די רייזנדע גענומען צוקלייבן פריינט און קאַמפּאניע לויט די אייגענע שפראַכן און אינטערעסן. צוויי עלעגאַנטע טוריסטן האָבן זיך פאַר־שטענדיקט אין דער דייטשישער שפראַך. איז איינער פון זיי געווען אַ דאַקטער, דער צווייטער אַ באַראָן. און דער דאַקטער האָט געהאַט אַ קליין בערדעלע, אַ געשוירנס און אויף אַ רימענדל איז אים געהאַנגען אַ ים־בינאַקל אויף דער ברוסט. און דער באַראָן האָט נאָר געהאַלטן די הענט אין די קעשענעס פון זיין ספּאַרט־אַנצוג און אַ מינע אַזאַ, ווי ער וואַלט אַזוי, אָן אַ היטל, צופעליק פון זיין הויז אַרויס און אוועקגעשפּאַ־צירט אויפן מיטללענדישן ים. אַ פערטל שעה איז אַריבער נאָך זייער ערשטן קאַלט־העפלעכן געשפרעך און אַט זענען זיי שוין צווישן זיך גאָר אַלטע גוטע באַקאַנטע, ביידע מיט אַ פולן מויל געלעכטער איבער דער מאַסקאַראַדע, וואָס זיי האָבן אָפּגעשפּילט ביים באַקענען זיך.

זיי האָבן זיך פאַרקליבן מיט זייערע ליג־שטולן אויפן אייבערשטן דעק, דאָרט, וווּ אַ קיל ווינטל האָט געבלאַזן און דערפאַר איז ביי די איי־בעריקע רייזנדע דער פּלאַץ נאָך נישט געווען פּאַפּולער. זיי האָבן זיך איינגעוויקלט די פיס אין די פּלעדן און זיך אָפּגעגעבן מיטן אויג און האַרץ צו דער שפּיל פון די ברייטע וואַסערן.

די לבנה — אַ קליינע און אַ גרינע, האָט זיך פאַרקליבן הויך און געשיינט ליכטיק, אויסמיידנדיק דעם בלאַס־גרינעם אַזשור פון די דינע וואַלקנדהעך. דער ים האָט אין דער ווייט אויסגעזען, ווי אַ זילבערן פעלד, אין דער נאָענט — ווי אַ טונקל־צעפּאלדעוועטער שווערער בראַ־קאַט און דער שוים אויף די מעסיקע וועלן — ווי ווייסע גענז וואַלטן געהאַלטן אין איין אַרויסטויכן אויף דער אייבערפּלאַך. און געדאַכט

האַט זיך, אז אָט ווי די ווייטע גענזדו וועט באַלד אַרויסטויכן אויפן האַרין זאָנט אַ זילבערן כישוף-לאַנד און וועט צוכישופן צו זיינע ברעגעס די שיף מיט אירע מענטשן. און מיט דער האַפענונג אויף דער פאַרווירקן לעכונג פון אַ זילבערנעם חלום האַט דאָס האַרץ זיך אַפגעגעבן דער לער- בעדיקער ברייטקייט פון די וואַסערן, איבער וועלכע די לבנה איז אַזוי הויך פאַרפלויגן.

דער דאָקטער מיטן בערדל האַט זיך פאַרטרוילעך איבערגעבויגן צו זיין שכן.

— איר ווייסט, פריינד, וואָס איך וועל אייך זאָגן? מיר דאַכט זיך, אַז מיר שוועבן איצט צווישן איין פלאַנעט און אַ צווייטן. און פאַרקוקט זיך אויף זיין שכנס פנים, וואָס האַט מיט די טיף-זיצנדיקע אויגן אונטערן שטערן געטשאטעוועט אויף דעם ווייטן זילבער-פעלד, האַט דער דאָקטער נישט ווילנדיק דעם זעלביקן אויסדרוק אַפֿ-געשפיגלט.

— יאָ, יאָ! — האַט געענטפערט דער באַראָן — צווישן איין פלאַנעט און אַ צווייטן. זעט אַקאַרשט, אַז די פלאַנעטארישע רייע זאָל נישט אַריבער אין אַ ים־קראַנקייט.

— צוואַס דאַרפט איר עס דערמאָנען, חבר ביסטריצקי! — האַט דער דאָקטער מיטן בערדל זיך ביטער פאַרקנייטשט, — לאַמיר בעסער שמועסן וועגן פריילעכערע זאכן.

דער באַראָן האַט זיך האַרטלעך און ברייטלעך צעלאַכט.

— חבר ביסטריצקי... שוין לאַנג נישט געהערט דעם דאָזיקן נאָ-מען! פאַרט איר, הייסט עס, פון וואַרשע, חבר אויערבאד?

יאָ, דאָקטער אויערבאד איז געפאַרן פון וואַרשע, ווו ער פירט אַן מיט אַ ברייטער אויסלענדישער הילפס־אַקציע. איצט האַט אים דער קאָ-מיטעט געשיקט קיין פאַלעסטינע אויסקוקן אַ פלאַץ פאַר פופציק יתומים פון די אוקראַינער פאַגראַמען. וועט ער זען, ווי עס וועט זיך לוינען, אַדער ער וועט פאַרבלייבן אין פאַלעסטינע, אַדער ער וועט זיך אַוועק-לאָזן קיין דרום־אַפריקע. דאָרט האַט דער קאָמיטעט אויך זיינע פאַר-בינדונגען.

די געשיכטע פון דעם באַראָן איז געווען פיל קאָמפליצירטער. ווי חבר שמואל קאָן עס זען, איז ער אין דער דייטשישער געפאַנגענשאַפט

נישט אומגעקומען, ניין. ער האָט זיך נאָר דערוואָרבן אַ באַראַנען־טיטל. דאָס איז אַ לאַנגע געשיכטע, וועלכע ער פּוילט זיך צו דערציילן. נו, שפעטער האָט ער מיטגעמאַכט די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד און ער וויל זיך נישט אַרייַנלאָזן אין איינצלהייטן וועגן זיינע אויפטועכצן. די אונטערשטע שורה — ער האָט נישט געקאָנט לעצטנס דורכקומען מיט די באַלשעוויקעס. פאַרפאַלן: אַ אַנאַרכיסט גיט זיך נישט אונטער קיין דעקערטן. נו — האָט מען זיך פּרייַנדלעך געזעגנט און — אויס שותפות. דעם אמת גערעדט — טוט עס אים הנאה. ער איז זיך שוין לאַנג מייאש געווען אין דער פאַרפוילטער אייראָפּע מיט רוסלאַנד אַרייַנגענומען. אייִראָפּע גייט אונטער. דאָס לאַנד, וואָס דאָרף ערשט זאָגן זיין וואָרט — איז דער אַריענט. פאַר אַ מענטשן, מיט זיין, ביסטריצקיס, פאַרנעם, איז אין אייראָפּע שוין נישטאַן מער וואָס צו טאָן. יאָ, חבר שמואל איז גע־רעכט: אין אַ געוויסער הינזיכט שוועבן זיי טאַקע צווישן איין פּלאַנעט און דעם צווייטן. ער, ביסטריצקי, וויל פּרווון צולייגן אַ האַנט צו דעם נייעם פּלאַנעט.

דאָקטער אויערבאך האָט זיך איצט דראָבע צעלאַכט.

— איר ווייסט, חבר ביסטריצקי, איך בין געקומען צום באַשלוס, אז אין אונדזער זכות שטייט די וועלט.

ביסטריצקיס אויג האָט אויף אים אַ טשאַטעווע געטאָן פון דער טיפּער פאַרבאַרגעניש.

— איר מיינט אַוודאי צו זאָגן, חבר, אַז אין אונדזער זכות איז געשען די מלחמה, די רעוואָלוציע און אַלע זייטיקע אומגליקן — האָ? שעמט זיך נישט. ווייל עס מוזן דאָך זיין מענטשן, וועלכע זאָלן קאָנען הנאה האָבן אויך פון אַזאַ צערודערטער וועלט — וואָס?

— הם... כ'מין צו זאָגן, אַז זעלטן ווער עס קאָן זיך באמת צופאַסן צו דער סיטואַציע.

— און זי אויסנוצן...

— אגב... צי ווייסט איר עפעס פון דער קליינער זינגערין. אייער אַמאָליקע פּרייַנדין. דאָרעטשקע — דאָכט מיר, הייסט זי.

— נו, יענע איז אַן איבערצייגטע קאָמוניסטקע. זי איז פאַרבליבן ביי די באַלשעוויקעס. שפּילט ביי זיי אַ וויכטיקע ראָלע.

— באמת? — האָט אויערבאך זיך געחידושט, — ווייִוויי! ווי די צייט קאָן עס איבערמאַכן אַ מענטשן! אַזאַ ציגיינערין געווען!
— איר האָט זי נענטער געקענט, חבר שמואל?
— נו, כ'מין...

ביסטריצקי האָט פון זיין זייט זיך נאָכגעפרעגט אויף לעאָן ברוי־נער, דעם וואַרשעווער ליטעראַט. דאָקטער אויערבאך האָט וועגן ברוינערן געהאט נישט גאָר קיין געהויבענע מיינונג. לויט זיין מיינונג איז ברוינער געווען אַ מענטש אָן אָפגעלעבטער, אַ ליטעראַט — אן אויסגעוועבטער, הגם ער באַמיט זיך נאָך צו שפּילן די ראַלע פון אַן אָנפירנדיקער פּער־זענלעכקייט. אגב...

דאָקטער אויערבאך האָט זיך שיער נישט אויסגעפלאַלט, אַז ברוי־נער איז אַ שליממזל אין שידוכים, אַז עס גייט אים נישט מיטן צווייטן ווייב, פונקט ווי מיטן ערשטן. אָבער דאָס וואַלט געווען שוין צורבייז־וויליק געזאָגט. די מעשה איז, וואָס דאָקטער אויערבאכס איצטיקע ריזע אין געזעלשאַפטלעכע אָנגעלעגנהייטן איז געווען צוגעאיילט דורך אַ אינטימען מאַמענט. די אוקראינער יתומים וואַלטן נאָך געקאָנט וואַרטן. אָבער ער, זייער פאַרזאָרגער, האָט נישט געקאָנט וואַרטן ביז די פריינדין זיינע, לעאָן ברוינערס ווייב — סלאָווע, וועט מיט מזל גע־לעגן ווערן, ווייל דאָס וואַלט אַרויסגערופן אומגעוונטשענע קאָמפּלי־קאַציעס.

— אגב — האָט דאָקטער אויערבאך געזאָגט — איז ברוינער לעצטנס געוואָרן אַ שטאַרקער אָנהענגער פון קליינבירגערלעכן פאַטריאַ־טיזם און קאָנדידירט אַפילו אין פּוילישן סיים. זיין פריינט און גייסטיקער פירער איז דער פּולקאָוויק פּלאַטעק.
— ווער?

— אַ פּוילישער לעגיאָנען־אַפיציר. זיין אמתער נאָמען איז פּלאַ־טען־מאיעווסקי. אַ גראַף.

מיט ביסטריצקין איז אַ ווונדער געשען. ער איז איין רגע געזעסן מיט אַן אָפּן מויל און דאָן זיך צוריקגעשליידערט אויפן ליג־שטול, צע־וואַרפן די הענט און זיך צעלאַכט אַזוי הילכיק און באַראַניש, אַז דאָקטער אויערבאך האָט אָנגעהויבן צווייפלען, צי איז דאָס טאַקע דער ביסטריצ־קי, וועלכן ער קאָן.

דער גאַנג האָט פון אונטן גערופן צו אַוונט־ברויט. די פריינט האָבן זיך איבערגעקוקט.

— נו, הער באַראָן?

— נו, הער דאָקטער?

— איך מיין: מען דאַרף עפעס נעמען אין מויל אַריין. מען זאָגט: ס'איז אַ סגולה צו ים־קראַנקייט.

זיי האָבן איינער דעם אנדערן צוגעהאַלפן אויפשטיין פון די שטולן און פריינדלעך געאַרעמט אַוועקגעשפּאַנט איבערן לייכט־צעהוידעטן דעק.

ערגעץ אין דער אומבאַשטימטער ווייט האָט דער זילבערנער ים זיך אויסגעגענעצט מיט אַ קורצן, טעמפֿ־הילכיקן גענעץ. און פּלוצלונג האָט איבער די קעפּ פון ביידע פריינט זיך צעקוויטשעט אַ הייזעריק בייקולכל און איז אויסגעוואקסן אין אַזאַ מעכטיקן און אויסגעצויגענעם ברוב, אַז ער האָט אָנגעפילט די גליקלעכע ליידיקייט צווישן ים און הימל און די מענטשלעכע אויערן האָבן אים שוין נישט געקאַנט מער אַריבערטראָגן. דאָס האָט געשריען די סירענע. די געוואלדיקע אייזערנע ים־חיה האָט גענומען אונטער איר דראַענדיקער שוץ די קליינע מענטשע־לעך, וועלכע זי האָט געטראָגן אין איר שוים.

איבערן ברייט־צעפאלדעוועטן פינצטערן בראַקאט מיט די ווייסע צעשראַקענע גענדז איז אויסגעוואקסן אַ לעבעדיקע, שוועבנדיקע שטערן־סיסטעם פון עלעקטרישע פייערן. אַ טייל פייערן האָבן זיך אויסגעצויגן אין דריי רייען, ווי די פּערלישניר איינע איבער די אנדערע. אַ טייל זענען כאַאָטיש געהאנגען אינדערהויך און מיטגעשוועבט אין לויטערן תּהום פון הימל, אויף אַן אומבאַשטימטן מהלך האָט פאַרבייגעשוועבט די אנטקעגנגעקומענע שיף און באלד ערגעץ פאַרשוונדן, איבערלאָזנדיק הינטער זיך צוויי פאַרלאָרענע שטערנס אין ים: אַ רויטן און אַ גרינעם.

***

אין דעם זעלבן אַוונט, ווען צוויי געמיטלעכע טוריסטן האָבן זיך געפרייט מיט זייער באַגעגעניש אויפן אויבערדעק פון שיף, האָט די לבנה אויך אין פּאַלעסטינע געשיינט און געשיינט פיל העלער און יום־טובדיקע, ווי ביי די ברעגן פון פראַנקרייך אויפן מיטללענדישן ים.

ישראל האט געהאלטן אין שרייבן אַ בריוו. און יעדעס מאָל, ווען ער האָט זיך אָפּגעריסן פון פּאַפּיר און אַרויסגעקוקט צום פענצטער, האָט ער פּאַרגעסן, וווּ ער געפינט זיך און עס האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז אינדרויסן איז שוין טאָג. אידע האָט זיך לאַנגזאַם געפּאַרעט אַרום דער אָפּענער וואַליזע, צונויפּנעמענדיק אַהין דאָס נייטיקע ביסל וועש. שווער, ווי אַ גאַנדז, האָט זי זיך באַוועגט איבערן צימער מיט איר שוואַנגערן שפּיציקן בויד, וואָס האָט איר הויך דאָס ווייס קליידל פון פּאַרנט פּאַריסן, זי האָט זיך געקליבן צו פּאַרן פון דער קבוצה קיין צפת, דאָרט געלעגן צו ווערן.

מאָן און ווייב האָבן נישט גערעדט צווישן זיך. נישט, חלילה, ווייל עס האָט פּאַרפעלט שלום-בית. אַבער אַלץ, וואָס זיי האָבן געהאַט זיך צו זאָגן, איז שוין צווישן זיי לאַנג אָפּגעזאַגט געוואָרן. מען האָט זיך גע-פילט און פּאַרשטאַנען אויפן ווונק.

אַגב, איז ישראל געבליבן שטאַרק הינטערשטעליק אין העברעאיש, פאַר דער צייט, וואָס ער האָט באַטראַטן דעם ארץ-ישראלדיקן באַדן, האָט ער זיך קוים אויסגעלערנט לעזן אַ צייטונג. ריידן איז אים אַנגע-קומען — קריעת-ים-סוף. און נישט אַזוי ווייט, ווייל ער האָט די גאַנג-באַרע פאַר הונדערט ווערטער נישט געוואוסט, ווי צוליב דער ספרדישער הברה. עפעס האָט זיך אים אַלץ אויסגעוויזן, אַז דער זיידע זיינער, ר' זאַנוויל דער אַמשינאַווער גרויפן-הענדלער און בעל-קורא, שטייט הינטער זיינע פלייצעס און ווייזט אים אַ צונג. פלעגט ישראל רויט ווערן פאַר בושה און פאַרלוירן דאָס לשון. אידע אַבער איז געווען אויסגעהאלטן אויף גאַנצע הונדערט פּראָצענט. אויב נישט קיין העברעאיש, וויל זי בעסער ריידן וואָס ווינציקער, אַפילו מיט איר אייגענעם מאָן. האָט מען זיך ליב געהאַט שטום און פרימיטיוו, ווי די אורמענטשן.

און דאָס לעבן אין שווערער האַרעוואַניע איז אויך אַנגעגאַנגען פריי-מיטיוו, ווי ביי אורמענטשן. אין דער קבוצה פון אייבערשטן גליל האָט מען געטראָגן ריינע וועש און ווייסע קליידער, פונקט ווי אין אַנדערע קבוצות. און פלעגט שמוציק ווערן אַ העמד אויפן לייב, אַדער אַ פאַר-קורצע ספּאַרט-הויזלעך, פלעגט מען עס אויסטאַן און אַריינגשליידערן דורכן פענצטער אין דער וועשעריי אַריין. די חברטעס וועלן שוין אויסוואשן.

א היימישער אינזשעניער האָט אַן אַלטן לאַקאָמאָביל מגייר געווען אין אַ דינאָמאָ און די קבוצה האָט געהאט עלעקטרע אפילו אין די קע־לערן. אויך אַ קונציקע וואַסערלייטונג איז געווען אריינגעפירט פון די באַרג־קוואַלן אין דער קבוצה. און אין די שכנישע בערג, וווּ מען האָט געהאקט מאַרמאָר, האָט מען אויסגעהאקט אַ גאַנצן אַמפיטעאָטער פאַר ברייטע פאַרשטעלונגען. צייטונגען פלעגט מען באַקומען רעגולער צוויי מאַל אין דער וואָך. און ביי די אַלע קולטור־ניסים איז דאָס לעבן דאָך אַנגעגאַנגען אורמענטשלעך־פרימיטיוו, ווי פאַרצויגן מיט אַ גראַב הייטל.

ישראל האָט אַפילו זיך אָפגעוויינט צו שרייבן, אָפגעוויינט זיך צו האַלטן אַ פען אין דער פאַרפויערשטער האַנט און זיין איצטיקער בריוו צו בערלען איז אים אָנגעקומען מיט שווייס און מאַטערניש.

איידע איז געבליבן אויסגעהאַלטן און אינגאַנצן נישט געשריבן צו דער אַלטער היים. ווייל אויב שוין יאָ שרייבן, האָט זי קודם געדארפט שרייבן צו די קינדער אירע, וועלכע זענען פאַרבליבן ביי דעם שווער פון איר ערשטן זיווג. צוויי מאַל האָט זי געפרוווט אַנשרייבן צו די קינדער און ביידע מאַל האָט איר האַרץ נישט אויסגעהאַלטן און זי האָט אויסגע־בראַכן אין היסטערישן געיאָמער פון חיהשער בענקשאַפט. דאָן האָט זי געשריען צו די חברים פון דער קבוצה און צו די אַרומיקע בערג, וועלכע האָבן זי באַוואַכט אין געפאַנגענשאַפט:

— וואָס האָט איר געוואַלט פון מיר, גזלנים! וואָס פאַר אַ קרבן פאַ־דערט איר פון מיר? אַ מוטער זאָל אַפרייסן פון איר האַרץ אירע אייגענע קינדער!

זי איז אָבער שנעל פאַרטיק געוואָרן מיט איר שוואַכקייט. און די שווערע קאַמפן מיט דער נויט האָבן פאַרהאַרטעוועט איר האַרץ. מער האָט זי שוין קיין בריוו נישט געשריבן. אויפן אָרט פון איר בענקשאַפט זענען אַנגעוואַקסן ווילדע הינער־אויגן, וואָס זי האָט זיך באַמיט זיי נישט אַנצוגרייפן, אַז זיי זאָלן נישט וויי טאָן.

אַזוי איז דאָס גאַנצע לעבן דאָ געווען: ראַמאַנטיש אין דער טעאָ־דיע און שטייך־האַרט אין דער אַלטעגלעכקייט. אַזוי זענען אויך געווען די חברישע באַציאונגען: מילד — פאַרן חבר דעם קאַפּ אַוועקצוגעבן און, גלייכצייטיק, האַרט צו שיקן דעם זעלביקן חבר אין פייער אַרײַן.

אידע האָט זיך געקליבן קיין צפת, דאָרט איבערצוקומען דעם קימ-
פעט. דאָרט, אין שפיטאָל, וועט זי האָבן די נייטיקע אויפזיכט. אגב, וויל
זי דאָ קיינעם נישט פּאָלן צו-לאָסט און וואַרטן ביזן לעצטן מאָמענט, אַז
מען זאָל זי דאַרפן אַוועקפירן מיט באַגלייטער און אָפּרייסן מענטשן פון
דער אַרבעט. קיין סימנים פון באַלדיקן קימפעט האָט זי נאָך נישט. דער-
פאַר אָבער האָט זי אַ געלעגנהייט צו פאַרן. צוויי קינדער אין דער קבוצה
האַבן זיך שטאַרק אָפּגעברייט. אין פּאַלעסטינע שפּילט מען זיך נישט מיט
קיין רויער ווונד, בפרט, ווען עס פאַרנעמט זיך צו זומער. פון זיך אַליין
וועט זיך די ווונד נישט פאַרהיילן. האָט מען איצט צוגעגרייט אַ פּור פאַר
די קינדער מיט זייער באַגלייטערין. מיט דער זעלביקער פּור וועט עס
מיטפאַרן אידע. ישראל בלייבט. די טעג זענען לעצטנס אומרויאקע און
היינט האַלט ער וואַך. אין אַ טאַג דרייפיר אַרום זעט זיך ווידער פאַר אַ
געלעגנהייט צוצופאַרן קיין צפת. וועט ער דאָן זיך אויסקלויבן. דערווייל
וועט שוין די קימפעטאַרין זיין איינגעאַרדנט אין שפיטאָל.

מיט דער פּור וועט פאַרן גלוסקין. פון דעם היימישן וועטערינאַר
איז דאָ אויסגעוואַקסן אַ גאַנץ נישקשהדיקער פּורמאַן, וועלכער האָט גע-
ווסט, ווי צו באַגיין זיך מיט פּערד. שמייסעריי איז נאָך אָבער נישט גע-
ווען גלוסקינס אמתער באַרוף. ער האָט געטרוימט זיך אָנצודינגען אויף
דריי יאָר צו די בעדואינער און שטודירן ביי זיי די קונסט פון פּיטערן
שאַף. אויף דעם סמך האָט ער שוין באַצייטנס זיך פאַרלאָזט לאַנגע לאַקן,
אַזוי ווי די בעדואינער טראַגן, און עס האָט אים נאָר געפּעלט אַן אַבאַיע
מיט אַ קעפּיע, אַז זיינע אייגענע חברים זאָלן אָנהייבן שיסן אין אים.
ישראלן האָט געשטערט אין שרייבן דער פּריילעכער געטומל ביים
שפּאַנען די פּערד. גלוסקין האָט נישט אַליין געשפּאַנט. חברים האָבן אים
צוגעהאַלפן אין דער עבודה מיט ווערטלעך און מיט עצות. עס האָט עפּעס
נישט געשטימט זייער מונטערע פּריילעכקייט מיט דער לאָסט פון אָפּגע-
האַרעוועטן טאַג. און ישראלן, ווען ער האָט אַרויסגעקוקט צום פענצטער,
האַט זיך ווידער אויסגעוויזן, אַז אינדרויסן איז שוין טאַג און חברה גייט
אַרויס אויף דער אַרבעט.

אָבער חברה האָט געהאַט אַ גרונט זיך צו פּרייען מיט גלוסקינס
איצטיקער נסיעה. צוזאַמען מיט די אָפּגעברייטע קינדער, און מיט דער
קימפעטאַרין, האָט גלוסקין אויך מיטגעפירט קיין צפת אַ ביסל געווער,

וואָס איז אַריבערגעשמוגלט געוואָרן פון סיריע און האָט געדאַרפט פאַר-
טיילט ווערן אין ווייטערע ישובים. דערפאַר איז אים פאַרגעשטאַנען צו
ברענגען פון צפת אַ ביסל טיי מיט צוקער, וואָס די קבוצה אין אויבערשטן
גליל האָט שוין לאַנג נישט אָנגעזען פאַר אירע אויגן. וועט מען אין דריי
טאָג אַרום טרינקען אמתן טיי מיט צוקער, אויב ביז יענער צייט וועט
נישט זיין קיין אַראַבישער איבערפאַל, אויף וועלכן מען ריכט זיך יעדע
נאַכט. און דאָס איז געווען די סיבה פון חברהּס הייטערקייט. גלוסקין
אַליין איז געווען באַזונדערס אויפגעלייגט. ס'איז אים פאַרגעשטאַנען צו
מאַכן די נסיעה אינאיינעם מיט דער שיינער מרים, וועלכע האָט באַגלייט
די קראַנקע קינדער און שפעטער, פון צפת — פאַרן מיט איר אינגאַנצן
אַליין.

ווי אַ מין עלעקטרישער טאַק פון סעלעדין-קאַליר האָט אויסגעזען
די העלע לבנה-נאַכט אינדרויסן און די מענטשן, וואָס האָבן זיך געפאַ-
רעט אַרום וואָגן, זענען אויך געווען, ווי אָנגעלאָדן מיט עלעקטריע.
און ישראל האָט זיך געאַיילט צו פאַרענדיקן דעם בריוו, אַז גלוסקין
זאָל אים קאַנען מיטנעמען און איבערשיקן מיט דער פּאַסט פון צפת.

ער האָט צו בערלען, צווישן אַנדערן, אַזוי געשריבן:
„דער מהלך צווישן אונדז איז נישט אַזוי גרויס, חבר בערל, ווי
מענטשן ווילן אונדז איינריידן. סוף-כל-סוף באַטרעטן מיר דאָך אויך דעם
זעלביקן שטאַנדפונקט, וועלכן איר פלעגט אַזוי עקשנותדיק פאַרטיידיקן
סיי היי דער אַרבעט, סיי אין די נאַכמיטאַג-שמעסן אין דער קאַנטינע.
דער ייד מוז אָנהייבן פון מעשה-בראשית, אויב ער וויל נאָר אַראַפּ-
וואַרפן פון זיך זיין אייביקן הויקער. ער מוז זיך שטעלן מיטן פנים צו
דער רויער ערד און זי באַצווינגען, ווי מענטשן האָבן דאָס מיט דורות
צוריק געטאָן, ווי זיי טוען דאָס נאָך ביי היינטיקן טאַג. נאָר פּוילאַקעס
וועלן אונדז פרווון איינריידן, אַז דאָס איז אַ צוריק-גאַנג פון קולטור-
לעבן צום דאַרפישן פרימיטיוו. די מאַדערנע טעכניק קאַן נישט דערלאָזן
קיין צוריק-גאַנג. יעדע אַנשטרענגונג איז אַ דערגרייכונג. און די גרעסטע
דערגרייכונג — דאָס געפיל פון איינגראַבן זיך מיט ביידע פיס אין דער
ערדישער וועלט און דערפילן ענדלעך, אַז די וועלט איז מיינע, נישט קיין
געבאַרגטע, נישט קיין גענומענע אויף אויסצוצאָלן.“

צי האָט ישראל געשריבן דעם אמת? צי האָט יעדעס וואָרט פון זיין

בריוו טאקע געשטימט מיט זיין געפיל און פאַרשטאַנד? ער האָט אָפֿט געמוזט איבעררייסן זיין שרייבן, זיך דורכגיין איבערן צימער און אָפֿילו העלפֿן אידען איינפֿאַקן איר וואַליזע. ער האָט עס גערן געטאָן, אָבי זיך אָפצורייסן פֿון שרייבן. טיילווייז איז דאָ אפֿשר שולדיק געווען די ליכטי־קע נאַכט מיטן פֿריילעכן געטומל אויפֿן הויף. אָבער אַממיינסטן איז די שוועריקייט געלעגן אין דעם, וואָס ער האָט פֿשוט זיך אָפֿגעווינט צו האַלטן אַ פֿען אין האַנט און פֿאַרמולירן זיינע געדאַנקען אין ריכטיקע אויסדריקן. אָט האָט ער דאָך געפֿילט און זייער שטאַרק געפֿילט, ווי פֿרימיטיוו־אַפֿגעשטאַנען זייער לעבן איז אין דער קבוצה, ווי שווער עס איז אויסצוגלייכן די פֿראַגע פֿון איינפֿאַכן ברויט־ביודזשעט און ווי נישט זיכער ס'איז דער מאַרגן.

צוויי אמתן האָט ער געטראָגן אין זיין האַרץ. איינעם האָט ער אַרויסגעלייגט פֿאַר בערלען אויפֿן פֿאַפֿיר, דעם צווייטן האָט ער פֿאַר־שוויגן. און עס האָט אים אָפֿילו הנאה געטאָן, וואָס די שורות אויפֿן פֿאַ־פֿיר שפּיגלען נישט אָפֿ זיינע ביידע אמתן גלייכצייטיק, דאָס האָט אים אַזוי דיקטירט זיין העראַאישער שטאַליץ, דאָס פֿינטעלע פֿון אַ פֿיאַנער, דער שטילער ענטוואַזום פֿון אַ מענטשן, וועלכער האָט איינגעשפּאַנט אַ אידעע אין זיין רייטוואַגן.

ער האָט געשריבן:

„...און דאָס איז אפֿשר דער איינציקער נישט־ראַציאָנאַליסטישער פֿונקט, וואָס טיילט אונדז פֿונאַנדער. אַ מענטש, וועלכער וויל אָנהייבן פֿון אָנהויב, פֿון בראשית, מוז זיין אַ ביסל אבערגלויבעריש. ער מוז פֿאַר־געטערן אָדער פֿאַרמענטשלעכן די רויע ערד, מיט וועלכער ער וויל האָבן צו טאָן. זי קאָן נישט פֿאַרבלייבן קיין טויטע מאַטעריע. איך פֿאַרגעטער דאָ נישט די ערד. אָבער אין דעם האַרטן און זומפֿיקן באַדן פֿון ארץ־ישראל וויל איך מיר דערשלאַגן צו דעם האַרץ פֿון אַ מאַמע. און אויב אַ מאַמע — בין איך גרייט איר צו פֿאַרגעבן די וויסטע אַרעמקייט. מיט מיין שווייס און בלוט וועל איך זי רייך מאַכן.“

אין אָפֿענעם פֿענצטער איז אויסגעוואַקסן אַ צעפֿאַלטער קאַפּ. דער קאַפּ האָט זיך אַ הייב געטאָן העכער און אָט איז שוין גלוסקין געהאנגען אויפֿן פֿענצטער־ברעט. אָנגעלענט אויף די עלנבויענס. מיט זיין טונקעלן דעקאַלט אין ווייסן העמדל, מיט זיין ווייסן שמייכל אויפֿן ברוינעם פֿנים

און מיט די צעפאטלטע האָר האָט ער געהאַט דעם אויסזען פון אַ נישט־געשוירענעם ציגיינער. אָבער אויפן פּאָן פון דער סעלעדין־ליכטיקייט האָט זיין פנים אויך, דאַכט זיך, געהאַט עפעס פון אַ קריסטוס־בילד.

— נו, ישראל! נו, אידע! עד מתי?

— אַט באַלד, באַלד, גלות־קינד! איך ענדיק שוין.

— שרייבער אויף מיין קאַפּ! — האָט דער יונגער וועטערינאַר אַ מרוקע געטאַן אומצופרידן. ער האָט נישט געוווּסט צי עס לוינט זיך צו זאַגן סופרים על ראשי.

און דווקא איצט, אין דער ענגער מינוט, האָט ישראל נישט געקאַנט זיך שיידן מיטן פאַפּיר.

„...איך האָב דאָס געפיל, חבר בערל, ווי מיר שטייען און אַרבעטן האַנט ביי האַנט. איר זייט מיר דאָך פיל נעענטער, ווי יענע פון מיינע ציוניסטישע אידעען־ברידער, וועלכע פּראַווען טעאַריע און הויך־פּאָליטיק. ווען וועט שוין די וועלט ווערן אויסגעלייזט פון כל־המינים נודניקעס? ווען וועלן זיך שוין יידן אויסלערנען אַעקצושטעלן דאָס פּראַבלעם אויפן ריכטיקן יסוד און לייזן אים אינדיווידועל, קודם־כל פאַר זיך, פאַר זייערע עטלעכע יאָר לעבן און פּראַקטישן אויסלעבן זיך?

איר — אין פּאָדלאַסיע, איך — אין אייבערשטן גליל, אַרבעטן מיר דאָך האַנט ביי האַנט. און ס'איז נישט וויכטיק ווער פון אונדז ביידן וועט בלייבן דער גערעכטער, ווייל די אידעע איז דאָך איינע און די זעלבע, די אידעע פון אַ נייעם אָנהייב, פון מעשה־בראשית אין יידישן לעבן. זאָל נאָר זיגן די אידעע. אויף דער רעשט וועל איך פאַרגעבן!

דער בריוו האָט ישראלן זיך אויסגעוויזן צו לאַנג און צו פּאַטעטיש. דאָס שווייגן פון זיינע טעג און זיין שטילער פּאַרטייעטער פייער זענען אַריין אין די שורות. איצט איז שוין שפעט געווען צו ענדערן. אידע איז שוין געשטאַנען אין מאַנטל און מען האָט געדאַרפט אַרויסטראַגן איר וואַלזע צום וואַגן. די אָפּגעברייטע קינדער האָבן שוין געוויינט אין דעם ליכטיקן דרויסן.

אחריותדיק און שטרענג איז געווען דאָס געזעגענען זיך פון מאַן און פרוי.

— פאַר געזונט, אידע! אין דריי טעג אַרום וועל איך צופאַרן.

— נישט וויכטיק, ישראל! וואָס וועסטו מיר העלפן? קרעכצן? זע, אפילו די קינדערלעך, נעבעך, מוזן קרעכצן פאַר זיך אליין.

ווען די פור איז אָפגעפאַרן און דער גערודער פון די רעדער האָט זיך איינגעשטילט גאָר נאָנט אונטערן באַרג, איז ישראל צוזאַמען מיט די איבעריקע חברים אַוועק אויף דער פאַרוואַמלונג וואָס די קבוצה האָט אָפגעהאַלטן אין עסציימער. עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן דער פראַגע, צי זאָל מען היינטיקן פריילינג פלאַנצן קרויט. דער פאַראַיאַריקער עקספּערט־מענט מיטן קרויט איז געווען גאַנץ געראַטן. אָבער קיין איינקונפט האָט דאָס גערעטעניש נישט געבראַכט.

אויף דער טאָג־אַרדענונג האָט געקאָנט, באמת, שטיין אַ צווייטע פראַגע: ווי גיט מען זיך אַן עצה מיט די שכנישע אַראַבער, וועלכע ווערן וואָס אַמאָל האָפּערדיקער און גרייטן זיך צו אַן אָפּענעם איבערפּאַל. עט־לעכע קלענערע אָנפאלן זענען שוין געשען. פינף בהמות פון דער קבוצה, דווקא גוטע האַלענדישע מילך־קי, האָבן די אַראַבער שוין פאַרטריבן צו זיך. די קבוצה האָט זיך נישט געלאָזט שפיייען אין דער קאַשע און ביי אַ גינסטיקער געלעגנהייט גענומען אין פעלד געפאַנגען אַ יונג און שלאַנק אַראַבערל — דעם מוזיניקל פון שכנישן שייך. דאָס אַראַבערל האָט די קבוצה געהאַלטן אונטער זיבן שלעסער און אָפּגעהיט ווי אַן אויג אין קאַפּ, ביז די שכנים וועלן נישט צוריקקערן די געגנבעטע האַלענדישע קי. אָבער דער שייך האָט געשיקט זאָגן, אַז ער שווערט ביים נביא מוֹר סאָ, אַז נישט ער און נישט עמעצער פון זיין דאָרף האָבן צו דער גנבה קיין שייכות נישט. און די קבוצה האָט אָפּגעשיקט דאָס אַראַבערל אַהיים מיט גרויס פאַראַד. דעם בחורל איז דווקא געפּעלן געוואָרן אין דער קבוצה און ער האָט געוואָלט — אַדער פאַרבלייבן, אַדער מען זאָל אים מיטגעבן פאַר אַ ווייב די שיינע מרים. און אַזוי ווי מען האָט אים דער־קלערט, אַז דאָס איז נישט מעגלעך, איז ער אַוועק אַן אָנגעבלאָזענער.

נאָך דער נאַאיווער געשיכטע האָט זיך אָנגעהויבן מצד די שכנים די קאַמפּליצירטע אַזיאַטישע שפּיל פון אָפיציעלער זיסלעכער פריינדלעכ־קייט און פאַרבאַרגענער פאַלשקייט און חוצפה. אין אַלע אָנפאַלן און גנבות, וועלכע האָבן זיך אַלץ געמערט, זענען די שכנים געווען גאָט די נשמה שולדיק. דאָס איז אַוודאי אַן ארבעט פון די בעדואינער, וועלכע האָבן פאַרשפּרייט זייערע געצעלטן אין די אַרומיקע בערג. די קבוצה

האָט אָנגענומען פאַר ליב די דערקלערונגען און יעדע נאַכט זיך געגרייט צו אַן אָפּענעם איבערפּאַל, טאַקע מצד די פּריינדלעכע שכנים.

עפּעס האָבן די פּיאַנערן שוין זיכער גענאַשט פון די אַזיאַטישע מנהגים, אָבער אַנשטאַט צו נאַרן אַנדערע, האָבן זיי גענאַרט זיך אַליין און באַגראָבן די אומזיכערקייט פון מאַרגנדיקן טאַג אין אַ העפּטיקער דעבאַטע וועגן פּלאַנצן קרויט.

נאָך דער דעבאַטע איז ישראל מיט עטלעכע חברים אַוועק האַלטן וואָך אין שטיינערנעם שייער אויפן בערגל פאַר דער קבוצה. דאָס בערגל האָט געשיצט דעם וועג צו דער קבוצה. אַ צווייטע קאַמפּאַניע האָט גע- האַלטן וואָך אויבן, ביי די קוואַלן פון דער וואַסער-לייטונג אין די בערג. פון דאָרט האָבן געקאַנט אַנגרייפן די בעדווינער.

אַ האַרצרייסנדיקער אומעט איז צעגאַסן איבערן אייבערשטן גליל בייטאַג און אַ נאָנגנדיקער פּחד — ביידערנאַכט. אָבער ווען עס שיינט די לבנה אין איר פולער לויטערקייט, דאַן פאַרבלייבט פון בייטאַגיקן אור מעט און ביינאַכטיקן פּחד נאָר אַ טיפּע בענקשאַפט פון חרובע וועלטן, וועלכע האָבן אויפגעדעקט פאַר די קאַלטע שטערן זייער פולע נאַקעטקייט און בעטן אַ תיקון אויף זיך: איר זייט אַלט און מיר זענען אַלט. אָבער איר, שטערן, זייט שוין אויסגעלייזט און ווייט און מיר פייניקן זיך נאָך אין יעדן אונדזער ווינקעלע צווישן הלום און וואָר, די לבנה איז אַן עדות. איינגעוויגט פון פאָרן זענען די צוויי אָפּגעברייטע קינדער איינ- געשלאָפן און פאַרגעסן אַן זייערע ווונדן. די שיינע מרים האָט יעדע רגע זיך איבערגעבויגן צו די קינדער און איר האַנט האָט מוטערלעך געזאָרגט זיי בעסער איינצודעקן און מאַכן ווייכער דעם צוקאַפּנס. די לבנה האָט געקושט דער שיינער מרימס בלאַסן פּראַפּיל. אידע האָט זי אַ צי געטאַן ביי דער האַנט.

— זע!

לינקס, אין לויטערן טונקעלן הימל האָט זיך אַריינגעריסן דער זיל- בער-ווייסער זיידע-קאַפּ פון חרמון. און עס האָט זיך אויסגעוויזן, אַז זיין שוואַרצן מאַנטל האָט ער פאַרשפּרייט און אויסגעשפּרייט גאָר נאָנט, ביז צו די שכנישע אונטערשטע זאַמד-פעלדער, וועלכע האָבן געשניטן אין די אויגן מיט זייער גרעליקער גאַלדיקייט אין דער מיט פון די קילע סע- לעדין-טענער. גאָר אין דער ווייט האָט דאָס אויג זיך אָפּגערוט אויף אַ

נעץ פון בולטע ווייסע שטעגעלעך, וועלכע האָבן פאַרוועבט אַ שטיק טוני-קעלן פלאַכלאַנד. דאָס זענען געווען די צעגאַסענע בלאַטיקע אַדערן פון די מי-מרום. פון דער רעכטער האַנט האָבן ווי אַ זיכערע וואַנט זיך דער-הויבן די פינצטערע היימישע בערג און ס'איז אויסגעקומען, אַז מען פאַרט איבער דער מיטלסטער גאַלעריע פון פוסטן טעאַטער און מען האַט פאַר די אויגן אַ טיפע און ברייטע אַפערן-דעקאַראַציע אין אַ פאַנטאַסטי-שער באַלויכטונג.

— וואָס זאָגסטו, מרים? באַשערט איז אונדז צו וואַנדערן אין אַזאַ שיינער נאַכט!

מיט איר אייזערנעם פראַקטישן חוש האַט אידע זיך געקליגט אַפֿ-צוקלייבן די גאַלדענע קערנדלעך פון שיינע מינוטן אויף צו שפייזן איר עקזאַלטאַציע אין די וואַכעדיקע טעג.

איצט אָבער האַט אידע געהאַט נאָך אַ מיין, זי האַט געוואַלט מיט ווערטער פאַרטויבן די האַרכנדיקע שטילקייט פון דעם פאַנטאַסטישן לבנה-ליכט. אין דער שטילקייט האַט זי צו שטאַרק זיך צוגעהערט צו די נישט-ווייניקער פאַנטאַסטישע סודות פון איר אייגענעם רייפן מוטער-טראַכט און עס האַט זיך איר אַנגעהויבן צו דוכטן, אַז זי שפירט שוין אַ לייכטן אַטאַק פון ווייטיק נידעריק אין רוקנביין. דער ווייטיק איז געווען גאַנץ דערטרעגלעך. גענומען האַט ער זיך פון דעם נישט באַקוועמען זיצן אויף דער צעטרייסלטער פור, אָבער אין אידעס לאַגע האַט עס געקאַנט זיין אַ ווייטער אַנזאַג פון געבורט-ווייען און זי האַט נישט געוואַלט לאַזן זיך סוגעסטיאָנירן פון דעם געדאַנק.

דער וועג האַט זיך איצט צעוויקלט באַרג-אַרויף. אַ ווייס-באַלויכ-טענער מיט די שאַרפע שאַטנס פון דעם מינדסטן שטיינדעלע האַט דער וועג אויסגעזען ווי אַ צעוויקלטע מגילה, פאַרשריבן מיט בולטע דראַבנע אותיעלעך, און די פּערד, ציענדיק דעם וואַגן באַרג-אַרויף, שאַקלענדיק מיט די קעפּ און וועלכנדיק מיט די אויערן, האָבן דאָס מיט התמדה די מגילה געלייענט.

פון די לעכער פון דער באַרג-וואַנט האָבן כמעט אין די אויערן אַריינגעיאַמערט שאַקאַלן, ווי פאַרלירענע קינדער. פון די ווייטע בערג האָבן שאַקאַלן זיך אַפּגערופּן. און אַט, פון דער זייט פון די היימישע אַפּגערוקטע בערג, האַט אַ בליץ געטאַן אַ גאַלדן בלימל פון אַ שייטער-

הויפן, וואָס האָט אויפן סאַמע הויכן ראַנד פון באַרג אויפגעשפראַצט. אַ צווייט פייערל האָט זיך צעפינקלט אויף אַ ווייטלעכן באַרג קעגנאיבער. גלוסקין האָט אויפגעהערט צו ברומען זיין אַראַביש־נאַגנדיק לידל און מיט האַרץ אויסגעשפיגן.

— וואָס זאָגט איר נישט צו זיי? פייערן גאַר! ווייסט איר, חברות, וואָס די פייערן באַדייטן?

די פרויען האָבן דאָס געווסט אַזוי גוט, ווי ער אַליין. דאָס האָבן די בעדואינער שבטים געגעבן זיך סודותדיקע צייכנס וועגן אַן אַפגעשמועסטן ענין, וואָס איז פאַרבונדן מיט דער היינטיקער נאַכט.

— צי גרייטן זיי נישט אַן איבערפאַל אויף דער קבוצה? — איז די שיינע מרים געוואָרן אומרואיק — געדאַרפט אפשר צוריקקערן, מודיע זיין.

גלוסקין איז אָבער נישט געווען פון די מענטשן וואָס פאַרקערעווען צוריק. ער האָט האַפערדיק אַ טרייסל געטאַן מיט די פאַטלעס און גע־נומען פעסטער די לייצעס אין האַנט, אַנצוטרייבן. — זיי וועלן נישט וואַאָגן! מיר זענען אויך נישט קיין מפיל־קינדער!

און דאָ האָט ער פלוצלונג אַפגעשטעלט די פערד. ער האָט זיך אַרומ־געזען, אַז עס פעלט אים די בייטש. נאָך צוריק מיט צען מינוט — גע־דענקט ער — האָט ער זי יאָ געהאַט. ווייזט אויס פאַרלאָרן אינמיטן וועג. ווי זשע קאָן זיך דאָס גלוסקין פאַרגיגען איבערלאָזן פאַר די אַראַ־בער אינמיטן וועג אַ טייל פון דעם קבוצישן פאַרמעג? ער מוז לויפן אויפ־זוכן די בייטש.

אומזיסט האָבן ביידע פרויען אים אַפגערעדט דאָס צו טאָן. ער האָט זיך איינגעשפאַרט און היציק געטענהט, אַז ער וועט די חרפה נישט איר בערלעבן, אַז די קבוצישע בייטש זאָל אַריינפאַלן אין אַראַבישע הענט. און איבערגעבנדיק אידען די לייצעס און דער שיינער מרים זיין רעוואָלווער פון גאַרטל, איז ער אַראַפגעשפרונגען פון וואָגן און זיך אַראַפגעשרעטלט באַרג אַראַפ איבער דער ווייסער מגילה פון וועג. אַ מינוט צען האָבן די פרויען געוואַרט אויפן וואָגן זיצנדיק, אידע איז געווען באַריידעוודיק אַן אויפהער. זי האָט געוואָלט פאַרטרייבן די

סוגעסטיע פון פאלשע געבורט־ווייען, פאר וועלכע ס'איז נאך די צייט נישט געווען. די פערד האָט דערעסן צו וואַרטן און זיי האָבן אָנגעהויבן צו גיין פּוּס־טריט. און דאָ האָט פּלוצלונג זיך אָנגעהויבן אין דער לבנה־דיק־בערגיקער וויסטעניש אַ ווילדער קאַנצערט.

תחילת האָט די פּרויען זיך אויסגעוויזן, אַז איין סטאַדע שאַקאַלן איז ערגעץ הויך אין די בערג באַפאַלן אַ צווייטע סטאַדע. די קולות זענען געוואָרן אַלץ דייטלעכער, אורמענטשלעך־מענטשלעכער. דאָס האָבן ער־געץ איבער די שכנישע בערג געצויגן מחנות בעדואינער מיט ווייב און קינד און אַלץ, וואָס האָט אַ מויל, האָט גערעוועט אין דער העלער נאַכט אַריין. איצט האָט שוין קיין צווייפל נישט געקאַנט זיין, אַז דאָס לאָזן זיך די בעדואינער אויף אַן איבערפאַל אין דער ריכטונג צו דער קבוצה. מיט זייערע אוראַלטע ווילדע קולות האָבן זיי געוואַלט זיך צוגעבן מוט און אַניאַגן אַ פּחד אויפן שונא פון דער ווייט.

די פּרויען זענען געזעסן אויף דער פּור, צוגעטוליעט איינע צו דער אַנדערער. אידע האָט אַלץ פּעסטער פאַרביסן די ליפּן. און פּלוצלונג האָט עס דעם מויל אירן אויפגעריסן ווי מיט צוואַנגען און פון האַלדו האָט זיך אַרויסגעריסן אַ טעמפּער צעשראַקענער און אַפּשרעקנדיקער ברום — דאָס ערשטע געשריי פון שאַרפע געבורט־ווייען.

די שיינע מרים האָט מיט איין האַנט אַרומגעכאַפט אידען, זי זאָל אין איר פּלוצלונגער קאַנוולסיע נישט אַריבערפאַלן איבערן ראַנד פון וואַגן. מיט דער פּרייער האַנט האָט זי אויסגעשאַסן אין דער הויך, צו רופן גלוסקינען.

און אַ מינוט שפּעטער איז גלוסקין טאַקע געקומען צו לויפן אַ פאַר־סאַפּעטער מיט דער געפונענער קבוצישער בייטש אין דער האַנט און מיט אַן איבערגעשראַקן פנים פון מרימס פּלוצלונגן שאַס־רוף און פון אידעס געשרייען. וועגן רירן זיך אין ווייטערן וועג אַריין האָט גאָר קיין רייד נישט געקאַנט זיין, ביז דער ערשטער וויי־אַטאַק וועט נישט אַריבער. דאָן האָט מען ערשט געדאַרפט לאַנג באַרוואַקן די אויפגעוועקטע און איבער־געשראַקענע קינדער, וועלכע האָבן דערפילט זייערע אייגענע ווייטיקן. ווי נאָר עס האָט נאַכגעלאָזט דער שאַרפּער וויי־אַטאַק האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אַמרוואַקסטן איז די געווינערין אַליין. זי האָט מיט אַ שמייכל געטרייסט מרימען מיט גלוסקינען, אַז זי וועט זיי נישט אונ־

טערווארפן קיין קינד אין וועג. עס איז נאך ווייט צום געלעכטער. מען דארף נאך זען אַנקומען צו דער צייט קיין צפת. וועגן די צערעוועטע בעדואינער האָט שוין קיינער נישט דערמאָנט. זייערע קולות האָבן זיך שוין געהערט גאר פון דער ווייט, ווי די פור וואָלט פאַר דער צייט דורכגעפאַרן אַ מהלך און זיי איבערגעלאָזט אַ שטיק וועג הינטער זיך.

דאָס ווייטערע פאַרן האָט זיך געצויגן אַ אומענדלעכקייט. אַ פאַר מאָל האָבן ביי דער געווינערין זיך באַגייט די ווייען אַלץ העפטיקער און שטאַרקער און מען האָט געמוזט שטיין און איבערוואַרטן.

די געווינערין האָט זיך געבעטן, מען זאָל זי אַראָפּלאָזן פון וואָגן, אַז זי זאָל קאָנען זיך אויסציען אויף דר'ערד. אָבער מרים מיט גלוסקינען האָבן אַנדערש באַשלאָסן. פאַר די קינדער האָבן זיי געמאַכט אַ געלעגער אויף אַ גלאַטן גלאַנציקן שטיין ביים וועג און זיי איינגעדעקט אין די מאַנטלען. דאָן האָט די געווינערין זיך געקאַנט אויסציען אין וואָגן אויפן שטרוי. דעם וואָגן האָבן זיי אָפּגעפירט אָן אַ זייט פון וועג, צווישן צוויי בערג, אַז צו די קינדער זאָל נישט דערגיין אזוי שטאַרק די געשרייען פון דער געווינערין. גלוסקין אַליין איז אַוועק צו די קינדער און די שיינע מרים איז פאַרבליבן נעבן אידען.

און דאָן האָט זיך עס אָנגעהויבן די שרעקלעכע מיסטעריע. דאָס חיהשע אויסטענהן זיך פון דער פרוי מיט דער אומברחמנותדיקער נאַטור, וועלכע רייסט אויף מיט צוואַנגען אירע פולע געדעריים. אידע האָט מיט אַלע כוחות זיך איינגעהאַלטן נישט צו שרייען. אָבער דער ווייטיק פון די אויפגעריסענע געדעריים איז געווען שטאַרקער פאַר איר ווילן און באַ-ווסטזיין. יעדער נייער בהמהשער ברומ איז געווען העכער און אויסגע-צויגענער פאַר דעם פריערדיקן. אין די בערג האָט ער שוין אָפּגעהילכט ווי דער תקיעה פון אַ שופר און זיך פאַרכליניעט אין אַ כליפּ.

פון דער פרוי האָט אַ געפייניקטע בהמה אַרויסגעברומט. און אַט זענען אירע געשרייען געוואָרן קורצע און אָפטע און מוראדיק־מענטש-לעכע, אומגליקלעך־מענטשלעכע און אַט זענען זיי שוין אַריבער אין שטיי-לע מידע קרעכצן, אין אַ געוויין פון אַ באַליידיקט קינד. דאָס האָבן ווי-דער נאַכגעלאָזט די ווייען, כדי אין אַ פערטל שעה אַרום אויסצוברעכן מיט אַ פרישער קראַפט.

ביי מרימען זענען די אויגן פול געווען מיט טרערן, די אויערן — פול מיט דער געווינערינס געשרייען, אבער דאס הארץ האט זי פעסט אין איר פויסט פארקוועטשט נישט נאכצוגעבן דער שרעק און טאן דאס אלץ, וואס דער שכל וועט איר אונטערזאגן. זי האט נאר באדויערט, וואס אנטשטאט איר איז מיט אידען נישט מיטגעפארן די עלטערע חברטע פון דער קבוצה, די פרוי באראץ, וועלכע האט זיך ספעציאלזירט צו גיין ארום בהמות און פלעגט העלפן די קי ביים קעלכן זיך. פאר דער געווינערין וואלט עס זיכער בעסער געווען, אבער אויך זי, מרים, וועט זיך פאר קיין זאך נישט אפטרעקן, דערויף איז זי דאך א חלוצה.

און די עקזאלטירטע שיינע מרים, וואס האט שטענדיק אירע אויגן געהאלטן איינגעשפאנט אין דער ווייט, וואס האט, דוכט זיך, געשוועבט, די ערד נישט באירנדיק, און גאר זעלטן אויפגענומען פון א חבר א פארגעטערטן אומשולדיקן קוש — זי האט נישט מיטן שכל, נאר מיטן אויפגעוואכטן אינסטינקט פארשטאנען וואס אירע הענט דארפן טאן דער געווינערין באקוועמער צו מאכן און עטוואס צו לינדערן אירע ווייטיקן.

און דער געווינערינס פרישע געשרייען, וועלכע האבן, דוכט זיך, אין איר גאר א נייעם קוואל פון נישט אויסגעשריענע כוחות אויפגעדעקט — אט די געשרייען האבן, דוכט זיך, צוגעאיילט דעם בלאסן פרימארגן. די נאכט איז דאן טונקעלער געווארן, ווייל דער אנהייב פון טאג איז געווען שוואכער פאר דעם פארגאנגענעם ליכט פון דער נאכט. אבער ווען די ערשטע שטראלן האבן אויפגעשפילט אויפן האריזאנט און זיך דארט אפגעשלאגן אן דער בלוטיקער שווערד פון ים כינרת, איז דער געווינערינס געשריי זיך פארגאנגען אין איבערמענטשלעכע אנגעשטרענגטע הויכ-קייטן און דארט זיך איבערגעריסן מיט א קוויטש.

אנשטאט אים האט זיך דערהערט א שוואך-פארגייענדיק קולכל, ענלעך צו דעם קולכל פון א יונג לעמעלע, נאר מיט מער עזות און פראטעסט. דאס האט א נייער מענטש דערזען די וועלט צווישן צוויי וויסטע שטיינערנע בערג אין אייבערשטן גליל.

**

אין דער זעלבער צייט האט ישראל אויף זיין וואך-פלאץ געגעבן א באפעל די חברים אפצוטערען צו דער קבוצה, ווייל די בעדואינער

רינגלען זיי אַרום און מען דאַרף דאַרט קומען צו הילף. אָבער לינגדיק אַליין אין שייער אָנגעלענט מיט דער ברוסט אויף אַ שטיין און שיסנדיק דורך אַ לאַך אין וואַנט אָפצושרעקן די אָנגרייפער פון דער זייט, האָט ישראל דערהערט שיסן פון דער צווייטער העלפט שייער, וועלכער איז געווען מיט אַ וואַנט פון אים אָפגעטיילט.

ווער איז דאַרט פאַרבליבן? — האָט ישראל זיך געבייזערט.

— איך! — האָט באַסאָווע־הייזעריק אויסגעברומט דער חבר

אביגדור.

— פאַרוואָס ביסטו נישט מיטגעגאַנגען מיט דער חברה?

— כ'האַב נישט געוואָלט.

— שוין זאָלסטו מיר גיין, הערסט?

— איך הער דיך פאַר אַ פּיאַטאַק!

און חבר אביגדור האָט ווייטער געשאָסן מיט לאַנגע אָפּאַטישע אינטערוואַלן. שפעטער האָט ער אויפגעהערט שיסן און ישראל האָט באַשלאָסן אַז אָדער אביגדור איז אַוועק, אָדער ער האָט שוין געכאַפט אַ קויל אין קאַפּ.

ביי ישראלן זענען אויסגעגאַנגען די פאַטראָנעס. ער האָט אָנגע־לאָדן די ביקס מיטן לעצטן און געוואָרט, זיך צוגעהערט צו די טעמפע געשרייען פון אַראַבישן אָנגריף אויף דער קבוצה. און ווען די געשרייען האָבן אויפגעהערט, האָט ישראל זיך פאַרגעשטעלט, אַז די אַראַבער האָבן אַרויסגעשטויסן די פאַרטיידיקער פון דער קבוצה אַרויס. דער טאַג האָט שוין העל אַריינגעשיינט דורך די שפּאַלטן אין שייער, ווען ער האָט דערהערט טריט פון דער נאַענט. עמעצער האָט זיך געפאַרעט ביי דער פאַרריגלטער טיר.

ישראל איז זיכער געווען אַז דאָס זענען בעדואינער. האָט ער פאַרוקט די רער פון דער ביקס אין מויל אַריין און געפרוּווט מיט דער קני אַנטאפן דעם שלאָס אונטן.

— ישראל! דו לעבסט?!

— ווער איז דאַרט?

— פאַטריבן שוין די אַראַבער צו אַלדי שוואַרץ יאַר. עפּן!

ישראל איז צוגעקראַכן צו דער טיר אויף אַלע פיר, ווייל פון לאַנגן

ליגן האָט ער די פּיס נישט געפּילט און ער האָט די טיר אויפגעריגלט
און פּאַרמאַכט די אויגן פּאַר דער ליכטיקער זון.
— נו?

— דריי אונדזערע — פּאַרווונדעט. איינער — דוכט זיך, שווער.
דיר קומט אַ מזל־טוב, ישראל! דיין ווייב האָט געבוירן אַ יינגל, אינמיטן
וועג.

ישראל האָט נאָך אַלץ געפּינטלט אַ פּאַרחושטער. און חברה זע-
נען אַוועק רעווידירן די צווייטע העלפט פון שיער. דאָרט האָבן זיי גע-
פונען אביגדורן מיט אַ דורכגעשאַסענעם קאַפּ.

19

דאָס ליד פון דער ערד

דאָרעטשקעס פּאַרשווינדן פון ליאַסאָווע אין איינעם מיטן פּאַראור-
טיילטן אַנאַרכיסט האָט אירע פּאַרטיי־חברים אומאַנגענעם איבערראַשט.
פּאַר איין מענטשן איז דאָס אַבער געווען אַ מוראדיקער קלאַפּ. בערלען
האָט דער קלאַפּ געטראָפּן פונקט דאָן, ווען ער האָט געדאַרפּט צונויפזאַמ-
לען זיין גאַנצע ענערגיע אויף אויפצוהייבן אַ באַרג. אַוועק איז דאָרעטשקע
אַן אַ זיי־געזונט.

אומזיסט האָט בערל געפרוּווט זיך אַיינרעדן, אַז איר שריט איז
געווען אומפּאַרמיידלעך, אַז פּריער־שפּעטער וואָלט עס געמוזט געשען,
זי זאל פון אים אַוועק. זייערע באַציאונגען זענען געווען אַנגעשטרענגט
און פּינלעך. זיין פּאַטערלעכע צערטלעכקייט און זאָרג איבער איר האָט
דאָרעטשקע נישט געקאַנט זיך אויסטייטשן אַנדערש ווי מיט זיינעם אַ
פּריצישן קאַפּריז צו מאַכן זי פּאַר דעם אַביעקט פון זיין רחמנות. אין
זיין ליבע צו איר האָט זי נישט געגלויבט, ווייל אַזאַ אויסגעלייטערטע
פּאַטערלעכע ליבע מצד אַ מאַן מיט אַייזערנע מוסקולן און מיט ווילדע
וואָלד־אינסטינקטן האָט זי נישט געקאַנט פּאַרשטיין.

אַבער פון רעזאָנירן איז בערלען נישט לייכטער געוואָרן. אין איי-
נעם מיט דאָרעטשקען איז פּאַרשווינדן דער הויפּט־נערוו פון זיין לעבן.
אויב פּריער האָט אים געפּייניקט דאָס געפּיל פון זיין אַן איבעריקער אין
דער רעוואָלוציע — איז דאָס געווען אַ לעבעדיקער פּראַטעסט־געפּיל.

איצט האָט ער זיך שוין געפילט איבעריק פאַר זיך אַליין. זיין איינזאַמ-
קייט האָט אים אויסגעליידיקט. ער וואָלט נאָך געקאַנט מיטגיין מיטן
לעבן אונטער עמעצענס קאַמאַנדע. האָט אָבער דער צופאַל געוואָלט, אַז
גראַד איצט זאָל אים ווערן אַיינגעטיילט אַן אַנפירערישע ראָלע און ער
זאָל דאַרפן נאַכפירן אַנדערע נאָך זיך.

ער האָט זיך אָנגעטאַן אַן איבערמענטשלעכן כוח, נישט איבערצו-
רייסן די אָנגעהויבענע אַרבעט ביים אויפבוי פון חרובן ישׁוב. און אַלע
זיינע אויסערלעכע אָנשטרענגונגען האָבן אָפגעהילכט אין אים ווי די
קלעפּ אין אַ פּוסטער פּאַס אַריין. געברייט האָט אים די בושע פון זיין
אינערלעכער פּוסטקייט און אָנמעכטיקייט. און געדוכט האָט זיך אים,
אַז מיטן כוח פון עפעס אַ שם באַוועגט זיך איבער דער וועלט און טומלט
אַ מענטש פון לאַנג שוין אַ טויטער.

אַ מענטש אַ לעבעדיקער מוז דאָך האָבן עמעצן אויף דער וועלט.
די גאַנצע וועלט זאָל זיינע זיין און ער — דער וועלטס, בעת ער האָט
קיינעם נישט — דאָס איז אַ פּוסטע אַיינרעדעניש.

ביי בערלען זענען געבליבן הונדערט די אויפגעבליטע פּאַטער-
לעכע געפילן. און דאָן האָט ער ווי אַ מענטש וואָס טרינקט זיך אָנגע-
כאַפט זיך אָן אַ שטרוי פון זיין לעצטער שוואַכער האַפּענונג. ער האָט
אָפגעטאַן די בושע פון זיך און אַוועקגעשיקט אַ בריוו אין דער וועלט,
אַ בריוו, וואָס האָט געדאַרפט ערגעץ אויסגעפינען זיין פרוי בערטע מיטן
קינד, אויב עס לעבט נאָך. מיט צוועלף יאָר צוריק, בעת זיין האַרץ איז,
ווייזט אויס, געווען געקנאַטן פון אַן אַנדערן, מער חוצפהדיקן און לעבנס-
קעמפּערישן מאַטעריאַל, האָט ער דאָס קליינע קינד געוואָלט מיט זיינע
אייגענע הענט אומברענגען, ווייל געדוכט האָט אים, אַז עס וועט אויס-
וואַקסן אַ קריפל. זיין פרוי בערטע איז מיטן קינד אַוועקגעפאַרן קיין
אויסלאַנד און מיט רעכט געהאַלטן, אַז זי איז בערלען נישט שולדיק
קיין בריוו.

יאָרן האָבן געדאַרפט פאַריבערגיין, און איבערלעבן האָט בערל גע-
דאַרפט דאָס, וואָס ער האָט איבערגעלעבט, אַז נאָך דאַרעטשקעס אַוועק-
גיין זאָל ער אין הונדערטער פּאַטערליכע, אין דער וויזיע פון זיין שלאָפּ-
לאַזער נאַכט, דריקן צו זיין האַרצן זיין אומגליקלעך פאַרקריפלט קינד.
האָט ער אַוועקגעשיקט אַ בריוו אויף בערטעס פאַרמלחמהדיקן

אדרעס. און אַ צווייטן בריוו — צו זיין פריינד שלמה לוריע, וועלכער האָט איצט געוויינט אין בערלין, אַז ער זאָל זיך באַמיען די פרוי זיינע אויפזוכן. ער האָט געהאַט גאָר קנאַפּע אויסזיכטן, אַז די בריוו זיינע זאָלן אַנקומען צו די אַדרעסאַטן און האָבן אַ פעולה, זיין האַרץ האָט אָבער געפֿאַדערט די אילוזיע.

און ווידער האָט ער אין די שלאָפֿלאָזע נעכט געדריקט צו זיין האַרצן זיין פֿאַרקריפֿלט קינד און געוויינט מיט טרייסטיקע טרערן. אוי אַז די תשובה איז אַנגעקומען האָט בערל געמיינט: עס איז אַ חלום. מיט איר האַרטער רונדער האַנטשריפט האָט בערטע אים גע־שריבן, אַז זי האָט זיין בריוו געהאַלטן צוויי וואָכן צייט און זי האָט זיך נישט געאיילט מיט קיין תשובה, ווייל זי האָט געוואָלט זיך גוט איבער־לייגן וואָס צו טאָן. ער, בערל, האָט איינגטלעך קיין שום מאַראַלישע רעכט נישט נאַכצופֿרעגן זיך אויפֿן קינד. וואָס קאָן דאָס אים אַנגיין, צי דאָס קינד לעבט און אין וואָס פֿאַר אַ צושטאַנד עס געפינט זיך! די לאַסט און די אחריות האָט זי דאָך געטראָגן. זענען אויך די רעכט אירע. זי איז אָבער געקומען צום באַשלוס, אַז די אייגענע אַמביציע דאַרף זי פֿאַר־בייגן. זי האָט נישט קיין רעכט אַוועקצורויבן ביי דעם קינד די פֿרייד פֿון האָבן אַ לעבעדיקן פֿאַטער, בפרט אַז דאָס קינד חלומט פֿון דער פֿרייד. ווער עס איז פֿון זיי ביידן גערעכט געווען מיט צוועלף יאָר צוריק — דאָס וועט ער שוין אַליין זען. זי האָט באַשלאָסן צו קומען מיטן קינד אַהיים. די מאַטעריעלע לאַגע צווינגט זי נישט דערצו. שוין יאָרנלאַנג, אַז זי אַרבעט אין איר ספּעציאַליטעט אין אַ באַקטעריאַלאָגישן אינסטי־טוט און פֿאַרדינט איר ברויט מיט כבוד און אַנערקענונג. עס ציט זי אָבער אַהיים די אַלטע שוואַכקייט אירע. זי וויל זיך אָפּגעבן מיט דער אַרבעט אויפֿן איצטיקן היימישן טיפּוס־פֿראַנט, פֿונקט ווי אַמאָל, אויפֿן פֿראַנט פֿון דער כאַלערע.

וואַנדערט אַ מענטש איבער די גאַסן און געסלעך פֿון ליאַסאַווע און די סקעלעטן פֿון די הייזער, וואָס דער הונגעריאַר האָט אויפֿגעפֿרעסן, טאַנצן פֿאַר זיינע אויגן אַ קאַראַהאַד. ווי אויף אַ צעווייגטער ווינדע הייבן אים זיינע פֿיס אויף צעקנאָדערטע בוידעם־טרעפֿלעך אַרויף. אויף קעלער־טרעפֿ, ווי אויסגעבראַכענע ציין — אַראַפּ און אין דער פֿאַרשטיקטער לופֿט פֿון נויט־און הונגערי־נאַרעס זוכט ער מענטשן מיט ברייטערע

פלייצעס און מיט אַ בליק, וואָס האָט נאָך דעם לעצטן פונק פון עקשנות נישט פאַרלאָרן.

— פעטער! איר גייט מיט מיר אויף אַרבעט קיין פּאָדלאַסיע?

— האָ? וווּהיין? זעצט זיך, מיין הער! קיין פּאָדלאַסיע, זאָגט איר? דאָרט, וווּ מען האָט געזעגט יידן לעבעדיקערהייט? דאָס הייסט דאָך: קריכן צום טייול אין די ציין. און ווער זייט איר אַליין, קאָן מען וויסן? — מיין נאָמען איז בערל. בערל פּאָדלאַסקי.

— נו, אויב אַזוי, איז עפעס אַנדערש. אַז איר רופט, מסתמא ווייסט איר דאָך. אדרבא, אדרבא. וועט מען כאַטש געבן ברויט צו עסן? קאָר טאַפּל צו זאָט?

דער הונגעריקער גלאַנץ אין יענעםס אויגן איז געווען בערלס שותף און מיטהעלפער. ער האָט גענומען מענטשן אויף זיכער. ער האָט זיי געהאַט מער, וויפל ער האָט געקאָנט אַיינאַרדענען מיט זיינע שוואַכע מיטלען.

מיט גאָר אַ קליינער פּאַרטיע, אַלץ געוועזענע קוואַליפּיצירטע באַל-מעלאַכעס, האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט קיין פּאָדלאַסיע צוגרייטן דעם הויף מיט די שטאַלן אויף אויפצונעמען די איבעריקע פאַרשריבענע און אויף אַוועקצושטעלן די ערשטע פאַר פּערד און בהמות. די עטלעכע פּורן שפּייז-פּראָדוקטן, וועלכע ער האָט אַרויסבאַקומען פון די מלוכישע מאַ-גאַזינען, האָבן געקאָנט גענוגענען העכסטנס אויף אַ חודש צייט.

דאָס גרויסע הויז אין פּאָדלאַסיע איז האַלב חרוב געוואָרן, דאָס מעבל — צעטראָגן און צעבראַכן. דערצו נאָך אַראַפּגעריסן אַ האַלבער בלעכענער דאָך. די שייערן זענען געווען אָנגעלאָדן מיט אַזוי פּיל ווייני-טער-תבואה, אַז נישט אַלץ האָט מען געקאָנט צוגעגעבן און פאַרניכטן. אָבער דאָס פאַרבליבענע איז שוין געווען פאַרפּוילט. די פּאָדלאַסיער שייערן זענען נישט געווען צוגעגרייט פאַר תבואה-לאַגערס אויף אַ לעני-גערע צייט. אומגעריכט האָט בערל געפונען אַן אוצר. אַ פאַר סקירדעס תבואה זענען געשטאַנען ווי פאַרהאַרטעוועטע בערג שוין דאָס דריטע יאָר נישט קיין געדראַשענע. פון דעם האָט געקאָנט זיין ברויט.

און בעת אין הויף האָט זיך אַיינגעשטעלט אַ פיבערהאַפטע גיהנום-דיקע אַרבעט, האָט בערל אַיינגעשפּאַנט די פאַר געבאַרגטע מלוכהשע פּורן און זיך אַוועקגעלאָזט איבער די שכנישע דערפער, דורכצופירן אַ

רעוויזיע איבער פויערישע כאַטעס און שטאַלן. ווו ער האָט דערקענט עפעס אַ חפץ, אַ מכשיר פון דער פּאָדלאַסיער באַלעבאַטישקייט — האָט ער צוגענומען. ער האָט צוגענומען פּערד און בהמות פון די שטאַלן. אייניקע פויערים האָבן גאַנץ געמיטלעך אים צוריקגעגעבן דאָס זייניקע, זיך פאַררופנדיק אויף דעם, אַז ווען נישט זיי, וואָלטן דאָך אַנדערע צו גענומען די חפצים. אַנדערע זענען אָבער אַרויס קעגן בערלען מיט העק. און בערל, אין באַגלייטונג פון דאָרפישן רעווקאַם, האָט געדארפט אַב-ווענדן דיפּלאַמאַטישע און אַמאָל אויך אָפענע דראָאונגען.

פון דעם צוריקגענומענעם רויב איז אָבער נאָך נישט געוואָרן קיין גאַנצע באַלעבאַטישקייט. בערל האָט אָנגעהויבן צו באַרגן ביי די אַרר-מיקע פויערים דאָס, וואָס אים האָט אויסגעפעלט. און עס האָט זיך אַרויס-געשטעלט, אַז דעם פויער קומט אָן לייכטער אַוועקצובאַרגן זיינעם אָן אייגענעם חפץ איידער צוריקגעבן אַ צוגערויבטן.

ווען בערל איז מיט זיינע אומדערפאַרענע געהילפן אין פעלד אַרויס, פאַראַקערן דעם ערשטן קוואַדראַט, האָבן גאָר אומגעריכט זיך אָפּגעפונען עטלעכע יידן פון די אַנטלאַפּענע פון גיי-שטעטל און אָן איבעריקע רייד מיט אָנגעכמורעטע פּנימער, זיך געשטעלט צו דער אַרבעט.

און ווי מיט פּערצן יאָר צוריק זענען זיך אָנגעלאָפּן די שכנישע פויערים אויף בייז ווונדער, צו זען, ווי אַזוי יידן וועלן אַקערן אַ פעלד. אין אַ וואָך אַרום האָט מען שוין געאַקערט אין פּיר-פּינף ערטער פאַר אַמאָל און בערל איז אַוועקגעפאַרן קיין ליאַסאָווע נאָך זריעה.

געזאַמט האָט ער זיך דריי טעג און איז צוריקגעקומען מיט אַ פּרוי אין פענסנע און מיט אַ יינגעלע פון אַ יאָר צוועלף-דרייצן און געווען איז ער אַזוי צעטומלט בגילופין, אַז ער האָט נישט געוויסט אויף וואָס סער וועלט ער געפינט זיך און נישט געהערט וואָס מען רעדט צו אים. און דאָס בחורל האָט אויך געטראָגן ברילן און געהאַט אַ גרויסן קאַפּ מיט אָפּגעשטאַנענע אויערן, געהייסן האָט דאָס בחורל — היינץ, גע-רעדט דייטש און געטראָגן אַ מאַטראַסן-אַנצוג מיט לאַנגע הויזן. און בערל מיטן קינד האָבן נישט געוואָלט אָפּטרעטן איינער פון דעם אַב-דערן און די פּרוי אין פענסנע און מיט שאַרפע צוזאַמענגעוואַקסענע ברעמען האָט געקוקט מיט אַ צוריקגעהאַלטענעם שמייכל אויפן פאַטער מיטן קינד, וועלכע זענען מיט עטלעכע שעה צוריק נאָך אינגאַנצן זיך

פרעמד געווען און פון איר שמייכל זענען די צוויי שאַרפע קנייטשן פון די נאַזפליגל ביז צו די ווינקלען פון מויל ביי איר נאָך שאַרפער געוואָרן און דאָס פנים — שטרענגער.

בערל האָט זיך געשעמט צו קוקן אויף דער שטרענגער בערטע. ער האָט געפילט אויף אַ דיסטאַנץ איר צוועלף־יאָריקן באַהאַלטענעם כעס. אויך אויפן קינד האָט ער זיך נישט פאַרגונען רעכט אַ קוק צו טאָן. ער האָט מורא געהאַט אַן עין־הרע צו געבן. ער האָט אויך מורא געהאַט אַ טראַכט צו טאָן וועגן זיין נישט פאַרדינט גליק. וואָס דאָס קינד איז אַ נאַרמאַלס, נישט קיין קריפל און וואָס פון דער ערשטער באַגעגעניש האָט עס צו אים זיך צוגעבונדן.

אויפפאקנדיק זיין פרויס באַגאזש, האָט בערל געפונען אַ פוטעראל פון אַ פידל.

— בערטע! — האָט ער נישט דרייסט זיך געווענדט צו זיין פרוי — האָסט געלאָזט אים לערנען שפילן?
— אַ ביסל — האָט זי קאַלט אין דער זייט אַוועקגעשמייכלט.
— היינץ! וועסט עפעס שפילן פאַרן פאָ?
— ניין, פאָ! — האָט דאָס באַברילטע בחורל מיט אַ פראַפעסאַרישן ערנסט געענטפערט. — איצט בין איך מיד פון וועג. איך וועל מאַרגן שפילן.

דורך די ברילן האָבן געקוקט אויף בערלען אַ פאַר בלויע לויטערע אויגן, וועלכע זענען אים אַזוי גוט באַקאַנט געווען — דאָרעטשקעס אויגן. אויפן קינדס מעכטיקן און צאַרט־ווייסן שטערן מיט די טיפע ווינקלען האָבן געשפילט אונטער דער הויט דינע בלויע אַדערלעך. און די שיסעלעך פון די אַפגעשטאַנענע אויערן זענען געווען ווי צאַרטע ראָזע צעשפרייטע פליגל.

דורך די ברילן האָט דאָס בחורל ערנסט און אַנגעשטרענגט גע־פאַרשט, ווי אַזוי צו באַנעמען זיך מיט אַט דעם פרעמדן און נאַנטן מענטשן, וועלכער איז אים אַ פאַטער.

און בערל האָט נישט געוואוסט וואָס פאַר אַ געפיל עס איז אין אים גובר; צי דער פאַרדראָס פון אַזוי פיל פאַרשווענדעטע יאָרן אָן פאַטער־לעכער פרייד, צי די שרעק, אַז דער חלום פון גליקלעכן געפינס זאָל נישט צערונען ווערן.

בערטע האָט טאַקטיש אויסגעמיטן יעדן אינטימען געשפרעך. קאַלט און געשעפטלעך האָט זי פון דער ערשטער שעה פון איר קומען גערעדט וועגן אירע היגע דאַקטערישע פלענער און זיך נאַכגעפרעגט אויף דער היגער טיפּוס־עפּידעמיע, ווי אויף אַן אַלטן גוטן קרוב, וועלכן זי וואָלט גערן שוין זען. זי איז דאָך געקומען, ווייל זי האָט באַשלאָסן דאָס צו טאָן פאַרן קינד. אין אַלגעמיין איז זי צופרידן, וואָס דער טאַטע מיטן קינד זענען דערווייל נישט אַנטוישט איינער אין דעם אַנדערן. אָבער אַליין דאַרף זי וואָס גיכער אַריין אין דער אַרבעט.

ביידערנאַכט האָט בערלען אויפגעוועקט די גרויסע פרייד וואָס האָט געשפאַרט פון זיין האַרצן. ער האָט מורא געהאַט צו פאַרשלאָפן די פרייד און שוין מער מיט קיין אויג נישט צוגעטאָן. אָבער קיין מידיקייט האָט ער נישט געפילט און גאַנץ פרי זיך אויפגעהויבן צו דער אַרבעט.

זעט ער: דער אויסגעשטערנטער זון זיינער מיט די אָפגעשטאַנענע ראַזע אויערן האָט זיך אויפגעזעצט אויפן געלעגער און זשמורעט מיט די בלויע קורצזיכטיקע אויגן.

— ביסט שוין אויף, פאַ?

— יאָ, מיין קינד, מען דאַרף גיין אין פעלד אַריין.

— וועל איך אויך.

— דו שלאָף, מיין קינד, שלאָף. ס'איז נאָך זייער פרי.

— גיין, אַז פאַ שטייט אויף, דאַרף איך אויך. מאַ האָט מיר גע־זאָגט: אַז איך וועל זיין אַ גרויסער, וועל איך זיין דעם פאַ צו הילף אין זיין וויכטיקער אַרבעט. האָב איך אַלץ געוואַרט. איצט בין איך שוין כמעט אַ גרויסער און איך קאָן נאָך גאַרנישט.

און דאָס קליינע אויסגעשטערנטע בחורל האָט פאַרוואַרגט זיך אַנגעלענט מיט דער גאַמבעלע אויף דער האַנט. זיין פנימל האָט אָפגע־שפיגלט אַן אמתע קרענקונג.

בערל האָט געפילט, ווי דאָס האַרץ קערט זיך אים איבער פאַר ליבע און דאַנקבאַרקייט.

זיין האַנט האָט אים געציטערט, ווען ער האָט געגלעט זיין זון איי־בערן גרויסן קורץ געשוירענעם קאַפּ, ער האָט אים געגלעט, ווי זיין האַנט וואָלט נישט ראוי געווען דאָס צו טאָן.

— זארג נישט, זון מיינער! וועסט זיך אויסלערנען, וועסטו מיר העלפן.

היינץ האָט גענומען דעם פּאַטערס האַנט און זי געדריקט. ער האָט געוואָלט דעם פּאַטערס האַנט אַ קוש טאָן, געוויסט, אַז אַנדערע קינדער טוען עס. ער האָט עס אָבער נישט געוואָגט, נישט געוויסט ווי איבער-צושפּאַנען די הויכע שוועל צו דעם אומבאַקאַנטן בערדיקן מענטשן, וועל-כער איז דאָך זיין פּאַטער. האָט ער זיך שעמעוודיק צעשמייכלט.

— פּאַ! האָסט געוואָלט הערן ווי איך שפּילט!?

— געוויס, מיין קינד.

— אַט באלד...

היינץ האָט גענומען ענערגיש זיך אַנטאָן און בערל איז אַרויס אין צווייטן צימער וואָשן זיך. בערל האָט ליב געהאַט דעם תענוג פון לאַנג זיך צו וואָשן. און גיסנדיק שוין פון דריטן קרוג דאָס קאַלטע וואַסער אויף זיין האַריק לייב האָט ער פּלוצלונג אַ ציטער געטאָן. הינטער דער וואַנט האָבן מיט דערוואַקסענעם ערנסט און מעכטיקייט אַ רייד געטאָן די סטרונעס פון אַ פּידל. אַבער קיינער אַחוץ זיין קליינעם זון איז דאָך דאָרט אין צימער נישט געווען. און בערטע — שלאָפט דאָך נאָך. און ווען זי איז אפילו אויף — שפּילט זי דאָך נישט.

איז בערל מיטן האַנטעך אויפן לייב און מיט אַ נאַס פנים צוגעלאָפּן צו דער טיר און זיך פּאַרגאַפט. דאָס האָט געשפּילט היינץ, פאַרן מעטאַ-לענעם פּולט איז געשטאַנען דאָס באַברילטע בחורל מיטן ריזיקן צאַרט-ראָזן שטערן און אַיינגעטוליעט זיך מיטן ראָזן אויער אין דער גרויסער טונקעלער פּידל האָט עס ריטמיש זיך באַוועגט מיטן גאַנצן שלאַנקן קינדישן גוף און מיטן גאַנצן גוף אַריינגעכישופט אין דעם אַלטן טונקעלן אינסטרומענט אַ מעכטיקע און רייפע לויטערקייט. דער כמעט שוואַרצער אינסטרומענט האָט זיך צעזונגען מיט אַ קרעפטיקן טאָן. אַ צעטומלטער האָט בערל פאַרהערט די ערשטע פּראָזן. אָבער די פּידל האָט אים געצווונגען זיך צוצוהערן צו איר געזאַנג. און דאָס גע-זאַנג איז זיך צעוואַקסן אַלץ מעכטיקער, אַלץ ברייטער און איז אויסגע-וואַקסן אין אַ טראַגישן און פאַמפעזן געראַנגל פאַר דער קרוינונג פון לעבן. דער טונקעלער אינסטרומענט, דוכט זיך, אַ צו גרויסער אין די קינדישע הענט, האָט שוין געזונגען מיט צוויי שטימען, מיט צוויי נשמות,

ווי צוויי הענט וואלטן אויפגעהויבן איבער דער וועלט די טראגיש־פינק־
לענדיקע קרוין פון לעבן. און די קרוין האט געפינקלט מיט רובינען פון
יסורים און מיט דימענטן פון פרייד און פון זיג.

דאס איז דאך געווען דאס ליד, וואס בערל האט אלעמאל אין זיין
הארצן געטראגן און אין א שעה פון דערהויבונג געפילט, אז ס'האלט
ביים געבוירן ווערן און פארקלינגען דורך דעם פרוכטלאזן טראכט פון
זיין שטומקייט. האט דאך בערל כל ימיו זיך באמיט צו קרוינען דאס
לעבן מיט א זין דורך ארבעט, דורך א שעפערישן טאט.

וואס פאר א פלוצלונגע ברכה פון הילף עס אנטפלעקט זיך פאר
אים! זיין קליינער זון מיטן טונקעלן גרויסן אינסטרומענט בענטשט דאס
לעבן מיט א העכערן זין; מיט שיינקייט!

אט איז דער העכערער שטאפל פון חכמה: זיין שטומע צונג איז
ריידעוודיק געווארן, דער פלאם, וועלכן ער האט אין זיין הארצן גע־
טראגן — האט אויפגעשאסן העל און מעכטיק אין דעם פלייש פון זיין
פלייש, אין דעם בלוט פון זיין בלוט, אין זיין זון — דעם ארטיסט!
ער וועט קרוינען דאס לעבן דורך ארבעט.

און דער זון זיינער — דורך שיינקייט.

און ער ווייס שוין נישט, ווער עס איז וועמען צו הילף. האנט ביי
האנט וועלן זיי גיין דורכן לעבן, ער מיט זיין זון!

„זיי געבענטשט, מוטער—בערטע אין דיין שטרענגער מענטשלע־
כער דערהייבונג! ווי וואג איך צו קושן די שפיצן פון דייע פינגער!“
און בערטע איז געלעגן אויפן בעט מיט צוגעמאכטע אויגן א
שטרענגע, א רואיק־שלאפנדיקע און נאר די ווינקלען פון אירע ליפן האבן
געציטערט אין א דינעם, פארטייעטן שמייכל.

אריינגעטאן אין אינסטרומענט, האט היינץ גארנישט געזען און
גארנישט געהערט ארום זיך. ער האט נאר פון צייט צו צייט נערועזען
מיטן גרויסן קאפ געטרייסלט און מיטן גאנצן צעוויגטן שלאנגן גופעלע
זיך אריינגעזונגען אין פידל אריין.

און ווען ער האט געענדיקט שפילן און דעם אינסטרומענט אראפ־
געלאזט, האבן זיינע פינגער נאך א קוש געטאן די סטרויעס מיט אן
איידעלער באַרירונג און דאן האט ער דעם פארשעמטן קאפ צום פאטער

אויפגעהויבן. און דאָן האָט אויף זיין ערנסט פנימל זיך אויסגעגאָסן שרעק און פאַרווונדערונג.

— פאַ! וואָס וויינסטו? האָב איך שלעכט געשפילט?

האָט בערטע ברייט און וואָך געעפנט די אויגן און זיך אויפגעזעצט אין בעט מיט אַ פאַרזאָרגטער שטרענגער מוטערלעכקייט.

— באַריס! באַרואיק זיך. וועסט איבערשרעקן דאָס קינד.

און היינץ האָט זיך געפילט שולדיק.

— פאַ! איך קאָן נאָך נישט בעסער. איך וועל מיך לערנען, וועל

איך אַלץ קאָנען.

ווען בערל איז אַרויס מיטן אַקער, כדי אַנצוווייזן זיינע מענטשן ווי אַזוי מען דאַרף איבעראַקערן דעם אָפּשניט, וועלכער איז, לויט זיין מיינונג, געווען שלעכט געמאַכט, האָט אין זיין האַרצן געשפילט אַ גרויס ליד.

ער האָט געבענקט נאָך היינצן, וועלכער איז פאַרבליבן איצט אין שטוב מיט דער מוטער און ער האָט רחבות־דיק־אוימפאַרשעמט געווישט די טרערן פון זיין גליק.

און צו די אַרומיקע האָט ער גערעדט, הגם זיי האָבן אים שווער פאַרשטאַנען.

— מיר הייבן אָן פון מעשה בראשית. געשיכטע איז נישט קיין קייט פאַר דעם לעבעדיקן מענטשן און אַ דור איז נישט קיין רינגעלע. טויזנטער יאָרן זענען טאַקע נישט געגאַנגען לאיבוד. זיי האָבן אונדז געשאַנקען קולטור און ביטערע דערפאַרונג. זיי האָבן אונדז געלערנט ווי אַזוי אַוועקצוגיין פון דעם נעכטן. יעדער דור מוז אָנהייבן די גע־שיכטע פאַר זיך און נישט זיין קיין קנעכט פון די פאַרגאַנגענע דורות. אַזוי וויל איז צו אונדז, וואָס מיר וועלן נישט שטאַרבן קיין נעכטיקע און וואָס אונדזערע קינדער וועלן נישט דאַרפן לאַכן פון אונדזער אומ־באַהאַלפנקייט. יא, יידן, מיר הייבן אָן די וועלט פון דאָס גיי. פון מעשה בראשית.

פאַרריכט נאָר, ברוך, דעם געשפאַן ביי דעם בולאַנעם.

זעט, יידן, ווי מען אַקערט! אַ—האַפ!

דאס פוילישע יידנטום

ביכער-סעריע פון דעם צענטראל-פארבאנד פון פוילישע יידן
אין ארגענטינע
רעדאקטאר: מאַרק טורקאָוו

פאַרלאַג-לייטער: אברהם מיטלבערג

ביז איצט דערשינען:

- (1) מאַרק טורקאָוו — מלכה אַוויאַני דערצייילט...
- (2) ה. ד. נאַמבערג — י. ל. פּרץ
- (3) וו. גראַסמאַן-ווייערניק — טרעבלינקע
- (4) פּרץ גראַנאַטשטיין — מיין חרוב שטעטל סאַקאַלאָוו
- (5) ישׂראל טאַבאַקסבלאַט — חורבן לאַדזש
- (6) זרובל — באַרג חורבן (קאַפּיטלען פּוילן)
- (7) אַלחנן צייטלין — אין אַ ליטעראַרישער שטוב
- (8) ד״ר ה. שאַשקעס — פּוילן — 1946
- (9) ז. סעגאַלאָוויטש — טלאַמאַצקע 13
- (10) מ. נודעלמאַן — געלעכטער דורך טרערן
- (11) ד״ר מאיר באַלאַבאַן — די יידן-שטאַט לובלין
- (12) ישׂראל אפרת — היימלאַזע יידן
- (13) ד״ר יעקב שאַצקי — אין שאַטן פון עבר
- (14) דוד פלינקער — אַ הויז אויף גזיבאַוו
- (15) ד״ר הלל זיידמאַן — טאַגבּוד פון וואַרשעווער געטאַ
- (16) זאַמלונג פון דאַקומענטן — קינדער-מאַרטיראַלאַגיע
- (17) חיים גראַדע — פּליטיס (לידער)
- (18) ש. קאַטשערגינסקי — פאַרטויזאַנער גייען!...
- (19) פּרידע זרובל — נע ונד (פאַרצייכענונגען פון אַ פּליטה)
- (20) מרדכי שטריגלער — מאַידאַנעק
- (21) יעקב לעשצינסקי — אויפן ראַנד פון אַפּגרונט
- (22) ז. סעגאַלאָוויטש — געברענטע טריט
- (23) אברהם טייטלבוים — וואַרשעווער היף
- (24) טאַניאַ פּוקס — אַ וואַנדערונג איבער אַקופּירטע געביטן
- (25) ש. ל. שניידערמאַן — צווישן שרעק און האַפענונג
- (26) לעאַ פּינקלשטיין — מגילת פּוילן
- (27) יאַנאַס טורקאָוו — אַזוי איז עס געווען... (חורבן וואַרשע)
- (28) ש. איזבאַן — „אומלעגאַלע“ יידן שפּאַלטן ימען
- (29) יעקב פאַט — הענעך
- (30) ד״ר י. קערמיש — דער אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געטאַ

- (31) שמחה פאליאקיעוויטש — א טאג אין טרעבלינקע
 (32) מרדכי שטריגלער — אין די פאבריקן פון טויט
 (33) אברהם נחתומי — אין שאטן פון דורות
 (34) יחיאל לערער — מין היים (פאעמע)
 (35) יוסף וואלף — לייעננדיק פרצן...
 (36) צפורה קאצענעלסאָן-נאָכומאָוו — יצחק קאצענעלסאָן
 (37) י. הירשהויט — פינצטערע נעכט אין פאָוויאָק
 (38) נחום סאָקאלאָוו — פערזענלעכקייטן
 (39) רחל קאַרן — היים און היימלאַזיקייט (לידער)
 (40) א. אלמי — מאַמענטן פון אַ לעבן
 (41) מנשה אונגער — פשיסכע און קאָצק
 (42) מ. בורשטיין — איבער די חורבות פון פלוינע
 (43) מ. קיפניס — הונדערט פאָלקס-לידער
 (44) ז. סעגאלאָוויטש — מייע זיבן יאָר אין תל-אביב
 (45) ד"ר ה. שאַשקעס — אַ וועלט וואָס איז פאַרביי...
 (46) שלמה וואַגאַ — חורבן טשענסטאָקאָוו
 (47) אברהם זאָק — יאָרן אין וואַנדער (לידער)
 (48-49) ש. איזנבאָן — פאַמיליע קאַרפ (ראַמאַן)
 (אויספאַרקויפט)
 (פרעמירט דורכן צבי-קעסעליטעראַטור-פאַנד, מעקסיקע 1950)
 (50) ד"ר א. מוקדוני — מייע באַגעגענישן (זכרונות)
 (51) ר. שושנה-קאהאַן — אין פייער און פלאַמען (טאַג-בוך) (אויספאַרקויפט)
 (52) י. ל. טרונק — די יידישע פראָזע אין פוילן
 (53) יאַנאַס טורקאָוו — אין קאַמף פאַרן לעבן
 (אויספאַרקויפט)
 (54) יצחק פערלאָוו — די מענטשן פון „עקזאָדוס 1947“ (ראַמאַן)
 (55) פנחס ביזבערג — שבת-יוס-טובדיקע יידן
 (56) שלום אַש — פעטערבורג (ראַמאַן)
 (57) שלום אַש — וואַרשע (ראַמאַן)
 (58) שלום אַש — מאַסקווע (ראַמאַן)
 (59) ד"ר פיליפ פרידמאַן — אַשוויענטשנים
 (60) ב. ראָזען — טלאַמאַצקע 13
 (61) דוד פלינקער — אין שטורעם (ראַמאַן) ערשטער באַנד
 (62) דוד פלינקער — אין שטורעם (ראַמאַן) צווייטער באַנד
 (63) יאַנוש קאַרטשאַק — משהלעך, יאַסעלעך, ישראליקלעך
 (64-65) מרדכי שטריגלער — „ווערק צע“
 (פרעמירט דורכן האַפער-לייב ליטעראַטור-פאַנד ביים יידישן קולטור-קאָנגרעס,
 בוענאָס איירעס 1951)
 (66) חיים גראַדע — שיין פון פאַרלאַגענע שטערן
 (67) רבקה קוויאַטקאָווסקאַ — פון לאַגער אין לאַגער
 (68) יואל מאַסטבוים — מייע שטורמישע יאָרן (זכרונות)
 (69) אליהו טראַצקי — גלות דייטשלאַנד
 (70) ד"ר י. שאַצקי — קולטור-געשיכטע פון דער השכלה (אויספאַרקויפט)

- (71) נחמן מייזיל — געווען אַמאָל אַ לעבן... (אויספאַרקויפט)
- (72) י. י. טרונק — סימכע פּלאַכטע פּון נאַרקאָווע (פרעמירט דורכן צבי־קעסעל־ליטעראַטור־פּאַנד, מעקסיקע, 1951) (אויספאַרקויפט)
- (73) יהודה עלבערג — אונטער קופּערנע הימלען (פרעמירט דורכן ליטעראַטור־פּאַנד אין סאַ פּאַולאַ, בראַזיל, 1952) (אויספאַרקויפט)
- (74) ד״ר א. מוקדוני — אויסלאַנד
- (75) זיגמונט טורקאָוו — פּראַגמענטן פּון מיין לעבן
- (76) יהושע פּערלע — יידן פּון אַ גאַנץ יאָר (פרעמירט מיט דער פּרין־פּרעמיע פּון יידישן פּערקלוב אין פּוילן און ליטעראַטור־פּרעמיע פּון „בונד“ אין פּוילן, וואַרשע 1937)
- (77) יעקב לעשציןסקי — ערב חורבן
- (78) דינאל טשאַרני — ווילנע
- (79) ז. סעגאַלאַוויטש — דער לעצטער לאַדזשער ראַמאַן (אויספאַרקויפט)
- (80) יזכר־בוך — בעלכאַטאָוו
- (81) מ. י. שעליובסקי — אויף אַ פּולער וואַך
- (82—83) יצחק פּערלאַוו — דער צוריקגעקומענער (ראַמאַן)
- (84) יוסף אַקרוטני — דאָס בוך פּון די עלנטע
- (85—86) מרדכי שטריגלער — גורלות
- (87) ד״ר יוסף טענענבוים — גאַליציע — מיין אַלטע היים
- (88) זלמן שור — שטערן פּאַרטאַג
- (89) משה דוד גיסער — דאָס געזאַנג פּון אַ לעבן
- (90) ז. י. אנכי — ר' אבא און אַנדערע כתב־ים
- (91—92) ד״ר עמנואל רינגעלבלום — קאַפּיטלען געשיכטע
- (93) שמעון האַראַנטשיק — אין גערויש פּון מאַשינען (ראַמאַן)
- (94) גרשם באַדער — מיינע זכרונות (קראַקע)
- (95—96) יאַנאַס טורקאָוו — פּאַרלאַשענע שטערן
- (97—98) אַלטער קאַציונע — שטאַרקע און שוואַכע (ראַמאַן)

עס דרוקט זיך און דערשיינט בקרוב:

- (99) פּועה ראַקאָווסקי — זכרונות פּון אַ יידישער רעוואָלוציאַנערן
- (100) מאַרק טורקאָוו — די לעצטע פּון אַ גרויסן דור

דאָס פּוילישע יידנטום

יצחק יאנאסאָוויטש שרייבט וועגן „ר' אבא און אנדערע כתבים" פון ז. י. אנכי („די נייע צייט", בוענאָס-איירעס, 17טער דע-צעמבער 1953):

איינע פון די שענסטע יידישע גע- זאנגען אין אלטערטום הייבט זיך אָן מיט דער דערמאָנונג וועגן אַ פּאַר- לירענער צייט און זי גייט איבער אין אַ שבועה די דאָזיקע פּאַרלירע- נע צייט נישט צו פּאַרגעסן.

מיר יידן זענען אַ פּאַלק, וואָס מיר הייבן ערשט אָן פילן דעם ווערט פון זאכן ווען מיר פּאַרלירן זיי.

אונדזער גרויסער ווילן צו פּאַל- קישער פרייהייט און נאַציאָנאַלער זעלבסטשטענדיקייט איז אויפגע- גאַנגען דעמאָלט ווען מיר האָבן די פרייהייט און די זעלבסטשטענדי- קייט פּאַרלירן.

און אין אונדזער גאַנצער ליטערא- טור זענען מיר געשטאַנען מיט דעם פנים צו דעם עבר און פון אים גע- שעפט כח צו גיין פּאַראויס.

די גאַנצע רעליגיעזע ליטעראטור איז אויפגעקומען אין אַ רעזולטאַט פון אומקערן זיך צו פריער געשא- פענע ווערק, צו ווערק פון אַ פריער- דיקן לעבנס-שטייגער און אַ פרי- ערדיקער לעבנס-דערקענטעניש.

און דאָס סאַמע מערקווירדיקסטע איז דאָך דאָס, וואָס אין אונדזער בענקשאַפט צו דער פּאַרגאַנגענהייט

דאָס בוך „ר' אבא און אנדערע כתבים" פון זלמן יצחק אנכי איז דאָס 90טע בוך פון דער ביכער סע- ריע „דאָס פּוילישע יידנטום" אין אַרגענטינע. דאָס בוך איז דערשינען אין בוענאָס-איירעס אין יאָר 1953.

די וואָס ווייסן ניט אַז „ר' אבא" איז שוין פּאַר דער ערשטער וועלט- מלחמה געווען אַ באַרימט בוך אין דער יידישער ליטעראטור קענען, ליענעדיק די נייע אויסגאַבע, האָבן דעם איינדרוק אַז דאָס דאָזיקע ווערק איז געשריבן געוואָרן דורך אַ היינ- טיקן שרייבער, וועלכער באַוויינט און באַזינגט דאָס אומגעקומענע, דאָס פּאַרשוונדענע יידישע לעבן אין מזרח אייראָפּע.

דער עיקר-טאָן פונעם בוך, די עלעגישע בענקשאַפט צו דעם „אַמאַל איז געווען" פּאַסט זיך אַזוי שטאַרק אַריין אין דער מוזיק פון דער היינ- טיקער יידישער ליטעראטור, וואָס איז אויך פול מיט דער בענקשאַפט צו דעם פּאַרשוונדענעם יידישן לעבנס-שטייגער.

אפנים אַז צער און בענקשאַפט צו דער אַמאַליקייט זענען אייביקע טע- נער אין דער יידישער ליטעראטור.

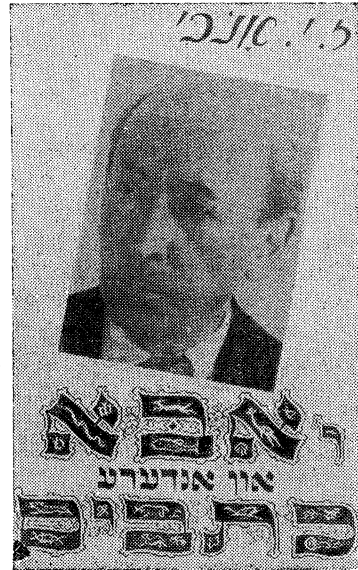
נישטאָ קיין ערגערע זאָך ווי אַ גוטער משל מיט אַ שלעכטן נימשל. און נישטאָ קיין געפערלעכער ווי דאָס מעכאנישע ציגלייכן די דערפאַ-רונג פון יידישן פּאַלק צו דער דער-פאַרונג פון די כינעזער.

די כינעזער זענען געבליבן פאַר-שטאַרקט אין זייער עבר, זייער קע-גנוואַרט איז אויך געווען אַ פאַר-גאַנגענהייט. מיר יידן זענען קיינ-מאַל נישט געבליבן פאַרגליווערט אין אונדזער עבר, מיר האָבן נאָר מיטגעטראָגן מיט זיך די בענקשאַפט צום עבר און בענקשאַפט צו דער פאַרגאַנגענהייט איז אַ לייכטנדיק געפיל, וואָס מאַכט ליכטיק די קע-גנוואַרט און באַלייכט דעם וועג צו דער צוקונפֿט.

עס איז, ווי זאָל איך עס פאַרגליי-כן דאָס געפיל פון אן אייגענעם אָפֿ-געשפּאַרטן גראַשן. אַז מען האָט דאָס געפיל פון באַזיצן אן אָפּגער-שפּאַרטקייט שפּאַרט מען ווייטער און פון דעם שפּאַרן היינט ווערט מען מאַרגן אַ גביר.

אז פון נעכטן איז גאַרנישט גער-בליבן וועט מען אויך היינט גאַרניט וועלן ס'זאָל בלייבן און אויף מאַרגן וועט מען בכלל נישט דאַגהן. יידן האָבן זיך תמיד אומגעקוקט צו זייער עבר, ווייל זיי האָבן גער-וואָלט און טאַקע געהאַט דאָס געפיל, אַז ס'איז זיי עפעס געבליבן און אָט די אָפּגעשפּאַרטע פאַרבליבנקייט האָבן זיי מיטגעטראָגן מיט זיך צו דער אַנזאַמלונג פון נייע פאַרמעגנס. אונדז יידן איז תמיד אַ שאַד גער-ווען דאָס פאַרגאַנגענע, ווייל מיר

זענען מיר קיינמאַל נישט צוריקגע-גאַנגען בפועל ממש צו דער אויס-געבענקטער פאַרגאַנגענהייט, נאָר מיר האָבן תמיד דעם עבר מיטגע-

טראָגן מיט זיך אין דער צוקונפֿט אַריין.

דאָס ווילן נישט זעען די אַלע וואָס פלאַפלען וועגן דעם, אַז מען קאָן נישט לעבן מיט דעם עבר, ווייל אַזאַ לעבן דראַט כלומרשט מיט דער סכנה צו בלייבן הינטערשטעליק און אומפעאיק צו דער עקזיסטענץ אין די נייע צייטן. והא ראייה: דאָס כּי נעזישע פּאַלק, וואָס האָט נעבעך געליטן צוליב דעם פאַרגליווערט בלייבן אין זיין רומרייכן אַמאָל.

דיקער גאַנצער און ערלעכער מענטש-
לעכקייט אין אונדזער לעבן האָט
אנכי טאַקע געוואָלט, ווי זיי זאָגן,
„צוריקפירן אונדזער לעבן“ צו דער
פאַרגאַנגענהייט.

אויב צוריקפירן צו ר' אבאָן
הייסט צוריקפירן צו דער התלהבות-
דיקער אמונה, וואָס איז בכוח צו
פאַרוואַנדלען דאָס גרויסע וואַכעדיקע
לעבן אין אַ יום-טוב פון פרייד און
דערהויבונג — האָט אנכי טאַקע גע-
זינדיקט קעגן דעם מענטשלעכן
פראַגרעס.

אז אַך און וויי אָבער צו אַזא פראַ-
גרעס, וואָס זינדיקט נישט מיט
התלהבותדיקער אמונה אין זיינע איי-
דעאלן, וואָס קאָן נישט באַגרייטערן
זיין גרויע וואַך זי זאָל אויסשטראַלן
פאַר זיך יום-טוב. און נאָך מער
ווינד און וויי איז צו אַזא פראַגרעס
אין וועלכן מענטשן פאַרמאָגן קיין
מענטשלעכקייט נישט, אין וועלכן
מענטשן זענען נישט גאַנץ מיט זיך.
זאָגן איינס און טוען דאָס צווייטע,
האָבן נישט קיין געפיל און קיין באַ-
דערפעניש פאַר פשוטע תמימותדי-
קע באַציאונגען צווישן זיך און זיי-
ערע מיטשותפים צום לעבן.

עס וואָלט שוין צייט געווען צו
וויסן, אַז ווען מען רעדט וועגן דער
שיינקייט פון עבר און מען שיל-
דערט די דאָזיקע שיינקייט דורך
מענטשן וואָס האָבן געלעבט ביי
קאָפּטשענדיקע נאַפּט - לעמפעלעך,
מיינט מען נישט די נאַפּט-לעמפע-
לעך, נאָר די מענטשן, נישט זייער
אַרום, נאָר זייערע מעשים, נישט די
שמאַלע בלאַטיקע געסלעך, נאָר די

האָבן אין דער פאַרגאַנגענהייט גע-
זען דאָס אָפּגעשפּאַרטע גייסט-פאַר-
מעגן און ווייל אונדז איז אַ שאַד
געווען די אָפּגעשפּאַרטע גייסט-שיינ-
קייט האָבן מיר זי טייער געהאַלטן
און מיטגעטראָגן מיט זיך אין וויי-
טערדיקן גאַנג.

און „ר' אבאָ“ געהערט צו די
ווערק אין דער יידישער ליטעראַטור
וואָס סומירט די אָפּגעשפּאַרטע
גייסט-שיינקייט פון אַ דורותדיקן
לעבנס-שטייגער כדי די דאָזיקע
אָפּגעשפּאַרטקייט איבערצוגעבן דעם
מאַרגנדיקן לעבן.

„ר' אבאָ“ איז געבוירן געוואָרן
אין די יאָרן פאר דער ערשטער
וועלט-מלחמה. דעמאָלט האָט נאָך
מזרח-איייראָפע געהאט אַ פולבלוטיק
יידיש לעבן און אַ היפּשן אוצר פון
קעגנוואַרטיקער שיינקייט. אָבער
אַנכי האָט מיט זיין וואַרעמער פע-
דער און נאָך וואַרעמערן יידישן
האַרץ געציטערט איבער יעדן
אַרויספאלנדיקן גייסט-פאַדעם פון
דער יידישער לעבנס-קאַנווע און ער
האַט די דאָזיקע שיינקייט-פעדעם
צונויפגעזאַמלט און פון זיי באשאַפן
אַ נייעם קינסטלערישן לעבנס-
געוועב.

און עס זענען דעמאָלט אויך גע-
ווען קריטיקער, וואָס האָבן, ווי גע-
דונגענע, אויף אים זיך צעשריגן:
ר'וויל צוריק פירן אונדזער לעבן צו
די בטלנותדיקע שטעטלעך פון אַ
פאַרגאַנגענער צייט. ער וויל מיר
זאָלן ווערן עובר בטלדיקע ר' אבאָס.
יא, אויב צוריק גיין צו ר' אבאָן
הייסט צוריקגיין צו דער תמימות-

טווי, אין דעם יידישן שאַפן זענען פאַראן אייביקע מאַטיוון, וואָס אַנט־פלעקן אונדזער אייביקן גורל? מיט 40 יאָר צוריק האָט אַ יידישער שרייבער אזוי עלעגיש באַזונגען דאָס אַוועקגעגאַנגענע יידישע לעבן און מיט 40 יאָר שפעטער באַוויינען יידישע שרייבער ווידעראַמאָל דאָס פאַרשוונדענע יידישע לעבן. די בענקשאַפט צו דעם פאַרגאַנגענעם איז אַן אייביקער מאַטיוו אין אונד־זער שאַפן, אָבער די אייביקייט פון דעם דאָזיקן מאַטיוו איז אליין אַן עדות אַז דאָס אומקערן זיך מיטן פנים צום עבר איז נישט קיין שטער צו אונדזער ווייטערדיקן המשך, נאָר פאַרקערט, אַ סטימולירנדיקע קראַפט צו אונדזער ווייטערדיקער עקזיסטענץ.

ברייטע, ריינע הערצער וואָס האָבן געפיבערט אין דעם דאָזיקן לעבן. מיר ווילן חלילה פון קיינעם נישט ער זאָל צוריק אריינקריכן אין זיין זיידנס אַמאָליקן גראַבלייוונטדיקן העמד. מ'וויל נאָר, אַז אונטער זיין היינטיקן זיידענעם, אָדער ניילאַנעם העמד זאָל קלאַפן זיין זיידנס וואָרעם, מענטשלעך, יידיש האַרץ. "ר' אבא" לייענט זיך ווי אַ ווערק, וואָס וואַלט אַנגעשריבן גע־וואָרן היינט, היינט ווען דער גרוי־סער חורבן האָט אונדז אזוי פילבאַר געמאַכט אויף דער אַבידה פון אַמאָ־ליקן לעבן. און דאָס דאָזיקע בוך איז דאָך געשריבן געוואָרן מיט אַזויפיל יאָרן פאַרן חורבן... צי איז דאָס ניט קיין סימן, אַז אין דער יידישער ליטעראַ־

וועגן אַלע ענינים, וואָס האָבן אַ שייכות צו דער ביכער־סעריע, זיך ווענדן:

UNION ISRAELITA POLACA

Pueyrredón 667,

Buenos Aires

COLECCION
"EL JUDAISMO POLACO"

DIRECTOR:
MARC TURKOW

DIRECCION ADMINISTRATIVA:
ABRAHAM MITELBERG

Tomo 98

IMPRESO EN LA ARGENTINA
PRINTED IN ARGENTINA

Hecho el depósito que marca la Ley

Este libro se terminó de imprimir el día 2 de Junio de 1954, en los
TALLERES GRÁFICOS JULIO KAUFMAN, Corrientes 1976, Buenos Aires

ALTER KACYZNE

FUERTES Y DÉBILES

(SHTARKE UN SHVACHE)

NOVELA

T O M O II

** Obsequio para uso particular sin uso oficial.

Editado por la

Unión Central Israelita Polaca en la Argentina

Buenos Aires, 1954